Elena Ferrante

POVESTEA NOULUI NUME

ELENA FERRANTE

Seria: My Brilliant Friend

Volumul 2

POVESTEA NOULUI NUME

Original: *L'amica geniale* [My Brilliant Friend]
Storia del nuovo cognome (2012)

Traducere din limba italiană de:
CERASELA BARBONE

virtual-project.eu

PANDORA

2016

INDICELE PERSONAJELOR ŞI REFERIRI LA ÎNTÂMPLĂRILE DIN PRIMUL VOLUM

Familia Cerullo (familia cârpaciului):

Fernando Cerullo, cizmar, tatăl Lilei. Nu şi-a mai trimis fiica la şcoală după clasele primare.

Nunzia Cerullo, mama Lilei. Apropiată de fiică, nu are suficientă autoritate s-o susţină împotriva tatălui.

Raffaella Cerullo, zise Lina sau Lila. S-a născut în august 1944. Are şaizeci şi şase de ani când dispare din Napoli fără să lase nicio urmă. Elevă strălucită, scrie la zece ani o poveste intitulată *La fata blu*[1]. Abandonează şcoala după certificatul de absolvire a şcolii elementare şi învaţă meseria de cârpaci.

Rino Cerullo, fratele mai mare al Lilei, cârpaci şi el. Împreună cu tatăl lui, Fernando, şi graţie Lilei şi banilor lui Stefano Carracci, înfiinţează fabrica de încălţăminte Cerullo. Se logodeşte cu sora lui Stefano, Pinuccia Carracci. Primul fiu al Lilei poartă numele lui, adică Rino.

Alţi copii.

Familia Greco (familia portarului):

Elena Greco, zise Lenuccia sau Lenù. Născută în august 1944, e autoarea lungii poveşti pe care o citim. Elena începe s-o scrie în momentul în care află că prietena ei din copilărie, Lina Cerullo, căreia numai ea îi spune Lila, a dispărut. După clasele primare, Elena îşi continuă studiile cu succes. Se îndrăgosteşte încă din copilărie de Nino Sarratore, dar îşi cultivă iubirea în secret.

Peppe, *Gianni* şi *Elisa*, fraţii mai mici ai Elenei.

Tatăl, portar la primărie.

Mama, casnică. Mersul ei şchiopătat o obsedează pe Elena.

Familia Carracci (familia lui don Achille):

Don Achille Carracci, căpcăunul din poveşti, activ pe bursa neagră, cămătar. A fost ucis.

Maria Carracci, soţia lui don Achille, mama lui Stefano, a Pinucciei şi a lui Alfonso. Lucrează în mezelăria familiei.

Stefano Carracci, fiul defunctului don Achille, soţul Lilei.

[1] În italiană, în original: *Zâna albastră.*

Administrează averea strânsă de tatăl lui şi e proprietar, împreună cu sora lui, Pinuccia, Alfonso şi mama lui, Maria, al unei rentabile mezelării.

Pinuccia, fiica lui don Achille. Lucrează în mezelărie. Se logodeşte cu fratele Lilei, Rino.

Alfonso, fiul lui don Achille. E colegul de bancă al Elenei. E logodit cu Marisa Sarratore.

Familia Peluso (familia tâmplarului):

Alfredo Peluso, tâmplar. Comunist. Acuzat că l-a omorât pe don Achille, a fost condamnat şi e la închisoare.

Giuseppina Peluso, soţia lui Alfredo. Muncitoare la fabrica de tutun, e devotată copiilor şi soţului deţinut.

Pasquale Peluso, fiul cel mare al lui Alfredo şi al Giuseppinei, zidar, militant, comunist. A fost primul care a observat frumuseţea Lilei şi care i-a declarat că o iubeşte. Îi urăşte pe fraţii Solara. E logodit cu Ada Cappuccio.

Carmela Peluso, vrea să i se spună şi *Carmen.* Sora lui Pasquale, e vânzătoare la mercerie, dar este angajată imediat de Lila la mezelăria nouă a lui Stefano. E logodită cu Enzo Scanno.

Alţi copii.

Familia Cappuccio (familia văduvei nebune):

Melina, o rudă a Nunziei Cerullo, văduvă. Spală scările blocurilor din vechiul cartier. A fost amanta lui Donato Sarratore, tatăl lui Nino. Familia Sarratore a părăsit cartierul tocmai din cauza acelei relaţii, iar Melina aproape că şi-a pierdut minţile.

Soţul Melinei, descărca lăzi în piaţa de fructe şi legume şi a murit în împrejurări neclare.

Ada Cappuccio, fiica Melinei. De mică şi-a ajutat mama la spălatul scărilor. Graţie Lilei, va fi angajată ca vânzătoare în mezelăria din vechiul cartier. E logodită cu Pasquale Peluso.

Antonio Cappuccio, fratele ei, mecanic. E logodit cu Elena şi e foarte gelos pe Nino Sarratore.

Alţi copii.

Familia Sarratore (familia feroviarului-poet):

Donato Sarratore, feroviar, poet, jurnalist. Mare crai, a fost amantul Melinei Cappuccio. Când Elena merge în vacanţă la

Ischia şi e oaspete în aceeaşi casă în care locuieşte temporar familia Sarratore, e obligată să părăsească în grabă insula ca să scape de hărţuirile sexuale ale lui Donato.

Lidia Sarratore, soţia lui Donato.

Nino Sarratore, cel mai mare dintre cei cinci fii ai lui Donato şi ai Lidiei. Îşi detestă tatăl. E un elev strălucit.

Marisa Sarratore, sora lui Nino. Studiază fără mari rezultate ca să devină secretară de firmă. E logodită cu Alfonso Carracci.

Pino, *Clelia* şi *Ciro Sarratore*, fiii mai mici ai lui Donato şi ai Lidiei.

Familia Scanno (familia vânzătorului de fructe):

Nicola Scanno, vânzător de fructe.

Assunta Scanno, soţia lui Nicola.

Enzo Scanno, fiul lui Nicola şi al Assuntei, şi el vânzător de fructe. Lila îl simpatizează încă din copilărie. Legătura lor s-a creat când Enzo, în timpul unei competiţii şcolare, a demonstrat o neaşteptată pricepere la matematică. Enzo e logodit cu Carmen Peluso.

Alţi copii.

Familia Solara (familia proprietarului de cafenea cu acelaşi nume):

Silvio Solara, patronul cafenelei, monarhisto-fascist, camorist implicat în negoţul ilegal din cartier. A fost împotriva apariţiei fabricii de încălţăminte Cerullo.

Manuela Solara, soţia lui Silvio, cămătăreasă: în cartier e foarte temut registrul ei roşu.

Marcello şi *Michele Solara*, fiii lui Silvio şi ai Manuelei. Fanfaroni, aroganţi, sunt totuşi iubiţi de fetele din cartier, cu excepţia, evident, a Lilei. *Marcello* se îndrăgosteşte de Lila, dar ea îl respinge. *Michele*, puţin mai tânăr decât Marcello, e mai rece, mai inteligent, mai violent. E logodit cu Gigliola, fata cofetarului.

Familia Spagnuolo (familia cofetarului):

Domnul Spagnuolo, cofetarul cafenelei Solara.

Rosa Spagnuolo, soţia cofetarului.

Gigliola Spagnuolo, fata cofetarului, logodită cu Michele Solara.

Alţi copii.

Familia Airota:

Airota, profesor de literatură greacă.

Adele, soţia lui.

Mariarosa Airota, fiica cea mare, profesoară de istoria artei la Milano.

Pietro Airota, student.

Profesorii:

Ferraro, învăţător şi bibliotecar. Învăţătorul le-a premiat, de când erau mici, atât pe Lila, cât şi pe Elena, pentru sârguinţa lor de cititoare.

Oliviero, învăţătoare. A fost prima care şi-a dat seama de potenţialul Lilei şi al Elenei. Lila a scris la zece ani o povestioară intitulată *La fata blu.* Povestea i-a plăcut mult Elenei, care i-a dat-o lui Oliviero s-o citească. Dar învăţătoarea, enervată pentru că părinţii Lilei au decis să nu-şi mai lase fiica să-şi continue studiile, nu s-a pronunţat niciodată în legătură cu povestea aceea. Dimpotrivă, a încetat să se ocupe de Lila şi s-a concentrat numai pe reuşita Elenei.

Gerace, profesor de gimnaziu.

Galiani, profesoară de liceu. E o profesoară foarte cultă, comunistă. Este imediat fermecată de inteligenţa Elenei. Îi împrumută cărţi, o protejează în conflictul cu profesorul de religie.

Alte personaje:

Gino, fiul farmacistului. Este primul logodnic al Elenei.

Nella Incardo, verişoara învăţătoarei Oliviero. Locuieşte la Barano, Ischia, şi a găzduit-o pe Elena într-o vacanţă la mare.

Armando, student la Medicină, fiul profesoarei Galiani.

Nadia, studentă, fiica profesoarei Galiani.

Bruno Soccavo, prietenul lui Nino Sarratore şi fiul unui industriaş bogat din San Giovanni a Teduccio.

Franco Mari, student.

TINEREŢEA

1.

În primăvara anului 1966, Lila, într-o stare de mare agitaţie, mi-a încredinţat o cutie de metal care conţinea opt caiete. A spus că nu le mai putea ţine în casă, se temea că soţul o să i le citească. Am luat cutia fără prea multe comentarii, cu excepţia câtorva aluzii ironice la prea multă sfoară cu care o legase strâns. În perioada aceea, relaţia dintre noi era foarte proastă, dar părea că numai eu o consideram aşa. Ea, în rarele dăţi când ne vedeam, nu manifesta nicio stânjeneală, era afectuoasă, nu i se întâmpla niciodată să-i scape un cuvânt ostil.

Când mi-a cerut să jur că nu voi deschide cutia din niciun motiv, am jurat. Dar cum m-am urcat în tren am desfăcut sfoara, am scos caietele şi am început să citesc. Nu era un jurnal, chiar dacă apăreau acolo întâmplări detaliate ale vieţii ei, începând cu sfârşitul claselor primare. Părea mai curând dovada unei îndârjite autodiscipline de a scrie. Erau multe descrieri: o ramură de copac, lacurile, o piatră, o frunză cu nervurile albe, oalele din casă, diferitele piese ale maşinii de cafea, vasul cu jăratic, cărbunele şi mangalul, o hartă amănunţită a curţii, şoseaua, scheletul de fier ruginit de dincolo de lacuri, părculeţul şi biserica, tăierea vegetaţiei din spatele căii ferate, blocurile noi, casa părinţilor, uneltele folosite de tatăl şi fratele ei ca să repare încălţămintea, gesturile lor când munceau, culorile mai ales, culorile fiecărui lucru în diferite momente ale zilei. Dar nu erau doar pagini descriptive. Apăreau cuvinte izolate în dialect şi în italiană, uneori cuprinse într-un cerc, fără comentarii. Şi exerciţii de traducere în latină şi în greacă. Şi pasaje întregi în engleză despre prăvăliile din cartier, despre mărfuri, despre căruţa plină ochi cu fructe şi legume pe care Enzo Scanno o muta de pe o stradă pe alta în fiecare zi, ţinând măgarul de căpăstru. Şi multe consideraţii despre cărţile pe care le citea, despre filmele pe care le vedea în sala preotului. Şi multe dintre ideile pe care le susţinuse în discuţiile cu Pasquale, în

pălăvrăgelile noastre. Bineînţeles, desfăşurarea nu avea continuitate, dar fiecare lucru ferecat de Lila în scris căpăta o relevanţă, astfel că nici în paginile scrise când avea unsprezece sau doisprezece ani n-am găsit niciun rând care să sune infantil.

De obicei, frazele erau de o precizie extremă, punctuaţia foarte îngrijită, caligrafia elegantă ca aceea pe care ne-o predase învăţătoarea Oliviero. Dar uneori Lila, ca şi cum un drog i-ar fi inundat venele, părea că nu face faţă ordinii pe care şi-o impusese. Atunci totul devenea obositor, frazele căpătau un ritm foarte agitat, punctuaţia dispărea. În general, în scurt timp îşi regăsea un ritm relaxat, clar. Dar se putea întâmpla şi să se întrerupă brusc şi să umple restul paginii cu desene de copaci răsuciţi, munţi gheboşi şi fumegânzi, chipuri ameninţătoare. Pe mine m-au fascinat atât ordinea, cât şi dezordinea şi, cu cât am citit mai mult, cu atât m-am simţit mai înşelată. Cât exerciţiu era în spatele scrisorii pe care mi-o trimisese la Ischia cu ani în urmă: de aceea era atât de bine scrisă. Am pus la loc totul în cutie, promiţându-mi din nou să nu-mi mai bag nasul.

Dar am cedat repede, caietele emanau forţa de seducţie pe care Lila o răspândea în jur încă de mică. Vorbise despre cartier, rude, fraţii Solara, Stefano, fiecare persoană sau lucru cu o precizie nemiloasă. Ce să spun despre libertatea pe care şi-o luase cu mine? Cu ce spuneam, cu ce gândeam, cu persoanele pe care le iubeam, chiar cu aspectul meu fizic. Fixase momente decisive pentru ea fără să-i pese de nimic şi de nimeni. Iată foarte clară plăcerea pe care o simţise când, la zece ani, scrisese povestioara aceea a ei, *La fata blu.* Iată cu tot atâta claritate cât suferise pentru că învăţătoarea noastră Oliviero nu binevoise să spună un singur cuvânt despre povestea aceea, ba dimpotrivă, o ignorase. Iată suferinţa şi furia pentru că eu mersesem la şcoala medie fără să-mi pese de ea, abandonând-o. Iată entuziasmul cu care învăţase să fie cizmăreasă şi sentimentul de revanşă care o incitase să creeze pantofi noi şi plăcerea de a realiza prima pereche de încălţăminte împreună cu fratele ei, Rino. Iată durerea din momentul în care Fernando, tatăl ei, spusese că pantofii nu erau bine făcuţi. Erau de toate în paginile acelea, dar în special ura faţă de fraţii Solara, determinarea teribilă cu care respinsese iubirea celui mai mare dintre ei, Marcello, şi momentul în care hotărâse să se logodească în schimb cu blândul Stefano Carracci, mezelarul,

care din dragoste voise să cumpere prima pereche de pantofi realizată de ea, jurând că o va păstra pentru totdeauna. Ah, momentul frumos când, la cincisprezece ani, se simţise o domniţă bogată şi elegantă, la braţul logodnicului care, numai pentru că o iubea, investise mulţi bani în fabrica de încălţăminte a tatălui şi fratelui ei, fabrica de încălţăminte Cerullo. Şi câtă satisfacţie simţise: pantofii imaginaţi de ea în mare parte realizaţi, o casă în noul cartier, căsătoria la şaisprezece ani. Şi ce somptuoasă petrecere de nuntă urmase, cât se simţise de fericită. Apoi Marcello Solara, împreună cu fratele lui, Michele, apăruse în toiul petrecerii încălţat chiar cu pantofii la care soţul ei spusese că ţine mult. Soţul ei. Cu ce fel de bărbat se căsătorise? Acum, când totul se terminase, o să-şi smulgă faţa prefăcută arătându-i-o pe cea oribil de adevărată? Întrebări, şi faptele fără spoielile sărăciei noastre. M-am dedicat mult acelor pagini, zile şi săptămâni la rând. Le-am studiat, am ajuns să învăţ pe dinafară fragmentele care-mi plăceau, pe cele care mă entuziasmau, pe cele care mă hipnotizau, pe cele care mă umileau. În spatele firescului lor era cu siguranţă un artificiu, dar n-am ştiut să descopăr care.

În cele din urmă, într-o seară de noiembrie, exasperată, am ieşit luând după mine cutia. Nu mai rezistam s-o simt pe Lila copleşindu-mă chiar şi acum, când eram foarte respectată, chiar şi acum, când aveam o viaţă în afara oraşului Napoli. M-am oprit pe podul Solferino să privesc luminile filtrate de o pâclă geroasă. Am aşezat cutia pe parapet, am împins-o uşor, puţin câte puţin, până când a căzut în râu, de parcă era ea, Lila în persoană, căzând, cu gândurile ei, cuvintele, răutatea cu care reacţiona la violenţă cu violenţă, modul ei de a pune stăpânire pe mine cum făcea cu orice persoană sau lucru, sau eveniment, sau învăţătură cu care abia intra în contact: cărţile şi pantofii, blândeţea şi violenţa, căsătoria şi noaptea nunţii, întoarcerea în cartier în noul rol de doamna Raffaella Carracci.

2.

Nu-mi venea să cred că Stefano, atât de amabil, atât de îndrăgostit, îi dăruise lui Marcello Solara semnul Lilei fetiţă,

amprenta efortului ei asupra pantofilor pe care ea îi născocise.

Am uitat de Alfonso şi de Marisa care, aşezaţi la masă, vorbeau între ei cu ochi scânteietori. N-am mai fost atentă la râsetele mamei mele bete. Au pălit muzica, vocea cântăreţului, perechile care dansau, Antonio care ieşise pe terasă şi, copleşit de gelozie, stătea dincolo de uşa vitrată privind oraşul violaceu, marea. S-a estompat chiar şi imaginea lui Nino care tocmai părăsise sala ca un arhanghel fără vestitori. Acum o vedeam doar pe Lila care vorbea surescitat la urechea lui Stefano, ea foarte palidă în rochia de mireasă, el fără să zâmbească. Stânjeneala i se întindea de la frunte până la ochi ca o mască albicioasă de carnaval pe chipul aprins. Ce se întâmpla, ce s-ar fi întâmplat? Prietena mea îşi trăgea soţul de braţ cu ambele mâini. Trăgea cu toată puterea şi eu, care o cunoşteam bine, simţeam că, dacă ar fi putut, i l-ar fi smuls şi ar fi traversat sala ţinându-l deasupra capului. Sângele ar fi picurat continuu pe trenă şi s-ar fi folosit de braţ ca de o măciucă sau o falcă pentru a-i sparge faţa lui Marcello cu o lovitură trasă bine. Ah, da, ar fi făcut-o, iar la gândul ăsta inima îmi bătea furioasă şi gâtul mi se usca. Apoi le-ar fi scos ochii celor doi bărbaţi, le-ar fi smuls carnea de pe oasele fetei, i-ar fi muşcat. Da, da, am simţit că voiam, voiam să se întâmple asta. Sfârşitul iubirii şi al acelei petreceri insuportabile, fără îmbrăţişări într-un pat din Amalfi. Să desfiinţăm pe dată toate lucrurile şi oamenii din cartier, să facem măcel cu ei, să fugim, eu şi Lila, să mergem să trăim departe, coborând împreună cu veselă risipire toate treptele abjecţiei, singure, în oraşe necunoscute. Mi s-a părut sfârşitul potrivit pentru ziua aceea. Dacă nimic nu ne putea salva, nici banii, niciun trup de bărbat şi nici măcar studiul, era mai bine să distrugem totul imediat. În pieptul meu am simţit cum se intensifică furia ei, o forţă care era şi nu era a mea în acelaşi timp, care m-a umplut de plăcerea de a mă pierde. Mi-am dorit ca forţa aceea să se reverse în toate direcţiile. Dar mi-am dat seama că mă şi speria. Am înţeles abia pe urmă că ştiu să fiu în mod calm nefericită numai pentru că sunt incapabilă de reacţii violente, mă tem de ele, prefer să rămân nemişcată şi să devin ranchiunoasă. Lila nu. Când şi-a părăsit locul, s-a ridicat cu o asemenea hotărâre, încât a zguduit masa, tacâmurile din farfuriile murdare, a răsturnat un pahar. În timp ce Stefano se grăbea mecanic să oprească limba de vin care curgea spre

rochia doamnei Solara, ea a ieşit cu pas sprinten pe o uşă laterală, trăgând de rochie de fiecare dată când se împiedica în ea.

M-am gândit să alerg după ea, s-o strâng de mână, să-i şoptesc hai, hai să plecăm de aici. Dar nu m-am mişcat. S-a mişcat Stefano care, după o clipă de ezitare, a ajuns-o din urmă, trecând printre perechile care dansau.

Am privit în jur. Îşi dăduseră toţi seama că ceva o contrariase pe mireasă. Dar Marcello continua să trăncănească în mod complice cu Rino, ca şi cum ar fi fost normal să aibă în picioare pantofii aceia. Nu încetau toasturile din ce în ce mai obscene ale negustorului de metale. Cei care simţeau că se află jos în ierarhia meselor şi a invitaţilor continuau cu greu să accepte situaţia. În fine, nimeni, în afară de mine, nu părea să-şi dea seama de faptul că mariajul abia celebrat – şi care ar fi trebuit să dureze până la moartea soţilor, printre mulţi copii, foarte mulţi nepoţi, bucurii şi suferinţe, nuntă de argint, nuntă de aur – pentru Lila se afla deja la sfârşit, indiferent de încercările soţului ei de a-i obţine iertarea.

3.

Faptele, pe moment, m-au dezamăgit. M-am aşezat lângă Alfonso şi Marisa, fără să fiu atentă la trăncănelile lor. Am aşteptat semnale de revoltă, dar nu s-a întâmplat nimic. Să pătrund în mintea Lilei era, ca de obicei, dificil: n-am auzit-o urlând, n-am auzit-o ameninţând. Stefano a reapărut după jumătate de oră, foarte cordial. Îşi schimbase costumul, îi dispăruse pata albicioasă de pe frunte şi din jurul ochilor. S-a învârtit printre rude şi prieteni aşteptând să-i vină şi soţia, iar când ea s-a întors în sală, nemaifiind îmbrăcată în rochie de mireasă, ci într-un costum de călătorie, un taior albastru-pastel, cu nasturi foarte deschişi la culoare şi o pălărioară albastră, s-a dus imediat lângă ea. Lila a împărţit dulciuri copiilor, luându-le cu o lingură de argint dintr-un bol de cristal, apoi a trecut printre mese dând bomboniere mai întâi rudelor ei, apoi rudelor lui Stefano. A ignorat întreaga familie Solara şi chiar şi pe fratele ei, Rino, care a întrebat-o cu un zâmbet neliniştit: „Nu mai ţii la

mine?” Ea n-a răspuns, ci i-a dat bomboniera Pinucciei. Avea privirea absentă şi pomeţii mai proeminenţi ca de obicei. Când a venit rândul meu, mi-a întins distrată, fără nici măcar un zâmbet complice, coşul de ceramică plin cu dulciuri şi înfăşurat în tul alb.

Între timp, familia Solara se enervase din cauza impoliteţii Lilei, dar Stefano a remediat situaţia îmbrăţişându-i unul câte unul cu o expresie împăciuitoare şi murmurând:

— E obosită, trebuie să aveţi răbdare.

L-a sărutat şi pe Rino pe obraji, iar cumnatul a făcut o grimasă nemulţumită şi l-am auzit spunând:

— Nu e oboseală, Ste’, aia s-a născut sucită şi-mi pare rău pentru tine.

Stefano a răspuns serios:

— Lucrurile sucite se îndreaptă.

Apoi l-am văzut alergând după soţia lui care era deja la uşă, în timp ce orchestra răspândea sunete ameţite şi mulţi se înghesuiau pentru ultimele saluturi.

Nicio întrerupere, deci nu urma să fugim împreună pe străzile lumii. Mi i-am imaginat pe miri, frumoşi, eleganţi, urcând în decapotabilă. În scurt timp ar fi ajuns pe coasta amalfitană, într-un hotel de lux, şi orice jignire teribilă s-ar fi transformat într-o bosumflare uşor de înlăturat. Nicio răzgândire. Lila se desprinsese de mine definitiv şi, mi s-a părut, pe neaşteptate. Distanţa dintre noi era într-adevăr mai mare decât mi-aş fi imaginat. Nu *doar* se căsătorise, nu s-ar fi limitat să doarmă cu un bărbat în fiecare seară pentru a se supune ritualurilor conjugale. Exista ceva ce nu înţelesesem, dar care, în acel moment, mi s-a părut evident. Lila, cedând în faţa certitudinii că cine ştie ce acord de afaceri fusese pecetluit între soţul ei şi Marcello, cu efortul ei de fetiţă, recunoscuse că ţine la el mai mult decât la orice altă persoană sau alt lucru din lume. Dacă *deja* se dăduse bătută, dacă *deja* înghiţise afrontul acela, relaţia cu Stefano trebuia să fie într-adevăr puternică. Îl iubea, îl iubea ca fetele din romanele ilustrate. I-ar fi sacrificat lui toate calităţile sale pentru tot restul vieţii şi el nici măcar nu şi-ar fi dat seama de sacrificiu. Ar fi fost înconjurat de bogăţia de sentimente, de inteligenţă, de fantezie care o caracteriza fără să ştie ce să facă cu ea, ar fi distrus-o. Eu, m-am gândit, nu sunt în stare să iubesc pe nimeni aşa, nici măcar pe Nino. Ştiu doar să-

mi petrec timpul citind din cărţi. Şi m-am văzut pentru o fracţiune de secundă semănând leit cu un blid deformat în care sora mea, Elisa, dăduse de mâncare unui pisoi până când el nu mai apăruse, iar blidul rămăsese gol şi prăfuit pe palier. Acela a fost momentul în care, cu un sentiment acut de anxietate, m-am convins că mersesem prea departe. Trebuie să mă întorc, mi-am spus, trebuie să fac precum Carmela, Ada, Gigliola, Lila însăşi. Să accept cartierul, să alung mândria, să pedepsesc trufia, să nu mai umilesc pe cine mă iubeşte. Când Alfonso şi Marisa au şters-o ca să ajungă la timp la întâlnirea cu Nino, am făcut un ocol mare ca s-o evit pe mama şi m-am dus lângă logodnicul meu pe terasă.

Eram îmbrăcată prea subţire, soarele apusese şi începea să fie frig. Cum m-a văzut, Antonio şi-a aprins o ţigară şi s-a prefăcut că se uită la mare.

— Să mergem, am spus.

— Du-te cu fiul lui Sarratore.

— Vreau să plec cu tine.

— Eşti o mincinoasă.

— De ce?

— Pentru că dacă ăla te voia, tu mă lăsai aici fără măcar să-mi spui pa.

Era adevărat, dar m-a enervat că o spunea atât de deschis, fără a fi atent la cuvinte. l-am şuierat:

— Dacă nu-nţelegi că stau aici cu riscul ca dintr-un moment într-altul să vină mama şi să mă ia la palme din cauza ta, atunci înseamnă că te gândeşti doar la tine, că de mine nu-ţi pasă deloc.

El a simţit în vocea mea un strop de dialect, a observat fraza lungă, conjunctivele şi şi-a pierdut calmul. A aruncat ţigara, m-a prins de încheietură cu o forţă tot mai puţin controlată şi a urlat la mine – un urlet ferecat în gât – că el era acolo pentru mine, numai pentru mine, şi că eu îi zisesem că trebuia să stea lângă mine mereu, în biserică şi la petrecere, eu, da, şi m-ai pus să jur, a horcăit, jură, ai spus, că n-o să mă laşi niciodată singură şi atunci mi-am făcut costumul şi sunt plin de datorii la doamna Solara şi ca să-ţi fac plăcere, ca să fac cum mi-ai zis tu, n-am stat nici măcar un minut cu mama şi cu fraţii mei: şi care e recompensa, recompensa e că m-ai tratat ca pe-un rahat, ai vorbit tot timpul cu fiul poetului şi m-ai umilit în faţa tuturor

prietenilor, m-ai făcut să pic prost, fiindcă pentru tine eu sunt un nimeni, fiindcă tu eşti atât de şcolită şi eu nu, fiindcă eu un înţeleg lucrurile pe care le spui, şi e adevărat, e foarte adevărat că nu le înţeleg, dar, fir-ar a dracului de treabă, Lenù, uită-te, uită-te în ochii mei: tu crezi că îmi poţi ordona în mod autoritar, tu crezi că eu nu sunt în stare să spun de-ajuns, dar te înşeli, ştii totul, dar nu ştii că dacă acum ieşi cu mine pe uşa aia, dacă acu eu îţi zic bine şi plecăm, dar apoi aflu că te vezi la şcoală, şi cine ştie pe unde altundeva, cu împuţitu' cela de Nino Sarratore, eu te omor, Lenù, te omor, şi aşa că gândeşte-te, lasă-mă aici imediat, copleşit de disperare, lasă-mă, că e mai bine pentru tine, şi între timp mă privea cu ochi roşii şi foarte mari şi rostea cuvintele deschizând mult gura, zbierându-mi-le fără să zbiere, cu nările dilatate, foarte negre, şi pe chip cu o asemenea suferinţă, încât m-am gândit că poate-şi face rău în interior, pentru că frazele, strigate astfel în gât, în piept, dar fără să explodeze în aer, sunt ca nişte bucăţi de fier ascuţit care-i rănesc plămânii şi faringele.

Aveam, în mod nedesluşit, nevoie de acea agresiune. Faptul că m-a apucat de încheietură, teama că o să mă lovească, râul acela al lui de cuvinte dureroase au sfârşit prin a mă consola, mi s-a părut că măcar el ţinea mult la mine.

— Mă doare, am şoptit.

El a slăbit încet strânsoarea, dar m-a fixat în continuare cu gura larg deschisă. Voia să-i acord importanţă şi autoritate, să mă ancorez de el. Pielea din jurul încheieturii îmi devenea vineţie.

— Ce hotărăşti? m-a întrebat.

— Vreau să stau cu tine, am răspuns, dar încruntată.

A închis gura, ochii i s-au umplut de lacrimi, a privit spre mare ca să aibă timp să şi le reţină.

În scurt timp am ieşit amândoi în stradă. Nu i-am aşteptat pe Pasquale, pe Enzo, pe fete, n-am salutat pe nimeni. Cel mai important era să nu fim văzuţi de mama, aşa că am şters-o pe jos. Era deja întuneric. O vreme am mers unul lângă altul fără să ne atingem, apoi Antonio, cu un gest nesigur, mi-a pus un braţ în jurul umerilor. Voia să mă facă să înţeleg că aştepta să fie iertat, de parcă vinovatul ar fi fost el. Fiindcă ţinea la mine, decisese să considere că în orele pe care, sub ochii lui, seducătoare şi sedusă, le petrecusem cu Nino avusese

halucinaţii.

— Ţi-am făcut o vânătaie? a întrebat, încercând să mă prindă de încheietură.

N-am răspuns. Mi-a strâns umărul cu palma deschisă, eu am avut un gest de aversiune care l-a îndemnat imediat să slăbească prinderea. A aşteptat, am aşteptat. Când a încercat să-mi transmită din nou acel semnal al lui de capitulare, mi-am trecut un braţ în jurul taliei lui.

4.

Ne-am sărutat încontinuu, în spatele unui copac, în uşa de intrare a unui bloc, pe străduţe întunecate. Apoi am luat un autobuz, încă unul şi am ajuns la gară. Ne-am dus spre lacuri pe jos, continuând să ne sărutăm pe drumul puţin umblat care se întindea de-a lungul căii ferate.

Mă simţeam înfierbântată, chiar dacă rochia era lejeră şi frigul serii tăia, cu fiori neaşteptaţi, căldura pielii. Antonio, din când în când, se lipea de mine în umbră, mă îmbrăţişa cu o asemenea pasiune, că îmi făcea rău. Buzele-i ardeau, căldura gurii lui îmi aprindea gândurile şi imaginaţia. Poate că Lila şi Stefano, îmi spuneam, sunt deja la hotel. Poate că iau cina. Poate că s-au pregătit pentru noapte. Ah, să dormi lipită de un bărbat, să nu-ţi mai fie frig. Simţeam limba lui Antonio agitându-se în gura mea şi, în timp ce-mi apăsa sânii peste stofa rochiei, eu îi atingeam sexul printr-un buzunar al pantalonilor.

Cerul era pătat de mici nebulozităţi de stele deschise la culoare. Mirosul de muşchi şi pământ putred al lacurilor pălea în faţa parfumurilor dulcege ale primăverii. Iarba era udă, apa bolborosea brusc, ca şi cum ar fi căzut în ea o ghindă, o piatră, o broască. Am parcurs o cărare pe care o ştiam bine amândoi, ducea la un grup de copaci uscaţi, cu trunchiul subţire şi crengile rupte aiurea. La câţiva metri distanţă era vechea fabrică de conserve, o clădire cu acoperişul distrus, numai din grinzi şi table de fier. Am simţit în mine o urgenţă de plăcere, ceva care mă trăgea din interior ca o panglică de catifea bine întinsă. Voiam ca satisfacerea dorinţei mele să fie foarte intensă, capabilă să spulbere toată ziua aceea. Simţeam

frecarea aceea continuă în stomac ca pe nişte mângâieri şi înţepături, în mod plăcut, mai puternică decât în celelalte dăţi. Antonio îmi spunea cuvinte de iubire în dialect, mi le spunea în gură, pe gât, insistent. Eu tăceam, tăcusem mereu în timpul acelor întâlniri, oftam numai.

— Spune-mi că ţii la mine, m-a implorat la un moment dat.

— Da.

— Spune-mi-o.

— Da.

N-am adăugat altceva. L-am îmbrăţişat, l-am strâns cu toată puterea pe care o aveam. Voiam să fiu mângâiată şi sărutată în fiecare colţişor al trupului, simţeam nevoia să fiu strivită, muşcată, voiam să rămân fără răsuflare. M-a îndepărtat puţin de el, continuând să mă sărute, şi a lăsat o mână să-i alunece în sutien. Dar nu mi-a ajuns, în seara aia era prea puţin. Toate contactele avute până-n acel moment, pe care el mi le impusese precaut şi pe care eu le acceptasem tot atât de precaut, acum mi se păreau insuficiente, incomode, prea rapide. Totuşi, nu ştiam cum să-i spun că voiam mai mult, îmi lipseau cuvintele. În fiecare dintre întâlnirile noastre secrete celebram un ritual mut, etapă după etapă. El îmi mângâia sânii, îmi ridica fusta, mă atingea între picioare şi între timp, ca un semnal, mă împingea spre excitaţia de piele moale şi cartilaje şi vene şi sânge care-i vibra în pantaloni. Dar eu atunci am amânat să-i scot sexul, ştiam că imediat cum aş fi făcut-o, el ar fi uitat de mine, ar fi încetat să mă atingă. Sânii, şoldurile, fundul, pubisul nu l-ar mai fi ţinut ocupat, s-ar fi concentrat numai asupra mâinii mele, adică ar fi înconjurat-o imediat cu a lui ca să mă încurajeze s-o mişc cu ritmul potrivit. Apoi ar fi extras batista şi ar fi ţinut-o pregătită pentru momentul în care pe gură i-ar fi ieşit un horcăit uşor şi din penis lichidul periculos. Atunci s-ar fi retras puţin ameţit, ruşinat poate, şi ne-am fi întors acasă. Un final obişnuit pe care însă acum, în mod neclar, mă grăbeam să-l schimb: nu-mi păsa că rămân însărcinată fără să fiu căsătorită, nu-mi păsa de păcat, de supraveghetorii divini cuibăriţi în cosmos deasupra noastră, de Sfântul Duh sau oricine altcineva în locul lui, iar Antonio a simţit asta şi s-a dezorientat. În timp ce mă săruta tot mai agitat, a încercat repetat să-mi tragă mâna în jos, dar eu m-am sustras, am împins pubisul spre degetele cu care mă atingea, am împins cu putere şi repetat, oftând

prelung. El atunci şi-a retras mâna şi a încercat să-şi descheie pantalonii.

— Aşteaptă, am spus.

L-am tras după mine spre scheletul vechii fabrici de conserve. Acolo era mai întuneric, mai adăpostit, dar plin de şoareci, le-am simţit foşnetul prudent, alergătura. Inima a început să-mi bată foarte puternic, mi-era frică de locul acela, de mine, de nebunia care mă apucase de a-mi şterge din comportare şi din voce sentimentul de stranietate pe care mi-l descoperisem în mine cu câteva ore înainte. Voiam să mă cufund din nou în cartier, să fiu cum fusesem odinioară. Voiam să arunc cât colo studiile, caietele pline de exerciţii. Să fac exerciţii pentru ce, în fond? Ce puteam deveni în afara umbrei Lilei nu conta deloc. Ce eram în comparaţie cu ea în rochie de mireasă, cu ea în decapotabilă, cu pălărioara albastră şi taiorul pastel? Ce eram aici cu Antonio, pe furiş, între dărăpănături, cu foşnetul şobolanilor în jur, cu fusta ridicată pe şolduri, cu chiloţii în vine, maniacă şi neliniştită, şi vinovată, în timp ce ea se oferea goală, cu detaşare seducătoare, în aşternuturi de in într-un hotel cu vedere la mare şi-l lăsa pe Stefano s-o violeze, să intre în ea adânc, să-i dea sămânţa lui, s-o lase gravidă în mod legitim şi fără temeri? Ce eram în timp ce Antonio se lupta cu pantalonii lui şi-mi potrivea între picioare, în contact cu sexul meu nud, carnea groasă de mascul şi-mi strângea fesele frecându-se de mine, mişcându-se înainte şi-napoi, gâfâind? Nu ştiam. Ştiam doar că nu eram ce voiam în acel moment. Nu-mi era de-ajuns să se frece de mine. Voiam să fiu penetrată, voiam să-i zic Lilei la întoarcere: nici eu nu mai sunt virgină, ce faci tu fac şi eu, nu vei reuşi să mi-o iei înainte. Aşa că mi-am strâns braţele în jurul gâtului lui Antonio şi l-am sărutat, m-am ridicat pe vârful picioarelor, i-am căutat sexul cu al meu, i l-am căutat fără niciun cuvânt, pe încercate. El şi-a dat seama şi s-a ajutat cu mâna, am simţit că intra puţin, am tresărit de curiozitate şi de teamă. Dar am simţit şi efortul pe care-l făcea ca să înceteze, ca să-şi interzică să împingă cu toată violenţa pe care o nutrise o după-amiază întreagă şi pe care cu siguranţă încă o nutrea. E pe punctul de a renunţa, mi-am dat seama, şi m-am lipit de el ca să-l conving să continue. Dar Antonio, cu un oftat lung, m-a îndepărtat de el şi mi-a zis în dialect:

— Nu, Lenù, eu chestia asta vreau s-o fac cum se face cu o

soţie, nu aşa.

Mi-a prins mâna dreaptă, mi-a dus-o spre sexul lui cu un fel de suspin reprimat, iar eu m-am resemnat să-l masturbez.

Apoi, ieşind din zona lacurilor, a spus stingherit că mă respecta şi nu voia să mă lase să fac un lucru pe care apoi l-aş fi regretat, nu în locul acela, nu în felul acela murdar şi fără niciun pic de grijă. A spus-o ca şi cum ar fi fost el cel care îndrăznise prea mult şi poate că într-adevăr credea că aşa se întâmplaseră lucrurile. N-am rostit un singur cuvânt tot drumul, apoi mi-am luat la revedere de la el uşurată. Când am ciocănit la uşa casei, mi-a deschis mama şi, deşi fraţii mei încercau în zadar s-o oprească, fără să ţipe, fără măcar să facă aluzie la vreun reproş, m-a luat la palme. Ochelarii au zburat pe podea şi imediat am strigat la ea cu o bucurie aspră, fără nici măcar vreo urmă de dialect:

— Vezi ce-ai făcut? Mi-ai spart ochelarii şi acum din vina ta nu mai pot învăţa, n-o să mă mai duc la şcoală.

Mama a îngheţat, până şi mâna cu care mă lovise a rămas nemişcată în aer, ca lama unui topor. Elisa, surioara mea, a luat ochelarii de jos şi a spus încet:

— Ţine, Lenù, nu s-au spart.

5.

M-a cuprins o stare de epuizare care, oricât aş fi încercat să mă odihnesc, nu voia să treacă. Pentru prima dată am chiulit de la şcoală. Am lipsit, cred, vreo cincisprezece zile şi nici lui Antonio nu i-am spus că nu mai suportam învăţatul, că voiam să mă opresc. Ieşeam la ora obişnuită, mă plimbam toată dimineaţa pe jos prin oraş. Am învăţat multe despre Napoli în perioada aceea. Scotoceam printre cărţile vechi de pe tarabele de la Port'Alba, asimilam fără să vreau titluri, nume de autori, mă duceam spre Toledo şi spre mare. Sau urcam la Vomero pe strada Salvator Rosa, ajungeam la San Martino, coboram pe Petraio. Sau exploram Doganella, ajungeam la cimitir, mă plimbam pe aleile tăcute, citeam numele morţilor. Uneori, tineri fără ocupaţie, bătrâni neghiobi, chiar şi domni distinşi de vârstă mijlocie mă urmăreau cu propuneri obscene. Grăbeam pasul cu

ochii plecaţi, fugeam, simţind pericolul, dar nu mă potoleam. Dimpotrivă, cu cât trăgeam mai mult chiulul, cu atât acele lungi dimineţi de vagabondaj măreau spărtura din înlănţuirea de obligaţii şcolăreşti care mă ţineau prizonieră de când aveam şase ani. La timpul cuvenit mă întorceam acasă şi nimeni nu bănuia că eu, tocmai eu, nu mă dusesem la şcoală, îmi petreceam după-amiaza citind romane, apoi alergam la lacuri la Antonio, care era foarte bucuros că sunt disponibilă. Şi-ar fi dorit să mă întrebe dacă-l văzusem pe fiul lui Sarratore. Îi citeam întrebarea în ochi, dar nu îndrăznea să mi-o pună, se temea de ceartă, se temea că o să mă enervez şi o să-i refuz puţinele minute de plăcere. Mă îmbrăţişa ca să mă simtă docilă aproape de corpul lui şi să alunge orice îndoială. În acele momente excludea că puteam să-l jignesc întâlnindu-mă şi cu celălalt.

Se înşela: în realitate, deşi mă simţeam vinovată, nu făceam altceva decât să mă gândesc la Nino. Îmi doream să-l întâlnesc, să-i vorbesc şi, pe de altă parte, mi-era frică de asta. Mă temeam că m-ar fi umilit cu superioritatea lui. Mă temeam că s-ar fi întors, într-un fel sau altul, asupra motivelor pentru care articolul meu despre confruntarea cu profesorul de religie nu fusese publicat. Mă temeam că mi-ar fi comunicat părerile crude ale redacţiei. N-aş fi suportat asta. Fie în timp ce hălăduiam prin oraş, fie seara în pat, când nu-mi venea somnul şi-mi simţeam foarte limpede incompetenţa, preferam să cred că textul meu fusese aruncat la gunoi din pură şi simplă lipsă de spaţiu. A atenua, a lăsa să pălească. Dar era dificil. Nu fusesem la înălţimea nivelului de pregătire al lui Nino, deci nu puteam să-i stau alături, să mă fac ascultată, să-i spun gândurile mele. În fond, ce gânduri, nu aveam niciunul. Era mai bine să mă autoelimin, gata cu cărţile, cu notele şi cu laudele. Speram să uit totul încet, încet: noţiunile care-mi umpleau capul, limbile vii şi moarte, italiana însăşi care mi se ivea de-acum pe buze chiar şi când vorbeam cu frăţiorii mei. E vina Lilei, mă gândeam, dacă am apucat-o pe calea asta, trebuie s-o uit şi pe ea: Lila a ştiut întotdeauna ce voia şi a avut; eu nu vreau nimic, eu sunt făcută din nimic. Speram să mă trezesc dimineaţa fără dorinţe. Odată golită – plănuiam – afecţiunea lui Antonio şi afecţiunea mea pentru el vor fi de-ajuns.

Apoi, într-o zi, întorcându-mă acasă, m-am întâlnit cu Pinuccia, sora lui Stefano. Am aflat de la ea că Lila se întorsese

din voiajul de nuntă şi că dăduse o masă mare pentru a sărbători logodna cumnatei cu fratele ei.

— Tu şi Rino v-aţi logodit? am întrebat, prefăcându-mă surprinsă.

— Da, a spus ea radioasă, şi mi-a arătat inelul pe care el i-l dăruise.

Îmi amintesc că în timp ce Pinuccia vorbea, am avut un singur gând complet aiurea: Lila a dat o petrecere în casa ei cea nouă şi nu m-a invitat, dar mai bine aşa, sunt bucuroasă, gata, nu mă mai compar cu ea, nu vreau s-o mai văd. Numai după ce fiecare detaliu al logodnei a fost analizat, am întrebat prudent de prietena mea. Pinuccia a zâmbit perfid şi a răspuns cu o formulă în dialect: *are de învăţat*. N-am întrebat ce. Odată ajunsă acasă, am dormit toată după-amiaza.

A doua zi am ieşit ca de obicei la şapte dimineaţa ca să mă duc la şcoală sau, mai bine zis, ca să mă prefac că mă duc la şcoală. Tocmai traversasem şoseaua, când am văzut-o pe Lila ţâşnind din decapotabilă şi intrând în curtea noastră fără măcar să-l salute pe Stefano care se afla la volan. Era îmbrăcată îngrijit şi purta ochelari mari şi negri chiar dacă nu era soare. M-a impresionat eşarfa ei din mătase albastră, o înfăşurase astfel încât să-i acopere şi buzele. M-am gândit cu invidie că e vreun nou stil de-al ei, diferit deja de cel à la Jacqueline Kennedy, mai curând de doamnă misterioasă cum de mici ne imaginaserăm să devenim. Am continuat să merg fără s-o strig.

După câţiva paşi, însă, m-am întors, dar nu cu un plan clar, ci doar pentru că n-am putut să nu fac asta. Inima îmi bătea puternic, aveam sentimente confuze. Poate că voiam să-i cer să-mi spună în faţă că prietenia noastră se terminase. Poate că voiam să-i strig că hotărâsem să nu mai învăţ şi să mă căsătoresc şi eu, să merg să locuiesc în casa lui Antonio cu mama şi fraţii lui, să spăl scările ca Melina nebuna. Am traversat cu paşi repezi curtea, am văzut-o intrând pe uşa blocului în care locuia soacra ei. Am luat-o pe scări, aceleaşi pe care urcaserăm împreună, copile fiind, când ne duseserăm să-i cerem lui don Achille să ne dea înapoi păpuşile. Am strigat-o, s-a răsucit.

— Te-ai întors, am spus.

— Da.

— Şi de ce nu m-ai căutat?

— Nu voiam să mă vezi.

— Ceilalţi te pot vedea şi eu nu?

— De ceilalţi nu-mi pasă, de tine da.

Am remarcat că e nesigură. Ce nu trebuia să văd? Am urcat treptele care ne despărţeau, i-am dat la o parte cu delicateţe eşarfa şi i-am scos ochelarii.

6.

O fac din nou acum, cu ajutorul imaginaţiei, începând să povestesc despre voiajul ei de nuntă nu doar cum mi-a vorbit despre el acolo, pe palier, dar cum am citit apoi în caietele ei. Fusesem nedreaptă cu ea, voisem să cred într-o capitulare a ei uşoară ca s-o pot înjosi cum mă simţisem înjosită cu atunci când Nino părăsise sala petrecerii, voisem s-o minimalizez pentru a nu-i simţi pierderea. Iat-o acolo, în schimb, la recepţia deja încheiată, închisă în decapotabilă, cu pălărioara albastră, cu taiorul pastel. Ochii îi ardeau de furie şi, cum s-a pus maşina în mişcare, l-a lovit pe Stefano cu cuvintele şi frazele cele mai insuportabile care i se puteau adresa unui bărbat din cartierul nostru.

El a încasat insultele după obiceiul său, surâzând, fără să spună un cuvânt şi ea, în cele din urmă, a tăcut. Dar tăcerea a durat puţin. Lila a reînceput calmă, doar cu o uşoară gâfâială. I-a spus că nu mai voia să stea în maşina aceea niciun minut în plus, că-i făcea scârbă să respire aerul pe care-l respira el, că voia să coboare, imediat. Stefano i-a citit, într-adevăr, scârba pe chip, totuşi a continuat să conducă fără să spună nimic, aşa încât ea a ridicat din nou tonul ca să-l oblige să oprească. Atunci el a oprit, dar când Lila chiar a încercat să deschidă portiera, a prins-o zdravăn de un braţ.

— Acum stai să mă asculţi, a spus încet, sunt motive serioase pentru tot ce s-a întâmplat.

I-a explicat cu calm cum decurseseră lucrurile. Pentru a evita ca fabrica de încălţăminte să se închidă înainte să-şi deschidă pe bune uşile, fusese necesar să se asocieze cu Silvio Solara şi fiii, singurii capabili să asigure nu doar distribuirea încălţămintei în cele mai bune magazine din oraş, ci chiar deschiderea în Piaţa Martirilor, până la toamnă, a unui magazin exclusiv de

încălţăminte Cerullo.

— Ce-mi pasă mie de nevoile tale, l-a întrerupt Lila zbătându-se.

— Nevoile mele sunt ale tale, eşti soţia mea.

— Eu? Eu nu mai sunt nimic pentru tine şi nici tu pentru mine. Dă-mi drumul.

Stefano i-a dat drumul.

— Nici tatăl şi fratele tău nu sunt nimic?

— Când vorbeşti despre ei, clăteşte-ţi gura, nu eşti vrednic nici măcar să le spui pe nume.

În schimb, Stefano le-a spus pe nume. A spus că înţelegerea cu Silvio Solara fusese dorită de Fernando în persoană. A spus că obstacolul major fusese Marcello, foarte supărat pe Lila, pe toată familia Cerullo şi mai ales pe Pasquale, Antonio şi Enzo, care-i făcuseră maşina bucăţi şi-l bătuseră zdravăn. A spus că Rino fusese cel care-l îmbunase, că fusese nevoie de multă răbdare şi că, în fine, când Marcello spusese: „Atunci vreau pantofii pe care i-a făcut Lina”, Rino îi răspunsese: „Bine, ia pantofii”.

A fost un moment urât, iar Lila a simţit o împunsătură în piept. Dar oricum a urlat:

— Şi tu ce-ai făcut?

Stefano a avut un moment de stânjeneală.

— Ce trebuia să fac? Să mă cert cu fratele tău, să-ţi ruinez familia, să las să înceapă un război împotriva prietenilor tăi, să pierd toţi banii pe care i-am investit?

Fiecare cuvânt i s-a părut Lilei, prin tonalitate şi conţinut, o recunoaştere ipocrită a vinovăţiei. Nici nu l-a lăsat să termine şi a început să-i tragă pumni în umăr, urlând:

— Deci, ai spus şi tu „bine”, te-ai dus să iei pantofii şi i i-ai dat.

Stefano a lăsat-o în pace şi doar când ea a încercat iarăşi să deschidă portiera ca să fugă, i-a zis rece: „Calmează-te”. Lila s-a întors brusc: să se calmeze după ce el aruncase vina asupra tatălui şi fratelui ei, să se calmeze când toţi trei o trataseră ca pe o cârpă de şters pe jos, ca pe o zdreanţă? Nu vreau să mă calmez, a urlat, rahat cu ochi, du-mă imediat acasă la mine, ce ai spus acum trebuie să repeţi în faţa celorlalţi doi bărbaţi de rahat. Şi abia când a rostit acea expresie în dialect, *uommen’e mmerd*, şi-a dat seama că încălcase limita tonului controlat al

soţului ei. O clipă mai târziu, Stefano a lovit-o peste faţă cu mâna lui robustă, o palmă foarte violentă, care i s-a părut o explozie de adevăr. Ea a tresărit de uimire şi de usturimea dureroasă de pe obraz. L-a privit uluită în timp ce el pornea motorul din nou şi spunea, cu o voce care pentru prima dată de când începuse să-i facă curte nu mai era liniştită, ci dimpotrivă, îi tremura:

— Vezi ce mă obligi să fac? Îţi dai seama că exagerezi?

— Am greşit totul, a şoptit ea.

Dar Stefano a negat cu hotărâre, ca şi cum nici n-ar fi vrut să ia în considerare acea posibilitate, şi i-a ţinut un discurs lung, puţin ameninţător, puţin didactic, puţin patetic. A spus, mai mult sau mai puţin, aşa:

— N-am greşit cu nimic, Lina, trebuie doar să lămurim câteva lucruri. Tu nu te mai numeşti Cerullo. Tu eşti doamna Carracci şi trebuie să faci ce-ţi spun eu. Ştiu, n-ai simţ practic, nu ştii ce e comerţul, crezi că banii se găsesc pe jos. Dar nu e aşa. Banii trebuie să-i fac în fiecare zi, trebuie să-i duc unde se pot înmulţi. Ai desenat pantofii, tatăl şi fratele tău ştiu să muncească bine, dar voi trei împreună nu puteţi face banii să se înmulţească. Familia Solara însă da şi atunci – ascultă-mă bine – nu-mi pasă deloc dacă oamenii aceia nu-ţi plac. Marcello mă dezgustă şi pe mine şi când te priveşte numai cu coada ochiului, când mă gândesc la lucrurile pe care le-a spus despre tine, îmi vine cheful să-i înfig un cuţit în burtă. Dar dacă îmi foloseşte pentru a înmulţi banii, atunci devine cel mai bun prieten pe care-l am. Şi ştii de ce? Pentru că dacă banii nu se înmulţesc, nu mai avem maşina asta, hainele astea nu ţi le mai pot cumpăra, pierdem şi casa cu tot ce e în ea, ajungi să nu mai fi o doamnă şi copiii noştri vor creşte ca nişte odrasle de cerşetori. Aşadar, îndrăzneşte încă o dată să-mi spui lucrurile pe care mi le-ai spus în seara asta şi îţi distrug faţa asta frumoasă în aşa hal, încât nu vei mai putea ieşi din casă. Ne-am înţeles? Răspunde.

Lila a mijit ochii. Obrazul îi devenise vineţiu, dar în rest era foarte palidă. Nu i-a răspuns.

7.

Au ajuns la Amalfi pe seară. Niciunul din ei nu stătuse niciodată într-un hotel, aşa că s-au comportat într-un mod foarte stingher. Stefano mai ales a fost intimidat de tonul vag ironic al recepţionerului şi şi-a asumat fără să vrea un comportament de slugă. Când şi-a dat seama de asta, şi-a acoperit stânjenelile cu gesturi bruşte şi urechile i-au luat foc când doar i s-au cerut actele. Între timp a apărut hamalul, un bărbat la vreo cincizeci de ani cu mustăţi foarte subţiri, dar el l-a respins de parcă ar fi fost un hoţ, apoi s-a răzgândit şi, arogant, i-a dat un bacşiş mare chiar dacă nu s-a folosit de serviciile lui. Lila l-a urmat, el ducând valizele în sus pe scări şi – mi-a povestit – treaptă după treaptă a avut pentru prima dată impresia că-l pierduse pe drum pe băiatul cu care se căsătorise de dimineaţă, că însoţeşte un necunoscut. Stefano era, într-adevăr, atât de lat, avea picioarele scurte şi grase, braţele lungi, nodurile degetelor albe? De cine se legase pentru totdeauna? Furia care o copleşise în timpul călătoriei a lăsat loc neliniştii.

Când au ajuns în cameră, el s-a străduit să redevină afectuos, dar era obosit şi încă enervat din cauza palmei pe care fusese nevoit să i-o dea. A adoptat un ton artificial. A lăudat camera, foarte spaţioasă, a deschis uşa, a ieşit pe balcon, i-a spus vino, simţi ce aer parfumat, priveşte marea cum licăreşte. Dar ea căuta un mod de a ieşi din capcana aceea şi a schiţat vag un nu, îi era frig. Stefano a închis imediat uşa, a sugerat că dacă voiau să facă doi paşi şi să mănânce în oraş, era mai bine să-şi pună pe ei ceva mai gros, a spus: eventual mie ia-mi o vestă, ca şi cum ar fi trăit deja de mulţi ani împreună şi ea ar fi ştiut să caute competent în valize, să găsească o vestă pentru el exact cum ar fi găsit un pulover pentru ea. Lila a părut să-l aprobe, dar de fapt n-a deschis valizele, n-a luat nici pulover, nici vestă. A ieşit imediat pe hol, nu voia să rămână în cameră niciun minut în plus. El a urmat-o bombănind: eu pot să stau şi aşa, dar îmi fac griji pentru tine, ai să răceşti.

Au colindat prin Amalfi, până la dom, în sus pe scări, din nou în jos până la fântână. Stefano acum se chinuia s-o amuze, dar să fie amuzant nu fusese niciodată punctul lui forte. Îi ieşeau mai bine tonurile patetice sau frazele sentenţioase ale

bărbatului matur care ştie ce vrea. Lila nu i-a răspuns aproape niciodată şi, în cele din urmă, soţul ei s-a limitat să-i arate una şi alta exclamând: priveşte. Dar pe ea, care în alte vremuri ar fi dat importanţă fiecărei pietre, acum n-o interesa nici frumuseţea uliţelor, nici parfumurile grădinilor, nici arta şi istoria Amalfiului, nici, mai ales, vocea lui care spunea încontinuu, enervant: e frumos, ei?

Curând, Lila a început să tremure, dar nu pentru că era deosebit de frig, era nervozitatea. El a băgat de seamă şi i-a propus să se întoarcă la hotel, a îndrăznit chiar şi o frază de genul: astfel ne îmbrăţişăm şi ne ţinem de cald. Dar ea voia să se mai plimbe, până când, copleşită de oboseală, chiar dacă nu-i era niciun pic foame, a intrat fără să se consulte cu el într-un restaurant. Stefano, răbdător, a urmat-o.

Au comandat de toate, n-au mâncat aproape nimic, au băut mult vin. El, la un moment dat, n-a mai reuşit să se abţină, a întrebat-o dacă mai era supărată. Lila a făcut semn că nu şi era adevărat. La întrebarea aceea, se minunase ea însăşi că n-a găsit în sufletul ei nici măcar un pic de ranchiună în legătură cu familia Solara, cu tatăl şi fratele ei, cu Stefano. Totul se schimbase rapid în mintea ei. Brusc, de povestea cu pantofii nu-i mai păsa deloc, dimpotrivă, nici măcar nu reuşea să înţeleagă de ce se supărase atâta văzându-i în picioarele lui Marcello. Acum, în schimb, o îngrozea şi o făcea să sufere verigheta groasă care-i strălucea pe inelar. Şi-a amintit uluită ziua aceea: biserica, slujba religioasă, petrecerea. Ce-am făcut, s-a gândit ameţită de vin, şi ce e cerculeţul ăsta de aur, acest zero strălucitor pe care mi l-am pus pe deget? Avea unul şi Stefano, îi lucea printre firele de păr foarte negre, degete viloase, se spunea în cărţi. Şi l-a amintit în costum de baie cum îl văzuse la mare. Piept lat, rotule groase ca nişte castroane răsturnate. Nu era nici cel mai mic detaliu care, odată ce şi-l amintea, să-i indice vreun şarm. Era o fiinţă cu care simţea de pe acum că nu poate avea nimic şi care, în schimb, era acolo în sacou şi cravată şi îşi mişca buzele umflate şi-şi scărpina o ureche cu lobul cărnos şi adesea lua cu furculiţa din farfuria ei doar ca să guste. N-avea mai deloc legătură cu vânzătorul de mezeluri care o atrăsese, băiatul ambiţios foarte sigur de sine, dar cu bune maniere, soţul din dimineaţa aceea din biserică. Etala nişte fălci foarte albe, o limbă roşie în gaura întunecată a gurii, ceva în el

şi în jurul lui se distrusese. La masa aceea, într-un du-te-vino al ospătarilor, tot ce o purtase până acolo, la Amalfi, i s-a părut lipsit de orice coerenţă logică şi, totuşi, insuportabil de real. De aceea, în timp ce acelei fiinţe de nerecunoscut i se aprindea privirea la ideea că furtuna trecuse, că ea îi înţelesese motivele, că le acceptase, că putea, în sfârşit, să-i vorbească de marile lui proiecte, i-a venit în minte să şterpelească un cuţit de la masă ca să i-l înfigă în gât când, în cameră, ar fi încercat s-o atingă.

Până la urmă n-a făcut-o. Pentru că în acel restaurant, la acea masă, plină de vin, întreaga ei căsnicie, de la rochia de mireasă la verighetă, i-a apărut lipsită de sens, a avut impresia şi că orice posibilă pretenţie sexuală din partea lui Stefano i s-ar fi părut nebunească în primul rând lui. Aşa că, mai întâi a studiat cum să ia cuţitul (l-a acoperit cu şervetul pe care şi-l luase de pe genunchi, le-a pus pe amândouă în poală, s-a pregătit să ia geanta ca să-i dea drumul în ea şi să pună la loc şervetul pe masă), apoi a renunţat. Şuruburile care ţineau laolaltă noua ei condiţie de soţie, restaurantul, Amalfi, i s-au părut atât de slăbite, că la sfârşitul cinei vocea lui Stefano nici nu mai ajungea până la ea. În urechi avea doar un zgomot de lucruri, fiinţe vii şi gânduri, fără vreo explicaţie.

Pe drum, el a reînceput să vorbească despre părţile bune ale familiei Solara. Cunoştea, i-a spus, oameni importanţi la primărie, erau protejaţi de Partidul Democrat Italian[2], de cei din Mişcarea Socială Italiană. Îi plăcea să vorbească de parcă într-adevăr înţelegea ceva din maşinaţiile familiei Solara. Cu tonul unui om expert, a subliniat: politica e urâtă, dar e importantă pentru a face bani. Lilei i-au revenit în minte discuţiile avute cu Pasquale mai de mult şi cele avute cu el în perioada logodnei, planul de a se desprinde complet de părinţii lor, de abuzurile şi ipocriziile şi cruzimile trecutului. Spunea da, s-a gândit, spunea că e de acord, dar nu mă asculta. Cui i-am vorbit? Pe persoana asta n-o cunosc, nu ştiu cine e.

Şi totuşi, când el a luat-o de mână şi i-a spus la ureche că ţinea la ea, nu s-a retras. Poate că plănuia să-l facă să creadă că era totul în regulă, că erau într-adevăr nişte soţi în voiaj de nuntă, ca să-l rănească mai profund când i-ar fi spus cu toată scârba pe care o simţea în stomac: să mă bag într-un pat cu

[2] În italiană, denumirea folosită este *Stella e Corona*, aşa cum se prezenta partidul la Napoli.

hamalul hotelului sau cu tine – aveţi amândoi degetele îngălbenite de fum – pentru mine înseamnă acelaşi lucru dezgustător. Sau poate – şi, după mine, acest lucru e mai probabil – era prea înspăimântată şi încerca de-acum să amâne orice reacţie.

Cum au ajuns în cameră, el a încercat s-o sărute, ea s-a ferit. Serioasă, a deschis valiza, a scos din ea cămaşa de noapte, i-a întins pijamaua soţului care i-a zâmbit mulţumit pentru atenţia primită şi a încercat din nou s-o prindă. Dar ea s-a închis în baie.

Şi-a clătit faţa îndelung ca să alunge ameţeala vinului, senzaţia de lume fără contur. N-a reuşit, dimpotrivă, a avut sentimentul că gesturile sale erau şi mai lipsite de coordonare. Ce fac? s-a gândit. Rămân închisă aici toată noaptea. Dar pe urmă?

A regretat că n-a luat cuţitul: ba a crezut pentru o clipă că-l luase, apoi a trebuit să admită că n-o făcuse. S-a aşezat pe marginea căzii, a comparat-o uimită cu cea din casa nouă, s-a gândit că a ei era mai frumoasă. Şi prosoapele ei erau de calitate superioară. A ei, ale ei? Ale cui erau de fapt prosoapele, cada, totul? A simţit lehamite la gândul că proprietatea lucrurilor frumoase şi noi era garantată de numele acelui individ care o aştepta afară. Marfa lui Carracci. Şi ea era tot marfa lui Carracci. Stefano a bătut la uşă.

— Ce faci, te simţi bine?

N-a răspuns.

Soţul a aşteptat puţin şi a bătut din nou. Pentru că nu s-a întâmplat nimic, a apăsat clanţa nervos, a spus pe un ton fals amuzat:

— Trebuie să dărâm uşa?

Lila nu s-a îndoit că ar fi fost în stare. Străinul care o aştepta afară era în stare de orice. Şi eu, s-a gândit, sunt în stare de orice. S-a dezbrăcat, s-a spălat, şi-a pus cămaşa de noapte, dispreţuindu-se pentru grija cu care o alesese cu luni în urmă. Stefano – doar un nume care nu mai coincidea cu obişnuinţele şi sentimentele din urmă cu câteva ore – stătea pe marginea patului în pijama şi, cum a apărut ea, a sărit în picioare.

— Ţi-a luat ceva timp.

— Timpul necesar.

— Ce frumoasă eşti.

— Sunt foarte obosită, vreau să dorm.

— O să dormim pe urmă.
— Acum. Tu pe partea ta, eu pe a mea.
— Bine, vino.
— Vorbesc serios.
— Şi eu.
Stefano a zâmbit şi a încercat s-o prindă de mână. Ea s-a ferit, el s-a posomorât.
— Ce ai?
Lila a ezitat. A căutat expresia potrivită, a spus încet:
— Nu te vreau.
Stefano a clătinat din cap neîncrezător, ca şi cum cele trei cuvinte ar fi fost într-o limbă străină. A murmurat că aştepta momentul acela de mult, zi şi noapte. Te rog, i-a spus convingător, şi a avut un gest aproape stânjenitor. Şi-a arătat pantalonii violet ai pijamalei şi a murmurat cu un zâmbet strâmb: uite ce mi se întâmplă numai văzându-te. Ea s-a uitat fără să vrea şi a avut o senzaţie de dezgust. A întors imediat privirea.
Atunci, Stefano a înţeles că era din nou pe punctul de a se închide în baie şi, cu un salt animalic, a prins-o de talie, a ridicat-o în aer şi a trântit-o pe pat. Ce se întâmpla? Era evident că el nu voia să înţeleagă. Credea că la restaurant se împăcaseră, se întreba: de ce Lina acum se comportă aşa? E prea copilă. S-a pus peste ea râzând, încercând s-o liniştească.
— E ceva frumos, a spus, nu trebuie să-ţi fie frică. Eu ţin la tine mai mult decât la mama şi sora mea.
Dar nimic, ca să scape de el ea deja se ridica. Ce dificil e să te ţii după fata asta: spune da şi e nu, spune nu şi e da. Stefano a murmurat: acum gata cu capriciile, şi a blocat-o din nou, a încălecat peste ea şi i-a imobilizat încheieturile mâinilor pe cuvertură.
— Ai zis că trebuia să aşteptăm şi am aşteptat, a spus, chiar dacă să stau în preajma ta fără să te ating a fost nasol şi am suferit. Acum însă ne-am căsătorit, fii cuminte, nu-ţi face griji.
S-a aplecat s-o sărute pe gură, dar ea s-a ferit întorcând faţa la dreapta şi la stânga cu putere, zbătându-se, răsucindu-se, repetând:
— Lasă-mă, nu te vreau, nu te vreau, nu te vreau.
Atunci, aproape împotriva voinţei lui, Stefano a ridicat tonul:
— Acu’ mă scoţi din pepeni, Lina.

A repetat fraza aia de două sau de trei ori, tot mai tare, ca pentru a pricepe bine un ordin care-i venea de foarte, foarte departe, poate chiar dinainte de a se naşte. Ordinul era: trebuie să fii bărbat, Ste'; fie o supui acum, fie n-o vei mai supune; trebuie ca soţia ta să înveţe imediat că ea e femeie şi tu bărbat şi că de aceea trebuie să-ţi dea ascultare. Şi Lila auzindu-l – mă scoţi din pepeni, mă scoţi din pepeni, mă scoţi din pepeni – văzându-l, mare, greu peste bazinul ei plăpând, cu sexul erect care întindea materialul pijamalei ca pe un cort, şi-a amintit că el voia, cu ani în urmă, să-i prindă limba cu degetele şi să i-o înţepe cu un ac de gămălie pentru că-şi permisese să-l umilească pe Alfonso la concursurile şcolare. N-a fost niciodată Stefano, i s-a părut dintr-odată că descoperă, a fost mereu fiul cel mare al lui don Achille. Şi gândul acela, imediat, ca un fel de senzaţie de vină, a adus pe chipul tânăr al soţului trăsături care până în momentul acela stătuseră ascunse în sânge din prudenţă, dar care erau acolo dintotdeauna, aşteptând momentul. Oh, da, ca să fie pe placul cartierului, ca să fie pe placul ei, Stefano se chinuise să pară altcineva: politeţea îi înmuiase trăsăturile, privirea se adaptase blândeţii, vocea se modelase pe tonurile împăciuirii, degetele, mâinile, tot corpul învăţaseră să-şi stăpânească forţa. Dar acum trăsăturile pe care singur şi le impusese erau pe punctul de a ceda şi Lila a fost cuprinsă de o groază infantilă, mai rău decât atunci când coborâserăm în pivniţă ca să ne recuperăm păpuşile. Don Achille învia din mâlul cartierului, hrănindu-se cu materia vie a fiului său. Tatăl îi crăpa pielea, îi modifica privirea, îi exploda din corp. Şi într-adevăr iată-l, i-a smuls cămaşa la piept, i-a dezgolit sânii, i i-a strâns violent, s-a aplecat să-i muşte uşor sfârcurile. Şi când ea, cum ştia să facă dintotdeauna, şi-a reprimat dezgustul şi a încercat să-l dea la o parte de pe ea trăgându-l de păr, respirând adânc ca să-l muşte până la sânge, el s-a ferit, i-a prins braţele, i le-a blocat sub picioarele groase îndoite şi i-a spus arogant: ce faci, stai calmă, nu eşti nici cât o aşchie, dacă vreau să te rup, te rup. Dar Lila nu s-a liniştit, a început din nou să muşte aerul şi s-a arcuit ca să se elibereze de sub greutatea lui. Inutil. El acum avea mâinile libere şi, aplecat peste ea, îi dădea mici palme cu vârful degetelor şi-i spunea încontinuu: vrei să vezi cât e de mare, ei, zi da, zi da, zi da. Apoi şi-a scos din pijama sexul bondoc care, întins peste ea, i s-a părut o

păpuşă de cârpă fără braţe şi picioare, congestionată de scâncete mute, înnebunit să se rupă de cealaltă păpuşă de cârpă mai mare care spunea răguşit: acu' te fac să-l simţi, Lina, uită-te ce frumos e, unul aşa nu mai are nimeni. Şi pentru că ea continua să se agite, a plesnit-o de două ori, mai întâi cu palma şi apoi cu dosul mâinii, şi atât de mare îi fusese forţa, încât ea a înţeles că dacă s-ar mai fi opus, cu siguranţă ar fi omorât-o. Cel puţin don Achille aşa ar fi făcut, înspăimânta întregul cartier tocmai pentru că se ştia că avea o putere cu care te putea azvârli spre un perete sau un copac. S-a golit apoi de orice răzvrătire, abandonându-se unei groaze mute, în timp ce el se dădea înapoi, voia să îi ridice cămaşa de noapte şi îi murmura la ureche: nu-ţi dai seama cât ţin la tine, dar îţi vei da seama, şi deja mâine tu însăţi vei fi cea care-mi vei cere să-ţi arăt cât ţin la tine ca acum, ba şi mai mult, şi mă vei implora în genunchi şi eu îţi voi spune bine, dar numai dacă vei fi ascultătoare, iar tu vei fi ascultătoare.

Când, după câteva încercări stângace, i-a sfâşiat carnea cu o brutalitate entuziastă, Lila era absentă. Noaptea, camera, patul, sărutările lui, mâinile pe corpul ei, orice sensibilitate, toate erau înghiţite de un unic sentiment: îl ura pe Stefano Carracci, îi ura forţa, ura greutatea lui peste ea, îi ura prenumele şi numele.

8.

S-au întors în cartier după patru zile. În aceeaşi seară, Stefano i-a invitat în casa nouă pe socrii săi şi pe cumnat. Cu un aer mai umil ca de obicei i-a cerut lui Fernando să-i spună Lilei cum decurseseră lucrurile cu Silvio Solara. Fernando i-a confirmat fiicei, cu fraze segmentate, pline de nemulţumire, versiunea lui Stefano. Lui Rino, în schimb, Carracci i-a cerut să spună de ce, de comun acord, dar cu mare suferinţă, până la urmă deciseseră să-i dea lui Marcello pantofii cu pricina pe care-i pretindea. Rino, cu un aer expert, a declarat: sunt situaţii în care eşti obligat să alegi, apoi a început cu necazul în care se vârâseră Pasquale, Antonio şi Enzo când îi bătuseră pe fraţii Solara şi le distruseseră maşina.

— Ştii cine a riscat mai mult? a spus, întinzându-se spre sora

lui şi ridicând treptat vocea. Ei, prietenii tăi, cavalerii francezi. Marcello i-a recunoscut şi a fost sigur că-i trimiseseşi tu. Eu şi Stefano ce trebuia să facem? Voiai ca proştii ăia trei s-o încaseze şi mai tare? Voiai să-i distrugi? Şi de ce, în fond? Pentru o pereche de pantofi numărul 43 pe care soţul tău nu-i poate încălţa pentru că-l strâng şi în care, cum plouă, intră apă? Am făcut pace şi în cele din urmă i-am dat pantofii ăia lui Marcello, pentru că insista.

Cuvinte: cu ele faci şi desfaci după bunul plac. Lila se pricepuse întotdeauna la cuvinte, dar, contrar aşteptărilor, atunci n-a deschis gura. Simţindu-se uşurat, Rino i-a amintit pe un ton răutăcios că ea fusese cea care, încă de mică, îl presase spunând că trebuiau să devină bogaţi. Atunci, a spus râzând, făne să devenim bogaţi fără să ne complici viaţa, care e oricum prea complicată.

Exact atunci – o surpriză doar pentru stăpâna casei, pentru ceilalţi cu siguranţă nu – s-a auzit soneria. Erau Pinuccia, Alfonso şi mama lor, Maria, cu o tavă plină-ochi cu spaghete abia făcute de Spagnuolo în persoană, cofetarul familiei Solara.

Iniţial, a părut doar o dorinţă de a sărbători întoarcerea mirilor din voiajul de nuntă. Stefano făcuse să circule fotografiile de la nuntă tocmai luate de la fotograf (pentru film – a explicat el – era nevoie de puţin mai mult timp). Dar s-a înţeles repede că nunta lui Stefano şi Lila era deja o chestie de domeniul trecutului, pastele serveau la celebrarea unei noi fericiri: logodna dintre Rino şi Pinuccia. Toate tensiunile au fost puse deoparte. Rino a înlocuit tonul violent din urmă cu câteva minute cu modulaţii duioase în dialect, declaraţii de iubire exagerate şi cu ideea de a face imediat, în casa aceea frumoasă a surorii lui, petrecerea de logodnă. Apoi, cu gesturi teatrale, a scos din buzunar un pachet; pachetul, odată desfăcut din ambalaj, a dat la iveală o cutie bombată închisă la culoare; şi cutia bombată închisă la culoare, odată deschisă, a dezvăluit un inel cu briliante.

Lila a observat că nu era foarte diferit de cel pe care-l purta ea la deget, împreună cu verigheta, şi s-a întrebat de unde luase fratele ei banii. Au fost îmbrăţişări şi sărutări. S-a vorbit mult despre viitor. S-a discutat despre cine se va ocupa de magazinul de pantofi Cerullo din Piaţa Martirilor, când familia Solara îl va deschide în toamnă. Rino a spus că ar fi putut să-l gestioneze

Pinuccia, poate singură, poate cu Gigliola Spagnuolo, care se logodise oficial cu Michele şi avea şi ea pretenţii. Reuniunea de familie a devenit mai veselă şi plină de speranţe.

Lila a stat aproape tot timpul în picioare, avea dureri când stătea jos. Nimeni, nici măcar mama ei care tăcuse tot timpul, n-a părut să bage de seamă că avea ochiul umflat şi negru, buza de jos spartă, vânătăi pe braţe.

9.

Era încă în starea aceea când, acolo pe treptele care duceau la casa soacrei, i-am scos ochelarii şi i-am dat la o parte eşarfa. Pielea din jurul ochiului avea o culoare gălbejită şi buza de jos era o pată violet cu striaţii roşu-aprins.

Rudelor şi prietenilor le spusese că picase pe stâncile din Amalfi într-o frumoasă dimineaţă însorită, când ea şi soţul ei se duseseră cu barca până la o plajă chiar sub un mal galben. În timpul mesei pregătite în cinstea logodnei fratelui ei şi a Pinucciei, spusese minciuna aceea pe un ton ironic şi toţi o crezuseră, tot ironic, mai ales femeile, care ştiau dintotdeauna ce trebuiau să spună când bărbaţii care ţineau la ele şi la care ţineau ele le băteau zdravăn. În plus, nu era nimeni în cartier, mai ales de sex feminin, care să nu creadă că ea avea nevoie de multă vreme de o ciomăgeală ca lumea. De aceea loviturile nu provocaseră scandal şi, dimpotrivă, în jurul lui Stefano crescuseră simpatia şi respectul. Iată-l pe unul care ştie să fie bărbat.

Eu, în schimb, când am văzut-o maltratată, mi-am simţit inima în gât şi am îmbrăţişat-o. Când a spus că nu mă căutase pentru că nu voia s-o văd în starea aia, mi-au venit lacrimi în ochi. Povestea lunii ei de miere, cum se spunea în romanele ilustrate, deşi aridă, aproape îngheţată, m-a înfuriat, m-a făcut să sufăr. Şi totuşi, trebuie să recunosc, am simţit şi o plăcere firavă. Am fost bucuroasă să descopăr că Lila avea acum nevoie de ajutor, poate de protecţie, şi m-a emoţionat acea recunoaştere a fragilităţii, nu în relaţie cu cartierul, ci cu mine. Am simţit că, în mod nesperat, distanţele se scurtaseră din nou şi am fost tentată să-i spun imediat că hotărâsem să nu mai

merg la şcoală, că era inutil, că nu aveam calităţile necesare. Mi s-a părut că vestea aceea ar fi consolat-o.

Dar soacra ei a apărut la balustrada ultimului nivel şi a strigat-o. Lila şi-a terminat povestea cu câteva fraze grăbite, a spus că Stefano o păcălise, că era identic cu tatăl său.

— Îţi aminteşti că, în locul păpuşilor, don Achille ne-a dat nişte bani? m-a întrebat.

— Da.

— N-ar fi trebuit să-i acceptăm.

— Am cumpărat *Micuţele doamne*.

— Am făcut rău: începând de atunci, eu am făcut mereu totul greşit.

Nu era agitată, era tristă. Şi-a pus din nou ochelarii, şi-a reînnodat eşarfa. Mi-a făcut plăcere acel *noi (noi* n-ar fi trebuit să-i acceptăm, *noi* am făcut rău), dar m-a deranjat trecerea bruscă la eu: *eu* am făcut mereu totul greşit. *Noi,* aş fi vrut s-o corectez, *tot noi*, dar n-am făcut-o. Mi s-a părut că încearcă să ia act de noua ei condiţie şi că are nevoie să înţeleagă de ce se poate agăţa ca s-o înfrunte. Înainte s-o pornească pe scări m-a întrebat:

— Vrei să vii să înveţi la mine acasă?

— Când?

— Azi după-amiază, mâine, în fiecare zi.

— Stefano se va enerva.

— Dacă el e stăpânul, eu sunt soţia stăpânului.

— Nu ştiu, Lila.

— Îţi dau o cameră, te închizi înăuntru.

— La ce bun?

A ridicat din umeri.

— As şti că eşti acolo.

Nu i-am spus nici da, nici nu. Am plecat, am colindat prin oraş ca de obicei. Lila era sigură că nu m-aş fi oprit niciodată din învăţat. Îmi atribuise figura aceea de prietenă cu ochelari şi coşuri, mereu aplecată deasupra cărţilor, foarte bună la şcoală şi nici măcar nu-şi putea imagina că aş putea să mă schimb. Dar eu voiam să ies din rolul acela. Mi se părea că înţelesesem, graţie umilinţei articolului nepublicat, toată inadecvarea mea. Nino, deşi născut şi crescut la fel ca mine şi Lila în perimetrul mizerabil al cartierului, ştia să folosească şcoala cu inteligenţă, eu nu. Aşadar, gata cu iluziile, gata cu efortul. Trebuia să-mi

accept soarta cum făcuseră de mult Carmela, Ada, Gigliola şi, în felul ei, Lila însăşi. Nu m-am dus la ea nici în după-amiaza aceea, nici în zilele următoare şi am continuat să chiulesc de la şcoală, frământându-mă.

Într-o dimineaţă, nu m-am îndepărtat mult de liceu, am hoinărit prin Veterinaria, în spatele Grădinii Botanice. Mă gândeam la discuţiile pe care le avusesem de curând cu Antonio: ca fiu de mamă văduvă, singurul sprijin al familiei spera să scape de armată; voia să ceară o mărire de salariu la atelier şi între timp să pună bani deoparte pentru a lua în gestiune o pompă de benzină aflată pe şosea; ne-am fi căsătorit, eu i-aş fi dat o mână de ajutor la pompă. O alegere de viaţă simplă, mama ar fi fost de acord. „Nu pot tot timpul s-o mulţumesc pe Lila”, mi-am spus. Dar cât era de dificil să-mi şterg din minte ambiţiile provocate de studiu. La ora la care se terminau cursurile, aproape fără să vreau m-am dus în preajma şcolii, am dat târcoale. Mă temeam să nu fiu văzută de profesori şi totuşi, mi-am dat seama, îmi doream să mă vadă. Voiam să mi se pună ştampila, în mod iremediabil, de elevă care nu mai e model; sau să mă prindă din nou şcoala, să mă conformez obligaţiei de a reîncepe.

Au apărut primele grupuri de elevi. M-am auzit strigată, era Alfonso. O aştepta pe Marisa, dar ea întârzia.

— V-aţi împrietenit? am întrebat ironică.

— Nicidecum, ea a făcut o fixaţie.

— Mincinosule.

— Mincinoasă eşti tu care mi-ai transmis că erai bolnavă şi, în schimb, iată, te simţi foarte bine. Galiani întreabă mereu de tine, i-am zis că ai o febră urâtă.

— Chiar am.

— Sigur că da, se vede.

Ducea sub braţ cărţile prinse cu elastic, avea chipul epuizat de tensiunea orelor de şcoală. Şi Alfonso îl ascundea în piept pe don Achille, tatăl lui, în ciuda aerului delicat? E posibil ca niciun părinte să nu moară niciodată, e posibil să se cuibărească în fiecare copil? Aşadar, din mine chiar s-ar fi ivit mama, cu mersul ei şchiopătat, ca un destin?

L-am întrebat:

— Ai văzut ce i-a făcut fratele tău Linei?

Alfonso s-a jenat.

— Da.
— Şi tu nu-i spui nimic?
— Trebuie să vedem ce i-a făcut Lina lui.
— Ai fi capabil să te comporţi în acelaşi fel cu Marisa?
A râs uşor, timid.
— Nu.
— Eşti sigur?
— Da.
— De ce?
— Pentru că te cunosc pe tine, pentru că vorbim, pentru că mergem împreună la şcoală.

Pe moment n-am înţeles: ce însemna te cunosc pe tine, ce însemna vorbim şi mergem împreună la şcoală. Am văzut-o pe Marisa în capătul străzii, alerga pentru că era în întârziere.

— Vine logodnica ta, am spus.

Nu s-a întors, a ridicat din umeri, a bombănit:

— Întoarce-te la şcoală, te rog.

— Nu mă simt bine, am răspuns şi m-am îndepărtat.

Nu voiam să schimb nici măcar un salut cu sora lui Nino, orice semn care-l evoca mă neliniştea. În schimb, mi-au făcut bine cuvintele neclare ale lui Alfonso, pe drum mi le-am tot învârtit în minte. Spusese că nu şi-ar fi impus niciodată autoritatea în faţa unei eventuale soţii lovind-o repetat, pentru că mă cunoştea pe mine, vorbeam între noi, stăteam în aceeaşi bancă. Se exprimase cu o sinceritate dezarmantă, fără a-i fi teamă să-mi atribuie, deşi neclar, capacitatea de a-l influenţa pe el, un bărbat, modificându-i comportamentul. I-am fost recunoscătoare pentru mesajul acela încurcat care m-a consolat şi m-a făcut să mă împac cu mine însămi. Unei convingeri deja fragile îi trebuie puţin să-şi piardă forţa şi să cedeze. A doua zi am falsificat semnătura mamei mele şi m-am întors la şcoală. Seara, la lacuri, i-am promis lui Antonio, lipită de el ca să scap de frig: termin anul şcolar şi ne căsătorim.

10.

Dar m-am străduit să recuperez terenul pierdut, mai ales la ştiinţe, şi am încercat să reduc întâlnirile cu Antonio ca să mă

concentrez asupra cărţilor. Când săream peste o întâlnire pentru că aveam de învăţat, el se posomora şi mă întreba alarmat:

— E ceva ce nu merge?

— Am foarte multe teme.

— Cum se face că dintr-odată temele s-au înmulţit?

— Au fost mereu multe.

— În ultima vreme nu aveai niciodată.

— Era o întâmplare.

— Ce-mi ascunzi, Lenù?

— Nimic.

— Mai ţii la mine?

Îl linişteam, dar timpul trecea peste noi foarte rapid şi mă întorceam acasă furioasă pe mine pentru cât mai aveam de învăţat.

Ideea fixă a lui Antonio era tot aceeaşi: fiul lui Sarratore. Îl speria faptul că vorbesc cu el sau doar îl văd. Bineînţeles, ca să nu-l fac să sufere, îi ascundeam că tot dădeam peste Nino la intrare, la ieşire, pe coridoare. Nu se întâmpla nimic special, cel mult schiţam amândoi un semn de salut şi o ştergeam: aş fi putut să vorbesc despre asta cu logodnicul meu fără probleme, dacă ar fi fost o persoană rezonabilă. Dar Antonio nu era rezonabil şi, în realitate, nu eram nici eu. Deşi Nino nu-mi dădea atenţie, îmi zbura gândul în timpul orelor doar dacă-l zăream. Prezenţa lui cu câteva săli mai încolo, adevărat, viu, mai cult decât profesorii şi curajos şi nesupus, golea de sens discursurile profesorilor mei, rândurile cărţilor, planurile de nuntă, pompa de benzină de pe şosea.

Nu reuşeam să învăţ nici acasă. La gândurile confuze despre Antonio, Nino, viitor se adăuga neurastenia mamei mele care urla la mine să fac ba una, ba alta, se adăugau fraţii mei care veneau în procesiune să-mi arate temele. Deranjul acela permanent nu era o noutate, învăţasem mereu în dezordine. Dar acum părea consumată vechea determinare care-mi permitea să dau ce-i mai bun şi, în acele condiţii, nu mai ştiam sau nu mai voiam să împac şcoala cu pretenţiile tuturor. De aceea lăsam să treacă după-amiaza ajutând-o pe mama, ocupându-mă de exerciţiile fraţilor mei. Nu învăţam mai nimic pentru mine. Şi, dacă altă dată sacrificam somnul de dragul cărţilor, acum, pentru că mă simţeam în continuare epuizată şi dormitul îmi dădea impresia unei pauze, seara lăsam baltă temele şi mă

duceam la culcare.

Aşa am început să mă prezint în clasă nu doar neatentă, dar şi nepregătită. Trăiam cu angoasa că profesorii mă vor asculta. Lucru care s-a întâmplat curând. O dată, în aceeaşi zi, am luat doi la chimie, patru la istoria artei, trei la filosofie şi eram într-o asemenea stare de fragilitate nervoasă, încât chiar după ultima notă proastă am izbucnit în plâns în faţa tuturor. A fost un moment teribil, am simţit groaza şi bucuria de a mă pierde, spaima şi mândria deraierii.

La ieşirea de la şcoală, Alfonso mi-a spus că îl rugase cumnata lui să-mi spună s-o vizitez. Du-te, m-a îmboldit îngrijorat, acolo cu siguranţă vei învăţa mai bine decât la tine acasă. Astfel, în după-amiaza aceea m-am hotărât şi am pornit spre cartierul nou. Dar nu m-am dus acasă la Lila ca să găsesc o soluţie la problemele mele cu şcoala. Eram convinsă că am fi trăncănit tot timpul şi că starea mea de fostă elevă model s-ar fi înrăutăţit. Mi-am zis mai degrabă: mai bine să mă pierd în pălăvrăgeli cu Lila decât între urletele mamei, în cererile insistente ale fraţilor mei, în fixaţiile pentru fiul lui Sarratore, în văicărelile lui Antonio; măcar aş fi învăţat ceva despre viaţa matrimonială de care, în curând – deja eram sigură – urma să am parte.

Lila m-a primit cu o plăcere evidentă. Ochiul i se dezumflase, buza i se vindeca. Se mişca prin apartament bine îmbrăcată, bine pieptănată, cu ruj pe buze, ca şi cum casa ei îi era străină şi se simţea ea însăşi musafir. La intrare erau încă îngrămădite darurile de nuntă, camerele aveau un miros de var şi vopsea proaspătă amestecat cu cel de lac pe care-l emanau mobilele foarte noi din sufragerie: masa, bufetul cu oglinda înrămată, cu o ornamentaţie în formă de frunze din lemn închis la culoare, vitrina plină de obiecte din argint, farfurii, pahare şi sticle cu lichioruri colorate.

Lila a făcut cafeaua. M-a amuzat să stau cu ea în bucătăria mare şi să mă joc de-a doamnele cum făceam când eram copile în faţa gurii de aerisire a pivniţei. E relaxant, m-am gândit, am greşit să nu vin mai de mult timp la ea. Aveam o prietenă de vârsta mea cu o casă a ei, plină de lucruri somptuoase, elegante. Prietena aceea, care nu avea nimic de făcut toată ziua, părea bucuroasă de compania mea. Deşi ne schimbaserăm şi schimbările încă aveau loc, căldura dintre noi rezista intactă. De ce atunci să nu mă abandonez? Pentru prima dată din ziua

nunţii ei am reuşit să mă simt în largul meu.
— Cum merge cu Stefano? am întrebat.
— Bine.
— V-aţi clarificat?
A zâmbit amuzată.
— Da, e totul clar.
— Adică?
— O porcărie.
— La fel ca la Amalfi?
— Da.
— Te-a bătut din nou?
Şi-a atins faţa.
— Nu, asta e chestie veche.
— Atunci?
— E umilirea.
— Şi tu?
— Fac ce vrea el.
M-am gândit o clipă şi am întrebat-o aluziv:
— Dar cel puţin, când dormiţi împreună, e ceva frumos?
A făcut o grimasă de disconfort, a devenit serioasă. A început să vorbească despre soţul ei cu un fel de acceptare care-o dezgusta. Nu era ostilitate, nu era nevoie de revanşă, nu era nici măcar repulsie, ci un dispreţ calm, o lipsă de stimă care acoperea întreaga persoană a lui Stefano ca apa contaminată sub pământ.

Am ascultat, am înţeles şi n-am înţeles. Cu ceva timp în urmă îl ameninţase pe Marcello cu cuţitul de cizmărie numai pentru că îndrăznise să mă prindă de încheietură şi să-mi rupă brăţara. Pornind de la episodul acela, fusesem convinsă că dacă Marcello ar fi atins-o în treacăt doar, l-ar fi omorât. Dar fată de Stefano, acum, nu manifesta nicio agresivitate clar exprimată. Desigur, explicaţia era simplă: îi văzuserăm pe taţii noştri bătându-le pe mamele noastre încă din copilărie. Crescuserăm crezând că un străin nu trebuia nici măcar să ne atingă, dar că părintele, logodnicul şi soţul puteau să ne ia la palme când voiau, din dragoste, ca să ne educe, ca să ne reeduce. În consecinţă, pentru că Stefano nu era odiosul Marcello, ci tânărul căruia ea îi spusese că ţine foarte mult la el, cel cu care se căsătorise şi cu care decisese să trăiască pentru totdeauna, iată că-şi asuma până la capăt responsabilitatea propriei alegeri. Şi totuşi, nu

totul avea logică. În ochii mei, Lila era Lila, nu orice femeie din cartier. Mamele noastre, după o palmă a soţului, nu aveau expresia aceea a ei de calm dispreţ. Cădeau pradă disperării, plângeau, îşi înfruntau bărbatul brutal, îl criticau pe la spate, şi totuşi, unele mai mult, altele, mai puţin, continuau să-l stimeze (mama, de exemplu, admira explicit levantinismul profitor al tatălui meu). Lila, în schimb, manifesta o docilitate lipsită de respect. I-am spus:

— Eu mă simt bine cu Antonio, chiar dacă nu ţin la el.

Şi am sperat, conform obiceiurilor noastre vechi, că o să ştie să prindă în acea afirmaţie o serie de întrebări ascunse. Deşi eu îl iubesc pe Nino – îi spuneam fără s-o spun –, mă simt plăcut excitată doar gândindu-mă la Antonio, la săruturile, îmbrăţişările noastre şi frecatul unul de altul de la lacuri. Iubirea, în cazul meu, nu e indispensabilă plăcerii, şi nici stima. Posibil deci ca *scârba*, *umilirea* să înceapă *după*, când un bărbat te supune şi te violează după placul lui pentru simplul fapt că de-acum îi aparţii, indiferent dacă-l iubeşti sau nu, dacă-l respecţi sau nu? Ce se întâmplă când eşti în pat, învinsă de un bărbat? Ea avusese această experienţă şi voiam să-mi vorbească despre ea. În schimb, s-a limitat să spună ironic: cu atât mai bine pentru tine dacă te simţi în largul tău. Şi m-a condus spre o cămăruţă care dădea spre calea ferată. Era un spaţiu gol, se găseau doar un birou, un scaun, un pat pliant, pe pereţi nimic.

— Îţi place aici?

— Da.

— Atunci învaţă.

A ieşit, închizând uşa în urma ei.

Camera mirosea a igrasie mai mult decât în restul casei. Am privit pe fereastră, aş fi preferat să continuăm să pălăvrăgim. Mi-a fost limpede imediat, în schimb, că Alfonso îi spusese de absenţele mele de la şcoală, poate că şi de notele mele proaste, şi că ea voia să-mi redea înţelepciunea pe care mi-o atribuise întotdeauna, chiar şi cu costul de a-mi impune asta. Mai bine aşa. Am auzit-o mişcându-se prin casă, dând un telefon. M-a impresionat faptul că nu spunea *alo*, *sunt Lina* sau, ce ştiu eu, *sunt Lina Cerullo*, ci *alo, sunt doamna Carracci.* M-am aşezat la birou, am deschis cartea de istorie şi m-am forţat să învăţ.

11.

Acel ultim rest de an şcolar a fost destul de nefericit. Clădirea care găzduia liceul era o ruină, ploua în clase, după o furtună puternică o stradă la câţiva metri de noi se surpase. A urmat o perioadă în care ne-am dus la şcoală o zi da, o zi nu, temele pentru acasă au început să conteze mai mult decât lecţiile normale, iar profesorii ne-au încărcat până la insuportabil. Printre protestele mamei mele, am căpătat obiceiul de a merge, după şcoală, direct la Lila.

Ajungeam la două după-amiaza şi-mi aruncam cărţile pe undeva. Ea îmi pregătea un sandvici cu prosciutto, brânză, salam, tot ce voiam. O asemenea abundenţă acasă la părinţii mei nu se văzuse niciodată: ce bun era mirosul de pâine foarte proaspătă şi gusturile mâncărurilor înghiţite împreună cu ea, mai ales al prosciutto-ului roşu-aprins, mărginit de alb. Mâneam lacom şi, între timp, Lila îmi făcea cafeaua. După ce discutam mult, mă închidea în cămăruţă şi reapărea rar, doar ca să-mi aducă ceva bun şi să ciugulească sau să bea împreună cu mine. Pentru că n-aveam chef să-l întâlnesc pe Stefano, care în general se întorcea de la mezelărie în jur de opt seara, o ştergeam mereu la şapte fix.

M-am familiarizat cu apartamentul, cu lumina lui, cu sunetele care se auzeau de pe calea ferată. Fiecare spaţiu, fiecare lucru era nou şi curat, dar mai mult decât orice toaleta care avea chiuvetă, bideu, cadă. Într-o după-amiază de apatie deosebită am întrebat-o pe Lila dacă puteam face baie, eu, care mă spălam încă la robinet sau în vasul de cupru. A spus că puteam face tot ce voiam şi a alergat să-mi aducă prosoape curate. Am lăsat apa, care venea deja caldă de la robinet, să curgă. M-am dezbrăcat, m-am băgat până la gât.

Ce căldură plăcută! A fost o bucurie neaşteptată. După o vreme am folosit numeroasele sticluţe care se îngrămădeau în colţurile căzii. O spumă vaporoasă care aproape dădea pe dinafară s-a ivit parcă din corpul meu. Ah, câte lucruri minunate avea Lila. Nu mai era doar curăţire a corpului, era joc, era abandonare. Am descoperit rujurile, trusele de machiaj, oglinda mare care reflecta o imagine nedeformată, aerul cald al foehnului. La final aveam pielea mătăsoasă cum nu mi-o

simţisem niciodată şi o claie de păr umflată, luminoasă, mai blondă. Bogăţia pe care ne-o doream când eram mici poate că e asta, m-am gândit: nu cuferele cu monede de aur şi diamante, ci o cadă de baie, să stai cufundat aşa în apă în fiecare zi, să mănânci pâine, salam, prosciutto, să ai mult spaţiu şi la toaletă, să ai telefon, să ai cămara şi răcitorul pline cu mâncare, fotografia cu ramă de argint pe bufet care te arată în rochie de mireasă, să ai *toată* casa asta, cu bucătăria, dormitorul, sufrageria, cele două balcoane şi cămăruţa unde sunt închisă să învăţ şi unde, chiar dacă Lila n-a spus-o niciodată, curând, când va veni, va dormi copilul.

Seara am alergat la lacuri, abia aşteptam ca Antonio să mă mângâie, să mă miroasă, să se minuneze, să se bucure de acea curăţenie opulentă care-mi accentua frumuseţea. Era un cadou pe care voiam să i-l fac. Dar el avea angoasele lui, a spus: eu n-am să-ţi pot da niciodată lucrurile astea, şi i-am răspuns: cine-ţi spune că le vreau, şi el a replicat: vrei să faci mereu ce face Lila. M-am supărat, ne-am certat. Eu eram independentă. Eu făceam doar ce-mi plăcea mie, eu făceam ce el şi Lila nu făceau şi nu ştiau să facă, eu învăţam, eu mă gheboşam şi îmi pierdeam vederea deasupra cărţilor. Am urlat că nu mă înţelegea, că încerca doar să mă subestimeze şi să mă jignească şi am fugit de acolo.

Dar Antonio mă înţelegea chiar prea mult. Zi după zi casa prietenei mele m-a fermecat tot mai mult, a devenit un loc magic unde puteam avea totul, foarte departe de griul mizerabil al blocurilor vechi unde crescuserăm, cu pereţi scorojiţi, cu uşi însemnate de zgârieturi, cu eternele obiecte, mereu aceleaşi, zdrobite, ciobite. Lila era atentă să nu mă deranjeze, eu o strigam pe ea: mi-e sete, mi-e puţin foame, să deschidem televizorul, pot vedea asta, pot vedea ailaltă. Mă plictiseam învăţând, făceam eforturi. Uneori o rugam să mă asculte în timp ce repetam cu voce tare lecţiile. Ea stătea pe patul pliant, eu la birou. Îi indicam paginile pe care trebuia să le repet, recitam, Lila verifica rând cu rând.

În acele ocazii mi-am dat seama cât se schimbase relaţia ei cu cărţile. Acum o intimidau. Nu se mai întâmpla să vrea să-mi impună o ordine, un ritm al ei, ca şi cum îi erau de ajuns câteva fraze ca să-şi facă o imagine de ansamblu pe care s-o stăpânească într-atât încât să-mi spună: asta e ideea care

contează, porneşte de aici. Când, urmărindu-mă pe manual, avea impresia că greşesc, mă corecta cu mii de justificări de genul: poate că n-am înţeles bine, e mai bine să verifici tu. Părea să nu-şi dea seama că-i rămăsese intactă capacitatea de a înţelege fără niciun efort. Dar între timp îmi dădeam eu seama. Am văzut că, de exemplu, chimia, pentru mine foarte plictisitoare, îi stârnea privirea aceea a ei foarte mijită şi mi-au fost de ajuns câteva observaţii făcute de ea ca să mă trezesc din toropeală, ca să mă înflăcărez. Am văzut că îi era suficientă o jumătate de pagină din manualul de filosofie ca să stabilească conexiuni surprinzătoare între Anaxagora, ordinea pe care intelectul o impune haosului lucrurilor şi tabelul lui Mendeleev. Dar mai des am avut impresia că îşi dă seama de inadecvarea mijloacelor sale, de ingenuitatea observaţiilor sale şi că se autolimitează înadins. Cum îşi dădea seama că se lăsase implicată prea mult, se retrăgea ca în faţa unei capcane şi bombănea: ferice de tine că înţelegi, eu nu ştiu despre ce vorbeşti.

O dată a închis sec cartea şi a spus enervată:

— Gata.

— De ce?

— Pentru că m-am săturat, e tot timpul aceeaşi poveste: înăuntrul a ceea ce e mic există ceva încă şi mai mic care vrea să ţâşnească afară şi în afara a ceea ce e mare există ceva încă şi mai mare care vrea să-l ţină prizonier. Mă duc să gătesc.

Şi totuşi, nu învăţam nimic care să aibă de-a face în mod evident cu micul şi cu marele. Doar o enervase, sau poate că o speriase, capacitatea ei de a învăţa şi se retrăsese.

Unde?

Să pregătească cina, să facă curăţenie în casă, să se uite la televizor cu volumul scăzut ca să nu mă deranjeze, să contempleze şinele, traficul trenurilor, silueta şovăitoare a Vezuviului, străzile cartierului nou încă fără copaci şi fără magazine, puţinul trafic al maşinilor, femeile cu sacoşele de cumpărături şi copiii mici agăţaţi de fuste. Rar, şi numai la ordinul lui Stefano, sau pentru că el îi cerea să-l însoţească, se ducea la locul unde ar fi trebuit să răsară noua mezelărie – era la mai puţin de cinci sute de metri de casă, o dată m-am dus cu ea. Acolo lua măsuri cu metrul de tâmplărie ca să proiecteze dulapuri şi mobile.

Atâta tot, nu avea altceva de făcut. Mi-am dat seama că era mai singură căsătorită decât nubilă. Eu uneori ieşeam cu Carmela, cu Ada, chiar şi cu Gigliola şi la şcoală mă împrietenisem cu colege din clasa mea şi din alte clase, astfel încât uneori mă întâlneam cu ele la o îngheţată pe strada Foria. Ea, în schimb, n-o vedea decât pe Pinuccia, cumnata ei. În ce-i priveşte pe băieţi, dacă în timpul logodnei se mai opreau să schimbe câteva cuvinte, acum, după nuntă, cel mult schiţau un salut când o întâlneau pe stradă. Şi totuşi, era foarte frumoasă şi se îmbrăca la fel ca în revistele pentru doamne pe care le cumpăra în număr mare. Dar condiţia de soţie o închisese într-un fel de recipient de sticlă, ca un velier care navighează cu pânzele întinse într-un spaţiu inaccesibil, poate chiar pe uscat. Pasquale, Enzo, Antonio însuşi nu s-ar fi aventurat niciodată pe străzile albe şi neumbrite ale caselor recent construite, până la uşa blocului ei, până la apartamentul ei, ca să schimbe două vorbe sau s-o invite la o plimbare. Era de neconceput. Şi telefonul, obiect negru agăţat pe peretele din bucătărie, părea un ornament inutil. Tot timpul cât am învăţat la ea, a sunat rar şi de obicei era Stefano, care-şi instalase aparat şi la mezelărie pentru a primi comenzi de la cliente. Conversaţiile lor de proaspeţi însurăţei erau scurte, ea răspundea cu da-uri sau nu-uri lipsite de chef.

Telefonul le folosea mai ales pentru cumpărături. În acea perioadă a ieşit foarte puţin din casă, a aşteptat să-i dispară complet de pe faţă semnele loviturilor, dar a făcut oricum numeroase achiziţii. De exemplu, după baia mea plină de bucurie, după ce m-am entuziasmat pentru felul în care îmi stătea părul, am auzit-o comandând un nou foehn şi, când l-a primit, a dorit să mi-l dăruiască. Rostea acea specie de formulă magică (*alo, sunt doamna Carracci*) şi iat-o negociind, discutând, renunţând, cumpărând. Nu plătea, comercianţii erau toţi din cartier, îl cunoşteau bine pe Stefano. Se limita doar la semnătură, Lina Carracci, prenume şi nume cum ne învăţase învăţătoarea Oliviero. Făcea semnătura ca pe un fel de exerciţiu impus, zâmbind concentrat, fără măcar să verifice marfa, de parcă acele semne pe hârtie o interesau mai mult decât obiectele pe care le cumpăra.

A cumpărat şi câteva albume mari cu copertele verzi ilustrate cu motive florale în care a aranjat fotografiile de la nuntă. A pus

să fie scoase înadins pentru mine copiile nu ştiu câtor fotografii, toate cele în care apăream eu, părinţii mei, fraţii mei, chiar şi Antonio. Suna şi le comanda la fotograf. O dată am descoperit una în care se zărea Nino: era Alfonso, era Marisa, el apărea în dreapta, tăiat de marginea cadrului, doar ciuful, nasul, gura.

— Pot s-o primesc şi pe asta? am îndrăznit nu foarte convinsă.

— Nu te vezi în ea.

— Sunt aici, din spate.

— Bine, dacă vrei, o să pun să fie scoasă.

M-am răzgândit brusc.

— Nu, las-o baltă.

— Te rog.

— Nu.

Dar achiziţia care m-a impresionat mai mult a fost proiectorul. Fusese, în sfârşit, developat filmul nunţii ei, iar fotograful venise într-o seară să-l proiecteze pentru soţi şi rude. Lila s-a informat în legătură cu preţul aparatului, l-a comandat acasă şi m-a invitat să vedem pelicula. A pus proiectorul pe masa din sufragerie, a dat jos de pe perete un tablou cu o mare agitată, a introdus filmul cu pricepere, a lăsat în jos jaluzelele şi imaginile au început să curgă pe zidul alb. O minunăţie: filmul era în culori, câteva minute. Am rămas cu gura căscată. Am revăzut intrarea ei în biserică la braţul lui Fernando, ieşirea în faţa bisericii împreună cu Stefano, o plimbare veselă de-a lor prin parcul Rimembranze care se termina cu un sărut lung pe gură, intrarea în restaurant, dansul care urmase, rudele care mâncau sau dansau, tăierea tortului, împărţirea bomboniererelor, saluturile adresate în obiectiv, Stefano vesel, ea posomorâtă, amândoi în haine de voiaj.

La o primă vizionare am fost impresionată mai ales de mine însămi. Apăream de două ori. Prima oară în faţa bisericii, lângă Antonio: m-am văzut caraghioasă, nervoasă, cu chipul devorat de ochelari; a doua, stând la masă cu Nino, aproape că nu m-am recunoscut: râdeam, îmi mişcăm mâinile şi braţele cu eleganţă arogantă, îmi aranjam părul, mă jucam cu brăţara mamei mele. Mi s-a părut că sunt distinsă şi frumoasă. Lila chiar a exclamat:

— Uite ce bine ai ieşit.

— Da’ de unde, am minţit.

— Eşti exact ca atunci când eşti bucuroasă.

La următoarea vizionare (i-am spus: pune-l din nou, şi ea nu

s-a lăsat rugată), ce m-a impresionat a fost, în schimb, intrarea în sală a celor doi fraţi Solara. Operatorul prinsese momentul care mă marcase cel mai profund: clipa în care Nino părăsea sala, în timp ce Marcello şi Michele îşi făceau apariţia. Cei doi fraţi au înaintat în costumele lor de sărbătoare, unul lângă celălalt, înalţi, cu muşchii lucraţi ridicând greutăţi în sala de sport; şi între timp Nino se strecura afară cu capul plecat, îl lovea uşor cu un braţ pe Marcello şi, când acesta din urmă se întorcea brusc strâmbându-se cu aroganţă, el dispărea indiferent, fără să se întoarcă.

Contrastul mi s-a părut foarte violent. Nu era atât sărăcia hainelor lui Nino, care nu se potrivea cu luxul hainelor fraţilor Solara, cu aurul purtat la gât, la încheieturi şi la degete. Nu era nici măcar extrema lui constituţie slabă accentuată de statura înaltă – cel puţin cinci centimetri mai mult decât cei doi fraţi, care, totuşi, erau înalţi – şi care sugera o fragilitate foarte îndepărtată de robusteţea virilă pe care Marcello şi Michele o etalau cu multă satisfacţie. Era mai degrabă indiferenţa. În timp ce aroganţa fraţilor Solara putea fi considerată normală, nu era deloc firească neatenţia trufaşă cu care Nino îl lovise pe Marcello şi trecuse mai departe. Până şi cine-i detesta, ca Pasquale, Enzo, Antonio, trebuia să încheie socotelile cu fraţii Solara. Nino nu doar că nu s-a scuzat, dar nici n-a catadicsit să se uite la Marcello.

Scena mi s-a părut o probă documentară a intuiţiilor mele din momentul în care se întâmplase în realitate. În secvenţa aceea fiul lui Sarratore apărea – el, care crescuse în blocurile cartierului vechi exact ca noi, care mi se păruse foarte speriat când fusese nevoie să se impună la concursurile şcolare în faţa lui Alfonso – de-acum complet străin de scara de valori în al cărei vârf se situau fraţii Solara. Era o ierarhie care în mod vădit nu-l interesa, pe care poate că n-o mai înţelegea.

L-am privit sedusă. Mi s-a părut un prinţ ascet care putea să-i înspăimânte pe Michele şi Marcello pur şi simplu cu privirea lui care nu-i vedea. Şi am sperat pentru o clipă ca acum, în imagine, să facă un lucru pe care nu-l făcuse în realitate: să mă ia de acolo.

Lila l-a observat pe Nino abia atunci şi a spus curioasă:

— E tot ăla cu care stai la masă lângă Alfonso?

— Da. Nu l-ai recunoscut? E Nino, fiul cel mare al lui

Sarratore.
— Pe ăla l-ai lăsat să te sărute când ai fost la Ischia?
— A fost o prostie.
— Măcar atât.
— De ce măcar atât?
— E unul care crede că e cine ştie ce.
Dorind parcă să justific acea impresie am spus:
— Anul ăsta îşi ia diploma şi e cel mai bun din tot liceul.
— De asta îţi place?
— Ba nu.
— Lasă-l încolo, Lenù, e mai bun Antonio.
— Zici?
— Da. Asta e sec, urât şi, mai ales, foarte arogant.
Am simţit cele trei adjective ca pe o jignire şi am fost pe punctul de a-i spune: nu e adevărat, e foarte frumos, are ochii plini de scânteieri şi îmi pare rău că nu-ţi dai seama pentru că un astfel de băiat nu există nici la cinematograf, nici la televizor şi nici măcar în romane şi eu sunt fericită să-l iubesc încă de când eram mică şi chiar dacă e de neatins, chiar dacă am să mă căsătoresc cu Antonio şi am să-mi petrec viaţa punând benzină în maşini, am să-l iubesc mai mult decât pe mine însămi, am să-l iubesc veşnic.
În schimb am spus, iarăşi nefericită:
— Îmi plăcea odată, când eram în clasele primare: acum nu-mi mai place.

12.

Lunile care au urmat au fost foarte pline de mici evenimente care mi-au oferit mari frământări şi în care până şi astăzi îmi e greu să pun ordine. Chiar dacă aveam o atitudine dezinvoltă şi o disciplină de fier, cedam în permanenţă, cu o satisfacţie dureroasă, valurilor de nefericire. Totul părea să unelteacă împotriva mea. La şcoală nu reuşeam să iau notele de altă dată, chiar dacă reîncepusem să învăţ. Zilele treceau fără măcar un moment în care să mă simt vie. Drumul spre şcoală, cel spre casa Lilei, cel spre lacuri erau nişte biete fundaluri spălăcite. Nervoasă, lipsită de încredere, ajungeam aproape fără să-mi

dau seama să-l învinuiesc pe Antonio pentru o bună parte a necazurilor mele.

Şi el era foarte agitat. Voia să mă vadă tot timpul, uneori pleca de la muncă şi-l găseam aşteptând stânjenit pe trotuarul din faţa intrării liceului. Era îngrijorat din cauza nebuniilor mamei lui, Melina, şi era speriat că poate nu va fi exonerat de serviciul militar. Înaintase în timp cereri peste cereri la district cu documente despre moartea tatălui, starea de sănătate a mamei lui, rolul lui de unic sprijin al familiei şi părea că armata, copleşită de hârtii, decisese să uite de el. Dar acum aflase că Enzo trebuia să plece la toamnă şi se temea că-i vine şi lui rândul.

— Nu pot să-i las singuri pe mama, pe Ada, pe fraţii mei fără un ban şi fără protecţie, spunea copleşit de disperare.

O dată a apărut la şcoală, cu sufletul la gură: aflase că veniseră carabinierii să obţină informaţii despre el.

— Întreab-o pe Lina, mi-a spus neliniştit, să-ţi zică dacă Stefano a fost exonerat fiind fiu de mamă văduvă sau din vreun alt motiv.

L-am liniştit, am încercat să-i distrag atenţia. Am organizat special pentru el o seară la pizzerie cu Pasquale, cu Enzo şi cu logodnicele lor, Ada şi Carmela. Speram ca, faţă-n faţă cu prietenii lui, să-şi găsească liniştea cumva, dar n-a fost aşa. Enzo, ca de obicei, nu era deloc emoţionat din cauza plecării, s-a întristat numai pentru că, întreaga perioadă în care s-ar fi aflat sub arme, tatăl lui ar fi trebuit să iasă din nou pe străzi cu căruţa, chiar dacă sănătatea nu-l ajuta. Referitor la Pasquale, ne-a dezvăluit cu un fel de posomorâre că nu făcuse armata din cauza unei vechi tuberculoze pentru care fusese respins. Mi-a zis că era trist, soldat trebuia să fii şi în mod sigur nu ca să serveşti patria, bineînţeles. Cei ca noi, a mormăit, au datoria să înveţe să folosească bine armele, pentru că în curând va veni vremea când cine trebuie să plătească va plăti. Din momentul acela au început discuţiile despre politică, mai precis, a vorbit numai Pasquale, foarte nemulţumit. A spus că fasciştii voiau să revină la putere cu ajutorul creştin-democraţilor. A spus că brigăzile mobile ale poliţiei şi armata erau de partea lor. A spus că trebuia să se pregătească şi i s-a adresat mai ales lui Enzo care a dat semne că-l aprobă şi, mai mult, el, care în general stătea tăcut, a sugerat, râzând uşor: nu-ţi face griji, când mă

întorc, îţi explic cum se trage.

Ada şi Carmela s-au arătat foarte impresionate de discuţia aceea, păreau bucuroase să fie logodite cu bărbaţi atât de periculoşi. Eu aş fi dorit să intervin, dar nu ştiam mai nimic despre alianţele dintre fascişti, creştin-democraţi şi brigăzile mobile ale poliţiei, nu aveam nici cea mai vagă idee. Din când în când, mă uitam la Antonio, sperând ca problema să-l pasioneze şi pe el, dar nu s-a întâmplat nimic, a încercat doar să revină la ce-l neliniştea. A întrebat de mai multe ori: cum e sub arme, şi Pasquale, care deşi nu fusese, i-a răspuns: o adevărată porcărie, cine nu se supune, e făcut bucăţi. Enzo, ca de obicei, a rămas tăcut, ca şi cum chestiunea nu l-ar fi privit. Antonio, în schimb, s-a oprit din mâncat şi, ciopârţind jumătatea de pizza din farfurie, a spus în mai multe reprize ceva de genul: ăia nu ştiu cu cine au de-a face, doar să îndrăznească, îi fac eu bucăţi pe ei.

Când am rămas singuri, mi-a spus dintr-odată, pe un ton deprimat:

— Ştiu că dacă plec, tu nu mă aştepţi, o să fii cu altul.

Atunci am înţeles. Problema nu era Melina, nu era Ada, nu erau ceilalţi fraţi ai lui care ar fi rămas fără sprijin, şi nu erau nici măcar samavolniciile cazărmii. Problema eram eu. Nu voia să mă părăsească nici măcar un minut şi mi s-a părut că orice aş fi spus sau făcut ca să-l liniştesc, nu m-ar fi crezut. Am preferat atunci să fac pe supărata. I-am spus să ia exemplu de la Enzo: el are încredere, i-am şuierat, dacă trebuie să plece, pleacă, nu se smiorcăie, chiar dacă tocmai s-a logodit cu Ada. Tu, în schimb, te lamentezi fără motiv, da, fără motiv, Antò, cu atât mai mult cu cât nu vei pleca, pentru că dacă Stefano Carracci a fost exonerat ca fiu de mamă văduvă, doar nu-ţi închipui că tu n-ai să fii.

Tonul meu, puţin agresiv, puţin afectuos, l-a calmat. Dar înainte să-şi ia la revedere, mi-a repetat jenat:

— Întreab-o pe prietena ta.

— E şi a ta.

— Da, dar întreab-o tu.

A doua zi am vorbit cu Lila, dar ea nu ştia nimic despre serviciul militar al soţului. Mi-a promis, fără chef, că se va informa.

N-a făcut-o imediat, cum speram. Cu Stefano şi familia lui Stefano erau în permanenţă tensiuni. Maria îi spusese fiului că

soţia lui cheltuia prea mult. Pinuccia provoca neplăceri cu noua mezelărie, zicea că ea nu se va ocupa de asta, era rândul cumnatei. Stefano le închidea gura mamei şi surorii, dar în cele din urmă îi reproşa soţiei cheltuielile excesive, încerca să înţeleagă dacă ar fi dispusă să stea la casa de marcat a noului magazin.

Lila, în perioada aceea, a devenit, şi în ochii mei, foarte ambiguă. Spunea că va cheltui mai puţin, era de acord bucuroasă să se ocupe de mezelărie, dar în timpul ăsta cheltuia mai mult ca înainte şi, dacă în trecut dădea pe la magazin din curiozitate sau din obligaţie, acum nu mai făcea nici asta. Cu atât mai mult cu cât vânătăile îi dispăruseră de pe faţă deja şi părea cuprinsă de nebunia de a ieşi la plimbare, mai ales dimineaţa, când eu eram la şcoală.

Ieşea cu Pinuccia, făceau concurs cine se coafa mai bine, cine cumpăra mai multe lucruri inutile. De obicei câştiga Pina, mai ales pentru că, graţie mutrelor ei un pic infantile, reuşea să obţină bani de la Rino, care simţea obligaţia să se arate mai generos decât cumnatul.

— Eu muncesc toată ziua, îi spunea logodnicul logodnicei, distrează-te şi pentru mine.

Şi cu o nepăsare mândră, sub ochii muncitorilor şi ai tatălui său, scotea din buzunarele pantalonilor, bancnote făcute ghem şi i le întindea Pinei. Apoi îi întindea, batjocoritor, şi surorii sale.

Pentru Lila acel comportament era la fel de enervant ca rafalele de vânt care fac să se trântească o uşă şi să cadă obiecte de pe o etajeră. Dar vedea în el şi indiciul că fabrica de încălţăminte se punea în sfârşit în mişcare şi, la urma urmei, era bucuroasă că pantofii Cerullo erau acum expuşi în multe magazine din oraş, modelele de primăvară se vindeau bine, comenzile noi erau tot mai frecvente. Astfel că Stefano fusese constrâns să preia şi pivniţa de sub fabrică şi s-o transforme jumătate în depozit, jumătate în atelier, în timp ce Fernando şi Rino fuseseră nevoiţi să mai ia în mare grabă un ajutor şi, uneori, să mai muncească şi noaptea.

Probleme, evident, existau. Magazinul de pantofi pe care familia Solara se angajase să-l deschidă în Piaţa Martirilor trebuia mobilat pe cheltuielile lui Stefano, care, însă, alarmat de faptul că nu exista un contract scris, se certa destul de mult cu Marcello şi Michele. Dar acum părea să se ajungă la un

document care ar fi pus negru pe alb cifra (puţin umflată) pe care Carracci intenţiona s-o investească în amenajare. Şi Rino, mai ales, se simţea foarte mulţumit de acel rezultat: când banii erau puşi de cumnat, el se comporta cu un aer de patron, ca şi cum ar fi fost puşi de el.

— Dacă merge aşa, la anul ne căsătorim, îi promitea logodnicei, şi Pina, într-o dimineaţă, dorise să meargă la aceeaşi croitoreasă care-i făcuse rochia de mireasă Lilei, doar ca să arunce o privire.

Croitoreasa le primise pe amândouă cu mare cordialitate, dar apoi, îndrăgostită de Lila cum era, o pusese să-i povestească nunta amănunţit şi insistase mult să aibă o fotografie mare de-a ei în rochie de mireasă. Lila scosese una special pentru ea şi într-o dimineaţă ieşise cu Pina şi i-o dusese.

Cu acea ocazie, în timp ce se plimbau pe Rettifilo, Lila o întrebase pe cumnata ei cum de nu făcuse Stefano armata: dacă veniseră carabinierii să-i verifice calitatea de fiu de mamă văduvă, dacă scutirea îi fusese comunicată de district prin poştă sau fusese nevoit să meargă să se informeze personal.

Pinuccia a privit-o ironică.

— Fiu de mamă văduvă?

— Da, Antonio spune că dacă eşti în această situaţie te lasă să n-o faci.

— Eu ştiu că singurul mod sigur ca să n-o faci e să plăteşti.

— Să plăteşti pe cine?

— Pe cei de la district.

— Stefano a plătit?

— Da, dar nu trebuie să spui nimănui.

— Şi cât a plătit?

— Asta nu ştiu. Familia Solara s-a ocupat de tot.

Lila a îngheţat.

— Adică?

— Ştii, nu, că sub arme nu s-au dus nici Marcello, nici Michele. Au fost declaraţi inapţi din cauza unei insuficienţe toracice.

— Aia? Şi cum a fost posibil?

— Cu ajutorul cunoştinţelor.

— Şi Stefano?

— S-a adresat aceloraşi cunoştinţe ale lui Marcello şi Michele. Plăteşti şi cunoştinţele îţi fac favorul.

În acea după-amiază prietena mea mi-a povestit totul, dar ca

şi cum n-ar fi sesizat cât erau de proaste acele veşti pentru Antonio. Era electrizată în schimb – da, electrizată – de descoperirea faptului că alianţa dintre soţul ei şi familia Solara nu se născuse din necesităţile impuse de comerţ, ci data de demult, dinainte de logodna lor.

— M-a păcălit imediat, repeta aproape cu satisfacţie, ca şi cum povestea aia cu armata era proba definitivă a adevăratei naturi a lui Stefano şi acum parcă se simţea eliberată.

Mi-a luat ceva timp ca s-o întreb:

— După tine, familia Solara, în cazul în care districtul nu-l scuteşte pe Antonio, l-ar ajuta şi pe el?

Mi-a aruncat privirea ei dură, ca şi cum aş fi spus ceva neplăcut, şi mi-a retezat-o:

— Antonio nu s-ar adresa niciodată familiei Solara.

13.

Din conversaţia aceea nu i-am spus niciun cuvânt logodnicului meu. Am evitat să mă întâlnesc cu el, i-am spus că aveam multe teme şi destule examene care mă aşteptau.

Nu era vorba de o scuză, şcoala era cu adevărat un infern. Inspectoratul îl chinuia pe director, directorul îi chinuia pe profesori, profesorii îi chinuiau pe elevi, elevii se chinuiau între ei. Mulţi dintre noi nu suportau povara temelor, dar eram bucuroşi că se făceau lecţii o zi da, o zi nu. Câţiva, în schimb, erau enervaţi de gradul de deteriorare a clădirii şcolii, de pierderea orelor şi voiau întoarcerea imediată la orarul normal. În fruntea acestui grup era Nino Sarratore şi asta mi-a complicat şi mai mult viaţa.

Îl vedeam discutând pe hol cu Galiani şi treceam pe lângă ei, sperând ca profesoara să mă strige. Dar nu s-a întâmplat niciodată. Îmi doream atunci să fie el cel care intră în vorbă cu mine, dar nici asta nu s-a întâmplat. Astfel, m-am simţit discreditată. Nu mai sunt capabilă să iau notele de altă dată, m-am gândit, şi de aceea am pierdut în scurt timp acel dram de prestigiu pe care-l câştigasem. Pe de altă parte – mă întristam – ce pretenţii am? Dacă Galiani şi Nino mi-ar cere o părere despre povestea asta cu sălile nefolosite şi cu temele prea numeroase,

cum m-aş pronunţa? Nu aveam opinii, de fapt, şi mi-am dat seama de asta când, într-o dimineaţă, Nino a apărut în faţa mea cu o foaie dactilografiată, întrebându-mă brusc:

— O citeşti?

A început să-mi bată în aşa hal inima, încât am zis doar:

— Acum?

— Nu, mi-o dai înapoi la ieşire.

Am fost copleşită de emoţie. Am alergat la baie şi am citit foarte agitată. Foaia era plină de cifre şi vorbea despre lucruri despre care nu ştiam nimic: plan de reglementare, construcţii şcolare, constituţia italiană, anumite articole fundamentale. Am înţeles doar ce ştiam deja, adică faptul că Nino cerea întoarcerea imediată la orarul normal al lecţiilor.

Odată ajunsă în clasă, i-am dat foaia lui Alfonso.

— Lasă-l baltă, m-a sfătuit el fără măcar să citească, suntem la sfârşit de an, sunt ultimele examinări, ăla vrea să te bage în necazuri.

Dar eu parcă înnebunisem, îmi zvâcneau tâmplele. Nimeni altul, în şcoală, nu se expunea ca Nino, fără teamă de profesori şi de director. Nu doar că era cel mai bun la toate materiile, dar ştia şi lucruri care nu se predau, pe care niciun elev, nici măcar unul bun, nu le cunoştea. Şi avea caracter. Şi era frumos. Am numărat orele, minutele, secundele. Voiam să alerg să-i dau înapoi foaia, să-l laud, să-i spun că eram de acord cu totul, că voiam să-i fiu de ajutor.

Pe scări, în mulţimea de elevi, nu l-am văzut şi pe stradă nu l-am găsit. A ieşit printre ultimii, cu un aer mai îmbufnat ca de obicei. M-am dus spre el bucuroasă, fluturând hârtia, şi mi-a ieşit din gură un şuvoi de cuvinte, toate exagerate. El m-a ascultat încruntat, apoi a luat foaia, a făcut-o cocoloş cu furie şi a aruncat-o.

— Galiani a spus că nu e bine, a mormăit.

Am devenit confuză.

— Ce nu e bine?

A făcut o grimasă de nemulţumire şi un gest care însemna: s-o lăsăm baltă, nu merită să discutăm despre asta.

— Oricum, mulţumesc, a zis într-un mod puţin forţat şi brusc s-a aplecat şi m-a sărutat pe obraz.

De la sărutul din Ischia între noi nu existase niciun contact, nici măcar o strângere de mână, şi felul acela de a-şi lua la

revedere, pe atunci complet neobişnuit, m-a paralizat. Nu mi-a cerut să parcurgem o bucată de drum împreună, nu mi-a zis pa, totul s-a terminat acolo. Fără putere, fără voce, l-am privit îndepărtându-se.

Atunci s-au întâmplat două chestii urâte, una după alta. Mai întâi, s-a ivit de pe o străduţă o fată cu siguranţă mai mică decât mine, de cel mult cincisprezece ani, care m-a impresionat cu frumuseţea ei pură: bine făcută, păr neted negru şi lung pe spate. În fiecare gest sau mişcare avea o graţie aparte, iar hainele primăvăratice atent potrivite. L-a ajuns din urmă pe Nino, iar el i-a pus un braţ în jurul umerilor. Ea a ridicat capul oferindu-i gura, şi s-au sărutat: un sărut foarte diferit de cel pe care mi-l dăduse mie. Apoi mi-am dat seama că Antonio stătea nemişcat în colţ. Trebuia să fie la muncă, dar venise să mă ia. Cine ştie de când se afla acolo.

14.

A fost greu să-l conving că ce văzuse cu ochii lui nu era ce-şi imagina de multă vreme, ci doar un comportament prietenesc fără alte scopuri.

— E deja logodit, i-am spus, l-ai văzut şi tu.

Dar probabil că a perceput o urmă de suferinţă în acele cuvinte şi m-a ameninţat. Au început să-i tremure buza de jos şi mâinile. Atunci am spus şoptit că mă săturasem, voiam să-l părăsesc. A cedat, ne-am împăcat. Dar din acel moment a avut tot mai puţină încredere în mine şi neliniştea că pleacă militar s-a unit în mod definitiv cu teama că mă lasă lui Nino. Pleca tot mai des de la muncă pentru a da fuga, spunea el, să mă salute. În realitate, voia să mă prindă asupra faptului şi să-şi dovedească, întâi de toate, lui însuşi că-i eram infidelă. Ce ar fi făcut apoi nu ştia nici el.

Într-o după-amiază, sora lui, Ada, m-a văzut trecând prin faţa mezelăriei, unde muncea acum cu mare mulţumire, a ei şi a lui Stefano. M-a ajuns din urmă alergând. Avea un halat alb foarte unsuros care o acoperea până sub genunchi, dar tot era foarte graţioasă şi, după ruj, după ochii machiaţi, după agrafele din păr, înţelegeai că şi pe sub halat era probabil îmbrăcată ca şi

cum s-ar fi dus la o petrecere. A spus că voia să-mi vorbească, am decis să ne vedem în curte înainte de cină. A venit gâfâind de la magazin, împreună cu Pasquale care se dusese s-o ia.

Mi-au vorbit când unul, când altul, stânjeniţi. Am înţeles că erau foarte îngrijoraţi, Antonio se enerva din nimic, nu mai avea răbdare cu Melina, lipsea de la muncă fără să anunţe. Chiar şi Gallese, patronul atelierului mecanic, era dezorientat pentru că-l cunoştea de când era copil şi nu-l văzuse niciodată aşa.

— Îi e frică de serviciul militar, am spus.

— Oricum, dacă-l cheamă, e obligat să meargă, a spus Pasquale, altfel devine dezertor.

— Când tu eşti alături de el, îi trece totul, a spus Ada.

— N-am mult timp, am spus eu.

— Oamenii sunt mai importanţi decât învăţatul, a spus Pasquale.

— Petrece mai puţin timp cu Lina şi ai să vezi că timp găseşti, a spus Ada.

— Ce pot să fac, fac, am spus eu jignită.

— Stă prost cu nervii, a spus Pasquale.

Ada a conchis brusc:

— Mă ocup de o nebună de când sunt mică, doi ar fi cu adevărat prea mult, Lenù.

M-am enervat, m-am speriat. Plină de sentimente de vinovăţie, am reînceput să mă văd cu Antonio foarte des, chiar dacă nu aveam chef de asta, chiar dacă aveam de învăţat. N-a fost suficient. Într-o seară, la lacuri, a început să plângă, mi-a arătat o carte poştală. Nu primise scutirea, trebuia să plece cu Enzo, la toamnă. Şi la un moment dat a făcut un lucru care m-a tulburat mult. A căzut pe jos şi a început să-şi bage frenetic în gură pumni de ţărână. A trebuit să-l îmbrăţişez strâns, să-i şoptesc că-l iubeam, să-i scot ţărâna din gură cu degetele.

În ce necaz mă vâr, m-am gândit apoi în pat, neputând să dorm, şi am descoperit că, pe neaşteptate, nu mai era aşa de mare dorinţa de a sta departe de şcoală, de a mă accepta aşa cum eram, de a mă căsători cu el, de a trăi acasă la mama lui, cu fraţii lui, punând benzină în maşini. Am hotărât că trebuia să fac ceva ca să-l ajut şi, când şi-ar fi revenit, să ies din relaţia aia.

A doua zi m-am dus la Lila, eram foarte speriată. Pe ea am găsit-o chiar prea veselă. Amândouă, în perioada aceea, eram instabile. I-am povestit de Antonio, de cartea poştală şi i-am

spus că luasem o hotărâre: pe ascuns de el, care nu mi-ar fi dat niciodată permisiunea, intenţionam să apelez la Marcello, sau chiar la Michele, ca să întreb dacă puteau să-l scoată din necazuri.

Mi-am exagerat îndârjirea. În realitate, eram confuză: pe de o parte, mi se părea că sunt obligată să încerc, având în vedere că eu eram cauza suferinţelor lui Antonio, pe de alta, mă consultam cu Lila tocmai pentru că eram sigură că mi-ar fi zis să n-o fac. Dar dominată cum eram, în perioada aceea, de tulburarea mea, n-am pus-o la socoteală pe a ei.

A avut o reacţie ambiguă. Mai întâi a râs pe seama mea, a spus că eram o mincinoasă. Mi-a spus că probabil ţineam cu adevărat la logodnicul meu dacă eram dispusă să merg personal să mă umilesc în faţa celor doi fraţi Solara, chiar dacă ştiam că ăia n-ar fi mişcat un deget pentru el, având în vedere trecutul. Apoi, însă, a început să se mişte de colo-colo nervos, chicotea, devenea serioasă, începea din nou să râdă. În cele din urmă, a spus: bine, du-te, să vedem ce se întâmplă. Şi apoi a adăugat:

— În fond, Lenù, care e diferenţa dintre fratele meu şi Michele Solara sau, să spunem, dintre Stefano şi Marcello?

— Ce vrei să spui?

— Vreau să spun că poate ar fi trebuit să mă mărit cu Marcello.

— Nu te înţeleg.

— Cel puţin Marcello nu depinde de nimeni, face ce-i place.

— Vorbeşti serios?

S-a grăbit să nege râzând, dar nu m-a convins. E imposibil, m-am gândit, să-l reconsidere pe Marcello: toate râsetele astea nu sunt reale, sunt doar semnalele unor gânduri negre şi ale suferinţei că nu merg lucrurile cu soţul ei.

Am avut dovada imediat. A devenit serioasă, a mijit ochii şi a spus:

— Te însoţesc.

— Unde?

— La fraţii Solara.

— Ca să faci ce?

— Să văd dacă-l pot ajuta pe Antonio.

— Nu.

— De ce?

— Aşa îl enervezi pe Stefano.

— Şi cui îi pasă? Dacă el apelează la ei, o pot face şi eu, care sunt soţia lui.

15.

N-am reuşit s-o fac să renunţe. Într-o duminică, zi în care Stefano dormea până la prânz, am ieşit împreună la o plimbare şi ea m-a târât până la cafeneaua Solara. Când a apărut pe strada nouă, încă albă de var, am rămas cu gura căscată. Se îmbrăcase şi se machiase foarte strident, nu părea nici şleampăta Lila de odinioară, nici Jacqueline Kennedy din reviste, ci, luând în considerare filmele care ne plăcuseră, poate Jennifer Jones în *Duel in the Sun*, poate Ava Gardner în *The Sun also Rises.*

Mergând alături de ea, m-am simţit stânjenită şi m-am simţit în pericol. Mi s-a părut că, pe lângă bârfe, risca ridicolul şi că ambele chestii mă lovesc, indirect, şi pe mine, un fel de căţeluşă spălăcită, dar devotată, care o escorta. Totul la ea, de la coafură, la cercei, la cămaşa dichisită, la fusta strâmtă, la mers, era nepotrivit străzilor gri din cartier. Bărbaţii, văzând-o, păreau să tresară, parcă jigniţi. Femeile, mai ales cele în vârstă, nu se limitau doar să se holbeze derutate: una s-a oprit pe marginea trotuarului şi a rămas s-o privească, rânjind pe jumătate amuzată, pe jumătate stingherită, ca atunci când Melina făcea ciudăţenii pe stradă.

Şi totuşi, când am intrat în cafeneaua Solara plină cu bărbaţi care cumpărau prăjiturile duminicale, au existat doar o ocheadă respectuoasă, câteva gesturi politicoase de salut, privirea uimită a Gigliolei Spagnuolo din spatele tejghelei, salutul lui Michele care era la casa de marcat, un bună ziua exagerat care a părut o exclamaţie de bucurie. Schimburile verbale care au urmat au fost toate în dialect, de parcă tensiunea ar fi stat în calea filtrelor obositoare ale pronunţiei, ale lexicului, ale sintaxei italiene.

— Ce vă trebuie?

— O duzină de prăjituri.

Michele i-a strigat Gigliolei, de data asta cu o uşoară nuanţă ironică.

— Douăsprezece prăjituri pentru doamna Carracci.

La numele acela, perdeaua care dădea spre laborator s-a dat la o parte şi a apărut Marcello. Văzând-o pe Lila chiar acolo, în cafeneaua lui, a pălit şi s-a retras. Dar după câteva secunde a reapărut şi a venit să ne salute. A murmurat, adresându-se prietenei mele:

— Mă simt tulburat când aud că ţi se spune doamna Carracci.

— Şi eu la fel, a spus Lila şi jumătatea ei de zâmbet distrat, totala absenţă a ostilităţii ne-au uimit nu doar pe mine, ci şi pe cei doi fraţi Solara.

Michele a admirat-o din nou bine, bine, cu capul înclinat într-o parte, ca şi cum ar fi privit un tablou.

— Te-am văzut, a spus şi i-a strigat Gigliolei: Nu-i aşa, Gigliò, că am văzut-o chiar ieri după-amiază?

Gigliola a făcut semn că da fără prea mare entuziasm. Şi Marcello a consimţit – *am văzut-o, da, văzut-o* – dar fără ironia lui Michele, mai degrabă ca sub hipnoză, într-un spectacol de magie.

— Ieri după-amiază? a întrebat Lila.

— Ieri după-amiază, a confirmat Michele, pe Rettifilo.

Marcello i-a retezat vorba, enervat de tonul fratelui:

— Erai expusă în vitrina croitoresei, era o poză cu tine în rochie de mireasă.

S-a vorbit o vreme de poza aceea, Marcello cu devoţiune, Michele cu ironie, amândoi insistând să zică în diferite forme că poza aceea păstrase cel mai bine frumuseţea Lilei în ziua nunţii ei. Şi ea s-a arătat contrariată, dar în mod cochet. Croitoreasa nu-i spusese că va pune fotografia în vitrină, altfel nu i-ar fi dat-o niciodată.

— Vreau şi eu poza în vitrină, a strigat Gigliola de la tejghea, mimând vocea capricioasă a unei copile.

— Dacă se căsătoreşte cineva cu tine, a spus Michele.

— Te căsătoreşti tu cu mine, a răspuns ea posomorâtă şi s-a continuat aşa până când Lila a spus serioasă:

— Şi Lenuccia vrea să se căsătorească.

Atenţia fraţilor Solara s-a mutat, fără niciun chef, asupra mea. Până atunci mă simţisem invizibilă, nu zisesem un singur cuvânt.

— Ba nu, m-am înroşit.

— Cum nu, eu m-aş căsători cu tine chiar dacă eşti

ochelaristă, a spus Michele şi a încasat altă privire urâtă din partea Gigliolei.

— Prea târziu, e deja logodită, a spus Lila.

Şi, încet-încet, a reuşit să-i aducă pe cei doi fraţi până la Antonio, până la evocarea situaţiei lui familiale, până la reprezentarea vie a modului în care aceasta s-ar fi înrăutăţit dacă el ar fi plecat la armată. Nu m-a impresionat doar faptul că se pricepea la cuvinte, îi ştiam priceperea asta. M-a impresionat tonul nou pe care-l folosea, un dozaj isteţ de neruşinare şi de sobrietate. Iat-o, cu gura înflăcărată de ruj. Îl făcea să creadă pe Marcello că îngropase trecutul, îl făcea pe Michele să creadă că o distra aroganţa lui şmecheră. Şi, spre marea mea uimire, cu amândoi se comporta ca o femeie care ştie bine cum sunt bărbaţii, că nu mai are nimic de învăţat pe tema asta şi că, dimpotrivă, ar avea ea multe de predat. Nu juca un rol aşa cum făceam când eram mici, imitând romane în care apăreau dame pierdute, ci se vedea că deţinea cunoştinţe reale, ceea ce n-o făcea să roşească. Apoi, brusc, devenea distantă, lansa semnale de refuz, ştiu că m-aţi vrea, dar eu nu vă vreau. Astfel, se retrăgea dezorientându-i, iar Marcello devenea şovăielnic şi Michele se întrista, neştiind cum să acţioneze, cu o privire scânteietoare care însemna: fii atentă că, doamnă Carracci sau nu, îţi trag o pereche de palme, curvo. Atunci, ea schimba din nou tonul, îi atrăgea din nou spre ea, se arăta distrată şi îi distra. Rezultatul? Michele nu s-a tulburat, Marcello, în schimb, a spus:

— Antonio nu merită, dar ca s-o fac fericită pe Lenuccia, care e o fată bună, pot să-l întreb pe un prieten şi să aflu dacă se poate face ceva.

M-am simţit bucuroasă, i-am mulţumit.

Lila a ales prăjiturile, a fost amabilă cu Gigliola şi cu tatăl, cofetarul, care a apărut din laborator ca să-i transmită multe salutări lui Stefano. Când a încercat să plătească, Marcello a făcut un gest clar de refuz, iar fratele lui, chiar dacă nu la fel de convins, l-a imitat. Tocmai ieşeam când Michele i-a spus serios, cu tonul lent pe care-l lua când voia ceva şi excludea orice discuţie:

— Arăţi foarte bine în poza aia.

— Mulţumesc.

— Ţi se văd bine pantofii.

— Nu-mi amintesc.

— Îmi amintesc eu şi voiam să te rog ceva.

— Vrei şi tu o poză, vrei s-o pui aici în bar?

Michele a negat din cap, surâzând rece.

— Nu. Dar tu ştii că amenajăm magazinul din Piaţa Martirilor.

— Nu ştiu nimic despre chestiunile voastre.

— Păi, ar trebui să te informezi, pentru că sunt chestiuni importante şi ştim toţi că nu eşti proastă. Eu cred că dacă poza aia îi foloseşte croitoresei ca să facă reclamă rochiei de mireasă, noi o putem utiliza mult mai bine ca să facem reclamă pantofilor Cerullo.

Lila a izbucnit în râs şi a spus:

— Vrei să pui fotografia în vitrina din Piaţa Martirilor?

— Nu, vreau s-o pun mare, foarte mare, în magazin.

Lila s-a gândit o clipă, apoi a făcut o grimasă de indiferenţă.

— Nu trebuie să mă întrebaţi pe mine, ci pe Stefano, el e cel care decide.

Am văzut că cei doi fraţi au schimbat o privire perplexă şi am înţeles că vorbiseră deja între ei despre ideea aceea. Puseseră pariu că Lila n-ar fi acceptat niciodată, aşa încât nu le venea să creadă că ea nu se înfuriase, că nu zisese imediat nu, ci se încredinţase fără discuţie autorităţii soţului. N-o recunoşteau şi nici eu însămi, în acel moment, nu mai ştiam cine e.

Marcello ne-a condus la uşă şi, după ce am ieşit, a căpătat un ton solemn şi a zis foarte palid:

— E prima dată când vorbim după mult timp, Lina, şi sunt foarte emoţionat. Eu şi cu tine nu ne-am înţeles, dar nu-i nimic, aşa s-a întâmplat. Dar nu vreau ca între noi să rămână lucruri neclare. Şi, mai ales, nu vreau o vină care nu e a mea. Ştiu că soţul tău spune că am pretins, ca o insultă, pantofii aceia. Dar eu îţi jur în faţa Lenucciei: pantofii au dorit să mi-i dea el şi fratele tău, ca să-mi demonstreze că nu mai exista nicio ranchiună. Eu n-am nicio legătură cu asta.

Lila a ascultat fără să-l întrerupă, cu o expresie binevoitoare pe chip. Apoi, cum a terminat el, a redevenit cea dintotdeauna. A spus cu dispreţ:

— Sunteţi precum copiii care dau vina unii pe alţii.

— Nu mă crezi?

— Nu, Marcè, te cred. Dar nu-mi mai pasă deloc nici de ce spui tu, nici de ce spun ei.

16.

Am târât-o după mine pe Lila în vechea noastră curte, abia aşteptam să-i spun lui Antonio ce făcusem pentru el. I-am mărturisit entuziasmată: imediat cum se linişteşte puţin, îl părăsesc, dar ea n-a făcut niciun comentariu, mi s-a părut distrată.

Am strigat, Antonio a apărut la fereastră, a venit jos cu un aer serios. A salutat-o pe Lila, aparent fără să bage de seamă cum era îmbrăcată, machiată, dimpotrivă, forţându-se s-o privească cât mai puţin posibil. Poate fiindcă se temea să nu-i citesc pe chip răzvrătire de bărbat. I-am spus că nu puteam sta, aveam timp doar ca să-i dau o veste bună. M-a ascultat, dar deja în timp ce vorbeam mi-am dat seama că se retrăgea ca dinaintea vârfului unui cuţit. A promis c-o să te ajute, am subliniat oricum cu entuziasm, şi i-am cerut Lilei să confirme:

— Aşa a zis Marcello, nu?

Lila s-a limitat să aprobe. Dar Antonio pălise şi ţinea privirea în jos. A murmurat, cu vocea sugrumată:

— Nu ţi-am cerut niciodată să vorbeşti cu fraţii Solara.

Lila a spus imediat, minţind:

— A fost ideea mea.

Antonio a răspuns fără s-o privească:

— Mulţumesc, nu era nevoie.

A salutat-o – a salutat-o pe ea, nu pe mine –. Apoi ne-a întors spatele şi a dispărut pe uşa blocului.

Mi s-a făcut rău la stomac. Unde greşisem, de ce se ofensase în felul acela? Pe drum m-am descărcat, i-am spus Lilei că Antonio era mai rău decât mama lui, Melina, acelaşi sânge instabil, nu mai suportam. Ea m-a lăsat să vorbesc şi între timp s-a lăsat condusă până acasă. Odată ajunse acolo, mi-a zis să urc.

— E Stefano, am obiectat, dar nu acela era motivul, eram agitată din cauza reacţiei lui Antonio şi voiam să rămân singură, să înţeleg cu ce greşisem.

— Cinci minute şi pleci.

Am urcat. Stefano era în pijama, ciufulit tot, cu barba mare. M-a salutat cu amabilitate, a aruncat o privire spre soţia lui, spre cutia cu prăjituri.

— Ai fost la cafeneaua Solara?

— Da.

— Îmbrăcată aşa?

— N-arăt bine?

Stefano a clătinat din cap indispus şi a deschis cutia.

— Vrei o prăjitură, Lenù?

— Nu, mulţumesc, trebuie să mă duc să mănânc.

El a muşcat dintr-un rulou şi i s-a adresat soţiei:

— Pe cine aţi văzut la cafenea?

— Pe prietenii tăi, a spus Lila, mi-au făcut multe complimente. Nu-i aşa, Lenù?

I-a povestit cuvânt cu cuvânt ce-i spuseseră fraţii Solara, mai puţin chestiunea cu Antonio, adică adevăratul motiv pentru care ne duseserăm la cafenea, motivul pentru care mi se păruse că voise să mă însoţească. Apoi a încheiat pe un ton voit satisfăcut:

— Michele vrea să pună fotografia mare în magazinul din Piaţa Martirilor.

— Şi tu i-ai zis că eşti de acord?

— I-am spus că trebuie să vorbească mai întâi cu tine.

Stefano a terminat ruloul dintr-o singură îmbucătură, apoi şi-a lins degetele. A spus ca şi cum ar fi fost lucrul care-l tulburase cel mai mult:

— Vezi ce mă obligi să fac? Mâine, din vina ta, trebuie să mă duc să pierd timp cu croitoreasa de pe Rettifilo.

A oftat, apoi mi s-a adresat mie:

— Lenù, tu care eşti o fată la locul ei, încearcă să-i explici prietenei tale că eu în cartierul ăsta trebuie să muncesc, că nu trebuie să mă pună să fac impresii de rahat. O duminică plăcută şi salută-i din partea mea pe tata şi mama.

S-a dus la baie.

Lila a făcut în spatele lui o grimasă batjocoritoare, apoi m-a condus la uşă.

— Dacă vrei, rămân, am spus.

— E-un nenorocit, nu-ţi face griji.

A repetat cu voce groasă de bărbat cuvinte ca: *încearcă să-i explici prietenei tale*, *nu trebuie să mă pună să fac impresii de rahat*, şi batjocura asta i-a înveselit privirea.

— Dacă te bate?

— Şi ce-mi fac bătăile? Trece un pic de timp şi mă simt mai bine ca înainte.

Pe palier mi-a zis iarăşi, din nou cu voce masculină: *Lenù, eu în cartierul ăsta trebuie să muncesc*, şi atunci m-am simţit obligată să-l imit pe Antonio, am şoptit: *mulţumesc, dar nu era nevoie.* Şi brusc a fost ca şi cum ne-am fi văzut din exterior, amândouă în necazuri cu bărbaţii noştri, stând acolo, în prag, jucând doar rolul unor femei, şi am început să râdem. I-am spus: cum ne mişcăm, greşim, cine-i înţelege pe bărbaţi, ah, câte neplăceri ne creează, am îmbrăţişat-o tare şi am şters-o. Dar nici n-am ajuns în capătul scărilor, că l-am auzit pe Stefano urlând la ea cuvinte odioase. Acum avea o voce de căpcăun ca a tatălui lui.

17.

Deja mergând spre casă am început să-mi fac griji atât pentru ea, cât şi pentru mine. Dacă Stefano ar fi omorât-o? Dacă Antonio m-ar fi omorât? M-a cuprins neliniştea, am mers cu paşi grăbiţi, prin zăpuşeala prăfoasă. Străzile duminicale începeau să se golească şi se apropia ora prânzului. Ce dificil era să te orientezi, ce dificil era să nu încalci niciuna dintre foarte detaliatele reguli masculine. Lila, poate pe baza calculelor ei secrete, poate doar din răutate, îşi umilise soţul ducându-se să flirteze sub ochii tuturor – ea, doamna Carracci – cu fostul ei pretendent, Marcello Solara. Eu, fără să vreau, dimpotrivă, fiind convinsă că fac bine, mă dusesem să susţin cauza lui Antonio faţă de cei care, cu ani în urmă, îi jigniseră sora, îl bătuseră până la sânge, pe care el însuşi îi bătuse până la sânge. Când am intrat în curte, m-am auzit strigată şi am tresărit. Era el, stătea la fereastră, aşteptând să mă întorc.

A venit jos şi mi s-a făcut teamă. M-am gândit: o avea vreun cuţit. În schimb, mi-a vorbit tot timpul cu mâinile îndesate în buzunare, voind parcă să le ţină prizoniere, calm, cu privirea distantă. Mi-a spus că-l umilisem faţă de persoanele pe care le dispreţuia cel mai mult pe lume. Mi-a spus că-l făcusem să pară unul care-şi trimite femeia să ceară favoruri. Mi-a spus că el nu îngenunchea în faţa nimănui şi că ar fi fost nu o dată, ci de o sută de ori soldat, că, dimpotrivă, ar fi murit sub arme mai degrabă, decât să se ducă să sărute mâna lui Marcello. Mi-a zis

că dacă ar fi aflat Pasquale şi Enzo, l-ar fi scuipat în faţă. Mi-a spus că mă părăsea, fiindcă avea dovada, în sfârşit, că nu-mi păsa deloc de el şi de sentimentele lui. Mi-a spus că puteam să spun şi să fac cu fiul lui Sarratore ce-mi plăcea, nu mai voia să mă vadă niciodată.

N-am reuşit să răspund. Brusc şi-a scos mâinile din buzunar, m-a tras în deschizătura uşii şi m-a sărutat apăsându-mi buzele puternic, căutându-mi disperat gura cu limba. Apoi s-a retras, a întors spatele şi a plecat.

Am urcat scările casei foarte confuză. M-am gândit că eram mai norocoasă decât Lila, Antonio nu era ca Stefano. Nu mi-ar fi făcut niciodată rău, era capabil să-şi facă numai lui însuşi.

18.

A doua zi n-am văzut-o pe Lila, dar, pe neaşteptate, am fost constrânsă să-l văd pe soţul ei.

Dimineaţa mă dusesem la şcoală deprimată, era cald, nu învăţasem, nu dormisem mai deloc. Orele fuseseră un dezastru. Îl căutasem pe Nino în faţa şcolii, voiam să urc cu el schimbând fie şi câteva fraze, dar nu se arătase. Poate că era la plimbare prin oraş cu prietena lui, poate că era într-unul din cinematografele deschise dimineaţa ca s-o sărute pe întuneric, poate că era în pădurea de la Capodimonte ca să i se facă lucrurile pe care eu i le făcusem, luni de zile, lui Antonio. La prima oră fusesem ascultată la chimie şi dădusem răspunsuri confuze sau insuficiente, cine ştie ce notă luasem şi nu mai era timp pentru remediere. Riscam să fiu lăsată corigentă pentru septembrie. Mă intersectasem cu Galiani pe coridor şi-mi ţinuse un discurs liniştit al cărui sens era: ce ţi se întâmplă, Greco, de ce nu mai înveţi?, iar eu nu ştiusem să spun altceva decât: doamna profesoară, învăţ, învăţ foarte mult, vă jur. Ea m-a ascultat o vreme şi apoi m-a lăsat baltă şi s-a dus în cancelarie. Plânsesem mult în baie, un plâns autocompătimitor pentru cât era viaţa mea de nenorocită: pierdusem totul, succesele şcolare, pe Antonio pe care dorisem întotdeauna să-l părăsesc şi, în cele din urmă, o făcuse el şi deja îmi lipsea, pe Lila care, de când era doamna Carracci, devenea o altă persoană cu fiecare zi mai

mult. Vlăguită de durerea de cap, mă întorsesem acasă pe jos gândindu-mă la ea, la cum mă folosise – da, folosise – ca să meargă să-i provoace pe fraţii Solara, ca să se răzbune pe soţul ei, ca să mi-l arate în mizeria lui de soţ rănit şi tot drumul mă întrebasem: era posibil să se schimbe aşa, ca nimic să n-o mai deosebească de una ca Gigliola?

Dar, odată ajunsă acasă, iată surpriza. Mama nu s-a năpustit asupra mea, ca de obicei, pentru că întârziasem şi bănuia că mă întâlnisem cu Antonio sau pentru că neglijasem vreuna din miile de îndatoriri casnice. Mi-a spus, în schimb, cu un fel de încruntare amabilă:

— Stefano m-a întrebat dacă în după-amiaza asta îl poţi însoţi pe Rettifilo la croitoreasă.

Am crezut că nu înţelesesem bine, eram zăpăcită de oboseală şi descurajare. Stefano? Stefano Carracci? Voia să-l însoţesc pe Rettifilo?

— De ce nu se duce cu soţia lui? a glumit din cealaltă cameră tata, care, formal, era bolnav, dar, în realitate, trebuia să se ocupe de nişte afaceri obscure de-ale lui. Cum îşi petrec timpul ăla doi? Jucând cărţi?

Mama a făcut un gest de enervare. A zis că poate Lina era ocupată, a zis că trebuia să fim amabili cu familia Carracci, a zis că unii nu se simţeau niciodată mulţumiţi de nimic. În realitate, tata era mai mult decât mulţumit: să fii în relaţii bune cu mezelarul însemna că puteai să iei de mâncare pe credit şi să amâni cât mai mult posibil plata. Dar îi plăcea să fie spiritual. De la o vreme, cum avea ocazia, se distra să insiste în mod aluziv pe o presupusă apatie sexuală a lui Stefano. Întreba, din când în când, la masă: Carracci ce face, îi place doar televizorul? Şi râdea şi nu-ţi trebuia mult să intuieşti că sensul acelei întrebări era: cum de ăia doi nu fac copii, Stefano poate sau nu poate? Mama, care în chestiile alea îl înţelegea din zbor, îi răspundea serioasă: e devreme, lasă-i pace, ce pretenţii ai? Dar, de fapt, se distra la fel ca el, chiar şi mai mult, la gândul că mezelarul Carracci, în ciuda banilor pe care-i avea, nu funcţionează.

Masa era deja pusă, mă aşteptau pe mine ca să mâncăm. Tata s-a aşezat cu un fel de grimasă vicleană şi a continuat să glumească, adresându-i-se mamei:

— Ţi-am zis eu vreodată: îmi pare rău, în seara asta sunt obosit, să jucăm cărţi?

— Nu, pentru că nu eşti o persoană cumsecade.

— Şi tu vrei să devin o persoană cumsecade?

— Puţin, fără să exagerezi.

— Atunci, din seara asta sunt o persoană cumsecade ca Stefano.

— Am spus fără să exagerezi.

Cât detestam duetele alea! Vorbeau ca şi cum ar fi fost siguri că eu şi fraţii mei nu putem înţelege; sau poate că puneau pariu că înţelegeam toate nuanţele, dar considerau că acesta e modul corect să ne înveţe cum să fim bărbaţi şi femei. Epuizată de problemele mele, aş fi dorit să încep să urlu, să arunc farfuria, să fug, să nu-mi mai văd familia, umezeala din colţurile tavanului, pereţii scorojiţi, mirosul mâncării, nimic. Antonio: ce prostie să-l pierd, deja regretam, voiam să mă ierte. Dacă mă lasă corigentă pe toamnă, mi-am spus, nu mă prezint, mă las dată afară, mă căsătoresc cu el imediat. Apoi mi-a revenit în minte Lila, cum se dichisise, pe ce ton le vorbise fraţilor Solara, ce avea în minte, cât de rea o făceau umilinţa şi suferinţa să devină. Am bătut câmpii aşa toată după-amiaza, gânduri dezlânate. O baie în cada din casa nouă, neliniştea din cauza rugăminţii lui Stefano, cum s-o înştiinţez pe prietena mea, ce voia soţul ei de la mine. Şi chimia. Şi Empedocle. Şi să învăţ. Şi să nu mai învăţ. Şi, în fine, o suferinţă rece. Nu exista cale de ieşire. Da, nici eu, nici Lila n-am fi devenit niciodată ca fata care venise să-l aştepte pe Nino la şcoală. Ne lipsea amândurora ceva impalpabil, dar esenţial, ceva ce ea avea chiar şi numai dacă o priveai de departe şi pe care ori îl aveai ori nu-l aveai, fiindcă pentru lucrul acela nu era de-ajuns să înveţi latina sau greaca sau filosofia şi nu foloseau nici măcar banii din salamuri sau din pantofi.

Stefano a strigat din curte. Am alergat jos şi i-am citit imediat pe faţă o expresie descumpănită. A zis că mă ruga să-l însoţesc să ia poza pe care croitoreasa o expunea în vitrină fără permisiune. Fă-o din politeţe, a murmurat pe un ton uşor mieros. Apoi m-a ajutat să urc în decapotabilă fără un cuvânt. Am plecat simţind asupra noastră vântul cald.

Cum am ieşit din cartier, a început să vorbească şi nu s-a oprit până când n-am ajuns la croitorie. S-a exprimat într-un dialect blând, fără cuvinte urâte şi fără ironii. A început spunând că trebuia să-i fac o favoare, dar nu mi-a explicat imediat care

era favoarea. A spus doar, încurcându-se, că dacă i-o făceam lui, era ca şi cum i-aş fi făcut-o prietenei mele. Apoi a început să vorbească despre Lila, cât era de inteligentă, cât era de frumoasă. Dar e rebelă din fire, a adăugat, şi lucrurile fie le faci cum spune ea, fie te chinuie. Lenù, tu nu ştii ce îndur, sau poate că ştii, dar ştii doar ce-ţi povesteşte ea. În schimb, ascultă-mă şi pe mine. Lina are o idee fixă că eu nu mă gândesc decât la bani şi poate că e adevărat, dar o fac pentru familie, pentru fratele ei, pentru tatăl ei, pentru toate rudele ei. Greşesc? Tu eşti foarte învăţată, spune-mi dacă greşesc. Ce vrea de la mine, sărăcia din care vine? Banii trebuie să-i facă doar Solara? Vrem să lăsăm cartierul pe mâna lor? Dacă tu-mi spui că greşesc, eu cu tine nu mă cert, recunosc imediat că greşesc. Cu ea, în schimb, trebuie să mă cert, n-am încotro. Nu mă vrea, mi-a spus-o, mi-o repetă. S-o fac să înţeleagă că sunt soţul ei e un război şi, de când m-am însurat, viaţa e insuportabilă. S-o văd dimineaţa, seara, să dorm lângă ea şi să nu pot s-o fac să simtă cât ţin la ea e ceva foarte rău.

I-am privit mâinile mari care strângeau volanul, chipul. Ochii i s-au umezit şi a recunoscut că în prima noapte de nuntă fusese nevoit s-o bată, că fusese constrâns s-o facă, că ea în fiecare dimineaţă, în fiecare seară, îl făcea s-o bată înadins ca să-l degradeze şi să-l oblige să fie cum el niciodată, niciodată, niciodată n-ar fi dorit. Apoi a spus aproape speriat: am fost silit s-o bat din nou, nu trebuia să se ducă la fraţii Solara îmbrăcată în felul ăla. Dar are o forţă în ea pe care nu reuşesc s-o supun. E o forţă rea care face inutile bunele maniere, totul. O otravă. Vezi că nu rămâne însărcinată? Trec lunile şi nu se întâmplă nimic. Rudele, prietenii, clienţii mă întreabă rânjind: sunt noutăţi? Iar eu trebuie să spun: ce noutăţi, prefăcându-mă că nu înţeleg. Fiindcă dacă aş arăta că înţeleg, ar trebui să răspund. Şi ce pot să răspund? Sunt lucruri pe care le ştii, dar nu se pot spune. Ea, cu forţa pe care o are, îşi omoară copiii înăuntru, Lenù, şi o face înadins ca să se creadă că nu ştiu să fiu bărbat, ca să mă facă să pic prost în faţa tuturor. Ce crezi? Exagerez? Tu nu ştii ce favoare îmi faci că mă asculţi.

N-am ştiut ce să-i răspund. Eram uluită, nu auzisem niciun bărbat vorbind despre sine în felul acela. A folosit tot timpul, şi cât a vorbit despre violenţa lui, un dialect plin de sentiment, fără apărare, ca acela pe care-l auzi în unele cântece. Nici până azi

nu ştiu de ce s-a comportat aşa. Bineînţeles, pe urmă mi-a dezvăluit ce voia. Voia să mă aliez cu el pentru binele Lilei. A spus că ea trebuia ajutată să înţeleagă cât era de necesar să se comporte ca o soţie, şi nu ca o inamică. M-a rugat s-o conving să-l ajute cu a doua mezelărie şi cu socotelile. Dar ca să obţină lucrurile alea, nu era nevoie să mi se destăinuie în felul acela. Probabil că s-a gândit că Lila mă informase deja în detaliu şi că, deci, trebuie să-mi ofere versiunea lui asupra faptelor. Sau poate că nu intenţionase să se deschidă atât de sincer faţă de cea mai bună prietenă a soţiei lui, a făcut-o doar luat de valul emoţiilor. Sau a presupus că, dacă m-ar fi emoţionat, eu aş fi putut apoi s-o emoţionez pe Lila spunându-i totul. Cu siguranţă am stat să-l ascult cu tot mai mult interes. Încet, încet, mi-a plăcut acea revărsare liberă de confidenţe foarte intime. Dar, mai ales, trebuie s-o recunosc, mi-a plăcut importanţa pe care mi-o acorda. Când a enunţat cu cuvintele lui bănuiala mea dintotdeauna, adică faptul că Lila nutreşte o forţă care o făcea capabilă de orice, chiar şi de a interzice organismului ei să conceapă copii, mi s-a părut că-mi atribuie o putere benefică, care s-o domine pe cea malefică a Lilei, şi asta m-a flatat. Am ieşit din maşină, am ajuns la croitorie, m-am simţit consolată de acea recunoaştere. Am ajuns chiar să-i spun, pompos, în italiană, că aş face tot posibilul să-i ajut să fie fericiţi.

Dar deja în faţa vitrinei croitoresei am redevenit agitată. Ne-am oprit amândoi să ne uităm la fotografia înrămată a Lilei printre materialele multicolore. Stătea jos, cu picioarele unul peste altul, iar rochia de mireasă puţin ridicată îi dezvăluia pantofii, o gleznă. Îşi sprijinea bărbia într-o palmă, avea o privire serioasă, intensă, îndreptată cu neruşinare spre obiectiv, şi în păr îi strălucea o coroniţă din flori de portocal. Fotograful fusese norocos. Am simţit că surprinsese forţa de care vorbise Stefano, era o forţă – mi s-a părut că înţeleg – împotriva căreia nici măcar Lila nu putea face nimic. M-am întors ca să-i spun mirată şi, totodată, dezolată: iată lucrul despre care vorbeam, dar el a împins uşa şi m-a lăsat să intru.

Tonul pe care-l folosise cu mine a dispărut, a fost dur cu croitoreasa. A spus că era soţul Linei, a folosit chiar formula aceea. A explicat că şi el era lucra în domeniul comerţului, dar că nu i-ar fi trecut niciodată prin minte să-şi facă publicitate în felul acela. A ajuns să spună: sunteţi o femeie frumoasă, ce-ar

zice soţul dumneavoastră dacă eu aş lua o poză de-a dumneavoastră şi aş aşeza-o printre brânzeturi şi salamuri? I-a cerut înapoi fotografia.

Croitoreasa s-a zăpăcit, a încercat să se apere, la final a cedat. Dar s-a arătat foarte descumpănită şi, ca să demonstreze că era o iniţiativă bună şi că regretă profund, a povestit trei sau patru chestii care apoi, peste ani, au devenit o mică legendă în cartier. În perioada în care fotografia fusese în vitrină, apăruseră ca să ceară informaţii despre tânăra în rochie de mireasă faimosul Renato Carosone, un prinţ egiptean, Vittorio de Sica şi un jurnalist de la *Roma* care voia să stea de vorbă cu Lila şi să-i trimită un fotograf pentru o şedinţă în costum de baie ca cele organizate pentru câştigătoarele concursurilor de miss. Croitoreasa a jurat că a refuzat să dea vreunuia adresa, chiar dacă, mai ales în cazul lui Carosone şi De Sica, refuzul li se păruse foarte nepoliticos, având în vedere ce personalităţi erau.

Mi-am dat seama că pe măsură ce vorbea croitoreasa, Stefano se înduioşa din nou. A devenit sociabil, i-a cerut femeii să povestească mai detaliat episoadele acelea. Când am plecat luând cu noi fotografia, dispoziţia lui se schimbase şi monologul de întoarcere n-a mai avut tonul suferind al celui de la dus. Stefano a fost vesel, a început să vorbească despre Lila cu mândria celui care posedă un obiect rar, de pe urma căruia obţinea un mare prestigiu. Mi-a cerut, desigur, din nou ajutorul. Şi înainte să mă lase acasă, m-a pus să jur iarăşi şi iarăşi că o să mă străduiesc s-o fac pe Lila să înţeleagă care era calea corectă şi care cea greşită. Oricum Lila, în cuvintele lui, nu mai era acum o persoană imposibil de guvernat, ci un fel de fluid preţios închis într-un recipient care-i aparţinea. În zilele următoare, Stefano a povestit tuturor, şi la mezelărie, despre Carosone şi De Sica, astfel încât chestia s-a răspândit. Mama Lilei, Nunzia, cât a trăit, a tot povestit tuturor că fiica ei ar fi avut şansa să devină cântăreaţă şi actriţă, să apară în filmul *Căsătorie în stil italian*, să apară la televizor, să devină chiar o prinţesă egipteană dacă croitoreasa de pe Rettifilo n-ar fi fost atât de reticentă şi dacă destinul n-ar fi făcut-o să se mărite la şaisprezece ani cu Stefano Carracci.

19.

Profesoara de chimie a fost generoasă cu mine (sau poate că a intervenit Galiani) şi mi-a dăruit un suficient. Am fost promovată cu şapte la materiile literare, şapte la materiile ştiinţifice, suficient la religie şi, pentru prima dată, opt la disciplină, semn că preotul şi bună parte a consiliului clasei nu mă iertaseră niciodată cu adevărat. Mi-a părut rău, de-acum simţeam vechiul conflict cu profesorul de religie despre rolul Sfântului Duh ca pe un act de înfumurare şi regretam că nu-l ascultasem pe Alfonso care, la vremea aceea, încercase să mă ţină în frâu. Bineînţeles, n-am primit bursă de studiu şi mama s-a enervat, a urlat că era vina timpului pierdut cu Antonio. Chestia asta m-a exasperat, am spus că nu mai voiam să învăţ. Ea a ridicat mâna să-mi tragă o palmă, i-a fost teamă din cauza ochelarilor şi a alergat să caute bătătorul. Zile urâte, în fine, tot mai urâte. Singurul lucru care mi s-a părut pozitiv a fost că omul de serviciu, în dimineaţa în care m-am dus să văd tabelele, a venit la mine şi mi-a dat un pachet pe care mi-l lăsase Galiani. Erau cărţi, dar nu romane: erau cărţi pline de raţionamente, un semnal delicat de încredere care, însă, n-a fost de-ajuns ca să-mi revin.

Aveam prea multe angoase şi impresia că greşesc tot timpul, orice aş fi făcut. L-am căutat pe fostul meu logodnic atât acasă, cât şi la locul de muncă, dar el a reuşit mereu să mă evite. Am apărut la mezelărie ca să-i cer Adei ajutorul. Ea m-a tratat cu răceală, a spus că fratele ei nu mai voia să mă vadă şi, din ziua aceea, când ne intersectam, întorcea capul în altă parte. Acum că nu mai aveam şcoală, să mă trezesc dimineaţa a devenit traumatic, un fel de izbitură dureroasă în cap. La început m-am străduit să citesc câteva pagini din cărţile lui Galiani, dar mă plictiseam, nu înţelegeam mai nimic. Am reînceput să iau cu împrumut romane de la bibliotecă, le-am citit unul după altul. Dar, pe termen lung, nu mi-au fost de folos. Propuneau vieţi intense, dialoguri profunde, o realitate întruchipată mai captivantă decât viaţa mea reală, din care simţeam uneori nevoia să evadez, aşa că mă târam până la şcoală cu speranţa să-l văd pe Nino, care era ocupat cu examenele de maturitate. În ziua examenului scris la greacă, l-am aşteptat ore în şir, cu

răbdare. Dar tocmai când primii candidaţi au început să iasă cu Rocci sub braţ, a apărut fata frumoasă şi elegantă pe care o văzusem oferindu-i buzele. S-a aşezat să aştepte la câţiva metri de mine şi, într-o clipă, am început să-mi închipui cum noi două – siluete expuse ca într-un catalog de modă – am fi apărut în ochii fiului lui Sarratore în momentul în care ar fi ieşit pe uşa şcolii. M-am simţit urâtă, neîngrijită şi am plecat de acolo.

Am alergat acasă la Lila în căutare de consolare. Dar ştiam că greşisem şi faţă de ea, făcusem o chestie stupidă: nu-i spusesem că mă dusesem cu Stefano să luăm fotografia. De ce tăcusem? Mă complăcusem în rolul de pacificatoare pe care soţul ei mi-l propusese şi mă gândisem că e mai bine să nu-i spun de cursa în maşină pe Rettifilo? Mă temusem că trădez confidenţele lui Stefano şi, în consecinţă, fără să-mi dau seama, o trădasem pe ea? Nu ştiam. Mai mult ca sigur decizia mea nu fusese una întemeiată. Mai degrabă o incertitudine devenită mai întâi un fals amuzament, apoi se transformase în convingerea că, nespunând imediat cum decurseseră lucrurile, le făcea acum complicat şi poate inutil de remediat. Ce uşor era să faci rău. Căutam justificări care să-i pară convingătoare, dar nu eram în măsură să mi le ofer nici mie. Intuiam ceva alterat în comportamentul meu, aşa că tăceam.

Ea, pe de altă parte, nu arătase niciodată să ştie că întâlnirea aceea avusese loc. Mă primea tot cu amabilitate, mă lăsa să fac baie în cada ei, să-i folosesc trusa de machiaj. Dar nu comenta mai deloc lucrurile din romanele pe care i le povesteam, prefera să-mi dea informaţii frivole despre viaţa actorilor şi a cântăreţilor despre care citea în reviste. Şi nu-mi mai spunea niciun gând de-al ei sau plan secret. Dacă-i vedeam vreo vânătaie, dacă porneam de acolo ca s-o fac să se întrebe în legătură cu motivele acelei reacţii urâte a lui Stefano, dacă-i spuneam că poate el devenea rău pentru că şi-ar fi dorit ca ea să-l ajute, să-l sprijine în toate nenorocirile, mă privea ironic, ridica din umeri şi o ştergea. În scurt timp am înţeles că, deşi nu voia să rupă legătura cu mine, decisese să nu-mi mai facă confidenţe. Aşadar, ştia într-adevăr şi nu mă mai considera o prietenă de încredere? Ajunsesem chiar să-mi răresc vizitele, sperând ca ea să-mi simtă lipsa, să-mi ceară socoteală şi să ajungem să ne lămurim. Dar mi se păruse că nici măcar nu bagă de seamă. Atunci n-am rezistat şi am început s-o vizitez din nou

cu asiduitate, lucru de care nu se arătase nici bucuroasă, nici nemulţumită.

În ziua aceea caldă de iulie am ajuns la ea foarte deprimată şi totuşi nu i-am zis nimic despre Nino, despre prietena lui Nino, pentru că, fără să vreau – se ştie cum merg lucrurile astea – ajunsesem şi eu să reduc jocul confidenţelor la aproape nimic. A fost primitoare ca de obicei. A pregătit un sirop de migdale, m-am ghemuit să beau lichidul îngheţat pe canapeaua din sufragerie, sâcâită de huruitul trenurilor, de transpiraţie, de tot.

Am observat-o în tăcere în timp ce se mişca prin casă. M-am înfuriat din cauza capacităţii ei de a se învârti prin cele mai deprimante labirinturi ţinându-se de firul unei decizii personale belicoase fără s-o arate. M-am gândit la ce-mi spusese soţul ei, la cuvintele despre puterea pe care Lila o conţinea ca pe resortul unui mecanism periculos. I-am privit burta şi mi-am închipuit că într-adevăr acolo înăuntru, în fiecare zi, în fiecare noapte, se prinde într-o luptă a ei pentru a distruge viaţa pe care Stefano voia să i-o introducă forţat. Cât timp va rezista, m-am întrebat, dar n-am îndrăznit să pun întrebări explicite. Ştiam că le-ar fi considerat neplăcute.

Peste puţin timp a sosit Pinuccia, aparent o vizită între cumnate. De fapt, după zece minute a apărut şi Rino. El şi Pina s-au giugiulit puţin sub ochii noştri atât de exagerat, că eu şi Lila am schimbat priviri ironice. Când Pina a spus că voia să vadă panorama, el a urmat-o şi s-au închis într-o cameră pentru o bună jumătate de oră.

Se întâmpla adesea. Lila mi-a vorbit despre asta cu un amestec de enervare şi sarcasm, iar eu am simţit invidie pentru dezinvoltura celor doi logodnici: nicio teamă, nicio stânjeneală. Când au reapărut, erau mai veseli ca înainte. Rino s-a dus în bucătărie să-şi ia ceva de ronţăit, s-a întors, a vorbit despre pantofi cu sora lui, a spus că lucrurile mergeau tot mai bine, a încercat să-i smulgă sugestii pentru ca apoi să meargă să se laude cu ele faţă de fraţii Solara.

— Ştii că Marcello şi Michele vor să pună poza ta în magazinul din Piaţa Martirilor? a întrebat-o brusc, pe un ton fermecător.

— Nu mi se pare cazul, a intervenit imediat Pinuccia.

— De ce? a întrebat Rino.

— Ce întrebare e asta? Dacă vrea, Lila îşi pune fotografia în noua mezelărie: e rândul ei s-o gestioneze, nu? Dacă, în schimb,

îmi revine mie magazinul din Piaţa Martirilor, îmi permiţi să decid eu ce merge acolo înăuntru?

A vorbit ca şi cum apăra, întâi de toate, drepturile Lilei împotriva tupeului fratelui. În realitate, ştiam toţi că se apăra pe sine şi propriul viitor. Se săturase să depindă de Stefano, voia să părăsească mezelăria şi îi plăcea să se gândească la faptul că va fi patroană într-un magazin din centru. De aceea, de ceva vreme, între Rino şi Michele se dădea o mică luptă care avea la mijloc gestionarea magazinului de pantofi, o luptă instigată de presiunile respectivelor logodnice: Rino insista să se ocupe de el Pinuccia, Michele să se ocupe de el Gigliola. Dar Pinuccia era cea mai agresivă şi nu avea îndoieli că va domina. Ştia că poate uni autoritatea logodnicului cu cea a fratelui. De aceea, cu fiecare ocazie, îşi dădea aerele uneia care făcuse deja saltul, lăsase cartierul în urmă şi acum stabileşte ce e potrivit şi ce nu raţionamentului clienţilor din centru.

Mi-am dat seama că lui Rino îi era teamă că sora lui o să treacă la atac, dar Lila a arătat cea mai mare indiferenţă. Atunci s-a uitat la ceas ca să dea de înţeles că era foarte ocupat şi a spus cu tonul cuiva care vede în viitor.

— După mine, poza aia are mare potenţial comercial, apoi a sărutat-o pe Pina, care imediat s-a ferit, ca să-i transmită că nu e de acord, şi a şters-o.

Am rămas noi, fetele. Pinuccia m-a întrebat bosumflată, sperând să poată folosi autoritatea mea pentru a pune capăt problemei:

— Lenù, tu ce crezi? Ţi se pare că poza Linei trebuie să stea în Piaţa Martirilor?

Am spus în italiană:

— Stefano trebuie să decidă şi, pentru că s-a dus înadins la croitoreasă ca s-o pună s-o scoată din vitrină, e imposibil să-şi dea permisiunea.

Pinuccia s-a înflăcărat de mulţumire şi aproape că a strigat:

— Maică Sfântă, ce bună eşti, Lenù.

Am aşteptat ca Lila să-şi spună părerea. A fost o lungă tăcere, apoi ea a vorbit doar cu mine:

— Pe cât pariezi că te înşeli? Stefano îşi va da permisiunea.

— Ba nu.

— Ba da.

— Pe ce vrei să pariezi?

— Dacă pierzi, nu va mai trebui să fii promovată cu mai puţin de media opt.

Am privit-o stânjenită. Nu vorbiserăm despre promovarea mea chinuită, credeam că nici nu ştie, şi ea, în schimb, era informată şi acum îmi reproşa. N-ai fost la înălţime, spunea, ai luat note proaste. Pretindea de la mine ce ar fi făcut ea în locul meu. Mă voia cu adevărat ţintuită în rolul cuiva care-şi petrece viaţa deasupra cărţilor, în timp ce ea avea bani, haine frumoase, casă, televizorul, maşina, îşi cumpăra totul, îşi îngăduia totul.

— Şi dacă pierzi tu? am întrebat, cu o nuanţă de ură.

I-a revenit brusc privirea aceea a ei, două orificii întunecate cu care te străpungea.

— Mă înscriu la o şcoală privată, reîncep să învăţ şi jur că iau diploma împreună cu tine şi cu note mai mari decât tine.

Împreună cu tine şi cu note mai mari decât tine. Asta avea în minte?

M-am simţit ca şi cum tot ce se agita în mine în perioada aceea urâtă – Antonio, Nino, nemulţumirea pentru că viaţa mea nu însemna nimic – ar fi absorbit de un foarte larg oftat.

— Vorbeşti serios?

— Când oare se fac pariurile în glumă?

A intervenit Pinuccia, foarte agresivă.

— Lina, nu începe să faci pe nebuna cum faci de obicei: tu ai noua mezelărie, Stefano nu se poate descurca singur.

Dar imediat s-a controlat, a adăugat cu blândeţe prefăcută:

— Dincolo de faptul că aş vrea să ştiu când tu şi Stefano mă veţi face mătuşă.

A folosit formula aia dulceagă, dar tonul l-am perceput răutăcios şi am simţit motivele acelei ranchiuni amestecându-se enervant cu ale mele. Pinuccia voia să spună: te-ai căsătorit, fratele meu îţi oferă totul, acum fă ce trebuie să faci. Şi, în fond, ce sens avea să fii doamna Carracci şi între timp să închizi toate uşile, să te baricadezi, să te blochezi, să păstrezi o mânie înveninată în tine? E posibil să creezi mereu necazuri, Lila? Când ai să termini? Se va reduce oare energia ta, se va zăpăci, se va prăbuşi în sfârşit ca o santinelă adormită? Când se va întâmpla să te deschizi şi să te aşezi la casa de marcat, în cartierul nou, cu burta tot mai umflată, şi să o faci pe Pinuccia mătuşă şi pe mine, pe mine, să mă laşi să merg pe drumul meu?

— Cine ştie, a răspuns Lila în timp ce pe faţă ochii îi

redeveneau mari şi profunzi.

— Doar nu voi fi eu mamă prima? a spus cumnata râzând.

— Dacă stai tot timpul aşa lipită de Rino, e posibil.

Au avut o mică polemică, dar nu le-am mai ascultat.

20.

Ca s-o potolesc pe mama, a trebuit să-mi caut o muncă estivală. Bineînţeles, m-am dus la papetăreasă. M-a primit cum e primită o învăţătoare sau doctorul, le-a chemat pe fete care se jucau în spate, copilele m-au îmbrăţişat, m-au pupat, mi-au cerut să mă joc puţin cu ele. Când am sugerat că eram în căutare de lucru, a spus că, pentru a le îngădui fiicelor ei să-şi petreacă zilele cu o fată bună şi inteligentă ca mine, era gata să le trimită la Sea Garden imediat, fără să aştepte luna august.

— Imediat când? am întrebat.

— Săptămâna viitoare?

— Foarte bine.

— Îţi dau nişte bani în plus faţă de anul trecut.

Aia mi s-a părut în sfârşit o veste bună. M-am întors acasă bucuroasă şi nu m-am bosumflat nici măcar când mama mi-a zis că eram norocoasă, că de obicei, să faci baie şi să te bronzezi nu era o muncă.

Revigorată, a doua zi m-am dus în vizită la învăţătoarea Oliviero. Mă irita să fiu nevoită să-i spun că în anul acela nu mă remarcasem în mod special la şcoală, dar trebuia s-o întâlnesc ca să-i reamintesc, prudent, să-mi facă rost de cărţile din clasa a doua de liceu. Şi apoi, credeam că i-ar fi făcut plăcere să afle că poate Lila, acum că se căsătorise bine şi avea mult timp liber, ar putea reîncepe să înveţe. Să-i citesc în ochi reacţia la acea veste m-ar fi ajutat să calmez neplăcerea pe care această veste mi-o provocase.

Am ciocănit de mai multe ori, învăţătoarea n-a deschis. I-am întrebat pe vecini, am întrebat prin cartier şi m-am întors după o oră, dar nici atunci n-a deschis. Şi totuşi, nimeni n-o văzuse ieşind, iar pe străzile din cartier, în magazine n-o întâlnisem. Pentru că era o femeie singură, bătrână şi care nu se simţea bine, m-am dus iarăşi să întreb prin vecini. O doamnă care

locuia uşă în uşă cu învăţătoarea s-a hotărât să-i ceară ajutor fiului. Tânărul a intrat în apartament, trecând de pe balconaşul casei lui la una dintre ferestrele casei învăţătoarei. A găsit-o pe podeaua bucătăriei, în cămaşă de noapte, leşinată. Au chemat medicul şi acela a hotărât că trebuia să fie internată imediat. Au dus-o jos pe braţe. Am văzut-o când ieşea din bloc nearanjată, cu faţa umflată toată, ea care venea întotdeauna îngrijită la şcoală. Avea privirea speriată. I-am făcut un semn de salut, a lăsat ochii în jos. Au pus-o într-o maşină care a plecat claxonând violent.

Căldura, în anul acela, probabil că a avut un efect urât asupra organismelor mai fragile. După-amiaza s-au auzit copiii Melinei care îşi strigau mama prin curte pe un ton tot mai îngrijorat. Pentru că strigătele nu se opreau, m-am hotărât să merg să văd ce se întâmpla şi am dat peste Ada. A spus nervoasă, cu ochii lucioşi, că Melina nu era de găsit. Imediat a sosit Antonio cu sufletul la gură, foarte palid, nici nu m-a privit şi a fugit. În curând, jumătate din cartier o căuta pe Melina, chiar şi Stefano care, având încă pe el halatul de mezelar, s-a aşezat la volanul decapotabilei, a poftit-o pe Ada lângă el şi a explorat străzile mergând încet. Eu m-am ţinut după Antonio, am alergat ici-colo fără să vorbim. În cele din urmă, ne-am trezit în zona lacurilor şi am mers amândoi prin iarba înaltă, strigând-o pe mama lui. El avea un chip supt, cearcăne. I-am apucat o mână, voiam să-l liniştesc, dar m-a respins. A spus o frază odioasă, a spus: lasă-mă în pace, că tu nu eşti femeie. Am simţit o durere în piept, puternică, dar tocmai atunci am văzut-o pe Melina. Stătea în apă, se răcorea. Gâtul şi faţa se iveau la suprafaţa verzuie, părul îi era ud leoarcă, ochii roşii, buzele pătate de frunzuliţe şi de mâl. Stătea în tăcere, ea care îşi trăia de zece ani crizele de nebunie urlând sau cântând.

Am dus-o acasă, Antonio o sprijinea de o parte, eu de cealaltă. Lumea a părut uşurată, o striga, ea saluta vlăguit cu mâna. Lângă poartă am văzut-o pe Lila, nu participase la căutări. Izolată în casa din cartierul nou, vestea probabil că ajunsese la ea târziu. Ştiam că are cu Melina o relaţie puternică, dar m-a izbit faptul că, în vreme ce toţi dădeau semne de compasiune, şi iată că între timp alerga Ada strigând mama, urmată de Stefano care lăsase maşina în mijlocul şoselei cu portierele deschise şi avea aerul fericit al cuiva care avusese

gânduri urâte, şi descoperea că totul e bine, ea stătea deoparte cu o expresie dificil de definit. Părea emoţionată de spectacolul dureros pe care-l dădea văduva, murdară, zâmbind palid, cu hainele uşoare îmbibate de apă şi noroi, pe sub al căror material se vedea urma corpului şubrezit, gestul slab cu care îşi saluta prietenii şi cunoscuţii. Dar era şi rănită, şi îngrozită, aproape că simţea în interiorul ei aceeaşi răvăşeală. I-am făcut un semn, nu mi-a făcut înapoi. Am lăsat-o atunci pe Melina fiicei ei şi am încercat să mă duc după ea. Voiam să-i vorbesc şi despre învăţătoarea Oliviero, voiam să-i spun despre lucrul urât pe care mi-l spusese Antonio. Dar n-am mai găsit-o, plecase de acolo.

21.

Când am revăzut-o pe Lila, mi-am dat seama imediat că nu se simţea bine şi că scopul ei era să mă facă şi pe mine să nu mă simt bine. Am petrecut o dimineaţă în casa ei într-o atmosferă aparent ludică. În realitate, mi-a impus cu o răutate tot mai mare să probez toate rochiile ei, deşi îi tot spuneam că nu-mi veneau. Jocul a devenit un chin. Ea era mai înaltă, mai suplă, fiecare lucru de-al ei pe care-l puneam pe mine mă făcea caraghioasă. Dar nu voia să recunoască, spunea că era de-ajuns să ajustezi ici sau colo, dar mă contempla tot mai prost dispusă, ca şi cum cu aspectul meu i-aş fi făcut o mare nedreptate.

La un moment dat a spus gata. A avut privirea şi chipul cuiva care a văzut o fantomă. Apoi s-a scuturat, şi-a luat un ton frivol şi mi-a spus că se dusese, cu o seară sau două înainte, să mănânce o îngheţată cu Pasquale şi Ada.

Eram în furou, o ajutam să pună hainele pe umeraşe.

— Cu Pasquale şi Ada?

— Da.

— Şi cu Stefano?

— Eu singură.

— Te-au invitat ei?

— Nu, i-am rugat eu.

Şi, cu aerul cuiva care voia să mă surprindă, a adăugat că nu se limitase doar la ieşirea aia scurtă în lumea de când era încă fată: a doua zi se dusese să mănânce o pizza cu Enzo şi

Carmela.

— Tot singură?

— Da.

— Şi Stefano ce spune?

A făcut o grimasă de indiferentă.

— Să te căsătoreşti nu înseamnă să duci o viaţă de babă. Dacă el vrea să vină cu mine, bine. Dacă, în schimb, seara e prea obosit, ies singură.

— Cum a fost?

— M-am distrat.

Am sperat să nu mi se citească pe faţă dezaprobarea. Ne văzuserăm des, ar fi putut să-mi spună: în seara asta ies cu Ada, Pasquale, Enzo, Carmela, vrei să vii? În schimb, nu-mi zisese nimic, organizase şi gestionase întâlnirile alea singură, în secret, ca şi cum n-ar fi fost prietenii *noştri* dintotdeauna, ci doar ai ei. Iar acum iată că-mi povestea detaliat, cu satisfacţie, tot ce-şi spuseseră: Ada era îngrijorată, Melina nu mânca aproape nimic şi vomita orice mânca, Pasquale era neliniştit din cauza mamei lui, Giuseppina, care nu putea dormi, îşi simţea picioarele greoaie, o apucau palpitaţiile şi, când se ducea să-şi viziteze soţul la închisoare, la întoarcere plângea ca şi cum nimic n-o putea consola. Am ascultat. Am observat că avea, mai mult ca de obicei, un mod implicat de a vorbi. Alegea cuvinte încărcate emoţional, le descria pe Melina Cappuccio şi pe Giuseppina Peluso ca şi cum trupurile lor l-ar fi înşfăcat pe al ei şi i-ar fi dat aceleaşi forme contractate sau dilatate, aceleaşi stări proaste. În timp ce povestea, şi-a atins faţa, sânii, burta, şoldurile ca şi cum n-ar mai fi fost ale ei şi, între timp, a arătat că ştie totul despre femeile acelea, în cele mai mici detalii, ca să-mi demonstreze că mie nu-mi spunea nimeni nimic, dar că ei i se spunea totul său, mai rău, ca să mă facă să mă simt învăluită într-o ceaţă, una care nu bagă de seamă cât suferă persoanele din jur. A vorbit despre Giuseppina ca şi cum n-ar fi pierdut-o niciodată din vedere în ciuda vârtejului logodnei şi al căsătoriei; a vorbit despre Melina ca şi cum mama Adei şi a lui Antonio îi pătrunsese în minte dintotdeauna, ca şi cum îi cunoştea în profunzime nebunia. De acolo a început să-mi înşire multe alte persoane din cartier pe care eu abia le cunoşteam şi ale căror poveşti ea, în schimb, părea să le ştie graţie unui fel de participare la distanţă. În fine, m-a anunţat:

— Am mers la o îngheţată şi cu Antonio.
Numele acela m-a înţepat în stomac.
— Ce face?
— Bine.
— A zis ceva de mine?
— Nu, nimic.
— Când pleacă?
— În septembrie.
— Marcello n-a făcut nimic ca să-l ajute.
— Era previzibil.
Previzibil? Dacă era previzibil, m-am gândit, că fraţii Solara n-ar fi făcut nimic, de ce m-ai dus la ei? Şi de ce tu, care eşti căsătorită, acum vrei să revezi prietenii, aşa, singură? Şi de ce ai mers la o îngheţată cu Antonio şi nu mi-ai spus, chiar dacă ştii că e fostul meu logodnic şi că el nu mai vrea să mă vadă şi că eu, în schimb, aş vrea? Vrei să te răzbuni pentru că am ieşit cu maşina cu soţul tău şi nu ţi-am spus nici măcar un cuvânt despre ce am vorbit? M-am îmbrăcat nervoasă, am bombănit că eram ocupată şi că trebuia să plec.
— Trebuie să-ţi spun ceva.
M-a anunţat, serioasă, că Rino, Marcello şi Michele voiseră ca Stefano să se ducă în Piaţa Martirilor să vadă ce bine ieşea magazinul şi acolo cei trei, printre saci cu ciment, găleţi cu vopsea şi pensule, îi arătaseră peretele opus intrării şi-i spuseseră că se gândeau să pună acolo fotografia mărită cu ea în rochie de mireasă. Stefano ascultase, apoi răspunsese că ar fi fost cu siguranţă o reclamă frumoasă pentru pantofi, dar că nu i se părea ceva oportun. Cei trei insistaseră, el îi spusese nu lui Marcello, nu lui Michele şi nu şi lui Rino. În fine, câştigasem pariul: soţul nu cedase în faţa fraţilor Solara.
Am spus, străduindu-mă să par entuziastă:
— Vezi? Mereu să-l vorbeşti rău pe bietul Stefano. În schimb, eu am avut dreptate. Acum trebuie să începi să studiezi.
— Să aşteptăm.
— Să aşteptăm ce? Un pariu e un pariu şi tu l-ai pierdut.
— Să aşteptăm, a repetat Lila.
M-am simţit şi mai prost dispusă. Nu ştie ce vrea, m-am gândit. E nemulţumită că n-a avut dreptate în legătură cu soţul ei. Sau nu ştiu, poate că exagerez, poate că a apreciat refuzul lui Stefano, dar voia ca bărbaţii să se confrunte mai dur în

privinţa imaginii ei şi e dezamăgită că fraţii Solara n-au insistat îndeajuns. Am văzut că-şi trecea leneş o mână pe şold şi în lungul unui picior, ca o mângâiere de rămas bun, şi în ochi i-a apărut pentru o clipă acel amestec de suferinţă, teamă şi dezgust pe care i-l observasem în seara dispariţiei Melinei. M-am gândit: şi dacă, în schimb, ţine, în secret, că vrea ca poza ei să fie de fapt expusă, mare, în centrul oraşului, şi regretă că Michele n-a reuşit să se impună în faţa lui Stefano? Fiindcă nu, ea vrea să fie prima în toate, aşa e făcută: cea mai frumoasă, cea mai elegantă, cea mai bogată. Apoi mi-am spus: mai ales cea mai inteligentă. Şi la gândul că Lila într-adevăr se reapucă de învăţat am simţit un disconfort care m-a descurajat. Cu siguranţă ar fi recuperat toţi anii de şcoală pierduţi. Cu siguranţă aş fi găsit-o alături de mine, umăr lângă umăr, ca să dea examenul de absolvire a liceului. Şi mi-am dat seama că perspectiva aceea era insuportabilă. Dar şi mai insuportabil mi s-a părut să descopăr în inima mea sentimentul acela. Mi s-a făcut ruşine şi i-am zis imediat că ar fi fost atât de frumos dacă am învăţa din nou împreună şi am insistat să se informeze cum să procedeze. Fiindcă a ridicat din umeri, am spus:

— Acum chiar trebuie să plec.

De data asta nu m-a mai oprit.

22.

Ca de obicei, deja pe scări am început să-i înţeleg motivele, sau aşa mi s-a părut: era izolată în cartierul nou, închisă în casa ei modernă, maltratată de Stefano, angajată în cine ştie ce luptă misterioasă cu corpul ei ca să nu conceapă copii, invidioasă pe succesele mele şcolare într-atât încât să-mi semnaleze cu pariul ăla nebun că ar fi dorit să reînceapă să studieze. În plus, era posibil să mă considere mult mai liberă decât ea. Despărţirea de Antonio, dificultăţile mele cu învăţatul i se păreau nişte prostii dacă le compara cu ale ei. Pas cu pas, fără să-mi dau seama, am simţit îmbufnată că o înţeleg, apoi am început din nou să o admir. Păi sigur, ar fi fost frumos dacă ar reîncepe să studieze. Să revin la vremea claselor primare, când ea era mereu prima şi eu mereu a doua. Să redau sens studiului pentru că ea ştia să-i

dea sens. Să mă ţin după umbra ei şi astfel să mă simt puternică şi în siguranţă. Da da da. Să o iau de la capăt.

La un moment dat, pe drumul spre casă, mi-a revenit în minte amestecul de suferinţă, spaimă şi dezgust pe care i-l văzusem pe chip. De ce? M-am gândit din nou la corpul neputincios al învăţătoarei, la cel necontrolat al Melinei. Fără un motiv evident, am început să le privesc cu atenţie pe femeile de pe şosea. Dintr-odată mi s-a părut că trăisem cu un fel de privire îngustă: ca şi cum puteam să mă concentrez numai asupra noastră, fetele, Ada, Gigliola, Carmela, Marisa, Pinuccia, Lila, eu însămi, colegele mele de şcoală şi nu acordasem niciodată cu adevărat atenţie corpului Melinei, al Giuseppinei Peluso, al Nunziei Cerullo, al Mariei Carracci. Singurul trup de femeie pe care-l analizasem cu îngrijorare crescândă era cel şchiop al mamei mele şi doar de imaginea aceea mă simţisem presată, ameninţată, încă mă temeam că o să se suprapună brusc peste a mea. Atunci, în schimb, le-am văzut limpede pe mamele de familie din vechiul cartier. Erau nervoase, erau resemnate. Tăceau cu buzele strânse şi umerii curbaţi sau urlau insulte îngrozitoare la copiii care le chinuiau. Târau după ele, foarte slabe, cu ochii şi obrajii înfundaţi sau cu şezuturile mari, glezne umflate, piepturi grele, sacoşele cu cumpărături, copiii mici care se ţineau de fustele lor şi care voiau să fie luaţi în braţe. Şi, Sfinte Dumnezeule, aveau zece, cel mult douăzeci de ani mai mult decât mine. Totuşi, păreau să-şi fi pierdut trăsăturile feminine la care noi, fetele, ţineam mult şi pe care le evidenţiam prin haine, prin machiaj. Fuseseră consumate de corpul soţilor, taţilor, fraţilor, cu care ajungeau să semene tot mai mult, fie din cauza eforturilor, fie din cauză că le ajungea bătrâneţea, boala. Când începea transformarea aceea? Odată cu munca domestică? Cu sarcinile? Cu loviturile? Lila se va deforma ca Nunzia? Pe chipul ei delicat s-ar fi ivit cel al lui Fernando, mersul ei elegant s-ar fi schimbat în cel cu picioare crăcănate, cu braţele depărtate de bust, al lui Rino? Şi, la fel, corpul meu, într-o zi, s-ar fi distrus lăsându-l să iasă la suprafaţă nu doar pe cel al mamei mele, ci pe cel al tatălui meu? Şi tot ce învăţam la şcoală s-ar fi dizolvat, cartierul ar fi predominat din nou, ritmurile, atitudinile, totul ar fi devenit confuz într-un mâl negricios, Anaximandru şi tatăl meu, Folgóre şi don Achille, valenţele şi lacurile, aoriştii, Hesiod şi trivialitatea insolentă a

fraţilor Solara, cum, de altfel, se întâmplase de-a lungul mileniilor oraşului, tot mai descompus, tot mai degradat?

Am fost convinsă că, fără să-mi dau seama, interceptasem sentimentele Lilei şi le uneam cu ale mele. De asta avea acea expresie, acea proastă dispoziţie? Îşi mângâiase piciorul, şoldul, ca un fel de adio? Se atinsese, vorbind, ca şi cum ar fi simţit graniţele corpului ei asediate de Melina, de Giuseppina şi era speriată de asta, dezgustată? Îi căutase pe prietenii noştri din nevoia de a reacţiona?

Mi-am amintit privirea ei, când era mică, asupra lui Oliviero, căzută de la catedră ca o marionetă ruptă. Mi-am amintit privirea ei asupra Melinei care mânca pe şosea săpunul moale pe care tocmai îl cumpărase. Mi-am amintit-o pe Lila când ne povestea nouă, copilelor, crima, sângele prelins pe oala de aramă, şi susţinea că asasinul lui don Achille nu era un bărbat, ci o femeie. Ca şi cum ar fi auzit şi văzut, în povestea pe care ne-o spunea, forma unui corp feminin fărâmiţându-se, din nevoie de ură, de răzbunare sau de dreptate, şi pierzându-şi alcătuirea.

23.

Începând cu ultima săptămână din iulie m-am dus cu fetele în fiecare zi, inclusiv duminica, la Sea Garden. Împreună cu miile de lucruri care le puteau servi fiicelor papetăresei, mi-am luat în geanta de pânză cărţile pe care le primisem de la Galiani. Erau volumaşe care puneau în discuţie trecutul, prezentul, lumea cum era şi cum trebuia să devină. Scriitura semăna cu cea din cărţile de şcoală, dar era mai dificilă şi mai interesantă. Nu eram obişnuită cu tipul acela de lecturi, oboseam repede. În plus, copilele cereau multă atenţie. Şi apoi erau marea amorţită, soarele tocit care apăsa peste golf şi peste oraş, fantezii divagante, dorinţe, cheful permanent de a distruge ordinea rândurilor şi, cu ea, fiecare ordine care cerea efort, aşteptarea unei împliniri viitoare. Voiam să mă abandonez, în schimb, lucrurilor care erau la îndemână, imediat accesibile, vieţii brute a fiarelor cerului, pământului şi oceanului. M-am apropiat de împlinirea celor şaptesprezece ani cu un ochi la fiicele

papetăresei şi un ochi la *Discursul asupra originii şi fundamentelor inegalităţii dintre oameni.*

Într-o duminică, am simţit nişte degete peste ochi şi o voce feminină m-a întrebat:

— Ghiceşti cine sunt?

Am recunoscut vocea Marisei şi am sperat să fie în compania lui Nino. Cât mi-ar fi plăcut să mă vadă înfrumuseţată de soare, de apa mării, şi ocupată cu lectura unei cărţi dificile! Am exclamat foarte fericită:

— Eşti Marisa! şi m-am întors brusc.

Dar Nino nu era, era Alfonso cu un prosop albastru pe umăr şi cu ţigările, bricheta şi portofelul în mână. Avea un slip negru cu bandă albă şi era foarte alb, de parcă nu l-ar fi văzut nici măcar o rază de soare în toată viaţa lui.

Am fost uimită să-i văd acolo împreună. Alfonso rămăsese corigent pentru octombrie la câteva materii şi, ocupat cum era la mezelărie, îmi închipuiam că duminica învăţa. Cât despre Marisa, eram sigură că este la Barano cu familia. În schimb, mi-a spus că părinţii ei, cu un an în urmă, se certaseră cu stăpâna casei, Nella, şi luaseră împreună cu nişte prieteni de la *Roma* o vilişoară la Castelvolturno. Ea se întorsese la Napoli doar pentru câteva zile: avea nevoie de cărţile pentru şcoală – trei materii de remediat – şi, apoi, trebuia să se vadă cu o persoană. I-a zâmbit cochetă lui Alfonso, persoana era el.

N-am putut să mă abţin, am întrebat-o imediat cum se descurcase Nino la bacalaureat. Ea s-a strâmbat dezgustată.

— Numai opt şi doi de nouă. Cum a aflat rezultatele, a plecat singur în Anglia, fără o liră în buzunar. Zice că o să găsească de muncă acolo şi o să rămână până când o să înveţe bine engleza.

— Pe urmă?

— Pe urmă nu ştiu, poate se înscrie la Economie şi Comerţ.

Aveam o mie de alte întrebări, ba chiar căutam o cale de a o întreba cine era fata aia care-l aştepta la şcoală şi dacă, într-adevăr, plecase singur sau cu ea, când Alfonso a spus, stânjenit:

— Trebuie să sosească şi Lina.

Apoi a adăugat:

— Ne-a adus Antonio cu maşina.

Antonio?

Alfonso probabil că şi-a dat seama de modul în care mi se schimbase expresia, de văpaia care îmi cuprindea faţa, de

uimirea geloasă din ochi. A zâmbit, s-a grăbit să spună:

— Stefano era ocupat cu tejghelele de la mezelăria nouă şi n-a putut veni. Dar Lina ţinea prea mult să te vadă, trebuie să-ţi spună ceva, şi astfel l-a întrebat pe Antonio dacă vrea să ne însoţească.

— Da, trebuie să-ţi spună ceva urgent, a subliniat Marisa, bătând din mâini foarte veselă ca să mă facă să înţeleg că ea ştia deja vestea.

Ce veste? Văzând-o şi auzind-o pe Marisa părea o veste bună. Poate că Lila îl îmbunase pe Antonio şi acum el voia să fie din nou împreună cu mine. Poate că fraţii Solara îşi puseseră în sfârşit în mişcare cunoştinţele de la district şi Antonio nu mai pleca. Mi-au venit imediat în minte aceste ipoteze. Dar când au apărut cei doi, le-am exclus imediat pe ambele. Antonio era acolo, în mod limpede, numai pentru că a o asculta pe Lila dădea un sens duminicii lui pustii, numai pentru că a-i fi prieten i se părea un noroc, o necesitate Dar avea încă faţa nefericită, ochii alarmaţi, m-a salutat rece. L-am întrebat de mama lui, mi-a dat informaţii succinte. A privit în jur incomodat şi s-a aruncat imediat în apă împreună cu fetele, care l-au întâmpinat cu mare bucurie. În ce-o priveşte pe Lila, era palidă, fără ruj, cu privirea ostilă. Nu mi s-a părut că are să-mi spună lucruri urgente. S-a aşezat pe ciment, a luat cartea pe care o citeam, a răsfoit-o fără un cuvânt.

Marisa, în faţa acelor tăceri, s-a simţit stânjenită, a încercat să-şi expună entuziasmul pentru toate lucrurile de pe lume, apoi s-a tulburat şi s-a dus şi ea să facă baie. Alfonso şi-a ales cel mai depărtat loc posibil de noi şi, nemişcat la soare, s-a concentrat asupra celor care se îmbăiau, ca şi cum să vezi oameni goi care intrau şi ieşeau din mare ar fi fost un spectacol captivant.

— Cine ţi-a dat cartea asta? m-a întrebat Lila.

— Profesoara mea de latină şi greacă.

— De ce nu mi-ai zis nimic?

— Nu credeam că te interesează.

— Ştii tu ce mă interesează şi ce nu mă interesează?

Am recurs imediat la un ton conciliant, dar am simţit şi nevoia să mă laud.

— Imediat cum o termin, ţi-o împrumut. Astea sunt cărţi pe care profesoara îi pune pe cei buni să le citească. Le citeşte şi Nino.

— Cine e Nino?

O făcea înadins? Se prefăcea că nu-şi aminteşte nici măcar numele lui ca să-l minimalizeze în ochii mei?

— Cel din filmuleţul de la nuntă, fratele Marisei, fiul cel mare al lui Sarratore.

— Băiatul urât care-ţi place?

— Ţi-am zis că nu-mi mai place. Dar face chestii interesante.

— Ce?

— Acum, de exemplu, e în Anglia. Munceşte, călătoreşte, învaţă să vorbească engleză.

M-am emoţionat şi numai rezumând cuvintele Marisei. I-am spus Lilei:

— Gândeşte-te că am putea face aceste lucruri şi noi două. Să călătorim. Să fim femei de serviciu ca să ne întreţinem. Să învăţăm să vorbim engleză mai bine decât englezii. De ce el şi le poate permite şi noi nu?

— A terminat şcoala?

— Da, şi-a luat diploma. Însă apoi se duce să facă studii foarte dificile la universitate.

— E bun?

— Bun ca tine.

— Eu nu merg la şcoală.

— Ba da: ai pierdut pariul şi acum trebuie să te pui din nou cu burta pe carte.

— Încetează, Lenù.

— Nu vrea Stefano?

— Avem mezelăria nouă, trebuie să mă ocup de ea.

— Vei învăţa la mezelărie.

— Nu.

— Ai promis. Ai zis că ne vom lua diploma împreună.

— Nu.

— De ce?

Lila şi-a trecut de mai multe ori mâna peste coperta cărţii, netezind-o.

— Sunt însărcinată, a spus.

Şi, fără să aştepte să reacţionez, a murmurat:

— Ce căldură.

A lăsat cartea, s-a dus pe marginea cimentului, s-a aruncat fără ezitare în apă, strigând la Antonio, care se juca stropindu-se cu Marisa şi fetele:

— Tonì, salvează-mă.

A zburat câteva clipe cu braţele deschise, apoi a lovit suprafaţa apei caraghios. Nu ştia să înoate.

24.

În zilele următoare, Lila a iniţiat o perioadă de activism frenetic. A început cu mezelăria nouă, s-a ocupat de ea ca şi cum ar fi fost cel mai important lucru de pe lume. Se trezea devreme, înaintea lui Stefano. Vomita, pregătea cafeaua, vomita din nou. El devenise foarte atent, voia s-o însoţească cu maşina. Dar Lila refuza, spunea că avea chef să se plimbe şi pleca în aerul proaspăt al dimineţii, înainte să explodeze căldura, pe străzile pustii, printre clădirile abia construite şi în mare parte încă goale, până la magazinul aflat în curs de organizare. Ridica storul, curăţa podeaua murdară de vopseluri, îi aştepta pe muncitorii şi pe furnizorii care predau cântare, feliatoare şi mobilier, dădea dispoziţii despre cum să fie aşezate, se implica ea însăşi să mute lucruri ca să încerce noi aranjări, mai eficiente. Ditamai bărbaţii ameninţători, băieţi cu atitudini necioplite, erau ordonaţi autoritar şi se supuneau tuturor capriciilor ei fără să protesteze. Pentru că nici nu terminase de dat un ordin că deja se implica în munci obositoare, strigau la ea neliniştiţi: doamnă Carracci, şi se făceau în patru ca s-o ajute.

Lila, în ciuda căldurii care te vlăguia, nu se mulţumea cu magazinul din cartierul nou. Uneori, o însoţea pe cumnata ei la micul şantier din Piaţa Martirilor, condus, în general, de Michele, dar adesea şi de Rino. Acesta din urmă se simţea îndreptăţit să urmărească lucrările atât ca producător al pantofilor Cerullo, cât şi în calitate de cumnat al lui Stefano, care era asociatul fraţilor Solara. Nici în locul acela Lila nu stătea potolită. Îl inspecta, urca pe scara zidarilor, observa spaţiul de sus, cobora, începea să mute lucruri. La început îi irita pe toţi, dar curând, unul după altul, fără niciun chef, cedau. Michele, deşi era cel mai ostil şi plin de sarcasm, a părut imediat cel mai prompt să înţeleagă că sugestiile Lilei erau avantajoase.

— *Signó*, spunea ironic, vino să-mi redecorezi şi cafeneaua, te plătesc.

Ea, bineînţeles, nici nu se gândea să se atingă de cafeneaua Solara, dar după ce a adus destul haos în Piaţa Martirilor, a trecut la regatul familiei Carracci, vechea mezelărie, şi acolo s-a instalat. I-a impus lui Stefano să-l ţină acasă pe Alfonso pentru că avea de învăţat pentru examenele de corigenţă şi a împins-o pe Pinuccia să se ducă tot mai des, în compania mamei, să-şi bage nasul în magazinul din Piaţa Martirilor. Aşadar, câte ceva azi, câte ceva mâine, uite aşa a reorganizat cele două spaţii alăturate ale atelierului din vechiul cartier, astfel încât să facă munca mai comodă şi mai eficientă. În scurt timp a demonstrat că atât Maria, cât şi Pinuccia erau în mod esenţial de prisos, a subliniat rolului Adei şi a obţinut de la Stefano să-i crească fetei salariul.

Când, după-amiaza târziu, mă întorceam de la Sea Garden şi le lăsam acasă pe fetele papetăresei, aproape întotdeauna treceam pe la mezelărie să văd cum se simţea Lila, dacă burta îi creştea deja. Era nervoasă, nu avea o culoare sănătoasă în obraji. La întrebările mele prudente despre sarcină ori nu răspundea, ori mă trăgea afară din magazin şi spunea lucruri fără sens de genul: „Nu vreau să vorbesc despre asta, e o boală, am înăuntru un gol care mă apasă”. Apoi începea să-mi vorbească despre mezelăria nouă şi despre cea veche şi despre Piaţa Martirilor cu obişnuita ei exaltare, înadins ca să mă facă să cred că acolo se întâmplau lucruri minunate pe care, biata de mine, le pierdeam.

Dar deja îi cunoşteam trucurile, o ascultam şi n-o credeam, chiar dacă sfârşeam mereu hipnotizată de energia cu care o făcea şi pe servitoare şi pe stăpână în acelaşi timp. Lila era în stare să stea de vorbă cu mine, să stea de vorbă cu clienţii, să stea de vorbă cu Ada şi, în intervalul ăsta, să nu stea locului deloc, să despacheteze, să taie, să cântărească, să încaseze bani, să dea restul. Se topea în propriile cuvinte şi gesturi, se consuma, părea cu adevărat angajată într-o luptă înverşunată ca să uite de greutatea acelui „gol interior”, aşa cum încă, incoerent, îl definea.

Oricum, ceea ce m-a impresionat mai mult a fost comportamentul ei dezinvolt cu banii. Se ducea la casa de marcat şi lua cât voia. Banii, pentru ea, însemnau acel sertar, un cufăr al copilăriei care se deschidea şi-şi oferea bogăţiile. În cazul (rar) în care banii din casă nu erau suficienţi, îi era de-

ajuns să arunce o privire spre Stefano. El, care părea că revenise la atenţia generoasă de pe vremea când erau logodiţi, îşi ridica halatul, căuta în buzunarul de la spate al pantalonilor, scotea un portofel umflat şi întreba:

— Cât îţi trebuie?

Lila îi făcea semn cu degetele, soţul întindea braţul drept cu pumnul închis, iar ea întindea mâna lungă, subţire.

Ada, de după tejghea, o privea cu aceeaşi privire cu care se uita la divele din paginile revistelor. Îmi imaginez că în acea perioadă sora lui Antonio s-a simţit ca într-o poveste. Ochii îi scânteiau când Lila deschidea sertarul şi îi dădea bani. Împărţea fără probleme, imediat cum soţul întorcea spatele. I-a dat Adei bani pentru Antonio care trebuia să plece militar, i-a dat bani lui Pasquale care avea nevoie să-şi scoată de urgenţă nu mai puţin de trei dinţi. La începutul lui septembrie m-a luat şi pe mine deoparte şi m-a întrebat dacă îmi trebuiau bani pentru cărţi.

— Ce cărţi?

— Cele de şcoală, dar şi cele care nu sunt de şcoală.

Îi spusesem că învăţătoarea Oliviero nu se întorsese încă de la spital, că nu ştiam dacă avea cum să mă ajute să fac rost de manualele şcolare ca de obicei, şi iată că ea deja voia să-mi vâre bani în buzunare. M-am ferit, am refuzat, nu voiam să par un fel de rudă săracă nevoită să ceară bani. I-am spus că trebuia să aştept să reînceapă şcoala, i-am spus că papetăreasa îmi prelungise angajamentul cu Sea Garden până la jumătatea lui septembrie, i-am spus că astfel urma să câştig ceva în plus faţă de cât fusese prevăzut şi să mă descurc singură. I-a părut rău, a insistat să apelez la ea în cazul în care învăţătoarea n-ar fi putut să se ocupe.

Nu doar eu, ci toţi tinerii, în faţa acelei dărnicii, sigur au avut nişte probleme. Pasquale, de exemplu, nu voia să accepte banii pentru dentist, se simţea umilit şi, în cele din urmă, i-a luat numai pentru că faţa i se deformase, avea un ochi inflamat şi împachetările cu lăptucă nu foloseau la nimic. Şi Antonio s-a ofuscat destul, într-atât încât pentru a lua banii pe care prietena noastră îi dădea Adei pe lângă salariu a trebuit să se convingă că era vorba despre o compensaţie pentru plata de mizerie pe care Stefano i-o dăduse anterior. Bani văzuserăm întotdeauna puţini şi dădeam o mare importanţă şi unei hârtii de zece lire. Dacă găseam o moneduţă pe stradă, era sărbătoare. De aceea,

ni se părea un păcat mortal că Lila împarte bani ca şi cum ar fi fost doar un metal fără valoare sau hârtie distrusă. O făcea în tăcere, cu un gest imperativ, ca în copilărie când organiza jocurile şi distribuia rolurile. Apoi vorbea despre altceva, ca şi cum episodul acela n-avusese loc niciodată. Pe de altă parte – mi-a spus într-o seară Pasquale în felul lui opac – mortadela se vinde, la fel şi pantofii, iar Lina a fost mereu prietena noastră, e de partea noastră, e aliata noastră, tovarăşa noastră. Bogată, acum, dar prin meritele ei: da, prin meritele ei, fiindcă banii nu-i veneau din faptul că era doamna Carracci, viitoarea mamă a fiului mezelarului, ci pentru că era cea care inventase pantofii Cerullo şi, chiar dacă acum nimeni nu părea să-şi amintească de asta, noi, prietenii ei, ne aminteam.

Foarte adevărat. Câte lucruri pusese Lila în mişcare în doar câţiva ani. Şi totuşi, acum, când aveam şaptesprezece ani, părea că substanţa timpului nu mai e fluidă, ci căpătase un aspect vâscos şi ne înconjura ca o cremă galbenă din utilajul unui cofetar. A constatat asta, cu invidie, Lila însăşi când, într-o duminică cu mare liniştită şi cer alb, pe neaşteptate, a apărut la Sea Garden în jurul orei trei după-amiaza. Singură, o întâmplare cu adevărat anormală. Luase metroul, câteva autobuze şi acum era în faţa mea, în costum de baie, cu o culoare palidă în obraji şi o erupţie de coşuri pe frunte.

— Şaptesprezece ani de rahat, a spus în dialect, dar cu un aer vesel, plin de sarcasm.

Se certase cu Stefano. În schimburile zilnice cu fraţii Solara, devenise evidentă problema gestionării magazinului din Piaţa Martirilor. Michele încercase s-o impună pe Gigliola, îl ameninţase serios pe Rino care o susţinea pe Pinuccia, se aruncase cu hotărâre într-o negociere enervantă cu Stefano şi ajunseseră foarte aproape să se ciomăgească. Şi, în cele din urmă, ce se întâmplase? Nu existau nici învinşi, nici învingători, în aparenţă. Gigliola şi Pinuccia urmau să conducă *împreună* magazinul. Dar cu condiţia ca Stefano să revină asupra unei vechi decizii.

— Care? am întrebat.

— Să vedem dacă ghiceşti.

N-am ghicit. Michele îi ceruse lui Stefano, cu tonul lui arogant, să se răzgândească în privinţa pozei Lilei în rochie de mireasă. Şi soţul ei, de data asta, a cedat.

— Serios?

— Serios. Ţi-am spus că trebuie doar să aşteptăm. Mă vor expune în magazin. În cele din urmă, pariul l-am câştigat eu, nu tu. Apucă-te de învăţat, anul ăsta va trebui să iei numai opt.

Aici a schimbat tonul, a devenit serioasă. A spus că nu venise din cauza fotografiei, oricum ştia de mult că pentru prostul ăla era marfa de schimb. Venise din cauza sarcinii. Mi-a vorbit mult despre asta, nervos, ca despre ceva ce striveşti într-un pisălog şi a făcut-o cu o fermitate de gheaţă. E fără sens, a spus fără să-şi ascundă angoasa. Bărbaţii îşi bagă în tine chestia lor şi devii o cutie din carne cu o păpuşă vie înăuntru. O am, stă aici şi mă dezgustă. Vomit încontinuu, însăşi burta mea nu o suportă. Ştiu că trebuie să gândesc lucruri frumoase, ştiu că trebuie să mă resemnez, dar nu reuşesc, motive de resemnare nu văd şi nici frumuseţe. Dincolo de faptul, a adăugat, că simt că nu sunt pricepută cu copiii. Tu da, e de-ajuns să vezi cum ai grijă de fetele papetăresei. Eu nu, nu m-am născut cu această înclinaţie.

Discursul acela mi-a făcut rău. Ce să-i spun?

— Nu ştii dacă înclinaţia o ai sau nu, trebuie să încerci, am încercat s-o liniştesc şi i le-am arătat pe fetele papetăresei care se jucau puţin mai încolo. Stai un pic cu ele, vorbeşte cu ele.

A râs, a zis perfidă că învăţasem să folosesc tonul mieros al mamelor noastre. Însă apoi, stingheritã, s-a hazardat să schimbe câteva cuvinte cu fetele, apoi s-a retras şi a reînceput să stea de vorbă cu mine. Eu am şters-o, am îndemnat-o să se ocupe de Linda, cea mai mică dintre fiicele papetăresei. I-am spus:

— Du-te, joacă-te cu ea jocul ei preferat, să bea de la fântâna de acolo, de lângă bar, sau să stropească în jur cu apă punându-şi degetul mare peste ţâşnitoare.

A luat-o de acolo pe Linda fără niciun chef, ţinând-o de mână. A trecut puţin timp şi nu se întorceau. M-am îngrijorat, le-am strigat pe celelalte două fete şi m-am dus să văd ce se întâmpla. Toate bune, Lila devenise, în mod fericit, prizoniera Lindei. O ţinea pe fată suspendată deasupra ţâşnitoarei şi o lăsa să bea sau să stropească apă în jur. Râsetele amândurora semănau cu nişte ţipete de bucurie.

M-am simţit uşurată. I le-am lăsat ei şi pe surorile Lindei şi m-am dus să mă aşez la bar, într-un loc de unde le puteam supraveghea pe toate patru şi, între timp, puteam citi puţin. Iată

cum va deveni mamă, m-am gândit privind-o. Ceea ce mai devreme i se părea insuportabil, acum deja o înveselea. Poate că ar trebui să-i spun că lucrurile lipsite de sens sunt cele mai frumoase. E o frază bună, o să-i placă. Ferice de ea că are deja tot ce contează.

Am încercat puţin să urmăresc rând după rând raţionamentele lui Rousseau. Apoi am ridicat privirea, am văzut că ceva nu era în regulă. Ţipete. Poate că Linda se întinsese prea mult, poate că una dintre surori o îmbrâncise, cu siguranţă scăpase din prinderea Lilei şi se lovise cu bărbia de marginea bazinaşului. Am alergat foarte speriată. Lila, cum m-a văzut, a urlat imediat pe o tonalitate infantilă pe care nu i-o auzisem niciodată, nici când era mică:

— Sora ei a făcut-o să cadă, n-am fost eu.

O ţinea în braţe pe Linda căreia îi curgea sânge şi urla şi plângea, în timp ce surioarele ei priveau în altă parte cu mici mişcări nervoase şi zâmbete încordate, ca şi cum chestia nu le-ar fi privit, ca şi cum nici n-ar fi auzit, n-ar fi văzut nimic.

I-am smuls din braţe copila, pe care am înclinat-o spre jetul de apă, clătindu-i faţa cu furie. I-a apărut o tăietură orizontală sub bărbie. O să pierd banii papetăresei, m-am gândit, mama o să se înfurie. Între timp am alergat la salvamar care a liniştit-o pe Linda cu câteva mângâieri, a udat-o pe furiş cu alcool făcând-o să urle din nou, apoi i-a pus un tampon din tifon pe bărbie şi a început din nou s-o înveselească. Nimic grav, în fine. Le-am cumpărat îngheţată celor trei fete şi m-am întors la platforma de ciment.

Lila plecase de acolo.

25.

Papetăreasa nu s-a arătat foarte impresionată de rana Lindei, dar când am întrebat dacă a doua zi puteam să trec să le iau pe fete la ora obişnuită, mi-a spus că făcuseră prea multe băi în vara aceea şi că nu mai era nevoie de mine.

Nu i-am spus Lilei că-mi pierdusem locul de muncă. Ea, pe de altă parte, nu m-a întrebat niciodată cum se aranjaseră lucrurile, n-a întrebat nici măcar de Linda şi de tăietura ei. Când am

revăzut-o, era foarte ocupată cu inaugurarea noii mezelării şi mi-a lăsat impresia acelor sportivi care, atunci când se antrenează, sar coarda din ce în ce mai frenetic.

M-a târât după ea la tipograf căruia îi comandase un număr însemnat de fluturaşi care anunţau deschiderea noului magazin. Voia să mă duc la preot să fixez ora la care trebuia să vină pentru binecuvântarea locului şi a mărfurilor. M-a anunţat că o angajase pe Carmela Peluso cu un salariu mult mai mare faţă de cel pe care îl lua de la mercerie. Dar, mai ales, mi-a zis că ducea în legătură cu tot, cu absolut tot, un război dur împotriva soţului, Pinucciei, soacrei ei, fratelui ei Rino. Nu mi s-a părut foarte agresivă însă. Se exprima cu voce joasă, tot în dialect, făcând în paralel o mie de alte chestii care păreau mai importante decât ce spunea. A înşirat nedreptăţile pe care rudele ei căpătate sau de sânge i le făcuseră sau i le făceau.

— L-au liniştit pe Michele, a spus, cum l-au liniştit şi pe Marcello. S-au folosit de mine, pentru ei nu sunt o persoană, ci un obiect. I-o dăm pe Lina, o atârnăm de un perete, oricum ea e zero, zero barat.

În timp ce vorbea, ochii îi scânteiau în interiorul unor cearcăne violet, pielea îi era foarte întinsă pe pomeţi. Îşi descoperea dinţii pentru zâmbete fulgerătoare, scurte şi nervoase. Dar nu m-a convins. Mi s-a părut că în spatele energiei agresive era o persoană extenuată, în căutarea unei căi de ieşire.

— Ce intenţie ai? am întrebat-o.

— Niciuna. Ştiu doar că trebuie să mă omoare ca să facă ce vor ei cu fotografia mea.

— Renunţă, Lila. În fond, e un lucru frumos, gândeşte-te: numai actriţele sunt puse pe afişe.

— Iar eu sunt o actriţă?

— Nu.

— Atunci? Dacă soţul meu a decis să se vândă familiei Solara, după tine, poate să mă vândă şi pe mine?

Am încercat s-o liniştesc, mi-era teamă că Stefano o să-şi piardă răbdarea şi o s-o bată. I-am spus asta, ea a început să râdă: de când era însărcinată, soţul ei nu se hazarda să-i dea nici măcar o palmă. Dar iată, chiar în timp ce rostea fraza aia, am avut bănuiala că fotografia e o scuză. Că de fapt vrea să-i exaspereze pe toţi, să se lase masacrată de Stefano, de fraţii

Solara, de Rino, să-i provoace într-atât încât să-i zdrobească nemulţumirea, durerea, chestia vie pe care o avea în burtă cu bătaia.

Ipoteza mea s-a întărit în seara în care a fost inaugurată mezelăria. S-a îmbrăcat în cel mai şleampăt mod posibil. Şi-a tratat soţul în faţa tuturor ca pe un sclav. L-a alungat pe preotul pe care mă pusese să-l convoc fără să-l lase să sfinţească magazinul, dar vârându-i cu dispreţ nişte bani în mână. A feliat prosciutto şi a făcut sandviciuri, împărţindu-le gratis tuturor, împreună cu un pahar de vin. Şi acest ultim lucru a avut un asemenea succes, că mezelăria abia deschisă s-a aglomerat, ea şi Carmela au fost asaltate, iar Stefano, care se îmbrăcase foarte elegant, a trebuit, astfel, fără halat, murdărindu-se tot, să le ajute să facă faţă situaţiei.

Când s-au întors acasă istoviri, soţul i-a făcut o scenă şi Lila a încercat tot ce se putea încerca ca să-i declanşeze furia. A urlat la el că, dacă voia pe una care să i se supună şi atât, nimerise prost, ea nu era nici mama lui, nici sora lui, i-ar fi făcut mereu viaţa grea. Şi a început cu fraţii Solara, cu povestea fotografiei, l-a insultat cu duritate. El mai întâi a lăsat-o să vorbească, apoi a răspuns cu insulte şi mai jignitoare. Dar n-a lovit-o. Când, a doua zi, mi-a povestit cum mersese, i-am spus că Stefano, cu defectele lui cu tot, nu încăpea îndoială că o iubea. Ea a negat.

— Îi înţelege numai pe ăştia, a răspuns frecându-şi degetul mare de arătător.

Şi, într-adevăr, mezelăria era deja cunoscută în tot cartierul nou. Încă de dimineaţă se umpluse de clienţi.

— Sertarul de la casa de marcat e deja plin. Datorită mie. Îi aduc bogăţie, îi dăruiesc un fiu, ce altceva vrea?

— Ce altceva vrei tu? am întrebat-o cu o nuanţă de furie care m-a uimit, astfel că i-am zâmbit imediat, sperând că nu-şi dăduse seama.

Îmi amintesc că a avut un aer rătăcit şi şi-a atins fruntea cu degetele. Poate că nu ştia nici măcar ea ce voia, simţea doar că nu reuşea să-şi găsească liniştea.

Aproape de cealaltă inaugurare, a magazinului din Piaţa Martirilor, a devenit insuportabilă. Dar poate că acest adjectiv este exagerat. Să zicem că revărsa peste noi toţi, chiar şi peste mine, tulburarea pe care o simţea înăuntru. Pe de o parte, lui Stefano îi făcea viaţa un infern, se încăiera cu soacra şi

cumnata, se ducea la Rino şi se certa cu el în faţa muncitorilor şi a lui Fernando, care trudea mai încovoiat ca de obicei la masa lui de lucru prefăcându-se că nu aude. Pe de altă parte, ea însăşi înţelegea că se înşuruba în nemulţumirea ei fără resemnare şi uneori o prindeam în mezelăria din cartierul nou, în rarele momente când era goală şi nu avea treabă cu furnizorii, cu un aer copilăresc, o mână pe frunte, prin păr, de parcă-şi tampona o rană, expresia cuiva care încearcă să-şi tragă răsuflarea.

Într-o după-amiază eram acasă, era încă foarte cald deşi eram la jumătatea lui septembrie. Şcoala era pe punctul de a reîncepe, iar eu mă lăsasem purtată de zilele care treceau. Mama îmi reproşa că-mi petreceam timpul fără să fac nimic. Nino cine ştie pe unde era, în Anglia sau spaţiul acela misterios numit universitate. Nu-l mai aveam pe Antonio, nici speranţa de a fi din nou împreună. Plecase cu Enzo la armată şi-şi luase la revedere de la toţi, în afară de mine. M-am auzit strigată din stradă, era Lila. Îi străluceau ochii ca de la febră, a spus că găsise o soluţie.

— Ce soluţie?

— Fotografia. Dacă vor s-o expună, trebuie să facă aşa cum spun eu.

— Şi tu cum spui?

Nu mi-a vorbit despre asta, poate că în momentul acela nu-i era clar nici ei. Dar ştiam ce fel de persoană era şi i-am recunoscut pe chip expresia pe care o avea atunci când, dintr-o profunzime întunecată a ei, îi ajungea la suprafaţă un semnal care îi înflăcăra mintea. M-a rugat s-o însoţesc pe seară în Piaţa Martirilor. Acolo urma să-i găsim pe fraţii Solara, pe Gigliola, pe Pinuccia, pe fratele ei. Voia s-o ajut, s-o susţin şi am înţeles că avea în cap ceva capabil s-o transporte dincolo de războiul ei permanent: o descărcare violentă, dar definitivă, din cauza numeroaselor tensiuni pe care le acumulase. Sau poate doar un mod de a-şi elibera mintea, corpul, de energii blocate.

— Bine, am spus, dar promite că n-o s-o iei razna.

— Da.

După închiderea magazinelor, ea şi Stefano au trecut să mă ia cu maşina. Din puţinele cuvinte pe care le-au schimbat, am înţeles că nici măcar soţul ei nu ştia ce are în minte şi că prezenţa mea, de data asta, în loc să-l liniştească, îl alarma. Lila,

în cele din urmă, se arătase conciliantă. Îi spusese că, dacă chiar nu voiau s-o lase baltă cu fotografia, dorea măcar să-şi spună părerea despre cum ar trebui expusă.

— O chestiune de ramă, de perete, de lumină? întrebase el.

— Trebuie să văd.

— Dar pe urmă gata, Lina.

— Da, gata.

Era o seară frumoasă, călduţă, iar magazinul răspândea în piaţă luminile somptuoase care luceau în interior. Se vedea şi de departe imaginea gigantică a Lilei în rochie de mireasă, era sprijinită de peretele central. Stefano a parcat, am intrat făcându-ne loc printre cutii de pantofi încă îngrămădite până la refuz, găleţi cu vopsele, scări. Marcello, Rino, Gigliola, Pinuccia erau în mod vizibil bosumflaţi: din diferite motive, nu aveau chef să se supună pentru a *n*-a oară capriciilor Lilei. Singurul care ne-a primit cu o cordialitate ironică a fost Michele, care i s-a adresat prietenei mele râzând:

— Frumoasă doamnă, ne spui odată pentru totdeauna ce-ai în minte sau doar vrei să ne strici seara?

Lila a privit panoul sprijinit de perete, a cerut să-i fie întins pe podea. Marcello a spus prudent, cu timiditatea umbroasă pe care o arăta mereu în legătură cu Lila.

— Ca să faci ce?

— Va arăt.

Rino a intervenit:

— Nu fi cretină, Lina. Ştii cât ne costă treaba asta? Dacă o strici, e vina ta.

Fraţii Solara au întins fotografia pe podea. Lila a privit în jurul ei cu fruntea încruntată, ochii mijiţi. Căuta ceva ce ştia că exista, ceva ce ea însăşi poate că ordonase să se cumpere. A depistat într-un colţ un sul de carton subţire negru, a luat nişte foarfeci mari şi o cutie de piuneze de pe un raft. Apoi, cu acea expresie de extremă concentrare graţie căreia se izola de lumea înconjurătoare, s-a întors la panou. Sub privirile noastre perplexe, în câteva cazuri ostile pe faţă, cu precizia mâinilor pe care o avusese întotdeauna, a tăiat fâşii de hârtie neagră şi le-a fixat ici şi colo pe fotografie, cerându-mi ajutorul cu gesturi abia schiţate sau simple priviri.

Am colaborat devotată, aşa cum făceam încă de când eram mici. Cât erau de exaltante acele momente, cât îmi plăcea să-i

stau alături, să alunec în intenţiile ei, să ajung să i le anticipez. Am simţit că vedea ceva ce nu exista şi că se străduia să ne facă şi pe noi să vedem. În curând m-am entuziasmat şi eu şi am simţit elanul care o asalta şi care-i curgea din degete în timp ce strângeau foarfecă, în timp ce fixau cu piunezele cartonul negru.

La sfârşit ea însăşi, ca şi cum ar fi fost singură în spaţiul acela, a încercat să ridice cadrul, dar n-a reuşit. A intervenit prompt Marcello, am intervenit eu, l-am sprijinit de perete. Apoi ne-am dat toţi înapoi spre prag, unii surâzând, alţii ameninţători, alţii îngroziţi. Corpul în imaginea cu Lila mireasă apărea crud ciopârţit. Mare parte din cap dispăruse, la fel burta. Rămânea un ochi, mâna pe care îşi sprijinea bărbia, pata strălucitoare a gurii, fâşii în diagonală ale bustului, linia picioarelor puse unul peste altul, pantofii.

A început Gigliola, reţinându-şi cu greu furia:

— Eu nu pot să pun aşa ceva în magazinul *meu.*

— Sunt de acord, a explodat Pinuccia, aici trebuie să vindem şi, în schimb, cu caricatura asta lumea o să fugă. Rino, zi-i ceva surorii tale, te rog.

Rino s-a prefăcut c-o ignoră, dar i s-a adresat lui Stefano ca şi cum vina pentru ce se întâmpla ar fi fost a cumnatului:

— Ţi-am zis că nu-i nevoie să stai la discuţii cu asta. Trebuie să-i spui da sau nu şi gata, altfel vezi ce se întâmplă? Doar se pierde timp.

Stefano nu i-a răspuns, fixa cu privirea panoul sprijinit de perete şi era evident că îşi căuta o cale de ieşire. M-a întrebat:

— Tu ce crezi, Lenù?

Am spus în italiană:

— Mie mi se pare foarte frumos. Bineînţeles că în cartier nu l-aş ţine, nu e mediul potrivit. Dar aici e o altă chestie, o să atragă atenţia, o să placă. Chiar săptămâna trecută am văzut în *Confidenze* că în casa lui Rossano Brazzi era un tablou de genul ăsta.

Gigliola, auzindu-mă, s-a înfuriat şi mai tare.

— Ce vrei să spui? Că Rossano Brazzi înţelege tot, că voi două înţelegeţi tot, iar eu şi Pinuccia nu?

În momentul acela am sesizat pericolul. Mi-a fost de ajuns să-i arunc o privire Lilei ca să-mi dau seama că, dacă atunci când ajunsesem în magazin se simţea cu adevărat dispusă să cedeze

în cazul în care acţiunea acea n-ar fi dat roade, acum, când acţiunea se realizase şi produsese acel masacru n-ar mai fi cedat un milimetru. Am simţit că minutele în care muncise asupra fotografiei distruseseră nişte legături: în momentul acela era copleşită de un sentiment excesiv de sine şi avea nevoie de timp ca să se retragă în matca de soţie a mezelarului. N-ar fi acceptat nici măcar un oftat dezaprobator. Dimpotrivă, în timp ce Gigliola vorbea, ea deja bombănea: sau aşa, sau nimic, şi voia să se certe, voia să rupă, să spargă, s-ar fi năpustit bucuroasă asupra ei cu foarfecele.

Am sperat ca Marcello să intervină solidar. Dar Marcello a rămas mut, cu capul în jos: am înţeles că orice rămăşiţă de sentiment faţă de Lila dispărea în acel moment. Nu mai putea să se ţină după ea cu vechea pasiune descurajată. Fratele lui a fost cel care a intervenit certându-şi logodnica, pe Gigliola, cu vocea lui cea mai agresivă.

— Taci puţin, i-a spus.

Şi imediat cum ea a încercat să protesteze, i-a spus ameninţător, fără măcar să se uite la ea, ci privind fix panoul:

— Taci, Gigliò.

Apoi i s-a adresat Lilei:

— Mie îmi place, dom'le. Te-ai şters înadins şi am înţeles de ce: ca să faci să se vadă bine coapsa, ca să arăţi cât de bine îi vine unei coapse de femeie cu pantofii aceştia. Bravo. Eşti o tipă enervantă, dar când faci ceva, faci cum trebuie.

Tăcere.

Gigliola şi-a şters cu vârful degetelor lacrimile tăcute pe care nu reuşea să le stăpânească. Pinuccia l-a privit fix pe Rino, l-a privit fix pe fratele ei ca şi cum ar fi voit să le spună: vorbiţi, apăraţi-mă, nu mă lăsaţi călcată în picioare de idioata asta. Stefano, în schimb, a murmurat blând:

— Da, şi pe mine mă convinge.

Şi Lila a spus imediat:

— Nu e terminat.

— Ce mai trebuie să-i faci? a izbucnit Pinuccia.

— Trebuie să-i pun puţină culoare.

— Culoare? a murmurat Marcello tot mai dezorientat. Trebuie să deschidem peste trei zile.

Michele a râs:

— Dacă trebuie să aşteptăm încă puţin, aşteptăm. Pune-te pe

treabă, *signo',* fă ce ai chef să faci.

Tonul acela de patron, al cuiva care face şi desface cum pofteşte el, nu i-a plăcut lui Stefano.

— E mezelăria nouă, a spus ca să se înţeleagă că soţia îi era de folos acolo.

— Descurcă-te, i-a răspuns Michele, aici avem lucruri mai interesante de făcut.

26.

Am petrecut ultimele zile din septembrie închise în magazin, noi două şi trei muncitori. Au fost nişte ore minunate de joc, de creativitate, de libertate, de care nu avusesem parte în felul acela, împreună, poate din copilărie. Lila m-a târât după ea în frenezia ei. Am cumpărat lipici, vopseluri, pensule. Am aplicat cu extremă precizie (era foarte exigentă) tăieturile din carton subţire negru. Am trasat margini roşii sau albastre între resturile fotografiei şi norii negri care o înghiţeau. Lila fusese mereu pricepută cu liniile şi culorile, dar acolo a făcut ceva în plus, care, deşi n-aş fi ştiut să spun ce era, cu fiecare oră care trecea m-a copleşit.

O vreme mi s-a părut că îşi crease ocazia aceea ca să împlinească, în mod ideal, anii care începuseră cu desenele de pantofi, când era încă fetiţa Lina Cerullo. Şi astăzi mai cred că mare parte a acelor zile a decurs chiar din anularea condiţiei ei de viaţă, a noastră, din capacitatea de a ne ridica deasupra noastră, de a ne izola în simpla realizare a acelui tip de sinteză vizuală. Am uitat de Antonio, de Nino, de Stefano, de fraţii Solara, de problemele mele cu învăţatul, de sarcina ei, de tensiunile dintre noi. Am suspendat timpul, am izolat spaţiul, a rămas doar jocul lipiciului, foarfecelor, cartonaşelor, culorilor: jocul creativităţii armonizate.

Dar a mai fost ceva. Curând mi-a revenit în minte verbul folosit de Michele: *a şterge*. Probabil, da, foarte probabil ca fâşiile negre să ajungă, de fapt, să izoleze pantofii şi să-i facă mai vizibili: tânărul Solara nu era prost, ştia să privească. Dar uneori, tot mai intens, am simţit că nu era acela adevăratul scop al lipitului şi coloratului nostru. Lila era fericită şi mă târa tot mai

mult după ea în fericirea ei mândră, mai ales pentru că găsise brusc, poate chiar fără să-şi dea seama, o ocazie care-i permitea *să-şi reprezinte* furia împotriva ei înseşi, apariţia, poate pentru prima dată în viaţa ei, a nevoii – şi aici verbul folosit de Michele era potrivit – de a se şterge.

Astăzi, în lumina atâtor evenimente care s-au întâmplat apoi, sunt destul de sigură că lucrurile au decurs chiar aşa. Cu cartonaşele negre, cu cercurile verzi şi violet pe care Lila le trasa în jurul anumitor părţi ale corpului ei, cu liniile roşu sângele cu care se ciopârţea şi spunea că o ciopârţeşte, a realizat prima autodistrugere *în imagine*, a oferit-o ochilor tuturor în spaţiul cumpărat de fraţii Solara ca să expună şi să vândă pantofii *ei.*

E probabil să fi fost chiar ea cea care să-mi sugereze impresia aceea, să o justifice. În timp ce munceam, a început să-mi vorbească de momentul în care începuse să-şi dea seama că de-acum era doamna Carracci. Iniţial n-am înţeles cu adevărat mai nimic din ce spunea, mi se păreau doar nişte observaţii banale. Noi, fetele, se ştie, când ne îndrăgosteam, în primul rând încercam să vedem cum suna numele nostru asociat cu numele iubitului. Eu, de exemplu, păstrez încă un caiet din clasa a patra de gimnaziu în paginile căruia mă antrenam să semnez Elena Sarratore şi-mi amintesc foarte bine cum, cu o suflare din vârful buzelor, mă strigam pe mine însămi în felul acela. Dar nu asta înţelesese Lila. Mi-am dat seama curând că-mi mărturisea exact contrariul, nu-i trecuse niciodată prin minte un exerciţiu asemănător cu al meu. Şi formula noului ei nume, a spus, la început n-o impresionase mult: *Raffaella Cerullo căsătorită Carracci.* Nimic exaltant, nimic grav. La început acel *căsătorită Carracci* o solicitase nu mai mult decât un exerciţiu de analiză logică, ca acelea cu care ne chinuise învăţătoarea Oliviero în clasele primare. Ce însemna asta? Însemna că nu mai locuia la părinţii ei, ci la Stefano? Însemna că noua casă unde s-ar fi dus să locuiască ar fi avut pe uşă o plăcuţă de alamă pe care scria Carracci? Însemna că dacă eu i-aş fi scris, n-ar mai fi trebuit să-i adresez corespondenţa Raffaellei Cerullo, ci Raffaellei Carracci? Însemna că din formula *Raffaella Cerullo căsătorită Carracci* în curând ar fi dispărut, în folosirea curentă, *Cerullo căsătorită*, iar ea însăşi s-ar fi prezentat, ar fi semnat doar Raffaella Carracci şi copiii ar fi trebuit să facă un efort de memorie ca să-şi

amintească numele mamei, iar nepoţii n-ar fi ştiut deloc numele bunicii?

Da. O obişnuinţă. Aşadar, totul era normal. Dar Lila, după obiceiul ei, nu se oprise acolo. Curând mersese mai departe. În timp ce munceam cu pensulele şi vopselele, mi-a povestit că începuse să vadă în formula aceea un semn care arăta direcţia dus, ca şi cum *Cerullo căsătorită Carracci* ar fi fost un fel de *Cerullo merge în Carracci, cade în el, e absorbit de el, se dizolvă în el.* Şi, pornind de la brusca încredinţare a rolului de naş de cununie lui Silvio Solara, pornind de la intrarea în sala restaurantului a lui Marcello Solara încălţat chiar cu pantofii pe care Stefano dăduse de înţeles că îi considera mai mult decât o relicvă sacră, pornind de la voiajul ei de nuntă şi de la bătăi, şi ajungând la acea invadare, în golul pe care-l simţea înăuntru, cu acel lucru viu dorit de Stefano, fusese copleşită crescendo de o senzaţie insuportabilă, o forţă tot mai apăsătoare care o zdrobea. Impresia aceea se accentuase, o acaparase. Raffaella Cerullo, înfrântă, îşi pierduse forma şi se dizolvase în profilul lui Stefano, devenind o emanaţie secundară a acestuia: *doamna Carracci.* Atunci am început să văd în panou urmele celor spuse de ea.

— E ceva încă în desfăşurare, a spus într-o şoaptă.

Şi în timpul acesta lipeam carton, întindeam culoare. Dar ce făceam de fapt, la ce o ajutam?

La final, muncitorii, foarte uimiţi, au agăţat panoul pe perete. Ne-am întristat, dar nu ne-am spus-o, jocul se terminase. Am curăţat magazinul de sus până jos. Lila s-a răzgândit încă o dată în legătură cu poziţia unei canapele, a unor fotolii puf. În fine, am mers cu spatele amândouă spre intrarea în magazin şi ne-am contemplat munca. Ea a izbucnit în râs cum n-o mai auzisem râzând de mult, un râset sincer, autozeflemitor. Eu, în schimb, am fost atât de absorbită de partea de sus a panoului, unde capul Lilei nu mai era, că n-am reuşit să văd întregul. Acolo, în vârf, se distingea doar un ochi al ei foarte viu, înconjurat de albastru-închis şi de roşu.

27.

În ziua inaugurării, Lila a ajuns în Piaţa Martirilor stând în decapotabilă lângă soţul ei. Când s-a dat jos, i-am citit în priviri teama că se va întâmpla ceva rău. Fremătarea din zilele cu panoul se risipise, îşi recăpătase aerul bolnăvicios al femeii însărcinate fără voia ei. Totuşi, era îngrijit îmbrăcată, părea ieşită dintr-o revistă de modă. S-a desprins repede de Stefano şi m-a târât după ea să ne uităm în vitrinele de pe *via* dei Mille.

Ne-am plimbat puţin. Era încordată, mă întreba încontinuu dacă era ceva în neregulă cu ea.

— Ţi-o aminteşti, a zis pe neaşteptate, pe fata îmbrăcată toată în verde, aia cu melonul?

Mi-o aminteam. Îmi aminteam de disconfortul pe care-l simţiserăm când am văzut-o pe aceeaşi stradă cu ani în urmă şi de confruntarea dintre băieţii noştri şi băieţii din zona aia şi de intervenţia fraţilor Solara şi de Michele cu bara de fier şi teama. Am înţeles că voia să audă ceva care s-o liniştească şi am zis:

— Era doar o chestiune de bani, Lila. Azi s-a schimbat totul, eşti mult mai frumoasă decât fata îmbrăcată în verde.

Dar m-am gândit: nu e adevărat, te mint. Exista ceva malefic, neechitabil, şi acum o ştiam. Era ceva profund, trecea dincolo de bani. Nu ajungeau casele de marcat din cele două mezelării şi nici cea din fabrica de încălţăminte sau din magazinul de pantofi pentru a ne ascunde originea. Lila însăşi, chiar dacă ar fi luat din sertar şi mai mulţi bani decât lua, chiar dacă ar fi luat milioane, treizeci, chiar cincizeci, n-ar fi reuşit. Eu îmi dădusem seama de asta şi, în sfârşit, era un lucru pe care-l ştiam mai bine decât ea, ceva ce învăţasem nu pe străzile alea, ci la şcoală, privind-o pe fata care venea să-l ia pe Nino. Ea ne era superioară, aşa, fără s-o vrea. Şi asta era insuportabil.

Ne-am întors la magazin. După-amiaza a continuat ca un fel de nuntă: mâncare, prăjituri, mult vin; toţi cu hainele purtate la nunta Lilei, Fernando, Nunzia, Rino, întreaga familie Solara, Alfonso, noi, fetele, eu, Ada, Carmela. S-au înghesuit maşinile parcate în permanentă dezordine, s-a umplut magazinul, a crescut zgomotul vocilor. Gigliola şi Pinuccia, în permanentă competiţie, s-au comportat tot timpul ca stăpâne ale casei şi fiecare încerca să fie mai stăpână decât cealaltă, sleite de

tensiune. Peste toţi şi toate trona panoul cu fotografia Lilei. Erau unii care se opreau s-o privească cu interes, alţii care aruncau o privire sceptică sau chiar râdeau. Eu nu reuşeam să-mi desprind ochii de la ea. Lila nu mai era de recunoscut. Rămânea o formă seducătoare şi îngrozitoare, o imagine de zeiţă chioară care-şi împingea picioarele ei bine încălţate în mijlocul sălii.

În înghesuială m-a impresionat mai ales Alfonso pentru felul lui vivace, vesel, elegant de a fi. Nu-l văzusem niciodată aşa, nici la scoală, nici în cartier, nici la mezelărie şi Lila însăşi l-a cântărit îndelung din priviri perplexă. I-am spus râzând:

— Nu mai e el.

— Ce i s-a întâmplat?

— Nu ştiu.

Alfonso a fost adevărata noutate pozitivă a acelei după-amiezi. Ceva ce era în el adormit s-a trezit cu acea ocazie, în magazinul luminat ca ziua. A fost ca şi cum ar fi descoperit pe neaşteptate că se simţea bine în acea parte a oraşului. A devenit foarte mobil. L-am văzut aranjând una şi alta, începând o conversaţie cu oamenii eleganţi care intrau din curiozitate, care examinau marfa sau înhăţau prăjiturile şi un pahar de vermut. La un moment dat, a venit lângă noi şi, pe un ton degajat, a lăudat clar munca pe care o făcuserăm la fotografie. Era într-o stare de asemenea libertate mentală, încât şi-a învins vechile lui timidităţi şi i-a spus cumnatei:

— Am ştiut mereu că eşti periculoasă, şi a sărutat-o pe obraji.

L-am privit perplexă. Periculoasă? Intuise ceva, văzând panoul, ce mie îmi scăpase? Alfonso era capabil să nu se oprească la aparenţe? Ştia să privească lumea cu fantezie? Era posibil, m-am gândit, ca adevăratul lui viitor să nu stea în studiu, ci în această parte bogată a oraşului, unde o să ştie să folosească puţinul pe care-l învaţă la şcoală? A, da, ascundea în sinea lui o altă persoană. Era diferit de toţi băieţii din cartier şi, mai ales, era diferit de fratele lui, Stefano, care stătea într-un colţ, aşezat pe un puf, în tăcere, dar gata să răspundă cu zâmbete calme oricui i-ar fi adresat un cuvânt.

S-a făcut seară. A explodat pe neaşteptate o mare hărmălaie afară. Familia Solara, bunic, tată, mamă, copii s-au grăbit să vadă, târâţi de un zgomotos entuziasm de stirpe. Am ieşit cu toţii în stradă. Deasupra vitrinelor şi a intrării strălucea inscripţia: SOLARA.

Lila a făcut o grimasă, mi-a spus:

— Au cedat şi în privinţa asta.

M-a împins fără niciun chef spre Rino, care părea cel mai bucuros dintre toţi, şi i-a spus:

— Dacă pantofii sunt Cerullo, de ce magazinul e Solara?

Rino a luat-o de subraţ, i-a spus cu voce joasă:

— Lina, de ce vrei tot timpul să mă scoţi din sărite? Tu ţii minte necazul în care m-ai băgat cu ani în urmă, chiar în piaţa asta? Ce trebuie să fac, mai vrei necazuri? Mulţumeşte-te măcar o dată. Stăm aici, în centrul oraşului Napoli, şi suntem patroni. Îi vezi acum pe toţi cretinii care voiau să ne ciomăgească cu mai puţin de trei ani în urmă? Se opresc, se uită la vitrine, intră, iau prăjituri. Nu-ţi ajunge? Pantofi Cerullo, magazin Solara. Ce vrei să scrii, acolo sus, Carracci?

Lila s-a desprins de el şi i-a zis fără urmă de agresivitate:

— Sunt deja calmă. Suficient cât să-ţi spun că nu trebuie să mă mai întrebi niciodată nimic. Ce faci? Împrumuţi bani de la doamna Solara? Îi împrumută şi Stefano? Sunteţi amândoi îndatoraţi, de aceea spuneţi mereu da? De acum fiecare pentru sine, Rino.

Ne-a părăsit pe amândoi, s-a dus drept la Michele Solara având o atitudine veselă şi cochetă. Am văzut că se îndepărta cu el prin piaţă, au făcut înconjurul leilor de piatră. Am văzut că soţul ei o urmărea cu privirea. Am văzut că nu şi-a luat ochii de la ea tot timpul cât ea şi Michele s-au plimbat pălăvrăgind. Am văzut că Gigliola se înfuria, vorbea încontinuu la urechea Pinucciei şi amândouă o priveau.

Între timp magazinul s-a golit, cineva a stins imensa şi foarte luminoasa firmă. În piaţă, după câteva clipe de întuneric, felinarele şi-au recăpătat puterea. Lila l-a lăsat pe Michele râzând, dar a intrat în magazin cu o faţă brusc golită de viaţă şi s-a închis în cămăruţa unde era toaleta.

Alfonso, Marcello, Pinuccia şi Gigliola au început să facă ordine în magazin. M-am dus lângă ei să-i ajut.

Lila a ieşit din baie şi Stefano, ca şi cum ar fi stat la pândă, a prins-o imediat de un braţ. Ea s-a zbătut enervată şi a venit la mine. Era foarte palidă, a şoptit:

— E un pic de sânge. Ce înseamnă asta, că e mort copilul?

28.

Sarcina Lilei a durat cu totul puţin mai mult de zece săptămâni, apoi a venit moaşa şi i-a chiuretat totul. A doua zi se întorsese deja să se ocupe de mezelăria nouă împreună cu Carmela Peluso. Era când amabilă, când violentă şi a început o perioadă în care a încetat să alerge de ici-colo şi a părut hotărâtă să-şi restrângă întreaga viaţă în ordinea acelui spaţiu care mirosea a var şi brânză, plin de salamuri, de pâine, de mozzarella, de scrumbii în sare, de calupuri de slăninuţă, de saci plini cu legume uscate, de vezici rotunde umflate cu osânză.

Comportamentul acela a fost apreciat mult în special de mama lui Stefano, Maria. Ca şi cum ar fi recunoscut în noră ceva din ea însăşi, dintr-odată a devenit mai afectuoasă şi i-a dăruit nişte cercei vechi de-ai ei din aur roşu. Lila i-a acceptat bucuroasă şi i-a purtat adesea. O vreme a păstrat paloarea chipului, coşurile pe frunte, ochii adânciţi în mijlocul cearcănelor, pometii peste care întindea pielea până devenea transparentă. Apoi a înflorit şi a pus şi mai multă energie în mersul înainte al magazinului. Încasările din preajma Crăciunului au crescut şi, în câteva luni, le-au depăşit pe cele din mezelăria din cartierul vechi.

Respectul Mariei a crescut. S-a dus tot mai des să-şi ajute nora, nu fiul, pe care paternitatea ratată şi tensiunile cu afacerile îl îmbufnaseră, sau pe fiica ei, care începuse să muncească în magazinul din Piaţa Martirilor şi îi interzisese categoric mamei să se arate ca să nu se facă de râs faţă de clientelă. Matura doamnă Carracci a ajuns chiar să-i ia partea tinerei doamne Carracci când Stefano şi Pinuccia au învinuit-o că n-a ştiut sau n-a dorit să ţină copilul în ea.

— Nu vrea copii, s-a plâns Stefano.

— Da, l-a sprijinit Pinuccia, vrea să rămână fată, nu ştie să fie soţie.

Maria le-a reproşat amândurora cu duritate:

— Sunt lucruri pe care nici măcar nu trebuie să le gândiţi, Domnul Nostru ne trimite copiii şi Domnul Nostru îi ia, nu vreau să aud tâmpeniile astea.

— Taci, tu, a ţipat supărată fiica la ea, că i-ai dat cretinei ăleia cerceii care-mi plăceau mie.

Certurile lor, reacţiile Lilei au devenit repede bârfa în cartier, s-au răspândit, au ajuns până la mine. Dar pe mine puţin m-a interesat, reîncepuse anul şcolar.

Lucrurile s-au aşezat imediat într-un mod care pe mine m-a uimit, întâi de toate. Încă din primele zile am început să excelez, ca şi cum odată cu plecarea lui Antonio, cu dispariţia lui Nino, poate chiar şi cu încătuşarea definitivă a Lilei la mezelărie ceva în mintea mea s-ar fi topit. Am descoperit că-mi amintesc cu precizie tot ce învăţasem greşit în prima clasă de liceu, am răspuns la întrebările de recapitulare ale profesorilor cu o promptitudine genială. Mai mult. Profesoara Galiani, poate pentru că-l pierduse pe Nino, elevul ei cel mai strălucitor, a pus accentul pe simpatia faţă de mine şi a ajuns să-mi spună că ar fi fost interesant şi instructiv să merg la un marş pentru pace în lume care pornea de la Resina şi ajungea la Napoli. Am decis să trag o fugă, atât din curiozitate, cât şi de teamă să nu se supere Galiani, dar şi pentru că marşul trecea pe şosea, foarte aproape de cartier, nu mă costa niciun efort. Dar mama voia să-i iau şi pe fraţii mei. Ne-am certat, am urlat, am întârziat. Am ajuns împreună cu ei la podul căii ferate, am văzut jos lumea care defila şi ocupa toată strada, împiedicând maşinile să treacă. Erau persoane normale şi nu mărşăluiau, ci se plimbau, purtând steaguri şi pancarte. Voiam să mă duc s-o caut pe Galiani, să mă arăt, le-am poruncit fraţilor mei să mă aştepte pe pod. A fost o idee foarte proastă: n-am găsit-o pe profesoară şi, în timpul ăsta, cum am întors spatele, ei s-au unit cu alţi copii şi au început să arunce cu pietre în manifestanţi, strigând înjurături. M-am întors în fugă să-i iau, toată transpirată, şi i-am dus de acolo, speriată de gândul că Galiani, cu privirea ei lungă, îi descoperise şi înţelesese că erau fraţii mei.

Între timp, săptămânile treceau, veneau noile lecţii şi manualele de cumpărat. Mi s-a părut complet inutil să-i arăt mamei lista manualelor ca să se ducă să discute cu tata şi să obţină banii, ştiam deja că bani nu erau. În plus, despre Oliviero nu erau veşti. Mă dusesem, între august şi septembrie, s-o vizitez la spital de câteva ori, dar prima dată o găsisem adormită şi a doua oară aflasem că fusese externată, dar nu se întorsese acasă. Strânsă cu uşa, la începutul lui noiembrie m-am dus să întreb de ea la o vecină şi am aflat că, dată fiind starea ei de sănătate, o soră care locuia la Potenza o luase la ea acasă şi

cine ştie dacă se va mai întoarce vreodată la Napoli, în cartier, la munca ei. M-am gândit, în punctul acela, să-l întreb pe Alfonso dacă, atunci când fratele lui îi va cumpăra cărţile, ne puteam organiza astfel încât să le pot folosi puţin pe ale lui. El a fost încântat şi mi-a propus să învăţăm împreună, eventual acasă la Lila care, de când se ocupa de mezelărie, îşi lăsa căminul gol de la şapte dimineaţa până la nouă seara. Am hotărât să facem aşa.

Dar într-o dimineaţă Alfonso mi-a zis cam iritat:

— Treci azi pe la Lila, pe la mezelărie, vrea să te vadă.

Ştia de ce, dar ea îl pusese să jure că o să tacă şi a fost imposibil să scot din gura lui secretul.

După-amiaza m-am dus la mezelăria cea nouă. Carmen, nici tristă, nici veselă, a vrut să-mi arate o vedere din nu ştiu ce oraş din Piemont pe care i-o trimisese Enzo Scanno, logodnicul ei. Şi Lila primise o vedere, dar de la Antonio, şi pentru o vreme m-am gândit că mă făcuse să alerg până acolo doar ca să mi-o arate. În schimb, nici nu mi-a arătat-o, nici nu mi-a zis ce-i scrisese. M-a târât după ea în spate şi m-a întrebat distrată:

— Îţi aminteşti de pariul nostru?

Am dat din cap că da.

— Îţi aminteşti că ai pierdut?

Am făcut semn că da.

— Îţi aminteşti deci că trebuie să fii promovată cu media opt?

Am făcut semn că da.

Mi-a arătat două pachete mari învelite cu hârtie. Erau manualele.

29.

Erau grele. Acasă, foarte emoţionată, am descoperit că nu erau volumele deja folosite, adesea urât mirositoare, pe care în trecut mi le procurase învăţătoarea, ci erau nou-nouţe, mirosind a tipăritură proaspătă. Printre ele se iveau dicţionarele, Zingarelli, Rocci şi Calonghi-Georges, pe care învăţătoarea nu putuse niciodată să mi le procure.

Mama, care avea un cuvânt dispreţuitor pentru orice lucru mi se întâmpla, văzându-mă în timp ce desfăceam pachetele, a

izbucnit în plâns. Uimită, intimidată de reacţia aceea neobişnuită, m-am dus lângă ea, am mângâiat-o pe un braţ. E dificil de spus ce o emoţionase: poate sentimentul ei de neputinţă în faţa sărăciei noastre, poate generozitatea soţiei mezelarului, nu ştiu. S-a liniştit repede, a mormăit câteva chestii de neînţeles şi s-a cufundat în treburile ei.

În cămăruţa unde dormeam cu fraţii mei aveam o măsuţă neîncleiată, găurită de carii, la care de obicei îmi făceam temele. Am aranjat acolo toate volumele acelea şi văzându-le aliniate pe blat, lângă perete, m-am simţit plină de energie.

Zilele au început să zboare. I-am înapoiat lui Galiani cărţile pe care mi le împrumutase peste vară, ea mi-a dat altele, şi mai dificile. Le citeam conştiincioasă duminica, dar nu înţelegeam mai nimic. Alergam cu ochii peste toate rândurile, dădeam paginile, şi totuşi, construcţia frazei mă plictisea, sensul îmi scăpa. În anul acela, clasa a doua de liceu, între învăţat şi lecturi dificile, am obosit foarte mult, dar a fost o oboseală asumată, satisfăcătoare.

Într-o zi, Galiani m-a întrebat:

— Ce ziar citeşti, Greco?

Întrebarea aceea mi-a provocat aceeaşi stinghereală pe care o simţisem când vorbisem cu Nino la nunta Lilei. Profesoara era sigură că eu făceam în mod obişnuit ceva ce la mine acasă, în mediul meu, nu era deloc normal. Cum să-i spun că, în schimb, tatăl meu nu cumpăra ziare, că eu nu citisem niciodată aşa ceva? N-am avut chef şi am încercat rapid să-mi amintesc dacă Pasquale, care era comunist, citea vreunul. Efort inutil. Atunci mi-a revenit în minte Donato Sarratore şi mi-am amintit de Ischia, de plaja Maronti, mi-am amintit că scria la *Roma*. Am răspuns:

— Citesc *Roma.*

Profesoara a surâs ironic şi de-a doua zi a început să-mi dea ziarele ei. Cumpăra două, uneori trei, şi, după şcoală, pe unul mi-l dăruia mie. Eu mulţumeam şi mă întorceam acasă, întristată pentru că aveam senzaţia că am primit o altă temă pentru şcoală.

La început lăsam ziarul prin casă, amânând cititul până după terminarea temelor, dar seara ziarul dispărea, tata şi-l însuşea şi-l citea în pat sau la toaletă. Am căpătat astfel obiceiul să-l ascund printre cărţile mele şi-l scoteam numai noaptea, când

dormeau toţi. Uneori era vorba de *L'Unita*, alteori de *Il Mattino*, alteori de *Corriere della Sera*, dar toate trei s-au dovedit dificile pentru mine, era ca şi cum trebuia să mi se trezească pasiunea pentru nişte benzi desenate ale căror numere anterioare nu le cunoşteam. Alergam de la o rubrică la alta mai mult din obligaţie decât din real interes şi între timp, ca în cazul tuturor lucrurilor impuse de şcoală, speram ca ce nu înţelegeam azi, insistând, o să înţeleg mâine.

În perioada aceea am văzut-o rar pe Lila. Uneori, imediat după şcoală şi înainte să fug să-mi fac temele, mă duceam la mezelăria nouă. Eram înfometată şi ea ştia asta, se grăbea să-mi facă un sandvici umplut cu de toate. În timp ce-l devoram, menţionam, în treacăt, într-o italiană îngrijită, fraze memorate din cărţi sau din ziarele lui Galiani. Mă referam, ce ştiu eu, „la realitatea atroce a lagărelor de exterminare naziste", la „ce putuseră oamenii să facă şi la ce pot face încă astăzi", la „ameninţarea atomică şi la pacea obligatorie", la faptul că „stăpânind forţele naturii cu instrumentele pe care le inventăm, astăzi ne găsim în punctul în care forţa instrumentelor noastre a devenit mai îngrijorătoare decât forţa naturii", la „necesitatea unei culturi care să combată şi să elimine suferinţele", la ideea că „religia va dispărea din conştiinţa oamenilor când în sfârşit se va ajunge la construirea unei lumi de egali, fără distincţie de clasă şi cu o solidă concepţie ştiinţifică a societăţii şi a vieţii". Îi vorbeam de acele lucruri şi de altele fie pentru că voiam să-i arăt că mă pregăteam să termin şcoala cu note de opt, fie pentru că nu ştiam cui altcuiva să le spun, fie pentru că speram să răspundă ceva şi să putem relua vechiul nostru obicei de a discuta între noi. Dar ea nu zicea mai nimic, dimpotrivă, părea stânjenită, ca şi cum n-ar fi înţeles bine despre ce vorbeam. Sau, dacă sugera ceva, ajungea să dezgroape o obsesie de-a ei care acum – nu înţelegeam de ce – începuse din nou s-o frământe. Începea să vorbească despre provenienţa banilor lui don Achille, ai familiei Solara, chiar şi în prezenţa lui Carmen, care o aproba imediat. Dar imediat cum intra vreun client, tăcea, devenea foarte amabilă şi eficientă, tăia, cântărea, încasa bani.

Odată a rămas cu sertarul deschis să aranjeze banii. A zis foarte prost dispusă:

— Pe ăştia îi câştig eu cu munca mea şi a lui Carmen. Dar

nimic, aici înăuntru, nu e al meu, Lenù, e făcut cu banii lui Stefano. Iar Stefano a strâns banii pornind de la banii tatălui său. Fără ce a pus don Achille la saltea, jucând pe bursa neagră şi fiind cămătar, azi n-ar exista asta şi n-ar exista nici fabrica de încălţăminte. Mai mult. Stefano, Rino, tata n-ar fi vândut niciun pantof fără banii şi cunoştinţele familiei Solara, cămătari şi ei. E clar în ce m-am băgat?

Clar, dar nu înţelegeam la ce foloseau discuţiile alea.

— Asta e istorie, i-am spus şi i-am amintit concluziile la care ajunsese când se logodise cu Stefano. Ce spui tu e deja în urma noastră, noi suntem altceva.

Dar ea, care compuse până şi teoria aceea, nu era prea convinsă. Mi-a spus, şi-mi amintesc foarte bine fraza, care era în dialect:

— Nu-mi mai place ce am făcut şi ce fac.

M-am gândit că poate se întâlnea din nou cu Pasquale, el avusese mereu părerile acelea. M-am gândit că poate relaţia devenise foarte solidă, pentru că Pasquale era logodit cu Ada, vânzătoare în vechea mezelărie, şi era fratele lui Carmen, care lucra cu Lila în cea nouă. Am plecat nemulţumită, controlând cu greu un vechi sentiment de fetiţă, epoca în care sufeream pentru că Lila şi Carmela se împrieteniseră şi aveau tendinţa să mă excludă. M-am liniştit învăţând până târziu.

Într-o noapte citeam *Il Mattino*, mi se închideau ochii de oboseală, când un anunţ scurt, nesemnat, a avut efectul unei adevărate descărcări electrice care m-a trezit. Nu-mi venea să cred, se vorbea despre magazinul din Piaţa Martirilor şi era lăudat panoul la care lucraserăm eu şi Lila.

Am citit şi recitit, încă îmi amintesc câteva rânduri: „Tinerele care conduc primitorul magazin din Piaţa Martirilor n-au dorit să ne dezvăluie numele artistului. Păcat. Oricine a inventat acest amestec neobişnuit de fotografie şi culoare are o imaginaţie avangardistă care supune cu divină ingenuitate, dar şi cu stranie energie, materia nevoilor unei suferinţe intime, puternice”. În rest, era lăudat în mod direct magazinul de pantofi, „un semnal important al dinamismului care a luat cu asalt în ultimii ani antreprenoriatul napolitan”.

N-am închis ochii.

După şcoală, am alergat s-o caut pe Lila. Magazinul era gol, Carmen se dusese acasă la mama ei, Giuseppina, care nu se

simţea bine, iar ea era la telefon cu un furnizor din provincie care nu-i trimisese mozzarella sau brânză sau nu-mi amintesc ce. Am auzit-o ţipând, înjurând, am fost tulburată. M-am gândit că poate bărbatul de la capătul celălalt era bătrân, că se va supăra, că va trimite pe unul din fiii lui să-l răzbune. M-am gândit: de ce exagerează mereu? Când a terminat la telefon, a pufnit dispreţuitor şi mi s-a adresat, justificându-se:

— Dacă nu fac aşa, nici măcar nu mă ascultă.

I-am arătat ziarul. I-a aruncat o privire neatentă, a spus:

— Îl ştiu deja.

Mi-a explicat că fusese o iniţiativă de-a lui Michele Solara, o făcuse, ca de obicei fără să consulte pe nimeni. Priveşte, a spus şi s-a dus la casa de marcat, a luat din sertar câteva tăieturi mototolite, mi le-a dat. Şi în acelea se vorbea despre magazinul din Piaţa Martirilor. Una era un articolaş publicat în *Roma*, autorul exagera cu laudele pentru fraţii Solara, dar nu făcea nici cea mai mică referire la panou. Alta era un articol chiar pe trei coloane publicat de *Napoli notte* şi magazinul făcea impresie de palat regal. Ambientul era descris într-o italiană abundentă care-i elogia mobilierul, iluminarea somptuoasă, pantofii minunaţi şi, mai ales, „amabilitatea, blândeţea, graţia celor două seducătoare Nereide, domnişoara Gigliola Spagnuolo şi domnişoara Giuseppina Carracci, minunate fetişcane în floare care conduc destinul unei afaceri care se înalţă peste totuşi foarte înfloritoarele activităţi comerciale ale oraşului nostru”. Trebuia să ajungi până la capăt ca să găseşti o referire la panou, care însă era lichidat în câteva rânduri. Autorul articolului îl definea „o amestecătură grosolană, o notă disonantă într-un ambient de-o maiestuoasă eleganţă”.

— Ai văzut semnătura? m-a întrebat Lila arogantă.

Anunţul scurt din *Roma* avea sigla d.s. şi articolul din *Napoli notte* purta semnătura lui Donato Sarratore, tatăl lui Nino.

— Da.

— Şi ce zici?

— Ce trebuie să zic?

— Aşa tată, aşa fiu trebuie să zici.

A râs fără veselie. Mi-a explicat că, dat fiind succesul crescând al pantofilor Cerullo şi al magazinului Solara, Michele hotărâse să ofere răsunet afacerii şi făcuse nişte plocoane în jur, graţie cărora ziarele din oraş scriseseră prompt mari laude. Reclamă,

în fine. Cu plată. Inutil să le citeşti. În acele articole, mi-a spus, nu era un singur cuvânt adevărat.

M-am indispus. Nu mi-a plăcut modul în care a devalorizat ziarele, pe care eu, conştiincios, încercam să le citesc, sacrificându-mi somnul. Şi nu mi-a plăcut nici că subliniase rudenia dintre Nino şi autorul celor două articole. Ce nevoie era să-l asociezi pe Nino cu tatăl său, un pompos fabricant de fraze false?

30.

Oricum, graţie acelor fraze în scurt timp magazinul Solara şi pantofii Cerullo s-au afirmat şi mai mult. Gigliola şi Pinuccia s-au înfoiat mult pentru felul în care fuseseră citate în ziare, dar succesul acesta n-a diminuat rivalitatea dintre ele şi fiecare şi-a atribuit meritul pentru succesele magazinului. Fiecare a început s-o considere pe cealaltă un obstacol pentru noi succese. Într-o singură privinţă au continuat mereu să fie de acord: panoul Lilei era o ruşine. Îi tratau nepoliticos pe toţi cei care, cu vocişoarele lor fine, îşi făceau apariţia doar ca să-i arunce o privire. Şi au pus în ramă articolele din *Roma* şi din *Napoli notte*, dar nu şi pe cel din *Il Mattino.*

Între Crăciun şi Paşti familia Solara şi familia Carracci au făcut mulţi bani. Mai ales Stefano a răsuflat uşurat. Mezelăria nouă şi cea veche dădeau roade bune, fabrica de încălţăminte Cerullo funcţiona la capacitate maximă. În plus, magazinul din Piaţa Martirilor a dat la iveală ceva ce se ştiuse dintotdeauna, adică faptul că pantofii desenaţi de Lila cu ani în urmă nu se vindeau bine doar pe Rettifilo, pe strada Foria sau pe bulevardul Garibaldi, dar erau bine primiţi şi de adevăraţii gentlemani, cei care scoteau portofelul cu dezinvoltură. Un segment de piaţă important deci, care trebuia urgent consolidat şi lărgit.

Ca dovadă a succesului, deja în primăvară au început să apară în vitrinele de la periferie câteva imitaţii bune ale încălţămintei Cerullo. Erau pantofi în esenţă identici cu cei ai Lilei, doar puţin modificaţi de un ciucure, de o ţintă. Protestele şi ameninţările le-au blocat imediat răspândirea, căci Michele Solara a pus lucrurile în ordine. Dar nu s-a oprit acolo, a ajuns

curând la concluzia că trebuiau inventate noi modele. Din acest motiv, i-a convocat într-o seară în magazinul din Piaţa Martirilor pe fratele lui, Marcello, pe soţii Carracci, pe Rino şi, bineînţeles, pe Gigliola şi Pinuccia. În mod surprinzător, însă, Stefano a apărut fără Lila, a spus că soţia lui se scuza, era obosită.

Absenţa aceea nu le-a plăcut fraţilor Solara. Dacă lipseşte Lila, a spus Michele, enervând-o pe Gigliola, despre ce pula mea vorbim. Dar Rino a intervenit imediat. A anunţat, minţind, că el şi tatăl lui începuseră deja de ceva timp să se gândească la noi modele şi-şi propuneau să le prezinte la o expoziţie prevăzută la Arezzo în septembrie. Michele nu l-a crezut şi a devenit şi mai nervos. A spus că era nevoie de o relansare cu produse cu adevărat inedite şi nu cu chestii comune. În cele din urmă, i s-a adresat lui Stefano:

— Soţia ta trebuia să fie aici, trebuia s-o obligi să vină.

Stefano a răspuns pe un ton surprinzător de agresiv:

— Soţia mea munceşte toată ziua la mezelărie şi seara trebuie să stea acasă, trebuie să aibă grijă de mine.

— Bine, a zis Michele, stricându-şi câteva secunde cu o grimasă chipul lui de băiat frumos, dar vezi dacă poate să aibă grijă puţin şi de noi.

Seara i-a nemulţumit pe toţi, dar în special Pinucciei şi Gigliolei nu le-a plăcut. Amândouă, din motive diferite, găseau insuportabilă importanţa pe care Michele i-o atribuise Lilei şi în zilele următoare nemulţumirea lor a ajuns să devină o proastă dispoziţie care, cu fiecare mică ocazie, stârnea certuri între ele.

În punctul acela – cred că era martie – a avut loc un incident despre care nu ştiu destul. Gigliola, într-o după-amiază, i-a dat Pinucciei o palmă în timpul uneia dintre divergenţele lor cotidiene. Pinuccia i s-a plâns lui Rino care, convins în perioada aceea că se află pe creasta unui val înalt cât un bloc, a venit la magazin cu un aer de patron şi i-a tras Gigliolei o săpunealã. Gigliola a reacţionat foarte agresiv şi el a exagerat într-atât încât a ameninţat-o cu concedierea.

— De mâine, i-a zis, te duci din nou să pui ricotta în rulouri.

A trecut puţin şi a apărut Michele. Râzând, l-a dus pe Rino afară, în piaţă, ca să-l pună să arunce o privire la firma magazinului.

— Prietene, i-a spus, magazinul se numeşte Solara şi tu n-ai dreptul să vii aici să-i spui prietenei mele: eu te concediez.

Rino a contraatacat amintindu-i că tot ce era în magazin era al cumnatului său, că pantofii îi făcea el personal, că deci dreptul îl avea şi-ncă cum. Dar între timp înăuntru Gigliola şi Pinuccia, simţindu-se fiecare bine apărată de propriul logodnic, reîncepuseră deja să-şi vorbească urât. Cei doi tineri au intrat în grabă, au încercat să le potolească, dar n-au reuşit. Atunci Michele şi-a pierdut răbdarea şi a urlat că le concedia pe amândouă. Mai mult: i-a lăsat să-i scape că îi va da Lilei gestionarea magazinului.

Lilei?

Magazinul?

Cele două fete au amuţit şi ideea aceea l-a lăsat cu gura căscată şi pe Rino. Apoi discuţia s-a reluat, de data asta concentrată toată pe acea afirmaţie scandaloasă. Gigliola, Pinuccia şi Rino s-au aliat împotriva lui Michele – ce nu merge, la ce-ţi trebuie Lina, noi aici facem încasări încât nu te poţi plânge, eu am conceput modelele pantofilor, ea era un copil atunci, ce putea inventa – şi tensiunea a crescut tot mai mult. Cearta ar fi continuat cine ştie cât timp dacă n-ar fi fost incidentul la care m-am referit. Pe neaşteptate, nu se ştie cum, panoul – panoul cu fâşiile de carton subţire negru, fotografia, petele dense de culoare – a scos un sunet răguşit, un fel de răsuflare bolnavă şi a luat foc cu o văpaie înaltă. Pinuccia era cu spatele la fotografie când s-a întâmplat. Flacăra i s-a ridicat în spate ca de la o sobă secretă şi i-a atins uşor părul care a trosnit şi i-ar fi ars tot în cap dacă Rino, prompt, nu i l-ar fi stins cu mâinile goale.

31.

Atât Rino, cât şi Michele au învinovăţit-o pentru foc pe Gigliola, care fuma pe ascuns şi avea o brichetă minusculă. După părerea lui Rino, Gigliola o făcuse înadins: în timp ce toţi erau ocupaţi să se certe, ea dăduse foc panoului care, plin de hârtie, lipici, culoare, arsese într-o clipă. Michele a fost mai precaut: Gigliola, se ştia, se juca încontinuu cu bricheta şi astfel, fără să vrea, prinsă de discuţie, nu-şi dăduse seama că flăcăruia era prea aproape de fotografie. Dar fata n-a suportat nici prima, nici a doua teză şi, cu o atitudine foarte combativă, a învinuit-o

pe Lila însăşi, adică imaginea ei deformată care luase foc singură, cum i se întâmpla diavolului când lua înfăţişări de femeie ca să-i abată de la drumul drept pe sfinţi, iar aceştia îl invocau pe Iisus şi demonul se transforma în flacără. A adăugat, ca să-şi întărească versiunea, că Pinuccia însăşi îi povestise despre felul în care cumnata ei era capabilă să nu rămână însărcinată şi, dacă asta nu-i reuşea, pierdea copilul, refuzând darurile lui Dumnezeu.

Aceste bârfe s-au accentuat când Michele Solara a început să meargă o zi da, una ba la mezelăria cea nouă. Petrecea mult timp glumind cu Lila, glumind cu Carmen, astfel încât aceasta din urmă a presupus că vine pentru ea şi, pe de o parte, s-a temut că o să-i spună cineva lui Enzo, militar în Piemont. Pe de alta, a fost flatată şi a început să flirteze. Lila, în schimb, râdea de tânărul Solara. Ajunseseră la ea zvonurile răspândite de logodnica lui şi de aceea îi spunea:

— E mai bine să pleci, aici înăuntru suntem vrăjitoare, suntem foarte periculoase.

Dar de fiecare dată când m-am dus la ea în perioada aceea, n-am găsit-o niciodată cu adevărat veselă. Avea un ton artificial şi vorbea cu sarcasm despre tot. Avea o vânătaie pe un braţ? Stefano o mângâiase prea pasional. Avea ochii roşii de plâns? Nu era plâns de suferinţă, ci de bucurie. Atenţie la Michele, îi plăcea să facă rău oamenilor? Dar nu, spunea, dacă doar mă atinge în treacăt, se arde: eu sunt cea care fac rău oamenilor.

În legătură cu acel ultim punct exista dintotdeauna un acord discret. Dar mai ales Gigliola nu mai avea îndoieli: Lila era o vrăjitoare curvă, îi fermecase logodnicul; iată de ce voia el să-i dea pe mână magazinul din Piaţa Martirilor. Şi zile întregi nu s-a dus la muncă, geloasă, disperată. Apoi s-a hotărât să stea de vorbă cu Pinuccia, s-au aliat şi au trecut la contraatac. Pinuccia a încercat să-şi atragă fratele de partea ei, urlând la el în mai multe reprize că era un încornorat fericit şi apoi l-a atacat pe Rino, logodnicul, spunându-i că nu era patron, ci servitorul lui Michele. Astfel, Stefano şi Rino s-au dus într-o seară să-l aştepte pe tânărul Solara la cafenea şi, când a apărut, i-au ţinut un discurs generic, dar care în esenţă însemna: las-o în pace pe Lila, o faci să piardă timp, trebuie să muncească. Michele a descifrat imediat mesajul şi a replicat indiferent:

— Ce pula mea îmi spuneţi?

— Dacă nu înţelegi, înseamnă că nu vrei să înţelegi.

— Nu, frumoşilor, voi nu vreţi să înţelegeţi nevoile noastre comerciale. Şi dacă nu vreţi să le înţelegeţi, sunt obligat să mă gândesc eu la ele.

— Adică? a întrebat Stefano.

— Soţia ta se iroseşte la mezelărie.

— În ce sens?

— În Piaţa Martirilor ar face într-o lună ceea ce sora ta şi Gigliola nu pot face nici într-o sută de ani.

— Explică-te bine.

— Lina trebuie să comande, Ste'. Trebuie să aibă o responsabilitate. Trebuie să inventeze lucruri. Trebuie să se gândească imediat la noi modele de pantofi.

Au discutat îndelung şi, în cele din urmă, printre mii de argumentări, au căzut de acord. Stefano a exclus complet ca soţia lui să se ducă să muncească în Piaţa Martirilor, mezelăria cea nouă pornise bine şi ar fi fost o tâmpenie s-o ia pe Lila de acolo; dar s-a angajat s-o facă să deseneze în scurt timp noile modele, măcar pe cele de iarnă. Michele a zis că a nu-i da Lilei magazinul de pantofi era stupid, a amânat cu o detaşare vag ameninţătoare discuţia după vară şi a hotărât ca ea să înceapă să proiecteze noii pantofi.

— Trebuie să fie marfa şic, a sugerat, trebuie să insişti asupra acestui detaliu.

— O să facă ce-i place ei, ca de obicei.

— Pot s-o sfătuiesc, pe mine mă ascultă, a spus Michele.

— Nu e nevoie.

Am trecut pe la Lila la scurtă vreme după acea înţelegere, despre care mi-a vorbit ea însăşi. Abia ieşisem de la şcoală, era deja puţin cald şi mă simţeam obosită. În mezelărie era numai ea şi, pe moment, mi s-a părut că parcă se simte uşurată. A spus că nu va desena nimic, nici măcar o sanda, nici măcar un papuc.

— O să se enerveze.

— Şi ce pot să fac?

— Sunt bani la mijloc, Lila.

— Au deja destui.

Părea obişnuitul ei mod de a se încăpăţâna, aşa era făcută, imediat cum cineva îi spunea să se concentreze asupra unui lucru, ei îi trecea imediat cheful. Dar am înţeles repede că nu

era vorba de o trăsătură de caracter şi nici de dezgust faţă de afacerile soţului ei, ale lui Rino, ale fraţilor Solara, eventual întărit de pălăvrăgelile comuniste cu Pasquale şi Carmen. Era ceva în plus şi mi-a vorbit calm despre asta, cu seriozitate.

— Nu-mi vine în minte nimic, a spus.

— Ai încercat?

— Da. Dar nu mai e ca la doisprezece ani.

Din creierul ei – am înţeles – pantofii au ieşit doar atunci şi n-ar mai fi ieşit niciodată, nu avea alţii. Jocul acela se încheiase, nu ştia să-l facă să reînceapă. Îi repugna până şi mirosul de piele, de piei, ce făcuse nu mai ştia să facă. Şi apoi, totul se schimbase. Micul atelier al lui Fernando fusese înghiţit de spaţiile noi, de băncile de lucru ale muncitorilor, de cele trei maşini. Tatăl ei parcă se pipernicise, nu se certa nici măcar cu fiul cel mare, muncea şi atât. Până şi sentimentele parcă se evaporaseră. Dacă încă o înduioşa mama ei când trecea pe la mezelărie să-şi umple gratis sacoşele ca şi cum ar fi fost încă vremurile sărăciei, dacă încă le făcea cadouaşe fraţilor mai mici, nu mai reuşea să simtă legătura cu Rino. Era stricată, distrusă.

Nevoia de a-l ajuta şi de a-l proteja slăbise. De aceea lipseau toate motivele care iniţiaseră fantezia cu pantofii, terenul pe care încolţise devenise arid. A fost, a spus pe neaşteptate, mai ales un mod ca să-ţi demonstrez că ştiam să fac bine lucrurile chiar dacă nu mai veneam la şcoală. Apoi a râs nervoasă şi mi-a aruncat o privire piezişă ca să-mi vadă reacţia.

Nu i-am răspuns, m-a împiedicat emoţia puternică pe care am simţit-o. Aşa era Lila? Nu avea sârguinţa mea încăpăţânată? Scotea din ea gânduri, pantofi, cuvinte scrise şi vorbite, planuri complicate, furii şi invenţii doar ca să-mi arate *mie* ceva din ea însăşi? Odată pierdut motivul acela, se risipea? Nici tratamentul la care-şi supusese fotografia ei de mireasă n-ar fi ştiut să-l refacă? Totul, la ea, era rodul dezordinii de moment?

Mi s-a părut că pe undeva în mine se atenuează o lungă încordare dureroasă şi m-au înduioşat ochii ei lucioşi, zâmbetul ei fragil. Dar a durat puţin. Ea a continuat să vorbească, şi-a atins fruntea cu un gest care-i era familiar şi a spus amărâtă:

— Trebuie să demonstrez mereu că ştiu să fiu mai bună.

Şi a adăugat posomorâtă:

— Stefano, când am deschis locul ăsta, mi-a arătat cum se înşală la cântar; şi eu mai întâi am urlat la el eşti un hoţ, iată

cum faci banii, şi apoi n-am ştiut să rezist, i-am demonstrat că învăţasem şi imediat am găsit modurile mele ca să înşel şi i le-am arătat. Ba chiar mi-au venit în minte altele noi: vă înşel pe toţi, înşel la cântar şi la alte mii de lucruri, înşel tot cartierul, să n-ai încredere în mine, Lenù, să n-ai încredere în ce spun şi în ce fac.

M-am simţit stânjenită. Se schimba în câteva secunde, deja nu mai ştiam ce voia. De ce îmi vorbea acum în felul acela? Nu înţelegeam dacă aşa hotărâse sau cuvintele îi ieşeau pe gură fără să vrea, într-un flux impetuos în care intenţia de a consolida relaţia noastră – intenţie reală – era măturată imediat de nevoia la fel de reală de a-i nega ceva specific: vezi, cu Stefano mă comport la fel cum mă comport cu tine, fac aşa cu oricine, sunt frumosul şi urâtul, binele şi răul. Şi-a înlănţuit mâinile lungi şi subţiri, le-a strâns tare şi a întrebat:

— Ai auzit că Gigliola spune că fotografia a luat foc singură?

— E o tâmpenie, Gigliola e supărată pe tine.

A izbucnit într-un râset batjocoritor, asemănător cu o plesnitură, ceva în ea s-a răsucit prea brusc.

— Am o durere aici, în spatele ochilor, e ceva care apasă. Vezi cuţitele? Sunt prea ascuţite, tocmai le-am dat la tocilar. Când tai salamul, mă gândesc la cât sânge e în corpul oamenilor. Dacă în lucruri pui prea multe chestii, se sparg. Sau fac scântei şi ard. Sunt bucuroasă că fotografia îmbrăcată în mireasă a ars. Trebuia să ardă şi nunta, magazinul, pantofii, fraţii Solara, tot.

Am înţeles că, oricât s-ar fi dezbătut, făcut, declarat nu reuşea să depăşească situaţia: din ziua nunţii o presa o tot mai mare, mai necontrolată nefericire şi mi-a fost milă de ea. I-am zis să se liniştească, a făcut semn că da.

— Trebuie să încerci să stai liniştită.

— Ajută-mă.

— Cum.

— Stai alături de mine.

— Asta fac.

— Nu-i adevărat. Eu îţi spun toate secretele mele, şi pe cele mai urâte, tu nu-mi spui aproape nimic despre tine.

— Te înşeli. Singura persoană căreia nu-i ascund nimic eşti tu.

A făcut energic semn că nu-i adevărat şi a spus:

— Chiar dacă eşti mai bună decât mine, chiar dacă ştii mai multe lucruri, nu mă părăsi.

32.

Au împins-o de la spate până la epuizare şi atunci s-a prefăcut că cedează. I-a spus lui Stefano că va desena pantofii noi, cu prima ocazie i-a spus asta şi lui Michele. După care l-a convocat pe Rino şi i-a vorbit exact cum el de mult voia să-i vorbească:

— Inventează-i tu, eu nu sunt în stare. Inventează-i împreună cu tata, voi aveţi meşteşugul şi ştiţi cum să faceţi. Dar câtă vreme nu-i puneţi pe piaţă şi nu-i vindeţi, nu spuneţi nimănui că nu i-am făcut eu, nici măcar lui Stefano.

— Şi dacă nu merg bine?

— Va fi vina mea.

— Şi dacă merg?

— Voi spune cum stau lucrurile şi tu vei avea meritul care ţi se cuvine.

Lui Rino i-a plăcut mult minciuna aia. A început lucrul împreună cu Fernando, dar din când în când trecea pe la Lila într-un secret deplin ca să-i arate la ce se gândea. Ea analiza modelele şi iniţial avea un aer mirat, puţin pentru că nu suporta expresia lui neliniştită, puţin ca să scape rapid de el. Dar curând s-a minunat ea însăşi de valoarea noilor pantofi, asemănători cu cei acum în comerţ şi totuşi reinventaţi.

— Poate că, mi-a spus într-o zi pe un ton neaşteptat de vesel, într-adevăr nici pe ceilalţi nu i-am gândit eu, sunt într-adevăr opera fratelui meu.

Şi atunci a părut că scapă de o povară. A redescoperit afecţiunea pentru el, sau mai bine zis şi-a dat seama că exagerase cu cuvintele: legătura aceea nu se putea desface, nu s-ar fi desfăcut niciodată, orice ar fi făcut fratele ei, chiar şi dacă din corpul lui ar fi ieşit un şoarece, un cal neastâmpărat, un animal oarecare. Minciuna – a presupus – l-a scăpat pe Rino de nelinişstea că nu se pricepe, şi asta l-a dus înapoi în vremea copilăriei, iar acum descoperă că are într-adevăr o meserie, că e capabil. În ceea ce-l privea pe el, era tot mai bucuros de modul în care sora lui îi lăuda munca de fiecare dată. La sfârşitul fiecărei consfătuiri, îi cerea la ureche cheile casei şi, întotdeauna într-un secret deplin, se ducea să petreacă acolo o oră cu Pinuccia.

La rândul meu, am încercat să-i arăt că aş fi rămas

întotdeauna prietena ei, am invitat-o adesea duminica să iasă cu mine. Odată am ajuns până la Mostra d'Oltremare cu două colege de şcoală, care însă s-au intimidat când au aflat că e căsătorită de mai bine de un an şi s-au comportat ca şi cum le-aş fi obligat să iasă cu mama, respectuoase, reţinute. Una a întrebat-o nesigură:

— Ai un copil?

Lila a făcut semn că nu.

— Nu rămâi însărcinată?

Lila a făcut semn că nu.

Din momentul acela, seara s-a transformat într-un dezastru.

Pe la jumătatea lui mai am târât-o după mine într-un cerc cultural la care, doar pentru că mi-l recomandase Galiani, mă simţisem obligată să merg să-l ascult pe un savant care se numea Giuseppe Montalenti. Era prima dată când aveam parte de o astfel de experienţă: Montalenti ţinea un fel de lecţie, dar nu adolescenţilor, mai degrabă adulţilor care veniseră înadins să-l asculte. Am stat să-l ascultăm în fundul sălii goale şi eu m-am plictisit repede. Profesoara mă trimisese pe mine, dar ea nu apăruse. I-am şoptit Lilei:

— Hai să plecăm.

Dar Lila a refuzat, mi-a şoptit că nu avea curaj să se ridice, se temea că deranjează conferinţa: o grijă atipică pentru ea, semnul unui neaşteptat respect sau al unui interes crescând pe care nu voia să-l mărturisească. Am rămas amândouă până la sfârşit. Montalenti a vorbit despre Darwin, niciuna din noi nu ştia cine este. La ieşire, ca să glumesc, i-am spus:

— A zis un lucru pe care-l ştiam deja: eşti o maimuţă.

Dar ea n-avea chef de glumă.

— Nu mai vreau să uit asta, a zis.

— Că eşti o maimuţă?

— Că suntem animale.

— Eu şi tu?

— Toţi.

— Dar el a spus că sunt multe diferenţe între noi şi maimuţe.

— Da? Care? Că mama mi-a făcut găuri în urechi şi de aceea port cercei de când m-am născut, în vreme ce maimuţelor mamele nu le fac şi nu-i poartă?

Din momentul acela ne-a apucat hlizeala, am înşirat diferenţe de genul acela, una după alta, tot mai absurde, şi ne-am distrat

mult. Dar când ne-am întors în cartier ne-a trecut buna dispoziţie. Ne-am întâlnit cu Pasquale şi Ada care se plimbau pe şosea şi am aflat de la ei că Stefano o căuta pe Lila peste tot, era foarte îngrijorat. M-am oferit s-o conduc până acasă, a refuzat. A acceptat, în schimb, s-o conducă Pasquale şi Ada cu maşina.

Am aflat abia a doua zi de ce o căuta Stefano. Nu pentru că întârziaserăm. Nici măcar pentru că se enerva că soţia lui uneori îşi petrece timpul liber cu mine şi nu cu el. Motivul era altul. Tocmai aflase că Pinuccia se întâlnea adesea cu Rino acasă la el. Tocmai aflase că se îmbrăţişau în propriul lui pat, că Lila îi dădea cheile. Tocmai aflase că Pinuccia era însărcinată. Dar ce-l înfuriase cel mai mult era că atunci când îi dăduse o palmă surorii lui pentru porcăriile pe care le făcuseră ea şi Rino, Pinuccia urlase la el:

— Eşti invidios pentru că sunt femeie şi Lina nu, pentru că Rino ştie cum se face cu femeile şi tu nu.

De aceea, văzându-l foarte agitat, ascultându-l – şi amintindu-şi corectitudinea pe care el i-o arătase întotdeauna când erau logodiţi –, Lila izbucnise în râs, iar Stefano, ca să n-o omoare, se dusese să facă o tură cu maşina. În opinia ei, ieşise să-şi caute o curvă.

33.

Nunta Pinucciei şi a lui Rino a fost pregătită în mare grabă. Eu m-am ocupat puţin de ea, aveam teme, ultimele examene. Şi, în plus, mi s-a întâmplat un fapt care m-a neliniştit profund. Galiani, al cărei obicei era să încalce codul etic al profesorilor cu dezinvoltură, m-a invitat pe mine – pe mine şi pe nimeni altcineva din liceu – acasă la ea, la o petrecere dată de copiii ei.

Era deja destul de anormal că-mi împrumuta cărţi şi ziare de-ale ei, că mă chemase la un marş pentru pace şi la o conferinţă solicitantă. Acum întrecuse măsura: mă luase deoparte şi-mi făcuse acea invitaţie.

— Vino cum crezi, îmi zisese, singură sau însoţită, cu logodnicul sau fără: important e să vii.

Aşa, pur şi simplu, cu câteva zile înainte de sfârşitul anului

şcolar, fără să-i pese de cât aveam de învăţat, fără să-i pese de cutremurul pe care-l provoca în mine.

Spusesem da imediat, dar am descoperit curând că n-aş fi avut niciodată curajul să mă duc. O petrecere în casa oricărei profesoare era deja un eveniment de neconceput, cu atât mai puţin în casa profesoarei Galiani. Pentru mine era ca şi cum ar fi trebuit să mă prezint la palatul regal, să-i fac o reverenţă reginei şi să dansez cu prinţii. O bucurie, dar şi o brutalitate, ca o smucitură: să fii trasă de mână, să fii constrânsă să faci un lucru care, deşi te atrage, ştii că nu e potrivit pentru tine, ştii că, dacă împrejurările nu te-ar obliga, ai evita bucuros să-l faci. Lui Galiani probabil că nici nu-i trecuse prin minte că nu aveam ce să pun pe mine. La şcoală purtam un halat negru, caraghios: ce se aştepta profesoara să fie pe sub halatul acela, haine şi furouri şi chiloţi ca ale ei? Era nepotrivire, în schimb, era sărăcie, proastă educaţie. Aveam o singură pereche de pantofi foarte uzată. Singura rochie care mi se părea bună era cea pe care o purtasem la nunta Lilei, dar era cald, era bună pentru martie, nu pentru sfârşitul lui mai. Şi, oricum, problema nu era doar cum să mă îmbrac. Era singurătatea, stânjeneala de-a mă găsi printre străini, tineri cu feluri de a vorbi, de a glumi şi gusturi pe care nu le cunoşteam. M-am gândit să-l întreb pe Alfonso dacă voia să mă însoţească, era mereu foarte amabil cu mine. Dar – mi-am amintit – Alfonso era un coleg de-al meu de clasă şi Galiani îmi adresase numai mie invitaţia. Ce era de făcut? Zile în şir anxietatea m-a paralizat. M-am gândit să vorbesc cu profesoara şi să invoc o scuză oarecare. Apoi mi-a trecut prin minte să-i cer sfatul Lilei.

Era, ca de obicei, într-o perioadă urâtă, avea o vânătaie gălbuie pe un obraz. N-a primit bine vestea.

— Ce să cauţi acolo?

— M-a invitat.

— Unde locuieşte profesoara asta?

— Bulevardul Vittorio Emanuele.

— Se vede marea de la ea de-acasă?

— Nu ştiu.

— Soţul ei cu ce se ocupă?

— Medic la Cotugno.

— Şi copiii încă sunt la şcoală?

— Nu ştiu.

— Vrei o rochie de-a mea?
— Ştii că nu-mi vin.
— Ai doar sânii mai mari.
— Am totul mai mare, Lila.
— Atunci nu ştiu ce să-ţi spun.
— Să nu mă duc?
— E mai bine.
— Bine, n-o să mă duc.

A fost în mod evident bucuroasă de acea decizie. Am salutat-o, am ieşit din mezelărie şi am luat-o pe o stradă cu nişte tufişuri subţiri de leandru. Dar am auzit-o că mă striga şi m-am întors.

— Te însoţesc eu, a zis.
— Unde?
— La petrecere.
— Stefano n-o să te lase să mergi.
— Asta rămâne de văzut. Spune-mi dacă vrei să mă iei sau nu.
— Bineînţeles că vreau.

A devenit în momentul acela atât de bucuroasă, că n-am îndrăznit să o fac să se răzgândească. Dar simţeam deja, întorcându-mă acasă, că situaţia mea tocmai se înrăutăţise. Niciunul dintre obstacolele care mă împiedicau să mă duc la petrecere nu fusese înlăturat şi, în plus, oferta Lilei mă tulbura şi mai mult. Motivele erau confuze şi nu intenţionam să mi le înşir, dar şi dacă aş fi făcut-o, m-aş fi trezit în faţa unor afirmaţii contradictorii. Mă temeam că Stefano n-o să-i permită să vină. Mă temeam că Stefano o să-i permită. Mă temeam că o să se îmbrace în mod ostentativ, ca atunci când se dusese la fraţii Solara. Mă temeam că, orice şi-ar fi pus pe ea, frumuseţea ei ar fi explodat ca o stea şi toţi s-ar fi agitat să prindă o bucăţică din ea. Mă temeam că s-ar fi exprimat în dialect, că ar fi spus vulgarităţi, că ar fi devenit evident cum şcoala, pentru ea, se încheiase cu certificatul de absolvire a şcolii elementare. Mă temeam că, dacă doar ar fi deschis gura, toţi ar fi rămas hipnotizaţi de inteligenţa ei şi chiar Galiani ar fi fost încântată de asta. Mă temeam că profesoara ar fi considerat-o pe cât de arogantă, pe atât de ingenuă şi mi-ar fi spus: cine e prietena asta ta, să nu te mai vezi cu ea. Mă temeam că ar fi înţeles că eu eram doar umbra ei ştearsă şi nu s-ar mai fi ocupat de mine,

ci de ea, ar fi vrut s-o revadă, ar fi făcut-o să-şi reia studiile.

O vreme am evitat să merg la mezelărie. Speram ca Lila să uite de petrecere. Voiam ca ziua să vină şi eu să mă duc aproape pe ascuns şi apoi să-i spun: nu mi-ai mai dat veşti. În schimb, în curând a venit să mă caute, lucru pe care nu-l mai făcea de mult timp. Îl convinsese pe Stefano nu doar să ne însoţească, ci şi să vină să ne ia, şi voia să ştie la ce oră trebuia să fim acasă la profesoară.

— Tu ce-ţi pui pe tine? am întrebat anxioasă.

— Ce-ţi pui şi tu.

— Eu îmi pun o cămaşă şi o fustă.

— Atunci şi eu la fel.

— E sigur că Stefano ne duce şi apoi vine să ne ia?

— Da.

— Cum ai reuşit să-l convingi?

A făcut o grimasă veselă, a zis că deja ştia cum să-l facă să joace cum îi cânta ea.

— Dacă vreau ceva, a spus în şoaptă ca şi cum ea însăşi n-ar fi voit să se audă, e de ajuns să fac puţin pe târfa.

A spus chiar aşa, în dialect, şi a adăugat alte expresii dure şi autoironice, ca să mă facă să înţeleg cât îi repugna soţul ei, dezgustul pe care-l simţea faţă de ea însăşi. Anxietatea mea a crescut. Trebuie să-i spun, m-am gândit, că nu mă mai duc la petrecere, trebuie să-i spun că m-am răzgândit. Ştiam, bineînţeles, că în spatele aparenţei Lilei disciplinate, la muncă de dimineaţa până seara, exista o Lila care numai supusă nu era. În special acum când îmi asumam responsabilitatea de o introduce în casa profesoarei Galiani, Lila cea recalcitrantă mă speria, mi se părea tot mai devastată de refuzul ei de a capitula. Ce s-ar fi întâmplat dacă, în prezenţa profesoarei, ceva ar fi făcut-o să iasă la suprafaţă? Ce s-ar fi întâmplat dacă ar fi decis să folosească limbajul acela pe care tocmai îl folosise cu mine? Am zis prudent:

— Lila, te rog, nu vorbi aşa.

S-a uitat la mine perplexă.

— Aşa cum?

— Ca acum.

A tăcut o clipă, apoi a întrebat:

— Ţi-e ruşine cu mine?

34.

Nu-mi era ruşine cu ea, i-am jurat asta, dar i-am ascuns că mă temeam de faptul că poate o să-mi fie.

Stefano ne-a însoţit cu decapotabila până la casa profesoarei. Eu stăteam în spate, ei doi în faţă, şi m-au izbit pentru prima dată verighetele imense de pe mâinile lor. În vreme ce Lila purta cămaşă şi fustă cum promisese, nimic excesiv, nici măcar machiajul, doar puţin ruj, el se îmbrăcase de sărbătoare, cu mult aur. Emana un puternic miros de săpun pentru ras, ca şi cum s-ar fi aşteptat ca în ultimul moment să-i spunem: vino şi tu. Nu i-am spus. Eu m-am limitat la a-i mulţumi de mai multe ori călduros, Lila a coborât din maşină fără să-l salute. Stefano a pornit din nou cu un scârţâit dureros de cauciucuri.

Ne tenta liftul, dar am renunţat. Nu folosiserăm niciodată aşa ceva, nici măcar blocul nou al Lilei nu avea lift, ne-am temut să nu ne prindem urechile. Galiani îmi spusese că apartamentul ei era la etajul al treilea, că pe uşă scria „Dr. Prof. Frigerio”, dar am verificat oricum tăbliţele la fiecare etaj. Eu mergeam în faţă, Lila în spate, în tăcere, treaptă după treaptă. Ce dichisit era blocul, cum străluceau mânerele uşilor şi tăbliţele de alamă! Inima îmi bătea cu putere.

Am identificat uşa întâi de toate după muzica dată tare care se auzea dinăuntru şi după zumzetul vocilor. Ne-am netezit fustele, eu am tras în jos de furoul care avea tendinţa să se ridice pe picioare, iar Lila şi-a aranjat părul cu vârful degetelor. Amândouă, era evident, ne temeam că ne pierdem pe noi însele, că anulăm într-o clipă de neatenţie masca sobră pe care ne-o atribuiserăm. Am apăsat butonul soneriei. Am aşteptat, n-a venit nimeni să ne deschidă. M-am uitat la Lila, am apăsat din nou butonul, mai mult timp. Paşi rapizi, uşa s-a deschis. A apărut un băiat brunet, mic de statură, cu un chip frumos şi o privire vie. Mi s-a părut că are în jur de douăzeci de ani. I-am spus emoţionată că eram o elevă de-a profesoarei Galiani, iar el nici nu m-a lăsat să termin, a râs şi a exclamat:

— Elena?

— Da.

— În casa asta te cunoaştem toţi, mama noastră nu pierde niciodată ocazia să ne chinuie citindu-ne temele tale.

Băiatul se numea Armando şi fraza aceea a fost decisivă, mi-a dat o neaşteptată senzaţie de putere. Încă îmi aduc aminte de el, acolo în prag, cu simpatie. A fost absolut primul care mi-a demonstrat ce confortabil e să ajungi într-un mediu străin, potenţial ostil, şi să descoperi că ai fost precedată de faima ta bună, că nu trebuie să faci nimic pentru a fi acceptat, că numele tău e deja cunoscut, că despre tine se ştiu deja destule, că alţii, străinii, trebuie să facă eforturi ca să-ţi intre în graţii, nu tu să intri în ale lor. Obişnuită cum eram cu lipsa avantajelor, acea şansă neaşteptată mi-a dat energie şi m-a făcut imediat dezinvoltă. Au dispărut anxietăţile, nu mi-a mai păsat de ce putea să facă sau nu Lila. Cuprinsă de neaşteptata mea importanţă, am uitat chiar să i-o prezint lui Armando pe prietena mea. Nici el, pe de altă parte, n-a părut s-o observe. Mi-a deschis calea ca şi cum aş fi fost singură, povestind vesel cât vorbea mama lui despre mine şi insistând cu laudele pe care mi le aducea. L-am urmat, încercând să mă eschivez. Lila a închis uşa.

Apartamentul era mare, toate camerele deschise şi luminate, tavanele foarte înalte şi decorate cu motive florale. M-au impresionat mai ales cărţile de peste tot, erau mai multe cărţi în casa aia decât la biblioteca din cartier, pereţi întregi acoperiţi de rafturi până la tavan. Şi muzică. Şi tineri care dansau dezlănţuiţi într-o cameră foarte vastă cu o iluminare somptuoasă. Şi alţii care stăteau fumând la taclale. Toţi tineri cu şcoală, care aveau părinţi cu şcoală. Ca Armando: mama profesoară, tatăl medic chirurg, care însă nu era acolo în seara aceea. Băiatul ne-a dus pe o terasă mică, cu aer călduţ, mult cer şi un miros puternic de glicine şi trandafiri amestecat cu cel de vermut şi de pastă de migdale. Am văzut oraşul plin de lumini, întinderea întunecată a mării. Profesoara m-a strigat pe nume cu bucurie, ea a fost cea care mi-a amintit de Lila din spatele meu.

— E o prietenă de-a ta?

Am mormăit ceva, mi-am dat seamă că nu ştiu cum se fac prezentările.

— Profesoara mea. Ea se numeşte Lina. Am făcut clasele primare împreună, am spus.

Galiani a lăudat cordial prieteniile lungi, sunt importante, o ancorare, fraze generice rostite, uitându-se fix la Lila, care a pronunţat încurcată câteva cuvinte monosilabice. Când şi-a dat

seama că profesoara îşi coborâse privirea pe verigheta ei, şi-a acoperit imediat inelul cu cealaltă mână.

— Eşti căsătorită?

— Da.

— Eşti de aceeaşi vârstă cu Elena?

— Sunt mai mare cu două săptămâni.

Galiani a privit în jur şi s-a adresat fiului ei:

— Le-ai prezentat Nadiei?

— Nu.

— Şi ce aştepţi?

— Linişteşte-te, mamă, de-abia au sosit.

Profesoara mi-a spus:

— Nadia ţine mult să te cunoască. Asta e un derbedeu, să n-ai încredere în el, dar ea e cuminte, ai să vezi că o să vă împrieteniţi, o să-ţi placă.

Am lăsat-o singură să fumeze. Nadia, am înţeles, era sora mai mică a lui Armando: şaisprezece ani de pisălogeli – a definit-o el cu o agresivitate prefăcută –, mi-a distrus copilăria. Eu m-am referit ironic la problemele pe care mi le făcuseră mereu fraţii mei mai mici şi m-am adresat Lilei pentru confirmare, râzând. Dar ea a rămas serioasă şi n-a spus nimic. Ne-am întors în camera în care se dansa, care acum era în penumbră. O melodie a lui Paul Anka, sau poate *What a sky*, cine mai ţine minte. Dansatorii erau lipiţi unul de altul, umbre care se legănau. Muzica s-a terminat. Înainte ca cineva, fără prea mare chef, să aprindă lumina, am simţit o izbitură în piept şi l-am recunoscut pe Nino Sarratore. Îşi aprindea o ţigară, flăcăruia i-a licărit pe faţă. Nu-l mai văzusem de aproape un an şi mi s-a părut mai în vârstă, mai înalt, mai ciufulit, mai frumos. Între timp, în cameră a explodat lumina electrică şi am recunoscut-o şi pe fata cu care tocmai terminase de dansat. Era aceeaşi pe care mai de mult o văzusem la şcoală, fetişcana fină, luminoasă, care mă obligase să-mi dau seama cât de ştearsă sunt.

— Iat-o, a spus Armando.

Nadia, fiica profesoarei Galiani, era chiar ea.

35.

Oricât de ciudat ar părea, descoperirea aceea nu mi-a distrus plăcerea de a mă simţi acolo, în casa aceea, printre oameni cumsecade. Îl iubeam pe Nino, nu mă îndoiam de asta, nu m-am îndoit niciodată în privinţa asta. Şi, bineînţeles, ar fi trebuit să sufăr în faţa unei dovezi în plus că nu va fi niciodată al meu. Dar nu s-a întâmplat. Că avea o logodnică şi că logodnica era în toate mai bună decât mine ştiam deja. Noutatea consta în faptul că era vorba de fiica lui Galiani, crescută în casa aceea, printre cărţile acelea. Am simţit imediat că acest detaliu, în loc să mă îndurereze, mă liniştea, justifica şi mai mult alegerea lor şi făcea din asta ceva inevitabil, în armonie cu ordinea naturală a lucrurilor. În fine, m-am simţit de parcă brusc aş fi avut în faţa ochilor un exemplu atât de perfect de simetrie, că trebuia să mă bucur de el într-o tăcere absolută.

Dar n-a fost doar asta. S-a întâmplat că imediat cum Armando i-a spus surorii lui:

— Nadia, aceasta este Elena, eleva mamei, fata s-a înroşit şi, impulsiv, şi-a aruncat braţele de gâtul meu, murmurând:

— Elena, ce bucuroasă sunt să te cunosc.

Apoi, fără să-mi dea ocazia să spun ceva, a trecut la a lăuda, fără ironia fratelui, lucrurile pe care le scriam şi cum le scriam, pe un ton de un asemenea entuziasm, încât m-am simţit ca atunci când mama lui citea în clasă vreo expunere de-a mea. Sau poate că a fost chiar mai bine, pentru că erau prezente acolo ca s-o asculte persoanele la care ţineam cel mai mult, Nino şi Lila, şi amândoi, iată, puteau constata că în casa aceea eram iubită şi apreciată.

Am adoptat un comportament camaraderesc de care nu mă credeam că sunt capabilă, m-am dedat imediat unei discuţii dezinvolte, am scos din mine o italiană frumoasă, cultivată, pe care n-am simţit-o artificială ca cea pe care o foloseam la şcoală. L-am întrebat pe Nino despre călătoria lui în Anglia, am întrebat-o pe Nadia ce cărţi citea, ce muzică-i plăcea. Am dansat când cu Armando, când cu alţii, necontenit, şi m-am simţit în stare chiar şi de un rock’n’roll, în timpul căruia mi-au zburat ochelarii de pe nas, dar fără să se spargă. O seară extraordinară. La un moment dat, am văzut că Nino schimba

câteva cuvinte cu Lila, o invita la dans. Dar ea a refuzat, a ieşit din camera în care se dansa şi am pierdut-o din vedere. A trecut destul timp înainte să-mi aduc aminte de prezenţa prietenei mele. A fost nevoie de lenta descreştere a ritmului dansurilor şi de o discuţie aprinsă între Armando, Nino şi alţi câţiva tineri de vârsta lor, care s-au mutat cu Nadia pe terasă, atât din cauza căldurii, cât şi pentru a o aduce în discuţie pe Galiani, care rămăsese singură să fumeze şi să se răcorească.

— Vino, mi-a spus Armando, ţinându-mă de mână.

Am răspuns:

— O chem pe prietena mea, şi m-am eliberat.

Foarte încălzită, am căutat-o pe Lila prin camere, am găsit-o singură în faţa unui perete de cărţi.

— Hai, să mergem pe terasă, am spus.

— De ce?

— Să ne răcorim, să vorbim.

— Du-te tu.

— Te plictiseşti?

— Nu, mă uit la cărţi.

— Ai văzut câte sunt?

— Da.

Am simţit-o nemulţumită. Pentru că fusese neglijată. Din vina verighetei de pe deget, m-am gândit. Sau poate că în locul acesta frumuseţea ei nu e recunoscută, contează mai mult a Nadiei. Sau poate că e ea care, deşi având un soţ, deşi rămânând însărcinată, deşi făcând un avort, deşi inventând pantofii, deşi ştiind să facă bani, în casa asta nu înseamnă mare lucru, nu ştie să se facă apreciată ca în cartier. Eu da. Dintr-odată mi-am dat seama că se încheiase stagnarea începută în ziua nunţii Lilei. Ştiam să mă port printre oamenii aceia, mă simţeam mai bine decât cu prietenii mei din cartier. Singura anxietate era cea pe care acum mi-o provoca Lila cu izolarea ei, cu rămasul acela pe margine. Am târât-o de lângă cărţi, am târât-o pe terasă.

În timp ce cei mai mulţi încă dansau, în jurul profesoarei se formase un mic grup, trei sau patru băieţi şi două fete. Dar vorbeau doar băieţii, singura femeie care intervenea, ironic, era Galiani. Am înţeles imediat că băieţii mai mari, Nino, Armando şi unul pe nume Carlo, nu găseau că e demn să se confrunte cu ea. Aveau chef mai ales să se înfrunte între ei, o considerau

autoritatea care împarte laurii victoriei. Armando polemiza cu mama lui, dar în realitate i se adresa lui Nino. Carlo adera la poziţia profesoarei, dar în confruntarea cu ceilalţi doi avea tendinţa să-şi deosebească ideile de ale ei. Şi Nino replica într-un politicos dezacord cu Galiani şi în conflict deschis cu Armando şi cu Carlo. Am ascultat încântată. Cuvintele lor erau boboci care fie îmi deveneau în minte flori mai mult sau puţin cunoscute, şi atunci mă înflăcăram mimând participarea, fie manifestau forme necunoscute mie, şi atunci mă retrăgeam ca să-mi ascund ignoranţa. În acest al doilea caz însă deveneam nervoasă: nu ştiu despre ce vorbesc, nu ştiu cine e tipul ăsta, nu înţeleg. Erau sunete fără semnificaţie. Îmi demonstrau că lumea oamenilor, a faptelor, a ideilor era nemărginită şi că lecturile nocturne nu fuseseră suficiente, trebuia să citesc cu şi mai mult zel ca să fiu în stare să le spun lui Nino, lui Galiani, lui Carlo, lui Armando: da, eu înţeleg, eu ştiu. Planeta întreagă e ameninţată. Războiul nuclear. Colonialismul, neocolonialismul. Pieds-noirs, OAS şi Frontul Naţional de Eliberare. Violenţa măcelurilor. Gaullism-ul, fascismul. France, Armée, Grandeur, Honneur. Sartre e pesimist, dar contează pe masele de muncitori comunişti din Paris. Prostul mers al Franţei, cel al Italiei. Deschiderea spre stânga. Saragat, Nenni. Fanfani la Londra, Macmillan. Congresul creştin-democrat în oraşul nostru. Adepţii lui Fanfani, Moro, stânga creştin-democrată. Socialiştii au sfârşit în fălcile puterii. Noi, comuniştii, noi cu proletariatul nostru şi parlamentarii noştri vom fi cei care vom face să treacă legile de centru-stânga. Dacă va merge aşa, un partid marxist-leninist va aduce democraţia socială. Aţi văzut cum s-a comportat Leone la inaugurarea anului academic? Armando clătina din cap dezgustat: nu cu ajutorul planificării se schimbă lumea, sângele e necesar, e necesară violenţa. Nino îi răspundea cu calm: planificarea e un instrument indispensabil. O discuţie intensă, Galiani îi urmărea pe băieţi. Câte lucruri ştiau, stăpâneau toată faţa pământului. La un moment dat, Nino a dat exemplu, cu simpatie, America, a spus cuvinte în engleză ca şi cum ar fi fost englez adevărat. Am observat că în decursul unui an i se accentuase vocea, era groasă, aproape răguşită, şi o folosea într-un mod mai puţin rigid faţă de când vorbiserăm la nunta Lilei şi mai apoi la şcoală. A dat ca exemplu şi Beirutul ca şi cum ar fi fost acolo şi pe Danilo Dolci şi pe Martin Luther King şi pe

Bertrand Russell. S-a arătat în favoarea unei formaţiuni pe care o numea Brigada mondială pentru pace şi l-a temperat pe Armando care vorbea cu sarcasm despre ea. Apoi s-a însufleţit, a urcat tonul. Ah, ce frumos era. A spus că lumea avea capacităţile tehnice ca să şteargă de pe faţa pământului colonialismul, foametea, războiul. L-am ascultat copleşită de emoţie şi, chiar dacă mă simţeam pierdută printre o mie de lucruri pe care nu le cunoşteam – ce erau gaullism-ul, OAS, democraţia socială, deschiderea spre stânga; cine erau Danilo Dolci, Bertrand Russell, pieds-noirs, adepţii lui Fanfani; şi ce se întâmplase la Beirut sau în Algeria – am simţit nevoia, cum simţisem deja cu timp în urmă, să mă ocup de el, să am grijă de el, să-l protejez, să-l sprijin în orice ar fi făcut în cursul vieţii. A fost singurul moment al serii în care am invidiat-o pe Nadia, care-i stătea alături ca o divinitate minoră, dar strălucitoare. Apoi m-am auzit rostind fraze parcă împotriva voinţei mele, ca şi cum o altă persoană mai sigură, mai informată, ar fi decis să vorbească prin intermediul gurii mele. Am luat cuvântul fără să ştiu ce-o să spun, dar, ascultându-i pe băieţi, mi se mişcaseră în minte fragmente de fraze citite în cărţile şi ziarele lui Galiani. Timiditatea a devenit mai puţin puternică decât dorinţa de a mă pronunţa, de a-mi face simţită prezenţa acolo. Am folosit italiana elevată, deprinsă când traduceam din greacă şi din latină. M-am aliat cu Nino. Am spus că nu voiam să trăiesc într-o lume din nou în război. Noi, am spus, nu trebuie să repetăm greşelile generaţiilor dinaintea noastră. Războiul, astăzi, trebuie dus împotriva arsenalelor atomice, trebuie dus împotriva războiului însuşi. Dacă îngăduim folosirea acelor arme, vom deveni toţi mult mai vinovaţi decât naziştii. Ah, cât m-am emoţionat vorbind: am simţit că-mi vin lacrimi în ochi. Am încheiat spunând că era urgent ca lumea să fie schimbată, că erau prea mulţi tirani care ţineau popoarele sclave. Dar trebuia schimbată cu pacea.

Nu ştiu dacă am fost apreciată de toţi. Armando mi s-a părut nemulţumit şi o fată blondă al cărei nume nu-l ştiam s-a uitat fix la mine surâzând ironic. Însă deja în timp ce vorbeam, mi-am dat seama că Nino mă aproba. Şi Galiani, când şi-a spus părerea, m-a dat ca exemplu de două ori şi a fost emoţionant să aud: „Cum a zis în mod corect Elena”. Nadia, oricum, a făcut lucrul cel mai frumos. S-a desprins de Nino şi a venit să-mi

şoptească la ureche: „Cât de bună eşti, cât de curajoasă eşti”. Lila, care stătea lângă mine, n-a suflat o vorbă. Dar când profesoara încă vorbea, m-a smucit şi a şoptit în dialect:

— Mor de somn, afli unde e telefonul şi îl suni pe Stefano?

36.

Cât îi făcuse de rău seara aceea am aflat ulterior din caietele ei. Recunoştea că-mi ceruse să mă însoţească. Crezuse să se poată desprinde măcar pentru seara aceea de mezelărie şi că se poate simţi bine cu mine. Că poate participa la acea bruscă lărgire a lumii mele, cunoaşte pe profesoara Galiani şi vorbi cu ea. Recunoştea că trăise cu senzaţia că ştie cum să nu facă impresie proastă. Recunoştea că fusese sigură că o să placă băieţilor, plăcea întotdeauna. În schimb, se simţise imediat fără voce, stângace, lipsită de atitudine, de frumuseţe. Înşira detalii: chiar şi când eram una lângă alta, toţi alegeau să mă bage în seamă doar pe mine; îmi aduseseră prăjiturele, îmi aduseseră de băut, nimeni nu i se devotase ei; Armando îmi arătase un tablou de familie, ceva din secolul al XVII-lea, îmi vorbise vreun sfert de oră despre el: ea fusese tratată ca şi cum n-ar fi fost în stare să înţeleagă. N-o voiau. Nu voiau să ştie nimic despre ce fel de persoană era. În seara aia îi devenise clar pentru prima dată că viaţa ei va însemna pentru totdeauna Stefano, mezelăriile, nunta fratelui ei cu Pinuccia, discuţiile cu Pasquale şi Carmen, războiul meschin cu fraţii Solara. Asta scrisese, şi altele, poate chiar în noaptea aceea, poate de dimineaţă, în magazin. Acolo, toată seara, se simţise în mod definitiv pierdută.

Dar în maşină, întorcându-ne în cartier, nu s-a referit nici măcar un pic la sentimentul acela, a devenit doar rea, perfidă. A început imediat cum s-a instalat în maşină, când soţul ei a întrebat fără niciun chef dacă ne distraserăm. Am lăsat-o pe ea să răspundă, eram istovită de efort, de agitaţie, de plăcere. Şi ea, atunci, a început încet să mă rănească. A spus în dialect că nu se mai plictisise atâta niciodată în viaţa ei. Era mai bine dacă mergeam la un film, i s-a plâns soţului ei şi – lucru neobişnuit, făcut în mod evident înadins ca să mă rănească, ca să-mi

amintească: vezi, bine sau rău, eu am un bărbat în vreme ce tu nimic, eşti virgină, ştii totul, dar asta nu ştii cum e – i-a mângâiat mâna pe care el o ţinea pe schimbătorul de viteze. Şi dacă ne uitam la televizor, a spus, ar fi fost mai distractiv decât să petrec timpul cu oameni de rahat. Nu e un lucru acolo înăuntru, un obiect, un tablou, pe care să le fi câştigat ei direct. Mobilierul e de acum o sută de ani. Casa are cel puţin trei sute de ani. Cărţile da, unele sunt noi, dar altele sunt foarte vechi, atât de prăfuite, că n-au fost răsfoite de cine ştie cât timp, chestii vechi de drept, de istorie, de ştiinţă, de politică. Au citit şi studiat în casa aceea taţii, bunicii, străbunicii. De sute de ani sunt cel puţin avocaţi, medici, profesori. De aceea vorbesc toţi aşa, de aceea se îmbracă şi mănâncă şi se mişcă aşa şi pe dincolo. O fac pentru că s-au născut acolo. Dar n-au în cap nici măcar o idee care să le aparţină, pentru care să depună efort s-o gândească. Ei ştiu totul şi nu ştiu nimic. L-a sărutat pe soţul ei pe gât, i-a netezit părul cu vârful degetelor. Dacă veneai acolo sus, Ste', vedeai doar nişte papagali făcând crrr-crrr. Nu se înţelegea nici măcar un cuvânt din ce spuneau şi nu se înţelegeau nici măcar între ei. Tu ştii ce e OAS, ştii ce e deschiderea spre stânga? Data viitoare nu mă lua pe mine, Lenù, ia-l pe Pasquale şi aşa îţi arăt cum îi pune la punct în doi timpi şi trei mişcări. Cimpanzei care se pişă şi se cacă în closet şi nu pe pământ şi de asta îşi dau o grămadă de aere şi spun că ştiu ce ar trebui făcut în China şi ce în Albania şi ce în Franţa şi ce în Katanga. Şi tu, Lena, trebuie să-ţi spun asta: fii atentă, eşti pe cale să devii papagaliţa papagalilor. I s-a adresat soţului ei râzând. Trebuia s-o auzi, i-a spus. Avea o vocişoară, bla bla bla. Îi arăţi şi lui Stefano cum vorbeşti cu ăia? Tu şi fiul lui Sarratore, identici. *Brigada mondială a păcii; noi avem capacităţile tehnice; foametea*, *războiul.* Dar, pe bune, îţi baţi capul atâta la şcoală ca să poţi spune lucrurile cum le spune ăla? *Cine ştie să rezolve problemele munceşte pentru pace.* Bravo. Îţi aminteşti cum ştia să rezolve problemele fiul lui Sarratore? Îţi aminteşti, da, şi îi dai atenţie? Vrei să fii şi tu o marionetă a cartierului care joacă un rol ca să fie primită în casa acelor oameni? Pe noi vreţi să ne lăsaţi în rahatul nostru, singuri să ne spargem capul, în timp ce voi faceţi crrr-crrr, foametea, războiul, clasa muncitoare, pacea?

A fost atât de rea pe tot parcursul drumului din bulevardul Vittorio Emanuele până acasă, că eu am amuţit şi am simţit

veninul ei care transforma un moment aparent important al vieţii mele într-un pas greşit, care mă făcuse ridicolă. M-am luptat ca să n-o cred. Am simţit-o cu adevărat duşmancă şi capabilă de orice. Ştia să incendieze sistemul nervos al oamenilor de treabă, aprindea în piepturi focul distrugerii. Le-am dat dreptate Gigliolei şi Pinucciei, în fotografie era ea însăşi care ardea ca diavolul. Am urât-o şi a băgat de seamă până şi Stefano, care, atunci când s-a oprit la poartă şi m-a ajutat să cobor pe partea lui, a spus conciliant:

— Pa, Lenù, noapte bună, Lina glumeşte.

Şi eu am şoptit:

— Pa.

Şi am plecat. Abia când maşina pornise deja am auzit-o pe Lila că-mi striga, imitând vocea pe care, după ea, o căpătasem înadins în casa Galiani:

— Pa, eh, pa.

37.

În seara aceea a început lunga, frământata perioadă care a dus la prima noastră ruptură şi la o lungă despărţire.

Am făcut eforturi să-mi revin. Fuseseră o mie de motive de tensiune până atunci. Nemulţumirea ei şi, totodată, dorinţa ei de dominare ieşiseră continuu la suprafaţă. Dar niciodată niciodată niciodată nu se străduise atât de explicit să mă umilească. Am renunţat la ieşirile mele la mezelărie. Deşi îmi plătise cărţile pentru şcoală, deşi făcuserăm acel pariu al nostru, nu m-am dus să-i spun că fusesem promovată cu note de opt şi doi de nouă. Am început să lucrez, imediat după terminarea şcolii, într-o librărie de pe strada Mezzocannone şi am dispărut din cartier fără s-o anunţ. Amintirea tonului sarcastic din seara aceea, în loc să se atenueze, a devenit gigantic, şi, de asemenea, ranchiuna mea a devenit tot mai viguroasă. Mi s-a părut că nimic n-ar putea justifica ce-mi făcuse. Nu mi-a venit niciodată în minte, cum se întâmplase în schimb cu alte ocazii, că simţise nevoia să mă umilească pentru a putea suporta mai uşor umilirea ei.

În curând am aflat că lăsasem o impresie bună la petrecere, şi

asta mi-a uşurat detaşarea. Hoinăream pe strada Mezzocannone în timpul pauzei de prânz când m-am auzit strigată. Era Armando, care se ducea să dea un examen. Am aflat că studia medicina şi examenul era dificil, dar, înainte să dispară spre san Domenico Maggiore, s-a întreţinut oricum cu mine, copleşindu-mă cu complimente şi reîncepând să vorbească despre politică. Seara a apărut chiar la librărie, luase o notă bună, era fericit. Mi-a cerut numărul de telefon, am spus că n-aveam telefon; m-a întrebat dacă făceam o plimbare duminica următoare, i-am spus că duminica trebuia s-o ajut pe mama în casă. A început să vorbească despre America Latină, unde intenţiona să meargă imediat după ce îşi lua diploma să-i îngrijească pe cei săraci, să-i convingă să ia armele în mâini împotriva opresorilor şi a ţinut-o aşa mult timp, încât a trebuit să-l alung înainte ca patronul să se enerveze. În fine, eram bucuroasă pentru că, în mod evident, îi plăcusem şi m-am arătat amabilă, dar nu disponibilă. Cuvintele Lilei oricum făcuseră rău. Mă simţeam prost îmbrăcată, prost pieptănată, cu un ton fals, ignorantă. În plus, odată cu terminarea şcolii, fără Galiani, obiceiul de a citi ziarele se destrămase şi, pentru că banii erau număraţi, nu simţisem nevoia să le cumpăr dând din buzunarul meu. Astfel Napoli, Italia, lumea redeveniseră rapid o mlaştină ceţoasă în interiorul căreia nu mă mai orientam. Armando vorbea, eu aprobam din cap, dar nu înţelegeam mai nimic din ce spunea.

A doua zi a fost o altă surpriză. În timp ce măturam podeaua librăriei, mi-au apărut în faţă Nino şi Nadia. Aflaseră de la Armando unde lucram şi veniseră înadins să mă salute. Mi-au propus să merg cu ei la film duminica următoare. A trebuit să răspund cum îi răspunsesem lui Armando: nu era posibil, munceam toată săptămâna şi tata şi mama în ziua de sărbătoare mă voiau acasă.

— Dar câţiva paşi prin cartier poţi să faci?

— Asta da.

— Atunci vom veni noi la tine.

Pentru că patronul m-a strigat pe un ton mai nervos ca de obicei – era un bărbat în jur de vreo şaizeci de ani, cu pielea feţei care părea murdară, foarte irascibil, cu privirea depravată –, au plecat imediat.

Duminica următoare, dimineaţa târziu, m-am auzit strigată din curte şi am recunoscut vocea lui Nino. Am apărut la

fereastră, era singur. Am încercat în câteva minute să mă fac prezentabilă şi, fără măcar să-i spun mamei, fericită şi totodată neliniştită, am alergat jos. Când l-am avut în faţă, n-am mai avut aer.

— N-am decât zece minute, am spus gâfâind, aşa că n-am ieşit să ne plimbăm pe şosea, am hoinărit printre blocuri.

Cum de venise fără Nadia? De ce bătuse tot drumul până acolo deşi ea nu putea? A răspuns la întrebările mele fără să i le pun. Nadia avea în vizite nişte rude ale tatălui ei şi fusese obligată să rămână acasă. El venise până acolo ca să revadă cartierul, dar şi ca să-mi aducă ceva de citit, ultimul număr dintr-o revistă care se numea *Cronache meridionali.* Mi-a întins fasciculul cu un gest încruntat, i-am mulţumit. Apoi a început, inadecvat, să vorbească rău despre revistă, astfel încât m-am întrebat de ce decisese să mi-o dăruiască.

— E schematică, a spus şi a adăugat râzând: Ca Galiani şi ca Armando.

Apoi a redevenit serios, a luat un ton care mi s-a părut de moş. A spus că-i datora foarte mult profesoarei noastre, că fără ea perioada liceului ar fi fost o pierdere de timp, dar că trebuia să fii în gardă, să fii atent cu ea.

— Defectul ei major, a subliniat, e că nu suportă faptul că poţi avea o minte diferită de a ei. Ia de la ea tot ce-ţi poate da, dar pe urmă mergi pe drumul tău.

Apoi a revenit la revistă, a spus că scria în ea şi Galiani şi, pe neaşteptate, fără nicio legătură, s-a referit la Lila:

— Apoi, eventual, dă-i-o şi ei s-o citească.

Nu i-am spus că Lila nu mai citea nimic, că acum era doamna Carracci, că din fetiţa care fusese odinioară nu rămăsese decât răutatea. Am ocolit subiectul, am întrebat de Nadia, mi-a spus că va face o lungă călătorie cu familia, cu maşina până în Norvegia, şi apoi va petrece restul verii la Anacapri, unde tatăl avea o casă de vacanţă.

— O să te duci s-o vizitezi?

— O dată sau de două ori, trebuie să învăţ.

— Mama ta e bine?

— Foarte bine. Anul acesta se duce la Barano, s-a împăcat cu stăpâna casei.

— O să-ţi petreci vacanţa cu familia ta?

— Eu? Cu tata? Absolut niciodată. O să fiu la Ischia, dar cu

treburile mele.

— Unde o să te duci?

— Am un prieten care are o casă la Forio: părinţii i-o lasă toată vara şi vom sta acolo să învăţăm. Tu?

— O să muncesc pe Mezzocannone până în septembrie.

— Şi de Sfânta Maria?

— Nu, de Sfânta Maria nu.

A zâmbit:

— Atunci vino la Forio, casa e mare: poate pentru două, trei zile vine şi Nadia.

Am zâmbit emoţionată. La Forio? La Ischia? Într-o casă fără adulţi? Îşi amintea de Maronti? Îşi amintea că acolo ne sărutaserăm? Am spus că trebuia să mă întorc acasă.

— O să mai trec, a promis, vreau să aflu ce crezi despre revistă.

A adăugat cu voce joasă, cu mâinile îndesate în buzunare:

— Îmi place să vorbesc cu tine.

Cât vorbise, într-adevăr. M-am simţit mândră, m-a emoţionat faptul că se simţise în largul lui. Am şoptit:

— Şi mie, deşi nu zisesem mai nimic şi mă pregăteam să intru pe uşa blocului când s-a întâmplat ceva care ne-a tulburat pe amândoi.

Un urlet a tăiat liniştea duminicală a curţii şi am văzut-o pe Melina la fereastră. Dădea din mâini încercând să ne atragă atenţia. Când s-a întors şi Nino să se uite, perplex, Melina a ţipat şi mai tare, un amestec de bucurie şi nelinişte. A urlat: „Donato”.

— Cine e? a întrebat Nino.

— Melina, am spus, îţi aminteşti?

El s-a strâmbat stingherit.

— E supărată pe mine?

— Nu ştiu.

— Zice Donato.

— Da.

S-a întors din nou să privească spre fereastra de la care văduva se întindea, continuând să strige numele acela.

— Ţi se pare că semăn cu tata?

— Nu.

— Sigur?

— Da.

A spus nervos:

— Plec.

— E mai bine.

S-a îndepărtat cu pas vioi, umerii curbaţi, în timp ce Melina îl striga tot mai tare, tot mai agitată: Donato, Donato, Donato.

Am fugit şi eu, m-am întors acasă cu inima bătându-mi cu putere şi cu o mie de gânduri învălmăşite în cap. Nino n-avea nici măcar o trăsătură care să-l apropie de Sarratore: nici statura, nici chipul, nici comportamentul, nici vocea sau privirea. Era un fruct neobişnuit, foarte dulce. Cât era de fascinant cu părul acela lung şi ciufulit. Cât era de străin oricărei alte forme masculine: în întregul Napoli nu era nimeni care să-i semene. Şi mă stima, chiar dacă eu trebuia încă să merg în clasa a treia de liceu, iar el era la facultate. Făcuse drumul până în cartier duminica. Îşi făcuse griji pentru mine, venise să mă pună în gardă. Voise să mă anunţe că Galiani era frumoasă şi bună, dar avea şi ea defectele ei, şi, până una alta, îmi adusese fasciculul acela, convins că sunt în stare să-l citesc şi să-l discutăm. Ajunsese chiar să mă invite la Ischia, la Forio, de Sfânta Maria. Lucru imposibil de concretizat, nu era o invitaţie reală. El însuşi ştia bine că părinţii mei nu erau că ai Nadiei, nu m-ar fi lăsat niciodată să mă duc; şi totuşi, mă invitase oricum, pentru că în cuvintele rostite am auzit alte cuvinte nerostite, ca: *ţin să te văd, cât mi-ar plăcea să revenim la discuţiile noastre din Port, de pe plaja Maronti*. Da, da, am auzit în mintea mea, şi mie mi-ar plăcea, vin la tine, de Sfânta Maria am să fug de acasă, să se întâmple ce trebuie să se întâmple.

Am ascuns revista printre cărţile mele. Dar seara, cum m-am băgat în pat, m-am uitat la cuprins şi am tresărit. Era un articol semnat de Nino. Un articol de-al lui în fasciculul acela cu un aspect foarte serios: aproape o carte, nu revistuţa de studenţi, gri şi neîngrijită, în care îmi propusese cu doi ani în urmă să public rezumatul meu împotriva preotului, ci pagini importante scrise de oameni mari pentru oameni mari. Şi totuşi, iată-l acolo, pe Antonio Sarratore, cu nume şi prenume. Şi eu îl cunoşteam. Şi era doar cu doi ani mai mare decât mine.

Am citit, am înţeles puţin, am recitit. Articolul vorbea despre Programare cu majusculă, de Plan cu majusculă şi era scris într-un mod complicat. Dar era un fragment al inteligenţei lui, un fragment al persoanei lui pe care, fără să se laude, mi-l dăruise

mie.

Mie.

M-au năpădit lacrimile, am pus deoparte revista abia noaptea târziu. Să-i vorbesc Lilei despre ea? Să i-o împrumut? Nu, era un lucru al meu. Cu ea nu mai voiam să am relaţii autentice, doar salut, discuţii vagi. Nu ştia să mă aprecieze. Alţii, în schimb, ştiau: Armando, Nadia, Nino. Ei erau prietenii mei, ei trebuiau să fie confidenţii mei. Văzuseră în mine, imediat, ceea ce ea se grăbise să nu vadă. Pentru că avea privirea cartierului. Era capabilă să privească doar ca Melina care, ferecată în nebunia ei, îl vedea pe Donato în Nino, îl confunda cu fostul ei amant.

38.

Iniţial nu voiam să merg la nunta Pinucciei şi a lui Rino, dar a venit Pinuccia personal să-mi aducă invitaţia şi, pentru că m-a tratat cu o afecţiune exagerată, ba chiar, în legătură cu multe lucruri mi-a cerut sfatul, n-am ştiut să-i spun nu, chiar dacă n-a extins invitaţia la părinţii şi fraţii mei. Nu e o impoliteţe de-a mea, s-a justificat, ci de-a lui Stefano. Fratele ei nu doar că refuzase să-i dea din banii familiei cu care să-şi poată cumpăra casă (îi zisese că investiţiile pe care le făcuse în pantofi şi în mezelăria nouă îl lăsaseră lefter), dar, dat fiind că el plătea rochia de mireasă, fotograful şi, mai ales, trataţia, ştersese personal jumătate de cartier de pe lista invitaţilor. Un comportament foarte urât, Rino era şi mai stânjenit decât ea. Logodnicul ei ar fi dorit o nuntă la fel de fastuoasă ca a surorii sale şi, ca ea, o casă nouă cu vedere spre calea ferată. Dar, deşi era de-acum patronul unei fabrici de încălţăminte, doar cu puterile lui nu reuşea, şi pentru că era cheltuitor, tocmai îşi cumpărase un Fiat 1100, nu avea o liră pusă deoparte. De aceea, după multe împotriviri, deciseseră de comun acord să meargă să locuiască în vechea casă a lui don Achille, evacuând-o pe Maria din dormitor. Intenţionau să economisească, pe cât posibil, şi să-şi cumpere în curând un apartament mai frumos decât al lui Stefano şi al Lilei. Fratele meu e un prost, mi-a zis în concluzie Pinuccia cu ranchiună: când e vorba de soţia lui cheltuieşte şi cheltuieşte, în timp ce pentru sora lui nu are bani.

Am evitat orice comentariu. M-am dus la nuntă în compania Marisei şi a lui Alfonso care părea tot mai mult că aşteaptă acele ocazii mondene ca să devină o altă persoană. Nu mai era obişnuitul meu coleg de bancă, ci un tânăr fermecător în înfăţişare şi comportament, cu părul negru, barba foarte deasă cu o nuanţă albastră care-i urca pe obraji, cu ochii languroşi şi cu costumul care nu atârna pe el cum li se întâmpla altor bărbaţi, ci îi scotea în evidenţă corpul subţire şi în acelaşi timp agil.

În speranţa că Nino o să fie obligat să-şi însoţească sora, am studiat foarte bine articolul lui şi întreaga revistă *Cronache meridionali*. Dar de-acum cavalerul Marisei era Alfonso, el se ducea s-o ia, el o ducea înapoi şi Nino n-a apărut. Am rămas lipită de cei doi, voiam să evit să mă trezesc faţă-n faţă cu Lila.

La biserică abia am zărit-o în primul rând, între Stefano şi Maria, şi era cea mai frumoasă, imposibil s-o ocoleşti cu privirea. Ulterior, la recepţia de nuntă care a avut loc în acelaşi restaurant de pe strada Orazio ca a ei, cu un an şi puţin în urmă, ne-am intersectat o singură dată şi am schimbat cuvinte prudente. Apoi eu am nimerit la o masă de la margine cu Alfonso, cu Marisa şi cu un băieţel blond de vreo treisprezece ani. Ea a stat cu Stefano la masa mirilor, împreună cu invitaţii de seamă. Câte lucruri se schimbaseră în scurt timp! Nu era Antonio, nu era nici Enzo, amândoi încă sub arme. Vânzătoarele din mezelării, Carmen şi Ada, fuseseră invitate, dar Pasquale nu, sau poate că el alesese să nu vină ca să nu se amestece printre cei pe care, în pălăvrăgelile de la pizzerie, mai în glumă, mai în serios, plănuia să-i omoare cu propriile lui mâini. Lipsea şi mama lui, Giuseppina Peluso, lipseau Melina şi fiii ei. În schimb, cei din familia Carracci, familia Cerullo şi familia Solara, asociaţi în diverse afaceri, stăteau toţi împreună la masa mirilor, împreună cu rudele din Florenţa, adică negustorul de metale şi soţia lui. Am văzut că Lila vorbea cu Michele, râdea exagerat. Din când în când, se uita în direcţia mea, dar eu întorceam imediat privirea cu un amestec de enervare şi suferinţă. Cât râdea, prea mult! Mi-a venit în minte mama. Cum întruchipa ea femeia măritată şi era vulgară în atitudine, în dialect. Îi acaparase toată atenţia lui Michele, care totuşi o avea lângă el pe logodnica lui, Gigliola, palidă, furibundă din cauză că o neglija. Doar Marcello, când şi când, îi adresa un cuvânt viitoarei lui cumnate ca s-o calmeze.

Lila, Lila: voia să exagereze şi, cu exagerările ei, să ne facă pe toţi să suferim. Mi-am dat seama că şi Nunzia şi Fernando îi aruncau fiicei lor priviri lungi şi neliniştite.

Ziua a decurs lin, în afara a doua episoade aparent fără consecinţe. Să-l vedem pe primul. Printre invitaţi era şi Gino, fiul farmacistului, pentru că se logodise de curând cu o verişoară de gradul al doilea din familia Carracci, o fetiţă slabă, cu părul castaniu lipit de cap şi cu cearcăne pronunţate. Crescând, devenise tot mai odios, nu mi-o iertam că-l avusesem logodnic când eram mică. Perfid fusese atunci, perfid rămăsese şi, în plus, se găsea într-un moment care-l făcea şi mai fals. Rămăsese din nou repetent. Pe mine demult nici nu mă saluta, dar continuase să se ţină după Alfonso şi când se purta prieteneşte, când îşi bătea joc de el cu jigniri cu tentă sexuală. Cu acea ocazie, poate din invidie (Alfonso fusese promovat cu media şapte şi, în plus, era însoţit de Marisa, care era graţioasă şi avea ochi scânteietori), s-a comportat într-un mod absolut insuportabil. La masa noastră stătea băieţelul acela blond la care m-am referit, frumos, foarte timid. Era fiul unei rude de-a Nunziei, emigrat în Germania şi căsătorit cu o nemţoaică. În timp ce eu mă simţeam foarte agitată şi nu-l prea încurajam să vorbească, atât Alfonso, cât şi Marisa îl făcuseră să se simtă în largul lui. Mai ales Alfonso începuse să pălăvrăgească neîntrerupt cu el, se ocupa de el dacă ospătarii îl neglijau şi îl însoţise chiar şi pe terasă să vadă marea. Exact când cei doi intrau înapoi şi se întorceau la masă glumind între ei, Gino a lăsat-o pe logodnica lui care încerca să-l oprească râzând şi a venit să se aşeze lângă noi. I s-a adresat băieţelului cu voce joasă, arătând spre Alfonso:

— Fii atent la ăsta, că e poponar: acu’ a venit cu tine pe terasă, data viitoare vine cu tine la closet.

Alfonso s-a făcut roşu ca focul, dar n-a reacţionat, a zâmbit dezarmat şi a rămas fără replică. Marisa a fost cea care s-a enervat:

— Cum îţi permiţi?

— Îmi permit pentru că ştiu.

— Să aud ce ştii.

— Sigur?

— Da.

— Vezi că eu îţi zic.

— Hai, zi.

— Fratele logodnicei mele odată a fost oaspete în casa familiei Carracci şi a trebuit să doarmă în acelaşi pat cu ăsta.

— Şi?

— El l-a atins.

— El cine?

— El.

— Unde e logodnica ta?

— Uite-o acolo.

— Zi proastei ăleia că eu pot dovedi că lui Alfonso îi plac femeile, pe când ea nu ştiu dacă poate spune acelaşi lucru despre tine.

Şi atunci s-a întors spre logodnicul ei şi l-a sărutat pe gură: un sărut public, atât de intens, că eu n-aş fi avut niciodată curajul să fac asta în faţa tuturor.

Lila, care continua să privească în direcţia mea ca şi cum mă supraveghea, a fost prima care a observat sărutul acela şi a bătut din palme cu un gest spontan de entuziasm. A aplaudat şi Michele, râzând, şi Stefano i-a aruncat un compliment necioplit fratelui, imediat susţinut de negustorul de metale. În fine, s-au iscat tot felul de glume, dar Marisa s-a comportat ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat. Între timp, strângându-i o mână lui Alfonso cu forţă exagerată – i s-au albit nodurile – i-a spus şoptit lui Gino, care privise sărutul cu o expresie obtuză:

— Acum cară-te de aici, de nu îţi trag o palmă.

Fiul farmacistului s-a ridicat fără să scoată un cuvânt şi s-a întors la masa lui, unde imediat logodnica i-a spus ceva la ureche, cu o expresie agresivă. Marisa le-a aruncat amândurora o ultimă privire de dispreţ.

Din momentul acela mi-am schimbat părerea despre ea. Am admirat-o pentru curajul ei, pentru capacitatea ei încăpăţânată de a iubi, pentru seriozitatea cu care se ataşase de Alfonso. Iată altă persoană pe care am neglijat-o, m-am gândit cu amărăciune, şi am greşit. Cât mă ţinuse cu ochii închişi dependenţa de Lila. Cât fuseseră de frivole aplauzele ei de puţin mai devreme, cât erau de aliniate distracţiei bădărăneşti a lui Michele, a lui Stefano şi a negustorului de metale.

Al doilea episod a avut-o ca protagonistă chiar pe Lila. Era deja spre finalul petrecerii. Mă ridicasem să mă duc la baie şi treceam prin faţa mesei miresei când am auzit-o pe soţia

negustorului de metale râzând tare. M-am întors. Pinuccia era în picioare şi se tot ferea, pentru că femeia îi ridica rochia de mireasă cu forţa, îi descoperea picioarele groase, robuste, şi-i spunea lui Stefano:

— Ia uite ce coapse are sora ta, ia uite ce cur şi ce burtă. În ziua de azi vouă, bărbaţilor, vă plac femeile care par nişte perii de veceu, dar pe cele ca Pinuccia noastră le-a făcut Dumnezeu înadins ca să vă dea copii.

Lila, care ducea un pahar la gură, fără să se gândească o secundă, i-a aruncat vinul în faţă şi pe rochia din mătase naturală. Ca de obicei, m-am gândit imediat anxioasă, crede că-şi poate permite totul şi acum se va declanşa haosul. Am şters-o spre toaletă, m-am închis înăuntru, am rămas acolo cât mai mult posibil. Nu voiam să văd furia Lilei, nu voiam s-o aud. Nu voiam să mă amestec, mă temeam să nu fiu târâtă în suferinţa ei, mi-era frică să nu mă simt obligată, dintr-o lungă obişnuinţă, să fiu alături de ea. Când am ieşit, totul în schimb era liniştit. Stefano pălăvrăgea cu negustorul de metale şi cu soţia lui, care stătea ţeapănă în rochia pătată. Mica orchestră cânta, perechile dansau. Numai Lila nu era. Am văzut-o dincolo de geamuri, pe terasă. Privea marea.

39.

Am fost tentată să mă duc la ea, dar m-am răzgândit imediat. Probabil că era foarte nervoasă şi, cu siguranţă, s-ar fi purtat urât cu mine, chestie care ar fi înrăutăţit şi mai mult lucrurile dintre noi. Am hotărât să mă întorc la masa mea când a apărut lângă mine Fernando, tatăl ei, şi m-a întrebat timid dacă voiam să dansez.

N-am îndrăznit să refuz, am dansat în tăcere un vals. M-a condus cu încredere prin sală, printre perechile cherchelite, strângându-mi prea tare mâna cu mâna lui transpirată. Soţia probabil că-i dăduse sarcina să-mi spună ceva important, dar el nu şi-a găsit curajul. Abia la finalul valsului a murmurat, vorbindu-mi, surprinzător, cu dumneavoastră:

— Dacă nu vă deranjează prea mult, vorbiţi puţin cu Lila, mama ei e îngrijorată.

Apoi a adăugat ursuz:

— Când aveţi nevoie de o pereche de pantofi, treceţi pe la mine, fără reţinere, şi s-a întors în grabă la masa lui.

Faptul că mi-a oferit un fel de recompensă pentru eventualul timp dedicat Lilei m-a indispus. Le-am cerut lui Alfonso şi Marisei să plecăm, ceea ce au acceptat foarte bucuroşi. Până când am ieşit din restaurant am simţit privirea Nunziei asupra mea.

În zilele următoare am început să-mi pierd încrederea. Mă gândisem că a lucra într-o librărie înseamnă să ai multe cărţi la dispoziţie şi timp să citeşti, dar avusesem ghinion. Patronul mă trata ca pe o servitoare, nu suporta să stau pe loc o clipă: mă obliga să descarc ditamai cutiile, să le îngrămădesc unele peste altele, să le golesc, să aranjez cărţile noi, să le rearanjez pe cele vechi, să le şterg de praf şi mă trimitea sus-jos pe o scară mobilă cu unicul scop de a se uita pe sub fusta mea. În plus, Armando, după acea primă apariţie când mi s-a părut foarte prietenos, nu se mai arătase. Dar, mai ales, Nino nu mai apăruse, nici în compania Nadiei, nici singur. Durase atât de puţin interesul lor pentru mine? Am început să simt singurătatea, plictiseala. Mă vlăguiau căldura, efortul, scârba cauzată de privirile şi cuvintele grosolane ale librarului. Orele erau lungi. Ce căutam în grota aia fără lumină în timp ce pe trotuar treceau băieţi şi fete care se duceau în misterioasa clădire a universităţii, loc în care, aproape sigur, n-aş fi intrat niciodată? Nino unde era? Plecase deja la Ischia să înveţe? Îmi lăsase revista, articolul lui şi eu le studiasem ca pentru un examen, dar se va întoarce vreodată să mă examineze? Cu ce greşisem? Îmi văzusem prea mult de-ale mele? Se aştepta să-l caut eu şi de aceea nu mă căuta? Trebuia să vorbesc cu Alfonso, să iau legătura cu Marisa, s-o întreb de fratele ei? Şi de ce? Nino avea o logodnică, pe Nadia: ce sens avea s-o întreb pe sora lui unde era, ce făcea? Aş fi fost caraghioasă.

Zi după zi s-a ascuţit conştiinţa de sine care, în mod atât de neaşteptat, se expandase după petrecere şi m-am simţit deprimată. Trebuia să mă scol devreme, să alerg pe Mezzocannone, să trudesc toată ziua, să mă întorc acasă obosită. În plus aveam miile de cuvinte de la şcoală strânse în minte şi imposibil de folosit. M-am întristat, nu doar reamintindu-mi de pălăvrăgelile cu Nino, ci şi gândindu-mă la verile de la Sea Garden cu fiicele papetăresei, cu Antonio. Ce

stupid se terminase povestea noastră, era singura persoană care mă iubise cu adevărat, nu vor mai fi altele. Reevocam, seara în pat, mirosul pe care-l emana pielea lui, întâlnirile de la lacuri, cum ne-am sărutat şi frecat unul de altul în vechea fabrică de roşii.

Mă deprimam în felul acela când, într-o seară, după cină, au venit să mă caute Carmen, Ada şi Pasquale, care avea o mână bandajată pentru că se rănise la muncă. Am luat o îngheţată, am mâncat-o în părculeţ. Carmen m-a întrebat direct, puţin agresivă, cum de nu mai apăream pe la mezelărie. I-am răspuns că lucram pe Mezzocannone şi nu mai aveam timp. Ada a menţionat în treacăt, destul de rece, că dacă ţinem la o persoană, timp găsim întotdeauna, dar aşa eram eu, ce să-i faci. Am întrebat:

— Aşa cum?

Mi-a răspuns:

— Fără sentimente. E de ajuns să vezi cum te-ai purtat cu fratele meu.

I-am amintit, izbucnind urât, că fratele ei mă părăsise şi ea a replicat:

— Da, ferice de cel care crede: sunt oameni care părăsesc şi oameni care ştiu să se facă părăsiţi.

Chestie cu care Carmen a fost de acord:

— Şi prieteniile, a spus, par că se rup din cauza unuia şi în schimb, dacă te uiţi, e vina celuilalt.

În momentul acela am devenit agitată, am spus accentuând:

— Ascultaţi, dacă eu şi Lina ne-am îndepărtat, nu e vina mea.

Şi aici a intervenit Pasquale, a spus:

— Lenù, nu contează a cui e vina, important e că noi trebuie să fim cu Lina.

A amintit de povestea cu dinţii lui bolnavi, de modul în care-l ajutase, a vorbit despre banii pe care încă-i dădea pe ascuns lui Carmen şi despre cum îi trimitea bani chiar şi lui Antonio căruia sub arme, deşi eu nu ştiam şi nu voiam să ştiu, îi era foarte greu. Am încercat prudent să întreb ce i se întâmpla fostului meu logodnic şi mi-au povestit pe tonuri diferite, care mai agresiv, care mai puţin, că avusese o criză de nervi, că se simţea rău, dar că era un tip dur, nu ceda, o scotea el la capăt. *Lina, în schimb.*

— Ce are Lina?

— Vor s-o ducă la un medic.
— Cine vrea s-o ducă?
— Stefano, Pinuccia, rudele.
— De ce?
— Ca să afle cum de a rămas însărcinată o singură dată şi pe urmă nu s-a mai întâmplat.
— Şi ea?
— Se comportă ca o nebună, nu vrea să meargă.
Eu am ridicat din umeri.
— Ce pot să fac?
Carmen a zis:
— Du-o tu.

40.

Am vorbit cu Lila. A început să râdă şi a spus că se va duce la medic doar dacă juram că nu eram supărată pe ea.
— Bine.
— Jură.
— Jur.
— Jură pe fraţii tăi, jură pe Elisa.
Am spus că nu era mare scofală să meargă la medic, dar că dacă nu voia să meargă, mie nu-mi păsa, să facă ce voia. A devenit serioasă.
— Nu juri, atunci.
— Nu.
A tăcut o clipă, apoi a recunoscut cu ochii în pământ:
— Bine, am greşit.
Am făcut o grimasă iritată.
— Du-te la medic şi dă-mi de veste.
— Tu nu vii?
— Dacă lipsesc, librarul mă concediază.
— Te angajez eu, a spus ironică.
— Du-te la medic, Lila.
S-a dus la medic însoţită de Maria, de Nunzia şi de Pinuccia. Toate trei au vrut să fie prezente la vizită. Lila a fost ascultătoare, disciplinată: nu mai avusese parte de nicio vizită de genul acela, a stat tot timpul cu buzele strânse şi ochii

holbaţi. Când doctorul, un bărbat foarte în vârstă care fusese recomandat de moaşa din cartier, a spus cu cuvinte înţelepte că totul era în regulă, mama şi soacra s-au înveselit, Pinuccia, în schimb, s-a posomorât, a întrebat:

— Atunci, cum de nu rămâne însărcinată şi, dacă totuşi rămâne, copiii nu ajung să se nască?

Medicul a simţit ostilitatea şi s-a încruntat.

— Doamna e foarte tânără, a spus, trebuie să se fortifice puţin.

Să se fortifice. Nu ştiu dacă medicul a folosit chiar verbul acela, oricum, asta mi s-a comunicat şi m-a impresionat mult. Însemna că Lila, în ciuda forţei pe care o manifesta în orice moment, era slabă. Însemna că nu rămânea însărcinată, sau copiii nu rezistau în burta ei, nu pentru că ea avea o misterioasă putere care îi anihila, ci pentru că, dimpotrivă, era o femeie cu probleme. Ranchiuna mea s-a diminuat. Când, în curte, mi-a povestit despre tortura vizitei medicale cu expresii vulgare adresate atât medicului, cât şi celor trei însoţitoare, n-am dat semne de enervare, ci, dimpotrivă, m-am arătat interesată: nu mă consultase niciun medic niciodată, nici măcar moaşa. La final, a conchis sarcastică:

— M-a sfâşiat cu o chestie de fier, i-am dat o grămadă de bani ca să ajungă la ce concluzie? Că am nevoie să mă fortific.

— Cum să te fortifici?

— Trebuie să fac băi la mare.

— Nu înţeleg.

— Plaja, Lenù, soarele, apa sărată. Se pare că dacă te duci la mare, te fortifici şi rămâi însărcinată.

Ne-am salutat bine dispuse. Ne revăzuserăm şi, în ansamblu, ne simţiserăm bine.

A doua zi a apărut din nou, afectuoasă cu mine, dar enervată pe soţul ei. Stefano voia să închirieze o casă la Torre Annunziata şi s-o trimită acolo toată luna iulie şi toată luna august împreună cu Nunzia şi cu Pinuccia, care voia şi ea să se fortifice, chiar dacă nu era nevoie. Se gândeau deja cum să rezolve cu magazinele. Alfonso s-ar fi ocupat de Piaţa Martirilor împreună cu Gigliola, până când începea din nou şcoala, iar Maria ar fi înlocuit-o pe Lila în mezelăria cea nouă. Mi-a spus doborâtă:

— Dacă stau două luni cu mama şi Pinuccia, mă omor.

— Dar faci băi, stai la soare.

— Nu-mi plac băile şi nu-mi place nici să stau la soare.

— Dacă aş putea să mă fortific eu în locul tău, aş pleca chiar mâine.

M-a privit curioasă, apoi a spus încet:

— Atunci vino cu mine.

— Trebuie să lucrez pe Mezzocannone.

S-a înflăcărat, a repetat că mă va angaja ea, dar de data asta a vorbit fără ironie.

— Dă-ţi demisia, a început să mă preseze, şi-ţi dau cât îţi dă librarul.

Nu mai contenea, spunea că dacă aş fi fost de acord, totul ar fi devenit suportabil, chiar şi Pinuccia cu burta aia ascuţită care deja se vedea. Am refuzat politicos. Mi-am imaginat ce s-ar fi întâmplat în acele două luni în casa încinsă din Torre del Greco: certuri cu Nunzia, plânsete; certuri cu Stefano când ar fi venit sâmbăta seara; certuri cu Rino când ar fi apărut împreună cu cumnatul ca să fie alături de Pinuccia; certuri mai ales cu Pinuccia, nesfârşite, pe un ton scăzut sau ostentativ, cu răutăţi ironice şi jigniri nemaiauzite.

— Nu pot, am zis în cele din urmă cu fermitate, mama nu mi-ar îngădui.

Ea a plecat furioasă, armonia dintre noi era fragilă. A doua zi dimineaţă, pe neaşteptate, a apărut la librărie Nino, palid, slăbit. Dăduse examen după examen, în total patru. Eu, care-mi imaginam spaţiile ample din spatele zidurilor universităţii, unde studenţi foarte pregătiţi şi bătrâni înţelepţi discutau toată ziua despre Platon, ca şi despre Kepler, l-am ascultat vrăjită, spunând doar atât:

— Ce priceput eşti.

Şi cum mi s-a părut oportun, am lăudat cu numeroase cuvinte cam superficiale articolul său din *Cronache meridionali.* M-a ascultat serios, fără să mă întrerupă deloc, astfel că la un moment dat nu mai ştiam ce să spun ca să-i arăt că-i cunoşteam textul în profunzime. În cele din urmă, a părut mulţumit, a exclamat că nici Galiani, nici Armando, nici Nadia nu-l citiseră cu atâta atenţie. Şi a început să vorbească despre alte participări pe care le avea în minte pe aceeaşi temă şi pe care spera că i le vor publica. Am stat să-l ascult în pragul librăriei, prefăcându-mă că nu-l aud pe patronul care mă striga. După un urlet mai brutal decât celelalte, Nino a mormăit ce vrea prostul ăla, a mai

zăbovit încă puţin cu aerul lui obraznic, mi-a zis că va pleca la Ischia a doua zi şi mi-a întins mâna. I-am strâns-o – era subţire, delicată – şi el imediat m-a tras uşor spre el, s-a aplecat, mi-a atins uşor buzele cu ale lui. A fost o clipă, apoi mi-a dat drumul cu o mişcare lejeră, mângâindu-mi palma cu degetele, şi a plecat spre Rettifilo. Am rămas să-l privesc îndepărtându-se fără să se întoarcă vreodată, cu mersul lui de condotier împrăştiat care nu se temea de nimic pe lume pentru că lumea exista doar ca să i se supună lui.

În noaptea aceea n-am închis ochii. Dimineaţa m-am trezit devreme şi am alergat la mezelăria cea nouă. Am găsit-o pe Lila exact când ridica storul. Carmen nu venise încă. Nu i-am vorbit de Nino, am murmurat doar, pe tonul cuiva care cere imposibilul şi ştie asta:

— Dacă te duci să faci băi la Ischia şi nu la Torre Annunziata, îmi dau demisia şi vin cu tine.

41.

Am debarcat pe insulă în a doua duminică a lunii iulie, Stefano şi Lila, Rino şi Pinuccia, Nunzia şi cu mine. Cei doi bărbaţi erau încărcaţi de bagaje, neliniştiţi ca nişte eroi antici ajunşi pe un pământ necunoscut, stingheriţi de lipsa automobilelor lor, un fel de armură pentru ei, nefericiţi din cauza trezitului de dimineaţă şi a renunţării, prin urmare, la răsfăţurile cartierului în zi de sărbătoare. Soţiile, îmbrăcate de sărbătoare, erau supărate pe ei, dar din motive diferite: Pinuccia pentru că Rino se încărcase prea mult fără să-i lase ei nicio povară, Lila pentru că Stefano se prefăcea că ştie ce să facă şi unde să meargă, dar se vedea bine că habar n-avea. În ce-o privea pe Nunzia, avea aerul cuiva care se simte tolerat cu greu şi era atentă să nu spună lucruri deplasate, care puteau să-i deranjeze pe tineri. Singura cu adevărat bucuroasă eram eu, cu sacul în spinare plin de puţinele mele lucruri, încântată de mirosurile Ischiei, de sunetele, de culorile care, imediat ce am debarcat, se suprapuseseră, promiţător, peste amintirile vacanţei din urmă cu câţiva ani.

Ne-am instalat în două taxiuri[3], corpuri presate, transpiraţie, bagaje. Casă, închiriată în mare grabă la intervenţia unui furnizor de salamuri originar din Ischia, se găsea pe drumul care ducea la un loc numit Cuotto. Era o clădire banală şi aparţinea unei verişoare a vânzătorului, o femeie foarte slabă, în jur de şaizeci de ani, necăsătorită, care ne-a primit cu o grosolănie eficientă. Stefano şi Rino au tras de valize pe o scară îngustă glumind între ei, dar şi înjurând din cauza efortului. Patroana ne-a condus în spaţii umbrite, pline de imagini sacre şi lumini aprinse. Dar când am deschis larg ferestrele, am văzut peste drum, peste vii, peste palmieri şi pini, o fâşie lungă de mare. Sau mai bine zis: dormitoarele pe care Pinuccia şi Lila şi le-au atribuit după câteva neînţelegeri de genul *al tău e mai mare; nu, e mai mare al tău*, dădeau spre mare, în vreme ce camera care i-a revenit Nunziei avea un fel de hublou în partea de sus dincolo de care n-am ştiut niciodată ce era. A mea era foarte mică. Încăpea cu greu patul şi dădea spre un coteţ de pui dinaintea unei pădurici de trestii.

În casă nu era nimic de mâncare. La indicaţiile patroanei, am ajuns la un birt întunecat, fără alţi muşterii. Ne-am aşezat şovăitori, doar ca să ne umplem stomacul, dar, la sfârşit, chiar şi Nunzia, care era neîncrezătoare faţă de orice bucătărie care nu era a ei, a considerat că se mânca bine şi a dorit să ia ceva cu ea ca să pregătească pe seară cina. Stefano n-a făcut nici cel mai mic semn că vrea să ceară nota şi, după o tărăgănare mută, Rino s-a resemnat să plătească pentru toţi. În momentul acela noi, fetele, am propus să mergem să vedem plaja, dar cei doi bărbaţi au opus rezistenţă, au căscat, au spus că erau obosiţi. Am insistat toate, în special Lila.

— Am mâncat prea mult, a spus, ne face bine să ne plimbăm, plaja e chiar aici jos, tu ai chef, mamă?

Nunzia a trecut de partea bărbaţilor şi ne-am întors cu toţii acasă.

După ce s-au învârtit plictisiţi prin camere, atât Stefano, cât şi Rino, aproape la unison, au spus că voiau să doarmă un pic. Au râs, şi-au vorbit la ureche, au râs din nou şi apoi le-au făcut semn soţiilor, care i-au urmat fără niciun chef în dormitoare. Nunzia şi cu mine am rămas singure câteva ore. Am verificat

[3] În italiană, *carrozzella a motore* sau *motocarrozzella*, mijloc public de transport specific insulei, cu 3 roţi şi cu cabina pasagerilor cât mai deschisă.

bucătăria, am găsit-o murdară, ceea ce a determinat-o pe Nunzia să înceapă prompt să spele fiecare lucru cu grijă: farfuriile, paharele, tacâmurile, oalele. A trebuit să insist ca s-o fac să-mi accepte ajutorul. M-a rugat să ţin minte câteva solicitări urgente de făcut stăpânei casei şi când ea însăşi a pierdut şirul lucrurilor care lipseau, s-a minunat că îmi aminteam totul şi a spus:

— De aceea eşti atât de bună la scoală.

În sfârşit, cele două cupluri au reapărut, mai întâi Stefano şi Lila, apoi Rino şi Pinuccia. Eu am propus din nou să mergem să vedem plaja. Dar am început să glumim, să pălăvrăgim, să bem cafeaua, şi Nunzia s-a pus pe gătit, iar Pinuccia s-a cuibărit lângă Rino şi ba îl punea să-i simtă burta, ba îi şoptea rămâi, pleacă mâine. Timpul a zburat şi iarăşi n-am făcut nimic cu plimbatul. În cele din urmă, pe bărbaţi i-a apucat graba, s-au temut că pierd vaporetul şi, înjurând că nu-şi aduseseră maşinile, au alergat să caute pe cineva care să-i ducă în port. Au şters-o aproape fără să salute. Pinucciei i s-au ivit lacrimi în ochi.

Noi, fetele, am început în tăcere să desfacem bagajele, să ne aranjăm lucrurile, în vreme ce Nunzia se îndârjea că lustruiască closetul. Abia când am fost sigure că bărbaţii nu pierduseră vaporetul şi n-or să se întoarcă, ne-am relaxat şi am început să glumim. Aveam în faţă o lungă săptămână fără obligaţii, mai puţin faţă de noi însene. Pinuccia a zis că-i era frică să stea singură în camera ei – era o imagine cu Fecioara îndurerată cu mai multe cuţite înfipte în inimă care străluceau la lumina unei candele – şi s-a dus să doarmă cu Lila. Eu m-am închis în cămăruţa mea ca să mă bucur de secretul meu: *Nino era la Forio, nu departe*, *şi poate că deja a doua zi o să-l întâlnesc pe plajă*. M-am simţit nebună, o necugetată, dar m-am complăcut în asta. O parte din mine obosise să fie de bun-simţ la nesfârşit.

Era cald, am deschis fereastra. Am stat să ascult agitaţia găinilor, foşnetul trestiilor, apoi mi-am dat seama că erau ţânţari. Am închis în grabă şi am petrecut cel puţin o oră să-i găsesc şi să-i strivesc cu una dintre cărţile pe care mi le împrumutase Galiani, *Teatru complet*, a unui scriitor care se numea Samuel Beckett. Nu voiam ca Nino să mă vadă pe plajă cu băşici roşii pe faţă şi pe corp; nu voiam să mă prindă cu o carte cu piese de teatru, loc în care, de altfel, nu pusesem

niciodată piciorul. L-am lăsat deoparte pe Beckett, cu semne de la cadavrele negre şi sângeroase ale ţânţarilor, şi am început să citesc un text foarte complicat despre ideea de naţiune. Am adormit citind.

42.

Dimineaţa, Nunzia, care se simţea obligată să aibă grijă de noi, s-a dus să caute un loc de unde să facă cumpărături şi noi am coborât la plajă, plaja Citara, despre care toată vacanţa aceea lungă am crezut că se numeşte Cetara.

Ce costume frumoase au etalat Lila şi Pinuccia când şi-au scos rochiile de plajă: întregi, bineînţeles, soţii, care ca logodnici se arătaseră permisivi, în special Stefano, acum erau împotriva costumelor din două piese; dar culorile materialelor noi străluceau vii şi desenul decolteurilor de pe piept şi de pe spate se întindea elegant pe piele. Eu, sub o veche rochie albastră cu mâneci lungi, purtam acelaşi costum spălăcit, de-acum lărgit, pe care mi-l confecţionase cu câţiva ani în urmă, la Barano, Nella Incardo. M-am dezbrăcat fără chef.

Ne-am plimbat mult prin soare, până la nişte aburi de apă termală, apoi ne-am întors. Eu şi Pinuccia am făcut multe băi, Lila, care totuşi era acolo pentru asta, nu. Nino n-a apărut, evident, şi am fost dezamăgită, eram convinsă că se va întâmpla ca prin minune. Când cele două fete au vrut să se întoarcă acasă, am rămas pe plajă şi am mers spre Forio de-a lungul fâşiei de plajă udată de valuri. Seara eram atât de arsă, încât mi se părea că am febră mare şi în zilele următoare a trebuit să rămân acasă.

Îmi apăruseră şi băşici pe umeri. M-am dedicat curăţeniei casei, gătitului, cititului şi dinamismul meu a emoţionat-o pe Nunzia, n-a făcut decât să mă laude. În fiecare seară, cu scuza că stătusem închisă în casă ca să evit soarele, le obligam pe Lila şi Pina să mergem pe jos până la Forio, un drum lung. Hoinăream prin centru, mâncam o îngheţată. Aici chiar că e frumos, se lamenta Pinuccia, la noi e o plictiseală mormântală. Dar pentru mine era tot plictiseală mormântală şi Forio: Nino nu s-a arătat niciodată.

Spre sfârşitul săptămânii i-am propus Lilei să vizităm Barano şi plaja Maronti. Lila a acceptat cu entuziasm şi Pinuccia n-a vrut să rămână cu Nunzia, să se plictisească. Am plecat devreme. Pe sub rochii aveam deja costumele de baie, într-un sac duceam prosoapele tuturor, sandviciurile, o sticlă cu apă. Scopul meu declarat era să profit de excursia aceea ca s-o salut pe Nella, verişoara învăţătoarei Oliviero, care mă găzduise în timpul şederii mele la Ischia. Planul secret, în schimb, era să mă întâlnesc cu familia Sarratore şi să obţin de la Marisa adresa prietenului care-l găzduia pe Nino la Forio. Mă temeam, bineînţeles, că o să dau peste tată, Donato, dar speram să fie la muncă; şi, pe de altă parte, ca să-l văd pe fiu, eram pregătită să-i înghit câteva replici scârboase.

Nella, când a deschis uşa şi i-am apărut în faţă ca o stafie, a rămas cu gura căscată, i-au dat lacrimile.

— De bucurie, s-a justificat.

Dar nu era numai asta. Îi amintisem de verişoara ei, care, mi-a spus, nu se simţea bine la Potenza, acolo suferea şi nu se vindeca. Ne-a dus pe terasă, ne-a oferit de toate, s-a ocupat mult de Pinuccia şi de sarcina ei. A pus-o să stea jos, a voit să-i atingă burta care-i ieşea puţin în evidenţă. Eu, între timp, am obligat-o pe Lila la un fel de pelerinaj: i-am arătat colţul terasei unde petrecusem mult timp la soare, locul pe care-l ocupam când stăteam la masă, colţul în care îmi făceam seara patul. Pentru o fracţiune de secundă l-am revăzut pe Donato în timp ce, aplecat peste mine, îşi lăsa mâna să-i alunece pe sub aşternut şi mă atingea. Am simţit dezgust, dar asta nu m-a împiedicat să n-o întreb pe Nella cu dezinvoltură:

— Şi familia Sarratore?

— Este la mare.

— Cum merge anul ăsta?

— Ei!

— Are prea multe pretenţii?

— De când el e mai mult jurnalist decât feroviar, da.

— E aici?

— Şi-a luat concediu medical.

— Şi Marisa e?

— Marisa nu, dar în afară de ea sunt toţi.

— Toţi?

— Ai înţeles bine.

— Nu, vă jur că n-am înţeles nimic.

Ea a râs cu poftă.

— Azi e chiar şi Nino, Elenù. Când are nevoie de bani, apare câte o jumătate de zi, apoi se întoarce la un prieten care are casă la Forio.

43.

Am lăsat-o pe Nella şi am coborât cu lucrurile noastre spre plajă. Lila a făcut tot drumul mişto de mine delicat.

— Eşti şireată, a spus, m-ai făcut să vin la Ischia doar pentru că e Nino aici, mărturiseşte.

N-am mărturisit, am evitat. Atunci Pinuccia i s-a alăturat cumnatei pe un ton mai grosolan şi m-a acuzat că am obligat-o la o călătorie lungă şi obositoare până la Barano doar pentru motivele mele, fără să ţin cont că era însărcinată. Din acel moment am negat cu o şi mai mare fermitate şi, mai mult, le-am ameninţat pe amândouă. Am promis că dacă vor spune lucruri deplasate în prezenţa familiei Sarratore, voi lua vaporetul în aceeaşi seară şi mă voi întoarce la Napoli.

Am localizat imediat familia restrânsă. Stăteau exact în acelaşi loc în care se instalau cu ani în urmă şi aveau aceeaşi umbrelă de plajă, aceleaşi costume de baie, aceleaşi genţi, acelaşi mod de a se tolăni la soare: Donato în nisipul negru, cu burta în sus şi sprijinit în coate; soţia Lidia aşezată pe un prosop, răsfoind un săptămânal. Spre marea mea deziluzie, Nino nu era sub umbrelă. Am căutat imediat în apă, am zărit un punctuleţ negru care apărea şi dispărea pe suprafaţa vălurindă a mării. Speram să fie el. Apoi mi-am anunţat prezenţa strigându-i pe Pino, Clelia şi Ciro, care se jucau pe mal.

Ciro crescuse, nu m-a recunoscut şi a zâmbit nesigur. Pino şi Clelia au alergat spre mine încântaţi, iar părinţii s-au întors, curioşi să vadă cine e. Lidia a sărit imediat în picioare şi mi-a strigat numele, făcându-mi cu mâna, iar Sarratore a venit alergând spre mine cu un mare zâmbet primitor şi braţele deschise. M-am ferit de îmbrăţişare, i-am spus doar bună ziua, ce faceţi. Au fost foarte cordiali, eu le-am prezentat pe Lila şi pe Pinuccia, i-am menţionat pe părinţii lor, am spus că se

căsătoriseră. Donato imediat s-a concentrat asupra celor două fete. A trecut la a le spune politicos doamna Carracci şi doamna Cerullo, şi-a amintit de ele fetiţe, a început să vorbească insipid despre timpul care zboară. Eu m-am întreţinut cu Lidia, i-am pus întrebări respectuoase despre copii şi în special despre Marisa. Pino, Clelia şi Ciro se simţeau foarte bine şi se vedea, mă înconjuraseră imediat, aşteptând momentul potrivit să mă tragă în jocurile lor. În ce-o privea pe Marisa, mama ei mi-a spus că rămăsese la Napoli cu unchii, îşi luase patru materii în septembrie şi trebuia să meargă la meditaţii.

— Bine-i stă, s-a posomorât, n-a făcut nimic tot anul şi acum merită să sufere.

N-am zis nimic, dar în sinea mea am exclus faptul că Marisa suferea: urma să petreacă toată vara împreună cu Alfonso în magazinul din Piaţa Martirilor şi m-am bucurat pentru ea. Am observat, în schimb, că Lidia arăta semne clare de suferinţă pe chipul lăţit, la ochi, pe sânii lăsaţi, pe abdomenul greoi. Tot timpul pe care l-am petrecut pălăvrăgind şi-a controlat adesea, cu priviri înfricoşate, soţul care se dedica Lilei şi Pinucciei, făcând pe simpaticul. Nu mi-a mai acordat atenţie şi nu şi-a mai luat ochii de la el când s-a oferit să le însoţească să facă o baie, promiţându-i Lilei că o va învăţa să înoate.

— Am făcut asta cu toţi copiii mei, l-am auzit spunând, am s-o fac şi cu tine.

N-am întrebat niciodată de Nino, iar Lidia, pe de altă parte, nu l-a pomenit niciodată. Dar iată că punctuleţul negru în albastrul sclipitor al mării nu s-a mai îndepărtat. A schimbat direcţia, s-a mărit, am început să disting albeaţa spumei care-i exploda în jur.

Da, e el, m-am gândit foarte încordată, într-adevăr, la scurt timp după aceea, Nino s-a ridicat din apă, privindu-şi curios tatăl care o ţinea pe Lila plutind la suprafaţă cu un braţ şi între timp cu celălalt îi arăta cum trebuia să înoate. Când m-a văzut şi m-a recunoscut, n-a renunţat la expresia încruntată.

— Ce faci aici? a întrebat.

— Sunt în excursie şi am trecut s-o salut pe doamna Nella, am răspuns.

El a aruncat altă privire enervată în direcţia tatălui şi a celor două fete.

— Aia nu e Lina?

— Ba da, şi aia e cumnata ei, Pinuccia, nu ştiu dacă ţi-o aminteşti.

Şi-a şters bine, bine părul cu prosopul, continuând să-i fixeze cu privirea pe cei trei din apă. I-am spus cam pe nerăsuflate că vom rămâne la Ischia până în septembrie, că aveam o casă nu departe de Forio, că era şi mama Lilei şi că duminică vor veni soţii Lilei şi Pinucciei. Vorbeam şi mi se părea că nici nu ascultă, dar am menţionat oricum, în ciuda prezenţei Lidiei, că la sfârşitul săptămânii nu aveam nimic de făcut.

— Dă un semn, a spus el şi apoi i s-a adresat mamei: Trebuie să plec.

— Deja?

— Am treabă.

— E Elena aici.

Nino m-a privit ca şi cum ar fi luat act de prezenţa mea abia atunci. A căutat în cămaşa agăţată de umbrelă, a luat un creion şi un carneţel, a scris ceva în el, a smuls foaia şi mi-a întins-o.

— Stau la adresa asta, a spus.

Clar, hotărât ca actorii din filme. Eu am luat foaia de parcă ar fi fost o relicvă.

— Mănâncă mai întâi ceva, l-a implorat mama lui.

Nu i-a răspuns.

— Şi fă-i măcar un semn de salut tatei.

Şi-a schimbat costumul de baie punându-şi prosopul în jurul taliei şi s-a îndepărtat de-a lungul malului, fără să salute pe nimeni.

44.

Am petrecut întreaga zi pe plaja Maronti, eu jucându-mă cu copiii, făcând baie cu ei, Pinuccia şi Lila complet absorbite de Donato care, de altfel, le-a târât după el într-o plimbare până la izvoarele de apă termală. La final, pentru că Pinuccia era extenuată, Sarratore ne-a arătat cum să facem drumul spre casă comod şi plăcut. Am ajuns la un hotel care se înălţa aproape pe apă şi acolo, pentru câteva lire, am luat o barcă şi ne-am lăsat în mâinile unui bătrân marinar.

Cum am ieşit pe mare, Lila a subliniat ironică:

— Nino nu te-a încurajat.
— Avea de învăţat.
— Şi nu putea nici măcar să zică pa?
— Aşa e el făcut.
— E făcut prost, s-a băgat Pinuccia. Pe cât de simpatic e tatăl, pe atât de bădăran e fiul.

Ambele erau convinse că Nino nu-mi arătase nici atenţie, nici simpatie, şi le-am lăsat să creadă asta. Am preferat, în mod prudent, să-mi păstrez secretele. Şi oricum, dacă ar fi crezut că nici măcar o elevă foarte bună ca mine nu fusese demnă de o privire, ar fi digerat mai uşor faptul că le ignorase şi poate chiar l-ar fi iertat. Voiam să-l protejez de invidia lor, lucru care mi-a reuşit: au părut să-l uite imediat. Pinuccia era entuziasmată de comportamentul de adevărat domn al lui Sarratore şi Lila a spus mulţumită:

— M-a învăţat să plutesc şi, de asemenea, cum se înoată. E priceput.

Soarele apunea. Mi-au revenit în minte atingerile lui Donato şi m-au trecut fiorii. Din cerul violaceu cobora o umezeală rece. I-am spus Lilei:

— El a scris că panoul din magazinul din Piaţa Martirilor era urât.

Pinuccia a făcut o grimasă satisfăcută de consens. Lila a spus:

— Avea dreptate.

M-am enervat:

— Şi el e cel care distrus-o pe Melina.

Lila a răspuns surâzând sarcastic:

— Dar măcar o dată a făcut-o să se simtă bine.

Replica aceea m-a rănit. Ştiam ce pătimise Melina, ce pătimeau copiii ei. Cunoşteam şi suferinţele Lidiei şi cum Sarratore, în spatele manierelor frumoase, ascundea dorinţa de a nu respecta pe nimeni şi nimic. Şi nici nu uitasem niciodată în ce mod dureros Lila asistase încă de mică la chinurile văduvei Cappuccio. Ce era atunci tonul ăla, ce erau cuvintele alea, un semnal pentru mine? Voia să-mi spună: eşti o fetiţă, nu ştii nimic despre nevoile unei femei? M-am răzgândit brusc în legătură cu secretoşenia tainelor mele. Am dorit imediat să demonstrez că eram femeie la fel ca ele şi că ştiam asta.

— Nino mi-a dat adresa lui, i-am spus Lilei. Dacă nu te superi, când vin Stefano şi Rino, mă duc să-l vizitez.

Adresă. A merge să-l vizitez. Formule îndrăzneţe. Lila a mijit ochii şi un rid foarte clar i-a traversat fruntea mare. Pinuccia a avut o privire maliţioasă, i-a atins un genunchi şi a râs:

— Ai înţeles? Lenuccia mâine are o întâlnire. Şi are adresa.

M-am înroşit.

— Păi, dacă voi staţi cu soţii voştri, eu ce trebuie să fac?

O clipă lungă s-a auzit zgomotul motorului, s-a simţit prezenţa mută a marinarului la timonă.

Lila a spus rece:

— Îi ţii companie mamei. Doar nu te-am adus aici ca să te distrezi.

M-am abţinut să răspund. Avuseserăm o săptămână de libertate. În ziua aceea, în plus, atât ea, cât şi Pinuccia, pe plajă, la soare, în timpul lungilor băi şi graţie cuvintelor pe care Sarratore ştia să le folosească pentru a le stârni râsul şi a linguşi, uitaseră de ele însele. Donato le făcuse să se simtă femei-fetiţe încredinţate unui tată neobişnuit, din cei rari care nu pedepsesc, ci te încurajează să-ţi exprimi dorinţele fără să te facă să te simţi vinovat. Şi acum că ziua se sfârşise eu, în timp ce anunţam că voi avea o duminică numai pentru mine cu un student, ce făceam? Le aminteam amândurora că săptămâna de pauză a statutului lor de neveste se încheiase şi că erau pe cale să reapară soţii? Da, exagerasem. Taie-ţi limba, m-am gândit, n-o irita.

45.

Soţii au sosit mai devreme decât credeam. Noi îi aşteptam duminică dimineaţa, în schimb au apărut sâmbătă seara, foarte veseli, fiecare cu câte o Lambretta pe care, cred, le închiriaseră în Portul Ischia. Nunzia a pregătit o cină bogată. S-a vorbit despre cartier, despre magazine, despre cum mergea cu proiectarea noilor pantofi. Rino s-a lăudat mult cu modelele pe care le punea la punct împreună cu tatăl lui, dar între timp, la momentul potrivit, i-a vârât sub nas Lilei diverse schiţe pe care ea le-a examinat fără niciun chef, sugerându-i câteva modificări. Apoi ne-am aşezat la masă şi cei doi băieţi au ras tot, întrecându-se cine se îndopa mai mult. Nu era nici măcar ora

zece când le-au târât pe soţiile lor în dormitoare.

Am ajutat-o pe Nunzia să strângă masa şi să spele farfuriile. Apoi m-am închis în cămăruţă şi am citit un pic. Mă sufocam de căldură, dar mă temeam de bubele de la ţânţari şi n-am deschis fereastra. M-am tot sucit şi răsucit în pat, jilavă de transpiraţie: mă gândeam la Lila, la felul lent în care se supusese. Desigur, nu arăta vreo afecţiune specială pentru soţ; şi îi dispăruse duioşia pe care uneori i-o văzusem în gesturi în timpul logodnei; la cină comentase cu dezgust felul în care Stefano mânca orice, în care bea; dar era evident că un echilibru, cine ştie cât de precar, fusese atins. Atunci când el, după câteva replici aluzive, pornise spre dormitor, Lila îl urmase fără să întârzie, fără să spună du-te că pe urmă vin şi eu, doar resemnată în faţa unei obişnuinţe indiscutabile. Nu exista între ei veselia carnavalescă etalată de Rino şi Pinuccia, dar nu era nici vreo rezistenţă. Până noaptea târziu am auzit zgomotele celor două perechi, râsetele şi gemetele, uşile care se deschideau, apa care curgea de la robinet, vârtejul clătirii, uşile care se închideau din nou. În cele din urmă am adormit.

Duminică am luat micul dejun cu Nunzia. Am aşteptat până la zece să-şi facă apariţia vreunul dintre ei, dar asta nu s-a întâmplat, aşa că am plecat la plajă. Am rămas acolo până la miezul zilei şi n-a apărut niciunul. M-am întors acasă, iar Nunzia mi-a zis că cele două perechi se duseseră să dea o tură pe insulă cu Lambretta, sfătuindu-ne să nu-i aşteptăm la prânz. S-au întors, într-adevăr, spre ora trei, ameţiţi, veseli, arşi de soare, toţi patru încântaţi de Casamicciola, de Lacco Ameno, de Forio. Mai ales fetelor le sclipeau ochii şi mi-au aruncat imediat priviri maliţioase.

— Lenù, aproape că a urlat Pinuccia, ghiceşte ce s-a întâmplat.

— Ce?

— La mare l-am întâlnit pe Nino, a spus Lila.

Mi s-a oprit inima.

— Aha.

— Maică Sfântă, ce bine înoată, s-a entuziasmat Pinuccia, tăind aerul şi dând exagerat din braţe.

Şi Rino:

— Nu e deloc antipatic: s-a interesat de felul în care se fac pantofii.

Şi Stefano:

— Are un prieten pe care-l cheamă Soccavo şi e exact acel Soccavo cu salamurile: tatăl lui e patronul unei fabrici de mortadella la San Giovanni a Teduccio.

Şi din nou Rino:

— Ăla, într-adevăr, are bani.

Şi din nou Stefano:

— Lasă-l baltă pe student, Lenù, n-are o liră: îndreaptă-ţi atenţia spre Soccavo, e mai avantajos.

După alte pălăvrăgeli cam ironice *(ai văzut ce chestie, Lenuccia asta, e pe cale să devină cea mai bogată dintre toate, pare o fată bună, şi, de fapt),* s-au retras din nou în dormitoare.

Am fost foarte dezamăgită. Îl întâlniseră pe Nino, făcuseră baie cu el, vorbiseră cu el şi toate astea fără mine. Mi-am pus cea mai bună rochie – aceeaşi, de la nuntă, chiar dacă era cald – mi-am pieptănat cu grijă părul, care devenise foarte blond de la soare, şi i-am spus Nunziei că ieşeam la o plimbare.

M-am dus pe jos la Forio, nervoasă din cauza plimbării lungi de una singură, a căldurii, a rezultatului nesigur al acţiunii mele. Am găsit adresa prietenului lui Nino şi am strigat de mai multe ori din stradă, îngrijorată că n-o să răspundă.

— Nino, Nino.

A apărut la fereastră.

— Urcă.

— Te aştept aici.

Am aşteptat, m-am temut că o să mă trateze urât. În schimb a ieşit pe uşă cu un aer neobişnuit de cordial. Cât era de tulburătoare faţa lui colţuroasă! Şi cât de plăcut mă simţeam strivită în faţa acelei siluete de lungan, a umerilor laţi şi a toracelui îngust, în faţa pielii foarte întinse, singura acoperire brună a corpului lui slab, tot numai oase, muşchi, tendoane. A spus că prietenul lui va veni mai târziu şi ne-am plimbat prin centrul din Forio, printre tarabele duminicale. M-a întrebat de librăria de pe Mezzocannone. I-am povestit că Lila mă rugase s-o însoţesc în vilegiatură şi astfel îmi dădusem demisia. Nu am pomenit că-mi dădea bani ca şi cum s-o însoţesc ar fi fost o slujbă, ca şi cum aş fi fost o angajată de-a ei. L-am întrebat, în schimb, de Nadia şi a spus doar:

— Toate bune.

— Vă scrieţi?

— Da.

— În fiecare zi?

— În fiecare săptămână.

Aceea a fost conversaţia noastră, deja nu mai aveam ce să ne spunem. Nu ştim nimic unul despre celălalt, m-am gândit. Poate că l-aş putea întreba cum merge relaţia cu tatăl lui, dar oare pe ce ton? Şi, de altfel, n-am văzut cu ochii mei că merge prost? Am tăcut, m-am simţit stânjenită.

Dar el, prompt, a deschis singurul subiect care părea să justifice întâlnirea noastră. A spus că era bucuros să mă vadă, cu prietenul lui puteai discuta numai despre fotbal sau materiile de examen. M-a lăudat. Galiani are fler, a spus, tu eşti singura fată din şcoală care are puţină curiozitate şi pentru lucrurile care nu folosesc la examene şi notă. A început să vorbească despre teme importante, am dat-o imediat amândoi pe o italiană frumoasă, seducătoare, în care ştiam că excelăm. El a pornit de la problema violenţei. A pomenit de o manifestaţie pentru pace la Cortona şi a combinat-o abil cu loviturile de bâtă care se împărţiseră într-o piaţă din Torino. A spus că voia să înţeleagă mai bine relaţia dintre imigraţie şi industrie. Eu am aprobat, dar ce ştiam despre lucrurile acelea? Nimic. Nino şi-a dat seama şi mi-a povestit detaliat despre o revoltă a unor tineri meridionali şi de duritatea cu care fuseseră reprimată de poliţie.

— Li se spune *napoli*, li se spune marocani, li se spune fascişti, provocatori, anarhisto-sindicalişti. În schimb, sunt tineri de care nu se ocupă nicio instituţie, atât de abandonaţi lor înşişi, încât atunci când se enervează, sparg totul.

Am căutat ceva de zis care să-i convină şi am riscat:

— Dacă nu ai o bună cunoaştere a problemelor şi dacă nu sunt găsite soluţii mult timp, e firesc ca pe urmă să izbucnească revoltele. Dar vina nu e a celor care se răzvrătesc, vina e a celor care nu ştiu să guverneze.

Mi-a aruncat o privire uimită şi mi-a spus:

— E exact ce gândesc şi eu.

Mi-a făcut o plăcere imensă. M-am simţit încurajată şi, prudent, am trecut la nişte reflecţii despre cum să împaci individualitatea şi universalitatea, pescuind din Rousseau şi din alte amintiri vagi ale lecturilor impuse de Galiani. Apoi l-am întrebat:

— Ai citit Federico Chabod?

Am sugerat numele acela pentru că era autorul cărţii despre ideea de naţiune din care citisem câteva pagini. Nu ştiam nimic altceva, dar la şcoală învăţasem să las impresia că ştiu foarte multe. *Ai citit Federico Chabod?* A fost singurul moment în care Nino s-a arătat un pic contrariat. Am înţeles că nu ştia cine e Chabod şi am fost cuprinsă de o senzaţie electrizantă de plenitudine. Am început să-i rezum puţinul pe care-l citisem, dar am înţeles repede că a şti, a expune ce ştia, obsesiv, erau punctul lui forte şi, totodată, slăbiciunea lui. Se simţea puternic dacă era primul şi slab dacă-i lipseau cuvintele. S-a posomorât, de fapt, m-a blocat aproape imediat. A împins discuţia pe căi laterale, mi-a vorbit despre Regiuni, despre urgenţa de a le aproba, despre autonomie şi descentralizare, despre programare economică pe bază regională, toate lucruri despre care nu auzisem niciodată un cuvânt. Niciun Chabod, deci, i-am cedat terenul. Şi mi-a plăcut să-l aud vorbind, să-i citesc pe faţă pasiunea. Ochii îi deveneau foarte vii când se înfierbânta.

Am continuat aşa cel puţin o oră. Străini de hărmălaia din jur, se auzea numai un dialect grosolan, ne-am simţit unici, doar eu şi el, cu italiana noastră controlată, cu discuţiile acelea care ne interesau pe noi şi pe nimeni altcineva. Ce făceam? Purtam o discuţie? Exersam cum să vorbim în viitor cu oameni care ştiau să utilizeze cuvintele ca noi? Un schimb de indicii ca să ne dăm seama dacă există bazele pentru o prietenie lungă şi fructuoasă? O mascare cultă a dorinţei sexuale? Nu ştiu. Pe mine sigur nu mă pasionau în mod special temele acelea, lucrurile şi persoanele reale la care se refereau. Nu era educaţie, nu era obişnuinţă, era doar aceeaşi dorinţă a mea de a nu face impresie proastă. A fost frumos, însă, asta e sigur, m-am simţit ca atunci când la sfârşit de an vedeam şirul notelor mele şi citeam: promovată. Dar am înţeles repede că nu exista comparaţie cu discuţiile pe care cu ani în urmă le avusesem cu Lila, cele care-mi înflăcărau mintea, cele în cursul cărora ne smulgeam una alteia cuvintele din gură şi între timp se producea o emoţie care părea o furtună cu descărcări electrice. Cu Nino era diferit. Am intuit că trebuia să fiu atentă să spun ce voia el să spun, ascunzându-i atât ignoranţa mea, cât şi puţinele lucruri pe care eu le ştiam şi el nu. Am făcut asta şi m-am simţit mândră de felul în care el îmi încredinţa convingerile lui. Dar iată că s-a mai întâmplat ceva. Brusc a spus gata, m-a luat de

mână, a enunţat ca o etichetă fluorescentă: *acum te duc să vezi un peisaj pe care nu-l vei mai uita* şi m-a târât după el până la Piazza del Soccorso, nedându-mi drumul niciodată, dimpotrivă, împletindu-şi degetele cu ale mele, atât de tare că nu păstrez nici amintirea mării arcuite, foarte albastră, copleşită cum am fost de strânsoarea lui.

Asta, într-adevăr, m-a impresionat puternic. O dată sau de două ori şi-a desfăcut degetele ca să-şi aranjeze părul, dar apoi imediat mi-a prins din nou mâna. M-am întrebat o clipă cum se împăca gestul acela intim cu relaţia lui cu fiica lui Galiani. Poate că pentru el, mi-am răspuns, înseamnă doar prietenie dintre bărbat şi femeie. Dar sărutul pe care mi-l dăduse pe Mezzocannone? Nu fusese mare lucru nici ăla, obiceiuri noi, noi moduri de a-ţi manifesta tinereţea; şi oricum, în fond, era o chestie lejeră, doar un foarte scurt contact. Trebuie să mă bucur de fericirea de acum, de hazardul acestei vacanţe pe care mi-am dorit-o eu: pe urmă am să-l pierd, pe urmă va pleca, are un destin al lui pe care nu poate să-l împartă cu mine.

Eram copleşită de aceste gânduri palpitante când am auzit un claxon din spate şi numele meu printre nişte urlete obraznice.

Ne-au depăşit în mare viteză motoretele lui Rino şi Stefano, cu soţiile lor în spate. Au încetinit şi au întors cu o manevră abilă. Eu mi-am desprins mâna din a lui Nino.

— Şi prietenul tău? l-a întrebat Stefano, ambalând violent.

— Ajunge în scurt timp.

— Să-l saluţi din partea mea.

— Da.

Rino a întrebat:

— Vrei s-o duci pe Lenuccia să daţi o tură?

— Nu, mulţumesc.

— Hai, o vezi că e bucuroasă.

Nino s-a înroşit, a spus:

— Nu ştiu să merg cu Lambretta.

— E uşor, e ca pe bicicletă.

— Ştiu, dar nu e pentru mine.

Stefano a râs:

— Rinù, ăsta e unul care învaţă, las-o baltă.

Nu-l văzusem niciodată atât de vesel. Lila era lipită de el, avea amândouă braţele în jurul taliei lui. L-a îmboldit:

— Să mergem, dacă nu vă grăbiţi, pierdeţi vaporetul.

— Da, da, hai, a strigat Stefano, mâine noi muncim: nu ca voi care staţi să faceţi plajă şi baie. Pa, Lenù, pa, Nino, să fiţi cuminţi.

— Mi-a făcut multă plăcere că te-am cunoscut, a spus Rino cordial.

Au şters-o, iar Lila l-a salutat pe Nino agitându-şi un braţ şi urlând:

— Te rog, condu-o acasă.

Se comportă ca mama, m-am gândit puţin enervată, ca un om mare.

Nino m-a luat din nou de mână şi a spus:

— Rino e simpatic, dar de ce s-a căsătorit Lila cu imbecilul ăla?

46.

La scurt timp după l-am cunoscut şi pe prietenul lui, Bruno Soccavo, un băiat scunduţ, în vârstă de douăzeci de ani, cu frunte mică, păr foarte negru şi ondulat, un chip plăcut, dar cu semne de la o veche acnee care probabil fusese violentă.

M-au condus până acasă, de-a lungul mării de culoarea vinului la crepuscul. Tot drumul Nino nu m-a mai luat de mână, chiar dacă Bruno ne-a lăsat practic singuri: fie mergea înainte, fie rămânea în urmă, ca şi cum n-ar fi dorit să ne deranjeze. Pentru că Soccavo nu mi s-a adresat niciodată, n-am făcut-o nici eu. Timiditatea lui mă intimida. Dar când ne-am despărţit în dreptul casei, el a fost cel care a întrebat pe neaşteptate:

— Mâine ne vedem?

Şi Nino s-a interesat de locul în care mergeam la plajă şi a cerut indicaţii precise. I le-am dat.

— Vă duceţi dimineaţa sau după-amiaza?

— Şi dimineaţa, şi după-amiaza, Lina trebuie să facă multe băi.

A promis că or să treacă să ne viziteze.

Am urcat scările casei în fugă, foarte fericită, dar abia intrată în casă, Pinuccia a început să facă mişto de mine.

— Mamă, i-a spus Nunziei în timpul cinei, Lenuccia s-a logodit cu fiul poetului, unul cu părul lung, slăbănog, care crede că e

mai bun decât noi toţi la un loc.

— Nu e adevărat.

— E foarte adevărat, v-am văzut cum vă ţineaţi de mână.

Nunzia nu voia să vadă bătaia de joc şi a luat povestea cu seriozitatea tristă care o caracteriza.

— Ce meserie are fiul lui Sarratore?

— Student.

— Atunci, dacă vă iubiţi, trebuie să aşteptaţi.

— Nu e nimic de aşteptat, doamnă Nunzia, suntem doar prieteni.

— Dacă însă, presupunem, se întâmplă să vă logodiţi, el va trebui mai întâi să-şi termine studiile, apoi va trebui să-şi găsească un loc de muncă demn de el şi abia după aia veţi putea să vă căsătoriţi.

Aici a intervenit Lila, distrată:

— Îţi spune că o să prinzi mucegai.

Dar Nunzia a dojenit-o:

— Nu trebuie să-i vorbeşti aşa Lenucciei.

Şi, ca să mă consoleze, a povestit că ea se căsătorise cu Fernando la douăzeci şi unu de ani, că pe Rino îl avusese la douăzeci şi trei. Apoi i s-a adresat fiicei şi, fără răutate, doar ca să sublinieze cum stăteau lucrurile, i-a spus:

— Tu, în schimb, te-ai căsătorit prea tânără.

Lila, la propoziţia aceea, s-a enervat şi s-a dus să se închidă în camera ei. Când Pinuccia a ciocănit ca să se ducă să doarmă la ea, i-a strigat să n-o sâcâie, „ai camera ta”. Cum puteam să spun în atmosfera aia: Nino şi Bruno au promis că vor veni să mă viziteze la plajă? Am renunţat. Dacă se întâmplă, m-am gândit, bine, şi dacă nu se întâmplă, de ce să le mai spun. Nunzia, între timp, cu răbdare, şi-a primit nora în patul ei rugând-o să nu se supere din cauza stărilor de nervozitate ale fiicei sale.

Lila nu s-a calmat peste noapte. Luni s-a trezit mai ursuză decât se dusese la culcare. E depărtarea de soţ, a disculpat-o Nunzia, dar nici eu, nici Pinuccia n-am crezut. Am descoperit curând că era supărată mai ales pe mine. Pe drum m-a obligat să-i duc geanta şi, odată ajunse pe plajă, m-a trimis înapoi de două ori, prima dată ca să-i aduc o eşarfă, a doua oară pentru că avea nevoie de foarfecă pentru unghii. Când am protestat, a fost cât pe ce să-mi scoată ochii pentru banii pe care mi-i dădea.

S-a oprit la timp, dar nu îndeajuns ca să nu înţeleg: a fost ca atunci când cineva pare că vrea să-ţi tragă o palmă şi totuşi nu ţi-o trage.

Era o zi foarte călduroasă, am stat mereu în apă. Lila a exersat mult pluta şi m-a obligat să stau lângă ea ca s-o sprijin în caz de nevoie. A continuat, oricum, cu răutăţile. Mi-a făcut adesea reproşuri, a spus că era proastă să aibă încredere în mine: nu ştiam să înot nici eu, cum puteam s-o învăţ pe ea? A regretat talentul de a instrui pe care îl avea Sarratore şi m-a pus să jur că a doua zi ne vom întoarce la Maronti. Dar între timp, tot încercând, a făcut progrese. Avea capacitatea de a memora imediat fiecare gest. Graţie acelei capacităţi învăţase să fie cizmăreasă, să felieze cu îndemânare salamuri şi brânzeturi şi să înşele la cântar. Aşa se născuse, ar fi fost în stare să dobândească arta dăltuitului doar studiind mişcările unui aurar şi pe urmă ar fi lucrat aurul mai bine decât el. Într-adevăr, iată, deja nu mai gâfâia anxioasă şi acum executa sobră fiecare mişcare. Era ca şi cum ar fi desenat corpul ei pe suprafaţa transparentă a mării. Picioare şi braţe, lungi, suple, băteau apa cu ritm liniştit, fără să ridice spumă ca Nino, fără încordarea vulgară a lui Sarratore tatăl.

— Mă mişc bine aşa?

— Da.

Era adevărat. În decursul a câteva ore înota mai bine decât mine, ce să mai vorbim despre Pinuccia, şi deja ironiza stângăcia noastră.

Atmosfera creată de Lila cu aroganţa ei a dispărut brusc când, în jur de ora patru după-amiaza, Nino, care era foarte înalt, şi Bruno, care îi ajungea până la umăr, s-au ivit pe plajă simultan cu un vânt rece care-ţi tăia cheful de a face baie.

Pinuccia a fost prima care i-a observat în timp ce înaintau pe ţărm, printre copiii care se jucau cu lopăţele şi găletuşe. A izbucnit în râs de uimire şi a spus:

— Vine marele învăţat.

Era adevărat. Nino şi prietenul lui, cu prosoapele pe umăr, ţigări şi brichetă, înaintau cu paşi studiaţi, căutându-ne cu privirea printre cei care făceau baie.

M-a cuprins un neaşteptat sentiment de putere, am strigat, am dat din braţe ca să ne vadă. Deci Nino îşi ţinuse promisiunea. Deci simţise, chiar a doua zi, nevoia să mă revadă.

Deci venise înadins de la Forio, târându-şi prietenul taciturn după el, iar pentru că nu avea nimic în comun cu Lila şi Pinuccia, era evident că făcuse plimbarea aceea doar pentru mine, singura necăsătorită şi nici măcar logodită. Eram fericită pe măsură ce aveam confirmările care-mi alimentau fericirea – Nino şi-a întins prosopul lângă mine, s-a aşezat pe el, mi-a arătat o fâşie de material albastru şi eu, care eram singura aşezată pe nisip, m-am mutat prompt lângă el –, am devenit cordială şi iute la vorbă.

Lila şi Pinuccia, în schimb, au amuţit. Au încetat cu ironiile la adresa mea, au încetat să se certe între ele, au stat să-l asculte pe Nino care povestea nişte anecdote amuzante despre cum el şi prietenul lui îşi organizaseră viaţa de studenţi.

A trecut puţin timp înainte ca Pinuccia să îndrăznească să spună câteva cuvinte într-un amestec de italiană şi dialect. A spus că apa era caldă, că bărbatul care vindea cocos proaspăt nu trecuse încă, că-i era foarte poftă. Dar Nino n-a prea băgat-o în seamă, prins cum era cu poveştile lui spirituale. În schimb Bruno, mai atent, s-a simţit dator să-i răspundă unei doamne însărcinate. Îngrijorat că s-ar putea naşte copilul mai devreme din cauza poftei de cocos a mamei, s-a oferit să se ducă să-i caute o bucată. Pinucciei i-a plăcut vocea lui sugrumată de timiditate, dar amabilă, vocea unei persoane care nu vrea să facă rău nimănui, şi a început bucuroasă să stea de vorbă cu el, cu voce joasă, parcă nedorind să deranjeze.

Lila, în schimb, a continuat să tacă. Nu se sinchisea deloc de amabilităţile pe care le schimbau Pinuccia şi Bruno, dar n-a pierdut un cuvânt din ce ne spuneam eu şi Nino. Atenţia aceea m-a făcut să mă jenez şi de câteva ori am sugerat că aş fi făcut bucuroasă o plimbare până la izvorul de apă termală, sperând ca Nino să spună: să mergem. Dar el abia începuse să vorbească despre haosul edilitar din Ischia, aşa încât am consimţit mecanic, apoi şi-a continuat discursul. L-a implicat în discuţie pe Bruno, poate deranjat de faptul că vorbeşte cu Pinuccia, şi i-a cerut să depună mărturie de unele ravagii chiar lângă casa părinţilor să-i Avea o mare nevoie de a se exprima, de a-şi rezuma lecturile, de a da formă celor observate în mod direct. Era modul lui de a-şi pune ordine în gânduri – vorbea, vorbea, vorbea – dar, bineînţeles, m-am gândit, şi un semn de singurătate. M-am simţit mândră de asemănătoare cu el, cu

aceeaşi dorinţă de a-mi oferi o identitate cultă, de a spune: iată lucrurile pe care le ştiu, iată în ce mă transform. Dar Nino nu mi-a lăsat loc să o fac, chiar dacă, uneori, trebuie să spun, am încercat. Am stat să-l ascult, precum ceilalţi, şi când Pinuccia şi Bruno au exclamat: „Ei bine, noi, acum, facem o plimbare, mergem să căutăm cocosul”, am privit-o insistent pe Lila, am sperat să plece împreună cu cumnata ei, lăsându-ne pe mine şi Nino în sfârşit singuri, să ne confruntăm ideile stând unul lângă altul pe acelaşi prosop. În schimb, n-a suflat o vorbă, iar când Pina şi-a dat seama că era nevoită să meargă singură la plimbare cu un tânăr politicos, dar totuşi un necunoscut, m-a întrebat enervată:

— Lenù, vii, tu nu voiai să te plimbi?

Am răspuns:

— Ba da, dar lasă-ne să terminăm discuţia asta, eventual vă prindem din urmă mai târziu.

Şi ea, nemulţumită, s-a îndepărtat cu Bruno spre izvorul de apă termală: aveau exact aceeaşi înălţime.

Am rămas să discutăm despre cum Napoli şi Ischia şi întreaga Campanie ajunseseră în mâinile celor mai răi oameni, care însă se prefăceau a fi cei mai buni de pe lume:

— Bandiţi, i-a definit Nino într-un crescendo, devastatori, sugători de sânge, persoane care bagă în buzunar valize de bani şi nu plătesc taxele: constructori, avocaţi de constructori, camorişti, monarhisto-fascişti şi creştin-democraţi care se comportă ca şi cum cimentul s-ar încleia în ceruri şi Dumnezeu însuşi, cu o enormă mistrie, l-ar arunca în blocuri peste dealuri, peste coaste.

E mult spus că am discutat toţi trei. A vorbit mai ales el, eu, din când în când, am recurs la câteva informaţii pe care le citisem în *Cronache meridionali.* În ce-o priveşte pe Lila, a intervenit o singură dată şi atunci prudent, când în înşiruirea ticăloşilor i-a pus pe prăvăliaşi. A întrebat:

— Cine sunt prăvăliaşii?

Nino s-a întrerupt în mijlocul unei fraze, a privit-o uimit.

— Comercianţii.

— Şi de ce le spui *prăvăliaşii*?

— Aşa se spune.

— Soţul meu e prăvăliaş.

— Nu voiam să te jignesc.

— Nu mă simt jignită.
— Plătiţi taxele?
— E prima dată când aud vorbindu-se despre asta.
— Serios?
— Da.
— Taxele sunt importante ca să plănuieşti viaţa economică a unei comunităţi.
— Dacă spui tu. Ţi-l aminteşti pe Pasquale Peluso?
— Nu.
— El e zidar. Fără tot acest ciment şi-ar pierde locul de muncă.
— Ah.
— Dar e comunist. Tatăl lui, şi el comunist, conform tribunalului, l-a omorât pe socrul meu, care a făcut bani la bursa neagră şi din cămătărie. Şi Pasquale e la fel ca tatăl lui, n-a fost niciodată de acord în privinţa păcii, nici măcar cu tovarăşii lui comunişti. Dar, chiar dacă banii soţului meu provin propriu-zis din banii socrului meu, eu şi Pasquale suntem buni prieteni.
— N-am înţeles unde vrei să ajungi.
Lila a făcut o grimasă autoironică.
— Nici eu, speram să înţeleg ascultându-vă pe voi.
Atâta tot, n-a mai spus nimic. Dar cât a vorbit, n-a avut tonul ei obişnuit agresiv, ci a părut că vrea într-adevăr s-o ajutăm să înţeleagă, dat fiind că în cartier viaţa era o afacere încurcată. Folosise aproape tot timpul dialectul, voind parcă să arate, cu modestie: nu folosesc trucuri, vorbesc cum sunt. Şi adunase lucruri disparate cu sinceritate, fără să caute, cum făcea de obicei, un fir care să le ţină împreună. Şi, într-adevăr, nici ea, nici eu nu auziserăm niciodată acel cuvânt încărcat de dispreţ cultural şi politic: prăvăliaşi. Şi, într-adevăr, nici ea, nici eu nu ştiam nimic despre taxe: părinţii noştri, prietenii, logodnicii, soţii, rudele se comportau ca şi cum taxele n-ar exista, iar la şcoală nu se preda nimic care să aibă chiar şi vag de-a face cu politica. Şi totuşi, Lila a reuşit oricum să tulbure ceea ce până în momentul acela fusese o după-amiază nouă şi intensă. Nino, imediat după acel schimb de replici, a încercat să-şi reia discursul, dar s-a zăpăcit, a început să povestească din nou hazliu despre traiul în comun cu Bruno. A spus că mâncau numai ouă fierte şi salamuri, a spus că beau foarte mult vin. Apoi a părut stânjenit şi de propriile lui poveşti şi s-a arătat uşurat când

Pinuccia şi Bruno, cu părul ud ca şi cum tocmai făcuse o baie, s-au întors mâncând cocos.

— Chiar m-am distrat, a exclamat Pina, dar de fapt voia să spună: sunteţi două cretine imense, m-aţi trimis la plimbare singură cu unul care habar n-am ştiut cine e.

Când cei doi băieţi şi-au luat la revedere, eu i-am însoţit puţin, doar ca să explic că erau prietenele mele şi că veniseră acolo pentru mine.

Nino a spus bosumflat:

— Lina chiar s-a pierdut, ce păcat.

Am făcut semn că da, i-am salutat şi am rămas puţin cu picioarele în apă ca să mă liniştesc.

Când ne-am întors acasă, eu şi Pinuccia eram vesele, Lila gânditoare. Pinuccia i-a povestit Nunziei despre vizita celor doi băieţi şi, în mod neaşteptat, s-a arătat bucuroasă de Bruno care avusese grijă de ea şi de poftele ei de gravidă. E un băiat bun, a spus, student, dar nu foarte plictisitor: pare să nu-i pese de cum se îmbracă, dar tot ce poartă, de la costum la cămaşă, la sandale, sunt lucruri scumpe. S-a arătat surprinsă de faptul că te poţi bucura de bani şi în alt fel decât fratele ei, Rino, fraţii Solara. A spus ceva care m-a impresionat: la barul de pe plajă mi-a cumpărat una şi alta fără să facă paradă.

Soacra, care pe toată durata acelei vacanţe n-a venit niciodată la plajă, ci s-a ocupat de cumpărături, de casă, de pregătit cina şi, de asemenea, de prânzul pe care-l luam cu noi în ziua următoare, a ascultat ca şi cum nora i-ar povesti despre o lume magică. Bineînţeles că şi-a dat seama imediat că fiica ei era cu capul în nori şi i-a aruncat imediat priviri pătrunzătoare. Dar Lila era într-adevăr doar distrată. N-a creat niciun fel de neplăcere, a acceptat-o din nou pe Pinuccia în patul ei şi a urat tuturor noapte bună. Apoi a făcut un lucru complet neaşteptat. Tocmai mă băgasem în pat când a apărut în cămăruţă.

— Îmi dai una din cărţile tale? a întrebat.

Am privit-o perplexă. Voia să citească? De cât timp nu deschisese o carte, trei, patru ani? Şi de ce tocmai acum hotărâse să se reapuce? Am luat volumul lui Beckett, cel pe care-l foloseam să omor ţânţarii, şi i l-am dat. Mi s-a părut textul cel mai accesibil pe care-l aveam.

47.

Săptămâna a trecut între aşteptări lungi şi întâlniri care se consumau prea repede. Cei doi băieţi aveau un program pe care-l respectau cu stricteţe. Se trezeau la şase dimineaţa, învăţau până la ora prânzului, la trei se aşterneau la drum ca să vină la întâlnirea cu noi, la şapte plecau, cinau şi se apucau din nou de învăţat. Nino n-a apărut niciodată singur. El şi Bruno, deşi fiind atât de diferiţi în tot, se înţelegeau foarte bine şi, mai ales, păreau capabili să dea ochii cu noi numai împreună.

Pinuccia n-a împărtăşit de la bun început teoria bunei înţelegeri dintre ei. A susţinut că nu erau în mod deosebit nici prieteni, nici solidari. După ea, era o relaţie care se baza în întregime pe răbdarea lui Bruno, care avea un caracter frumos şi de aceea accepta, fără să se vaite, ca Nino să-i facă capul mare de dimineaţa până seara cu tâmpeniile care-i ieşeau încontinuu pe gură.

— Tâmpenii, da, a repetat, dar apoi s-a scuzat oarecum ironic că definise în felul acela discuţiile care-mi plăceau mult şi mie. Sunteţi studenţi, a spus, şi e logic că vă înţelegeţi numai între voi; dar ne îngăduiţi să ne plictisim un pic?

Mie mi-au plăcut mult cuvintele alea. Au confirmat în prezenţa Lilei, martor tăcut, că între mine şi Nino era un fel de relaţie exclusivă, în care era dificil să te integrezi. Dar într-o zi Pinuccia le-a zis lui Bruno şi Lilei, pe un ton depreciativ:

— Să-i lăsăm pe-ăştia doi să facă pe intelectualii şi hai să mergem să înotăm, că apa e bună.

Să facă pe intelectualii era, evident, un mod de a spune că lucrurile pe care le spuneam nu ne interesau cu adevărat, că era o atitudine, o interpretare. Şi în timp ce mie nici formula aceea nu mi-a displăcut în mod special, chestia l-a enervat oarecum pe Nino, care şi-a întrerupt fraza la jumătate. A sărit în picioare, a alergat să se arunce în apă fără să-i pese de temperatura apei, ne-a stropit în timp ce înaintam în apă zgribulite şi îl rugam să înceteze. Apoi a început să se lupte cu Bruno ca şi cum ar fi voit să-l înece.

Iată, m-am gândit, e plin de gânduri mari, dar dacă vrea, ştie să fie şi vesel şi distractiv. De ce atunci mie îmi arată numai faţa lui serioasă? Galiani l-a convins că sunt interesată doar de

studiu? Sau eu sunt cea care, din cauza ochelarilor, a felului în care vorbesc, las această impresie?

Din momentul acela am simţit cu mâhnire tot mai mare că timpul după-amiezii trecea în fugă. În urma sa rămâneau cuvinte pline de nerăbdarea lui de a se exprima şi de a mea de a anticipa un concept, de a-l auzi că era de acord cu mine. Nu mă mai lua de mână, nu mă mai invita să mă aşez pe marginea prosopului său. Când îi vedeam pe Bruno şi pe Pinuccia râzând pentru prostii, îi invidiam, mă gândeam: cât mi-ar plăcea să râd cu Nino în acelaşi fel: nu vreau nimic, nu aştept nimic, aş vrea doar puţin mai multă apropiere, fie chiar şi respectuoasă, ca aceea dintre Pinuccia şi Bruno.

Lila părea să aibă alte probleme. Toată săptămâna a fost liniştită. Petrecea mare parte a dimineţii în apă înotând înainte şi înapoi pe o linie paralelă cu plaja, la câţiva metri de ţărm. Pinuccia şi cu mine îi ţineam companie, insistând să-i arătăm cum se face chiar dacă acum înota mult mai bine decât noi. Dar ne apuca frigul repede şi alergam să ne aşezăm pe nisipul arzător, în timp ce ea continua să se antreneze cu mişcări din braţe calme, lovituri uşoare ale picioarelor, muşcând ritmat aerul cum o învăţase Sarratore tatăl. Trebuie mereu să exagereze, bombănea Pinuccia la soare, mângâindu-şi burta. Şi eu adesea mă ridicam şi strigam: „Gata cu înotatul, stai în apă de prea mult timp, o să răceşti”. Dar Lila nu mă asculta şi ieşea doar când era deja vineţie, cu ochii albi, cu buzele albastre şi cu buricele degetelor încreţite. O aşteptam pe mal cu prosopul ei încălzit de soare, i-l puneam pe umeri şi o ştergeam energic.

Când soseau cei doi băieţi, care nu ne-au ocolit în nicio zi, fie făceam o baie împreună – dar Lila în general refuza, stătea aşezată pe prosop să ne privească de pe mal –, fie mergeam toţi la plimbare şi ea rămânea în urmă adunând scoici, fie, dacă eu şi Nino începeam să vorbim despre câte-n lună şi-n stele, ea stătea să asculte cu multă atenţie, dar intervenind rar. Pentru că între timp apăruseră mici obiceiuri, m-a impresionat cât de mult ţinea să fie respectate. De exemplu, Bruno sosea mereu cu băuturi reci, pe care le lua de pe drum, de la un aşezământ balnear. Într-o zi i-a atras atenţia că pentru mine cumpărase un sifon în vreme ce eu în general luam un suc de portocale. Eu am spus: „Mulţumesc, Bruno, e bine aşa”, dar ea l-a obligat să se ducă să mi-l schimbe. De exemplu, Pinuccia şi Bruno la un

anumit moment al după-amiezii se duceau să caute cocos proaspăt şi, deşi ne rugau să-i însoţim, Lilei nu i-a trecut niciodată prin minte s-o facă, şi nici mie şi lui Nino. A devenit astfel complet normal ca ei să plece uscaţi, să se întoarcă uzi şi să care cocos cu pulpa foarte albă, astfel încât dacă întâmplător uitau de el, Lila întreba: „Şi azi unde-i cocosul?”

Şi la conversaţiile dintre mine şi Nino ţinea mult. Când vorbeam prea mult de fleacuri, devenea nerăbdătoare şi îi spunea: „N-ai citit nimic interesant astăzi?” Nino zâmbea bucuros, divaga puţin, apoi începea cu temele care îi plăceau lui. Vorbea şi vorbea, dar n-au fost niciodată reale conflicte între noi: eu eram aproape întotdeauna de acord cu el, iar dacă Lila intervenea ca să obiecteze, o făcea scurt, cu tact, fără să exagereze niciodată dezacordul.

Într-o după-amiază el discuta de un articol foarte critic despre funcţionarea şcolii publice şi a început să vorbească rău despre clasele primare făcute în cartier. Eu am fost de acord, am povestit despre loviturile de nuia peste mâini pe care ni le dădea Oliviero când greşeam şi, de asemenea, de competiţiile dure de abilitate la care ne supunea. Dar Lila, surprinzându-mă, a spus că şcoala elementară a fost foarte importantă pentru ea şi a lăudat-o pe învăţătoarea noastră într-o italiană pe care n-o mai auzisem de mult timp, atât de precisă, atât de intensă, încât Nino n-a întrerupt-o niciodată ca să-şi spună părerea, ci a stat s-o asculte cu multă atenţie. La final a spus câteva fraze generice despre nevoile diferite pe care le avem şi despre cum aceeaşi experienţă poate satisface necesităţile unuia şi poate fi insuficientă pentru altul.

A mai fost un caz în care Lila şi-a exprimat dezacordul ca o persoană educată şi într-o italiană elevată. Mă simţeam tot mai mult adepta teoriilor bazate pe intervenţii adecvate care, dacă erau aplicate la momentul potrivit, ar fi rezolvat problemele, ar fi anulat nedreptăţile şi ar fi prevenit conflictele. Învăţasem rapid acea schemă de gândire – la asta am fost mereu bună – şi o puneam în practică de fiecare dată când Nino vorbea despre chestiuni despre care citise ici şi colo: colonialism, neocolonialism, Africa. Dar într-o după-amiază, Lila i-a spus încet că nu mai exista nimic care să poată împiedica inevitabilul conflict dintre cei bogaţi şi cei săraci.

— De ce?

— Cei care stau dedesubt vor să meargă deasupra, cei care stau deasupra vor să rămână deasupra şi, într-un fel sau altul, ajung întotdeauna să se scuipe şi să se ia la şuturi.

— Tocmai de aceea ideea e să rezolvi problemele înainte să se ajungă la violenţă.

— Cum? Ducându-i pe toţi deasupra sau târându-i pe toţi dedesubt?

— Găsind un punct de echilibru între clase.

— Un punct unde? Cei de dedesubt se întâlnesc la jumătatea drumului cu cei de deasupra?

— Să zicem că da.

— Şi cei de deasupra coboară dedesubt de bunăvoie? Şi cei de dedesubt renunţă să meargă mai sus?

— Dacă se lucrează la rezolvarea rezonabilă a problemelor, da. Nu eşti convinsă?

— Nu. Clasele nu joacă ţurca, ci se luptă, iar lupta e pe viaţă şi pe moarte.

— Asta crede Pasquale, am spus eu.

— Acum o cred şi eu, a răspuns ea calmă.

În afară de acele puţine schimburi faţă-n faţă, au existat rar, între Lila şi Nino, cuvinte care să nu fie mediate de mine. Lila nu i se adresa niciodată direct, şi nici Nino nu i se adresa ei. Păreau stânjeniţi unul de celălalt. Am văzut-o mult mai în largul ei cu Bruno care, deşi fiind taciturn, a reuşit, graţie amabilităţii lui, tonului plăcut cu care uneori îi spunea doamna Carracci, să stabilească o anumită familiaritate între ei. De exemplu, odată, când am făcut o baie lungă toţi împreună şi Nino m-a surprins, renunţând să înoate în larg, lucru care mă ţinea cu sufletul la gură. Ea i-a cerut lui Bruno, şi nu lui, să-i arate la câte braţe trebuia să scoată capul din apă şi să respire. Băiatul, prompt, i-a făcut o demonstraţie. Dar Nino s-a enervat că nu fusese luat în considerare pentru măiestria lui la înot şi a intervenit făcând mişto de Bruno pentru braţele lui scurte şi pentru ritmul slab. Apoi a voit să-i arate el Lilei cum se înoată corect. Ea l-a observat cu atenţie şi imediat l-a imitat. Mă rog, în cele din urmă Lila înota atât de bine, că Bruno i-a spus Esther Williams de Ischia, voind să spună că devenise la fel de pricepută ca diva-înotătoare din filme.

Când am ajuns la sfârşitul săptămânii – îmi amintesc că era o splendidă dimineaţă de sâmbătă, aerul era încă proaspăt şi

mirosul intens al pinilor ne-a însoţit tot drumul, până când am ajuns la plajă – Pinuccia a spus în mod categoric:

— Fiul lui Sarratore e cu adevărat insuportabil.

Eu l-am apărat prudent pe Nino. Am spus pe un ton competent că atunci când înveţi, când devii pasionat de lucruri, simţi nevoia să-ţi comunici pasiunile celorlalţi şi pentru el aşa stăteau lucrurile. Lila n-a părut convinsă, a spus o frază care mi s-a părut ofensivă:

— Dacă lui Nino îi scoţi din cap lucrurile pe care le-a citit, nu mai găseşti nimic.

Am sărit:

— Nu e adevărat. Eu îl cunosc şi are o grămadă de calităţi.

Pinuccia, în schimb, i-a dat dreptate cu entuziasm. Dar Lila, poate fiindcă acel consens nu i-a plăcut, a spus că nu explicase bine şi a răsturnat brusc sensul frazei, ca şi cum ar fi formulat un exerciţiu de exprimare, iar acum, după ce s-a auzit spunând-o, s-ar fi căit şi ar fi făcut orice ca să remedieze. El, a explicat, capătă obiceiul de a crede că numai marile probleme contează şi, dacă poate, va trăi toată viaţa cu gândul la ele, fără să se lase deranjat de altceva: nu ca noi, care ne gândim numai la treburile noastre: banii, casă, soţul, copiii.

Mie nu mi-a plăcut nici acel sens. Ce voia să spună? Că pentru Nino n-ar fi contat sentimentele pentru persoane, că destinul lui era să trăiască fără iubire, fără copii, fără căsnicie? M-am forţat să spun:

— Ştii că are o logodnică şi că ţine mult la ea? Îşi scriu o dată pe săptămână.

Pinuccia a intervenit:

— Bruno nu e logodit, dar e în căutarea femeii lui ideale şi cum o găseşte, se căsătoreşte şi fac mulţi copii.

Apoi, fără o legătură evidentă, a oftat:

— Chiar a zburat săptămâna asta.

— Nu te bucuri? Acum se întoarce soţul tău, am replicat eu.

A părut aproape jignită de posibilitatea că aş putea să-mi imaginez că întoarcerea lui Rino ar deranja-o în vreun fel. A exclamat:

— Bineînţeles că mă bucur!

Lila atunci m-a întrebat:

— Şi tu te bucuri?

— Că se întorc soţii voştri?

— Nu, ai înţeles foarte bine întrebarea.

Înţelesesem, dar n-am recunoscut. Voia să spună că a doua zi, duminică, în timp ce ele ar fi fost ocupate cu Stefano şi Rino, eu aş fi avut cum să mă întâlnesc cu cei doi băieţi singură. În plus, aproape sigur, la fel ca săptămâna precedentă, Bruno şi-ar fi văzut de-ale lui şi eu aş fi petrecut după-amiaza cu Nino. Şi avea dreptate, era exact ce speram. De zile întregi, înainte să adorm, mă gândeam la sfârşitul de săptămână. Lila şi Pinuccia ar fi avut bucuriile lor conjugale, eu aş fi avut micile bucurii ale fetei necăsătorite cu ochelari care-şi petrece viaţa învăţând: o plimbare, să te ţii de mână. Sau, cine ştie, poate şi mai mult. Am sugerat râzând:

— Ce trebuie să înţeleg, Lila? Ferice de voi că sunteţi căsătorite.

48.

Ziua s-a scurs lent. În timp ce eu şi Lila stăteam liniştite la soare aşteptând momentul în care Nino şi Bruno ar fi sosit cu băuturile răcoritoare, starea Pinucciei a început, fără motiv, să se înrăutăţească. Vorbea nervos şi puţin la intervale tot mai scurte. Fie se temea că cei doi n-or să vină, fie spunea că nu ne puteam irosi timpul aşteptând ca ei să apară. Când băieţii au apărut la timp cu obişnuitele băuturi, a fost arţăgoasă şi a zis că se simţea obosită. Dar după câteva minute, tot prost dispusă, s-a răzgândit şi a fost de acord să meargă după cocos.

În ce-o priveşte pe Lila, a făcut un lucru care nu mi-a plăcut. Toată săptămâna nu-mi vorbise despre cartea pe care i-o împrumutasem, de fapt uitasem de ea. Dar imediat cum Pinuccia şi Bruno s-au îndepărtat, ea l-a întrebat direct pe Nino, fără a aştepta să întreţină el conversaţia:

— Ai fost vreodată la teatru?

— Uneori.

— Şi ţi-a plăcut?

— N-a fost rău.

— Eu n-am fost niciodată, dar am văzut la televizor.

— Nu e acelaşi lucru.

— Ştiu, dar e mai bine decât deloc.

Şi atunci a scos din geantă cartea pe care i-o dădusem eu, volumul care cuprindea teatrul lui Beckett, şi i-a arătat-o.

— Ai citit-o pe asta?

Nino a luat cartea, a examinat-o şi a recunoscut stânjenit:

— Nu.

— Deci *exista* cărţi pe care nu le-ai citit.

— Da.

— Ar trebui s-o citeşti.

Lila a început să vorbească despre carte. Spre surpriza mea, s-a implicat mult, a făcut-o în felul ei de odinioară, alegând cuvintele astfel încât să ne facă să vedem persoane şi lucruri, dar şi emoţia pe care le-o dădea reînnoindu-le, înviindu-le. A spus că nu era de aşteptat războiul atomic, în carte era ca şi cum deja ar fi avut loc. Ne-a povestit îndelung despre o doamnă care se numea Winnie şi care, la un moment dat, exclamă: *o altă zi frumoasă!* Ea însăşi a declamat cuvintele acelea, tulburându-se într-atât, încât vocea i-a tremurat puţin: *o altă zi frumoasă*, cuvinte insuportabile, pentru că nimic, nimic, ne-a explicat, în viaţa lui Winnie, nimic în gesturi, nimic în mintea ei nu era *frumos*, nici în ziua aceea, nici în zilele care trecuseră. Dar, a adăugat, o impresionase mai mult un anume Dan Rooney. Dan Rooney, a spus, e trist, dar nu se lamentează, deoarece consideră că viaţa e mai bună fără vedere şi, dimpotrivă, ajunge să se întrebe dacă devenind surd şi mut viaţa n-ar fi şi mai mult viaţă, viaţă pură, viaţă fără altceva decât viaţă.

— De ce ţi-a plăcut? a întrebat Nino.

— Nu ştiu încă dacă mi-a plăcut.

— Te-a intrigat însă.

— M-a făcut să mă gândesc. Ce înseamnă că viaţa e mai viaţă fără vedere, fără auz, chiar şi fără cuvinte?

— Poate e doar o găselniţă.

— Nu, ce găselniţă? Acolo e un lucru care sugerează alte o mie, nu e o găselniţă.

Nino n-a ripostat. A spus doar, uitându-se fix la coperta cărţii ca şi cum şi aceea ar fi trebuit descifrată:

— Ai terminat-o?

— Da.

— Mi-o împrumuţi şi mie?

Rugămintea aceea m-a dezorientat, m-a durut. Nino spusese, îmi aminteam bine, că literatura nu-l interesa mai deloc, altele erau lecturile lui preferate. I-l dădusem pe Beckett Lilei tocmai pentru că ştiam că n-aş fi putut să-l folosesc în conversaţiile cu el. Şi acum, că ea îi vorbea despre cartea asta, nu doar că o asculta, dar i-o şi cerea cu împrumut. Am spus:

— E a lui Galiani, mi-a dat-o ea.

— Tu ai citit-o? m-a întrebat el.

A trebuit să recunosc că nu, n-o citisem, dar am adăugat imediat:

— Mă gândeam să încep în seara asta.

— După ce o termini, mi-o dai?

— Dacă te interesează aşa de mult, m-am grăbit să spun, citeşte-o tu mai întâi.

Nino mi-a mulţumit, a râcâit cu unghia urma unui ţânţar de pe copertă şi a spus, adresându-i-se Lilei:

— O citesc într-o noapte şi mâine vorbim despre ea.

— Mâine nu, nu ne vedem.

— De ce?

— Stau cu soţul meu.

— Aha.

Mi s-a părut enervat. Am aşteptat trepidând să mi se adreseze mie ca să mă întrebe dacă noi doi o să ne vedem. Dar, cu o izbucnire de nemulţumire, a spus:

— Nici eu nu pot mâine. La Bruno vin în seara asta părinţii lui şi trebuie să merg să dorm la Barano. Mă întorc luni.

Bruno? Luni? Speram să-mi spună să mă duc după el la Maronti. Dar era distrat, poate că era cu mintea încă la Rooney care, nemulţumit că e orb, voia să devină şi surd şi mut. Nu mi-a spus nimic.

49.

Când ne întorceam acasă, i-am spus Lilei:

— Dacă-ţi împrumut o carte, care, de altfel, nu e a mea, te rog să n-o iei la plajă. Nu pot să i-o dau înapoi lui Galiani cu nisip în ea.

— Scuze, a spus ea şi m-a pupat veselă pe obraz.

Poate ca să fie iertată, a vrut să care atât geanta mea, cât şi pe cea a Pinucciei.

Încet m-am înseninat. M-am gândit că Nino nu întâmplător făcuse aluzie la faptul că se ducea la Barano: voia să ştiu şi să decid pe cont propriu dacă merg după el acolo. Aşa e el, mi-am spus, simţindu-mă tot mai uşurată, are nevoie să fie urmat: mâine mă scol devreme şi mă duc. Pinuccia a fost cea care a rămas prost dispusă. De obicei se enerva uşor, dar se îmbuna repede, în special acum când sarcina nu doar că îi îmblânzise corpul, dar şi caracterul. În schimb, a devenit tot mai încruntată.

— Ţi-a zis ceva antipatic Bruno? am întrebat-o, la un moment dat.

— Sigur că nu.

— Dar ce s-a întâmplat?

— Nimic.

— Nu te simţi bine?

— Mă simt foarte bine, nu ştiu nici eu ce am.

— Du-te să te pregăteşti că acum soseşte Rino.

— Da.

Dar a rămas cu costumul ud pe ea să răsfoiască un roman ilustrat. Lila şi cu mine ne-am făcut frumoase, Lila mai ales s-a gătit de parcă se ducea la o petrecere, şi ea nimic. Atunci chiar şi Nunzia, care robotea tăcută pentru cină, a zis încet:

— Pinù, ce-i, scumpo, nu te duci să te-mbraci?

Niciun răspuns. Abia când a auzit zgomotul motocicletelor Lambretta şi vocile celor doi tineri care strigau, Pina a sărit în picioare şi a alergat să se închidă în dormitor, urlând:

— Nu-l lăsaţi să intre, vă rog.

Am petrecut o seară confuză, care, într-un fel sau altul, a ajuns să-i zăpăcească şi pe soţi. Stefano, deja învăţat cu caracterul permanent conflictual al Lilei, s-a trezit nesperat în faţă cu o fată foarte afectuoasă, înclinată să se lase în voia mângâierilor şi a săruturilor fără obişnuita neplăcere; în schimb Rino, care era învăţat cu dulcegăriile lipicioase ale Pinucciei, încă şi mai lipicioase acum că era însărcinată, a fost dezamăgit pentru că soţia nu i-a alergat în întâmpinare pe scări. A trebuit să se ducă s-o caute în dormitor şi când, în sfârşit, a îmbrăţişat-o, a simţit imediat că ea se prefăcea să se arate bucuroasă. Mai mult. În timp ce Lila a râs mult când, după câteva pahare de vin, cei doi tineri chercheliţi au început cu aluziile lor sexuale,

manifestându-şi astfel dorinţa, Pinuccia, atunci când Rino i-a şoptit râzând nu ştiu ce frază la ureche, s-a retras brusc şi a şuierat într-o italiană precară:

— Încetează, eşti un bădăran.

El s-a enervat:

— Mie-mi spui bădăran? Bădăran?

Ea a mai rezistat câteva minute, apoi buza de jos a început să-i tremure şi s-a refugiat în dormitor.

— E sarcina, a spus Nunzia, trebuie să ai răbdare.

Tăcere. Rino a terminat de mâncat, apoi a izbucnit, s-a dus la soţie. Nu s-a mai întors.

Lila şi Stefano au decis să facă o plimbare cu Lambretta, să vadă plaja noaptea. Ne-au lăsat râzând între ei şi giugiulindu-se. Eu am strâns masa, luptându-mă ca de obicei cu Nunzia care nu voia să mă lase să mişc un deget. Am vorbit puţin despre momentul în care îl cunoscuse pe Fernando şi se îndrăgostiseră şi a spus ceva care m-a impresionat mult: „Ţii toată viaţa la persoane despre care nu ştii niciodată cine sunt cu adevărat”. Fernando fusese şi bun, şi rău, şi ea ţinuse foarte mult la el, dar îl şi urâse: „Aşa că”, a subliniat, „nu-s motive de îngrijorare: Pinucciei îi merge pe dos, dar pe urmă îşi revine; şi îţi aminteşti cum s-a întors Lina din voiajul de nuntă? Ei bine, uită-te acum la ei. Toată viaţa e aşa: o dată încasezi lovituri, altă dată sărutări”.

M-am dus în cămăruţa mea şi am încercat să termin Chabod, dar mi-a revenit în minte cât de încântat fusese Nino de felul în care Lila îi vorbise despre acel Rooney şi mi-a trecut cheful să pierd vremea cu ideea de naţiune. Şi Nino e ambiguu, m-am gândit, e dificil să înţelegi cine e. Părea că nu-i pasă de literatură, dar Lila ia la întâmplare o carte despre teatru, zice două tâmpenii şi el devine pasionat. Am căutat printre volume alte chestii literare, dar nu aveam. În schimb, mi-am dat seama că lipsea o carte. Era posibil? Galiani îmi dăduse şase. Pe una acum o avea Nino, pe una o citeam eu, pe marmura pervazului erau trei. Unde era a şasea?

M-am uitat peste tot, şi sub pat, şi între timp mi-am amintit că era o carte despre Hiroshima. M-am neliniştit, cu siguranţă o luase Lila când eram la toaletă să mă spăl. Ce i se întâmpla? După ani de cizmărie, logodnă, iubire, mezelărie, negoţuri cu fraţii Solara, hotărâse să redevină cum fusese în clasele primare? Desigur, un semnal existase deja: voise să facă pariul

acela care, dincolo de rezultatele lui, fusese cu siguranţă un mod de a-mi arăta dorinţa ei de a reîncepe să înveţe. Dar existase vreo urmare, făcuse cu adevărat vreun efort? Nu. În schimb, fuseseră de ajuns pălăvrăgelile lui Nino, şase după-amiezi la soare pe plajă, ca să-i redea dorinţa de a învăţa, eventual să intre din nou în competiţie cu mine? De aceea o elogiase pe învăţătoarea Oliviero? De aceea credea că e frumos să fii pasionat toată viaţa numai de lucrurile importante, şi nu de cele banale? Am ieşit din cămăruţa mea evitând scârţâitul uşii, în vârful picioarelor.

Casa era tăcută, Nunzia se dusese la culcare, Stefano şi Lila nu se întorseseră încă. Am intrat în camera lor: un haos de haine, pantofi, valize. Pe un scaun am găsit volumul, se intitula *Raze din cenuşă.* O luase fără să-mi ceară voie, ca şi cum lucrurile mele ar fi fost ale ei, ca şi cum ceea ce eram i-aş fi datorat ei, ca şi cum şi contribuţia lui Galiani la formarea mea ar fi depins de faptul că ea, cu un gest distrat, cu o frază abia schiţată, mă adusese în situaţia de a-mi câştiga acel privilegiu. M-am gândit să-mi iau cartea înapoi. Dar mi-a fost ruşine, m-am răzgândit şi am lăsat-o acolo.

50.

A fost o duminică plicticoasă. Am suferit de căldură toată noaptea, nu îndrăzneam să deschid fereastra de teama ţânţarilor. Am adormit, m-am trezit, apoi am adormit la loc. Să merg la Barano? De ce? Să petrec ziua jucându-mă cu Ciro, Pino şi Clelia, în timp ce Nino făcea lungi băi sau stătea la soare fără să scoată un cuvânt, într-un conflict surd cu tatăl lui? M-am trezit târziu, la zece, şi imediat cum am deschis ochii m-a ajuns de foarte departe o senzaţie de dor care m-a neliniştit.

Am aflat de la Nunzia că Pinuccia şi Rino se duseseră deja la plajă, în timp ce Stefano şi Lila încă dormeau. Am înmuiat pâinea în cafeaua cu lapte fără chef, am renunţat definitiv la Barano şi m-am dus la plajă nervoasă, întristată.

Acolo i-am găsit pe Rino, care dormea la soare, cu părul ud şi corpul greoi revărsat cu burta în jos pe nisip, şi pe Pinuccia care se tot plimba în sus şi în jos pe ţărm. Am invitat-o să mergem

spre izvorul de apă termală, dar a refuzat nepoliticos. M-am plimbat îndelung singură înspre Forio, ca să mă liniştesc.

Dimineaţa a trecut cu greu. La întoarcere am făcut o baie şi m-am întins la soare. A trebuit să-i ascult pe Rino şi pe Pinuccia care, ca şi cum n-aş fi fost acolo, îşi şopteau fraze de genul acesta:

— Nu pleca!

— Am slujba: pantofii trebuie să fie gata pentru toamnă. I-ai văzut, îţi plac?

— Da, dar chestiile pe care te-a pus Lila să le adaugi sunt urâte, scoate-le.

— Nu, vin bine.

— Vezi? Tot ce spun eu pentru tine n-are nicio importanţă.

— Nu e adevărat.

— E foarte adevărat, nu mai ţii la mine.

— Ţin la tine şi ştii cât îmi placi.

— Da' de unde, uite ce burtă am.

— Sărut de zece mii de ori burta asta. Toată săptămâna nu fac decât să mă gândesc la tine.

— Atunci nu te duce la muncă.

— Nu pot.

— Înseamnă că în seara asta plec şi eu.

— Am plătit deja partea noastră, trebuie să rămâi în vacanţă.

— Nu mai vreau.

— De ce?

— Pentru că imediat cum adorm, visez foarte urât şi stau trează toată noaptea.

— Şi când dormi cu sora mea?

— Şi mai rău, sora ta dacă m-ar putea omorî, m-ar omorî.

— Du-te să dormi cu mama.

— Mama ta sforăie.

Tonul Pinucciei era insuportabil. Întreaga zi n-am putut înţelege motivul acelei văicăreli. Că dormea puţin şi rău era adevărat. Dar că voia ca Rino să rămână, că voia să plece cu el mi s-a părut o minciună. La un moment dat mi s-a părut că încerca să-i spună ceva ce nici ei nu-i era clar şi că de aceea se manifesta atât de insistent. Dar apoi am lăsat-o baltă, m-a acaparat altceva. Exuberanţa Lilei, întâi de toate.

Când a apărut pe plajă cu soţul, mi s-a părut şi mai fericită decât în seara dinainte. Voia să-i arate cum învăţase să înoate şi

împreună s-au dus departe de mal – la apă adâncă, spunea Stefano, chiar dacă, în realitate, s-au îndepărtat doar câţiva metri. Ea, elegantă şi precisă în mişcările din braţe şi în modul ritmat cu care deja învăţase să-şi mişte capul ca să respire scoţând gura din apă, l-a lăsat repede în urmă. Apoi s-a oprit ca să-l aştepte râzând, în timp ce el se apropia cu mişcări din braţe caraghioase, cu capul rigid, pufnind peste apa care-l stropea în faţă.

Veselia i-a crescut după-amiaza când au plecat la plimbare cu Lambretta. Şi Rino voia să hoinărească puţin şi fiindcă Pinuccia a refuzat – se temea să nu cadă şi să piardă copilul – el mi-a spus: „Vino tu, Lenù". Am trăit pentru prima dată acea experienţă. Stefano care gonea în faţă, Rino care-l urma, şi vânt, şi teamă de a nu cădea sau de a nu ne izbi de ceva, şi o încântare tot mai mare, mirosul puternic emanat de spatele transpirat al soţului Pinucciei, îngâmfarea lui care-l împingea să nu respecte regulile şi să răspundă celor care protestau în stilul celor din cartier, frânând brusc, ameninţând, mereu gata să se încaiere ca să-şi afirme dreptul lui de a face ce voia. A fost distractiv, o întoarcere la emoţiile de fetiţă rău crescută, foarte diferite de cele pe care mi le dădea Nino când apărea de-a lungul plajei, după-amiaza, împreună cu prietenul lui.

În duminica aceea i-am pomenit adesea pe cei doi băieţi: îmi plăcea mai ales să rostesc numele lui Nino. Am observat repede că atât Pinuccia, cât şi Lila, se comportau de parcă nu ne întâlniserăm toate trei împreună cu Bruno şi Nino, ci doar eu. Rezultatul a fost că atunci când soţii lor şi-au luat la revedere ca să alerge să prindă vaporetul, Stefano mi-a zis să-l salut din partea lui pe fiul lui Soccavo, de parcă aş fi fost singura care urma să-l întâlnească din nou, iar Rino a făcut mişto de mine: „Îţi place mai mult fiul poetului sau fiul mezelarului? Care e mai frumos, după tine?" Ca şi cum soţia şi sora lui n-ar fi avut suficiente informaţii ca să-şi exprime părerea. La sfârşit, m-au enervat amândouă din cauza modului în care au reacţionat la plecarea soţilor. Pinuccia a devenit veselă, a simţit nevoia să-şi spele părul care – a spus cu voce tare – era plin de nisip. Lila a pierdut vremea prin casă fără niciun chef, apoi s-a dus să se întindă pe patul nefăcut fără să-i pese de dezordinea din cameră. Când am apărut să-i spun noapte bună, am văzut că nici măcar nu se dezbrăcase: citea cartea despre Hiroshima cu

ochii mijiţi şi cu fruntea încruntată. Nu i-am reproşat, am spus doar, poate cu ceva asprime în glas:

— Cum se face că, pe neaşteptate, ţi-a revenit cheful de citit?

— Nu-i treaba ta, mi-a răspuns.

51.

Luni, Nino a apărut, aproape o stafie evocată de dorinţa mea, nu la patru după-amiaza, ca de obicei, ci la zece dimineaţa.

Surpriza a fost mare. Noi trei de-abia ajunseserăm pe plajă, ranchiunoase, fiecare convinsă că celelalte au ocupat prea mult timp baia, Pinuccia foarte nervoasă pentru că i se stricase părul în timpul somnului. Ea a vorbit prima, ameninţătoare, aproape agresivă. L-a întrebat pe Nino, înainte ca el să ne explice cum de-şi modificase radical programul.

— Bruno de ce n-a venit, avea ceva mai bun de făcut?

— Sunt încă părinţii lui acasă, pleacă la prânz.

— Pe urmă vine?

— Cred că da.

— Pentru că dacă nu vine, eu mă întorc să mă culc, cu voi trei mă plictisesc.

Şi în timp ce Nino ne povestea ce urâtă fusese duminica lui la Barano, astfel încât o ştersese de acolo dis-de-dimineaţă şi venise direct pe plajă, ea a intervenit o dată sau de două ori plângăcioasă: cine vine să facă o baie cu mine? Pentru că atât eu, cât şi Lila am ignorat-o, s-a dus singură în apă, ţâfnoasă.

Ce să-i faci! Noi am preferat să ascultăm atent lista pe care o făcuse Nino cu nedreptăţile la care-l supusese tatăl lui. Un impostor, l-a definit, un trântor. Se stabilise la Barano prelungindu-şi concediul pentru nu ştiu ce boală falsă, care însă îi fusese certificată de un medic al ENPAS, prieten de-al lui.

— Tata, ne-a spus dezgustat, personifică pe deplin negarea interesului general.

Şi atunci, fără întrerupere, a făcut ceva neprevăzut. Cu o mişcare neaşteptată, care m-a făcut să tresar, s-a aplecat şi m-a pupat pe obraz, un sărut puternic, zgomotos, apoi a spus:

— Sunt foarte bucuros să te văd.

Apoi, cu o uşoară stânjeneală, ca şi cum şi-ar fi dat seama că

expansivitatea aceea putea fi nepoliticoasă faţă de Lila, a spus:

— Pot să te pup şi pe tine?

— Desigur, a răspuns Lila, consimţind, şi el a pupat-o uşor, fără zgomot, un contact abia perceptibil.

După care a început să vorbească agitat despre textele de teatru ale lui Beckett: ah, cât îi plăcuseră tipii aceia îngropaţi până la gât în pământ; şi cât era de frumoasă fraza despre foc pe care prezentul îl aprinde în tine; şi, chiar dacă printre numeroasele lucruri sugestive pe care le spuneau Maddie şi Dan Rooney îi fusese dificil să identifice citatul ales de Lila, ei bine, ideea că viaţa se simte mai mult când eşti orb, surd, mut şi, eventual, fără gust şi simţ tactil, era interesantă; după el, însemna: să abolim toate filtrele care ne împiedică să savurăm deplin această condiţie hic et nunc.

Lila a rămas perplexă şi a zis că viaţa în stare pură o înfricoşa. Apoi a spus cu oarecare emfază:

— Viaţa fără să vezi şi fără să vorbeşti, fără să vorbeşti şi fără să asculţi, viaţa fără un acoperământ, fără un recipient, e deformată.

N-a recurs chiar la cuvintele acestea, dar sigur a spus „deformată”, cu o expresie de repulsie. Nino a repetat cu jumătate de gură:

— Deformată, ca şi cum termenul ar fi fost un cuvânt urât.

Apoi a reînceput să discute, dar într-un mod şi mai agitat, până când brusc şi-a scos tricoul arătându-se în toată zvelteţea lui măslinie, ne-a luat pe amândouă de mână şi ne-a târât în apă în timp ce eu strigam foarte fericită:

— Nu nu nu, mi-e frig.

Şi el răspundea:

— *Iată în sfârşit o altă zi frumoasă.*

Şi Lila râdea.

Aşadar, m-am gândit bucuroasă, Lila greşeşte. Aşadar, există cu siguranţă un alt Nino: nu doar băiatul tenebros, nu doar cel pe care-l emoţionează doar reflecţia asupra stării generale a lumii, ci şi *acest băiat*, acest băiat care se joacă, care ne târăşte precipitat în apă, care ne înşfacă, ne strânge, ne trage spre el, înoată, se lasă ajuns din urmă, se lasă prins, se lasă împins de amândouă sub apă şi se preface că se sufocă, se preface că îl înecăm.

Când a venit Bruno, lucrurile s-au îmbunătăţit şi mai mult. Ne-

am plimbat toţi împreună şi Pinucciei, încet, încet, i-a revenit bunadispoziţie. Avea chef să facă baie din nou, să mănânce cocos. Din acel moment, şi toată săptămâna care a urmat, am considerat absolut firesc ca băieţii să vină la noi pe plajă deja la zece dimineaţa şi să rămână până la apus, când noi spuneam:

— Trebuie să mergem, altfel Nunzia se înfurie, şi ei se resemnau să se retragă ca să înveţe puţin.

Câtă familiaritate, de-acum! Dacă Bruno îi spunea Lilei doamna Carracci ca să facă mişto de ea, ea îi trăgea în joacă un pumn în umăr şi îl fugărea ameninţându-l. Dacă arăta prea multă grijă faţă de Pinuccia pentru că ea purta în pântece un copil, aceasta îl lua de braţ şi spunea: „Să mergem, repede, vreau un sifon”. În ce-l priveşte pe Nino, acum mă lua deseori de mână, îmi punea un braţ în jurul umerilor şi în timpul ăsta îşi trecea unul şi în jurul umerilor Lilei, îi apuca arătătorul, degetul mare. Distanţele precaute au dispărut. Am devenit un grup de cinci tineri care se distrau din mai nimic. Şi am trecut de la un joc la altul, cine pierdea plătea gaj. Gajurile erau aproape întotdeauna sărutări, dar sărutări în glumă, evident: Bruno trebuia să sărute picioarele pline de nisip ale Lilei, Nino mâna mea, şi apoi obrajii, fruntea, pavilionul unei urechi cu zgomot. Am făcut şi întreceri lungi cu rachetele şi mingea zbura prin aer respinsă de lovitura seacă pe pielea întinsă, iar Lila era pricepută, Nino la fel. Dar cel mai agil şi mai precis era Bruno. El şi Pinuccia au câştigat mereu, atât împotriva mea şi a Lilei, cât şi împotriva Lilei şi a lui Nino, cât şi împotriva lui Nino şi a mea. Au câştigat şi pentru că toţi ne propuseserăm să o tratăm cu amabilitate. Ea alerga, se întindea, se rostogolea în nisip uitând de starea ei şi atunci o lăsam să câştige, chiar şi numai ca s-o liniştim. Bruno o certa cu bunătate, o punea să stea jos, spunea gata şi striga: „Punct pentru Pinuccia, foarte bună”.

A început astfel să se iţească un soi de fericire care a traversat orele şi zilele. Nu mi-a mai displăcut că Lila îmi lua cărţile, dimpotrivă, mi s-a părut ceva frumos. Nu mi-a mai displăcut că, atunci când se încingeau discuţiile, ea îşi spunea tot mai des părerea şi Nino o asculta cu atenţie şi părea lipsit de replică. Am considerat, dimpotrivă, incitant faptul că în acele împrejurări el înceta pe neaşteptate să i se adreseze ei şi trecea brusc să discute cu mine, ca şi cum asta îl ajuta să-şi regăsească convingerile.

Aşa s-a întâmplat când Lila şi-a etalat lectura despre Hiroshima. S-a născut o discuţie foarte încordată, pentru că Nino, am înţeles, era atât de critic faţă de Statele Unite şi nu-i plăcea că americanii aveau o bază militară la Napoli, dar era şi atras de modul lor de viaţă, spunea că vrea să-l studieze. De aceea a fost dezamăgit când Lila a spus, aproximativ, că a arunca bombele atomice asupra Japoniei fusese o crimă de război, ba mai mult decât o crimă de război – războiul n-avea mai deloc legătură – fusese o crimă a trufiei.

— Îţi amintesc de Pearl Harbor, a zis el prudent.

Eu nu ştiam ce era Pearl Harbor, dar am descoperit că Lila ştia. I-a spus că Pearl Harbor şi Hiroshima erau două lucruri incomparabile, că Pearl Harbor era o acţiune de război laşă şi Hiroshima era o oroare feroce, răzbunătoare şi descreierată, mai rea, mult mai rea, decât decimările naziste. Şi a conchis: americanii ar trebui judecaţi ca unul dintre cei mai răi criminali, care fac lucruri înspăimântătoare doar ca să-i terorizeze pe cei care rămân în viaţă şi să-i ţină îngenuncheaţi. Aplombul ei era atât de mare, că Nino, în loc să treacă la contraatac, a tăcut gânditor. Apoi, iată, mi s-a adresat mie ca şi cum ea n-ar fi existat. A spus că problema nu era nici ferocitatea, nici răzbunarea, ci urgenţa de a pune capăt celui mai atroce dintre războaie şi, totodată, folosind arma aceea teribilă, tuturor războaielor. A vorbit pe un ton scăzut, privindu-mă drept în ochi, ca şi cum l-ar fi interesat numai aprobarea mea. Şi a fost un moment foarte frumos. El însuşi era foarte frumos când făcea asta. Mă emoţionam într-atât încât îmi dădeau lacrimile şi făceam eforturi să mi le reţin.

Apoi am ajuns din nou la ziua de vineri, una foarte caldă petrecută în mare parte în apă. Şi ceva, brusc, ne-a stricat din nou buna dispoziţie.

Urcam către casă, tocmai ne despărţiserăm de cei doi băieţi. Soarele apunea şi cerul era albastru-rozaliu când Pinuccia, care devenise dintr-odată tăcută după multe ore de dezinvoltură exagerată, a aruncat geanta pe jos, s-a aşezat pe marginea străzii şi a început să urle de furie, mici strigăte ascuţite, aproape nişte schelălăieli.

Lila a mijit ochii, a privit-o fix ca şi cum n-ar fi văzut-o pe cumnata ei, ci ceva urât pentru care nu era pregătită. Eu m-am întors speriată, am întrebat:

— Pina, ce e, nu te simţi bine?
— Nu suport costumul ăsta ud.
— Toate avem costumul ud.
— Pe mine mă enervează.
— Linişteşte-te, hai, vino. Nu-ţi mai e foame?
— Nu-mi spune linişteşte-te. Mă enervezi când spui linişteşte-te. Nu te mai suport, Lenù, pe tine şi linişteşte-te ăsta al tău.

Şi a reînceput cu chelălăitul ei, lovindu-se peste coapse.

Am simţit că Lila se îndepărta fără să ne aştepte. Am simţit că făcea asta nu de nervi sau din indiferentă, ci din cauza acelui comportament arzător, care îi provoca arsuri dacă stătea prea aproape. Am ajutat-o pe Pinuccia să se ridice şi i-am cărat geanta.

52.

Încet, încet s-a liniştit, dar a petrecut seara îmbufnată, ca şi cum i-am fi făcut cine ştie ce nedreptate. Pentru că la un moment dat a fost mojică şi cu Nunzia, a criticat mâncarea în mod urât, Lila a izbucnit şi a trecut brusc la un dialect feroce cu care şi-a revărsat asupra ei toate insultele pline de fantezie de care era capabilă. Pina a hotărât că în noaptea aceea va dormi cu mine.

S-a tot agitat în somn. În plus, în două, în cămăruţă, nu puteai respira de căldură. Jilavă de transpiraţie, m-am resemnat să deschid fereastra şi m-au chinuit ţânţarii. Asta mi-a alungat somnul definitiv, am aşteptat zorile şi m-am ridicat.

Acum eram şi eu foarte prost dispusă, aveam trei sau patru înţepături pe faţă care mă desfigurau. M-am dus în bucătărie, unde Nunzia spăla rufele noastre murdare. Şi Lila se sculase deja, mâncase supa de lapte şi citea altă carte de-a mea, cine ştie când mi-o furase. Cum m-a văzut, mi-a aruncat o privire curioasă şi a întrebat cu o nelinişte autentică, la care nu mă aşteptam:
— Cum se simte Pinuccia?
— Nu ştiu.
— Eşti nervoasă?
— Da, n-am închis ochii şi uite ce am pe faţă.

— Nu se vede nimic.
— *Tu* nu vezi nimic.
— Nici Nino şi Bruno n-or să vadă nimic.
— Ce legătură are?
— Tu ţii la Nino?
— Ţi-am zis de o sută de ori că nu.
— Calmează-te.
— Sunt calmă.
— Să fim atente la Pinuccia.
— Fii tu atentă, e cumnata ta, nu a mea.
— Eşti nervoasă.
— Da da şi iarăşi da.

Ziua a fost şi mai călduroasă decât precedenta. Ne-am dus la plajă într-o stare de agitaţie, proasta dispoziţie trecea de la una la alta ca o infecţie.

La jumătatea drumului, Pinuccia şi-a dat seama că nu-şi luase prosopul şi a avut o altă criză de nervi. Lila a continuat drumul cu capul în jos fără măcar să se întoarcă.

— Mă duc să ţi-l aduc eu, m-am oferit.
— Nu, mă întorc acasă, n-am chef de plajă.
— Te simţi rău?
— Mă simt foarte bine.
— Atunci?
— Uite câta burta am.

M-am uitat la burta ei, i-am spus fără să mă gândesc:

— Şi eu? Nu vezi înţepăturile de pe faţa mea?

A început să urle, mi-a zis eşti o cretină şi a şters-o cu pas alert ca s-o ajungă din urmă pe Lila.

Odată ajunse la plajă, şi-a cerut scuze, a şoptit eşti atât de cumsecade, că uneori mă înfurii.

— Nu sunt cumsecade.
— Voiam să spun că eşti bună la suflet.
— Nu sunt deloc.

Lila, care încerca în toate felurile să ne ignore şi ţintuia cu privirea marea în direcţia Forio, a spus rece:

— Încetaţi, vin.

Pinuccia a tresărit. „Marele învăţat”, a şoptit cu o neaşteptată moliciune a vocii şi şi-a dat cu ruj chiar dacă avea deja destul.

Cei doi băieţi, în ce priveşte proasta dispoziţie, nu erau mai prejos. Nino a folosit un ton sarcastic, adresându-i-se Lilei:

— În seara asta vin soţii?
— Bineînţeles.
— Şi ce-o să faceţi frumos?
— Mâncăm, bem şi mergem la culcare.
— Şi mâine?
— Mâine o să mâncăm, o să bem şi o să mergem la culcare.
— Rămân şi duminică seara?
— Nu, duminică mâncăm, bem şi dormim numai după-amiază.

Am făcut eforturi să spun, ascunzându-mă în spatele unui ton autoironie:

— Eu sunt liberă: nu mănânc, nu beau, nu mă duc la culcare.

Nino m-a privit ca şi cum şi-ar fi dat seama de ceva ce nu observase niciodată, astfel că mi-am trecut o mână peste pometele drept, unde aveam o înţepătură mai umflată decât altele. Mi-a spus serios:

— Bine, mâine ne vedem aici la şapte dimineaţa şi apoi urcăm pe munte. La întoarcere, plajă până târziu. Ce zici?

Am simţit în vene căldura plăcută a exaltării şi am zis uşurată:

— Bine, la şapte, aduc eu de mâncare.

Pinuccia a întrebat dezolată:

— Şi noi?

— Voi îi aveţi pe soţi, a murmurat el şi a rostit *soţi* ca şi cum ar fi spus broaşte-râioase, şerpi, păianjeni, iar ea s-a ridicat brusc în picioare şi s-a dus pe malul mării.

— E puţin prea sensibilă în perioada asta, am scuzat-o, dar din cauza sarcinii, de obicei nu e aşa.

Bruno a spus pe tonul lui răbdător:

— Mă duc cu ea să luăm cocos.

Noi l-am urmărit cu privirea în timp ce, mic, dar bine făcut, cu un torace puternic şi coapse tari, se mişca pe nisip cu pas liniştit, ca şi cum soarele neglijase să încingă granulele pe care călca. Când Bruno şi Pinuccia au pornit spre complex, Lila a spus:

— Hai să înotăm.

53.

Am pornit toţi trei spre mare, eu în mijloc între ei doi. E dificil

de povestit senzaţia de desăvârşire care mă cuprinsese când Nino îmi spusese: mâine ne vedem aici la şapte. Sigur că-mi părea rău pentru dispoziţia oscilantă a Pinucciei, dar era o părere de rău firavă, nu putea să-mi strice starea de bine. Eram, în sfârşit, mulţumită de mine, de duminica lungă şi intensă care mă aştepta; şi între timp mă simţeam mândră să fiu acolo, în acel moment, cu oamenii care contaseră dintotdeauna în viaţa mea, mai mult decât părinţii şi fraţii. I-am luat pe amândoi de mână, am scos un strigăt de fericire, i-am tras în apa rece ridicând aşchii de spumă reci ca gheaţa. Ne-am cufundat împreună ca şi cum am fi fost un organism unic.

Cum am intrat ne-am desprins degetele. Nu-mi plăcuse niciodată frigul apei în păr, pe ţeastă, în urechi. M-am cufundat imediat, suflând apa. Dar am văzut că ei deja înotau şi am început să înot şi eu, ca să nu-i pierd. S-a dovedit imediat dificil: nu eram capabilă să înaintez drept, cu capul în apă şi cu mişcări de braţe calme; braţul drept era mai puternic decât cel stâng, deviam; îmi făceam griji să nu înghit apă sărată. Am încercat să mă ţin după ei străduindu-mă să nu-i pierd din vedere în ciuda miopiei. S-au oprit, m-am gândit. Inima îmi bătea puternic, am încetinit şi m-am oprit în sfârşit să plutesc, admirându-i pentru cum înaintau spre orizont cu încredere, unul lângă altul.

Poate că se îndepărtau prea mult. Şi eu, de altfel, cuprinsă de entuziasm, înaintasem mult dincolo de linia de siguranţă imaginară care, în mod normal, îmi permitea să mă întorc la mal cu câteva mişcări din braţe şi dincolo de care Lila însăşi nu trecuse niciodată. Dar acum iat-o acolo, la întrecere cu Nino. Deşi fără experienţă, nu ceda, voia să ţină pasul cu el, înainta tot mai mult.

Am început să mă îngrijorez. Dacă îşi pierde puterile? Dacă se simte rău? Nino e priceput, o va ajuta. Dar dacă îl apucă o crampă, dacă şi el cedează? Am privit în jur, curentul mă trăgea spre stânga. Nu-i pot aştepta aici, trebuie să mă întorc. Am aruncat o privire înspre apă şi a fost o greşeală. Azuriul devenea imediat albastru-închis, apoi se întuneca precum noaptea, în ciuda faptului că soarele strălucea, suprafaţa mării sclipea şi nori destrămaţi foarte albi se lungeau pe cer. Am perceput abisul, i-am simţit lichiditatea fără puncte de sprijin, l-am simţit ca pe o groapă cu morţi din care cine ştie ce putea urca într-o clipă, să mă atingă uşor, să mă prindă, să mă muşte, să mă

tragă la fund.

Am încercat să mă liniştesc, am strigat: Lila. Ochii fără ochelari nu mă ajutau, erau învinşi de licărirea apei. M-am gândit la excursia cu Nino de-a doua zi. M-am întors încet, pe spate, vâslind din picioare şi din braţe până când am ajuns la mal.

Acolo m-am aşezat jumătate în apă, jumătate pe uscat. Le-am zărit cu greu capetele lor negre plutitoare abandonate pe suprafaţa mării şi m-am simţit uşurată. Lila nu doar că era bine, dar reuşise, îi făcuse faţă lui Nino. Ce căpoasă e, ce exagerată e, ce curajoasă e. M-am ridicat şi m-am dus lângă Bruno care stătea lângă lucrurile noastre.

— Unde e Pinuccia? am întrebat.

A surâs timid, cu o părere de rău tăinuită.

— A plecat.

— Unde?

Acasă, zice că trebuie să facă bagajele.

— Bagajele?

— Vrea să plece, nu vrea să-şi lase soţul singur atât de mult timp.

Mi-am luat lucrurile şi, după ce l-am rugat să nu-i piardă din vedere pe Nino şi mai ales pe Lila, cu apa încă picurând de pe mine, am alergat să încerc să înţeleg ce altceva se întâmpla cu Pina.

54.

A fost o după-amiază dezastruoasă, căreia i-a urmat o seară şi mai dezastruoasă. Am descoperit că Pinuccia îşi făcea într-adevăr bagajele şi Nunzia nu reuşea s-o liniştească.

— Nu trebuie să-ţi faci griji, îi spunea cu calm, Rino ştie să-şi spele chiloţii, ştie să-şi gătească, şi apoi e tatăl lui acolo, sunt prietenii. El nu crede deloc că tu stai aici ca să te distrezi, înţelege că stai aici ca să te odihneşti şi să faci un copil frumos şi sănătos. Hai, te ajut să pui totul la loc. Eu n-am călătorit niciodată, dar astăzi bani sunt, slavă Domnului, şi deşi nu trebuie să-i irosiţi, puţină bunăstare nu e păcat, v-o puteţi permite. Aşa că, Pinù, te rog, fata mea: Rino a muncit toată

săptămâna, e obosit, e pe cale să sosească. Nu-l lăsa să te găsească aşa, că-l cunoşti, ăla se îngrijorează şi, dacă se îngrijorează, îl apucă dracii şi dacă îl apucă dracii, care e rezultatul? Rezultatul e că tu vrei să pleci ca să fii alături de el, el a plecat ca să fie alături de tine, şi acum când vă întâlniţi şi ar trebui să fiţi bucuroşi, în schimb vă înjunghiaţi. Ţi se pare frumos?

Dar Pinuccia era insensibilă la motivele pe care i le prezenta Nunzia. Atunci am început să i le înşir şi eu, aşa încât am ajuns în punctul în care noi îi scoteam lucrurile din valize şi ea le punea la loc, urla, se calma şi apoi o lua de la capăt.

La un moment dat s-a întors şi Lila. S-a sprijinit de cadrul uşii şi a stat să privească încruntată, cu ridul lung şi orizontal de pe frunte, acel spectacol haotic al Pinucciei.

— Totul în regulă? am întrebat-o.

A făcut semn că da.

— Acum chiar te pricepi să înoţi.

N-a zis nimic.

Avea expresia cuiva nevoit să-şi reprime simultan bucuria şi spaima. Se vedea că scandalul Pinucciei i se părea din ce în ce mai insuportabil. Cumnata punea din nou în scenă hotărâri de plecare, cuvinte de adio, tristeţe pentru că uitase diverse chestii, oftaturi pentru Rinuccio al ei, totul traversat în mod contradictoriu de regretul după mare, miresmele grădinilor, plajă. Şi totuşi, Lila nu spunea nimic, niciuna din frazele ei maliţioase şi nici măcar vreo replică sarcastică. În fine, ca şi cum n-ar fi fost vorba de o invitaţie la disciplină, ci de anunţul unui eveniment iminent care ne pândea pe toate, i-a ieşit pe gură doar:

— Sosesc.

În momentul acela Pinuccia s-a prăbuşit pe pat, lângă valizele închise. Lila s-a strâmbat şi s-a retras să se aranjeze. S-a întors după scurtă vreme într-o rochie roşie foarte mulată şi părul foarte negru strâns. A fost prima care a recunoscut zgomotul motocicletelor Lambretta, a ieşit la fereastră şi a făcut semne entuziasmate de salut. Apoi s-a întors serioasă spre Pinuccia şi, cu vocea ei cea mai dispreţuitoare, a şuierat:

— Du-te să te speli pe faţă şi scoate-ţi costumul ăla ud.

Pinuccia s-a uitat la ea fără să reacţioneze. Între cele două fete a trecut ceva foarte rapid, o săgetare invizibilă a

sentimentelor lor secrete, o rafală cu particule infinitezimale trase din străfundul lor, o scuturătură şi un tremur care au durat o lungă secundă şi pe care eu am simţit-o perplexă, dar pe care n-am reuşit s-o înţeleg; în vreme ce ele da, s-au înţeles, una pe alta în ceva, iar Pinuccia ştia că Lila îi ştie secretul, o înţelegea şi voia s-o ajute chiar dacă se purta dispreţuitor. De aceea a ascultat-o.

55.

Stefano şi Rino au dat buzna înăuntru. Lila a fost şi mai afectuoasă decât săptămâna precedentă. L-a îmbrăţişat pe Stefano, s-a lăsat îmbrăţişată, a ţipat de bucurie când el a scos din buzunar un etui şi ea l-a deschis şi a găsit în el un lănţişor de aur cu un pandantiv în formă de inimă.

Bineînţeles, şi Rino îi adusese un cadouaş Pinucciei, care a făcut tot posibilul să reacţioneze precum cumnata ei, dar în ochi i se citea suferinţa fragilităţii. Astfel, sărutările lui Rino, îmbrăţişările şi cadoul n-au avut nevoie de mult timp ca să îndepărteze imaginea de soţie fericită pe care şi-o conturase în grabă. Gura a început să-i tremure, micul izvor al lacrimilor a ţâşnit şi ea a zis cu voce sugrumată:

— Am făcut bagajele. Nu vreau să mai rămân aici niciun minut în plus, vreau să stau numai şi numai cu tine.

Rino a zâmbit, l-a emoţionat toată dragostea aceea şi a izbucnit în râs. Apoi a spus:

— Şi eu vreau să stau numai şi numai cu tine.

În fine, a înţeles că soţia lui nu-i comunica doar cât îi lipsise şi cât i-ar fi lipsit mereu, ci că într-adevăr voia să plece, că totul era pregătit pentru plecare şi stăruia în hotărârea ei cu un plâns autentic, insuportabil.

S-au închis în dormitor să discute, însă discuţia a durat puţin. Rino s-a întors la noi, urlând la mama lui:

— Mamă, vreau să ştiu ce s-a întâmplat.

Şi, fără să aştepte răspuns, s-a adresat agresiv şi surorii lui:

— Dacă e vina ta, nici Dumnezeu nu mă opreşte să-ţi sparg faţa.

Apoi a strigat la soţia lui, în cealaltă cameră:

— Gata, m-am săturat, vino aici imediat, sunt obosit, vreau să mănânc.

Pinuccia a reapărut cu ochii umflaţi. Când a văzut-o, Stefano a glumit încercând să reducă dramatismul situaţiei, şi-a îmbrăţişat sora şi a oftat:

— Ah, iubirea, voi, femeile, ne faceţi să ne ieşim din minţi.

Apoi, parcă şi-a amintit dintr-odată cauza principală a nebuniei lui şi a sărutat-o pe Lila pe buze. A observat nefericirea celuilalt cuplu şi s-a simţit fericit pentru cât de neaşteptat de fericiţi erau ei.

Ne-am aşezat toţi la masă şi Nunzia ne-a servit în tăcere, pe rând. Dar de data asta Rino a fost cel care n-a mai rezistat, a urlat că nu-i mai era foame, a aruncat farfuria plină cu spaghete cu scoici în mijlocul bucătăriei. Eu m-am speriat, iar Pinuccia a început din nou să plângă. Şi chiar şi Stefano şi-a pierdut tonul foarte controlat şi i-a spus soţiei, sec:

— Să mergem, te duc la restaurant.

Printre protestele Nunziei şi chiar şi ale Pinucciei au părăsit bucătăria. În tăcerea care a urmat am auzit Lambretta care se îndepărta.

Am ajutat-o pe Nunzia să cureţe podeaua. Rino s-a ridicat, s-a dus în dormitor. Pinuccia a alergat să se închidă în baie, dar a ieşit după puţin timp şi s-a dus după soţul ei, închizând uşa camerei. Abia atunci a izbucnit Nunzia, uitând de rolul ei de soacră docilă.

— Ai văzut ce-l pune proasta aia pe Rinuccio să îndure? Ce i s-a întâmplat?

I-am spus că nu ştiam, şi era adevărat, dar am petrecut seara s-o consolez povestind despre sentimentele Pinucciei. Am spus că dacă aş fi purtat eu un copil în burtă, aş fi dorit, la fel ca ea, să fiu mereu lângă soţul meu ca să mă simt protejată, ca să fiu sigură că responsabilitatea mea de mamă era dublată de responsabilitatea lui de tată. Am spus că dacă Lila era acolo ca să facă un copil, şi se vedea că tratamentul era potrivit, că marea îi făcea bine – era suficient să priveşti fericirea care-i exploda pe faţă când sosea Stefano –, Pinuccia era deja plină până la refuz de iubire şi voia să i-o ofere pe toată lui Rino în fiecare minut al zilei şi al nopţii, altfel o apăsa şi suferea.

A fost o oră liniştită, eu şi Nunzia în bucătăria acum în ordine. Farfuriile şi oalele fuseseră spălate cu grijă şi acum străluceau,

iar ea mi-a spus:

— Ce bine vorbeşti, Lenù, se vede că vei avea un viitor foarte frumos.

I s-au ivit lacrimi în ochi şi a spus în şoaptă că Lila ar fi trebuit să înveţe, era destinul ei.

— Dar soţul meu nu voia, a adăugat, şi eu n-am ştiut să mă lupt: atunci nu aveam bani şi, totuşi, ea ar fi putut fi ca tine; în schimb s-a căsătorit, a pornit pe o altă cale de pe care nu te poţi întoarce, viaţa ne duce unde vrea ea.

Mi-a urat multă fericire.

— Cu un tânăr foarte frumos care a studiat la fel ca tine, a spus şi m-a întrebat dacă într-adevăr îmi plăcea fiul lui Sarratore.

Am negat, dar i-am mărturisit că a doua zi mă voi duce pe munte împreună cu el. A fost bucuroasă, m-a ajutat să pregătesc nişte sandviciuri cu salam şi brânză. Le-am împachetat, le-am pus în sac împreună cu prosopul şi toate cele care mi-ar fi putut fi de folos. M-a rugat să fiu înţeleaptă ca întotdeauna şi ne-am spus noapte bună.

M-am dus să mă închid în cămăruţă, am citit puţin, dar neatentă. Ce frumos ar fi fost să ies dimineaţa devreme, cu aerul proaspăt în nări. Cât îmi plăcea marea, cu tot cu Pinuccia, cu plânsetele ei, cu cearta din seara aia, iubirea pacificatoare care creştea între Lila şi Stefano săptămână de săptămână. Şi cât îl doream pe Nino. Şi cât era de plăcut să-i am acolo cu mine, în fiecare zi, pe el şi pe prietena mea, bucuroşi toţi trei în ciuda neînţelegerilor, în ciuda sentimentelor rele care nu întotdeauna rămâneau tăcute în abisul negru.

I-am auzit pe Stefano şi Lila care se întorceau. Vorbeau şi râdeau înfundat. Uşile s-au deschis, s-au închis, apoi s-au deschis din nou. Am auzit robinetul, clătirea. Apoi am stins lumina, am ascultat freamătul uşor al trestiei, agitaţia coteţului de pui şi am adormit.

Dar m-am trezit imediat, era cineva în cameră.

— Eu sunt, a şoptit Lila.

Am simţit-o că stătea pe marginea patului şi am dat să aprind lumina.

— Nu, a spus, stau doar o clipă.

Am aprins-o oricum, m-am ridicat.

Stătea acolo în faţa mea, într-o cămăşuţă de noapte de un

roz-pal. Avea pielea atât de bronzată, că ochii păreau albi.

— Ai văzut ce departe m-am dus?

— Ai fost grozavă, dar m-ai făcut să mă îngrijorez.

A clătinat din cap cu mândrie şi a surâs, voind parcă să spună că de-acum marea îi aparţinea. Apoi a devenit serioasă.

— Trebuie să-ţi spun ceva.

— Ce?

— Nino m-a sărutat, a spus dintr-o suflare, ca un om care, făcând în mod spontan o mărturisire, încearcă să-şi ascundă şi lui însuşi ceva şi mai greu de mărturisit. M-a sărutat, dar eu am ţinut buzele strânse.

56.

Povestea a fost detaliată. Ea, istovită de înotul acela lung şi totuşi mulţumită că dăduse proba aceea de curaj, se sprijinise de el ca să facă mai puţin efort. Dar Nino profitase de apropiere şi-şi apăsase cu putere buzele peste buzele ei. Ea-şi ferecase imediat gura şi, chiar dacă el încercase să i-o deschidă cu vârful limbii, n-o întredeschisese deloc. „Eşti nebun”, îi spusese respingându-l, „sunt căsătorită”. Dar Nino îi răspunsese: „Eu ţin la tine de mult mai demult decât soţul tău, încă de când am făcut întrecerea aia în clasă”. Lila îl rugase să nu mai încerce niciodată şi începuseră să înoate din nou spre mal.

— M-au durut buzele de cât apăsa şi încă mă dor, a conchis.

Se aştepta să reacţionez, dar am reuşit să nu pun întrebări sau să fac comentarii. Când m-a sfătuit să nu mă duc la munte cu el decât dacă ne însoţea şi Bruno, i-am spus cu răceală că dacă Nino m-ar fi sărutat şi pe mine, n-aş fi găsit nimic rău în asta. Eu nu eram căsătorită şi nici măcar logodită.

— Păcat doar, am adăugat, că nu-mi place: sărutul lui mi-ar da impresia că pun gura pe un şoarece mort.

În punctul acela m-am prefăcut că nu pot să-mi reţin un căscat şi ea, după o privire ce părea afectuoasă şi, totodată, admirativă, s-a dus la culcare. De când a ieşit din cameră până în zori n-am făcut decât să plâng.

Astăzi simt o anume stinghereală să-mi reamintesc cât am suferit, n-am nicio înţelegere pentru mine însămi cea de atunci.

Dar în cursul acelei nopţi mi s-a părut că nu mai am motive să trăiesc. De ce Nino se comportase în felul acela? O săruta pe Nadia, mă săruta pe mine, o săruta pe Lila. Cum putea fi aceeaşi persoană pe care o iubeam, atât de serioasă, atât de plină de gânduri? Au trecut orele, dar mi-a fost imposibil să accept că pe cât era de profund în abordarea marilor probleme ale lumii, pe atât era de superficial în iubire. Am început să mă îndoiesc de mine însămi, greşisem, mă iluzionasem. Era posibil ca eu, scunduţă, prea plină, ochelaristă, eu diligentă, dar nu inteligentă, eu care mă prefăceam cultă, informată când nu eram, să mă fi putut gândi că-i plac chiar şi numai pentru o vacanţă? Şi, de altfel, chiar crezusem aşa ceva? Mi-am examinat detaliat comportamentul. Nu, nu eram în stare să-mi spun cu claritate dorinţele. Nu doar că eram atentă să le ascund faţă de ceilalţi, dar mi le mărturiseam mie însămi în mod sceptic, fără convingere. De ce nu-i spusesem niciodată Lilei clar ce simţeam pentru Nino? Şi acum, de ce nu urlasem la ea suferinţa pe care mi-o provocase cu acea mărturisire în plină noapte, de ce nu-i dezvăluisem că înainte s-o sărute pe ea, Nino mă sărutase pe mine? Ce mă făcea să mă comport aşa? Îmi reprimam sentimentele pentru că eram speriată de violenţa cu care, în schimb, în adâncul meu, îmi doream lucruri, persoane, laude, victorii? Mă temeam că violenta aceea, dacă n-aş fi obţinut ce-mi doream, mi-ar fi explodat în piept, luând calea celor mai rele impulsuri, de exemplu, cel care mă îndemnase să-i compar frumoasa gură a lui Nino cu carnea unui şoarece mort? Tot de asta, atunci când făceam un pas în faţă, eram tot timpul pregătită să mă trag înapoi? De aceea aveam tot timpul disponibil un zâmbet fermecător, un râset vesel când lucrurile ieşeau rău? De aceea, mai devreme sau mai târziu, găseam oricum scuze plauzibile pentru toţi cei care mă făceau să sufăr?

Întrebări şi lacrimi. Se lumina de ziuă când mi s-a părut că înţeleg ce se întâmplase. Nino crezuse sincer că o iubeşte pe Nadia. Cu siguranţă, animat de laudele profesoarei Galiani, mă privise ani la rând cu stimă şi sinceră simpatie. Dar acum, la Ischia, o întâlnise pe Lila şi înţelesese că ea fusese încă din copilărie – şi ar fi fost mereu în viitor – unica şi adevărata lui iubire. Ei, da, sigur aşa se întâmplase. Şi cum să-i reproşezi? A cui era vina? Era, în povestea lor, ceva intens, sublim: afinităţi elective. Am evocat versuri şi romane ca să mă calmez. Poate,

m-am gândit, învăţatul îmi foloseşte doar la asta: la a mă linişti. Ea îi aprinsese flacăra în piept, el o păstrase ani de zile fără să-şi dea seama de asta: acum că flacăra aceea devenise o văpaie, nu putea decât s-o iubească. Chiar dacă ea nu-l iubea. Chiar dacă era căsătorită şi deci inaccesibilă, interzisă: o căsnicie ţine pentru totdeauna, dincolo de moarte. Cu condiţia să nu încâlci pactul şi să fii condamnat la chinurile infernale până în ziua Judecăţii de Apoi. Mi s-a părut, când s-au ivit zorile, că limpezisem lucrurile. Iubirea lui Nino pentru Lila era o iubire imposibilă. Ca a mea pentru el. Şi numai în acel cadru de imposibilă împlinire sărutul pe care i-l dăduse în mijlocul mării a început să mi se pară posibil de rostit.

Sărutul.

Nu fusese o alegere, se întâmplase: cu atât mai mult cu cât Lila ştia să facă să se întâmple lucrurile. Eu, în schimb, nu. Ce voi face acum? Mă voi duce la întâlnire? Vom urca pe Epomeo? Sau nu? Voi pleca oare în seara asta cu Stefano şi Rino? Voi spune că mi-a scris mama şi are nevoie de mine? Cum să mă caţăr cu el pe munte când ştiu că o iubeşte pe Lila, că a sărutat-o? Şi cum voi face să-i văd împreună în fiecare zi, în timp ce înoată ajungând tot mai departe? Eram istovită, am adormit. Când m-am trezit brusc, întrebările care-mi străbătuseră mintea îmblânziseră cu adevărat suferinţa. Am alergat la întâlnire.

57.

Eram sigură că nu va veni, în schimb, când am ajuns pe plajă, era deja acolo, fără Bruno. Dar am înţeles că nu avea chef să mergem către munte, să se avânte pe cărări necunoscute. S-a declarat gata să mergem dacă ţineam eu morţiş, dar, cu căldura care era, mi-a prezis un efort la limita suportabilului şi a zis că e imposibil să găsim ceva care să valoreze cât o baie bună în mare. Am început să mă îngrijorez, m-am gândit că-mi va spune că se întoarce să înveţe. În schimb, pe neaşteptate, mi-a propus să luăm o barcă. A numărat şi renumărat banii pe care-i avea, eu am scos mărunţişul meu. A zâmbit, a spus cu gentileţe:

— Tu te-ai ocupat deja de sandviciuri, am eu grijă.

Câteva minute mai târziu eram pe mare, el la vâsle, eu

aşezată la pupa.

M-am simţit mai bine. M-am gândit că poate Lila mă minţise, că el n-o sărutase. Dar într-un loc din mine ştiam bine că nu era aşa: eu da, uneori minţeam, chiar şi (sau în special) pe mine însămi; ea, în schimb, din câte îmi aminteam, n-o făcuse niciodată. De altfel, a fost de-ajuns să aştept puţin şi a fost Nino cel care a lămurit lucrurile. Când am ajuns în mijlocul mării, a lăsat vâslele, s-a aruncat în apă, am făcut şi eu la fel. N-a înotat după obiceiul lui până când se confunda cu unduirea uşoară a mării. S-a dus, în schimb, la fund, a dispărut, a reapărut mai încolo, s-a scufundat din nou. Eu, speriată de abis, am ocolit barca de câteva ori fără să îndrăznesc să mă îndepărtez prea mult, apoi am obosit şi m-am ridicat în ea cu chiu, cu vai. Peste puţin timp a venit după mine şi a început să vâslească energic, paralel cu coasta, spre Punta Imperatore. Până atunci schimbaserăm replici despre sandviciuri, despre căldură, despre mare, despre cât făcusem de bine să nu ne suim pe potecile de catâri spre Epomeo. Spre uimirea mea tot mai mare, nu recursese încă la temele despre care citea în cărţi, în reviste, în ziare, chiar dacă eu, din când în când, temându-mă de tăcere, sugeram câteva fraze care să-i reaprindă pasiunea faţă de problemele lumii. Dar nimic, era cu mintea la altceva. Şi, într-adevăr, la un moment dat, a lăsat vâslele, a fixat cu privirea puţin timp un perete stâncos, un zbor de pescăruşi, apoi a spus:

— Ţi-a spus ceva Lina?

— Despre ce?

A strâns buzele stânjenit şi a spus:

— Bine, îţi spun eu ce s-a întâmplat: ieri am sărutat-o.

Acela a fost doar începutul. Restul zilei a trecut vorbind numai despre ei doi. Am făcut alte băi, s-a dus să exploreze stânci şi grote, am mâncat sandviciurile, am băut toată apa pe care o adusesem, a dorit să mă înveţe să vâslesc, dar n-am reuşit deloc să vorbim despre altceva. Şi ce m-a impresionat mai mult a fost că n-a încercat nici măcar o dată să transforme, cum de obicei avea tendinţa să facă, problema lui particulară într-o problemă generală. Doar el şi Lila, Lila şi el. N-a spus nimic despre iubire. N-a spus nimic despre motivele pentru care ajungi să te îndrăgosteşti de o persoană şi nu de alta. M-a interogat, în schimb, obsesiv în privinţa relaţiei ei cu Stefano.

— De ce s-a căsătorit cu el?

— Pentru că s-a îndrăgostit de el.
— Nu se poate.
— Te asigur că e aşa.
— S-a căsătorit cu el pentru bani, ca să-şi ajute familia, ca să se aranjeze ea însăşi.
— Dacă era doar pentru asta, putea să se mărite cu Marcello Solara.
— Cine e ăsta?
— Unul care are mult mai mulţi bani decât Stefano şi care a făcut multe nebunii ca s-o aibă.
— Şi ea?
— Nu îl voia.
— Deci, după tine, s-a căsătorit cu mezelarul din dragoste.
— Da.
— Şi ce e cu povestea asta că trebuie să facă băi ca să aibă copii?
— Aşa i-a spus doctorul.
— Dar ea vrea copii?
— La început nu, acum nu mai ştiu.
— Şi el?
— El da.
— E îndrăgostit de ea?
— Foarte mult.
— Şi tu, din exterior, simţi că între ei merge totul bine?
— Cu Lina nu merge niciodată totul bine.
— Adică?
— Au avut probleme încă din prima zi de căsnicie, dar din vina Linei care nu ştie să se adapteze.
— Şi acum?
— Acum merge mai bine.
— Nu cred.
S-a învârtit în jurul acelei chestiuni, tot mai sceptic. Dar eu am insistat: Lila, în perioada aceea, îşi iubea soţul ca niciodată. Şi cu cât el se arăta mai îndoit, cu atât eu măream doza. I-am spus în mod clar că între ei nu se putea întâmpla nimic, nu voiam să-şi facă iluzii. Însă asta n-a folosit la epuizarea subiectului. Mi-a fost tot mai clar că ziua aceea între mare şi cer ar fi fost cu atât mai plăcută pentru el cu cât i-aş fi vorbit mai mult despre Lila. Nu-l interesa că fiecare cuvânt de-al meu îl făcea să sufere. Îl interesa să-i povestesc tot ce ştiam, binele şi răul, şi să umplu

minutele şi orele noastre împreună cu numele ei. Ceea ce am făcut şi, dacă la început asta m-a îndurerat, încet lucrurile s-au schimbat. Am simţit, în ziua aceea, că a vorbi cu Nino despre Lila putea fi, în săptămânile viitoare, o nouă faţetă a relaţiei dintre noi trei. Nici eu, nici ea nu l-am fi avut niciodată. Dar puteam obţine amândouă, pentru toată perioada vacanţei, atenţia lui, ea ca obiect al unei pasiuni fără rezultat, eu ca sfătuitoare înţeleaptă care ţinea sub control atât nebunia lui, cât şi pe a ei. M-am consolat cu acea poziţie de mediator. Lila dăduse fuga la mine să-mi vestească sărutul lui Nino; el, pornind de la mărturisirea acelui sărut, iată că stătea de vorbă cu mine o zi întreagă. Aş fi devenit necesară uneia şi altuia.

De fapt, Nino deja nu se descurca fără mine.

— După tine, nu va ajunge niciodată să ţină la mine? m-a întrebat la un moment dat.

— A luat o decizie, Nino.

— Care?

— Să-şi iubească soţul, să aibă un copil cu el. E aici cu acest scop.

— Şi iubirea mea pentru ea?

— Când eşti iubit, tinzi să răspunzi iubirii. Probabil că se va simţi răsplătită. Dar dacă nu vrei să suferi mai mult, nu te aştepta la altceva. Lina, cu cât e mai înconjurată de afecţiune şi de respect, cu atât poate deveni mai crudă. A fost întotdeauna aşa.

Ne-am despărţit după apus şi puţină vreme am avut impresia că petrecusem o zi frumoasă. Dar deja pe drum a revenit indispoziţia. Cum mă puteam gândi să suport sfâşierea aceea, să vorbesc cu Nino despre Lila, cu Lila despre Nino şi în timpul ăsta să asist încă de a doua zi la polemicile lor, la jocuri, la îmbrăţişări, la atingeri? Am ajuns acasă hotărâtă să anunţ că mama mă voia înapoi în acasă. Dar imediat cum am intrat, Lila m-a luat dur:

— Unde ai fost? Am venit să te căutăm. Aveam nevoie de tine, trebuia să ne ajuţi.

Am aflat că nu avuseseră o zi bună. Din vina Pinucciei care-i chinuise pe toţi. În cele din urmă începuse să urle că dacă soţul ei n-o voia din nou acasă însemna că nu ţinea la ea şi atunci ea prefera să moară împreună cu copilul. Atunci Rino cedase şi o luase cu el la Napoli.

58.

Am înţeles abia în ziua următoare ce însemna plecarea Pinucciei. Seara fără ea mi s-a părut frumoasă: gata cu văicărelile, casa s-a liniştit, timpul s-a târât silenţios. Când m-am retras în cămăruţa mea şi Lila a venit după mine, conversaţia a fost, în aparenţă, lipsită de tensiuni. Am fost cumpătată, atentă să nu spun nimic din ce simţeam cu adevărat.

— Ai înţeles de ce voia să plece? m-a întrebat Lila vorbind despre Pinuccia.

— Pentru că vrea să stea cu soţul ei.

A făcut semn că nu şi a spus serioasă:

— I s-a făcut frică de propriile ei sentimente.

— Adică?

— S-a îndrăgostit de Bruno.

Am fost uimită, nu mă gândisem deloc la acea posibilitate.

— Pinuccia?

— Da.

— Şi Bruno?

— Nici măcar nu şi-a dat seama.

— Eşti sigură?

— Da.

— De unde ştii?

— Bruno te vrea pe tine.

— Prostii.

— Mi-a zis Nino ieri.

— Mie azi nu mi-a zis nimic.

— Ce-aţi făcut?

— Am luat o barcă.

— Tu şi el singuri?

— Da.

— Despre ce aţi vorbit?

— Despre toate.

— Şi despre chestia aia pe care ţi-am povestit-o?

— Care?

— Ştii.

— Despre sărut?

— Da.

— Nu, nu mi-a zis nimic.

Deşi ameţită de orele în şir sub soare şi de numeroasele băi, am reuşit să nu spun nimic greşit. Când Lila s-a dus la culcare, mi s-a părut că plutesc pe cearşaf şi că întunecata cămăruţă era, în realitate, plină de lumini albastre şi roşietice. Pinuccia plecase în mare grabă pentru că se îndrăgostise de Bruno? Bruno n-o voia pe ea, ci pe mine? M-am gândit din nou la relaţia dintre Pinuccia şi Bruno, am reascultat fraze, tonuri, am revăzut gesturi şi m-am convins că Lila nu greşea. Am simţit dintr-odată multă simpatie pentru sora lui Stefano, pentru forţa pe care o arătase impunându-şi să plece. Dar faptul că Bruno mă voia pe mine nu m-a convins. Nici măcar nu mă privise vreodată. Dincolo de faptul că, dacă ar fi avut în cap ce spunea Lila, ar fi venit el la întâlnire şi nu Nino. Sau cel puţin ar fi venit împreună. Şi, oricum, indiferent dacă era adevărat sau nu, nu-mi plăcea: era prea scund, prea creţ, fără frunte, cu dinţi de lup. Nu şi iar nu. Să-mi păstrez echilibrul, m-am gândit. Aşa am să fac.

A doua zi am ajuns la plajă la zece şi am descoperit că băieţii erau deja acolo, se plimbau în sus şi-n jos pe mal. Lila a explicat absenţa Pinucciei în câteva cuvinte: avea treabă, plecase cu soţul ei. Nici Nino, nici Bruno n-au arătat nici cel mai mic regret şi asta m-a tulburat. Cum puteai să dispari aşa, fără să laşi un gol? Pinuccia fusese cu noi două săptămâni. Ne plimbaserăm toţi cinci împreună, pălăvrăgiserăm, glumiserăm, făcuserăm baie. În acele cincisprezece zile i se întâmplase cu siguranţă ceva care o marcase, care s-o facă să nu uite niciodată prima ei vacanţă. Dar noi? Noi, care contaserăm mult pentru ea în feluri diferite, de fapt nu-i simţeam lipsa. Nino, de exemplu, n-a făcut niciun comentariu despre plecarea aceea neaşteptată. Şi Bruno s-a limitat să spună serios:

— Păcat, nici nu ne-am luat la revedere.

După un minut deja se vorbea despre altceva, ca şi cum ea n-ar fi venit niciodată la Ischia, la Citara.

Nu mi-a plăcut nici adaptarea rapidă a rolurilor. Nino, care ni se adresase întotdeauna atât mie, cât şi Lilei (adică foarte des mie şi atât), a început imediat să vorbească numai cu ea, ca şi cum, fiind acum în patru, nu mai era necesar să-şi asume sarcina de a sta de vorbă cu amândouă. Bruno, care până în urmă cu o sâmbătă nu făcuse altceva decât s-o bage în seamă pe Pinuccia, a început să se intereseze de mine în acelaşi mod timid şi grijuliu, ca şi cum nimic nu ne-ar fi deosebit vreodată pe

una de cealaltă, nici măcar faptul că ea era căsătorită şi însărcinată, iar eu nu.

La prima plimbare pe care am făcut-o de-a lungul malului, am pornit în patru, unii lângă alţii. Dar curând Bruno a ochit o scoică răsturnată de val, a spus: „Frumoasă” şi s-a aplecat s-o ia.

Eu, din bun simţ, m-am oprit să-l aştept şi el mi-a dăruit scoica, care nu era cine ştie ce. Între timp, Nino şi Lila au continuat să meargă, ceea ce ne-a transformat în două cupluri la plimbare pe ţărmul mării, ei doi în faţă, noi doi în spate. Ei vorbeau însufleţit, în timp ce eu încercam să fac conversaţie cu Bruno, iar el se chinuia să facă acelaşi lucru cu mine. Am încercat să grăbesc pasul, dar el m-a ţinut, fără niciun chef, în spate. Era dificil să stabileşti un contact real. Spunea lucruri generice, ce ştiu eu, despre mare, despre cer, despre pescăruşi, dar era evident că interpreta un rol, cel care, după părerea lui, era potrivit pentru mine. Cu Pinuccia probabil că vorbise despre altceva, altfel era dificil de înţeles cum petrecuseră împreună atâta timp în armonie. De altfel, chiar dacă atinsese subiecte mai interesante, era dificil să descifrezi ce spunea. Dacă era vorba de a întreba cât e ceasul sau a cere o ţigară sau puţină apă, avea o voce curată, avea o pronunţie clară. Dar când începea cu rolul acela de tânăr atent (*scoica, îţi place*, *uite ce frumoasă e, ţi-o dăruiesc*), se încurca, nu vorbea nici în italiană, nici în dialect, ci într-o limbă stânjenită care-i ieşea joasă, lipsită de vlagă, ca şi cum i-ar fi fost ruşine de se spunea. Dădeam din cap că da, dar înţelegeam prea puţin şi, între timp, ciuleam urechile ca să aud ce-şi spuneau Nino şi Lila.

Îmi imaginam că el începuse cu chestiunile serioase pe care le învăţa sau că ea îşi expunea ideile care-i veneau din cărţile pe care mi le sustrăsese. Am încercat adesea să câştig teren ca să intervin în discuţiile lor. Dar de fiecare dată când am reuşit să mă apropii suficient încât să prind câteva fraze, am rămas dezorientată. El, mi s-a părut, îi vorbea despre copilăria lui în cartier şi o făcea pe un ton intens, chiar dramatic; ea îl asculta fără să-l întrerupă. M-am simţit indiscretă, m-am retras, am rămas definitiv în spate ca să mă plictisesc cu Bruno.

Chiar şi când am decis împreună să facem o baie, n-am reuşit să reconstitui la timp vechiul trio. Bruno, pe neaşteptate, m-a împins în apă, m-am dus la fund şi mi-am udat părul pe care nu voiam să-l ud. Când am ieşit din nou la suprafaţă, Nino şi Lila

pluteau câţiva metri mai încolo şi continuau să-şi vorbească, serioşi. Au rămas în apă mult mai mult decât noi, dar fără să se îndepărteze prea mult de mai. Probabil că erau atât de prinşi de chestiile pe care şi le spuneau, că au renunţat şi la bravada înotatului în largul mării.

După-amiaza târziu, Nino, pentru prima dată, mi s-a adresat mie. A întrebat în mod grosolan, ca şi cum ar fi aşteptat un răspuns negativ:

— De ce nu ne vedem după cină? Venim să vă luăm şi vă conducem apoi.

Nu ne invitaseră niciodată să ieşim seara. Am aruncat o privire interogativă spre Lila, dar ea s-a uitat în altă parte. Am spus:

— Acasă e mama Lilei, n-o putem lăsa mereu singură.

Nino n-a răspuns, şi nici prietenul lui nu i-a sărit în ajutor.

Dar după ultima baie, înainte să ne despărţim, Lila a spus:

— Mâine-seară o să venim la Forio ca să-l sun pe soţul meu. Eventual ieşim la o îngheţată împreună.

Soluţia aia a ei m-a enervat, dar şi mai mult m-a enervat ce s-a întâmplat după aceea. Imediat ce băieţii au pornit spre Forio, ea, deja în timp ce-şi strângea lucrurile, a început cu reproşurile. Ca şi cum, inexplicabil, dar incontestabil, eu aş fi fost vinovată de toate cele petrecute în acea zi, oră de oră, cu succesiunea de mici întâmplări, până la întrebarea lui Nino, până la contradicţia clară dintre răspunsul meu şi al ei.

— De ce ai stat numai cu Bruno?

— Eu?

— Da, tu. Să nu mai îndrăzneşti niciodată să mă laşi singură cu ăla.

— Ce tot spui? Voi aţi fost cei care aţi luat-o la goană înainte fără să vă opriţi vreodată să ne aşteptaţi.

— Noi? Nino a luat-o la goană.

— Puteai să spui că trebuia să mă aştepţi.

— Şi tu puteai să-i spui lui Bruno: mişcă-te, altfel îi pierdem. Fă-mi o favoare: dat fiind că-ţi place atâta, ieşiţi voi seara, treaba voastră. Aşa eşti liberă să spui şi să faci ce-ţi place.

— Eu sunt aici pentru tine, nu pentru Bruno.

— Nu mi se pare că eşti aici pentru mine, faci numai ce ai tu chef.

— Dacă nu-ţi mai convine prezenţa mea, plec mâine

dimineaţă.

— Da? Şi mâine-seară la îngheţată cu ăia doi trebuie să ies singură?

— Lila, tu ai zis că vrei să ieşi la îngheţată cu ei.

— Am fost obligată, trebuie să mă duc să-l sun pe Stefano şi ce impresie lăsăm dacă dăm peste ei la Forio?

Am continuat pe tonul ăsta şi acasă, după cină, în prezenţa Nunziei. N-a fost o ceartă reală, ci un schimb ambiguu cu înţepături perfide în care am încercat amândouă să ne comunicăm ceva fără să ne înţelegem cu adevărat. Nunzia, care ne asculta perplexă, la un moment dat a spus:

— Mâine cinăm şi pe urmă ies şi eu la îngheţată.

— E lung drumul, am spus.

Dar Lila a intervenit brusc:

— Doar nu trebuie să mergem pe jos. Luăm un taxi, suntem bogate.

59.

A doua zi, ca să ne adaptăm noului orar al celor doi băieţi, am ajuns pe plajă la nouă în loc de zece, dar ei nu erau. Lila s-a enervat. Am aşteptat, n-au apărut nici la zece, nici mai târziu. Au apărut abia la începutul după-amiezii şi cu un aer zeflemist, foarte complice. Au spus că, dat fiind că urma să petreacă seara cu noi, hotărâseră să înveţe înainte. Lila a avut o reacţie care pe mine m-a uimit, întâi de toate: i-a gonit. A şuierat, trecând la un dialect agresiv, că puteau merge să înveţe când voiau, după-amiaza, seara, noaptea, imediat, nimeni nu-i reţinea. Şi pentru că Nino şi Bruno au făcut eforturi să n-o ia în serios şi au continuat să zâmbească de parcă ieşirea ei ar fi fost doar o găselniţă spirituală, ea şi-a pus rochia de plajă pe ea, şi-a luat impetuos geanta şi a pornit cu paşi mari spre stradă. Nino a alergat după ea, dar s-a întors la scurt timp după cu o faţă de înmormântare. Nu era nimic de făcut, se enervase cu adevărat şi nu voia să audă niciun argument.

— O să-i treacă, am spus, prefăcându-mă liniştită, şi am făcut baie cu ei.

M-am uscat la soare mâncând un sandvici, am pălăvrăgit

puţin, apoi am anunţat că trebuia să mă duc şi eu acasă.

— Şi în seara asta? a întrebat Bruno.

— Lina trebuie să-l sune pe Stefano, o să fim acolo.

Dar răbufnirea ei mă tulburase rău. Ce însemnau tonul acela, comportamentul acela? Ce drept avea să se supere din cauza unei întâlniri nerespectate? De ce nu reuşea să se abţină şi îi trata pe cei doi tineri ca şi cum ar fi fost Pasquale sau Antonio sau chiar fraţii Solara? De ce se comporta ca o fetiţă capricioasă şi nu ca doamna Carracci?

Am ajuns acasă, gâfâind, cu sufletul la gură. Nunzia spăla prosoape şi costume de baie, Lila era în camera ei, aşezată pe pat şi, un lucru la fel de ciudat, scria. Avea caietul sprijinit pe genunchi, ochii mijiţi şi fruntea încruntată, iar una din cărţile mele era abandonată pe cearşaf. De cât timp n-o mai văzusem scriind!

— Ai avut o reacţie exagerată, i-am spus.

A dat din umeri, n-a ridicat ochii din caiet şi a continuat să scrie toată după-amiaza.

Seara s-a dichisit ca atunci când trebuia să sosească soţul şi ne-am dus la Forio. M-a izbit faptul că Nunzia, care nu făcea niciodată plajă şi era foarte albă, a împrumutat înadins rujul de la fiica ei ca să-şi coloreze puţin buzele şi obrajii. A spus că nu vrea să pară deja moartă.

Am dat imediat peste cei doi băieţi, erau nemişcaţi în faţa barului ca nişte santinele care stau de pază lângă adăpost. Bruno rămăsese în pantaloni scurţi, îşi schimbase doar cămaşa. Nino avea pantaloni lungi, o cămaşă de un alb strălucitor şi părul rebel atât de forţat aranjat, că mi s-a părut imediat mai puţin frumos. Când au băgat de seamă prezenţa Nunziei, au devenit rigizi. Ne-am aşezat sub o copertină, la intrarea în bar, şi am comandat îngheţată asortată. Nunzia, surprinzându-ne, a început să vorbească şi nu s-a mai oprit. S-a adresat doar băieţilor. A lăudat-o pe mama lui Nino pentru cât şi-o amintea de frumoasă; a povestit câteva episoade din timpul războiului, evenimente întâmplate în cartier, şi l-a întrebat pe Nino dacă-şi amintea de ele; când el răspundea nu, ea răspundea matematic: „Întreab-o pe mama ta, ai să vezi că ea îşi aminteşte”. Lila a dat curând semne că nu mai suportă, a anunţat că era timpul să-i telefoneze lui Stefano şi a intrat în bar, unde erau cabinele. Nino a amuţit şi Bruno, prompt, l-a înlocuit în conversaţia cu Nunzia.

Nu are, am observat enervată, sfielile pe care le arată de faţă cu mine.

— Scuzaţi-mă o clipă, a spus Nino la un moment dat, s-a ridicat şi a intrat în bar.

Nunzia s-a agitat şi mi-a şoptit la ureche:

— Doar nu se duce să plătească? Eu sunt cea mai bătrână şi e datoria mea.

Bruno a auzit şi a spus că era deja totul plătit, nici vorbă să ne imaginăm că ar fi lăsat o doamnă să plătească. Nunzia s-a resemnat, a trecut la a se informa despre fabrica de salamuri a tatălui, s-a lăudat cu soţul şi cu fiul ei, care erau şi ei patroni, aveau o fabrică de încălţăminte.

Lila, totuşi, nu se întorcea şi m-am îngrijorat. I-am lăsat pe Nunzia şi pe Bruno să sporovăiască, am intrat şi eu în bar. Când oare duraseră atât de mult conversaţiile la telefon cu Stefano? M-am dus la cele două cabine telefonice, ambele erau goale. Am privit în jur, dar stând acolo îi deranjam pe fiii proprietarului care serveau la mese. Am ochit o uşă lăsată deschisă ca să se aerisească, dădea spre o curte. Am scos capul nesigură şi am simţit un miros de roţi vechi care se combina cu cel al unui coteţ de pui. Curtea era goală, dar mi-am dat seama că pe o latură a zidului de împrejmuire era o deschizătură dincolo de care se întrevedea o grădină. Am traversat spaţiul plin de fierărie ruginită şi înainte să trec în grădină i-am văzut pe Lila şi pe Nino. O licărire de noapte estivală atingea uşor plantele. Erau îmbrăţişaţi, se sărutau. El îi ţinea o mână sub fustă, ea încerca să i-o îndepărteze, dar în timpul ăsta continua să-l sărute.

M-am retras în grabă, încercând să nu fac zgomot. M-am întors în bar şi i-am spus Nunziei că Lila era încă la telefon.

— Se ceartă?

— Nu.

Mă simţeam de parcă luasem foc, dar flăcările erau reci şi nu simţeam nicio durere. E căsătorită, mi-am spus, e căsătorită de puţin mai mult de un an.

Lila s-a întors fără Nino. Era impecabilă şi totuşi i-am perceput dezordinea, în haine, în trup.

Am aşteptat puţin, el n-a apărut şi mi-am dat seama cât îi detestam pe amândoi. Lila s-a ridicat şi a spus:

— Să mergem, e târziu.

Când eram deja în taxiul care trebuia să ne ducă acasă, Nino

ne-a ajuns din urmă în fugă şi a salutat cu veselie:

— Pe mâine, a strigat, cordial cum nu mi se întâmplase niciodată să-l văd.

M-am gândit: că Lila e căsătorită nu e un obstacol nici pentru el, nici pentru ea şi acea constatare mi s-a părut atât de odios de adevărată, că mi s-a întors stomacul pe dos şi am dus o mână la gură.

Lila a mers imediat la culcare, am aşteptat inutil să vină să-mi mărturisească ce făcuse şi ce avea de gând în continuare. Astăzi cred că nu ştia nici ea.

60.

Zilele care au urmat au limpezit tot mai mult situaţia. De obicei Nino venea cu un ziar sau cu o carte: asta nu s-a mai întâmplat. Au pălit conversaţiile aprinse despre condiţia umană, s-au redus la fraze neatente, în căutarea unor cuvinte mai personale. Lila şi Nino au căpătat obiceiul de a înota împreună mult, până când deveneau imposibil de distins de la mal. Sau ne-au obligat să facem lungi plimbări, care au consolidat împărţirea pe perechi. Şi niciodată, absolut niciodată, eu n-am fost flancată de Nino, nici Lila de Bruno. A devenit firesc ca ei doi să rămână în urmă. Când mă întorceam pe neaşteptate, aveam impresia că provocam un chin. Mâinile, gurile se retrăgeau brusc ca din cauza unui tic.

Am suferit, trebuie să recunosc, dar pe fondul unei uimiri permanente care făcea ca suferinţa să apară în valuri. Mi se părea că asist la o interpretare de-a lor fără substanţă: se jucau de-a logodnicii, ştiind bine amândoi că nu erau şi nu puteau fi: unul era deja logodit, cealaltă era de-a dreptul căsătorită. Îi priveam, din când în când, ca pe nişte zeităţi decăzute: odinioară atât de studioşi, atât de inteligenţi, iar acum atât de proşti, implicaţi într-un joc tâmpesc. Plănuiam să-i spun Lilei, lui Nino, amândurora: cine vă imaginaţi că sunteţi? Reveniţi cu picioarele pe pământ.

N-am putut să o fac. În decursul a două, trei zile lucrurile s-au schimbat şi mai mult. Au început să se ţină de mână fără să se mai ascundă, cu o neruşinare jignitoare, ca şi cum ar fi decis că

nu mai merita să se prefacă faţă de noi. Se certau adesea în joacă, doar ca mai apoi să se înşface, să se lovească, să se îmbrăţişeze, să se rostogolească împreună pe plajă. La plimbare, cum zăreau o baracă abandonată, un vechi bungalow pe apă, o cărăruie care se pierdea prin vegetaţia sălbatică, hotărau ca nişte copii să meargă în explorare şi nu ne invitau să-i urmăm. Se îndepărtau el înainte, ea în urmă, în tăcere. Când se întindeau la soare, se aşezau cât mai aproape posibil. La început le era de-ajuns uşorul contact al umerilor, atingerea abia perceptibilă a braţelor, a gambelor, a picioarelor. Apoi, după ce se întorceau din interminabilul înot zilnic, se întindeau unul lângă celălalt pe prosopul Lilei, care era cel mai mare, şi curând, cu naturaleţe, Nino îi cuprindea umerii cu braţul, ea îşi aşeza capul pe pieptul lui. Au ajuns, o dată, chiar şi să se sărute pe buze râzând, un sărut vesel şi rapid. Eu mă gândeam: e nebună, sunt nebuni. Dacă îi vede cineva din Napoli care-l cunoaşte pe Stefano? Dacă trece comerciantul care ne-a făcut rost de casă? Sau dacă Nunzia, tocmai acum, decide să-şi facă apariţia la mare?

Nu puteam crede că sunt atât de inconştienţi şi totuşi, de fiecare dată, depăşeau limita. Să se vadă doar ziua n-a mai fost suficient. Lila a decis că trebuie să-i telefoneze lui Stefano în fiecare seară, dar a respins urât oferta Nunziei de a ne însoţi. După cină, mă obliga să merg la Forio. Îi dădea un telefon foarte rapid soţului şi apoi, hai, la plimbare, ea cu Nino, eu cu Bruno. Nu ne întorceam niciodată acasă înainte de miezul nopţii şi cei doi băieţi ne conduceau pe jos de-a lungul plajei întunecate.

Vineri seara, mai exact cu o zi înainte să se întoarcă Stefano, pe neaşteptate ea şi Nino s-au certat nu în glumă, ci serios. Noi trei mâncam îngheţată la masă, iar Lila se dusese să sune. Nino, întunecat, a scos dintr-un buzunar câteva foi scrise pe ambele părţi şi a început să citească fără să ne dea explicaţii, izolându-se de conversaţia neinteresantă dintre mine şi Bruno. Când Lila s-a întors, nici măcar nu s-a uitat la ea, nici n-a băgat la loc foile în buzunar, ci a continuat să citească. Lila a aşteptat jumătate de minut, apoi a întrebat pe un ton vesel:

— E atât de interesant?

— Da, a spus Nino, fără să ridice privirea.

— Atunci citeşte cu voce tare, vrem să auzim şi noi.

— Sunt chestii de-ale mele, nu vă privesc.

— Ce e? a întrebat Lila, dar se vedea că ştia deja.
— O scrisoare.
— De la cine?
— De la Nadia.
Cu un gest fulgerător, imprevizibil, ea s-a întins în faţă şi i-a smuls foile din mâini. Nino a tresărit ca şi cum l-ar fi înţepat o insectă imensă, dar n-a făcut nimic să-şi ia înapoi scrisoarea, nici măcar când Lila a început s-o citească pe un ton declamativ, cu voce foarte ridicată. Era o scrisoare de dragoste puţin infantilă, îi dădea înainte rând după rând cu variaţii siropoase pe tema dorului. Bruno a ascultat mut, zâmbind stânjenit, iar eu, văzând că Nino nu dădea semne că lua chestia ca o glumă, ci îşi privea fix picioarele bronzate cu dungi de la sandale, i-am şoptit Lilei:
— Ajunge, dă-i-o înapoi.
Imediat cum am deschis gura, ea şi-a întrerupt lectura, dar şi-a păstrat pe faţă expresia de amuzament şi nu i-a dat scrisoarea înapoi.
— Ţi-e ruşine, nu? l-a întrebat. E vina ta. Cum poţi să fii logodit cu una care scrie în felul ăsta?
Nino s-a spus nimic, a continuat să-şi privească fix picioarele. A intervenit Bruno, şi el înveselit:
— Poate, când cineva se îndrăgosteşte de o persoană, nu-i dă mai întâi examen ca să vadă dacă ştie să scrie o scrisoare de dragoste.
Dar Lila nici măcar nu s-a întors să-l privească, ci a continuat să i se adreseze lui Nino ca şi cum ar fi continuat sub ochii noştri o discuţie secretă de-a lor:
— Ţii la ea? De ce? Explică-ne. Pentru că locuieşte pe bulevardul Vittorio Emanuele într-o casă cu cărţi şi tablouri antice? Pentru că vorbeşte cu o voce piţigăiată? Pentru că e fiica profesoarei?
În cele din urmă, Nino s-a scuturat, a zis sec:
— Dă-mi înapoi foile alea.
— Ţi le dau doar dacă le rupi imediat, aici, în faţa noastră.
Nino s-a opus tonului batjocoritor al Lilei cu vorbe foarte serioase, cu vibraţii agresive evidente.
— Şi apoi?
— Apoi îi scriem toţi împreună Nadiei o scrisoare în care-i spui că o părăseşti.

— Şi apoi?
— O punem la poştă chiar în seara asta.
El n-a zis nimic o clipă, apoi a consimţit.
— Hai s-o facem.
Lila, uimită, i-a arătat foile.
— Chiar le rupi?
— Da.
— Şi o părăseşti?
— Da. Dar cu o condiţie.
— Să auzim.
— Ca tu să-l părăseşti pe soţul tău. Acum. Să mergem acolo la telefon cu toţii împreună şi să-i spui.

Cuvintele acelea mi-au provocat o emoţie foarte violentă, pe moment n-am înţeles de ce. El le-a rostit ridicând vocea atât de neaşteptat, încât i-a făcut rău. Şi ochii Lilei, la auzul acestor vorbe, s-au redus imediat la o crăpătură, într-un fel bine cunoscut. Acum urma să schimbe tonul. Acum, m-am gândit, va deveni rea. I-a spus, într-adevăr: cum îţi permiţi? I-a spus: cu cine crezi că vorbeşti? I-a spus:

— Cum îţi vine în minte să pui pe acelaşi plan această scrisoare, prostiile tale cu târfa aia de familie bună şi pe mine, soţul meu, căsnicia mea şi tot ce înseamnă viaţa mea? Îţi dai o grămadă de aere, dar nu înţelegi gluma. De fapt, nu înţelegi nimic. Nimic, ai auzit bine, şi nu mai face faţa aia. Să mergem la culcare, Lenù.

61.

Nino n-a făcut nimic ca să ne oprească, dar Bruno ne-a spus:
— Ne vedem mâine.

Am luat un taxi şi ne-am întors acasă. Dar deja pe drum Lila a început să tremure, m-a prins de o mână şi m-a strâns foarte tare. A început să-mi mărturisească în mod haotic tot ce se întâmplase între ea şi Nino. Îşi dorise s-o sărute, se lăsase sărutată. Îşi dorise să-i simtă mâinile pe ea, îl făcuse s-o atingă.

— Nu pot dormi. Dacă mă ia somnul, mă trezesc tresărind, mă uit la ceas, sper că e deja ziuă, că trebuie să mergem la plajă. Dar e noapte şi nu mai reuşesc să adorm la loc, îmi vin în minte

toate cuvintele pe care le-a spus el, pe toate cele pe care abia aştept să i le spun eu. Am rezistat destul. Am zis: nu sunt ca Pinuccia, pot să fac ce am chef, pot începe şi pot încheia lucrurile, e o distracţie. Am ţinut buzele lipite, dar pe urmă mi-am spus: ce e un sărut, şi am descoperit ce era, nu ştiam – îţi jur că nu ştiam – şi n-am mai putut fără. I-am dat mâna, mi-am împletit degetele cu ale lui, le-am strâns, şi mi s-a părut o suferinţă să mi le mai desprind. Câte lucruri am pierdut, care acum vin peste mine toate deodată. Fac pe logodnica, când de-acum sunt căsătorită. Mă agit, inima-mi bate aici în gât şi la tâmple. Şi-mi place totul. Îmi place că el mă târăşte în locurile singuratice, îmi place teama că ne vede cineva, îmi place ideea că ne-ar putea vedea. Tu făceai chestiile astea cu Antonio? Sufereai când trebuia să-l părăseşti şi abia aşteptai să-l revezi? E normal, Lenù? Pentru tine era aşa? Nu ştiu cum a început şi când. La început el nu-mi plăcea: îmi plăcea cum vorbea, ce spunea, dar fizic nu. Mă gândeam: câte ştie ăsta, trebuie să stau să ascult, trebuie să învăţ. Acum, în timp ce vorbeşte, nu pot nici măcar să mă concentrez. Îi privesc gura şi mi-e ruşine că i-o privesc, întorc privirea în altă parte. În scurt timp am ajuns să ţin groaznic de mult la orice lucru de-al lui: mâinile, unghiile foarte fine, subţirimea aia a lui, coastele sub piele, gâtul delicat, barba pe care şi-o rade prost şi e mereu aspră, nasul, părul de pe piept, picioarele lungi şi subţiri, genunchii. Vreau să-l mângâi. Şi-mi vin în minte lucruri care-mi provoacă scârbă, îmi provoacă cu adevărat scârbă, Lenù, dar aş vrea să i le fac ca să-i ofer plăcere, ca să-l fac să fie mulţumit.

Am stat s-o ascult o bună parte din noapte în camera ei, cu uşa închisă şi cu lumina stinsă. Ea era întinsă pe partea cu fereastra şi strălucirea lunii îi făcea părul să lucească pe ceafa; şi eu eram întinsă pe partea cu uşa, partea lui Stefano, şi mă gândeam: soţul ei doarme aici la fiecare sfârşit de săptămână, pe partea asta a patului, şi o trage spre el, după-amiaza, noaptea, o îmbrăţişează. Şi totuşi, aici, în acest pat, ea îmi povesteşte de Nino. Cuvintele despre el o fac să-şi piardă memoria, şterg din aceste aşternuturi orice urmă a iubirii conjugale. Vorbeşte despre el şi vorbind despre el îl cheamă aici, şi-l imaginează lipit de ea şi, pentru că a uitat de ea, nu percepe nerespectare şi vină. Se confesează, îmi spune lucruri pe care ar face mai bine să le ţină pentru ea. Îmi spune cât îşi

doreşte persoana pe care eu o doresc dintotdeauna şi o face convinsă că de aceeaşi persoană eu, din insensibilitate, din cauza unei vederi obtuze, din incapacitatea de a înţelege ceea ce ea, în schimb, poate să înţeleagă, nu mi-am dat seama niciodată cu adevărat, nu i-am sesizat calităţile. Nu ştiu dacă e cu rea-credinţă sau e într-adevăr convinsă – din cauza mea, a tendinţei mele de a mă ascunde – că din clasele primare până astăzi eu am fost surdă şi oarbă, aşa încât a fost nevoie de ea ca să descopere, aici la Ischia, ce putere descătuşează fiul lui Sarratore. Ah, cât detest bănuiala asta a ei, îmi otrăveşte sângele. Totuşi, nu ştiu să-i spun: ajunge. Nu pot să mă duc în cămăruţa mea să urlu în tăcere, ci rămân aici, din când în când o întrerup şi încerc să o liniştesc.

Am mimat o detaşare care-mi lipsea:

— E marea, i-am spus, aerul, vacanţa. Şi apoi, Nino ştie să te inducă în eroare, vorbeşte într-un fel care face să pară totul uşor. Dar, cel puţin, mâine vine Stefano şi ai să vezi, Nino îţi va părea un băieţel. Şi chiar e, îl cunosc bine. Nouă ni se pare cine ştie cine, dar dacă te gândeşti la cum îl tratează fiul lui Galiani – ţi-l aminteşti? – înţelegi imediat că îl supraestimăm. Desigur, comparat cu Bruno, pare extraordinar, dar, în fond, e doar fiul unui feroviar care şi-a pus în cap să studieze. Adu-ţi aminte că Nino era un băiat de cartier, de acolo vine. Adu-ţi aminte că la scoală tu erai mult mai bună, chiar dacă el era mai mare. Şi apoi, vezi cum profită de prietenul lui, îl pune să plătească totul, băuturile, îngheţatele.

M-a durut să-i spun lucrurile alea, erau nişte minciuni. Mai ales că n-au folosit prea mult: Lila a bombănit, a obiectat prudent, iar eu am contraatacat. Până când chiar s-a enervat şi a început să-l apere pe Nino pe tonul cuiva care spune: numai eu ştiu ce persoană e. M-a întrebat de ce vorbeam mereu dispreţuitor despre el. M-a întrebat ce aveam împotriva lui.

— Te-a ajutat, mi-a spus, voia chiar să-ţi publice prostia aia a ta într-o revistă. Uneori nu-mi placi, Lenù, batjocoreşti totul şi pe toţi, chiar şi pe oamenii pe care doar dacă-i vezi, îi îndrăgeşti.

Mi-am pierdut calmul, n-o mai suportam. Vorbisem de rău omul pe care-l iubeam ca să fac în aşa fel ca ea să se simtă mai bine şi iată că mă jignea. Am reuşit să spun în sfârşit:

— Fă ce vrei, mă duc să mă culc.

Dar ea a schimbat tonul, m-a îmbrăţişat, m-a strâns tare ca să

mă oprească şi mi-a şoptit la ureche:

— Spune-mi ce trebuie să fac.

Am îndepărtat-o enervată, am şoptit că ea era cea care trebuia să decidă şi că nu puteam decide în locul ei.

— Pinuccia, i-am spus, cum a făcut? În cele din urmă s-a comportat mai bine decât tine.

A fost de acord, am elogiat-o pe Pinuccia şi brusc a suspinat:

— Bine, mâine nu mă duc la plajă şi poimâine mă întorc la Napoli cu Stefano.

62.

A fost o sâmbătă oribilă. Ea chiar nu s-a dus la plajă şi nu m-am dus nici eu, dar n-am făcut decât să mă gândesc la Nino şi la Bruno care ne aşteptau degeaba. Şi n-am îndrăznit să spun: dau o fugă la plajă, cât să fac o baie, şi apoi mă întorc. N-am îndrăznit nici să întreb: ce trebuie să fac, pregătesc bagajele, o să plecăm, o să rămânem? Am ajutat-o pe Nunzia la făcut curat în casă şi să gătească pentru prânz şi cină. Din când în când o observam pe Lila care a rămas în pat să citească şi să scrie în caietul ei, iar când mama ei a strigat-o la masă, n-a răspuns, apoi când a strigat-o din nou, ea a închis uşa camerei cu o asemenea violenţă, că s-a cutremurat toată casa.

— Prea multă mare te face nervos, a spus Nunzia în timp ce luam prânzul singure.

— Da.

— Şi nici măcar nu e însărcinată.

— Nu.

După-amiază târziu, Lila a părăsit patul, a ciugulit ceva şi a petrecut ore în şir în baie. S-a spălat pe cap, s-a machiat, şi-a pus o frumoasă rochie verde, dar expresia feţei i-a rămas încruntată. Şi-a primit oricum soţul afectuoasă şi el, când a văzut-o, a sărutat-o ca la cinematograf, un sărut lung, intens, în timp ce eu şi Nunzia făceam pe spectatorii stânjeniţi. Stefano mi-a transmis salutări de la familia mea, a spus că Pinuccia nu s-a mai comportat capricios şi a povestit detaliat că fraţii Solara fuseseră mulţumiţi de noile modele de pantofi realizate de Rino şi Fernando. Dar Lilei nu i-a plăcut ce a auzit şi lucrurile s-au

stricat între ei. Ea avusese până atunci un zâmbet forţat pe faţă, dar cum a auzit numele fraţilor Solara, l-a atacat, a spus că de ăia doi nu-i păsa deloc şi că nu voia să trăiască doar ca să ştie ce credeau sau ce nu credeau ei. Stefano a părut dezamăgit şi s-a încruntat. A înţeles că vraja din ultimele săptămâni se destrămase, dar i-a răspuns cu obişnuitul lui surâs liniştitor şi a spus că doar îi povestea ce se întâmplase în cartier şi că nu era nevoie să vorbească pe tonul acela. N-a folosit la nimic. Lila a transformat rapid seara într-un conflict nesfârşit. Stefano nu putea rosti un singur cuvânt în legătură cu care ea să nu găsească ceva de ripostat în mod agresiv. S-au dus la culcare încăierându-se şi i-am auzit certându-se până când am adormit.

M-am trezit în zori. Nu ştiam ce să fac: să-mi strâng lucrurile, să aştept ca Lila să ia o decizie; să mă duc la plajă, cu riscul însă să dau peste Nino, lucru pe care Lila nu mi l-ar fi iertat; să mă frământ toată ziua cum deja făceam, închisă în cămăruţă. Am decis să las un bilet în care spuneam că mă duc la Maronti, dar că mă întorc la începutul după-amiezii. Am scris că nu puteam pleca din Ischia fără să-mi iau la revedere de la Nella. Am scris cu bună credinţă, dar astăzi ştiu bine cum funcţionează mintea mea: voiam să mă las la voia întâmplării; Lila n-ar fi putut să-mi reproşeze dacă aş fi dat peste Nino care se dusese să le ceară bani părinţilor lui.

A urmat o zi haotică şi o modestă sumă de bani irosită. Am luat o barcă şi m-am dus la Maronti. Am mers la locul unde de obicei se instala familia Sarratore şi am găsit doar umbrela. Am privit de jur-împrejur, l-am văzut pe Donato care făcea baie şi m-a văzut şi el pe mine. A început să-şi agite braţele salutând, a alergat spre mine şi mi-a spus că soţia şi copiii se duseseră să petreacă ziua la Forio, cu Nino. Am fost foarte dezamăgită, întâmplarea nu era numai ironică, ci de-a dreptul umilitoare. Dispărusem pentru fiu şi căzusem pradă pălăvrăgelii enervante a tatălui.

Când am încercat să scap ca să mă duc la Nella, Sarratore nu m-a slăbit, şi-a strâns în grabă lucrurile şi a ţinut să mă însoţească. Pe drum a luat un ton dulceag şi, fără nicio jenă, a început să vorbească despre ce se întâmplase între noi cu timp în urmă. Şi-a cerut scuze, a şoptit că inimii nu i se comandă, mi-a vorbit cu cuvinte patetice despre frumuseţea mea de atunci şi mai ales despre cea actuală.

— Ce exagerare, am spus, şi chiar dacă ştiam că trebuie să fiu serioasă şi distantă, am început să râd nervos.

El, deşi încărcat cu umbrela şi calabalâcul lui, a sporovăit întruna destul de gâfâit. A spus, în esenţă, că problema tineretului era că nu avea ochi să vadă şi sentimente ca să perceapă cu obiectivitate.

— Oglinda există, am replicat, şi aia e obiectivă.

— Oglinda? Oglinda e ultimul lucru în care poţi avea încredere. Pun pariu că te simţi mai puţin frumoasă decât cele două prietene ale tale.

— Da.

— În schimb eşti mult mai frumoasă decât ele. Crede-mă. Uite ce păr frumos blond ai. Şi ce ţinută. Tu trebuie să conştientizezi şi să rezolvi două probleme: prima e costumul de baie, nu e potrivit pentru ce poţi tu; a doua e modelul de ochelari. Asta chiar e aiurea, Elena: prea greoi. Tu ai un chip atât de delicat, atât de distins modelat de studiile tale. Ţi-ar trebui nişte ochelari mai uşori.

Am stat să ascult şi enervarea mi s-a topit, părea un expert în frumuseţe feminină. Mai ales că a vorbit cu o asemenea pricepere detaşată, încât la un anumit moment m-a îndemnat să gândesc: şi dacă e adevărat? Poate că nu ştiu să mă apreciez. Pe de altă parte, cu ce bani să-mi cumpăr haine potrivite, un costum de baie potrivit, ochelari potriviţi? Eram pe punctul de a începe o văicăreală despre sărăcie şi bogăţie, când el mi-a spus zâmbind:

— De altfel, dacă n-ai încredere în părerea mea, probabil că ţi-ai dat seama de felul în care te privea fiul meu atunci când aţi venit să ne vizitaţi.

Abia atunci am înţeles că mă mintea. Erau cuvinte ca să-mi incite vanitatea, foloseau la a mă face să mă simt bine şi la a mă duce spre el, în semn de recompensă. M-am simţit proastă, rănită nu de el, cu minciunile lui, ci de propria mea prostie. I-am retezat vorba cu o impoliteţe tot mai mare care l-a lăsat interzis.

Odată ajunşi acasă, am pălăvrăgit puţin cu Nella, i-am zis că era posibil să ne întoarcem toţi la Napoli pe seară şi voiam să-mi iau la revedere.

— Păcat că pleci.

— Ei, da.

— Stai să mănânci cu mine.

— Nu pot, trebuie să fug.

— Dar, dacă nu pleci, jură că mai vii o dată şi stai mai mult. Rămâi cu mine toată ziua, chiar şi noaptea, oricum patul ştii că e. Am multe lucruri să-ţi povestesc.

— Mulţumesc.

A intervenit Sarratore, care a spus:

— Contăm pe asta, ştii cât ţinem la tine.

Am zbughit-o, asta şi pentru că o rudă a Nellei se ducea în Port cu maşina şi nu voiam să pierd ocazia.

Pe drum, cuvintele lui Sarratore, pe neaşteptate, chiar dacă nu făceam decât să le resping, au început să sape în mine. Nu, poate că nu minţise. Ştia într-adevăr să vadă dincolo de aparenţe. Observase într-adevăr privirea fiului asupra mea. Şi dacă eram frumoasă, dacă Nino chiar mă găsise atrăgătoare – şi eu ştiam că era aşa: în fond, mă sărutase, mă ţinuse de mână –, era momentul să privesc faptele aşa cum erau: Lila mi-l luase; Lila îl îndepărtase de mine ca să-l atragă spre ea. Poate că nu o făcuse intenţionat, dar oricum o făcuse.

Am hotărât dintr-odată că trebuia să-l caut, să-l văd cu orice preţ. Acum că plecarea era aproape, acum când puterea de seducţie pe care Lila o exercitase asupra lui nu mai avea cum să-l cucerească, acum când ea însăşi decisese să se întoarcă la viaţa care îi revenea, relaţia dintre mine şi el putea reîncepe. La Napoli. Sub forma prieteniei. Eventual ne-am fi putut întâlni ca să vorbim despre ea. Şi apoi ne-am fi întors la discuţiile noastre, la lecturile noastre. I-aş fi arătat că m-ar fi putut pasiona lucrurile lui mai mult decât pe Lila, poate chiar şi mai mult decât pe Nadia. Da, trebuia să-i vorbesc imediat, să-i spun că plec, să-i spun: hai să ne vedem în cartier, în Piaţa Nazionale, pe Mezzocannone, unde vrei tu, dar cât mai curând.

Am luat un taxi şi m-am dus la Forio, acasă la Bruno. Am strigat, dar n-a apărut nimeni. Am hoinărit prin orăşel tot mai prost dispusă, apoi am pornit pe jos de-a lungul plajei. Şi întâmplarea, de data aceasta, a decis, aparent, în favoarea mea. Mergeam de o vreme când l-am văzut în faţa mea, pe Nino, foarte fericit că m-a întâlnit, o fericire prost stăpânită. Avea privirea intensă, gesturi foarte agitate, o voce ridicată.

— V-am căutat şi ieri, şi azi. Lina unde-i?

— Cu soţul.

A scos din buzunarul pantalonilor scurţi un plic, mi l-a pus în

mână apăsat.
— Poţi să-i dai asta?
M-am enervat.
— E inutil, Nino.
— Tu dă-i-o.
— În seara asta plecăm, ne întoarcem la Napoli.
A făcut o grimasă de suferinţă şi a spus răguşit:
— Cine a decis?
— Ea.
— Nu cred.
— Crede-mă, mi-a zis aseară.
S-a gândit o clipă şi a făcut semn spre plic.
— Te rog, du-i-l oricum, şi repede.
— Bine.
— Jură că o vei face.
— Ţi-am spus: da.
M-a însoţit o bucată lungă, vorbindu-mi foarte rău de mama şi fraţii lui. M-au chinuit, a spus, bine măcar că s-au întors la Barano. L-am întrebat de Bruno. A făcut un gest iritat, învăţa, mi-a vorbit rău şi de el.
— Şi tu nu înveţi?
— Nu pot.
Şi-a băgat capul între umeri şi s-a întristat. A început să-mi spună despre cum te poţi înşela în legătură cu tine însuţi numai pentru că un profesor, din motivele lui, te face să crezi că eşti capabil. Îşi dăduse seama că lucrurile pe care voia să le înveţe nu-l interesaseră niciodată cu adevărat.
— Ce spui? Aşa, dintr-odată?
— E de-ajuns o clipă să-ţi schimbe radical viaţa.
Ce i se întâmpla, spunea cuvinte banale, nu-l mai recunoşteam. Mi-am jurat mie însămi că o să-l ajut să-şi revină.
— Acum eşti prea agitat şi nu ştii ce spui, am sugerat pe cel mai bun ton chibzuit al meu. Dar cum te întorci la Napoli, să ne vedem, dacă ai chef, şi să vorbim.
A făcut semn din cap că da, dar imediat aproape că a urlat cu furie:
— Cu facultatea am încheiat, vreau să-mi caut un loc de muncă.

63.

M-a însoţit până aproape de casă, aşa încât m-am temut să nu ne întâlnim cu Stefano şi Lila. Mi-am luat la revedere în grabă şi am luat-o pe scări.

— Mâine-dimineaţă la nouă, a urlat.

M-am oprit.

— Dacă plecăm, ne vedem în cartier, caută-mă acolo.

Nino a făcut semn hotărât că nu.

— Nu veţi pleca, a spus ca şi cum ar fi dat un ordin ameninţător destinului.

I-am făcut un ultim semn de salut şi am alergat în sus pe scări, regretând că nu verificasem ce era în plic.

Acasă am găsit o atmosferă urâtă. Stefano şi Nunzia vorbeau între ei, Lila trebuia să fie ori în baie, ori în dormitor. Când am intrat, m-au privit amândoi cu ranchiună. Stefano a zis ursuz, direct:

— Îmi explici ce combinaţi tu şi aia?

— În ce sens?

— Zice că s-a săturat de Ischia, că vrea să meargă la Amalfi.

— Nu ştiu nimic despre asta.

A intervenit Nunzia, dar nu pe acelaşi ton matern:

— Lenù, nu-i băga idei greşite în cap, banii nu se pot arunca pe fereastră. Ce legătură are acum Amalfi? Aici am plătit ca să stăm până în septembrie.

M-am înfuriat, am spus:

— Greşiţi: eu sunt cea care face ce vrea Lina, nu invers.

— Şi atunci înseamnă că trebuie s-o faci să înţeleagă, a izbucnit Stefano. Săptămâna viitoare mă întorc, petrecem împreună Sfânta Maria şi ai să vezi cât o să vă distrez. Dar acum nu vreau să aud mofturi. Şi ce dracu'. Ai impresia că acu vă duc la Amalfi? Şi dacă Amalfi nu vă convine, unde vă duc, la Capri? Şi apoi? Să încetăm, Lenù.

Tonul m-a intimidat.

— Unde e? am întrebat.

Nunzia mi-a arătat dormitorul. M-am dus la Lila convinsă că voi găsi bagajele făcute şi pe ea hotărâtă să plece, chiar şi cu riscul de o lua rău pe coajă. În schimb, era în furou şi dormea pe patul nefăcut. În jur era dezordinea obişnuită, dar valizele erau

îngrămădite într-un colţ, goale. Am scuturat-o:

— Lila.

A tresărit, m-a întrebat imediat cu ochii împăienjeniţi de somn:

— Unde ai fost, l-ai văzut pe Nino?

— Da. Asta e pentru tine.

I-am dat fără niciun chef plicul. L-a deschis, a scos o foaie. A citit şi s-a înveselit imediat, ca şi cum o injecţie cu substanţe excitante i-ar fi alungat somnolenţa şi disconfortul.

— Ce zice? am întrebat prudent.

— Mie nimic.

— Şi atunci?

— E pentru Nadia, o părăseşte.

A pus la loc scrisoarea în plic şi mi-a dat-o, sfătuindu-mă s-o ţin bine ascunsă.

Am rămas dezorientată, cu plicul în mâini. Nino o părăsea pe Nadia? Şi de ce? Pentru că i-o ceruse Lila? Ca să fie ca ea? Eram dezamăgită, dezamăgită, dezamăgită. O sacrifica pe fiica profesoarei Galiani jocului pe care-l jucau el şi soţia mezelarului. N-am spus nimic, am stat s-o privesc pe Lila în timp ce se îmbrăca, se machia. În cele din urmă, am întrebat:

— De ce i-ai cerut lui Stefano lucrul ăsta absurd, să mergem la Amalfi? Nu te înţeleg.

Ea a zâmbit:

— Nici eu.

Am ieşit amândouă din cameră. Lila l-a dezmierdat pe Stefano, dându-se pe lângă el cu veselie. Am hotărât să-l însoţim în Port, eu şi Nunzia în taxi, el şi Lila cu Lambretta. Am luat o îngheţată în aşteptarea navei. Lila a fost drăguţă cu soţul, i-a dat o mie de sfaturi şi a promis să-i telefoneze în fiecare seară. Înainte să urce pe pasarelă, el mi-a pus un braţ în jurul umerilor şi mi-a şoptit la ureche:

— Scuză-mă, eram chiar nervos. Fără tine nu ştiu cum s-ar fi terminat de data asta.

Era o frază politicoasă şi totuşi eu am simţit un fel de ultimatum care însemna: spune-i prietenei tale, te rog, că dacă începe să întindă prea mult coarda, coarda se rupe.

64.

În capul scrisorii era adresa din Capri a Nadiei. Imediat cum vaporetul s-a îndepărtat de mai, ducându-l cu el pe Stefano, Lila ne-a împins vesel spre tăbăcărie, a cumpărat un timbru şi, în timp ce eu stăteam de vorbă cu Nunzia, a scris pe plic adresa şi a pus-o la poştă.

Am hoinărit prin Forio, dar eram prea încordată, am vorbit tot timpul cu Nunzia. Abia când ne-am întors acasă, am tras-o pe Lila în cămăruţa mea şi i-am ţinut un discurs limpede. Ea m-a ascultat în tăcere, dar cu un aer distrat, ca şi cum pe de o parte simţea importanţa lucrurilor pe care i le spuneam şi, pe de alta, se abandona unor gânduri care făceau nesemnificative toate cuvintele mele. I-am spus:

— Lila, eu nu ştiu ce ai în minte, dar, după mine, te joci cu focul. Acum Stefano a plecat bucuros şi, dacă îi telefonezi în fiecare seară, va fi şi mai bucuros. Dar atenţie: se va întoarce peste o săptămână şi va rămâne până pe 20 august. Crezi că poţi continua aşa? Crezi că te poţi juca cu viaţa oamenilor? Ştii că Nino nu mai vrea să înveţe, că vrea să-şi găsească un loc de muncă? Ce i-ai băgat în cap? Şi de ce l-ai făcut să-şi părăsească logodnica? Vrei să-l distrugi? Vreţi să vă distrugeţi?

La ultima întrebare ea s-a scuturat şi a izbucnit în râs, dar într-un mod puţin artificial. A vorbit pe un ton care părea relaxat, dar cine ştie. A spus că trebuia să fiu mândră de ea, datorită ei făcusem o impresie foarte frumoasă. De ce? Pentru că era considerată mai bună decât desăvârşita fiică a profesoarei mele. Pentru că băiatul cel mai pregătit din şcoala mea şi poate din Napoli şi poate din Italia şi poate din lume – luând în considerare ce povesteam eu – tocmai o părăsise pe domnişoara aceea foarte cumsecade doar ca să-i facă plăcere ei, o fiică de cârpaci, cu diplomă de şcoală elementară, căsătorită Carracci. A spus-o cu tot mai mare sarcasm, ca şi cum mi-ar fi dezvăluit în sfârşit un plan nemilos de revanşă. Probabil că am făcut o faţă urâtă, şi-a dat seama de asta, dar câteva minute a continuat pe tonul ăla, ca şi cum nu reuşea să se oprească. Vorbea serios? În acel moment aceea era starea ei sufletească? Am exclamat:

— Pentru cine faci scena asta? Pentru mine? Vrei să mă faci

să cred că Nino e dispus la orice nebunie ca să-ţi facă pe plac?

I-a dispărut râsul din ochi, s-a posomorât şi a schimbat brusc tonul:

— Nu, mint, e exact opusul. Eu sunt cea dispusă la orice nebunie şi nu mi s-a întâmplat niciodată pentru nimeni şi mă bucur că se întâmplă acum.

Apoi, copleşită de jenă, s-a dus la culcare fără să-mi spună nici măcar noapte bună.

Am căzut într-o stare de veghe epuizantă şi am încercat să mă conving că ultimul ei şuvoi de cuvinte era mai adevărat decât cel dinainte.

În cursul săptămânii care a urmat am avut dovada. Întâi de toate, am înţeles deja de luni că Bruno, după plecarea Pinucciei, începuse într-adevăr să aspire la mine şi acum considera că venise momentul să se comporte cu mine cum se comporta Nino cu Lila. În timp ce făceam baie, m-a tras caraghios spre el ca să mă sărute, ceea ce m-a făcut să iau o mare înghiţitură de apă şi să mă întorc imediat pe mal, tuşind. M-am înfuriat, am simţit asta. Când a venit să se întindă la soare lângă mine, cu aerul unui câine bătut, i-am ţinut un mic discurs amabil, dar ferm, al cărui sens era: Bruno, eşti foarte simpatic, dar între mine şi tine nu poate fi altceva decât un sentiment frăţesc. S-a întristat, dar n-a renunţat. În aceeaşi seară, după telefonul dat lui Stefano, ne-am dus toţi patru pe plajă să ne plimbăm, apoi ne-am aşezat pe nisipul rece şi ne-am întins să privim stelele, Lila sprijinită în coate, Nino cu capul pe burta ei, eu cu capul pe burta lui Nino, Bruno cu capul pe burta mea. Am zăcut cu ochii la constelaţii şi am elogiat arhitectura extraordinară a cerului folosind expresii care-şi confirmaseră, în timp, validitatea. Toţi, în afară de Lila. Ea a tăcut şi abia când ne-am epuizat stupoarea plină de admiraţie, a spus că spectacolul nopţii o înspăimânta, nu vedea nicio arhitectură, ci doar cioburi de sticlă aruncate la nimereală într-un bitum albastru. Asta ne-a amuţit pe toţi şi eu m-am enervat din cauza obiceiului pe care-l căpătase de a vorbi ultima, lucru care-i dădea un timp lung de gândire şi îi permitea să tulbure cu o jumătate de frază tot ce, mai mult sau mai puţin nesăbuit, spuseserăm noi înainte.

— De unde până unde spaimă, e foarte frumos, am exclamat.

Bruno m-a susţinut imediat. Nino, în schimb, a încurajat-o: mi-a făcut semn discret să mă dau jos de pe burta lui, s-a aşezat în

fund şi a început să discute cu ea ca şi cum ar fi fost singuri. Cerul, templul, ordinea, haosul. În fine, s-au ridicat şi, pălăvrăgind, au dispărut în întuneric.

Eu am rămas întinsă, dar sprijinită în coate. Nu mai aveam corpul cald al lui Nino ca pernă şi mă enerva greutatea capului lui Bruno pe stomac. Am zis scuze, atingându-i uşor părul. El s-a ridicat, m-a prins de talie şi şi-a apăsat faţa de bustul meu. Am şoptit nu, dar m-a răsturnat oricum pe nisip şi mi-a căutat gura, apăsându-mi puternic pieptul cu o mână. Atunci l-am respins cu forţă, urlând încetează şi de data asta am fost odioasă, i-am şuierat:

— Nu-mi placi, cum trebuie să-ţi spun?

El s-a oprit foarte stânjenit, s-a aşezat în fund. A spus cu voce foarte joasă:

— Nu-ţi plac nici măcar puţin?

Am încercat să-i explic că nu era un lucru care se putea măsura şi am spus:

— Nu ţine de cantitatea de frumuseţe, de cantitatea de simpatie; e vorba că pe mine unele persoane mă atrag, altele nu. Ignorând cum sunt în mod real.

— Eu nu-ţi plac?

Am pufnit:

— Nu.

Dar cum am pronunţat silaba aceea am izbucnit în plâns şi în timp ce plângeam n-am făcut decât să bolborosesc chestii de genul:

— Vezi, plâng fără motiv, sunt o cretină, nu merită să pierzi timp cu mine.

El mi-a atins uşor obrazul cu degetele şi a încercat din nou să mă îmbrăţişeze murmurând: îmi doresc să-ţi fac multe daruri, le meriţi, eşti aşa de frumoasă. M-am ferit mânioasă, am strigat spre întuneric, cu vocea sfâşiată:

— Lila, întoarce-te imediat aici, vreau să merg acasă.

Cei doi prieteni ne-au însoţit până la trepte, apoi au plecat. În timp ce Lila şi cu mine urcam spre casă, în întuneric, i-am spus exasperată:

— Du-te unde ai chef, fă ce ai chef, eu nu te mai însoţesc. E a doua oară când Bruno pune mâinile pe mine: nu mai vreau să rămân singură cu el, e clar?

65.

Sunt momente în care recurgem la formulări nesocotite şi avem pretenţii absurde ca să ascundem sentimente coerente. Astăzi ştiu că în alte împrejurări, după ceva rezistenţă, aş fi cedat încercărilor de apropiere ale lui Bruno. Nu-mi plăcea, desigur, dar nici Antonio nu-mi plăcuse în mod special. De bărbaţi te ataşezi încet, încet, fără să mai ţii cont dacă ei reprezintă modelul ideal de bărbat pe care-l ai în diferitele etape ale vieţii. Şi Bruno Soccavo, în etapa aceea a vieţii lui, era politicos şi generos, ar fi fost uşor să nutresc pentru el puţină afecţiune. Dar refuzul meu nu avea nimic de-a face cu vreo trăsătură neplăcută de-a lui. Adevărul era că voiam s-o opresc pe Lila. Voiam să-i fiu o piedică. Voiam să-şi dea seama de situaţia în care se băga şi mă băga şi pe mine. Voiam să-mi spună: bine, ai dreptate, greşesc, n-o să mă mai îndepărtez în întuneric cu Nino, n-o să te las singură cu Bruno, din acest moment o să mă comport cum îi stă bine unei femei căsătorite.

Bineînţeles că nu s-a întâmplat aşa. S-a limitat să spună:

— O să vorbesc cu Nino şi ai să vezi că Bruno n-o să te mai deranjeze.

Aşa că, zi după zi, am continuat să ne întâlnim cu cei doi băieţi la nouă dimineaţa şi ne-am despărţit la miezul nopţii. Dar deja marţi seara, după telefonul dat lui Stefano, Nino a spus:

— N-aţi venit niciodată să vedeţi casa lui Bruno. Vreţi să urcaţi?

Am spus imediat nu, am inventat că aveam o durere de burtă şi voiam să mă întorc acasă. Nino şi Lila s-au privit nesiguri, iar Bruno n-a spus nimic. Am perceput greutatea nemulţumirii lor şi am adăugat stânjenită:

— Poate în altă seară.

Lila nu a zis nimic, dar când am rămas singure, a exclamat:

— Nu-mi poţi face viaţa nefericită, Lenù.

I-am răspuns:

— Dacă Stefano află că ne-am dus singure acasă la ăia doi, nu se supără doar pe tine, ci şi pe mine.

Şi nu m-am oprit acolo. Acasă am stârnit nemulţumirea Nunziei şi m-am folosit de ea ca s-o împing să-i reproşeze fiicei sale că stă prea mult la soare, la plajă, pentru că stă pe-afară

până la miezul nopţii. Am ajuns chiar şi să spun, ca şi cum aş fi voit să le împac pe mamă şi pe fiică:

— Doamnă Nunzia, mâine-seară veniţi să mâncaţi o îngheţată cu noi, o să vedeţi că nu facem nimic rău.

Lila s-a înfuriat, a spus că ducea o viaţă sacrificată tot anul, mereu închisă în mezelăria aia, şi avea dreptul la puţină libertate. Şi Nunzia şi-a pierdut calmul:

— Lina, ce spui? Libertate? Ce libertate? Tu eşti căsătorită, tu trebuie să-i dai socoteală soţului tău. Lenuccia poate să-şi dorească puţină libertate, tu nu.

Fiica s-a dus în camera ei trântind uşa.

Dar a doua zi a fost cum a avut chef Lila: mama ei a rămas acasă şi noi am ieşit să-i telefonăm lui Stefano.

— Trebuie să veniţi înapoi la unsprezece fix, a spus Nunzia încruntată, adresându-mi-se mie, şi eu i-am răspuns:

— Bine.

Mi-a aruncat o privire lungă, curioasă. De-acum era alarmată: era supraveghetoarea noastră, dar nu ne supraveghea; se temea să nu provocăm necazuri, dar se gândea la tinereţea ei sacrificată şi nu voia să ne interzică nişte distracţii inocente. Am repetat ca s-o liniştesc:

— La unsprezece.

Telefonul dat lui Stefano a durat cel mult un minut. Când Lila a ieşit din cabină, Nino a întrebat din nou:

— În seara asta te simţi bine, Lenù? Veniţi să vedeţi casa?

— Hai, m-a îndemnat stăruitor Bruno, beţi ceva şi plecaţi. Lila a fost de acord, iar eu n-am protestat. Pe exterior, clădirea era veche, prost întreţinută, dar înăuntru era renovată: pivniţa albă şi bine luminată, plină-ochi de vinuri şi salamuri; o scară de marmură cu balustradă de fier forjat; uşi robuste pe care străluceau mânere de aur; ferestre cu rame şi ele aurite; multe camere, canapele galbene, televizor; în bucătărie dulapuri suspendate de culoare acvamarin şi în dormitoare dulapuri care semănau cu nişte biserici gotice. M-am gândit, pentru prima dată în mod limpede, că Bruno era într-adevăr bogat, mai bogat decât Stefano. Dacă mama ar fi aflat că-mi făcuse curte fiul educat al patronului salamurilor Soccavo, că fusesem chiar oaspete în casa lui şi că în loc să-i mulţumesc lui Dumnezeu pentru norocul trimis şi să încerc să-l fac să ne căsătorim, îl respinsesem de două ori, m-am gândit că m-ar fi omorât în

bătaie. Pe de altă parte, chiar gândul la mama, la beteşugul piciorului ei, m-a făcut să mă simt nepotrivită pentru Bruno. În casa aceea m-am simţit intimidată. De ce eram acolo, ce făceam acolo? Lila se comporta cu dezinvoltură, râdea adesea, dar eu mă simţeam de parcă aş fi avut febră, aveam gura amară. Am început să zic tot timpul da ca să evit stânjeneala de a spune nu. Vrei să bei asta, vrei să pun discul ăsta, vrei să te uiţi la televizor, vrei îngheţată? Mi-am dat seama târziu că Nino şi Lila dispăruseră, dar când s-a întâmplat, m-am alarmat. Unde se duseseră? Să se fi închis în dormitorul lui Nino? Era oare Lila dispusă să treacă şi peste limita aceea? Era posibil ca – n-am vrut nici măcar să mă gândesc. Am sărit în picioare, i-am spus lui Bruno:

— S-a făcut târziu.

El a şoptit drăguţ, dar oarecum trist:

— Mai rămâi puţin.

A spus că a doua zi va pleca foarte devreme, trebuia să fie neapărat prezent la o petrecere de familie. M-a anunţat că va lipsi până luni şi că zilele acelea fără mine vor fi un chin. Mi-a luat o mână cu delicateţe, a spus că ţinea mult la mine şi alte fraze asemănătoare. Mi-am retras mâna uşor şi n-a mai încercat să mă atingă. A vorbit, în schimb, îndelung despre sentimentele lui pentru mine, el care în general era tăcut, şi am făcut eforturi mari ca să-l întrerup. Când am reuşit, am spus:

— Chiar trebuie să plec, apoi, cu un ton mai ridicat: Lila, vino, te rog, e zece şi un sfert.

Au trecut câteva minute şi cei doi au reapărut. Nino şi Bruno ne-au însoţit la taxi. Bruno şi-a luat la revedere ca şi cum n-ar fi plecat la Napoli pentru câteva zile, ci în America pentru tot restul vieţii. Pe drum, Lila a spus pe un ton complice, ca şi cum ar fi fost cine ştie ce veste:

— Nino mi-a zis că te apreciază mult.

— Eu nu, am răspuns imediat, cu voce nepoliticoasă.

Şi apoi i-am şuierat:

— Dacă rămâi însărcinată?

Mi-a zis la ureche:

— Nu există pericolul ăsta. Doar ne sărutăm şi ne îmbrăţişăm.

— Aha.

— Şi oricum eu nu rămân însărcinată.

— O dată s-a întâmplat.

— Ţi-am spus că nu rămân însărcinată. El ştie cum se face.
— El cine?
— Nino. Ar folosi un prezervativ.
— Şi ce-i ăsta?
— Nu ştiu, aşa i-a spus.
— Nu ştii ce e şi ai încredere?
— E ceva care se pune pe deasupra.
— Pe deasupra unde?

Voiam s-o oblig să spună lucrurilor pe nume. Voiam să priceapă bine ce-mi zicea. Mai întâi mă asigura că doar se sărutau, apoi spunea despre el că ştie cum să n-o lase gravidă. Eram foarte furioasă, voiam să-i fie ruşine. Ea, în schimb, părea bucuroasă de fiecare lucru care i se întâmplase şi care urma să i se întâmple. De fapt, odată ajunse acasă, a fost amabilă cu Nunzia, a subliniat că ne întorseserăm cu mult înainte şi s-a pregătit de culcare. Dar a lăsat deschis la camera ei şi, când m-a văzut gata să mă duc în pat, m-a strigat şi a spus:

— Stai puţin aici, închide uşa.

M-am aşezat pe pat, dar străduindu-mă să fac evident că eram sătulă de ea şi de tot.

— Ce vrei să-mi spui?

A şoptit:

— Vreau să merg să dorm la Nino.

Am rămas cu gura căscată.

— Şi Nunzia?

— Aşteaptă, nu te enerva. A mai rămas atât de puţin timp, Lenù. Stefano va sosi sâmbătă, va rămâne zece zile, apoi ne vom întoarce la Napoli. Şi totul se va termina.

— Tot ce?

— Asta, zilele astea, serile astea.

Am vorbit mult, mi s-a părut foarte lucidă. A murmurat că n-o să i se mai întâmple niciodată nimic de felul ăsta. Mi-a şoptit că-l iubea, că-l dorea. A folosit verbul acela, *a iubi*, pe care-l găsiserăm numai în cărţi şi la cinematograf, pe care în cartier nu-l folosea nimeni. Eu mi-l spuneam cel mult în sinea mea, cum preferam toţi: *a ţine la cineva*. Ea nu, ea iubea. Îl iubea pe Nino. Dar ştia foarte bine că iubirea aceea trebuia sufocată, anihilată. Şi asta voia să facă, începând chiar de sâmbătă seară. Nu avea îndoieli, era în stare de asta şi trebuia să am încredere în ea. Dar puţinul timp care îi rămânea îşi dorea să i-l dedice lui Nino.

— Vreau să stau într-un pat cu el o noapte şi o zi întreagă, a spus. Vreau să dorm îmbrăţişată şi să-l sărut când am chef, să-l mângâi când am chef, chiar şi în timp ce doarme. Apoi gata.

— E imposibil.

— Trebuie să mă ajuţi.

— Cum?

— Trebuie s-o convingi pe mama că Nella ne-a invitat să petrecem două zile la Barano şi că o să dormim acolo peste noapte.

Am tăcut o clipă. Avea deja un plan, deci, avea deja un plan. În mod sigur îl elaborase împreună cu Nino, poate că el îl trimisese de acolo pe Bruno înadins. Cine ştie de când vorbeau despre cum să facă, unde să fie. Sfârşitul discuţiilor despre neocapitalism, despre neocolonialism, despre Africa, despre America Latină, despre Beckett, despre Bertrand Russell. Trăsnăi. Nino nu mai discuta despre nimic. Acum îşi exersau minţile lor strălucitoare doar în legătură cu modul în care să-i păcălească pe Nunzia şi pe Stefano, folosindu-mă pe mine.

— Nu eşti întreagă la cap, i-am spus furioasă. Dacă totuşi mama ta crede, soţul tău n-o să creadă niciodată.

— Tu convinge-o să ne lase să mergem la Barano şi eu o conving să nu-i spună lui Stefano.

— Nu.

— Nu mai suntem prietene?

— Nu.

— Nu mai eşti prietena lui Nino?

— Nu.

Dar Lila ştia bine cum să mă implice în treburile ei. Şi eu nu eram în stare să-i rezist: pe de o parte, ziceam gata, pe de alta, mă deprima gândul de a nu face parte din viaţa ei, din modul în care reuşea să şi-o creeze. Ce era păcăleala aia dacă nu una dintre mişcările pline de riscuri? Noi două împreună trebuia să ne sprijinim reciproc, în lupta împotriva tuturor. A doua zi trebuia s-o convingem pe Nunzia. În ziua următoare trebuia să ieşim devreme, împreună. La Forio ne despărţeam. Ea se refugia în casa lui Bruno cu Nino, eu luam barca spre Maronti. Ea petrecea toată ziua şi toată noaptea cu Nino, eu eram la Nella urmând să dorm la Barano. A doua zi mă întorceam la Forio la ora prânzului, ne întâlneam la Bruno şi ne întorceam împreună acasă. Perfect. Cu cât plănuia mai detaliat înşelătoria, cu atât

mă ataţa şi pe mine, mă îmbrăţişa, mă implora. Iată o nouă aventură, *împreună*. Iată cum urma să *ne* luăm singure ceea ce viaţa nu voia să ne dea. Iată. Sau preferam ca ea să se lipsească de bucuria aceea, ca Nino să sufere, ca amândoi să-şi piardă raţiunea, ajungând nu să gestioneze cu isteţime dorinţa lor, ci să fie în mod periculos copleşiţi de ea? A fost un moment, în noaptea aceea, în care am ajuns să cred, urmărind firul argumentelor ei, acordându-i sprijinul, pe lângă faptul că ajungeam într-un punct important pentru lunga noastră surătie, era şi un mod de a-mi manifesta iubirea – ea spunea prietenie, dar eu disperată mă gândeam: iubire, iubire, iubire – pentru Nino. Şi atunci i-am spus:

— Bine, o să te ajut.

66.

A doua zi i-am înşirat Nunziei baliverne de care eu însămi m-am ruşinat, atât erau de infame. În centrul minciunilor am pus-o pe învăţătoarea Oliviero, care în cine ştie ce condiţii îngrozitoare se afla la Potenza, şi a fost ideea mea, nu a Lilei.

— Ieri, i-am spus Nunziei, m-am întâlnit cu Nella Incardo care mi-a zis că verişoara ei, convalescentă, era la ea în vacanţă ca să se însănătoşească. Mâine-seară Nella va da o petrecere pentru învăţătoare şi ne-a invitat pe mine şi pe Lila, care am fost elevele ei cele mai bune. Noi chiar am vrea să mergem, dar o să se facă târziu şi deci e imposibil. Nella însă ne-a spus că putem dormi acasă la ea.

— La Barano? a întrebat Nunzia, încruntată.

— Da, petrecerea e acolo.

Tăcere.

— Du-te tu, Lenù, Lila nu poate, se supără soţul ei.

Lila a sugerat:

— Nu-i spunem.

— Dar ce spui?

— Mama, el e la Napoli şi eu sunt aici, n-o să afle niciodată.

— Lucrurile, într-un fel sau altul, se află întotdeauna.

— Ba nu.

— Ba da şi gata. Lina, nu mai vreau să discut: dacă Lenuccia

vrea să se ducă, bine, dar tu rămâi aici.

Am continuat o oră bună. Eu spuneam că învăţătoarea se simţea foarte rău şi cine ştie dacă nu cumva era ultima ocazie să-i arătăm recunoştinţa noastră, iar Lila o strângea cu uşa astfel:

— Tu câte minciuni nu i-ai spus tatei? Mărturiseşte, şi nu ca să faci ceva rău, ci ca să ai un moment al tău, ca să faci un lucru bun pe care el nu ţi l-ar fi permis niciodată.

Şovăitoare, Nunzia mai întâi i-a zis că nu-i spusese niciodată nici măcar o minciună, cât de mică, lui Fernando; apoi a recunoscut că-i spusese una, două, foarte multe; în fine, a urlat la ea cu furie şi totodată cu orgoliu matern:

— Ce s-a întâmplat când te-am făcut? Un accident, un sughiţ, o convulsie, s-a oprit lumina, s-a ars un bec, a căzut ligheanul cu apă de pe scrin? Sigur ceva s-a întâmplat atunci dacă eşti atât de insuportabilă, atât de diferită de celelalte fete.

Şi aici s-a întristat, dar a părut că se îmblânzeşte. Curând însă s-a înfuriat din nou, a zis că nu se spuneau minciuni soţului doar ca să te întâlneşti cu o învăţătoare. Şi Lila a exclamat:

— Lui Oliviero îi datorez puţinul pe care-l ştiu, şcoala pe care am făcut-o am făcut-o cu ea!

Şi, în cele din urmă, Nunzia a cedat. Dar ne-a făcut un orar precis: sâmbătă la ora două fix trebuia să fim din nou acasă. Niciun minut în plus.

— Dacă Stefano ajunge mai devreme şi nu te găseşte? Te rog, Lina, nu mă pune într-o situaţie urâtă. E clar?

— E clar.

Ne-am dus la plajă. Lila era radioasă, m-a îmbrăţişat, m-a sărutat, a spus că-mi va fi recunoscătoare toată viaţa. Dar eu mă simţeam deja vinovată că o băgasem pe Oliviero în mijlocul unei petreceri, la Barano. Mi-am închipuit-o cum era când ne preda cu energie şi nu cum era probabil în momentul acela, mai rău fată de cum o văzusem când o luaseră cu ambulanta, mai rău faţă de cum o văzusem în spital. A dispărut mulţumirea că inventasem o minciună eficientă, am pierdut frenezia complicităţii, am redevenit ranchiunoasă. M-am întrebat de ce oare o sprijineam pe Lila, de ce o acopeream: în fond, voia să-şi trădeze soţul, voia să încalce legământul sacru al căsniciei, voia să se descotorosească de condiţia ei de soţie, voia să facă un lucru pentru care Stefano, dacă ar fi aflat, i-ar fi spart capul. Mi-

a revenit în minte, pe neaşteptate, ce făcuse cu fotografia ei în rochie de mireasă şi mi s-a făcut rău de la stomac. Acum, m-am gândit, se comportă la fel, dar nu cu o fotografie, chiar cu persoana ei, cu doamna Carracci. Şi mă amestecă şi pe mine ca să fie ajutată. Nino e un instrument, da, da. Ca foarfeca, lipiciul, culoarea, el îi foloseşte ca să se pocească. Spre ce faptă urâtă mă împinge. Şi oare de ce mă las împinsă?

L-am găsit pe plajă, aşteptându-ne. A întrebat neliniştit:

— Aşadar?

Ea i-a spus:

— Da.

Au alergat să facă baie fără măcar să mă invite şi, de altfel, nici nu m-aş fi dus. Eram înfrigurată din cauza neliniştii şi apoi, de ce să fac baie? Ca să rămân singură la mal, înspăimântată de adâncime?

Era vânt, câteva dungi de nori şi marea puţin agitată. S-au aruncat fără ezitare, Lila cu un lung ţipăt de bucurie. Erau fericiţi, copleşiţi de povestea lor, aveau energia cuiva care îşi ia cu succes ce doreşte, cu orice preţ. S-au pierdut imediat printre valuri înotând hotărât.

M-am simţit înlănţuită de un pact insuportabil de prietenie. Ce întortocheat era totul! Eu o târâsem pe Lila la Ischia. Eu mă folosisem de ea ca să mă ţin după Nino, de altfel, fără speranţă. Renunţasem la banii de la librăria de pe Mezzocannone pentru banii pe care mi-i dădea ea. Mă pusesem la dispoziţia ei şi acum jucam rolul servitoarei care-i dă stăpânei o mână de ajutor. Acopeream adulterul ei. Îl puneam la cale. O ajutam să-l aibă pe Nino, să-l aibă în locul meu, să se lase futută – da, futută –, să şi-o tragă cu el o zi întreagă şi o noapte întreagă, să i-o ia la muie. Au început să-mi pulseze tâmplele, am împins o dată, de două, de trei ori nisipul cu călcâiul şi mi-a plăcut să aud răsunându-mi în cap cuvintele copilăriei, supra-încărcate de sex în mod confuz imaginat. A dispărut liceul, a dispărut frumoasa sonoritate a cărţilor, a traducerilor din greacă şi din latină. Am privit marea sclipitoare, lungul şir străveziu de nori care se mişca de la orizont spre cerul albastru, şi abia i-am zărit, pe Nino şi Lila, două punctişoare negre. N-am înţeles dacă înotau mai departe spre întinderea de nori de la orizont sau se întorceau.

Mi-am dorit să se înece şi moartea să le ia amândurora bucuriile zilei de mâine.

67.

M-am auzit strigată, m-am întors brusc.

— Deci văzusem bine, a zis arogant o voce masculină.

— Ţi-am spus că ea era, a zis o voce feminină.

I-am recunoscut imediat, m-am ridicat. Erau Michele Solara şi Gigliola, însoţiţi de fratele ei, un băiat de doisprezece ani, pe nume Lello.

I-am întâmpinat cu mare bucurie, chiar dacă n-am zis deloc: luaţi loc. Speram ca, din vreun motiv anume, să se grăbească, să plece imediat, dar Gigliola a întins cu grijă pe nisip prosopul ei şi pe al lui Michele, şi-a pus geanta peste, ţigările, bricheta şi i-a spus fratelui ei: întinde-te pe nisipul cald că bate vântul, ai costumul ud şi răceşti. Ce să fac? M-am străduit să nu privesc spre mare, ca şi cum în felul acela nici lor nu le-ar fi trecut prin minte să privească, şi i-am acordat atenţie, cu veselie, lui Michele care a început să pălăvrăgească pe tonul ăla al lui fără emoţii, nepăsător. Îşi luaseră o zi liberă, la Napoli era prea cald. Cu vaporetul de dimineaţa până seara, la aer. Oricum, la magazinul din Piaţa Martirilor erau Pinuccia şi Alfonso, adică nu, de fapt Alfonso şi Pinuccia, pentru că Pinuccia nu făcea mare lucru, în timp ce Alfonso era harnic. Chiar la sugestia Pinei deciseseră să vină la Forio. O să vedeţi că le găsiţi, spusese ea, e de-ajuns să vă plimbaţi pe plajă. Şi, într-adevăr, au mers ce au mers, iar Gigliola strigase: aia nu e Lenuccia? Şi iată-ne aici. Am repetat de mai multe ori ce plăcere şi între timp Michele a sărit, aiurit, cu picioarele murdare de nisip pe prosopul Gigliolei, aşa încât ea l-a certat – „puţină atenţie” –, dar degeaba. Acum că terminase povestea despre cum de ajunseseră la Ischia, ştiam că întrebarea reală urma să vină. I-am citit-o în ochi înainte încă să o formuleze:

— Lina unde-i?

— Face baie.

— În marea asta?

— Nu e atât de agitată.

A fost inevitabil. Atât el, cât şi Gigliola s-au întors să privească marea plină de cârlionţi de spumă. Dar au făcut-o neatent, deja se aşezau comod pe prosoape. Michele s-a certat cu băieţelul, care voia să se ducă să mai facă o baie.

— Rămâi aici, i-a spus, vrei să mori înecat? şi i-a vârât în mână o revistă de benzi desenate, adăugând pentru logodnică: Pe ăsta nu-l mai luăm niciodată cu noi.

Gigliola mi-a făcut multe complimente:

— Ce bine arăţi, bronzată toată, ţi s-a deschis şi mai mult părul.

Eu am zâmbit, m-am apărat, dar nu mă gândeam decât că trebuie să găsesc un mod de a-i alunga de aici.

— Veniţi să vă odihniţi acasă? am spus. E Nunzia acolo, o să fie foarte bucuroasă.

Au refuzat, aveau vaporetul peste câteva ore. Preferau să mai facă puţină plajă şi apoi să pornească din nou la drum.

— Atunci să mergem la complex, să mâncăm ceva, am spus.

— Da, dar s-o aşteptăm pe Lina.

Ca întotdeauna în situaţiile încordate m-am străduit să fac timpul să treacă vorbind şi am început cu o rafală de întrebări, tot ce-mi trecea prin cap: ce făcea Spagnuolo cofetarul, ce făcea Marcello, dacă-şi găsise vreo fată, ce credea Michele despre noile modele de pantofi şi ce credea tatăl lui şi ce credea mama lui, şi ce credea bunicul lui. La un moment dat, m-am ridicat, am spus:

— O strig pe Lina, şi m-am dus pe ţărm, începând să strig:

— Lina, întoarce-te, sunt Michele şi Gigliola, dar a fost inutil, nu m-a auzit.

M-am întors, am reînceput cu sporovăitul ca să le distrag atenţia. Speram ca Lila şi Nino, întorcându-se la mal, să-şi dea seama de pericol înainte ca Gigliola şi Michele să-i vadă şi să evite astfel orice atitudine intimă. Dar în timp ce Gigliola mă asculta, Michele nici măcar n-a avut buna creştere să se prefacă. Venise la Ischia înadins ca s-o întâlnească pe Lila şi să stea de vorbă cu ea despre pantofii cei noi, de asta eram sigură. Arunca lungi priviri spre marea tot mai agitată.

În sfârşit, a văzut-o. A văzut-o în timp ce ieşea din apă, ţinându-se de mână cu Nino, o pereche care nu trecea neobservată, atât era de frumoasă, amândoi înalţi, amândoi în mod natural eleganţi, apropiaţi, cu zâmbetele pe care le schimbau între ei. Erau atât de prinşi de ei înşişi, că nu şi-au dat seama imediat că aveam musafiri. Când Lila l-a recunoscut pe Michele şi şi-a tras mâna, era prea târziu. Gigliola poate că n-a băgat de seamă nimic, fratele ei citea o revistă, dar Michele a

văzut şi s-a întors să se uite la mine voind parcă să citească pe faţa mea confirmarea celor văzute cu ochii lui. Probabil că mi-a văzut spaima din priviri. A spus serios, cu o voce lentă pe care o căpăta când trebuia să facă faţă unei situaţii rapid şi hotărât:

— Zece minute, cât să salutăm, şi plecăm.

În realitate, au rămas mai mult de o oră. Michele, când a auzit numele de familie al lui Nino, pe care l-am prezentat, cu insistenţă, drept un coleg de-al nostru din clasele primare, precum şi colegul meu de liceu, i-a pus cea mai enervantă întrebare:

— Eşti fiul celui care scrie la *Roma* şi *Napoli notte*?

Nino a făcut un semn fără chef şi Michele s-a uitat lung la el, ca şi cum ar fi voit să găsească în ochii lui confirmarea că sunt rude. Pe urmă nu i-a mai adresat niciun cuvânt, a vorbit numai şi numai cu Lila.

Lila a fost cordială, ironică, uneori şmecheră. Michele i-a spus:

— Fanfaronul ăla de frate-tău jură că a conceput el pantofii cei noi.

— Aşa e.

— Deci de asta sunt o porcărie.

— O să vezi că porcăria aia se va vinde încă şi mai bine decât precedenta.

— E posibil, dar numai dacă vii tu la magazin.

— O ai deja pe Gigliola care se descurcă foarte bine.

— De Gigliola am nevoie la cofetărie.

— Problema ta, eu trebuie să stau la mezelărie.

— O să vezi că vei fi transferată în Piaţa Martirilor, *signó,* şi o să ai puteri depline.

— Cu puteri depline, fără puteri depline, să-ţi iasă din cap, mă simt bine unde sunt.

Şi continuând pe tonul ăsta, păreau că se joacă ping-pong cu cuvintele. Eu şi Gigliola din când în când am încercat să spunem câte ceva, mai ales Gigliola, care era furibundă din cauza felului în care logodnicul vorbea despre destinul ei fără măcar s-o consulte. În ce-l priveşte pe Nino, era – mi-am dat seama – uluit, sau poate plin de admiraţie pentru felul în care Lila găsea fraze potrivite cu ale lui Michele, în dialect, abilă şi neînfricată.

În sfârşit, tânărul Solara a anunţat că trebuia să plece, aveau umbrela cu lucrurile lor destul de departe. M-a salutat pe mine, a salutat-o cu mare căldură pe Lila, spunând că o aştepta la

magazin din septembrie. Lui Nino, în schimb, i-a zis serios, ca unui subaltern căruia îi ceri să se ducă să cumpere un pachet de ţigări.

— Spune-i tăticului că a făcut foarte rău să scrie că amenajarea magazinului nu i-a plăcut. Când iei bani, trebuie să scrii că e totul frumos, altfel bani nu mai vezi niciodată.

Nino s-a blocat, poate de mirare, poate de umilire, şi n-a răspuns. Gigliola i-a întins mâna, el i-a dat-o mecanic. Cei doi logodnici au plecat, târându-l după ei pe băieţelul care, în mers, continua să citească revista.

68.

Eram furioasă, îngrozită, nemulţumită de fiecare gest sau cuvânt de-al meu. Imediat cum Michele şi Gigliola s-au îndepărtat suficient, i-am zis Lilei făcând în aşa fel încât să audă şi Nino:

— V-a văzut.

Nino a întrebat stânjenit:

— Cine e?

— Un camorist de rahat care se crede cine ştie cine, a spus Lila cu dispreţ.

Am corectat-o imediat, Nino trebuia să ştie:

— E asociatul soţului ei. Îi va spune tot lui Stefano.

— Tot ce? a reacţionat Lila. Nu e nimic de spus.

— Ştii foarte bine că vor pârî.

— Da? Şi cui îi pasă?

— Îmi pasă mie.

— Asta e. Oricum, şi dacă nu mă ajuţi, lucrurile vor merge cum trebuie să meargă.

Şi ca şi cum nici n-aş fi fost acolo, a trecut la a se pune de acord cu Nino pentru a doua zi. Dar în timp ce ea, tocmai graţie acelei întâlniri cu Michele Solara, părea să-şi fi însutit energia, el părea o marionetă căruia i se terminase sfoara. A murmurat:

— Sigur nu intri în necazuri din vina mea?

Lila l-a mângâiat pe obraz:

— Nu mai vrei?

Mângâierea a părut să-l reînsufleţească:

— Sunt doar îngrijorat pentru tine.

Ne-am despărţit de Nino curând şi ne-am întors acasă. Pe drum am schiţat scenarii catastrofale – „În seara asta Michele va vorbi cu Stefano, Stefano va da fuga aici chiar mâine dimineaţă, n-o să te găsească acasă, Nunzia o să-l trimită la Barano, n-o să te găsească nici la Barano, o să pierzi totul, Lila, ascultă-mă, astfel nu te distrugi numai pe tine, dar mă distrugi şi pe mine, mama o să-mi rupă oasele” – dar ea m-a ascultat distrată, a zâmbit, mi-a spus acelaşi lucru în mai multe feluri: eu ţin la tine, Lenù, şi o să ţin totdeauna; de aceea îţi doresc să simţi măcar o dată în viaţă ce simt eu în acest moment.

Atunci m-am gândit: cu atât mai rău pentru tine. Seara am rămas acasă. Lila a fost amabilă cu mama ei, a vrut să gătească ea, a dorit s-o servească, a strâns masa, a spălat vasele, s-a aşezat pe genunchii ei, i-a înconjurat gâtul cu braţele, şi-a sprijinit fruntea de a ei cu o neaşteptată melancolie. Nunzia, care nu era obişnuită cu acele amabilităţi şi probabil că le-a considerat stânjenitoare, la un moment dat a izbucnit în plâns şi i-a spus, printre lacrimi, o frază ambiguă din cauza neliniştii:

— Te rog, Lina, eşti o fiică cum nicio mamă nu are, nu mă face să mor de supărare.

Lila a râs de ea cu afecţiune şi a însoţit-o la culcare. Dimineaţa ea m-a tras jos din pat. O parte de mine suferea atât de tare, că nu voia să se trezească şi să devină conştientă de faptul că e ziuă. În timp ce taxiul ne ducea la Forio, i-am expus alte scenarii îngrozitoare care au lăsat-o însă indiferentă: „Nella a plecat”; „Nella are într-adevăr oaspeţii ei şi nu are loc pentru mine”; „Familia Sarratore decide să vină aici, la Forio, să-şi viziteze fiul”. Ea a replicat mereu pe un ton glumeţ: „Dacă Nella a plecat, o să te primească mama lui Nino”; „Dacă nu e loc, o să te întorci şi o să dormi la noi”; „Dacă toată familia Sarratore o să bată la uşa casei lui Bruno, noi o să deschidem”. Şi am continuat aşa până când, cu puţin înainte de ora nouă, am ajuns la destinaţie. Nino era la fereastră aşteptând şi a alergat să deschidă uşa de la intrare. Mi-a făcut un semn de salut şi a tras-o pe Lila înăuntru.

Ceea ce până la uşa aceea încă putea fi evitat, din acel moment a devenit un mecanism de neoprit. Pe cheltuiala Lilei, cu acelaşi taxi, am ajuns la Barano. Pe drum mi-am dat seama că nu reuşeam să-i urăsc cu adevărat. Simţeam ciudă faţă de

Nino, nutream cu siguranţă sentimente ostile faţă de Lila, puteam chiar şi să le doresc amândurora moartea, dar aproape ca o magie capabilă, în mod paradoxal, să ne salveze pe toţi trei. Să-i urăsc nu puteam. Mă uram mai degrabă pe mine însămi, mă dispreţuiam. Existam, eram acolo pe insulă, aerul mişcat de taxi mă izbea, aducând mirosurile intense ale vegetaţiei din care se evapora noaptea. Dar era o existenţă umilită, supusă logicii altcuiva. Eu mă trăiam în ei, discret. Deja nu reuşeam să alung imaginea îmbrăţişărilor, a sărutărilor în casa pustie. Pasiunea lor mă invada, mă tulbura. Îi iubeam pe amândoi şi de aceea nu reuşeam să mă iubesc pe mine însămi, să mă simt, să mă afirm cu o nevoie *a mea* de viaţă care să aibă aceeaşi forţă oarbă şi surdă ca a lor. Aşa mi se părea.

69.

Am fost primită de Nella şi de familia Sarratore cu obişnuitul entuziasm. Mi-am pus masca mea cea mai blândă, masca tatălui meu când primea bacşişuri, masca elaborată a strămoşilor mei când doreau să evite pericolul, mereu înfricoşaţi, mereu supuşi, mereu plăcut de inimoşi şi am trecut din minciună în minciună cu o atitudine simpatică. I-am spus Nellei că fusesem obligată s-o deranjez. Am spus că familia Carracci avea oaspeţi, că pentru mine nu era loc acolo în noaptea aceea. Am spus că speram să nu fi exagerat apărând aşa, pe neaşteptate, şi că dacă era vreo problemă, mă puteam întoarce la Napoli câteva zile.

Nella m-a îmbrăţişat, m-a încurajat jurând că îi făcea o plăcere imensă să mă aibă la ea în casă. Am refuzat să mă duc la plajă cu familia Sarratore, chiar dacă cei mici au protestat. Lidia a insistat să mă duc repede după ei şi Donato a declarat că mă putea aştepta să facem baie împreună. Am rămas cu Nella, am ajutat-o să pună casa în ordine, să gătească pentru prânz. Totul, pentru scurt timp, m-a apăsat mai puţin: minciunile, închipuirea adulterului care se înfăptuia, complicitatea mea, o gelozie care nu se putea defini pentru că mă simţeam în acelaşi timp geloasă pe Lila care i se dădea lui Nino, dar şi pe Nino care i se dădea Lilei. Nella, între timp, vorbind, mi s-a părut mai puţin ostilă faţă de familia Sarratore. A spus că soţul şi soţia găsiseră un

echilibru şi pentru că se simţeau mai bine, pe ea o deranjau mai puţin. Mi-a povestit de învăţătoarea Oliviero: o sunase ca să-i spună că mă dusesem s-o vizitez şi o simţise foarte istovită, dar optimistă. O vreme, în fine, am schimbat informaţii în liniştite. Dar au fost de-ajuns câteva fraze, o deviere neaşteptată, şi povara situaţiei în care mă băgasem a revenit cu forţă.

— Te-a lăudat foarte mult, a spus Nella vorbind despre Oliviero, dar când a aflat că ai venit să mă vizitezi împreună cu două prietene de-ale tale căsătorite, mi-a pus multe întrebări, mai ales despre doamna Lina.

— Ce a spus?

— A spus că în toată cariera ei de învăţătoare n-a avut niciodată o elevă atât de bună.

Evocarea vechiului loc întâi al Lilei m-a deranjat.

— E adevărat, am recunoscut.

Dar Nella a făcut o grimasă de categoric dezacord şi i s-au aprins ochii.

— Verişoara mea e o învăţătoare excepţională, a spus, şi totuşi, de data asta, după mine, s-a înşelat.

— Nu, nu s-a înşelat.

— Pot să-ţi spun ce cred?

— Sigur.

— N-o să te superi cumva?

— Nu.

— Doamna Lina nu mi-a plăcut. Tu eşti mult mai bună, eşti mai frumoasă şi mai inteligentă. Am vorbit şi cu familia Sarratore despre asta şi ei sunt de acord cu mine.

— Spuneţi aşa pentru că ţineţi la mine.

— Nu. Fii atentă, Lenù. Ştiu că sunteţi bune prietene, verişoara mea mi-a spus asta. Şi eu nu vreau să mă bag în lucruri care nu mă privesc. Dar mie îmi e de-ajuns o privire ca să judec persoanele. Doamna Lina ştie că eşti mai bună decât ea şi de aceea nu te îndrăgeşte cum o îndrăgeşti tu.

Am zâmbit prefăcut sceptică:

— Mă urăşte?

— Nu ştiu. Dar ea ştie să facă rău, e scris pe chipul ei, e de ajuns să-i priveşti fruntea şi ochii.

Am clătinat din cap, încercând să-mi reprim mulţumirea. Ah, dacă ar fi fost totul atât de liniar. Dar ştiam deja – chiar dacă nu

aşa cum ştiu astăzi – că între noi două totul era mai complicat. Şi am glumit, am râs, am făcut-o şi pe Nella să râdă. I-am spus că Lila, prima dată, nu făcea niciodată o impresie bună. Încă de mică părea un diavol, şi chiar era, dar în sensul bun al cuvântului. Avea o minte promptă şi avea succes în orice lucru căruia se întâmpla să i se dedice: dacă ar fi avut ocazia să înveţe, ar fi devenit un om de ştiinţă ca Madame Curie sau o foarte mare romancieră ca Grazia Delleda, sau chiar şi una ca Nilde Iotti, doamna lui Togliatti. Şi când a auzit ultimele două nume, Nella a zis oh, Maică Sfântă, şi şi-a făcut ironic semnul crucii. Apoi a apucat-o un râs uşor şi nu s-a mai abţinut, voia să-mi spună la ureche un lucru secret şi foarte amuzant pe care i-l zisese Sarratore. Lila, după el, era de o frumuseţe aproape urâtă, din cele de care bărbaţii sunt, da, vrăjiţi, dar de care le e şi teamă.

— Ce teamă? am întrebat eu cu voce scăzută.

Şi ea, cu o voce încă şi mai scăzută, a răspuns:

— Teama că nu le funcţionează chestia sau că le cade sau că ea scoate un cuţit şi ţi-o taie.

A râs, a început să-i tresalte pieptul şi ochii i s-au umplut de lacrimi. N-a reuşit să se controleze destul de mult şi am simţit curând o stânjeneală pe care nu o simţisem niciodată în prezenţa ei înainte. Nu era râsul mamei mele, râsul obscen al femeii care ştie de toate. În râsul Nellei era ceva cast şi totodată vulgar, era un râs de virgină trecută care m-a izbit şi m-a îmboldit şi pe mine să râd, dar forţat. O femeie cumsecade ca ea, mi-am spus, de ce se distrează în felul ăsta? Şi între timp m-am văzut îmbătrânită, cu râsul acela plin de candoare maliţioasă în piept. M-am gândit: o să ajung să râd şi eu aşa.

70.

A sosit familia Sarratore pentru prânz. Au lăsat o dâră de nisip pe podea, un miros de mare şi de transpiraţie, un reproş vesel că mă aşteptaseră copiii degeaba. Eu am pus masa, am strâns masa, am spălat vasele. Apoi m-am ţinut după Pino, Clelia şi Ciro până la marginea unui tufiş de trestie ca să-i ajut să taie tulpini şi să construiască un zmeu. Cu copiii m-am simţit bine. În

vreme ce părinţii lor se odihneau şi Nella moţăia într-un şezlong pe terasă, timpul a zburat, zmeul m-a absorbit complet şi nu m-am gândit aproape niciodată la Nino şi Lila.

După-amiaza târziu ne-am dus cu toţii la mare, cu Nella cu tot ca să înălţăm zmeul. Am alergat înainte şi înapoi pe plajă urmată de cei trei copii care rămâneau cu gura căscată, când zmeul părea să se ridice şi scoteau strigăte lungi când îl vedeau că se izbeşte de nisip după o piruetă neprevăzută. Am încercat de mai multe ori, dar n-am reuşit să-l fac să zboare, în ciuda instrucţiunilor pe care Donato mi le striga de sub umbrelă. În cele din urmă am cedat, transpirată toată şi le-am zis lui Pino, Clelia şi Ciro: „Rugaţi-l pe tata”. Târât de copii a sosit Sarratore, care a verificat scheletul din trestie, hârtia velină albastră, firul, apoi a studiat direcţia din care bate vântul şi a început să alerge cu spatele, cu sărituri energice în ciuda corpului său greoi. Copiii au stat lângă el încântaţi şi m-am reînsufleţit şi eu, am început să alerg din nou împreună cu ei, până când fericirea pe care o răspândeau s-a transmis şi la mine. Zmeul nostru se ducea tot mai sus, zbura, nu mai era nevoie să alergi, era de-ajuns să ţii firul. Sarratore era un tată bun. A demonstrat că firul, cu ajutorul lui, putea fi ţinut şi de Ciro, şi de Clelia, şi de Pino, şi chiar şi de mine. Mi l-a dat, de fapt, dar a rămas în spatele meu, suflându-mi în ceafa şi spunând:

— Aşa, bine, trage puţin, dă drumul.

Aşa s-a făcut seară.

Am cinat, familia Sarratore s-a dus la plimbare prin sat, soţ, soţie şi cei trei copii, arşi de soare şi îmbrăcaţi de sărbătoare. Eu, deşi invitată în mod insistent, am rămas cu Nella. Am făcut curat, ea m-a ajutat să-mi fac patul în obişnuitul colţ din bucătărie şi ne-am aşezat pe terasă să ne răcorim. Luna nu se vedea, pe cerul întunecat erau câţiva nori, ca nişte perne albe. Am pălăvrăgit despre cât de buni şi de inteligenţi erau copiii lui Sarratore, apoi Nella a aţipit. Atunci, brusc, ziua, noaptea care tocmai începea, au căzut peste mine. Am ieşit din casă în vârful picioarelor şi am coborât spre Maronti.

Cine ştie dacă Michele Solara ţinuse pentru el ce văzuse? Cine ştie dacă totul decurgea lin? Cine ştie dacă Nunzia dormea deja în casa de pe strada din Cuotto sau încerca să-şi calmeze ginerele care sosise pe neaşteptate cu ultimul vaporet şi nu-şi găsise soţia şi era furios? Cine ştie dacă Lila îi telefonase soţului

şi, liniştită că era la Napoli, departe, în apartamentul din cartierul nou, acum era în pat cu Nino, fără temeri, perechea secretă, care intenţionează să se bucure de noapte. Fiecare lucru din lume era în cumpănă, risc pur, şi cine nu accepta să rişte se ofilea într-un colţ, fără să cunoască viaţa. Am înţeles dintr-odată de ce nu-l avusesem pe Nino, de ce-l avusese Lila. Nu eram în stare să mă încredinţez sentimentelor adevărate. Nu ştiam să mă las târâtă dincolo de limite. Nu deţineam acea putere emoţională care o împinsese pe Lila să facă orice ca să se bucure de ziua aceea şi de noaptea aceea. Rămâneam în urmă, în aşteptare. Ea, în schimb, lua lucrurile pe care le dorea cu adevărat, devenea pasionată de ele, se juca de-a totul sau nimic şi nu se temea de dispreţ, de batjocură, de scuipături, de lovituri. În fine, îl meritase pe Nino pentru că ea considera că a-l iubi însemna a încerca să-l aibă, nu a spera ca el s-o vrea.

Am coborât toată panta întunecată. Acum luna se vedea printre norii rari cu contururile luminate şi seara era foarte înmiresmată, se auzea zgomotul hipnotic al valurilor. Pe plajă mi-am scos pantofii, nisipul era rece. O lumină gri-albastră se întindea până la mare şi apoi se răspândea pe întinderea ei tremurătoare. M-am gândit: da, Lila are dreptate, frumuseţea lucrurilor e un truc, cerul este tronul fricii; sunt vie, acum, aici, la zece paşi de apă, şi nu e deloc frumos, e terifiant; sunt parte, împreună cu plaja asta, cu marea, cu forfota tuturor necuvântătoarelor, din teroarea universală; în acest moment sunt particula infinitezimală prin intermediul căreia spaima de orice lucru capătă conştiinţă de sine; eu; eu care ascult zgomotul mării, care simt umezeala şi nisipul rece; eu care-mi imaginez Ischia toată, trupurile îmbrăţişate ale lui Nino şi Lila, pe Stefano care doarme singur în casa nouă care se învecheşte, furiile care îngăduie fericirea de astăzi să alimenteze violenţa de mâine. Ah, e adevărat, mi-e prea frică şi de aceea îmi doresc ca totul să se termine repede, ca plăsmuirile coşmarurilor să-mi devoreze sufletul. Îmi doresc ca din această obscuritate să se ivească haite de câini mânioşi, vipere, scorpioni, şerpi marini imenşi. Îmi doresc ca în timp ce stau aici, pe malul mării, să sosească din noapte asasini care să-mi sfâşie corpul. Da, da, ca eu să fiu pedepsită pentru neadecvarea mea, să mi se întâmple ce e mai rău, ceva atât de devastator, încât să mă împiedice să înfrunt noaptea asta, ziua de mâine, orele şi zilele care vor veni,

confirmându-mi cu dovezi tot mai zdrobitoare constituţia mea inaptă. Astfel de gânduri am avut, gânduri exagerate de fată deprimată. M-am abandonat lor nu ştiu pentru cât timp. Apoi cineva a spus: „Lena” şi mi-a atins uşor umărul cu degete reci. Am tresărit, mi-a cuprins inima o asemenea strângere de gheaţă, că atunci când m-am întors brusc şi l-am recunoscut pe Donato Sarratore, răsuflarea mi-a explodat în gât ca şi cum aş fi sorbit o poţiune magică, din acelea care în poeme redau forţa şi nevoia imperioasă de a trăi.

71.

Donato mi-a spus că Nella se trezise, nu mă găsise în casă şi se îngrijorase. Şi Lidia se alarmase puţin, aşa că îl rugaseră să vină să mă caute. Singurul care considerase normal faptul că nu eram în casă fusese el. Le liniştise pe cele două femei, spusese: „Duceţi-vă la culcare, cu siguranţă a ieşit să se bucure de lună pe plajă”. Totuşi, ca să le mulţumească, din prudenţă, venise în recunoaştere. Şi, într-adevăr, iată-mă aici, aşezată să ascult respiraţia mării, să contemplu divina frumuseţe a cerului.

Aşa a zis, mai mult sau mai puţin. S-a aşezat alături de mine, a murmurat că mă cunoştea cum se cunoştea pe el însuşi. Aveam aceeaşi sensibilitate pentru lucrurile frumoase, aceeaşi nevoie de a ne bucura de ele, aceeaşi necesitate de a căuta cuvintele potrivite pentru a spune cât era noaptea de blândă, cât era luna de fermecătoare, cum sclipea marea, cum două suflete ştiu să se întâlnească şi să se recunoască în întuneric, în aerul parfumat. În timp ce vorbea, am simţit cu claritate ridicolul vocii lui educate, grosolănia poetizării lui, lirismul de doi bani în spatele căruia se ascundea obsesia lui de a pune mâinile pe mine. Dar m-am gândit: poate că suntem făcuţi într-adevăr din acelaşi aluat, poate că suntem într-adevăr condamnaţi fără vină la aceeaşi identică mediocritate. Astfel că mi-am sprijinit capul de umărul lui şi am şoptit:

— Mi-e puţin frig.

Şi el, prompt, şi-a trecut un braţ în jurul taliei mele, m-a tras uşor mai aproape de el, m-a întrebat dacă aşa era mai bine. Am răspuns:

— Da.

Am răsuflat şi Sarratore mi-a ridicat bărbia între degetul mare şi arătător, şi-a aşezat uşor buzele peste buzele mele, întrebând:

— Aşa cum e?

Apoi m-a stimulat cu mici sărutări din ce în ce mai apăsate, continuând să şoptească:

— Şi aşa, şi aşa, îţi mai e frig, e mai bine aşa, mai bine?

Gura lui era caldă şi umedă, am primit-o peste a mea cu o recunoştinţă tot mai mare, astfel că sărutul a devenit tot mai lung, limba lui a atins-o pe-a mea, s-a lovit de ea, s-a adâncit în gură. M-am simţit mai bine. Mi-am dat seama că recâştigam teren, că gerul ceda, se topea, că teama uita de ea, că mâinile lui alungau frigul, dar încet, ca şi cum ar fi fost făcut din straturi foarte subţiri şi Sarratore avea abilitatea să le îndepărteze cu o precizie precaută, unul câte unul, fără să le desprindă, şi că şi gura lui avea acea capacitate, şi dinţii, limba şi că de aceea ştia despre mine mult mai mult decât reuşise Antonio vreodată să înveţe, că, dimpotrivă, ştia cât eu însămi nu ştiam. Aveam un eu ascuns – am înţeles – pe care degetele, gura, dinţii, limba lui ştiau să-l aducă la suprafaţă. Strat după strat, acel eu a pierdut orice ascunziş, s-a expus în mod necuviincios şi Sarratore mi-a arătat cum ştie să-l facă să nu mai fugă, să se ruşineze, a ştiut să-l oprească în loc ca şi cum asta ar fi fost raţiunea absolută a atingerilor lui afectuoase, a apăsărilor lui când uşoare, când frenetice. Tot timpul nu m-am căit nici măcar o dată că acceptasem ce se întâmpla. Nu m-am răzgândit şi m-am simţit mândră, voiam să fie aşa, mi-am impus-o. M-a ajutat, poate, faptul că Sarratore, treptat, a uitat de limbajul lui pompos, că, spre deosebire de Antonio, n-a pretins nicio intervenţie de-a mea, nu mi-a luat niciodată o mână ca să-l ating, ci s-a limitat să mă convingă că-i plăcea totul la mine şi s-a dedicat trupului meu cu grija, devoţiunea, mândria bărbatului cuprins tot să demonstreze felul în care cunoaşte în profunzime femeile. Nu l-am auzit constatând nici măcar *eşti virgină*, probabil că era atât de sigur de asta, că ar fi fost surprins de contrariu. Când m-a copleşit nevoia de a simţi plăcere, atât de exigentă şi de egocentrică încât să şteargă nu doar întreaga lume sensibilă, dar şi trupul lui, în ochii mei bătrân, şi etichetele cu care-l puteai clasifica – *tatăl lui Nino, feroviar-poet-jurnalist, Donato Sarratore*

–, şi-a dat seama şi m-a penetrat. Am simţit că o făcea mai întâi cu delicateţe, apoi cu o izbitură clară şi precisă care mi-a provocat o durere sfâşietoare în burtă, o împunsătură imediat anulată de o unduire ritmată, o frecare, o izbire, o golire şi umplere cu lovituri de dorinţă obsesivă. Până când s-a tras înapoi pe neaşteptate, s-a răsturnat cu spatele pe nisip şi a emis un fel de răcnet gâtuit.

Am rămas tăcuţi. Au apărut din nou marea, cerul tremurând, iar eu m-am simţit ameţită. Asta l-a împins din nou pe Sarratore spre lirismul lui necioplit, a crezut că trebuie să mă readucă la realitate cu vorbe duioase. Dar n-am putut să tolerez decât câteva fraze. M-am ridicat brusc, mi-am scuturat nisipul din păr, de pe tot corpul, m-am aranjat. S-a hazardat să întrebe:

— Unde ne putem întâlni mâine?

I-am răspuns în italiană, cu o voce calmă, îngâmfată, că se înşela, nu trebuia să mă mai caute niciodată, nici la Cetara, nici în cartier. Şi pentru că a surâs sceptic, i-am spus că ce-i putea face Antonio Cappuccio, fiul Melinei, era nimic în comparaţie cu ce i-ar fi făcut Michele Solara, persoană pe care o cunoşteam bine şi căreia îmi era de-ajuns să-i spun un cuvânt ca el s-o păţească urât. I-am spus că Michele nu pretindea decât să-i spargă faţa, pentru că luase bani ca să scrie despre magazinul din Piaţa Martirilor şi scrisese de rău.

Pe tot drumul de întoarcere am continuat să-l ameninţ, pe de o parte, pentru că începuse din nou cu frăzuţe mieroase şi voiam să înţeleagă clar sentimentele mele, pe de alta, pentru că eram uimită de felul în care tonalitatea ameninţării, pe care încă de mică o practicasem doar în dialect, îmi ieşea bine şi în limba italiană.

72.

M-am temut că le găsesc treze pe cele două femei, în schimb dormeau amândouă. Nu erau îngrijorate într-atât încât să le piară somnul, mă considerau înţeleaptă şi aveau încredere în mine. Am dormit profund.

A doua zi m-am trezit veselă şi chiar şi când Nino, Lila,

întâmplarea de pe plaja Maronti au venit peste mine fragmentar, am continuat să mă simt bine. Am pălăvrăgit mult cu Nella şi am luat micul dejun cu familia Sarratore, fără să mă deranjeze amabilitatea prefăcut paternă cu care m-a tratat Donato. Nici măcar o secundă nu m-am gândit că sexul cu bărbatul acela puţin umflat, vanitos, flecar fusese o greşeală. Totuşi, să-l văd acolo la masă, să-l ascult şi să conştientizez faptul că fusese el cel care mă dezvirginase mi-a provocat scârbă. M-am dus la mare cu tot familionul, am făcut baie cu copiii, am lăsat în urma mea o dâră de simpatie. Am ajuns foarte punctuală la Forio.

L-am strigat pe Nino, care a apărut imediat. Am refuzat să urc, pe de o parte, pentru că trebuia s-o întindem cât mai repede, pe de alta, pentru că nu voiam să păstrez în memorie imagini cu camere în care Nino şi Lila locuiseră singuri aproape două zile. Am aşteptat, Lila nu venea. Mi-a revenit brusc neliniştea, mi-am imaginat că Stefano găsise modul de a pleca dimineaţa, că debarca cu câteva ore în avans faţă de cum era prevăzut, că, mai mult, călătorea spre casă. Am strigat din nou, a apărut din nou Nino, mi-a făcut semn că trebuia să mai aştept doar un minut. Au coborât după un sfert de oră, s-au îmbrăţişat şi s-au sărutat îndelung în uşa casei. Lila a alergat spre mine, dar s-a oprit brusc ca şi cum ar fi uitat ceva, s-a întors şi l-a sărutat din nou. Am privit stânjenită în altă parte şi a recăpătat forţă gândul că eram alcătuită prost, incapabilă să mă implic cu adevărat. Din faţă, ei doi mi s-au părut din nou foarte frumoşi, perfecţi în fiecare mişcare, aşa încât să strig: „Lina, grăbeşte-te” a fost ca o zgâriere a unei imagini fantastice. Ea a părut târâtă de acolo de o forţă plină de cruzime, mâna a alunecat încet de pe umărul lui, de-a lungul braţului, până la degete, ca în figura unui dans. În sfârşit a venit lângă mine.

Am parcurs drumul cu taxiul, schimbând puţine cuvinte.

— Toate bune?

— Da. Şi tu?

— Bine.

Eu n-am spus nimic despre mine, ea nimic despre sine. Dar motivele acelei stări laconice erau foarte diferite. Celor care mi se întâmplaseră mie nu aveam nicio intenţie să le ofer cuvinte: era un simplu fapt, avea legătură cu corpul meu, cu capacitatea lui de reacţie fiziologică; că în el pentru prima dată pătrunsese o

parte minusculă din corpul altcuiva mi se părea irelevant: silueta nocturnă a lui Sarratore nu-mi transmitea nimic altceva în afara unei senzaţii de înstrăinare şi era o uşurare că se risipise ca o furtună care nu mai vine. Mi s-a părut în schimb limpede că Lila tăcea pentru că nu avea cuvinte. Am simţit-o într-o stare fără gânduri sau imagini, ca şi cum desprinzându-se de Nino ar fi uitat în el orice îi aparţinea ei, chiar şi puterea de a spune ce i se întâmplase, ce i se întâmpla. Această diferenţă dintre noi m-a întristat. Am încercat să scotocesc în experienţa mea de pe plajă ca să găsesc ceva echivalent cu acea rătăcire a ei dureros-fericită. Mi-am dat seama şi că la Maronti, la Barano, nu lăsasem nimic, nici măcar noul meu eu care mi se dezvăluise. Luasem totul şi de aceea nu simţeam nevoia imperioasă, pe care în schimb o citeam în ochii Lilei, în gura ei întredeschisă, în pumnii strânşi, să mă întorc, să fiu din nou reunită cu cel pe care fusesem nevoită să-l părăsesc. Şi dacă, aparent, situaţia mea putea părea mai solidă, mai compactă, iată că, lângă Lila, mă simţeam în schimb mlăştinoasă, pământ prea îmbibat cu apă.

73.

E bine că am citit abia mai târziu caietele ei. Acolo erau pagini întregi despre ziua aceea şi noaptea aceea cu Nino şi ce spuneau paginile acelea era exact ce eu nu aveam de spus. Lila nu scria nici măcar un cuvânt care să povestească despre plăceri sexuale, nimic care să mă ajute să pun una lângă alta experienţele noastre. Vorbea, în schimb, despre iubire şi o făcea în mod surprinzător. Spunea că din ziua nunţii până în acele zile la Ischia fusese, fără să-şi dea seama, pe punctul de a muri. Descria detaliat o senzaţie de moarte iminentă: cădere de energie, somnolenţă, o puternică presiune în vârful capului, de parcă între creier şi osul craniului ar fi fost o bulă de aer în continuă expansiune, impresia că totul se mişca în grabă ca să dispară, că viteza oamenilor şi obiectelor era excesivă şi o izbea, o rănea, îi provoca dureri fizice în burtă şi în ochi. Spunea că toate astea erau însoţite de o tocire a simţurilor, ca şi cum ar fi învelit-o în vată şi rănile ei n-ar fi venit din lumea reală, ci

dintr-un loc aflat între corpul ei şi stratul de bumbac hidrofil în care se simţea împachetată. Recunoştea, pe de altă parte, că moartea iminentă i se părea atât de dură, încât nu mai avea respect pentru nimic, întâi de toate pentru ea însăşi, ca şi cum nimic n-ar mai fi contat şi totul ar fi meritat să fie distrus. Uneori o domina frenezia de a se exprima nemijlocit: a se exprima pentru ultima dată, înainte să devină ca Melina, înainte să traverseze şoseaua în timp ce se apropia un camion şi să fie izbită pe drum. Nino schimbase starea aceea, o smulsese din ghearele morţii. Şi o făcuse deja când în casa lui Galiani o invitase să danseze şi ea refuzase, îngrozită de oferta aceea de salvare. Apoi la Ischia, zi după zi, el dobândise puterea salvatorului. Îi redase capacitatea de a simţi. Îi resuscitase mai ales conştiinţa de sine. Da, o resuscitase. Rânduri după rânduri după rânduri aveau în centru conceptul de înviere: o înălţare extatică, sfârşitul tuturor constrângerilor şi totuşi plăcerea inexprimabilă a unei noi constrângeri, o reînviere care era şi o revoltă: el şi ea, ea şi el împreună care învăţau din nou viaţa, îi eliminau veninul, o reinventau ca pe o pură bucurie a gândirii şi a trăirii.

Asta, aproximativ. Cuvintele ei erau foarte frumoase, ce fac eu e doar un rezumat. Dacă mi le-ar fi încredinţat atunci, în taxi, aş fi suferit şi mai mult, pentru că aş fi recunoscut în împlinirea ei reversul golului meu. Aş fi înţeles că dăduse peste un lucru pe care eu credeam că-l cunosc, pe care crezusem că-l simt pentru Nino şi pe care, în schimb, nu-l cunoşteam şi pe care, poate, nu l-aş fi cunoscut niciodată altfel decât într-o formă vlăguită, atenuată. Aş fi înţeles că nu juca, cu uşurinţă, un joc estival, ci că se năştea în ea un sentiment foarte violent care o copleşea. Când ne întorceam la Nunzia după abaterile noastre, n-am ştiut să mă sustrag obişnuitului sentiment confuz de inegalitate, impresiei – recurentă în istoria noastră – că pierdeam ceva ce ea, în schimb, dobândea. De aceea am simţit din când în când nevoia să echilibrez balanţa, să-i povestesc cum îmi pierdusem virginitatea între mare şi cer, noaptea, pe plaja Maronti. Aş putea să nu rostesc numele tatălui lui Nino, m-am gândit, aş putea să inventez un marinar, un contrabandist de ţigări americane şi să-i povestesc ce mi s-a întâmplat, să-i spun ce frumos a fost. Dar am înţeles că nu-mi păsa să povestesc despre mine şi despre plăcerea mea, voiam să spun povestea mea doar

ca s-o provoc s-o spună pe-a ei şi să aflu câtă plăcere primise de la Nino şi s-o compar cu a mea şi să mă simt – speram – în avantaj. Spre norocul meu am intuit că n-ar fi făcut-o niciodată şi că m-aş fi expus, în mod stupid, doar eu. Am rămas tăcută cum tăcută a rămas şi ea.

74.

Odată ajunse acasă, Lila şi-a regăsit cuvintele împreună cu o expansivitate foarte agitată. Nunzia ne-a primit profund uşurată de întoarcerea noastră şi totuşi ostilă. A spus că n-a închis ochii, că auzise zgomote misterioase prin casă, că îi fusese frică de fantome şi de asasini. Lila a îmbrăţişat-o şi Nunzia aproape că a respins-o.

— Te-ai distrat? a întrebat.

— Foarte mult, vreau să schimb totul.

— Ce vrei să schimbi?

Lila a râs.

— Mă gândesc şi-ţi spun.

— Spune-i în primul rând soţului tău, a spus Nunzia cu un neaşteptat ton tăios.

Fiica a privit-o uimită, cu o uimire satisfăcută, poate cu puţină emoţie, ca şi cum sugestia i s-ar fi părut potrivită şi urgentă.

— Da, a spus şi s-a dus în camera ei, apoi s-a închis în baie.

A ieşit după mult timp, tot în furou, şi mi-a făcut semn să mă duc după ea în camera ei. M-am dus fără niciun chef. A aţintit asupra mea nişte ochi febrili şi a spus, cu un fel de gâfâială, fraze rapide:

— Vreau să învăţ tot ce învaţă el.

— Face facultatea, sunt lucruri complicate.

— Vreau să citesc aceleaşi cărţi, vreau să înţeleg bine lucrurile pe care le gândeşte, vreau să învăţ nu pentru facultate, ci de dragul lui.

— Lila, nu fi nebună: am zis amândouă că îl vezi de data asta şi apoi gata. Ce ai, calmează-te, Stefano e pe cale să sosească.

— După tine, dacă mă străduiesc mult, pot să înţeleg lucrurile pe care le înţelege el?

N-am mai rezistat. Ce ştiam deja şi totuşi îmi ascundeam în

momentul acela a devenit foarte limpede: şi ea de-acum vedea în Nino singura persoană în stare s-o salveze. Pusese stăpânire pe un vechi sentiment de-al meu, şi-l însuşise. Şi ştiind ce gen era, nu aveam îndoieli: ar fi doborât orice obstacol şi ar fi mers până la capăt. I-am răspuns cu duritate:

— Nu. Sunt chestii dificile, eşti mult prea în urmă cu toate, nu citeşti un ziar, nu ştii cine e în guvern, nu ştii nici măcar cine conduce la Napoli.

— Şi tu ştii lucrurile astea?

— Nu.

— El crede că le ştii, ţi-am spus că te stimează mult.

Am simţit că iau foc şi am murmurat:

— Încerc că învăţ şi, când nu ştiu, mă prefac că ştiu.

— Chiar şi prefăcându-te că ştii, încet, încet înveţi. Mă poţi ajuta?

— Nu şi iar nu, Lila, nu e un lucru pe care trebuie să-l faci. Lasă-l în pace, din vina ta deja spune că vrea să abandoneze facultatea.

— O să studieze, e născut pentru asta. Şi, oricum, multe lucruri nu le ştie nici el. Dacă învăţ eu lucrurile pe care nu le ştie, i le spun când are nevoie de ele şi astfel îi sunt de folos. Trebuie să mă schimb, Lenù, imediat.

Am izbucnit din nou:

— Eşti căsătorită, trebuie să-ţi scoţi din cap, nu eşti potrivită exigenţelor lui.

— Care e potrivită?

Am vrut s-o rănesc şi am spus:

— Nadia.

— A părăsit-o pentru mine.

— Toate bune atunci? Nu mai vreau să te aud, sunteţi nebuni amândoi, faceţi ce vreţi.

M-am dus în cămăruţa mea devorată de nemulţumire.

75.

A ajuns Stefano la ora obişnuită. L-am primit toate trei cu veselie prefăcută şi el a fost amabil, dar puţin încordat, ca şi cum în spatele feţei binevoitoare ar fi avut o îngrijorare. Pentru

că din ziua aceea începuse vacanţa lui, m-a surprins faptul că nu venise cu bagajul. Lila n-a părut să dea importanţă acestui fapt, dar Nunzia da şi l-a întrebat:

— Te văd cu capul în nori, Ste', te gândeşti la ceva? Mama ta se simte bine? Şi Pinuccia? Şi cu pantofii cum merge? Fraţii Solara ce spun, sunt mulţumiţi?

El i-a răspuns că era totul în regulă şi am cinat, făcând o conversaţie forţată. La început Lila a făcut eforturi să se arate bine dispusă, însă dat fiind că Stefano răspundea monosilabic şi fără să dea semne de afecţiune, s-a indispus şi a tăcut. Numai eu şi Nunzia am încercat în toate felurile să evităm ca tăcerea să devină permanentă. La desert, Stefano, cu o jumătate de zâmbet, i-a spus soţiei:

— Faci băi cu fiul lui Sarratore?

Mi s-a oprit respiraţia. Lila i-a răspuns enervată:

— Uneori. De ce?

— De câte ori? O dată, de două, de trei, de cinci, de câte ori? Lenù, tu ştii?

— O dată, am răspuns, a trecut acum două sau trei zile şi am făcut baie toţi împreună.

Stefano a continuat să-şi păstreze pe chip jumătatea de zâmbet şi i s-a adresat soţiei:

— Şi tu şi fiul lui Sarratore sunteţi atât de familiari că, atunci când ieşiţi din mare, vă ţineţi de mână?

Lila l-a privit drept în faţă:

— Cine ţi-a spus?

— Ada.

— Şi Adei cine i-a spus?

— Gigliola.

— Şi Gigliolei?

— Gigliola te-a văzut, proasto. A venit aici împreună cu Michele, au venit să vă viziteze. Şi nu e adevărat că tu şi nenorocitul ăla făceaţi baie împreună cu Lenuccia, făceaţi baie singuri şi vă ţineaţi de mână.

Lila s-a ridicat, a spus cu calm:

— Ies, mă duc să fac o plimbare.

— Tu nu te duci nicăieri, aşază-te şi răspunde.

Lila a rămas în picioare. A spus, pe neaşteptate, în italiană şi cu o strâmbătură făţişă de oboseală care însă – eu mi-am dat seama – era de dispreţ:

— Ce proastă am fost că m-am căsătorit cu tine, nu valorezi nimic. Tu ştii că Michele Solara mă vrea în magazinul lui, tu ştii că Gigliola din motivul ăsta dacă m-ar putea omorî, m-ar omorî, şi tu ce faci, o crezi? Nu mai vreau să te ascult, te laşi manevrat ca o marionetă. Lenù, vii cu mine?

A dat să o ia spre uşă şi eu am dat semn să mă ridic, dar Stefano brusc a prins-o de mână şi i-a spus:

— Nu te duci nicăieri. Trebuie să-mi spui dacă e adevărat sau nu că ai făcut baie singură cu fiul lui Sarratore, dacă e adevărat sau nu că vă plimbaţi mână în mână.

Lila a încercat să se elibereze, dar n-a putut. A şuierat:

— Dă-mi drumul la mână că-mi provoci scârbă.

Nunzia, în momentul ăsta, a intervenit. Şi-a dojenit fiica, i-a spus că nu trebuia să-şi permită să-i spună lucrul acela urât lui Stefano. Dar imediat după, cu o energie surprinzătoare, aproape că a urlat la ginerele ei să înceteze, că Lila îi răspunsese deja, că invidia o făcuse pe Gigliola să spună lucrurile alea, că fata cofetarului era perfidă, că îi era frică să nu-şi piardă locul din Piaţa Martirilor, că voia s-o gonească de acolo şi pe Pinuccia şi să rămână singura doamnă şi patroană a magazinului, ea care despre pantofi nu ştia nimic, în vreme ce tot-tot-tot era meritul Lilei, chiar şi bunul mers al mezelăriei noi, aşa că fiica ei nu merita să fie tratată aşa, nu, nu merita.

A fost o adevărată răbufnire: s-a aprins la faţă, a holbat ochii, la un moment dat a părut că se sufocă, a înşirat lucrurile unul după altul fără să respire. Dar Stefano n-a stat să mai asculte niciun cuvânt. Soacra încă vorbea când el a smucit-o pe Lila spre dormitor şi a strigat la ea:

— Tu acum îmi răspunzi, imediat, şi pentru că ea l-a insultat într-un mod foarte vulgar şi s-a prins de canatul unui dulap ca să-i opună rezistenţă, a tras-o cu atâta forţă, încât canatul s-a deschis larg, dulapul s-a balansat periculos, scoţând un zgomot de farfurii şi pahare zguduite, şi Lila aproape că a zburat prin bucătărie şi s-a izbit de peretele holului care ducea la camera lor. O clipă mai târziu soţul o înhăţase din nou şi, ţinând-o de un braţ, dar ca şi cum ar fi fost o ceaşcă ţinută de mâner, a împins-o în dormitor şi a închis uşa în urma lui.

Am auzit cheia care se răsucea în broască şi zgomotul acela m-a îngrozit. Văzusem cu ochii mei, în acele clipe lungi, că în Stefano sălăşluia într-adevăr fantoma tatălui lui, că într-adevăr

umbra lui don Achille îi umfla venele gâtului şi ramificaţia albastră de sub pielea frunţii. Dar, deşi speriată, simţeam că nu puteam să rămân nemişcată, aşezată la masă, ca Nunzia. M-am agăţat de mâner şi am început să-l zgâlţâi, să lovesc cu pumnul în lemnul uşii, implorând:

— Stefano, te rog, nu sunt lucruri adevărate, las-o în pace. Stefano, nu-i face rău.

Dar el de-acum era închis ermetic în propria lui furie, îl auzeam urlând că voia adevărul şi pentru că Lila nu răspundea, dimpotrivă, părea chiar că nu mai e în cameră, o vreme a părut că vorbeşte singur şi între timp se pălmuia, se lovea, spărgea lucruri.

— Mă duc s-o chem pe proprietara casei, i-am spus Nunziei şi am alergat în jos pe scară.

Voiam s-o întreb pe proprietară dacă avea altă cheie sau dacă era nepotul ei prin preajmă, un bărbat voinic, care ar fi putut să dărâme uşa. Dar am bătut degeaba, femeia nu era sau, dacă era, n-a deschis. Între timp, urletele lui Stefano spărgeau pereţii, se răspândeau pe stradă, prin tufişul de trestie, în direcţia mării şi totuşi păreau că nu găsesc alte urechi decât pe ale mele, pe nimeni care să apară din casele vecine, nimeni care să dea fuga acolo. Se auzea numai, dar pe un ton scăzut, cum Nunzia când îl implora, când îl ameninţa pe Stefano că dacă îi mai făcea rău fiicei sale, i-ar fi spus totul lui Fernando şi lui Rino şi ăia, pe Dumnezeu, l-ar fi omorât.

M-am întors sus în fugă. M-am aruncat cu toată greutatea corpului spre uşă, am urlat că îi chemasem pe gardieni, că urmau să sosească. Apoi, pentru că Lila tot nu dădea semne de viaţă, am început să urlu:

— Lila, eşti bine? Te rog, Lila, spune-mi ce faci.

Abia atunci i-am auzit vocea. Nu ni se adresa nouă, ci soţului, de gheaţă:

— Vrei adevărul? Da, eu şi fiul lui Sarratore mergem să facem baie mână în mână. Da, ne ducem unde e marea adâncă şi ne sărutăm şi ne atingem. Da, m-am lăsat futută de el de o sută de ori şi aşa am descoperit că eşti un nenorocit, că nu valorezi nimic, că ştii să pretinzi numai lucruri scârboase care mă fac să vomit. E bine aşa? Eşti mulţumit?

Linişte. După acele cuvinte, Stefano n-a mai scos un sunet, iar eu am încetat să bat în uşă. Nunzia n-a mai plâns. Au revenit

zgomotele exterioare, maşinile care treceau, câte o voce îndepărtată, bătaia din aripi a găinilor.

Au trecut câteva minute şi a fost Stefano cel care a reînceput să vorbească, dar pe un ton atât de scăzut, că n-am reuşit să auzim ce spunea. Am înţeles, oricum, că încerca să se liniştească: fraze scurte şi dezlânate, arată-mi ce-ai păţit, stai cuminte, încetează. Confesiunea Lilei probabil că i s-a părut atât de insuportabilă, că sfârşise prin a o considera o minciună. La care credea că ea recursese ca să-i facă rău, credea că e o exagerare echivalentă cu o palmă trasă ca să-l readucă cu picioarele pe pământ, fraze care, în fine, însemnau: dacă nu ţi-ai dat seama încă de ce lucruri lipsite de fundament mă acuzi, acum o să-ţi clarific eu ideile, ascultă-mă.

Mie, în schimb, cuvintele Lilei mi s-au părut îngrozitoare ca loviturile lui Stefano. Mi-am dat seama că dacă mă îngrozea violenţa directă pe care el o reprima în spatele comportamentului amabil şi al feţei blânde, acum nu suportam curajul ei, acea obrăznicie a ei temerară care-i permitea să-i urle adevărul ca şi cum ar fi fost o minciună. Fiecare cuvinţel pe care i-l adresase lui Stefano îl făcuseră pe el, care le considerase o minciună, să-i vină mintea la cap, iar pe mine, care cunoşteam adevărul, mă sfâşiaseră dureros. Când vocea mezelarului s-a auzit mai clară, atât eu cât şi Nunzia am simţit că trecuse ce era mai rău. Don Achille se retrăgea din fiul lui şi îl reîncredinţa povârnişului său blând, flexibil. Şi Stefano, redat acelei laturi care făcuse din el un comerciant de succes, acum era dezorientat, deja nu mai înţelegea ce se întâmplase cu vocea lui, cu mâinile, cu braţele. Chiar dacă probabil imaginea Lilei şi a lui Nino care se ţineau de mână îi stăruia încă în minte, ceea ce Lila îi evocase cu potopul acela de cuvinte nu putea avea decât trăsăturile clare ale irealităţii.

Uşa nu s-a deschis, cheia nu s-a răsucit în broască până când nu s-a făcut ziuă. Dar tonul lui Stefano a devenit trist, părea o implorare deprimată, iar eu şi Nunzia am aşteptat afară ore în şir, ţinându-ne companie cu fraze descurajate, abia perceptibile. Şuşoteală înăuntru, şuşoteală afară.

— Dacă-i povestesc lui Rino, murmură Nunzia, îl omoară, sigur îl omoară.

Şi eu şopteam, ca şi cum aş fi crezut-o:

— Vă rog, nu-i povestiţi.

Dar în timpul ăsta mă gândeam: Rino, chiar şi Fernando, după nuntă nu au mai mişcat niciun deget pentru Lila; să nu mai zic că de când s-a născut, au bătut-o de fiecare dată când voiau. Şi apoi îmi spuneam: bărbaţii sunt toţi din acelaşi aluat, numai Nino e diferit. Şi suspinam, în timp ce ranchiuna mi se întărea: acum e categoric limpede că-l va avea Lila, chiar dacă e căsătorită, şi împreună vor ieşi din scârboşenia asta, în vreme ce eu voi rămâne în ea pentru totdeauna.

76.

La primele raze din zori, Stefano a ieşit din dormitor, Lila nu. A spus:

— Pregătiţi-vă bagajele, plecăm.

Nunzia n-a putut să se abţină şi i-a arătat ranchiunoasă lucrurile distruse din casă, i-a spus că trebuia s-o despăgubească pe proprietăreasă. El i-a răspuns – ca şi cum multe cuvinte pe care i le strigase cu ore în urmă i-ar fi rămas în minte şi ar fi simţit nevoia să pună punctul pe „i” – că plătise întotdeauna şi că va plăti în continuare.

— Casa asta am plătit-o eu, a înşirat cu voce firavă, excursia voastră am plătit-o eu, tot ce aveţi dumneavoastră, soţul dumneavoastră, fiul dumneavoastră v-am dat eu: aşa că nu mă scoateţi din sărite, faceţi bagajele şi să mergem.

Nunzia n-a mai scos un cuvânt. La scurt timp după aceea, Lila a ieşit din cameră într-o rochie gălbuie cu mâneci lungi şi cu ochelari mari de soare de stea de cinema. Nu ne-a vorbit. N-a făcut-o în Port, n-a făcut-o pe vaporet, n-a făcut-o nici măcar când am ajuns în cartier. S-a dus acasă la ea cu soţul fără să-şi ia la revedere.

În ce mă priveşte, am hotărât că din acel moment voi trăi ocupându-mă numai de mine şi începând cu întoarcerea la Napoli aşa am făcut, mi-am impus o atitudine de detaşare totală. N-am căutat-o pe Lila, nu l-am căutat pe Nino. Am acceptat fără comentarii scena mamei mele, care m-a acuzat că mă dusesem să fac pe doamna la Ischia fără să mă gândesc că acasă era nevoie de bani. Şi tata, deşi nu făcea decât să mă laude pentru aspectul meu sănătos, pentru blondul auriu al

părului, nu s-a lăsat mai prejos: imediat ce mama m-a atacat în prezenţa lui, i-a dat o mână de ajutor:

— Eşti mare, a spus, vezi ce trebuie să faci.

Să câştig bani, în realitate, era o urgenţă. I-aş fi putut cere Lilei cât îmi promisese ca recompensă pentru şederea mea la Ischia, dar după hotărârea de a nu-mi mai păsa de ea, şi mai ales după cuvintele brutale pe care Stefano i le adresase Nunziei (şi, într-un fel, şi mie), n-am făcut-o. Din acelaşi motiv am exclus total ca, la fel ca în anul precedent, să-mi cumpere ea cărţile pentru şcoală. O dată, când l-am întâlnit pe Alfonso, l-am rugat să-i spună că pentru anul acela de cărţi mă ocupasem deja şi am încheiat subiectul.

Dar după Sfânta Maria m-am prezentat din nou la librăria de pe Mezzocannone şi, pe de o parte, pentru că fusesem o vânzătoare eficientă şi disciplinată, pe de alta, datorită aspectului meu, care graţie soarelui şi mării se îmbunătăţise mult, proprietarul, după ce opusese puţină rezistenţă, m-a reangajat. A pretins însă să nu-mi dau demisia odată cu începerea şcolii, ci să continui să muncesc, chiar şi numai după-amiaza, pe toată perioada de vânzare a manualelor. Am acceptat şi am petrecut zile lungi în librărie primind profesori care veneau să vândă pentru câteva lire cărţile primite gratuit de la edituri şi studenţi care, pentru încă şi mai puţin, îşi vindeau cărţile lor zdrenţuite.

Am trăit o săptămână de pură anxietate pentru că nu-mi venea ciclul. M-am temut că Sarratore mă lăsase gravidă, am fost disperată, eram politicoasă pe dinafară, dar ameninţătoare pe dinăuntru. Am petrecut nopţi de insomnie, dar n-am căutat sfatul sau consolarea nimănui, am ţinut totul pentru mine. În sfârşit, într-o după-amiază când eram la librărie, m-am dus la closetul murdar al magazinului şi am văzut sângele. A fost unul dintre puţinele momente de bucurie din acea perioadă. Ciclul mi s-a părut un fel de anulare simbolică definitivă a invaziei lui Sarratore în corpul meu.

La începutul lui septembrie m-am gândit că Nino probabil se întorsese de la Ischia şi am început să mă tem şi să sper că o să apară măcar să mă salute. Dar nu s-a arătat nici pe strada Mezzocannone, nici în cartier. În ce-o priveşte pe Lila, am zărit-o de câteva ori, duminica, în timp ce trecea ca o săgeată pe şosea în maşină alături de soţ. Au fost de-ajuns acele câteva secunde

ca să mă facă să mă enervez. Ce se întâmplase? Cum aranjase lucrurile? Continua să aibă totul, să păstreze totul: maşina, pe Stefano, casa cu baie şi telefon şi televizor, hainele frumoase, bunăstarea materială. În plus, cine ştie câte planuri îşi făcea în secretul minţii ei. Ştiam cum era făcută şi-mi spuneam că n-ar fi renunţat la Nino nici dacă Nino ar fi renunţat la ea. Dar am alungat gândurile acelea şi mi-am impus să respect pactul încheiat cu mine însămi: să-mi plănuiesc viaţa fără ei şi să învăţ să nu sufăr din cauza asta. Cu acest scop m-am autodisciplinat să reacţionez puţin sau deloc. Am învăţat să-mi reduc la minimum emoţiile: dacă patronul întindea mâinile, îl respingeam fără indignare; dacă clienţii erau bădărani, mă adaptam situaţiei; până şi cu mama am reuşit să rămân mereu umilă. Îmi spuneam în fiecare zi: sunt ceea ce sunt şi nu pot face altceva decât să mă accept aşa cum sunt; m-am născut aşa, în acest oraş, cu acest dialect, fără bani; am să dau tot ce pot da, o să iau tot ce pot lua; am să îndur ce e de îndurat.

77.

Apoi a reînceput şcoala. Abia când am intrat în clasă pe întâi octombrie mi-am dat seama că eram în clasa a treia de liceu, că împlinisem optsprezece ani, că perioada studiilor, în cazul meu deja miraculos de lungă, era pe punctul de a se încheia. Mai bine aşa. Am vorbit mult cu Alfonso despre ce urma să facem după diplomă. Ştia cât ştiam şi eu. O să ne înscriem la concursuri, a sugerat, dar în realitate nu aveam idei clare despre ce era un concurs, spuneam *a te înscrie la un concurs*, *a câştiga un concurs*, dar conceptul era vag: trebuia să dai o lucrare scrisă, să te supui unui examen oral? Şi ce câştigi, un salariu?

Alfonso mi-a destăinuit că se gândea să se căsătorească, odată ce ar fi câştigat un concurs oarecare.

— Cu Marisa?

— Bineînţeles.

Uneori l-am întrebat precaut de Nino, dar lui nu-i era simpatic, nici nu se salutau. Nu înţelesese niciodată ce găseam la el. E urât, spunea, strâmb, piele şi os. Marisa, în schimb, i se părea

frumoasă. Dar adăuga imediat, atent să nu mă rănească:

— Şi tu eşti frumoasă.

Îi plăcea frumuseţea şi mai ales îngrijirea corpului. El însuşi se îngrijea mult, mirosea a bărbier, îşi cumpăra haine, se ducea să ridice greutăţi în fiecare zi. Mi-a povestit că se distrase mult în magazinul din Piaţa Martirilor. Nu era ca mezelăria. Acolo puteai să te faci elegant, chiar trebuia. Acolo puteai să vorbeşti în italiană, oamenii erau cumsecade, educaţi. Acolo, şi când îngenuncheai în faţa clienţilor şi a clientelor ca să-i ajuţi să încalţe pantofii, puteai s-o faci cu maniere frumoase, ca un cavaler al iubirii curteneşti. Dar, din nefericire, nu putea să rămână la magazin.

— De ce?

— Păi.

La început a fost vag şi eu n-am insistat. Apoi mi-a povestit că Pinuccia de-acum stătea mereu acasă pentru că nu voia să se obosească, îi crescuse o burtă ca o torpilă; şi, oricum, era clar că după ce va naşte copilul, nu va avea timp să muncească. Asta, teoretic, ar fi trebuit să-i netezească drumul, fraţii Solara erau mulţumiţi de el, poate ar fi putut să se instaleze acolo imediat după diplomă. În schimb, nu exista această posibilitate şi aici, pe neaşteptate, a apărut numele Lilei. Mi-a luat foc stomacul numai auzindu-l.

— Ce legătură are ea?

Am aflat că s-a întors din vilegiatură ca o nebună. Tot nu rămânea însărcinată, băile nu fuseseră de folos, era furioasă. O dată spărsese toate vasele cu plante pe care le ţinea pe balcon. Zicea că se duce la mezelărie, în schimb o lăsa pe Carmen singură şi se ducea să se plimbe. Noaptea, Stefano se trezea şi n-o găsea în pat: umbla prin casă, citea şi scria. Apoi se liniştise dintr-odată. Sau, mai bine zis, îşi concentrase toată capacitatea ei de a-i distruge viaţa lui Stefano asupra unui singur scop: să fie angajată Gigliola la mezelăria nouă şi să se ocupe ea de Piaţa Martirilor.

Am fost foarte uimită.

— Michele o vrea la magazin, am spus, dar ea nu vrea să se ducă.

— Asta era odată. Acum s-a răzgândit, face tot posibilul ca să se instaleze acolo. Singurul obstacol e că Stefano se împotriveşte. Dar se ştie că, până la urmă, fratele meu face ce

vrea ea.

N-am pus alte întrebări, nu voiam în niciun fel să fiu reasorbită de treburile Lilei. Dar pentru scurtă vreme m-am întrebat, surprinsă: ce-o avea în minte, de ce brusc vrea să meargă să lucreze în centru? apoi am lăsat-o baltă, prinsă cu alte probleme: librăria, şcoala, examenele, manualele. Pe unele le-am cumpărat, pe cele mai multe i le-am furat librarului fără niciun scrupul. Am reînceput să învăţ serios, mai ales noaptea. După-amiaza, de fapt, până la vacanţa de Crăciun, când mi-am dat demisia, am fost ocupată cu librăria. Şi imediat după, Galiani însăşi mi-a făcut rost de câteva meditaţii, cărora m-am dedicat mult. Intre şcoală, meditaţii şi învăţat n-a fost loc pentru nimic altceva.

Mama, când la sfârşitul lunii îi dădeam banii pe care-i câştigam, îi băga în buzunar fără să spună nimic, dar dimineaţa se scula devreme să-mi prepare micul dejun, uneori chiar şi gălbenuş cu zahăr, cu multă grijă – în timp ce eu eram încă în pat moţăind, auzeam cling-clingul lingurii în ceaşcă. Mi se topea în gură ca o cremă, nu rămânea niciun grăunte de zahăr. În ce-i priveşte pe profesorii de la liceu, parcă nu puteau decât să mă considere eleva cea mai strălucitoare, ca dintr-un fel de inerţie a întregului angrenaj scolastic prăfuit. Mi-am apărat fără probleme rolul meu de cea mai bună elevă din clasă şi, odată plecat Nino, m-am poziţionat printre cei mai buni din întreaga şcoală. Dar mi-a luat ceva timp ca să înţeleg că Galiani, deşi mereu foarte generoasă cu mine, îmi atribuia nu ştiu ce vină care o împiedica să fie cordială ca în trecut. De exemplu, când i-am dat înapoi cărţile, s-a arătat deranjată de faptul că erau pline de nisip şi le-a luat fără să-mi promită că-mi va da altele. De exemplu, nu mi-a mai dat ziarele ei şi o vreme mi-am impus să cumpăr *Il Mattino,* apoi m-am oprit, mă plictisea, erau bani aruncaţi. De exemplu, nu s-a mai întâmplat să mă invite acasă la ea, chiar dacă mi-ar fi făcut plăcere să-l revăd pe fiul ei, Armando. Totuşi a continuat să mă laude public, să-mi dea note mari, să-mi recomande conferinţe şi chiar filme importante pe care le proiectau într-un loc al preoţilor la Port Alba. Până când o dată, aproape de vacanţa de Crăciun, m-a strigat la ieşirea de la şcoală şi am parcurs o bucată de drum împreună. M-a întrebat direct ce ştiam despre Nino.

— Nimic, i-am răspuns.

— Spune-mi adevărul.
— E adevărul.
Încet, a ieşit la suprafaţă că Nino, după ce trecuse vara, nu mai dăduse niciun semn nici ei, nici fiicei.
— S-a despărţit de Nadia într-un mod neplăcut, a spus cu ranchiuna unei mame, i-a trimis câteva rânduri printr-o scrisoare de la Ischia şi a făcut-o să sufere mult.
Apoi s-a controlat şi a spus, reluându-şi rolul de profesoară:
— Dar, asta e, sunteţi tineri, suferinţa serveşte maturizării.
Am făcut semn că da, m-a întrebat:
— Te-a părăsit şi pe tine?
M-am făcut roşie.
— Pe mine?
— Nu v-aţi văzut la Ischia?
— Ba da, dar între noi n-a fost nimic.
— Sigur?
— Categoric.
— Nadia e convinsă că a părăsit-o pentru tine.
Am negat cu putere, m-am declarat gata să mă întâlnesc cu Nadia şi să-i spun că între mine şi Nino nu fusese niciodată nimic şi nu va fi niciodată nimic. A fost mulţumită, m-a asigurat că-i va transmite. Eu n-am făcut nicio referire la Lila, evident, şi nu doar pentru că eram hotărâtă să-mi văd de ale mele, dar şi pentru că m-ar fi deprimat să vorbesc despre ea. Am încercat să schimb vorba, dar ea a revenit la Nino. A spus că circulau diferite zvonuri în legătură cu el. Unii povesteau că nu doar că nu dăduse examenele în toamnă, dar chiar renunţase definitiv la studii; şi alţii care jurau că-l văzuseră într-o după-amiază pe strada Arenaccia, singur, beat mort, că mergea clătinându-se şi, din când în când, lua înghiţituri dintr-o sticlă. Dar Nino, a conchis, nu era simpatic tuturor şi poate că cineva savura răspândirea de zvonuri urâte despre el. Dacă însă erau adevărate, mare păcat.
— Cu siguranţă sunt minciuni, am spus.
— Să sperăm. Dar nu te poţi ţine după băiatul ăla.
— Da.
— E foarte înzestrat.
— Da.
— Dacă ai cum să afli ce face, dă-mi de ştire.
Ne-am despărţit şi am alergat să fac o lecţie de greacă cu o

fetiţă de gimnaziu care locuia în Parcul Margherita. Dar a fost dificil. În marea cameră aflată în permanentă penumbră unde eram primită cu respect, erau mobilă solemnă, covoare cu scene de vânătoare, fotografii vechi cu militari de grad înalt, diverse alte semne ale unei tradiţii de autoritate şi bunăstare materială care elevei mele palide de paisprezece ani îi provocau o moleşeală a corpului şi a inteligenţei, iar mie îmi dădeau o senzaţie de nerăbdare. De data aceea a trebuit să lupt în mod special ca să fiu atentă la declinări şi conjugări. Îmi revenea încontinuu în minte silueta lui Nino aşa cum o evocase Galiani: cu haina uzată, cu cravata fluturândă, cu picioarele lungi cu paşi nesiguri, cu sticla goală care, după o ultimă sorbitură, se spărgea pe piatra de pe strada Arenaccia. Ce se întâmplase între el şi Lila după Ischia? Contrar previziunilor mele, ea în mod evident se căise, se terminase totul, îşi revenise în fire. Nino, în schimb, nu: dintr-un tânăr studios cu un răspuns bine articulat pentru orice se transformase într-unul dezorientat, copleşit de suferinţa din iubire pentru soţia mezelarului. M-am gândit să mă întorc să-l întreb pe Alfonso dacă avea veşti despre el. M-am gândit să mă întâlnesc eu însămi cu Marisa şi s-o întreb de fratele ei. Dar curând mi-am impus să mi-l scot din cap. O să-i treacă, mi-am spus. M-a căutat? Nu. Şi Lila m-a căutat? Nu. De ce trebuie să-mi fac griji pentru el, sau pentru ea, când ei nu se sinchisesc de mine? Am continuat lecţia şi mi-am văzut de drumul meu.

78.

După Crăciun, am aflat de la Alfonso că Pinuccia scăpase de povară, născuse un băiat căruia i se pusese numele Fernando. M-am dus s-o vizitez, gândindu-mă c-o găsesc la pat, fericită, cu copilul la piept. În schimb, era deja în picioare, dar în cămaşă de noapte şi papuci, îmbufnată. A alungat-o de acolo într-un mod urât pe mama ei care-i spunea:

— Stai în pat, nu te obosi.

Şi când m-a dus la pătuţ, a zis posacă:

— Mie nu-mi iese niciodată nimic bine, uite ce urât e, mă tulbură nu doar să-l ating, dar şi să-l privesc.

Maria, stând în pragul uşii, murmură un fel de formulă calmantă:

— Ce spui, Pina, e foarte frumos!

Dar ea a continuat să repete furioasă:

— E urât, e mai urât decât Rino, în familia aia toţi sunt urâţi.

Apoi şi-a tras răsuflarea şi a spus disperată, cu lacrimi în ochi:

— E vina mea, am ales prost soţul, dar când eşti fetiţă nu te gândeşti şi acu uite ce copil am făcut, are nasul turtit ca al Linei.

Apoi, fără nicio legătură, a început să-şi insulte dur cumnata.

Am aflat de la ea că Lila, curva, deja de cincisprezece zile, făcea pe stăpâna după placul ei în magazinul din Piaţa Martirilor. Gigliola fusese nevoită să cedeze, se întorsese în cafeneaua fraţilor Solara; ea însăşi, Pinuccia, fusese nevoită să cedeze, subjugată de copil cine ştie până când; toată lumea nu avusese încotro şi a cedat, Stefano în primul rând, ca de obicei. Şi acum, în fiecare zi, Lila inventa câte ceva: se ducea să muncească îmbrăcată ca o asistentă a lui Mike Bongiorno şi dacă n-o conducea soţul cu maşina, se lăsa însoţită fără probleme de Michele; cheltuise cine ştie cât pe două tablouri din care nu se înţelegea nimic şi le agăţase în magazin nu se ştie cu ce scop; cumpărase o groază de cărţi şi pe un raft, în loc de pantofi, le ţinea pe alea; aranjase un fel de salonaş cu canapele, fotolii, perne şi o cupă din cristal în care ţinea bomboane de ciocolată Gay Odin la dispoziţia celor care voiau, gratis, ca şi cum n-ar fi stat acolo să simtă mirosul picioarelor clienţilor, ci să joace rolul unei castelane.

— Şi nu e doar asta, a spus, e ceva şi mai urât.

— Ce?

— Ştii ce a făcut Marcello Solara?

— Nu.

— Ţii minte pantofii pe care Stefano şi Rino i-i dăduseră?

— Cei realizaţi exact aşa cum îi desenase Lina?

— Da, o porcărie de pantof, Rino a zis mereu că intra apă în el.

— Ei bine, ce s-a întâmplat?

Pina m-a copleşit cu o poveste spusă cu sufletul la gură, pe alocuri confuză, despre bani, intrigi perfide, escrocherii, datorii. Se întâmplase că Marcello, nemulţumit de noile modele făcute de Rino şi de Fernando, în mod sigur înţeles cu Michele, dăduse pantofii aceia în lucru, dar nu la fabrica Cerullo, la o altă fabrică

în Afragola. După care, de Crăciun, îi distribuise cu marca Solara în magazine şi mai ales în cel din Piaţa Martirilor.

— Şi putea s-o facă?

— Normal, sunt ai lui: fratele meu şi soţul meu, proştii ăia doi, i i-au făcut cadou, el poate face ce are chef cu ei.

— Şi?

— Deci, a spus, acum prin Napoli sunt pantofii Cerullo şi pantofii Solara. Şi pantofii Solara se vând foarte bine, mai bine decât pantofii Cerullo. Şi tot câştigul e al fraţilor Solara. Astfel că Rino e foarte nervos, pentru că se aştepta la concurenţă din partea oricui, dar nu din partea fraţilor Solara înşişi, asociaţii, în plus cu nişte pantofi fabricaţi cu mâinile lui şi la care apoi a renunţat ca un prost.

Mi-a revenit în minte Marcello atunci când îl ameninţase Lila cu cuţitul de cizmărie. Era mai lent decât Michele, mai timid. Ce nevoie avea să facă mojicia aia? Negoţurile familiei Solara erau foarte numeroase, unele la lumina zilei, altele nu, şi creşteau tot mai mult în fiecare zi. Aveau prietenii puternice încă de pe vremea bunicului, făceau şi primeau favoruri. Mama lor împrumuta cu camătă şi avea un registru care ţinea sub teroare jumătate din cartier, inclusiv poate şi pe cei din familia Cerullo şi Carracci. Pentru Marcello, deci, şi pentru fratele lui, pantofii şi magazinul din Piaţa Martirilor însemnau doar unul din multele fântâni din care familia lor scotea apă şi, cu siguranţă, nu era printre cele mai importante. Atunci de ce?

Povestea Pinucciei a început să mă enerveze: în spatele pretextului banilor am simţit ceva deprimant. Iubirea lui Marcello pentru Lila se consumase, dar rana rămăsese şi se infectase. Odată dispărută dependenţa, el se simţea liber să facă rău celor care, în trecut, îl umiliseră.

— Rino, mi-a zis, de fapt, Pinuccia, s-a dus împreună cu Stefano să protesteze, dar fără niciun rezultat.

La întâlnire fraţii Solara îi trataseră cu aroganţă, erau obişnuiţi să facă ce voiau, aşa că ceilalţi doi parcă vorbiseră cu pereţii. La sfârşit, Marcello spusese vag că el şi fratele lui se gândiseră la o întreagă linie Solara care să repete, cu variaţii, trăsăturile acelui pantof făcut de probă. Şi apoi adăugase, fără nicio legătură clară:

— Să vedem cum merg noile noastre produse şi dacă merită să le ţinem pe piaţă.

Clar? Clar. Marcello voia să elimine marca Cerullo, s-o substituie cu marca Solara şi să-i provoace astfel o pagubă economică lui Stefano, şi nu una mică. Trebuie să plec din cartier, din Napoli, mi-am spus, ce-mi pasă mie de disputele lor? Dar, până una alta, am întrebat:

— Şi Lina?

Ochii Pinucciei au avut o străfulgerare feroce.

— Problema e chiar ea.

Lina luase în râs toată povestea. Când Rino şi soţul ei se înfuriau, făcea mişto de ei aşa:

— Voi i-aţi făcut cadou pantofii ăia, doar nu eu; voi aţi făcut afaceri cu Solara, doar nu eu. Dacă sunteţi doi tâmpiţi, eu ce să fac?

Era enervantă, nu se înţelegea de partea cui era, a familiei sau a celor doi fraţi Solara. Oricum, când Michele insistase din nou că o voia în Piaţa Martirilor, ea spusese pe neaşteptate da şi, mai mult, îl chinuise pe Stefano ca s-o lase să se ducă.

— Şi cum de a cedat Stefano? am întrebat.

Pinuccia a scos un oftat lung de nerăbdare. Stefano cedase pentru că spera ca Lila, dat fiind că Michele ţinea mult la ea şi dat fiind că Marcello avusese întotdeauna o slăbiciune pentru ea, să poată îndrepta lucrurile. Dar Rino nu avea încredere în sora lui, era speriat, nu dormea noaptea. Vechiul pantof la care el şi Fernando renunţaseră şi pe care Marcello îl realizase în forma lui originală plăcea lumii, se vindea bine. Ce s-ar fi întâmplat dacă fraţii Solara ar fi început să negocieze direct cu Lila şi dacă ea, ticăloasă cum era încă din naştere, după ce refuzase să deseneze pantofi noi pentru familie, o să se apuce să deseneze pentru ei?

— N-o să se întâmple aşa ceva, i-am spus Pinucciei.

— Ţi-a zis ea?

— Nu, n-am mai văzut-o de astă-vară.

— Şi atunci?

— Ştiu cum e făcută. Pe Lina o face curioasă un lucru şi se implică peste poate. Dar odată realizat, îi trece cheful, nu se mai ocupă de el.

— Eşti sigură?

— Da.

Pe Maria au bucurat-o cuvintele mele şi s-a agăţat de ele ca să-şi liniştească fiica.

— Ai auzit? a spus. E totul în regulă, ştie Lenuccia ce spune.

Dar de fapt nu ştiam nimic. Sinele meu mai puţin înfumurat ţine minte bine imprevizibilitatea Lilei, aşa că abia aşteptam să plec din casa aia. Ce legătură am eu, mă gândeam, cu poveştile astea meschine, cu mica răzbunare a lui Marcello Solara, cu această zbatere şi stare de anxietate a tuturor pentru bani, pentru maşini, pentru case, pentru mobile şi bibelouri şi vilegiaturi? Şi cum a putut Lila, după Ischia, după Nino, să se ia din nou la întrecere cu camorişti ăştia? O să-mi iau diploma, o să mă înscriu la concurs, o să-l câştig. O să plec din mizeria asta, cât mai departe posibil. Am zis, înduioşându-mă în faţa copilului pe care acum îl luase Maria în braţe:

— Ce frumos e.

79.

Dar n-am fost în stare să rezist. Am amânat mult timp şi până la urmă am cedat: l-am întrebat pe Alfonso dacă ieşeam într-o duminică la plimbare eu, el şi Marisa. Alfonso a fost bucuros, ne-am dus la o pizzerie de pe strada Foria. Am întrebat de Lidia, de copii, mai ales de Ciro, şi apoi am întrebat ce făcea Nino. Ea mi-a răspuns fără niciun chef, o enerva să vorbească despre fratele ei. A spus că avusese o lungă perioadă de nebunie şi tatăl, pe care ea îl adora, o păţise, Nino ajunsese să-l lovească. Ce îi provocase nebunia nu se aflase niciodată: nu mai voia să înveţe, voia să plece din Italia. Apoi, pe neaşteptate, îi trecuse totul: redevenise cel dinainte şi tocmai reîncepuse să dea examenele.

— Deci e bine?

— În fine.

— E vesel?

— Atât cât e în stare să fie vesel unul ca el, da.

— Şi doar învaţă?

— Vrei să zici dacă are vreo logodnică?

— Nu, de unde? Vreau să zic dacă iese, dacă se distrează, dacă se duce la dans.

— Ce ştiu eu, Lena? E mereu ieşit. Acum a făcut o fixaţie pentru cinematograf, romane, artă şi rarele dăţi când trece pe-acasă începe imediat să discute cu tata doar ca să-l jignească şi

să se certe.

M-am simţit uşurată că lui Nino îi venise mintea la cap, dar m-am şi mâhnit. Cinematograf, romane, artă? Ce repede se schimbau oamenii, interesele lor, sentimentele lor. Fraze bine orânduite care sunt înlocuite de alte fraze bine orânduite. Timpul e o curgere de cuvinte coerente doar în aparenţă, cu cât cineva are mai multe la dispoziţie, cu atât le învălmăşeşte mai mult. M-am simţit proastă, neglijasem lucrurile care-mi plăceau ca să mă adaptez celor ce-i plăceau lui Nino. Da, da, să te resemnezi cu felul tău de a fi, fiecare pe drumul lui. Am sperat doar ca Marisa să nu-i spună că mă întâlnise şi că întrebasem de el. Nici faţă de Alfonso, după seara aceea, n-am mai făcut nicio referire la Nino sau la Lila.

M-am concentrat şi mai mult pe îndatoririle mele, le-am sporit numărul ca să-mi ocup ziua şi noaptea. În anul acela am învăţat obsesiv, sofistic, şi am acceptat încă o meditaţie pentru mulţi bani. Mi-am impus o disciplină de fier, mult mai dură decât cea la care mă supusesem încă din copilărie. Intervale regulate de timp, o linie dreaptă care se întindea din zori până noaptea târziu. În trecut o avusesem pe Lila, o fericită deviere spre teritorii surprinzătoare. Acum tot ce deveneam voiam să obţin prin propriile puteri. Aveam aproape nouăsprezece ani, nu voi mai depinde de nimeni şi nu voi mai simţi lipsa nimănui.

Clasa a treia de liceu a zburat ca o singură zi. Am luptat cu geografia astronomică, cu geometria, cu trigonometria. A fost un fel de goană ca să ştiu totul, când, în realitate, eram convinsă că nepriceperea mea era înnăscută şi, de aceea, imposibil de eliminat. Totuşi, îmi plăcea să fac tot posibilul. Nu aveam timp să merg la cinema? Învăţam doar titluri şi intrigi. Nu fusesem niciodată la Muzeul de Arheologie? Mă duceam o jumătate de zi în viteză. Nu vizitasem niciodată Pinacoteca de la Capodimonte? Treceam în fugă, două ore şi gata. Aveam prea multe de făcut, în fine. Ce-mi păsa de pantofii şi de magazinul din Piaţa Martirilor? Nu m-am dus niciodată acolo.

Uneori o întâlneam pe Pinuccia, devastată, care împingea căruciorul în care era Fernando. Mă opream o clipă, ascultam neatent văicăreala despre Rino, Stefano, Lila, Gigliola, toţi. Alteori o întâlneam pe Carmen, tot mai înveninată din cauză că lucrurile mergeau prost la mezelăria nouă de când plecase Lila, abandonând-o samavolniciilor Mariei şi Pinucciei. O lăsam să se

descarce câteva minute povestind cât îi lipsea Enzo Scanno, despre cum îi număra zilele rămase în armată, despre cum trudea fratele ei, Pasquale, între munca pe şantiere şi militantismul de comunist. Alteori o întâlneam pe Ada, care începuse s-o deteste pe Lila. În schimb era foarte încântată de Stefano, vorbea despre el cu duioşie şi nu doar pentru că-i mărise şi mai mult leafa, ci şi pentru că era muncitor, atent cu toată lumea şi nu merita să aibă o soţie care îl tratează aşa urât.

Ea a fost cea care mi-a spus că Antonio fusese liberat anticipat din cauza unei urâte epuizări nervoase.

— Cum aşa?

— Ştii ce gen de om e, se simţea epuizat de când era cu tine.

Urâta frază m-a rănit. Am încercat să nu mă gândesc la ea. Într-o duminică de iarnă l-am întâlnit pe Antonio din întâmplare şi abia l-am recunoscut, atât era de slab. I-am zâmbit, aşteptându-mă să se oprească, în schimb n-a părut să bage de seamă prezenţa mea şi a trecut mai departe. L-am strigat şi s-a întors zâmbind pierdut.

— Salut, Lenù.

— Salut. Sunt atât de bucuroasă să te văd.

— Şi eu.

— Ce faci?

— Nimic.

— Nu te întorci la atelier?

— Nu mai e postul.

— Eşti priceput, o să găseşti în altă parte.

— Nu, dacă nu mă vindec, nu pot să muncesc.

— De ce ai suferit?

— De frică.

A spus chiar aşa: frică. La Cordenons, într-o noapte, în timp ce era de gardă, îşi amintise de un joc cu tatăl lui când trăia încă şi el era foarte mic: îşi desena cu stiloul ochi şi guri pe cele cinci degete de la mâna stângă şi apoi le făcea să se mişte şi să vorbească de parcă ar fi fost oameni. Era un joc atât de frumos, încât amintindu-şi de el, îi dăduseră lacrimile. Dar deja în noaptea aceea, în timpul turei de gardă, avusese impresia că mâna tatălui lui intrase în a lui şi el acum avea înăuntrul degetelor oameni reali, mici, mici, dar toţi formaţi, care râdeau şi cântau. Aşa îi apăruse frica. Lovise cu mâna în gheretă până sângerase, dar degetele continuaseră să râdă şi să cânte fără să

înceteze o clipă. Îşi revenise abia când terminase tura şi se dusese la culcare. Puţină odihnă şi a doua zi dimineaţa nu mai avea nimic. Dar îi rămăsese groaza că boala de la mână o să se întoarcă. De fapt, se întorsese tot mai frecvent, degetele începuseră să râdă şi să cânte şi ziua. Până când îşi ieşise din minţi şi fusese trimis la doctor.

— Acum mi-a trecut, a spus, dar poate s-o ia oricând de la capăt.

— Spune-mi cum te pot ajuta.

S-a gândit puţin, ca şi cum într-adevăr ar fi cântărit bine o serie de posibilităţi. A şoptit:

— Nu mă poate ajuta nimeni.

Am înţeles imediat că pentru mine nu mai simţea nimic, îi ieşisem complet din minte. De aceea, după întâlnirea aceea, în fiecare duminică mi-am făcut obiceiul să mă duc sub ferestrele lui şi să-l strig. Făceam o plimbare prin curte, vorbeam de una şi de alta şi, când el spunea că obosise, ne luam la revedere. Uneori venea jos cu Melina, vizibil machiată, şi ne plimbam eu, el şi mama lui. Alteori ne vedeam cu Ada şi Pasquale şi făceam o plimbare mai lungă, dar în general vorbeam doar noi trei, Antonio stătea tăcut. A devenit, în fine, o obişnuinţă. M-am dus cu el la înmormântarea lui Nicola Scanno, vânzătorul de fructe, care a murit pe neaşteptate de pneumonie şi Enzo a venit în permisie, dar n-a mai ajuns la timp să-l vadă în viaţă. Împreună ne-am dus şi să-l consolăm pe Pasquale, pe Carmen şi pe mama lor, Giuseppina, când s-a aflat că tatăl, fostul tâmplar care-l ucisese pe don Achille, murise în închisoare de infarct. Şi eram împreună şi când am aflat că don Carlo Resta, vânzătorul de săpunuri şi obiecte de uz casnic, fusese omorât în bătaie în propria lui pivniţă. Am vorbit mult despre asta, a vorbit tot cartierul, pălăvrăgelile au răspândit adevăruri şi născociri pline de cruzime. Cineva a povestit că loviturile nu fuseseră de-ajuns şi îi înfipseseră o pilă în nas. Crima a fost atribuită unor dezorientaţi, care furaseră şi încasările zilei. Dar Pasquale, apoi, ne-a spus că auzise zvonuri, după el, mult mai fondate: don Carlo era dator mamei fraţilor Solara, pentru că avea viciul jocurilor de cărţi şi se ducea la ea pentru datoriile la joc.

— Aşa şi? l-a întrebat Ada, care era mereu sceptică când logodnicul lansa ipoteze hazardate.

— Şi nu voia să-i dea datoria înapoi cămătăresei şi au pus să-l

omoare.

— Ei, hai, spui tot timpul prostii.

E posibil ca Pasquale să fi exagerat, dar, unu, nu s-a aflat niciodată cine l-a omorât pe don Carlo Resta şi, doi, pivniţa a fost preluată chiar de familia Solara împreună cu toată marfa, pe foarte puţini bani, chiar dacă i-au lăsat pe soţia lui don Carlo şi pe fiul cel mare s-o gestioneze.

— Pentru că sunt generoşi, a spus Ada.

— Pentru că sunt oameni de rahat, a spus Pasquale.

În legătură cu acel episod nu-mi amintesc dacă Antonio a făcut sau nu comentarii. Era zdrobit de boala lui pe care discursurile lui Pasquale, cumva, o intensificau. I se părea că disfuncţia corpului său se extindea la tot cartierul şi se manifesta prin intermediul evenimentelor urâte care aveau loc.

Lucrul cel mai teribil pentru noi s-a întâmplat într-o duminică nu foarte caldă, primăvăratică, când eu, el, Pasquale şi Ada o aşteptam jos în curte pe Carmela, care urcase în casă să-şi ia un pulover. Au trecut cinci minute şi Carmen a apărut la fereastră, a strigat la fratele ei:

— Pasquà, n-o găsesc pe mama: uşa de la baie e încuiată cu cheia pe interior, dar ea nu răspunde.

Pasquale a urcat treptele două câte două şi noi în spatele lui. Am găsit-o pe Carmela într-o stare de anxietate în faţa uşii băii şi Pasquale a bătut stânjenit, educat, de mai multe ori, dar, într-adevăr, nimeni n-a răspuns. Antonio atunci i-a spus prietenului său, făcând semn spre uşă: nu-ţi face griji, ţi-o repar eu şi, apucând mânerul, aproape că l-a smuls.

Uşa s-a deschis. Giuseppina Peluso fusese o femeie radioasă, energică, muncitoare, prietenoasă, capabilă să facă faţă tuturor nenorocirilor. Se ocupase tot timpul de soţul deţinut, la a cărui arestare – îmi aminteam – se opusese cu toate puterile ei, când îl acuzaseră că-l omorâse pe don Achille Carracci. Acceptase ponderat invitaţia lui Stefano de a petrece împreună noaptea de Anul Nou cu patru ani în urmă şi se dusese la petrecere cu copiii, bucuroasă de reconcilierea aceea între familii. Şi fusese fericită când fiica ei îşi găsise de lucru, graţie Lilei, în mezelăria din cartierul nou. Dar acum, după ce-i murise soţul, în mod evident se săturase, devenise în scurt timp o femeie pipernicită, fără energia de altă dată, numai piele şi os. Desprinsese lampa din baie, o farfurie metalică atârnată de un lanţ şi agăţase de

cârligul înfipt în tavan sârma de întins rufele. Apoi se spânzurase.

Antonio a văzut-o primul şi a izbucnit în plâns. A fost mai uşor să-i liniştim pe fiii Giuseppinei, Carmen şi Pasquale, decât pe el. Îmi repeta oripilat: ai văzut că era desculţă şi că unghiile erau lungi şi că la un picior avea ojă roşie proaspătă şi la celălalt nu? Eu nu acordasem atenţie acestor detalii, dar el da. Se întorsese din armată convins mai mult ca înainte, în ciuda bolii de nervi, că sarcina lui e cea de a fi bărbatul care se aruncă în pericol primul, fără teamă, şi ştie să rezolve orice problemă. Dar era fragil. După episodul acela, a văzut-o săptămâni la rând pe Giuseppina în toate colţurile întunecoase ale casei şi s-a simţit şi mai rău, aşa că mi-am neglijat îndatoririle ca să-l ajut să se liniştească. A fost singura persoană din cartier pe care am vizitat-o mai mult sau mai puţin constant până când am dat bacalaureatul. Pe Lila, în schimb, abia am zărit-o, lângă soţ, la înmormântarea Giuseppinei, în timp ce o ţinea lipită de ea pe Carmen care plângea în hohote. Ea şi Stefano trimiseseră o mare coroană de flori pe a cărei panglică violet se citeau condoleanţele soţilor Carracci.

80.

Nu din cauza examenelor nu m-am mai văzut cu Antonio. Cele două chestii au coincis, pentru că exact în perioada aceea a venit el să mă caute, simţindu-se destul de uşurat, ca să mă anunţe că acceptase un loc de muncă din partea fraţilor Solara. Chestia nu mi-a plăcut, mi s-a părut un alt semn al bolii lui. Îi detesta pe fraţii Solara. Se încăierase cu ei când era mic ca să-şi apere sora. El, Pasquale şi Enzo îi bătuseră pe Marcello şi pe Michele şi le distruseseră Fiatul 1100. Dar, mai ales, mă părăsise pentru că mă dusesem la Marcello să-i cer ajutorul ca să nu facă armata. De ce, atunci, se umilise aşa? Mi-a dat explicaţii confuze. A spus că sub arme învăţase că dacă eşti un simplu soldat, trebuie să te supui oricui are grade. A spus că ordinea e mai bună decât dezordinea. A spus că învăţase cum să te duci în spatele unui om şi să-l ucizi fără ca acela să te simtă venind. Am înţeles că boala avea legătură cu asta, dar că

problema reală era sărăcia. Se dusese la bar să ceară un loc de muncă. Şi Marcello îl tratase puţin rău, dar apoi îi oferise o sumă pe lună – aşa s-a exprimat –, însă fără o îndeletnicire precisă, doar ca să fie la dispoziţie.

— La dispoziţie?

— Da.

— La dispoziţie pentru ce?

— Nu ştiu.

— Lasă-i baltă, Antò.

Nu i-a lăsat baltă. Şi din cauza acelui raport de dependenţă a ajuns să se certe atât cu Pasquale, cât şi cu Enzo, care se întorsese din armată mai taciturn decât înainte, mai inflexibil. Boală sau nu, niciunul din ei n-a putut să-i ierte lui Antonio alegerea aceea. Pasquale, mai ales, deşi era logodit cu Ada, a ajuns să-l ameninţe, a spus că nu mai voia să-l vadă, nu conta că-i era cumnat.

M-am desprins în grabă de acele probleme şi m-am concentrat pe examenul de bacalaureat. În timp ce învăţam zi şi noapte, uneori copleşită de căldură, mă gândeam la vara care trecuse, în special la zilele de iulie, înainte ca Pinuccia să plece, când Lila, Nino şi eu eram un trio fericit, sau cel puţin aşa mi se părea mie. Am respins orice imagine, şi chiar şi cel mai slab ecou al vreunui cuvânt: nu mi-am îngăduit distrageri.

Examenul a fost un moment decisiv al vieţii mele. Am conceput în câteva ore un eseu despre rolul Naturii în poetica lui Giacomo Leopardi, strecurând în ea, împreună cu versuri pe care le ştiam pe dinafară, noi interpretări în frumosul stil al manualului de istorie a literaturii italiene; dar, mai ales, am predat lucrarea la latină şi la greacă când colegii mei, inclusiv Alfonso, abia începuseră să lucreze la ea. Asta a atras atenţia examinatorilor asupra mea, în special din partea unei bătrâne profesoare foarte slabe, cu un taior roz şi păr albastru proaspăt coafat, care mi-a zâmbit mult. Adevăratul moment crucial, oricum, a avut loc la examenele orale. Am fost lăudată de toţi profesorii, dar am întâlnit din nou aprobarea examinatoarei cu păr albastru-închis. A fost impresionată de evoluţia mea nu doar pentru ce spuneam, dar şi pentru felul în care o spuneam.

— Scrieţi foarte bine, mi-a spus cu un accent indescifrabil pentru mine, dar oricum foarte diferit de cel din Napoli.

— Mulţumesc.

— Consideraţi, într-adevăr, că nimic nu e menit să dureze, nici măcar poezia?

— Aşa gândeşte Leopardi.

— Sunteţi sigură?

— Da.

— Şi dumneavoastră ce credeţi?

— Cred că frumuseţea e o iluzie.

— Ca grădina leopardiană?

Nu ştiam nimic despre grădini leopardiene, dar am răspuns:

— Da. Ca marea într-o zi senină. Sau ca un apus. Sau ca cerul noaptea. E o pudră întinsă peste oroare. Dacă o dăm la o parte, rămânem singuri cu spaima noastră.

Frazele mi-au ieşit bine, le-am pronunţat cu o cadenţă inspirată. Şi, de altfel, nu improvizam, erau adaptări orale ale celor scrise în compunere.

— Ce facultate intenţionaţi să alegeţi?

Nu ştiam mai nimic despre facultate, înţelesul acelui termen îmi era foarte vag cunoscut. Am ocolit întrebarea:

— O să mă înscriu la câteva concursuri.

— Nu veţi merge la universitate?

Obrajii mi-au luat foc ca şi cum n-aş fi putut să-mi ascund vinovăţia.

— Nu.

— Aveţi nevoie să munciţi?

— Da.

Mi-au dat voie să plec, m-am întors la Alfonso şi la ceilalţi. Dar la scurt timp după aceea, profesoara a venit după mine pe coridor şi mi-a vorbit mult despre un fel de colegiu din Pisa unde, dacă treceai un examen ca acela pe care deja îl dădusem, studiai gratis.

— Dacă vă întoarceţi aici peste câteva zile, vă dau toate indicaţiile necesare.

Am ascultat, dar ca atunci când ţi se vorbeşte despre ceva care nu va putea niciodată să te privească cu adevărat. După două zile m-am întors la şcoală doar de teamă că profesoara o să se supere şi o să-mi dea o notă mică. Am fost impresionată de informaţiile foarte precise pe care le transcrisese pentru mine pe o coală liniată. N-am mai întâlnit-o niciodată, nu ştiu nici măcar cum o chema, şi totuşi îi datorez foarte mult. Vorbindu-mi tot timpul cu dumneavoastră, a trecut cu

naturaleţe la o sobră îmbrăţişare de rămas bun.

Examenele s-au terminat, am fost promovată cu media nouă. A făcut o impresie bună şi Alfonso, care a avut media şapte. Înainte să părăsesc pentru totdeauna, fără regrete, clădirea gri şi dărăpănată al cărei unic merit, în ochii mei, era că fusese frecventată şi de Nino, am zărit-o pe Galiani şi m-am dus s-o salut. M-a complimentat pentru rezultatul foarte bun, dar fără prea mare entuziasm. Nu mi-a propus cărţi pentru vară, nu m-a întrebat ce voi face acum, că-mi luasem diploma de liceu. Tonul ei distant m-a necăjit, credeam că între noi lucrurile se reglaseră. Care era problema? Când Nino o părăsise pe fiica ei şi dispăruse, eu fusesem oare asociată cu el pentru totdeauna, acelaşi aluat de tineri fără substanţă, nu foarte serioşi, care nu erau de încredere? Obişnuită să fiu simpatică tuturor şi să păstrez în jurul meu acea simpatie ca pe o armură strălucitoare, am fost dezamăgită şi cred că dezinteresul ei a avut un rol important în decizia pe care am luat-o apoi. Fără să vorbesc cu nimeni (cu cine mă puteam sfătui, de altfel, dacă nu cu Galiani?), am făcut cerere de admitere la Şcoala Normală Superioară din Pisa. Din momentul acela m-am agitat să câştig bani. Dat fiind că familiile cu ai căror copii făcusem meditaţie tot anul fuseseră mulţumite de mine şi faima priceperii mele de profesoară se răspândise, mi-am aglomerat zilele de august cu un număr însemnat de noi elevi care trebuiau să dea corigenta în septembrie la latină, greacă, istorie, filosofie şi chiar matematică. La sfârşitul lunii m-am trezit bogată, strânsesem şaptezeci de mii de lire. I-am dat cincizeci mamei mele, care a reacţionat cu un gest violent. Aproape că mi-a smuls toţi banii aceia din mână, pe care şi i-a băgat în sutien ca şi cum n-am fi stat în bucătăria de acasă, ci pe stradă şi se temea de un furt. I-am ascuns faptul că păstrasem douăzeci de mii pentru mine.

Doar cu o zi înainte de plecare i-am spus familiei mele că trebuia să merg să dau examene la Pisa:

— Dacă intru, am anunţat, o să mă duc acolo să învăţ fără să cheltuiesc o liră pentru nimic.

Am vorbit cu multă hotărâre, în italiană, ca şi cum n-ar fi fost un subiect care putea fi limitat la dialect, ca şi cum tata, mama, fraţii mei n-ar fi trebuit şi n-ar fi putut înţelege ce urma să fac. De fapt, s-au limitat să asculte stingheriţi şi mi s-a părut că în ochii lor nu mai sunt eu, ci o străină venită în vizită la o oră

nepotrivită. În cele din urmă, tata a spus:

— Fă ce trebuie să faci, dar, fii atentă, noi nu te putem ajuta, şi s-a dus la culcare.

Sora mea mică m-a întrebat dacă putea veni cu mine. Mama, în schimb, n-a spus nimic, dar înainte să dispară, mi-a lăsat pe masă cinci mii de lire. Le-am fixat îndelung, fără să le ating. Apoi, învingându-mi scrupulele pentru cum risipeam bani pentru capriciile mele, m-am gândit: sunt banii mei, şi i-am luat.

Am ieşit pentru prima dată din Napoli, din Campania. Am descoperit că mi-era teamă de tot: teamă să nu greşesc trenul, teamă că trebuie să fac pipi şi că nu ştiu unde, teamă că se face noapte şi că nu reuşesc să mă orientez într-un oraş necunoscut, teamă să nu fiu tâlhărită. Mi-am pus toţi banii în sutien, cum făcea mama, şi am petrecut ore în şir într-o anxietate precaută care a convieţuit, în paralel, cu un sentiment tot mai mare de eliberare.

Totul a decurs foarte bine. În afară de examen, mi s-a părut. Profesoara cu părul albastru-închis nu-mi spusese că va fi mult mai dificil decât cel de bacalaureat. Latina, mai ales, mi s-a părut foarte complicată, dar acela, în realitate, a fost doar piscul cel mai înalt: fiecare probă a devenit o ocazie de a-mi analiza amănunţit abilităţile. Am vorbit fără să spun nimic, m-am bâlbâit, m-am prefăcut adesea că am răspunsul pe vârful limbii. Profesorul de italiană m-a tratat ca şi cum şi sunetul vocii mele l-ar fi deranjat: *dumneavoastră, domnişoară, în loc să scrieţi argumentând, scrieţi spunând enormităţi; văd, domnişoară, că vă aruncaţi fără teamă asupra unor chestiuni despre care nu cunoaşteţi deloc aspectele unei abordări critice.* M-am deprimat, mi-am pierdut curând încrederea în ce spuneam. Profesorul şi-a dat seama şi, privindu-mă ironic, mi-a cerut să-i vorbesc despre ceva ce citisem recent. Se referea la ceva scris de un autor italian, îmi imaginez, dar eu n-am înţeles şi m-am agăţat de primul punct de sprijin care mi s-a părut sigur, adică de discuţiile pe care le avuseserăm vara trecută, la Ischia, pe plaja din Citara, în legătură cu Beckett şi Dan Rooney care, deşi era orb, voia să devină şi surd, şi mut. Expresia ironică a profesorului s-a transformat, încet, încet, într-o grimasă perplexă. M-a întrerupt repede şi m-a încredinţat profesorului de istorie. Acesta n-a fost mai prejos. M-a supus unui şir infinit şi epuizant de întrebări formulate cu extremă precizie. Până în

momentul acela nu mă simţisem niciodată atât de ignorantă, nici măcar în anii de şcoală cei mai răi, cei în care dădusem cea mai proastă dovadă despre mine. Am ştiut să răspund la tot, date, evenimente, dar mereu într-un mod aproximativ. Imediat cum întrebările erau şi mai presante, eu cedam. La sfârşit, m-a întrebat dezgustat:

— Aţi citit vreodată ceva care să nu fie doar manualul şcolar?

Am răspuns:

— Am studiat conceptul de naţiune.

— Vă amintiţi autorul cărţii?

— Federico Chabod.

— Să auzim ce aţi înţeles.

M-a ascultat cu atenţie câteva minute, apoi brusc m-a lăsat în pace, abandonându-mă cu certitudinea că spusesem tâmpenii.

Am plâns mult, ca şi cum aş fi pierdut pe undeva, din neatenţie, partea cea mai promiţătoare din mine. Apoi mi-am spus că era stupid să disper, ştiam dintotdeauna că nu sunt cu adevărat bună. Lila, da, era bună, Nino, da, era bun. Eu eram doar arogantă şi fusesem în mod just pedepsită.

În schimb, am aflat că trecusem examenul. Urma să am un loc al meu, un pat pe care nu trebuia să-l fac seara şi să-l desfac dimineaţa, un birou şi toate cărţile care-mi trebuiau. Eu, Elena Greco, fiica portarului, la nouăsprezece ani eram pe cale să mă smulg şi din cartier, eram pe cale să părăsesc Napoli. Singură.

81.

A început un şir de zile agitate. Puţine zdrenţe de luat, foarte puţine cărţi. Cuvintele îmbufnate ale mamei mele: „Dacă o să câştigi bani, trimite-mi-i prin poştă; acum cine-i ajută la teme pe fraţii tăi? O să meargă rău la şcoală din cauza ta. Dar du-te, pleacă, cui îi pasă: am ştiut dintotdeauna că te credeai mai bună decât mine şi decât toţi”. Şi apoi cuvintele ipohondre ale tatălui meu: „Mă doare pe aici pe undeva, cine ştie ce e, vino lângă tata, Lenù, că nu ştiu dacă mă mai găseşti în viaţă când te întorci”. Şi apoi cuvintele insistente ale fraţilor mei: „Dacă venim în vizită, putem să dormim cu tine, putem să mâncăm cu tine?” Şi apoi Pasquale care mi-a zis: „Fii atentă unde te poartă tot

învăţatul ăsta, Lenù. Nu uita cine eşti şi de ce parte stai”. Şi apoi Carmen, care nu putea să treacă peste moartea mamei ei şi era fragilă, mi-a făcut un semn de salut şi a început să plângă. Şi apoi Alfonso, care a rămas cu gura căscată şi a şoptit: „Ştiam că o să continui să studiezi”. Şi apoi Antonio, care în loc să fie atent la ce spuneam despre locul unde mă duceam şi despre faptul că mă duceam să învăţ, mi-a repetat de mai multe ori: „Acum mă simt chiar bine, Lenù, mi-a trecut tot, armata îmi făcea rău”. Şi apoi Enzo, care s-a limitat la a-mi întinde mâna şi a mi-o strânge atât de tare, că mi-a rămas amorţită zile în şir. Şi, în fine, Ada, care m-a întrebat doar: „I-ai spus Lilei, ei, i-ai spus?” şi a zâmbit şi a insistat: „Spune-i, astfel plesneşte”.

Mi-am imaginat că Lila aflase deja de la Alfonso, de la Carmen, de la soţul el însuşi, căruia cu siguranţă îi spusese Ada, că urma să plec la Pisa. Dacă n-a venit să mă felicite, m-am gândit, probabil că, într-adevăr, vestea a deranjat-o. Pe de altă parte, admiţând că nu ştia nimic, să mă duc înadins să-i spun, când de mai bine de un an abia ne salutam, mi s-a părut deplasat. Nu voiam să-i trântesc în faţă un noroc pe care ea nu-l avusese. Am dat uitării problema, deci, şi m-am dedicat ultimelor chestiuni înainte de plecare. I-am scris Nellei ca să-i dau vestea şi să-i cer adresa învăţătoarei Oliviero, pe care voiam s-o anunţ ce mi se întâmplase. I-am făcut o vizită unui văr de-al tatei, care-mi promisese o valiză veche de-a lui. Am dat o tură pe la câteva case unde predasem şi de unde aveam de încasat ultimii bani.

Mi s-a părut o ocazie ca să-mi iau un fel de adio de la Napoli. Am traversat strada Garibaldi, am urcat pe Tribunali, din piaţa Dante am luat un autobuz. Am urcat la Vomero, mai întâi pe strada Scarlatti, apoi pe Santarella. Apoi am coborât cu telefericul în piaţa Amedeo. Mamele elevilor mei m-au primit cu amărăciune, în câteva cazuri cu multă afecţiune. Împreună cu banii mi s-a oferit o cafea şi aproape întotdeauna un cadouaş. Când tura s-a încheiat, mi-am dat seama că sunt aproape de Piaţa Martirilor.

Am apucat-o pe strada Filangieri, neştiind exact ce să fac. Mi-a revenit în minte inaugurarea magazinului de pantofi, Lila îmbrăcată ca o mare doamnă şi neliniştea care o cuprinsese că nu se schimbase cu adevărat, că nu are aceeaşi fineţe a fetelor din cartierul acela. Eu, în schimb, m-am gândit, m-am schimbat

cu adevărat. Am pe mine tot aceleaşi zdrenţe, dar am luat diploma de liceu şi sunt pe cale să merg să studiez la Pisa. M-am schimbat nu în aparenţă, ci în profunzime. Aparenţa va veni curând şi nu va mai fi aparenţă.

M-am simţit bucuroasă de acel gând, de acea constatare. M-am oprit în faţa vitrinei unui optician, am studiat ramele. Da, va trebui să-mi schimb ochelarii, cei pe care-i am îmi acoperă faţa, am nevoie de o ramă mai lejeră. Am detectat una rotundă, cercuri mari şi subţiri. Să-mi prind părul. Să învăţ să mă machiez. Am părăsit vitrina şi am ajuns în Piaţa Martirilor.

Multe magazine la ora aceea aveau storul tras pe jumătate, al fraţilor Solara era coborât trei sferturi. M-am uitat înăuntru. Ce ştiam despre noile obiceiuri ale Lilei? Nimic. De când muncea în mezelăria nouă, nu se întorcea acasă la prânz, deşi casa era la câţiva paşi. Rămânea în magazin să mănânce ceva cu Carmen sau să pălăvrăgim împreună când treceam pe la ea după şcoală. Acum, că muncea în Piaţa Martirilor, era şi mai greu de crezut că se întorcea acasă pentru prânz, un efort inutil, dincolo de faptul că timpul pe care îl avea la dispoziţie era insuficient. Poate era într-un bar, poate la plimbare pe malul mării în compania vânzătoarei pe care sigur o avea. Sau poate se odihnea înăuntru. Am bătut în stor cu palma. Niciun răspuns. Am bătut din nou. Nimic. Am strigat, am auzit paşi înăuntru, vocea Lilei a întrebat:

— Cine e?

— Elena.

— Lenù, am auzit-o exclamând.

A ridicat storul, mi-a apărut în faţă. Era destul de mult de când n-o mai văzusem nici măcar de departe şi mi s-a părut schimbată. Purta cămaşă albă şi o fustă strâmtă albastră, era coafată, machiată cu aceeaşi grijă. Dar faţa parcă i se lăţise şi aplatizase, tot corpul ei mi s-a părut mai lat şi mai plat. M-a tras înăuntru, a coborât din nou storul. Spaţiul, fastuos iluminat, era complet schimbat, părea într-adevăr nu un magazin de pantofi, ci un salon. A spus cu atâta sinceritate, că am crezut-o:

— Ce lucru frumos ţi s-a întâmplat, Lenù, şi ce bucuroasă sunt că ai venit să mă saluţi.

Ştia de Pisa, bineînţeles. M-a îmbrăţişat cu putere, m-a sărutat pe obraji, i s-au umplut ochii de lacrimi şi a repetat:

— Sunt chiar bucuroasă.

Apoi a strigat, întoarsă spre uşa de la baie:

— Vino, Nino, poţi să ieşi, e Lenuccia.

Mi s-a tăiat răsuflarea. Uşa s-a deschis şi Nino a apărut într-adevăr, cu atitudinea lui obişnuită cu capul plecat, mâinile în buzunare. Dar era tras la faţă din cauza încordării.

— Bună, a murmurat.

N-am ştiut ce să spun şi i-am întins mâna. El mi-a strâns-o fără vlagă. Lila, între timp, a început să-mi povestească multe lucruri importante în câteva fraze: se vedeau pe ascuns de aproape un an; hotărâse, pentru binele meu, să nu mă implice şi mai mult într-o încurcătură care, dacă era descoperită, mi-ar fi provocat şi mie necazuri; era însărcinată în două luni, urma să-i mărturisească totul lui Stefano, voia să-l părăsească.

82.

Lila a vorbit pe un ton care-mi era foarte cunoscut, cel hotărât, se străduia să alunge orice emoţie şi se limita aproape cu dispreţ să reunească rapid fapte şi atitudini, ca şi cum s-ar fi temut că dacă şi-ar fi îngăduit să-i tremure vocea sau buza de jos, toate lucrurile şi-ar fi pierdut conturul şi s-ar fi revărsat, târând-o şi pe ea odată cu ele. Nino a stat pe canapea cu capul plecat, făcând cel mult câteva semne de aprobare. Se ţineau de mână.

A spus că acea perioadă a întâlnirile lor, foarte angoasante, acolo în magazin, se încheiase în momentul în care făcuse analiza urinei şi descoperise sarcina. Acum ea şi Nino aveau nevoie de o casă a lor, de o viaţă a lor. Voia să împartă cu el prieteni, cărţi, conferinţe, cinema, teatru, muzică.

— Nu mai suport, a spus, să trăim separat.

Ascunsese undeva nişte bani şi negocia pentru un mic apartament în Campi Flegrei, douăzeci de mii de lire pe lună. Se vor piti acolo, aşteptând naşterea copilului.

Cum? Fără un loc de muncă? Cu Nino care trebuia să studieze? N-am putut să mă controlez şi am spus:

— De ce e nevoie să-l părăseşti pe Stefano? Te pricepi să spui minciuni, i-ai spus multe, poţi foarte bine să continui s-o faci.

M-a privit cu ochii mijiţi. Am văzut că percepuse cu claritate

sarcasmul, ranchiuna, chiar şi dispreţul pe care acele cuvinte îl conţineau în spatele aparenţei de sfat prietenesc. Îşi dăduse seama, în plus, că Nino ridicase brusc capul, deschisese gura de parcă ar fi voit să spună ceva, dar se abţinuse ca să evite discuţii. A replicat:

— Să spun minciuni mi-a folosit ca să nu fiu omorâtă. Dar acum prefer să fiu ucisă decât să continui aşa.

Când i-am salutat urându-le tot binele, am sperat pentru binele *meu* să nu-i mai revăd.

83.

Anii de la Şcoala Normală au fost importanţi, dar nu pentru povestea prieteniei noastre. Am ajuns la colegiu plină de timidităţi şi de stângăcii. Mi-am dat seama imediat că vorbeam o italiană din cărţi care uneori friza ridicolul, mai ales când, în toiul unei propoziţii prea îngrijite, îmi lipsea un cuvânt şi umpleam golul italienizând un termen dialectal: mă străduiam să mă corectez. Nu ştiam mai nimic despre codul bunelor maniere, vorbeam foarte tare, mestecam plescăind: mi-am dat seama de stânjeneala celorlalţi şi am încercat să mă controlez. În nerăbdarea de a mă arăta sociabilă, întrerupeam conversaţii, mă pronunţam în legătură cu fapte care nu mă priveau, asumam atitudini prea intime: am încercat să fiu amabilă, dar distantă. Odată, o fată din Roma, la o întrebare despre un mai ştiu ce, a răspuns imitându-mă şi au râs toate. M-am simţit jignită, dar am reacţionat râzând, scoţând în evidenţă accentul meu ca şi cum ar fi fost o bucurie să fac mişto de mine de una singură.

În primele săptămâni am luptat cu dorinţa de a mă întoarce acasă, ascunzându-mă în bârlogul obişnuitei mele modestii blânde. Dar tocmai datorită acestei trăsături am început să mă remarc şi, încet, încet, să plac. Le-am plăcut studentelor, studenţilor, oamenilor de serviciu, profesorilor şi, aparent, fără efort. În realitate, mă străduiam mult. Am învăţat să-mi controlez vocea şi gesturile. Am asimilat o serie de reguli de comportament scrise şi nescrise. Mi-am ţinut sub control cât am putut accentul napolitan. Am reuşit să demonstrez că eram

bună şi demnă de stimă, dar fără aroganţă, mereu autoironică în legătură cu ignoranţa mea, prefăcându-mă surprinsă eu însămi de rezultatele bune. Am evitat, în special, să-mi fac duşmani. Când vreuna dintre fete se arăta ostilă faţă de mine, îmi concentram atenţia asupra ei, eram cordială şi totodată discretă, serviabilă, dar sobră şi nu-mi schimbam atitudinea nici măcar când se îmblânzea şi era ea cea care mă căuta. La fel făceam cu profesorii. Bineînţeles, cu ei mă purtam cu mai multă prudenţă, dar obiectivul era acelaşi: să câştig apreciere, simpatie şi afecţiune. Mă învârteam în jurul celor mai antipatici, mai austeri, cu zâmbete senine şi un aer devotat.

Am dat examenele cu regularitate, învăţând cu aceeaşi disciplină nemiloasă. Mă teroriza gândul de a avea rezultate proaste şi de a pierde ceea ce mi se păruse imediat, în ciuda dificultăţilor, paradisul pe pământ: un spaţiu al meu, un pat al meu, un birou al meu, un scaun al meu, cărţi cărţi cărţi, un oraş aflat la antipodul cartierului şi oraşului Napoli, în jur numai oameni care studiau şi care erau dispuşi să vorbească despre ce studiau. Am învăţat cu o asemenea asiduitate, că niciun profesor nu mi-a dat niciodată mai puţin de 10 şi, în decurs de un an, am devenit una dintre acele studente considerate promiţătoare, care saluta cu respect şi căreia îi puteai răspunde cordial.

Au fost doar două momente dificile şi ambele în primele luni. Fata din Roma care făcuse mişto de mine din cauza accentului meu m-a agresat, într-o dimineaţă, urlând la mine în prezenţa altor studente că îi dispăruseră bani din geantă şi că ori i-i dădeam înapoi imediat, ori mă denunţa la directoare. Am înţeles că nu puteam reacţiona cu un zâmbet conciliant. I-am tras o palmă foarte puternică şi am revărsat asupra ei un şuvoi de jigniri în dialect. S-au speriat toate. Eram considerată o persoană mereu supusă şi reacţia mea le-a dezorientat. Fata din Roma a rămas fără cuvinte, şi-a tamponat nasul din care picura sânge şi o prietenă de-a ei a însoţit-o la baie. La câteva ore după m-au căutat amândouă şi cea care mă acuzase că sunt o hoaţă şi-a cerut scuze, îşi găsise banii. Am îmbrăţişat-o, am spus că scuzele ei mi se păreau sincere şi chiar credeam asta. Eu fusesem crescută în aşa fel încât, chiar dacă aş fi greşit cu ceva, nu mi-aş fi cerut niciodată scuze.

Cealaltă problemă gravă a apărut în preajma petrecerii de

inaugurare care urmă să aibă loc înainte de vacanţa de Crăciun. Era un fel de bal al debutantelor la care, în fond, nu puteam să nu particip. Printre fete nu se vorbea despre altceva: veneau toţi băieţii din Piaţa Cavalerilor, era un moment important de socializare între fete şi băieţi. Eu nu aveam nimic de îmbrăcat. A fost frig în toamna aceea, a nins mult şi ninsoarea m-a încântat. Dar apoi am descoperit cât putea deveni de enervant gerul pe străzi, mâinile fără mănuşi care deveneau inerte, picioarele cu degerături. Garderoba mea era compusă din două rochii de iarnă făcute de mama cu câţiva ani în urmă, dintr-un palton ponosit moştenit de la o mătuşă, dintr-o mare eşarfa albastră pe care mi-o făcusem eu însămi, dintr-o singură pereche de pantofi cu toc mediu, pingeliţi de mai multe ori. Aveam deja câteva probleme serioase, în legătură cu petrecerea aceea nu ştiam cum să mă port. Să le întreb pe colegele mele? Mare parte dintre ele îşi făceau o rochie special pentru ocazia aceea şi era probabil că printre rochiile lor de zi cu zi aveau măcar una cu care aş fi putut face impresie bună. Dar după experienţele cu Lila, nu puteam suporta ideea de a proba rochiile altora şi de a descoperi că nu-mi veneau bine. Atunci să mă prefac că mă îmbolnăvesc? Înclinam pentru această soluţie, dar mă deprima: să fiu sănătoasă, să mor de dorinţa de a părea o Nataşa la bal cu prinţul Andrei sau cu Kuraghin şi să stau, în schimb, singură, cu ochii ţintă în tavan în timp ce ajungea până la mine ecoul muzicii, zumzetul vocilor, râsetele. Am făcut, în cele din urmă, o alegere probabil umilitoare, dar pe care eram sigură că n-aş fi regretat-o: mi-am spălat părul, mi l-am strâns, mi-am dat cu puţin ruj şi m-am îmbrăcat cu una din cele două rochii ale mele, cea a cărei singură calitate era faptul că era albastru-închis.

M-am dus la petrecere şi la început m-am simţit stânjenită. Dar îmbrăcămintea mea avea meritul de a nu provoca invidii, dimpotrivă, de a genera sentimente de vinovăţie care încurajau solidaritatea. În realitate, multe cunoscute binevoitoare mi-au ţinut companie şi băieţii m-au luat adesea la dans. Am uitat cum eram îmbrăcată, chiar şi starea pantofilor mei. În plus, chiar în seara aceea l-am cunoscut pe Franco Mari, un băiat urâţel, dar foarte amuzant, cu o inteligenţă promptă, obraznic şi mână spartă, cu un an mai mare decât mine. Era dintr-o familie foarte înstărită din Reggio Emilia, militant comunist, dar critic faţă de tendinţele social-democratice ale partidului său. Cu el am

petrecut fericit mare parte din foarte puţinul meu timp liber. Mi-a dăruit de toate: rochii, pantofi, un palton nou, ochelarii care mi-au redat ochii şi întregul chip, cărţi de cultură politică, care era cultura la care ţinea cel mai mult. Am învăţat de la el lucruri oribile despre stalinism şi m-a îndemnat să citesc cărţile lui Troţki, graţie cărora îşi formase o sensibilitate antistalinistă şi convingerea că în URSS nu existau nici socialismul şi, cu atât mai puţin, nici comunismul: revoluţia se întrerupsese şi trebuia repornită.

Am făcut pe cheltuiala lui şi prima mea călătorie în străinătate. Am mers la Paris, la un colocviu al tinerilor comunişti din toată Europa. Dar am văzut puţin din Paris, am petrecut tot timpul în spaţii pline de fum. Din oraş am rămas cu impresia străzilor mult mai colorate decât cele din Napoli şi Pisa, sunetul enervant al sirenelor poliţiei şi uimirea cauzată de răspândita prezenţă a negrilor atât pe străzi, cât şi în sălile în care Franco a avut o lungă intervenţie în franceză, foarte aplaudată. Când i-am povestit lui Pasquale despre acea experienţă politică a mea, nu i-a venit să creadă că eu – *tocmai tu*, a spus – făcusem aşa ceva. Apoi a tăcut stânjenit când i-am expus lecturile mele, declarându-mă filotroţkistă.

De la Franco am căpătat şi multe obiceiuri care au fost ulterior întărite de sugestiile şi de discursurile anumitor profesori: să folosesc verbul „a studia” chiar dacă citeam cărţi ştiinţifico-fantastice; să fac fişe foarte detaliate pentru orice text studiat; să mă entuziasmez de fiecare dată când dădeam peste pasaje în care erau bine povestite efectele inegalităţii sociale. El ţinea mult la ceea ce numea reeducarea mea şi eu m-am lăsat reeducată cu plăcere. Dar, cu mare tristeţe, n-am reuşit să mă îndrăgostesc. Am ţinut la el, am ţinut la corpul lui agitat, dar nu l-am simţit niciodată necesar. Puţinul pe care-l simţeam s-a epuizat în scurt timp când a pierdut locul la Şcoala Normală: la un examen a luat 4 şi a fost dat afară. Ne-am scris câteva luni. A încercat să revină, a spus că o făcea doar ca să fie alături de mine. L-am încurajat să susţină un nou examen, dar a picat. Ne-am mai scris de câteva ori, apoi destulă vreme n-am mai ştiut nimic de el.

84.

Asta, grosso modo, e ce mi s-a întâmplat la Pisa de la sfârşitul anului 1963 până la sfârşitul anului 1965. Ce uşor e să povestesc despre mine fără Lila: timpul se linişteşte şi faptele demne de atenţie curg de-a lungul firului anilor ca nişte valize pe banda unui aeroport; le iei, le pui pe pagină şi gata.

Mai complicat e de povestit ce, în aceiaşi ani, i s-a întâmplat ei. Banda atunci încetineşte, accelerează, coteşte brusc, iese de pe şine. Valizele cad, se deschid, conţinutul lor se împrăştie ici şi colo. Lucrurile noastre se amestecă şi, pentru a le strânge, sunt constrânsă să revin la povestirea care mă priveşte (şi care totuşi îmi venise fără impedimente) extinzând fraze care acum îmi sună prea concise. De exemplu, dacă Lila s-ar fi dus la Şcoala Normală în locul meu, ar fi fost la fel de supusă? În ce măsură m-a influenţat comportamentul ei când i-am tras o palmă fetei de la Roma? Cum a reuşit – chiar şi de la distanţă – să mănture blândeţea mea artificială, cât din determinarea necesară am avut de la ea, până în ce punct mi-a dictat chiar şi jignirile? Şi când, foarte înspăimântată şi scrupuloasă, îl târâm în cameră pe Franco, de la cine-mi venea îndrăzneala, dacă nu de la exemplul ei? Şi sentimentul de nemulţumire, când îmi dădeam seama că nu-l iubeam, când constatam frigiditatea mea emoţională, de unde iradia, dacă nu, prin comparaţie, din capacitatea de a iubi pe care o demonstrase şi o demonstra în continuare?

Da, Lila e cea care face greoaie scriitura. Viaţa mea mă îndeamnă să-mi imaginez cum ar fi fost a ei dacă ar fi avut parte de ce am avut eu parte, cum ar fi folosit ea norocul meu. Şi viaţa ei îşi face apariţia încontinuu în viaţa mea, în cuvintele pe care le-am pronunţat, în care există adesea un ecou al cuvintelor ei, în gestul specific care e o reintegrare a unuia dintre gesturile ei, în *mai puţin*-ul meu care e astfel din cauza unui *mai mult* al ei, în *mai multul* meu care e forţarea *mai puţin*-ului ei. Fără să mai luăm în calcul ce n-a zis niciodată, dar m-a lăsat să intuiesc, ceea ce nu ştiam şi apoi am citit în caietele ei. Astfel, povestirea faptelor trebuie să încheie socotelile cu filtre, amânări, adevăruri parţiale, jumătăţi de minciună: rezultă o istovitoare măsurare a timpului trecut bazată în întregime pe metrul nesigur al cuvintelor.

Trebuie să recunosc, de exemplu, că despre suferinţele Lilei mi-a scăpat totul. Pentru că-l avea pe Nino, pentru că prin vicleniile ei secrete rămăsese însărcinată cu el şi nu cu Stefano, pentru că din iubire era pe punctul de a face un gest de neconceput în mediul în care crescuserăm – să-şi părăsească soţul, să renunţe la bunăstarea recent dobândită, să rişte să fie omorâtă împreună cu amantul şi cu copilul pe care-l purta în pântece –, am considerat-o fericită cu acea fericire vijelioasă a romanelor, a filmelor şi a benzilor desenate, singura care la acea vreme mă interesa cu adevărat. Nu fericirea conjugală, ci fericirea pasiunii, o confuzie furibundă de rău şi de bine care i se întâmplase ei, şi nu mie.

Mă înşelam. Acum mă întorc la momentul în care Stefano ne-a luat din Ischia şi ştiu cu certitudine că încă din clipa în care vaporetul s-a îndepărtat de mai şi Lila şi-a dat seama că nu-l va mai găsi pe Nino dimineaţa aşteptând-o pe plajă, că nu va mai dezbate, vorbi, şuşoti cu el, că nu vor mai înota împreună, că nu se vor mai săruta şi îmbrăţişa şi iubi, pe ea a marcat-o violent suferinţa. În decursul a câteva zile întreaga ei viaţă de doamnă Carracci – echilibru şi dezechilibru, strategii, bătălii, războaie şi alianţe, enervări cu furnizorii şi cu clientela, meşteşugul înşelătoriei la cântar, silinţa de a face să se înmulţească banii în sertarul casei de marcat – s-a dematerializat, a pierdut adevărul. A devenit concret şi adevărat doar Nino, iar ea care-l voia, care-l dorea zi şi noapte, care se agăţa de soţ în întunericul dormitorului lor ca să uite de celălalt şi numai pentru câteva minute. Un segment urât de timp. Tocmai în acele minute simţea mai puternic nevoia de a-l avea şi într-un mod atât de limpede, cu o asemenea precizie de detalii, încât îl respingea pe Stefano ca pe un necunoscut şi se refugia într-un colţ al patului plângând şi urlând înjurături sau dădea fuga în baie şi se închidea cu cheia.

85.

Într-un prim moment s-a gândit să se furişeze afară noaptea şi să se întoarcă la Forio, dar a înţeles că soţul ar fi găsit-o imediat. Atunci s-a gândit să-l întrebe pe Alfonso dacă Marisa

ştia când se va întoarce fratele de la Ischia, dar s-a temut că acesta îi va spune lui Stefano de întrebarea aceea şi a lăsat-o baltă. A găsit în cartea de telefon numărul familiei Sarratore şi a sunat. A răspuns Donato. Ea a spus că era o prietenă de-a lui Nino, el i-a retezat vorba cu o voce arţăgoasă şi a închis. Disperată, a revenit la ideea de a se îmbarca şi era pe punctul de a se decide, când, într-o după-amiază de început de septembrie, Nino a apărut în pragul mezelăriei aglomerate, cu barba mare şi complet beat.

Lila a oprit-o pe Carmen care deja sărise ca arsă să-l alunge pe băiatul dezorientat, pe care-l credea un necunoscut ieşit din minţi.

— Mă ocup eu, i-a spus şi l-a târât de acolo, cu gesturi precise, voce rece. S-a bazat pe certitudinea că pe fiul lui Sarratore Carmen Peluso nu-l recunoscuse, pentru că era foarte diferit de copilul care frecventase împreună cu ele clasele primare.

A acţionat în grabă. Dacă o vedeai, părea aceeaşi femeie care ştie să rezolve orice problemă. În realitate, nu mai ştia unde se afla. Păliseră pereţii încărcaţi de mărfuri, strada pierduse orice definiţie, se dizolvaseră faţadele palide ale blocurilor noi şi mai ales nu simţea pericolul pe care-l risca. Nino Nino Nino: simţea numai bucuria şi dorinţa. El era în faţa ei, din nou, în sfârşit, şi pe faţa lui se citea faptul că suferise şi suferea şi o căutase şi o voia, astfel că încerca să o ia în braţe, să o sărute pe stradă.

L-a târât acasă la ea, i s-a părut locul cel mai sigur. Trecători? N-a văzut. Vecini de casă? N-a văzut. Au început să facă dragoste imediat ce ea a închis uşa apartamentului în urma ei. Nu-şi făcea niciun scrupul. Simţea doar o dorinţă de a-l avea pe Nino, imediat, de a-l ţine, de a-l păstra. Acea nevoie nu s-a atenuat nici măcar când s-au liniştit. Cartierul, vecinătatea, mezelăria, străzile, zgomotele căii ferate, Stefano, Carmen aşteptând poate neliniştită au revenit încet, dar numai ca obiecte care trebuie puse la loc, care să nu devină piedici şi care trebuiau stivuite de-a valma astfel încât să nu cadă pe neaşteptate.

Nino i-a reproşat că plecase fără măcar să-l anunţe, a îmbrăţişat-o, a dorit-o din nou. I-a cerut să plece imediat, împreună, dar nu ştia să spună unde. Ea îi răspundea da, da, da şi îi împărtăşea total nebunia, chiar dacă, spre deosebire de el,

simţea timpul, secundele şi minutele reale care, odată cu trecerea lor, sporeau riscul de a fi prinşi. De aceea, abandonată împreună cu el pe podea, se uita la lustra care atârna din tavan chiar deasupra lor ca o ameninţare. Până atunci singura ei preocupare fusese să-l aibă pe Nino imediat. După aceea totul se putea prăbuşi. Acum se gândea însă la cum să-l ţină strâns lângă ea fără ca lustra să se desprindă de tavan, fără ca podeaua să se rupă şi el să cadă pentru totdeauna de o parte şi ea de cealaltă.

— Du-te.

— Nu.

— Eşti nebun.

— Da.

— Te rog, te implor, pleacă.

L-a convins. A aşteptat să-i spună ceva Carmen, ca vecinii să bârfească, ca Stefano să se întoarcă de la mezelărie şi s-o bată. Nu s-a întâmplat nimic din toate astea, s-a simţit uşurată. I-a mărit leafa lui Carmen, a devenit afectuoasă cu soţul, a inventat scuze ca să poată să-l întâlnească pe Nino pe ascuns.

86.

La început cea mai mare problemă n-au fost bârfele care să distrugă totul, ci el, băiatul iubit. Nu-l interesa altceva decât s-o înşface, s-o sărute, s-o muşte, s-o penetreze. Părea că vrea să trăiască toată viaţa cu gura peste gura ei, în corpul ei. Şi nu suporta despărţirile, îl speriau, se temea ca ea să nu dispară din nou. De aceea se ameţea cu alcool, nu învăţa, fuma încontinuu. Părea că pentru el nu mai exista altă problemă pe lume în afara lor şi, dacă recurgea la cuvinte, o făcea doar ca să-i strige gelozia lui, ca să-i spună în mod obsesiv cât îi era de insuportabil că ea trăieşte în continuare cu soţul.

— Eu am lăsat totul, murmură epuizat, şi tu, în schimb, nu vrei să laşi nimic.

— Ce te gândeşti să faci? îl întreba ea atunci.

Nino amuţea, dezorientat de întrebare, sau se înfuria ca şi cum starea lucrurilor l-ar fi jignit. Spunea disperat:

— Tu nu mă mai vrei.

Lila, în schimb, îl voia, îl voia iarăşi şi iarăşi, dar mai voia şi altceva şi încă imediat. Voia ca el să-şi reia studiul, voia să-i stimuleze mintea, aşa cum se întâmplase în perioada de la Ischia. Copila ieşită din comun din clasele primare, fetiţa care o fermecase pe învăţătoarea Oliviero, cea care scrisese *Fata blu* reapăruse şi, cu o nouă energie, era cuprinsă de o dorinţă de nestăpânit. Nino o găsise pe fundul întunericului total în care ajunsese şi o ridicase la lumină. Fetiţa aceea acum insista ca el să redevină tânărul studios dinainte şi să o facă să crească până când va avea forţa să o alunge pe doamna Carracci. Lucru care, încet, încet, i-a reuşit.

Nu ştiu ce s-a întâmplat: Nino a intuit, probabil, că pentru a nu o pierde trebuia să fie din nou ceva mai mult decât un amant nerăbdător. Sau poate că nu, poate pur şi simplu a simţit că pasiunea îl secătuia. Cert e că şi-a reluat studiile. Şi Lila la început a fost bucuroasă: el, încet, încet, şi-a revenit, a redevenit cum îl cunoscuse la Ischia, lucru care i l-a făcut şi mai necesar. L-a recăpătat nu doar pe Nino, dar şi puţin din cuvintele lui, din ideile lui. El citea Smith nemulţumit, încerca să facă asta şi ea; el citea Joyce încă şi mai nemulţumit, încerca să o facă şi ea. A cumpărat cărţile despre care îi vorbea atunci când reuşeau să se vadă. Voia să discute despre ele şi nu găsea niciodată calea.

Carmen, tot mai dezorientată, nu înţelegea ce avea de făcut Lila când, acum cu o scuză, altă dată cu alta, lipsea câteva ore. O observa încruntată în timp ce, şi în momentele de aglomeraţie din mezelărie, îi lăsa povara clientelor şi părea că nu vede şi nu aude nimic, atât era de cufundată într-o carte sau scriind în caietele ei. Trebuia să-i spună:

— Lina, te rog, mă ajuţi?

Abia atunci ea ridica ochii, îşi trecea vârful degetelor peste buze şi spunea da.

În ce-l priveşte pe Stefano, oscila mereu între stări nervoase şi docilitate. În timp ce el se certa cu cumnatul, cu socrul, cu fraţii Solara şi se întrista pentru că nu apăreau copiii în ciuda băilor la mare, soţia sa vorbea ironic despre marea zăpăceală cu pantofii şi se izola până noaptea târziu în romane, reviste şi ziare: îi revenise acea manie, ca şi cum viaţa reală n-o mai interesa. O observa, nu înţelegea sau nu avea timpul şi cheful să înţeleagă. După Ischia, o parte din el, cea mai agresivă, când

avea de-a face fie cu refuzul ei, fie cu înstrăinarea paşnică, îi îmboldea să aibă loc o nouă confruntare ca să se lămurească definitiv. Dar o altă parte, mai prudentă, poate temătoare, o oprea pe prima, se prefăcea că nu e nimic, se gândea: mai bine aşa decât când te scoate din sărite. Şi Lila, care îi citise acel gând, căuta să-l facă să-i persiste în minte. Seara, când amândoi se întorceau acasă de la muncă, îl trata pe soţ fără ostilitate. Dar după cină şi pălăvrăgeli se retrăgea prudent în lectură, un spaţiu mental care lui îi era inaccesibil, era locuit numai de ea şi de Nino.

Ce a devenit pentru ea băiatul acela în acea perioadă? O dorinţă sexuală de nestăpânit care o ţinea într-o permanentă stare de fantezie erotică; o înflăcărare a minţii care voia să fie la înălţimea minţii lui; mai ales un plan abstract de cuplu secret, închis într-un fel de refugiu care trebuia să fie pe jumătate colibă pentru două inimi, jumătate laborator de idei despre complexitatea lumii, cu el prezent şi activ şi ea o umbră lipită de călcâiele lui, sfătuitoare prudentă, colaboratoare devotată. În puţinele dăţi când reuşeau să stea împreună nu pentru câteva minute, ci pentru o oră, ora aceea se transforma într-un flux nesecat de schimburi sexuale şi verbale, o stare de bine totală care în momentul despărţirii făcea insuportabilă întoarcerea la mezelăria şi în patul lui Stefano.

— Nu mai suport.

— Nici eu.

— Ce facem?

— Nu ştiu.

— Vreau să stau cu tine mereu.

Sau cel puţin, adăuga ea, câteva ore în fiecare zi.

Dar cum să-şi decupeze un timp constant, fără să rişte?

Să-l vadă pe Nino acasă era foarte periculos, să-l vadă pe stradă şi mai periculos. Fără să mai pună la socoteală că uneori Stefano suna la mezelărie şi ea nu era şi era obositor să dea de fiecare dată o explicaţie plauzibilă. Astfel, prinsă între nerăbdările lui Nino şi protestele soţului, în loc să-şi recapete sentimentul realităţii şi să-şi dea seama că se găsea într-o situaţie fără ieşire, Lila a început să se poarte ca şi cum lumea reală ar fi un fundal sau o tablă de şah. Şi ar fi fost de ajuns să muţi un decor pictat, să muţi câţiva pioni şi iată că jocul, singurul lucru care conta cu adevărat, jocul *ei, jocul lor*, putea fi

jucat în continuare. În ce priveşte viitorul, viitorul a devenit a doua zi şi apoi următoarea şi apoi iarăşi următoarea. Imagini neaşteptate de măcel şi de sânge, foarte prezente în caietele ei. Nu scria niciodată *o să mor ucisă*, dar nota întâmplări de cronică neagră, uneori le reinventa. Erau poveşti despre femei omorâte, insista asupra îndârjirii asasinului, asupra sângelui răspândit peste tot. Şi punea acolo detaliile pe care ziarele nu le relatau: ochi scoşi din orbite, răni provocate de cuţit la gât sau la organele interne, lama care trecea prin mamelă, sfârcuri tăiate, pântecele despicat de la buric în jos, lama care răzuia organele genitale. Voia parcă să-i răpească morţii violente puterile reducând-o la cuvinte, la o schemă guvernabilă.

87.

În acel joc cu posibile rezultate mortale s-a băgat Lila în confruntarea dintre fratele ei, soţul ei şi fraţii Solara. A folosit convingerea lui Michele că ea era persoana potrivită să gestioneze magazinul din Piaţa Martirilor. A încetat brusc să-i spună nu şi, după o negociere arţăgoasă graţie căreia a obţinut o autonomie absolută şi o plată săptămânală destul de însemnată, ca şi cum n-ar fi fost doamna Carracci, a acceptat să se ducă să muncească în magazinul de pantofi. Nu i-a păsat de fratele ei, care se simţea ameninţat de noua marcă Solara şi vedea acea mişcare a ei ca pe o trădare; şi nici de soţul ei, care iniţial s-a înfuriat, a ameninţat-o, apoi a împins-o la complicate medieri în numele lui cu cei doi fraţi în privinţa împrumuturilor mamei lor. A ignorat şi cuvinţelele mieroase ale lui Michele, care-i dădea încontinuu târcoale ca să supravegheze, fără s-o arate, reorganizarea magazinului şi care insista, între timp, să primească noi modele de pantofi direct de la ea, trecând peste Rino şi Stefano.

Lila intuise de ceva vreme că fratele şi tatăl ei vor fi alungaţi, că fraţii Solara îşi vor însuşi totul, că Stefano se va ţine la suprafaţă numai devenind tot mai dependent de afacerile lor ilegale. Dar dacă înainte perspectiva aceea o indigna, acum scria în însemnările ei că treaba o lăsa complet indiferentă. Desigur, o întrista Rino, îi părea rău că rolul lui de patronaş era

deja în declin, mai ales acum, că se căsătorise şi avea un copil. Dar toate legăturile din trecut deveniseră în ochii ei de mică valoare, puterea ei de a iubi luase o singură cale, fiecare gând al ei, fiecare sentiment acum îl aveau în centru pe Nino. Dacă înainte acţionase ca să-şi îmbogăţească fratele, acum acţiona doar ca să-i facă pe plac lui Nino.

Prima dată când s-a dus la magazinul din Piaţa Martirilor ca să vadă ce era de făcut acolo a izbit-o faptul că pe peretele unde fusese panoul cu fotografia ei de mireasă se afla încă pata negru-gălbuie a vâlvătaiei care o distrusese. Urma aceea a enervat-o. Nu-mi place nimic, s-a gândit, din tot ce mi s-a întâmplat şi am făcut înainte de Nino. Şi i-a venit în minte pe neaşteptate că în spaţiul acela din centrul oraşului se întâmplaseră, din motive necunoscute, momentele relevante ale războiului ei. Acolo, în seara confruntării cu tinerii de pe *via* dei Mille, hotărâse definitiv că trebuia să scape de sărăcie. Acolo regretase acea hotărâre şi desfigurase fotografia ei în rochie de mireasă şi pretinsese ca acel act de pocire să figureze în magazin ca o decoraţiune. Acolo şi-a dat seama că va pierde sarcina. Acolo, acum, se ducea de râpă activitatea cu pantofii, acaparată de fraţii Solara. Şi acolo, iată, căsnicia ei se va termina, se va descotorosi de Stefano şi de numele lui, cu tot ce i-ar fi adus el. Ce neglijenţă, i-a spus lui Michele Solara arătându-i arsura. Apoi a ieşit pe trotuar să privească leii de piatră din centrul pieţei şi i s-a făcut frică de ei.

A pus să fie vopsit totul în alb. A redeschis în toaletă, care nu avea fereastră, o uşă zidită care odată dădea într-o curte interioară şi a pus să fie instalat un ochi de geam translucid prin care să intre puţină lumină. A cumpărat două tablouri ale unui pictor pe care le văzuse într-o galerie de pe Chiatamone şi care-i plăcuseră. A angajat o vânzătoare, dar nu din cartier, ci una din Materdei care studiase să fie secretară de firmă. A obţinut ca orele în care se închidea magazinul după-amiaza, de la unu la patru, să fie pentru ea şi pentru vânzătoare ore de odihnă totală, lucru pentru care fata i-a fost mereu foarte recunoscătoare. L-a ţinut ocupat pe Michele care, deşi îi sprijinea toate inovaţiile fără s-o controleze, pretindea oricum să fie detaliat informat în legătură cu ce făcea şi cu ce cheltuia.

În cartier, până una alta, alegerea de a merge să muncească în Piaţa Martirilor a izolat-o mai mult decât era deja. O fată care

făcuse un mariaj bun şi obţinuse din nimic o viaţă înstărită, o fată frumoasă care era stăpână la ea acasă, pe proprietăţile soţului, de ce oare se dădea jos din pat dimineaţa şi rămânea departe de casă toată ziua, în centru, angajata altora, complicând viaţa lui Stefano, a soacrei care, din vina ei, trebuia să se întoarcă să trudească în mezelăria cea nouă? Pinuccia şi Gigliola mai ales, fiecare în felul ei, au aruncat asupra Lilei tot noroiul de care au fost capabile şi asta era previzibil. Mai puţin previzibil a fost faptul că Carmen, care o adora pe Lila pentru tot binele pe care i-l făcuse, cum a părăsit mezelăria, şi-a retras toată afecţiunea cum îţi retragi o mână atinsă uşor de colţii unui animal. Nu i-a plăcut trecerea bruscă de la prietenă-colaboratoare la servitoarea mamei lui Stefano. S-a simţit trădată, abandonată sorţii ei şi n-a ştiut să-şi stăpânească resentimentul. A început chiar şi să se certe cu logodnicul ei, Enzo, care nu privea cu ochi buni această înăsprire a ei, clătina din cap şi, în felul lui laconic, cu două sau trei cuvinte, mai mult decât s-o apere pe Lila, îi atribuia un fel de intangibilitate, privilegiul de a avea întotdeauna dreptate.

— Tot ce fac eu nu e bine, tot ce face ea e bine, spunea Carmen cu ranchiună.

— Cine a spus asta?

— Tu: Lina gândeşte, Lina face, Lina ştie. Şi eu? M-a lăsat aici şi a plecat? Dar bineînţeles că ea a făcut bine să plece şi eu fac rău să mă vait. E adevărat? Aşa gândeşti?

— Nu.

În ciuda răspunsului monosilabic, Carmen nu se convinsese, suferea. Intuia că Enzo era sătul de tot, chiar şi de ea, şi asta o făcea să se înfurie şi mai mult: de când îi murise tatăl, de când se întorsese din armată, băiatul făcea ce trebuia să facă, ducea aceeaşi viaţă, dar deşi era încă sub arme începuse să studieze noaptea ca să-şi ia nu se ştia ce diplomă. Acum se ferecase la el în minte să rumege ca un animal – înăuntru rumegatul, în afară tăcerea – şi Carmen nu reuşea să-l suporte, în special nu putea accepta cum se aprindea el doar dacă se vorbea de proasta aia şi începea să plângă, urlând:

— Îmi provoacă scârbă Lina, pentru că i se rupe de toţi, dar ţie îţi place asta, ştiu. Însă dacă apoi mă comport eu cum se comportă ea, îmi spargi faţa.

Ada, în schimb, de multă vreme trecuse de partea

angajatorului ei, Stefano, împotriva soţiei care-l tiraniza. Când Lila s-a dus în centru să facă pe vânzătoarea de lux, a devenit şi mai perfidă. O vorbea rău cu oricine, pe faţă, fără reticenţe, dar în special se supăra pe Antonio şi pe Pasquale. „V-a păcălit întotdeauna pe toţi, pe voi, bărbaţii”, spunea, „pentru că ştie să vă ia, e o scroafa”. Zicea chiar aşa, cu mânie, ca şi cum Antonio şi Pasquale ar fi fost reprezentanţii întregii meschinării a sexului masculin. Îşi insulta fratele care nu era de partea ei, îi urla: „Taci pentru că iei şi tu bani de la Solara, sunteţi amândoi angajaţi ai firmei şi ştiu că te laşi condus de o femeie, o ajuţi să aranjeze magazinul, ea îţi spune mută aia şi mută ailaltă şi tu te supui”. Şi mai rău făcea cu logodnicul, Pasquale, cu care se înţelegea tot mai puţin, îl ataca încontinuu şi îi spunea: „Eşti murdar tot, puţi”. El se scuza, tocmai terminase de muncit, dar Ada continua să dea în el, o făcea cu fiecare ocazie, astfel că Pasquale a cedat în privinţa Lilei pentru a avea un trai liniştit, altfel trebuia să rupă logodna; chiar dacă – trebuie spus – n-a fost doar asta: până atunci se enervase adesea atât pe logodnică, cât şi pe sora sa pentru cum uitaseră de toate beneficiile pe care le obţinuseră din ascensiunea Lilei. Dar când, într-o dimineaţă, a văzut-o pe prietena noastră în maşină cu Michele Solara care o ducea în Piaţa Martirilor, îmbrăcată ca o curvă de lux, toată boită, a recunoscut că nu putea să înţeleagă cum, fără nicio nevoie financiară reală, a putut să se vândă unui astfel de tip.

Lila, ca de obicei, nici măcar n-a acordat atenţie ostilităţii care creştea în jurul ei, ci s-a dedicat noii sale munci. Şi vânzările au avut curând o creştere neaşteptată. Magazinul a devenit un loc unde se mergea, da, la cumpărături, dar şi pentru plăcerea de a pălăvrăgi cu femeia aceea tânără şi plină de vitalitate, foarte frumoasă, cu o conversaţie rafinată, care ţinea cărţi printre pantofi, care citea acele cărţi, care oferea bomboane de ciocolată laolaltă cu vorbe inteligente. Lila nu părea că voia să le vândă pantofi Cerullo sau pantofi Solara, mai ales, soţiei sau fiicelor avocatului sau inginerului, jurnalistului de la *Il Mattino*, tânărului sau bătrânului ramolit care arunca timp şi bani la Club, ci doar să-i invite să ia loc pe divan şi pe fotolii ca să converseze de una şi de alta.

Singurul impediment era Michele. O deranja adesea cu prezenţa lui în orele de lucru şi odată i-a zis, cu tonul acela mereu ironic, mereu insinuant:

— Tu ai greşit soţul, Lina. Văzusem corect: uite ce bine te descurci cu oamenii care ne pot fi utili. Eu şi cu tine, împreună, în câţiva ani ne luăm tot oraşul Napoli şi facem cu el ce avem chef.

Atunci a încercat s-o sărute.

Ea l-a respins, el nu s-a ofensat. I-a spus relaxat:

— E bine aşa, eu ştiu să aştept.

— Aşteaptă unde vrei, dar nu aici înăuntru, i-a răspuns ea, pentru că dacă aştepţi aici, mă întorc chiar mâine la mezelărie.

Michele şi-a rărit vizitele. S-au înmulţit, în schimb, vizitele secrete ale lui Nino. El şi Lila au avut luni de zile, în magazinul din Piaţa Martirilor, în sfârşit o viaţă a lor care dura trei ore pe zi, cu excepţia duminicilor şi a sărbătorilor, zile insuportabile. Băiatul intra pe uşiţa de la toaletă, la ora unu, imediat cum vânzătoarea trăgea în jos storul pe trei sferturi şi pleca, şi o ştergea pe aceeaşi uşă la ora patru fix, înainte să se întoarcă vânzătoarea. În rarele ocazii când au fost nişte probleme – de câteva ori au venit Michele cu Gigliola şi într-un moment de tensiune deosebită a apărut chiar Stefano – Nino s-a închis în toaletă şi a şters-o pe uşa care dădea spre curte.

Cred că pentru Lila aceea a fost o tumultuoasă perioadă de probă în vederea unei existenţe fericite. Pe de o parte, continua cu devotament să interpreteze rolul tinerei doamne care dădea comerţului cu pantofi o tuşă excentrică, pe de alta, citea pentru Nino, învăţa pentru Nino, gândea pentru Nino. Şi chiar şi persoanele de o anumită importanţă cu care i se întâmpla să se împrietenească în magazin, i se păreau în special relaţii care să-l ajute pe el.

În acea etapă, Nino a publicat în *Il Mattino* un articol despre Napoli care i-a oferit o faimă discretă în mediile universitare. Eu nici măcar n-am băgat de seamă şi cu atât mai bine: dacă m-ar fi ţinut înăuntrul poveştii lor cum se întâmplase la Ischia, aş fi fost marcată atât de dur, că n-aş mai fi fost în stare să-mi revin. În special, nu mi-ar fi luat mult să înţeleg că destule rânduri din articolul acela – nu cele mai informate, ci acele câteva intuiţii care nu cereau mari cunoştinţe, ci doar o legătură-fulger între lucruri foarte depărtate între ele – erau ale Lilei şi că, mai ales, îi aparţinea tonalitatea scriiturii. Nino nu ştiuse niciodată să scrie aşa şi nici n-ar fi fost în stare de asta vreodată. Numai ea şi eu ştiam să scriem în felul acela.

88.

Apoi a aflat că e însărcinată şi a decis să pună capăt încurcăturii din Piaţa Martirilor. Într-o duminică de toamnă târzie a anului 1963 a refuzat să meargă la prânz la soacră, cum se întâmpla de obicei, şi s-a dedicat gătitului cu mult devotament. În timp ce Stefano trecea să ia prăjituri de la fraţii Solara şi ducea câteva mamei şi surorii lui pentru a fi iertat pentru dezertarea duminicală, Lila a băgat într-o valiză cumpărată pentru voiajul de nuntă nişte lenjerie intimă, câteva rochii, câteva perechi de pantofi de iarnă şi a ascuns-o în spatele uşii salonului. Apoi a spălat toate oalele pe care le murdărise, a aranjat cu grijă masa în bucătărie, a scos dintr-un sertar un cuţit pentru carne şi l-a pus pe lavoar, acoperit cu o cârpă. În fine, aşteptând ca soţul să se întoarcă, a deschis fereastra ca să iasă mirosul de gătit şi a rămas la pervaz să privească trenurile şi şinele strălucitoare. Frigul alunga căldura din apartament, dar asta n-o deranja, ci îi dădea energie.

Stefano s-a întors şi s-au aşezat la masă. Enervat pentru că renunţase la mâncarea bună a mamei sale, n-a spus niciun cuvânt de laudă pentru prânz, dar a fost mai dur ca de obicei la adresa cumnatului, Rino, şi mai afectuos ca de obicei faţă de nepot. L-a numit de mai multe ori *fiul surorii mele*, ca şi cum aportul lui Rino ar fi contat foarte puţin. Când au ajuns la prăjituri, el a mâncat trei, ea niciuna. Stefano şi-a şters cu grijă gura murdară de cremă şi i-a spus:

— Să mergem să dormim puţin.

Lila a răspuns:

— De mâine nu mă mai duc la magazin.

Stefano a înţeles imediat că după-amiaza se înrăutăţea.

— De ce?

— Pentru că nu mai am chef.

— Te-ai certat cu Michele şi Marcello?

— Nu.

— Lina, nu face tâmpenii, ştii foarte bine că eu şi fratele tău uneori ne luăm de gât cu ăia, nu complica lucrurile.

— Nu complic nimic. Dar acolo nu mă mai duc.

Stefano a tăcut şi Lila a înţeles că era alarmat şi că voia să evite problema fără s-o aprofundeze. Soţul se temea că îi va

dezvălui vreun afront din partea fraţilor Solara, o jignire impardonabilă la care, odată ce afla de ea, ar fi trebuit să reacţioneze şi să ajungă astfel la o ruptură iremediabilă. Ceea ce nu-şi putea permite.

— Bine, i-a spus când s-a hotărât să vorbească, nu te mai duce, întoarce-te la mezelărie.

Ea i-a răspuns:

— N-am chef nici de mezelărie.

Stefano a privit-o perplex.

— Vrei să stai acasă? Foarte bine. Tu ai vrut să munceşti, eu nu ţi-am cerut asta niciodată. E adevărat sau nu?

— E adevărat.

— Atunci stai acasă, mie îmi face plăcere.

— Nu vreau să stau nici acasă.

El era pe punctul să-şi piardă calmul, singurul său mod cunoscut ca să scape de nelinişte.

— Dacă nu vrei să stai nici acasă, pot să ştiu ce pula mea vrei?

Lila a răspuns:

— Vreau să plec.

— Să pleci unde?

— Nu mai vreau să stau cu tine, vreau să te părăsesc.

Stefano n-a ştiut să facă altceva decât să înceapă să râdă. Cuvintele acelea i s-au părut atât de incredibile, că pentru câteva minute a părut uşurat. A ciupit-o uşor de obraz, i-a zis cu obişnuitul lui surâs că erau soţ şi soţie şi că soţul şi soţia nu se despart, i-a promis şi că duminica următoare o va duce pe coasta amalfitană, aşa se mai relaxau puţin. Dar ea i-a răspuns calmă că n-avea sens să rămână împreună, că se înşelase încă de la început, că şi atunci când fuseseră logodiţi avusese pentru el doar puţină simpatie, că acum ştia clar că nu ţinuse niciodată la el şi că a fi întreţinută de el, a-l ajuta să facă bani, a dormi împreună erau lucruri pe care nu mai putea să le suporte. La sfârşitul acestui discurs a primit o palmă care a făcut-o să cadă de pe scaun. S-a ridicat în timp ce Stefano se năpustea s-o lovească, a alergat la lavoar, a apucat cuţitul pe care-l pusese sub cârpă. S-a întors exact când el era pe punctul s-o lovească din nou.

— Fă-o şi te ucid cum l-au ucis pe tatăl tău, i-a spus.

Stefano s-a oprit, uimit de acea amintire a destinului tatălui. A

murmurat chestii de genul: „Dar sigur, omoară-mă, fă ce vrei”. A făcut un gest de plictiseală şi l-a apucat un lung căscat, un căscat de nestăpânit, cu gura larg deschisă, care l-a lăsat cu ochii lucioşi. I-a întors spatele şi tot bombănind fraze dezlânate – „Hai, hai, ţi-am dat totul, ţi-am îngăduit totul şi tu mă răsplăteşti aşa, pe mine care te-am scos din sărăcie, care l-am îmbogăţit pe fratele tău, pe tatăl tău şi pe toată familia ta de rahat” – s-a dus la masă şi a mai mâncat o prăjitură. Apoi a ieşit din bucătărie, s-a retras în dormitor, de unde i-a strigat pe neaşteptate:

— Tu nici nu-ţi poţi imagina cât ţin la tine.

Lila a lăsat cuţitul pe lavoar, s-a gândit: nu crede că-l părăsesc; n-ar crede nici că am pe altul, nu poate. Totuşi, şi-a făcut curaj şi s-a dus în dormitor ca să-i mărturisească de Nino, ca să-i spună că era însărcinată. Dar soţul dormea, îşi trăsese brusc somnul peste el ca pe o mantie fermecată. Atunci şi-a pus paltonul, a luat valiza şi a părăsit apartamentul.

89.

Stefano a dormit toată ziua. Când s-a trezit şi şi-a dat seama că soţia nu mai era, s-a prefăcut că nu se întâmplase nimic. Se comporta aşa de când era mic, când tatăl îl teroriza doar cu prezenţa lui şi el, ca reacţie, exersase acea jumătate de zâmbet, în mişcări lente şi liniştite, într-o distanţă controlată de orice lucru al lumii înconjurătoare, ca să ţină sub supraveghere atât sperietura, cât şi dorinţa de a-i deschide pieptul cu mâinile şi a i-l desface, de a-i smulge inima.

A ieşit pe seară şi a făcut un lucru îndrăzneţ: s-a dus sub ferestrele Adei, vânzătoarea lui, şi chiar dacă ştia că era probabil la cinema sau în vreo altă parte cu Pasquale, a strigat-o, a strigat-o de mai multe ori. Ada a apărut la fereastră, fericită şi alarmată deopotrivă. Rămăsese acasă pentru că Melina bătea câmpii mai mult ca de obicei şi Antonio, de când muncea pentru fraţii Solara, era mereu plecat, nu avea un program fix. Dar logodnicul ei îi ţinea companie. Stefano a urcat oricum şi, fără să vorbească despre Lila, a petrecut seara în casa Cappuccio, pălăvrăgind despre politică cu Pasquale şi despre mezelărie cu Ada. Când s-a întors acasă, s-a prefăcut că Lila se dusese la

părinţi şi, înainte să se bage în pat, s-a bărbierit cu grijă. A dormit profund toată noaptea.

Necazurile au început a doua zi. Vânzătoarea din Piaţa Martirilor i-a semnalat lui Michele că Lila nu apăruse. Michele i-a telefonat lui Stefano şi Stefano i-a zis că soţia lui se îmbolnăvise. Boala a durat zile în şir, astfel Nunzia a trecut să vadă dacă fiica ei avea nevoie de ea. Nu i-a deschis nimeni şi a revenit seara, după închiderea magazinelor. Stefano tocmai se întorsese de la muncă şi stătea în faţa televizorului, pe care-l ţinea dat tare. A înjurat, s-a dus să deschidă, apoi a invitat-o să stea jos. Imediat ce Nunzia a spus: „Cum se simte Lila?”, el a răspuns că îl părăsise, apoi a izbucnit în plâns.

Au venit în grabă ambele familii: mama lui Stefano, Alfonso, Pinuccia cu copilul, Rino, Fernando. Dintr-un motiv sau altul, erau toţi speriaţi, dar doar Maria şi Nunzia s-au îngrijorat explicit pentru soarta Lilei şi s-au întrebat unde oare se dusese. Ceilalţi s-au certat între ei din motive care nu prea aveau de-a face cu ea. Rino şi Fernando, care erau supăraţi pe Stefano pentru că nu făcea nimic ca să împiedice închiderea fabricii de încălţăminte, l-au acuzat că nu înţelesese niciodată nimic despre Lila şi că făcuse foarte rău s-o trimită în magazinul fraţilor Solara. Pinuccia s-a enervat şi a urlat la soţul şi la socrul ei că Lilei îi plăcuseră mereu excesele şi că nu ea era victima lui Stefano, ci Stefano a ei. Când Alfonso a îndrăznit să spună că trebuia să se adreseze poliţiei, să întrebe în spitale, spiritele s-au încins şi mai mult, s-au năpustit toţi asupra lui ca şi cum i-ar fi insultat: Rino mai ales a urlat că ultimul lucru care trebuia era să devină de râsul cartierului. Maria a fost cea care a spus încet:

— Poate că s-a dus să stea puţin la Lenù.

Ipoteza aceea a căpătat contur. Au continuat să se încaiere, dar prefăcându-se toţi, mai puţin Alfonso, să creadă că Lila, din cauza lui Stefano, a fraţilor Solara, se deprimase şi decisese să plece la Pisa.

— Da, a spus Nunzia liniştindu-se, face mereu aşa, cum are o problemă, o caută pe Lenù.

Din momentul acela toţi au început să se enerveze din cauza acelei călătorii riscante, ea singură, în tren, departe, fără să anunţe pe nimeni. Şi, pe de altă parte, ideea că Lila era la mine a părut atât de plauzibilă şi totodată atât de liniştitoare, încât imediat a devenit o certitudine. Doar Alfonso a spus:

— Mâine plec şi mă duc să văd, dar a fost imediat oprit de Pinuccia:

— Unde te duci că trebuie să munceşti.

Şi de Fernando care a bombănit:

— S-o lăsăm liniştită, s-o lăsăm să se calmeze.

A doua zi aceea a fost versiunea pe care Stefano o oferea oricui întreba de Lila:

— S-a dus la Pisa, în vizită la Lenuccia, vrea să se odihnească.

Dar deja după-amiaza pe Nunzia a apucat-o iarăşi nelinişstea, l-a căutat pe Alfonso şi l-a întrebat dacă avea adresa mea. N-o avea, n-o avea nimeni, doar mama. Atunci Nunzia l-a trimis pe Alfonso la ea, dar mama, dintr-o ostilitate naturală a ei faţă de toată lumea sau ca să mă protejeze de orice m-ar fi distras de la învăţat, i-a dat-o incompletă (e probabil ca ea însăşi s-o fi avut aşa: mama scria cu greu, ştiam amândouă că adresa aceea nu va servi nimănui niciodată). Oricum, Nunzia şi Alfonso mi-au scris împreună o scrisoare în care mă întrebau, cu multe ocolişuri, dacă Lila era la mine. Au trimis-o Universităţii din Pisa, nimic altceva, doar numele şi prenumele meu, şi am primit-o cu mare întârziere. Am citit-o, m-am enervat şi mai tare pe Lila şi pe Nino, n-am răspuns.

Între timp, deja a doua zi după aşa-zisa plecare a Lilei, Ada, pe lângă faptul că se ocupa de mezelăria veche, pe lângă faptul că se îngrijea de întreaga ei familie şi de nevoile logodnicului, a început să-i cureţe casa lui Stefano şi să-i gătească, lucru care l-a indispus foarte rău pe Pasquale. S-au certat şi el i-a spus:

— Nu eşti plătită ca să faci pe servitoarea, şi ea i-a răspuns:

— Mai bine să fac pe servitoarea decât să pierd timpul certându-mă cu tine.

În Piaţa Martirilor, în schimb, ca să-i ţină calmi pe fraţii Solara, a fost trimis în grabă Alfonso care era în largul lui: ieşea dimineaţa devreme îmbrăcat de parcă se ducea la o nuntă şi se întorcea seara foarte mulţumit, îi plăcea să trăiască toată ziua în centru. În ce-l priveşte pe Michele, care odată cu dispariţia doamnei Carracci devenise arţăgos, l-a chemat pe Antonio şi i-a zis:

— Găseşte-mi-o.

Antonio a bombănit:

— Napoli e mare, Michè, la fel şi Pisa, la fel toată Italia. De unde încep?

Michele a răspuns:

— De la fiul cel mare al lui Sarratore.

Apoi i-a aruncat privirea pe care o rezerva tuturor celor care în ochii lui nu valorau nimic şi i-a spus:

— Dacă vorbeşti aiurea despre această căutare, te bag în spitalul de nebuni de la Aversa şi nu mai ieşi de-acolo. Tot ce ştii, tot ce vezi, trebuie să-mi spui doar mie. E clar?

Antonio a făcut semn că da.

90.

Faptul că persoanele, şi mai mult decât obiectele, îşi pierdeau marginile şi se dilatau fără formă e ceea ce a speriat-o cel mai mult pe Lila de-a lungul vieţii ei. O îngrozise tăierea marginilor în cazul fratelui ei, pe care-l iubea mai mult decât pe orice alt membru al familiei ei, şi o terorizase descompunerea lui Stefano când se transformase din logodnic în soţ. Am aflat numai din caietele ei cât o marcase noaptea nunţii şi cât se temuse de posibila contorsionare a trupului soţului, de deformarea lui din cauza împunsăturilor interioare ale dorinţelor şi mâniilor sau, dimpotrivă, a planurilor viclene, ale mârşăviilor. În special noaptea se temea că se trezeşte şi-l găseşte deformat în pat, redus la excrescenţe care izbucneau din cauza excesivei stări sufleteşti, cu carnea care picura topită şi, odată cu ea, toate lucrurile din jur, mobilierul, întregul apartament şi ea însăşi, soţia lui, despicată, suptă în acel flux murdar de materie vie.

A închis uşa în urma ei şi, ca şi cum s-ar fi aflat într-o dâră albă de abur care o făcea invizibilă, a traversat cartierul cu valiza ei, a luat metroul şi a ajuns la Campi Flegrei. Atunci Lila a avut impresia că a lăsat în spate un spaţiu moale, locuit de-acum de forme indefinite, şi că se îndreaptă spre o structură în sfârşit capabilă s-o conţină în întregime, fără să se despice ea şi fără să despice nici figurile din jur. A ajuns la destinaţie pe străzi abandonate. A târât valiza la etajul al doilea al unui bloc foarte mare de locuinţe sociale, până la apartamentul de două camere, întunecat, prost întreţinut, cu mobila veche de cea mai proastă factură, cu o toaletă unde erau doar vasul closetului şi un lavoar. Ea făcuse totul, Nino trebuia să se pregătească pentru

examene şi, în plus, lucra la un nou articol pentru *Il Mattino* şi la transformarea celui precedent într-un eseu pe care, refuzat de *Cronache meridionali*, urma să-l publice o revistă care se numea *Nord e Sud.* Văzuse casă, o închiriase, dăduse trei chirii în avans. Acum, abia intrată, a simţit o mare veselie. A descoperit cu plăcere că abandonase casa ce trebuia să facă pentru totdeauna parte din ea. Plăcere, da, ea scria aşa. N-a simţit câtuşi de puţin pierderea confortului noului cartier, n-a perceput mirosul de mucegai, n-a văzut pata de umezeală dintr-un colţ al dormitorului, n-a băgat de seamă lumina cenuşie care se chinuia să intre pe fereastră, nu s-a deprimat din cauza spaţiului care prevedea întoarcerea la sărăcia copilăriei. S-a simţit, în schimb, ca şi cum, prin farmec, ar fi dispărut dintr-un loc în care suferea şi ar fi reapărut într-un alt loc care-i promitea fericirea. S-a supus, cred, încă o dată, fascinaţiei autoanulării: gata cu tot ce fusese; gata cu şoseaua, pantofii, mezelăriile, soţul, fraţii Solara, Piaţa Martirilor; gata şi cu mine, mireasa, soţia, ajunsă în altă parte, pierdută. O păstrase din ea doar pe amanta lui Nino, care a sosit pe seară.

El era vizibil emoţionat. A îmbrăţişat-o, a sărutat-o, a privit împrejur dezorientat. A baricadat uşi şi ferestre ca şi cum s-ar fi temut de invazii neaşteptate. Au făcut dragoste pentru prima dată într-un pat după noaptea la Forio. Apoi el s-a ridicat, a început să înveţe, s-a plâns adesea de lumina prea slabă. S-a ridicat din pat şi l-a ajutat să repete. S-au dus la culcare la trei noaptea, după ce recitiseră împreună noul articol pentru *Il Mattino*, şi au dormit îmbrăţişaţi. Lila s-a simţit în siguranţă, deşi afară ploua, geamurile tremurau, casa îi era străină. Ce nou era corpul lui Nino, lung, subţire, atât de diferit de al lui Stefano! Ce excitant era mirosul lui! I s-a părut că vine dintr-o lume de umbre şi că a ajuns într-un loc unde, în sfârşit, viaţa era reală. Dimineaţa, cum a pus picioarele pe podea, a trebuit să alerge la toaletă să vomite. A închis uşa ca Nino să n-o audă.

91.

Convieţuirea a durat douăzeci şi trei de zile. Cu fiecare oră senzaţia de uşurare că abandonase totul a crescut. N-a regretat

niciun confort de care se bucurase după nuntă, n-a întristat-o despărţirea de părinţii ei, de fraţii ei, de Rino, de nepoţel. Nu şi-a făcut niciodată griji că banii se vor termina. I s-a părut că era important numai că se trezea cu Nino şi că adormea cu el, că îi era alături când învăţa sau scria, că aveau discuţii aprinse, când ideile lor se manifestau învolburate. Seara ieşeau împreună, se duceau la cinema, la prezentarea unei cărţi sau la o dezbatere politică şi adesea stăteau până târziu, se întorceau acasă pe jos strâns îmbrăţişaţi unul în altul ca să se apere de frig sau de ploaie, încăierându-se, în glumă.

Odată s-au dus să-l asculte pe un autor care scria cărţi, dar făcea şi filme şi se numea Pasolini. Tot ce avea legătură cu el stârnea scandal şi lui Nino nu-i plăcea, strâmba din gură şi spunea: „E poponar şi, mai mult decât orice altceva, face zgomot”, aşa încât a opus puţină rezistenţă, prefera să rămână acasă să înveţe. Dar Lila era curioasă şi l-a târât după ea. Întâlnirea se ţinea în acelaşi club în care odinioară, când o ascultam pe profesoara Galiani, o târâsem şi eu. A ieşit de acolo încântată, l-a tras pe Nino spre scriitor, voia să-i vorbească. Dar Nino s-a enervat şi a făcut orice ca s-o ia de acolo, mai ales când şi-a dat seama că pe trotuarul din faţă erau tineri care protestau.

— Să mergem, a zis el îngrijorat, nu-mi place de el şi nu-mi plac nici fasciştii.

Dar Lila crescuse în mijlocul ciomăgelilor, nu avea nicio intenţie s-o şteargă în timp ce el încerca s-o tragă spre o străduţă, ea se zbătea, râdea, îi răspundea la insulte cu insulte. I-a cedat brusc lui Nino numai când, exact când începea confruntarea, l-a recunoscut printre bătăuşi pe Antonio. Îi străluceau ochii şi dinţii ca şi cum ar fi fost de metal, dar, spre deosebire de ceilalţi, nu urla. I se părea prea ocupat să dea pumni ca să fi băgat de seamă prezenţa ei, dar chestia i-a stricat oricum seara. Pe drum au fost ceva tensiuni cu Nino: nu erau de acord în legătură cu lucrurile pe care le spusese Pasolini, părea că merseseră în locuri diferite să asculte persoane diferite. Dar n-a fost numai asta. El, în seara aceea, a început să regrete lunga şi palpitanta perioadă a întâlnirilor furişate în magazinul din Piaţa Martirilor şi, în acelaşi timp, şi-a dat seama că ceva din Lila îl deranja. Ea i-a observat neatenţia lui enervată şi, ca să evite şi alte tensiuni, nu i-a spus că printre

agresori îl văzuse pe un prieten de-al ei din cartier, fiul Melinei.

Nino, deja din ziua următoare, s-a arătat tot mai puţin dornic s-o scoată în oraş. Mai întâi a spus că avea de învăţat, şi era adevărat, apoi a lăsat să-i scape că în diversele ocazii publice ea, adesea, avea un comportament exagerat.

— În ce sens?

— Exagerezi.

— Adică?

I-a făcut o listă plină de reproşuri:

— Faci comentarii cu voce ridicată; dacă cineva îţi spune să taci, începi să te cerţi; îi deranjezi pe vorbitori începând o conversaţie nesfârşită. Nu se face.

Lila ştiuse dintotdeauna că nu se făcea, dar credea că acum, cu el, totul era posibil, chiar şi să anulezi brusc distanţele, chiar şi să vorbeşti faţă-n faţă cu cine conta. Nu fusese ea capabilă să stea de vorbă cu oameni importanţi în magazinul fraţilor Solara? Nu graţie unuia dintre clienţi îşi publicase el primul lui articol în *Il Mattino*? Şi atunci?

— Eşti prea timid, i-a spus, încă n-ai înţeles că eşti mai bun decât ei şi ai să faci lucruri mult mai importante.

Apoi l-a sărutat.

Dar Nino, în serile următoare, când cu o scuză, când cu alta, a început să iasă singur. Şi dacă, în schimb, rămânea acasă şi învăţa, se plângea de câte zgomote erau în bloc. Sau răbufnea pentru că trebuia să se ducă să-i ceară bani tatălui său, care l-ar fi chinuit cu întrebări de genul: unde dormi, ce învârţi, unde locuieşti, înveţi? Sau, în faţa acelei capacităţi a Lilei de a face conexiuni între lucruri foarte diferite între ele, în loc să se entuziasmeze ca de obicei, clătina din cap şi se enerva.

După o vreme era atât de prost dispus, era atât de în urmă cu examenele, încât pentru a continua să înveţe nu s-a mai dus la culcare împreună cu ea. Lila spunea:

— E târziu, să mergem să dormim.

El răspundea cu un aer absent:

— Du-te tu, vin şi eu mai încolo.

Îi privea silueta în aşternuturi şi îi dorea căldura, dar îi era şi frică de ea. Nu mi-am luat încă diploma, se gândea, nu am un loc de muncă; dacă nu vreau să-mi distrug viaţa, trebuie să fac mai mult de atât; în schimb, stau aici cu persoana asta care e căsătorită, care e însărcinată, care vomită în fiecare dimineaţă,

care mă împiedică să fiu disciplinat. Când a aflat că *Il Mattino* nu-i va publica articolul, a suferit mult. Lila l-a consolat, i-a spus să-l trimită la alte ziare. Apoi însă a adăugat:

— Mâine le dau un telefon.

Voia să-i telefoneze redactorului pe care-l cunoscuse în magazinul fraţilor Solara şi să înţeleagă ce era greşit. El a izbucnit:

— Nu dai telefon nimănui.

— De ce?

— Pentru că idiotul ăla n-a fost niciodată interesat de mine, ci de tine.

— Nu-i adevărat.

— E foarte adevărat, nu sunt cretin, tu îmi creezi numai probleme.

— Ce vrei să spui?

— Nu trebuia să te ascult.

— Ce-am făcut?

— Mi-ai învălmăşit ideile. Pentru că eşti ca o picătură de apă: pic pic pic. Până când nu se face ca tine, nu încetezi.

— Tu ai gândit şi scris articolul.

— Tocmai. Şi atunci de ce m-ai pus să-l refac de patru ori?

— *Tu* voiai să-l rescrii.

— Lina, să vorbim limpede: alege-ţi ceva ce-ţi place, întoarce-te să vinzi pantofi, întoarce-te să vinzi salam, dar nu-ţi dori să fii ceea ce nu eşti distrugându-mă pe mine.

Trăiau împreună de douăzeci şi trei de zile, pe un nor în care zeii îi ascunseseră ca să se poată bucura unul de altul fără să fie deranjaţi. Cuvintele acelea au rănit-o profund şi i-a spus:

— Pleacă.

El şi-a pus în grabă haina peste tricou şi a trântit uşa în urma lui.

Lila a stat pe pat şi s-a gândit: se va întoarce peste zece minute; şi-a lăsat cărţile, notele, săpunul de bărbierit şi lama de ras. Apoi a izbucnit în plâns: cum am putut să mă gândesc să trăiesc cu el, că-l pot ajuta? E vina mea: ca să-mi eliberez mintea, l-am făcut să scrie ceva greşit.

S-a băgat în pat şi a aşteptat. A aşteptat toată noaptea, dar Nino nu s-a întors nici în dimineaţa următoare, nici după aceea.

92.

Ceea ce povestesc acum am aflat de la persoane diferite, în momente diferite. Încep cu Nino, care a părăsit casa din Campi Flegrei şi s-a refugiat la părinţi. Mama l-a tratat mai bine, mult mai bine, decât pe fiul risipitor. Cu tatăl, în schimb, s-a certat o oră întreagă, au zburat jigniri în ambele direcţii. Donato a urlat la el în dialect că ori pleca de acasă, ori rămânea, dar lucrul pe care categoric nu-l putea face era să dispară o lună fără să anunţe pe nimeni şi apoi să se întoarcă singur ca să-şi bată joc de bani ca şi cum i-ar fi câştigat el.

Nino s-a retras în camera lui şi a avut multe discuţii cu el însuşi. Deşi deja ar fi vrut să alerge la Lina, să-i ceară scuze, să urle c-o iubea, a evaluat situaţia şi s-a convins că picase într-o capcană, nu din vina lui, nu din vina Linei, ci a dorinţei. Acum, de exemplu, s-a gândit, abia aştept să mă întorc la ea, s-o acopăr cu sărutări, să-mi asum responsabilităţile; dar o parte din mine ştie foarte bine că tot ce am făcut azi din deznădejde e adevărat şi corect: Lina nu e potrivită pentru mine, Lina e însărcinată, mă înspăimântă ce e în burta ei; de aceea nu trebuie categoric să mă întorc, trebuie să fug la Bruno, să împrumut nişte bani, să plec din Napoli cum a făcut Elena, să studiez în altă parte.

A reflectat toată noaptea şi toată ziua următoare, ba copleşit de nevoia de a fi cu Lila, ba agăţându-se de gânduri reci care-i reevocau naivităţile ei prost educate, ignoranţa ei inteligentă, forţa cu care îl târa în nişte gânduri care păreau cine ştie ce intuiţii şi, în schimb, erau nişte simple întâmplări.

Seara i-a telefonat lui Bruno şi, scos din minţi, a ieşit ca să treacă pe la el. A alergat prin ploaie până la staţia de autobuz, l-a luat din zbor pe cel bun. Dar brusc s-a răzgândit şi a coborât în Piaţa Garibaldi. S-a dus cu metroul în Campi Flegrei, abia aştepta s-o îmbrăţişeze pe Lila, să i-o tragă în picioare, imediat, cum intra în casă, lipită de peretele de la intrare. Acum acesta i se părea lucrul cel mai important, pe urmă se va gândi la ce să facă.

Era întuneric, a mers cu paşi mari prin ploaie. Nici n-a observat silueta neagră care venea spre el. A primit un brânci atât de violent, încât a căzut jos. Din acel moment a început o

lungă bătaie, şuturi şi pumni, pumni şi şuturi. Cine îl lovea repeta încontinuu, dar fără furie:

— Las-o, nu te mai întâlni cu ea şi nu te mai atinge de ea. Repetă: o părăsesc. Repetă: nu mă mai întâlnesc cu ea şi nu mă mai ating de ea. Nenorocitule: îţi place, eh, să iei femeile altora. Repetă: am greşit, o părăsesc.

Nino repeta supus, dar agresorul lui nu se oprea. A leşinat mai mult de spaimă decât de durere.

93.

Cel care l-a bătut pe Nino a fost Antonio, care însă nu i-a spus mai nimic patronului său. Când Michele a întrebat dacă-l găsise pe fiul lui Sarratore a răspuns că da. Când l-a întrebat cu vizibilă nelinişte dacă pista aceea îl dusese la Lila a răspuns că nu. Când l-a întrebat dacă primise veşti despre ea, a spus că Lila era de negăsit şi singurul lucru care putea fi exclus cu certitudine era că fiul lui Sarratore ar avea ceva de-a face cu doamna Carracci.

Minţea, bineînţeles. Îi găsise pe Nino şi pe Lila destul de repede, întâmplător, în seara în care fusese nevoit să se ducă, din datorie, să-i ciomăgească pe comunişti. Spărsese câteva feţe şi apoi se desprinsese din confruntare ca să se ţină după cei doi care fugiseră. Descoperise unde locuiau, înţelesese că locuiau împreună şi în zilele următoare observase tot ce făceau, cum trăiau. Când i-a văzut, simţise în acelaşi timp admiraţie şi invidie. Admiraţie pentru Lila. Cum e posibil, îşi zisese, că şi-a părăsit casa, o casă foarte frumoasă, şi a lăsat soţul, mezelăriile, automobilele, pantofii, pe fraţii Solara pentru un student fără o liră care o ţine într-un loc mai rău decât tot cartierul la un loc? Ce are fata asta: curaj, nebunie? Apoi se concentrase pe invidia faţă de Nino. Îi făcea mai rău că idiotul uscăţiv şi urât care îmi plăcea mie îi plăcea şi Lilei. Ce avea fiul lui Sarratore, care era avantajul lui? Se gândise la asta zi şi noapte. Îl apucase un fel de obsesie bolnavă care-i atingea sistemul nervos, mai ales pe cel al mâinilor, astfel că şi le împreună continuu, şi le strângea ca şi cum s-ar fi rugat. În cele din urmă, hotărâse că trebuia s-o elibereze pe Lila, chiar dacă în acel moment, poate, ea nu voia să fie eliberată. Dar – îşi zisese – oamenii au nevoie de timp ca

să înţeleagă ceea ce e bine şi ceea ce e rău, şi să-i ajuţi înseamnă să faci pentru ei ceea ce într-un anumit moment al vieţii lor ei singuri nu sunt capabili să facă. Michele Solara nu-i ceruse să-l ia la bătaie pe fiul lui Sarratore, în niciun caz: el nu-i spusese esenţialul şi deci nu exista niciun motiv să ajungă la aşa ceva; fusese o decizie a lui să-l bată, pe care o luase, pe de o parte, fiindcă voia să i-l ia Lilei şi să-i redea astfel lucrul la care, imposibil de înţeles, renunţase şi, pe de altă parte, de plăcere, dintr-o aversiune pe care-o simţea nu faţă de Nino, un veştejit nesemnificativ, efeminat cu oase prea lungi şi fragile, ci faţă de ceea ce noi două, fetele, îi atribuiserăm şi îi atribuiam în continuare.

Mie, trebuie să recunosc, când, după un timp, mi-a spus toată povestea aceea, mi s-a părut că-i înţeleg motivele. M-a înduioşat, l-am mângâiat pe un obraz ca să-l consolez pentru sentimentele îngrozitoare pe care le avea. Şi el s-a înroşit, s-a zăpăcit, a spus ca să-mi demonstreze că nu era o bestie: „Apoi l-am ajutat”. Îl ridicase pe fiul lui Sarratore, îl condusese pe jumătate ameţit la o farmacie, îl abandonase acolo la intrare şi se întorsese în cartier ca să vorbească cu Pasquale şi Enzo.

Cei doi se hotărâseră într-o mare silă să-l întâlnească. Nu-l mai considerau prieten, mai ales Pasquale care, totuşi, era logodnicul surorii lui. Dar lui Antonio de-acum nu-i păsa, se prefăcea că nu era nimic, se comporta ca şi cum ostilitatea lor pentru că se vânduse fraţilor Solara nu le afecta prietenia. Nu spusese nimic de Nino, se concentrase asupra faptului c-o găsise pe Lila şi că trebuia s-o ajute.

— Să facă ce? întrebase Pasquale pe un ton agresiv.

— Să se întoarcă la ea acasă: nu s-a dus la Lenuccia, locuieşte într-un loc de rahat la Campi Flegrei.

— Singură?

— Da.

— Şi cum de a făcut alegerea asta?

— Nu ştiu, n-am vorbit despre asta.

— De ce?

— Am găsit-o în numele lui Michele Solara.

— Eşti un fascist nenorocit.

— Nu sunt nimic, mi-am făcut datoria.

— Bravo, şi acum ce vrei?

— Lui Michele nu i-am zis c-am găsit-o.

— Şi?

— Nu vreau să-mi pierd postul, trebuie să am grijă, că de acolo câştig bani. Dacă Michele află că am spus o minciună, mă concediază. Duceţi-vă voi s-o luaţi şi aduceţi-o acasă.

Pasquale îl jignise din nou violent, dar nici atunci Antonio nu reacţionase mai deloc. Se enervase numai când viitorul lui cumnat zisese că Lila făcuse bine să-şi părăsească soţul şi tot restul: dacă, în sfârşit, se desprinsese de magazinul fraţilor Solara, dacă-şi dăduse seama că făcuse o greşeală să se căsătorească cu Stefano, nu va fi el cel care s-o aducă înapoi.

— Vrei s-o laşi la Campi Flegrei singură? întrebase Antonio, perplex. Singură şi fără o liră?

— De ce, noi suntem bogaţi? Lina e mare, cunoaşte viaţa: dacă a făcut alegerea asta, are motivele ei, s-o lăsăm în pace.

— Ea însă ne-a ajutat de fiecare dată când a putut.

Când venise vorba de banii pe care Lila i-i dăduse, Pasquale se ruşinase. Bombănise ceva despre bogaţi şi despre săraci, despre condiţia femeilor înăuntrul şi în afara cartierului, despre faptul că dacă era vorba să-i dea nişte bani, el nu dădea înapoi. Dar Enzo, care până atunci tăcuse tot timpul, îl întrerupsese cu un gest enervat şi îi spusese lui Antonio:

— Dă-mi adresa, mă duc să văd eu ce are de gând.

94.

S-a dus, într-adevăr, chiar a doua zi. A luat metroul, a coborât la Campi Flegrei şi a căutat strada, uşa de la intrare.

Despre Enzo în acea perioadă ştiam că nimic, absolut nimic nu-i mai convenea: nici văicărelile mamei sale, nici povara fraţilor, nici mafia pieţei de fructe şi legume, nici turele cu căruţa, cu care câştiga tot mai puţin, nici pălăvrăgelile comuniste ale lui Pasquale şi nici logodna cu Carmen. Dar pentru că era o fire închisă, era dificil să-ţi faci o idee despre ce avea în cap. De la Carmen aflasem că învăţa în secret, voia să-şi ia, ca elev particular, diploma de expert industrial. Cu aceeaşi ocazie – Crăciun? – Carmen îmi spusese că de când, în primăvară, se întorsese din serviciul militar, o sărutase doar de patru ori. Adăugase cu ţâfnă:

— Poate că nu e bărbat.

Noi, fetele, când unul nu se ocupa prea mult de noi, spuneam adesea că nu era bărbat. Enzo era sau nu era? Nu înţelegeam nimic din unele profunzimi necunoscute ale bărbaţilor, niciuna dintre noi nu înţelegea nimic şi atunci, la fiecare manifestare neobişnuită a lor, recurgeam la formula aceea. Unii, ca fraţii Solara, ca Pasquale, ca Antonio, ca Donato Sarratore, chiar şi ca Franco Mari, logodnicul meu de la Şcoala Normală, ne doreau cu cele mai diverse tonalităţi – agresive, subalterne, zăpăcite, atente – dar ne voiau fără niciun dubiu. Alţii, ca Alfonso, ca Enzo, ca Nino, erau – după tonalităţi la fel de diferite – de o sobrietate distantă, ca şi cum între noi şi ei ar fi fost un zid şi efortul de a-l escalada ar fi fost sarcina noastră. Enzo, după armată, accentuase această trăsătură şi nu doar că nu făcea nimic să placă femeilor, ci nu făcea nimic să placă nimănui. Corpul lui, care era deja de statură mică, părea că s-a micşorat mai mult ca dintr-un fel de autocompresie, devenise un bloc compact de energie. Pielea de pe oasele feţei se întinsese ca o copertină de soare şi redusese mersul doar la compasul picioarelor, nimic altceva din el nu se mişca, nici braţele, nici gâtul, nici capul şi nici măcar părul, care era o cască blond-roşiatică. Când a hotărât să se ducă la Lila, le-a comunicat lui Pasquale şi lui Antonio nu ca să dea naştere unor discuţii, ci sub forma unei scurte explicaţii utile pentru a reteza orice conversaţie. Şi nici la Campi Flegrei nu s-a dus nedumerit. A găsit drumul, a găsit uşa de intrare, a apucat-o pe scări şi a sunat cu hotărâre la uşa care trebuia.

95.

Pentru că Nino nu s-a întors nici în zece minute, nici după o oră, nici măcar în ziua următoare, Lila a devenit rea. S-a simţit nu abandonată, ci umilită şi, dacă ea însăşi, în sinea ei, recunoscuse că nu e femeia potrivită pentru el, a considerat totuşi insuportabil faptul că el, dispărând după numai douăzeci şi trei de zile din viaţa ei, i-o confirmase în mod brutal. De furie a aruncat tot ce lăsase el: cărţi, chiloţi, şosete, un pulover, până şi un chiştoc de creion. A făcut-o, a regretat, a izbucnit în plâns.

Când, în sfârşit, s-au terminat lacrimile, s-a văzut urâtă, umflată, stupidă, devenită meschină din cauza sentimentelor aspre pe care Nino, tocmai Nino pe care-l iubea şi de care se credea iubită, i le provoca. Apartamentul i s-a arătat, pe neaşteptate, cum era, un spaţiu mizer cu pereţi traversaţi de toate zgomotele oraşului. A băgat de seamă duhoarea, gândacii care veneau pe uşă de pe scări, petele de umezeală de pe tavan şi a simţit, pentru prima dată, copilăria care o reînhăţa, nu cea a închipuirilor ei, ci copilăria lipsurilor nemiloase, a ameninţărilor şi a ciomăgelilor. Mai mult, a descoperit brusc că o fantezie care ne consolase încă de când eram fetiţe – să devenim bogate – îi pierise din minte. Deşi sărăcia de la Campi Flegrei i se părea mai cruntă decât în cartierul jocurilor noastre, deşi situaţia ei se agravase din cauza copilului pe care-l aştepta, deşi prăpădise în câteva zile toţi banii pe care-i adusese cu ea, a descoperit că bogăţia nu i se mai părea un premiu şi o eliberare, nu-i mai spunea nimic. Înlocuirea adolescentină a cuferelor copilăriei noastre, pline până la refuz cu monede de aur şi pietre preţioase, cu bancnotele îmbibate de mirosuri urâte, care se acumulau în sertarul casei de marcat când lucra în mezelărie sau în magazinul din Piaţa Martirilor, nu mai funcţiona, orice rămăşiţă sclipitoare se epuizase. Legătura dintre bani şi posesiunea lucrurilor o dezamăgise. Nu voia nimic nici pentru ea însăşi, nici pentru fiul pe care îl va avea. Să fii bogat pentru ea însemna să-l aibă pe Nino şi, pentru că Nino plecase, s-a simţit într-un asemenea hal de săracă, încât nu existau bani în stare să compenseze pierderea. Fiindcă pentru condiţia aceea a ei nu exista remediu – comisese prea multe greşeli încă de mică şi toate se reuniseră în acea ultimă greşeală: să creadă că fiul lui Sarratore nu poate fără ea la fel cum nu poate ea fără el şi că destinul lor era unul unic şi excepţional şi că norocul de a se iubi ar fi durat pentru totdeauna şi ar fi înlăturat orice altă nevoie. S-a simţit vinovată şi a decis să nu mai iasă, să nu-l caute, să nu mănânce, să nu bea, ci să aştepte ca viaţa ei şi cea a copilului ei să-şi piardă orice contur. Şi-a dorit să nu mai găsească nimic în mintea ei, nici măcar o fărâmitură a lucrului care o făcea să se înrăiască cel mai mult. Asta însemna conştiinţa abandonului.

Apoi cineva a sunat la uşă.

Ea s-a gândit că e Nino şi a deschis: era Enzo. N-a fost dezamăgită să-l vadă. S-a gândit că venise să-i aducă nişte

fructe cum făcuse cu mulţi ani în urmă, mic fiind, după ce fusese înfrânt în competiţia dorită de director şi de învăţătoarea Oliviero şi după ce o lovise cu o piatră, şi a izbucnit în râs. Enzo a considerat râsetul acela un semn de boală. A intrat, dar lăsând uşa deschisă din respect, nu voia ca vecinii să poată crede că primeşte bărbaţi ca o curvă. S-a uitat în jur, a aruncat o privire la starea ei răvăşită şi, chiar dacă nevăzând ceea ce încă nu se vedea, adică sarcina, a dedus că avea într-adevăr nevoie de ajutor. În modul lui serios, complet lipsit de emoţii, i-a spus încă înainte ca ea să reuşească să se liniştească şi să se oprească din râs:

— Acum mergem.
— Unde?
— La soţul tău.
— Te-a trimis el?
— Nu.
— Cine te trimite?
— Nu mă trimite nimeni.
— Nu vin.
— Atunci rămân aici cu tine.
— Mereu?
— Până când te convingi.
— Şi munca?
— Sunt sătul.
— Şi Carmen?

— Tu eşti mult mai importantă.
— O să-i spun, în felul ăsta te părăseşte.
— O să-i spun eu, am hotărât deja.

Din acel moment a vorbit cu detaşare, cu voce joasă. Ea i-a răspuns hlizindu-se, arogant, ca şi cum niciunul dintre cuvintele amândurora n-ar fi fost adevărat şi ar fi vorbit în joacă despre o lume, despre persoane, sentimente care nu mai existau de multă vreme. Enzo şi-a dat seama şi o vreme n-a mai zis nimic. S-a învârtit prin casă, a găsit valiza Lilei, a umplut-o cu ce era în sertare, în dulap. Lila l-a lăsat să facă asta pentru că-l considera o umbră în culori ca la cinema, care, deşi vorbea, era, totuşi, tot un efect al luminii, nu Enzo în carne şi oase. Odată pregătită valiza, Enzo a înfruntat-o din nou şi i-a ţinut un discurs foarte surprinzător. I-a spus în modul lui concentrat şi totodată distant:

— Lina, eu ţin la tine de când eram mici. Nu ţi-am spus-o niciodată pentru că tu eşti foarte frumoasă şi foarte inteligentă, eu, în schimb, sunt scund, urât şi nu fac doi bani. Acum tu te întorci la soţul tău. Nu ştiu de ce l-ai părăsit şi nici nu vreau să ştiu. Ştiu doar că aici nu poţi sta, nu meriţi să trăieşti în gunoi. Te însoţesc până la uşa blocului şi aştept: dacă el te tratează urât, vin sus şi-l omor. Dar n-o va face, dimpotrivă, va fi bucuros că te-ai întors. Dar facem un pact: în cazul în care cu soţul tău nu ajungi la o înţelegere, eu te-am adus înapoi la el şi eu vin să te iau. Bine?

Lila s-a oprit din râs, a mijit ochii şi l-a ascultat pentru prima dată cu atenţie. Relaţiile dintre ea şi Enzo fuseseră aproape inexistente până atunci, dar în dăţile în care fusesem prezentă, mă uimiseră întotdeauna. Era ceva indefinibil între ei, care apăruse în confuzia copilăriei. În Enzo, cred, ea avea încredere, simţea că poate conta pe el. Când tânărul i-a luat valiza şi s-a îndreptat spre uşa care rămăsese deschisă, a ezitat o clipă, apoi l-a urmat.

96.

Enzo a aşteptat într-adevăr sub ferestrele Lilei şi ale lui Stefano în seara în care a însoţit-o acasă şi probabil că, dacă Stefano ar fi bătut-o, s-ar fi dus sus şi l-ar fi omorât. Dar Stefano n-a bătut-o, dimpotrivă, a primit-o din nou într-o casă dichisită, toată în ordine, cu plăcere. S-a comportat ca şi cum soţia lui ar fi venit într-adevăr să stea la mine la Pisa, chiar dacă nu exista nicio dovadă că aşa se întâmplase. Lila, pe de altă parte, n-a recurs nici la scuza aceea, nici la altele. A doua zi, când s-a trezit, i-a zis fără niciun chef:

— Sunt însărcinată.

Iar el a fost atât de fericit, încât atunci când ea a adăugat:

— Copilul nu e al tău, a izbucnit în râs cu o veselie autentică.

Pentru că ea a repetat fraza aceea cu o furie crescândă, o dată de două de trei ori, şi a încercat şi să-l lovească cu pumnii strânşi, el a început s-o cocoloşească, s-o sărute, murmurând:

— Gata, Lina, gata, gata, gata, sunt foarte bucuros. Ştiu că m-am purtat urât cu tine, dar acum să terminăm, nu-mi mai spune

lucruri urâte, şi i s-au umplut ochii de lacrimi de fericire.

Lila ştia de mult că oamenii îşi spun minciuni ca să se apere de adevărul faptelor, dar a fost uimită că soţul e în stare să se mintă cu atâta convingere voioasă. Pe de altă parte, nu-i păsa de nimic, de-acum, nici de Stefano, nici de ea însăşi şi, după ce a repetat încă o vreme fără emoţii: „Copilul nu e al tău”, s-a retras în amorţeala sarcinii ei. Preferă să amâne suferinţa, s-a gândit, şi e bine, să facă fix ce crede: dacă nu vrea să sufere acum, va suferi pe urmă.

A trecut, apoi, la a-i înşira ce voia şi ce nu voia: nu mai voia să muncească în magazinul din Piaţa Martirilor, nici la mezelărie; nu voia să vadă pe nimeni, prieteni, rude, mai ales pe fraţii Solara; voia, în schimb, să stea acasă, să fie soţie şi mamă. El a fost de acord, convins că se va răzgândi în decurs de câteva zile. Dar Lila s-a închis cu adevărat în apartament, fără să arate niciodată niciun fel de curiozitate faţă de afacerile ilegale ale lui Stefano, faţă de ale fratelui şi tatălui ei, faţă de ce li se întâmpla rudelor lui şi rudelor ei.

De câteva ori a apărut Pinuccia cu fiul, Ferdinando zis Dino, dar ea nu i-a deschis.

O dată a venit Rino, foarte nervos, şi Lila l-a primit, a stat să-i asculte toate lamentările despre cât erau de furioşi fraţii Solara din cauza dispariţiei ei din magazin, despre cât de rău mergea cu pantofii Cerullo, dat fiind că Stefano se gândea numai la afacerile lui şi nu mai investea. Când, în sfârşit, a tăcut, i-a spus:

— Rino, tu eşti fratele mai mare, eşti matur, ai soţie şi copil, fă-mi o favoare: trăieşte-ţi viaţa fără să apelezi încontinuu la mine.

El a fost foarte dezamăgit şi a plecat trist după o văicăreală despre cum toţi deveneau tot mai bogaţi în timp ce el, din cauza surorii lui care nu ţinea la familie, la sângele Cerullo, dar de-acum se simţea numai o Carracci, şi risca să piardă puţinul pe care-l câştigase.

Până şi Michele Solara a venit s-o viziteze – la început şi de două ori pe zi – în intervale în care era sigur că Stefano lipseşte. Dar ea nu i-a deschis niciodată, a stat în linişte, aşezată în bucătărie, aproape fără să respire, astfel că el o dată, înainte să plece, i-a strigat din stradă:

— Cine pula mea crezi că eşti, curvă, aveai o înţelegere cu mine şi nu ai respectat-o.

Lila le-a primit în casă cu plăcere doar pe Nunzia şi pe mama lui Stefano, Maria, care au urmărit sarcina cu grijă. Ea n-a mai vomitat, dar i-a rămas un colorit cenuşiu. Avea impresia că se umflase mai mult pe interior decât pe dinafară, ca şi cum în învelişul corpului fiecare organ începuse să se mărească. Burta i s-a părut o bulă de carne care se dilata datorită respiraţiei copilului. A speriat-o acea dilatare, s-a temut că o să i se întâmple lucrul cel mai temut dintotdeauna: să se rupă, să se reverse. Apoi, brusc, a simţit că pe fiinţa pe care o avea înăuntru, acea modalitate absurdă a vieţii, acel nodul în expansiune care la un moment dat va ieşi din ea ca o marionetă cu aţă, o iubea şi prin intermediul ei i-a revenit conştiinţa de sine. Speriată de greşelile pe care le-ar fi putut face, a început să citească tot ce a găsit despre ce înseamnă o sarcină, despre ce se întâmplă în burtă, despre cum trebuie pregătită naşterea. A ieşit foarte puţin în lunile acelea. N-a mai cumpărat haine şi obiecte pentru casă, a căpătat, în schimb, obiceiul de a o pune pe mama ei să-i aducă cel puţin câteva ziare şi reviste de la Alfonso. Erau singurii bani pe care-i cheltuia. O dată, când Carmen a apărut ca să-i ceară bani, i-a spus să i se adreseze lui Stefano, ea nu avea, iar fata a plecat abătută. Nu-i mai păsa de nimic şi de nimeni, doar de copil.

Chestia asta a rănit-o pe Carmen care a devenit şi mai invidioasă. N-o iertase oricum pe Lila pentru că stricase prietenia lor în noua mezelărie. Acum nu i-a iertat că şi-a închis portofelul. Dar, mai ales, nu i-a iertat că-şi urmărise – cum a început să spună în jur – propriul interes: dispăruse, se întorsese şi totuşi continua să joace rolul doamnei, să aibă o casă frumoasă şi acum şi un fiu pe drum. Cu cât eşti mai curvă, spunea, cu atât câştigi mai mult. Ei, în schimb, care trudea de dimineaţa până seara fără nicio satisfacţie, i se întâmplaseră lucruri urâte unul după altul. Tatăl mort în închisoare. Mama moartă în felul acela că nici nu voia să se gândească la el. Iar acum şi Enzo. El o aşteptase într-o seară în faţa mezelăriei şi îi spusese că voia să rupă logodna. Atâta tot, puţine cuvinte, ca de obicei, nicio explicaţie. Ea dăduse fuga să plângă la fratele ei şi Pasquale se întâlnise cu Enzo ca să-i ceară explicaţii. Dar Enzo nu i le dăduse, aşa că acum nu-şi mai vorbeau.

Când m-am întors de la Pisa pentru vacanţa de Paşti şi am întâlnit-o în părculeţ, s-a descărcat faţă de mine:

— Eu cretină, a plâns, că l-am aşteptat toată perioada armatei. Eu cretină că muncesc de dimineaţa până seara pentru doi bani.

A zis că era sătulă de tot. Şi, fără o legătură evidentă, a trecut la a o acoperi pe Lila de jigniri. A ajuns până şi la a-i pune în cârcă o relaţie cu Michele Solara, care fusese văzut dând adesea târcoale în jurul casei Carracci.

— Coarne şi bani, a şuierat, aşa merge aia înainte.

Niciun cuvânt, în schimb, despre Nino. În mod miraculos, despre povestea aceea cartierul n-a aflat nimic. Antonio a fost cel care, chiar în acele zile, mi-a povestit cum îl bătuse şi cum îl trimisese pe Enzo s-o recupereze pe Lila, dar mi-a povestit doar mie şi sunt sigură că pentru tot restul vieţii n-a mai vorbit cu nimeni altcineva despre asta. Despre restul am aflat ceva de la Alfonso: întrebat în mod insistent, mi-a zis că auzise de la Marisa că Nino se dusese să studieze la Milano. Graţie lor, când, în Sâmbăta Mare, am întâlnit-o cu totul întâmplător pe Lila pe şosea, am simţit o plăcere subtilă la gândul că despre întâmplările vieţii ei ştiam mai mult decât ea şi era uşor să deduc cât de puţin îi folosise să mi-l ia pe Nino.

Avea o burtă deja destul de mare, părea o excrescenţă a corpului ei foarte slab. Nici chipul nu etala frumuseţea înfloritoare a femeilor însărcinate, dimpotrivă, se urâţise. Am încercat amândouă să ne prefacem că nu se întâmplase nimic.

— Ce faci?

— Bine.

— Pot să-ţi ating burta?

— Da.

— Şi povestea aia?

— Care?

— Cea din Ischia.

— S-a terminat.

— Păcat.

— Tu ce faci?

— Învăţ, am un loc al meu şi toate cărţile de care am nevoie. Am şi un fel de logodnic.

— Un fel?

— Da.

— Cum îl cheamă?

— Franco Mari.

— Ce face?
— Studiază şi el.
— Ce bine-ţi vin ochelarii aceştia.
— Mi i-a dăruit Franco.
— Şi rochia asta?
— Tot el.
— E bogat?
— Da.
— Mă bucur. Şi cu învăţatul cum merge?
— Muncesc mult, altfel mă dau afară.
— Fii atentă.
— Sunt atentă.
— Ferice de tine.
— Eh!

A zis că urma să nască în iulie. Avea un medic, acelaşi care o trimisese la băile de la mare. Un medic, nu moaşa din cartier.

— Mă tem pentru copil, a spus, nu vreau să nasc în casă. Citise că era mai bine să zămisleşti într-o clinică. A zâmbit, şi-a atins burta. Apoi a menţionat în treacăt o propoziţie nu prea clară:

— Sunt încă aici doar pentru asta.
— E frumos să simţi copilul înăuntrul tău?
— Nu, îmi repugnă, dar îl ţin cu plăcere.
— Stefano s-a înfuriat?
— Vrea să creadă ce-i convine.
— Adică?
— Că pentru o perioadă am fost puţin nebună şi am fugit la tine la Pisa.

M-am prefăcut că nu ştiu nimic şi am mimat stupoarea:

— La Pisa? Eu şi cu tine?
— Da.
— Şi dacă mă întreabă, trebuie să spun că a decurs aşa?
— Fă cum vrei.

Ne-am salutat, promiţându-ne să ne scriem. Dar nu ne-am scris niciodată şi eu nu m-am interesat deloc despre naştere. Uneori se ivea un sentiment pe care-l respingeam imediat, nu voiam să-l conştientizez: voiam să i se întâmple ceva şi copilul să nu se mai nască.

97.

În acea perioadă am visat-o adesea pe Lila. O dată era în pat cu o cămaşă de noapte numai dantele, de culoare verde, avea cozi pe care în realitate nu şi le făcuse niciodată, ţinea în braţe o fetiţă îmbrăcată în roz şi spunea încontinuu, cu voce îndureratăă: „Faceţi-mi o poză, dar numai mie, fetiţa nu”. Altă dată mă primea bucuroasă şi pe urmă îşi chema fata, care avea chiar numele meu. „Lenù”, spunea, „vino s-o saluţi pe mătuşa”. Dar apărea o uriaşă grasă, mult mai bătrână decât noi, şi Lila mă obliga s-o dezbrac şi s-o spăl şi să-i schimb scutecul şi feşele. Când mă trezeam, eram tentată să caut un telefon şi să încerc să dau de Alfonso ca să aflu dacă se născuse bine copilul, dacă ea era bucuroasă. Dar fie aveam de învăţat, fie aveam examene şi uitam de asta. Când, în august, m-am eliberat de ambele, nu m-am întors acasă. Am scris câteva minciuni părinţilor mei şi m-am dus cu Franco în Versilia, într-un apartament al familiei lui. Pentru prima dată mi-am pus un costum din două piese: încăpea tot în pumnul de la o mână şi m-am simţit curajoasă.

De Crăciun am aflat de la Carmen cât fusese de greu travaliul Lilei.

— Era să moară, a spus, oricum doctorul, până la urmă, a trebuit să-i taie burta, altfel copilul nu se năştea.

— A născut un băiat?

— Da.

— E bine?

— E foarte frumos.

— Şi ea?

— S-a mărit.

Am aflat că Stefano ar fi vrut să-i dea fiului numele tatălui său, Achille, dar Lila se împotrivise şi urletele de soţ şi soţie care nu se auziseră de ceva vreme răsunaseră în toată clinica, astfel că infirmierele îi dojeniseră. În cele din urmă, copilul fusese numit Gennaro, adică Rino, ca pe fratele Lilei.

Am ascultat, nu am avut nicio părere. Eram nemulţumită şi, ca să fac faţă nemulţumirii, aveam o atitudine distantă. Carmen mi-a atras atenţia:

— Vorbesc întruna şi tu nu spui niciun cuvânt, mă faci să mă simt ca un telejurnal. Nu-ţi mai pasă deloc de noi?

— Dar nu.
— Te-ai făcut frumoasă, ţi s-a schimbat până şi vocea.
— Aveam o voce urâtă?
— Aveai vocea pe care o avem noi.
— Şi acum?
— O ai mai puţin.

Am rămas în cartier zece zile, din 24 decembrie 1964 până pe 3 ianuarie 1965, dar nu m-am dus niciodată s-o vizitez pe Lila. Nu voiam să-l văd pe fiul ei, mi-era frică să nu recunosc în gură, în nasul, în ochii şi urechile lui ceva din Nino.

Acasă de-acum mă tratau ca şi cum aş fi fost o persoană de vază care catadicsise să treacă pe acolo şi să salute în grabă. Tata mă studia încântat. Îi simţeam privirea satisfăcută asupra mea, dar dacă îi vorbeam, se ruşina. Nu mă întreba ce studiam, la ce folosea, ce aş fi muncit pe urmă şi nu pentru că nu voia să ştie, ci de teamă că nu înţelege răspunsurile mele. Mama, în schimb, se mişca prin casă furioasă şi eu, auzindu-i paşii inconfundabili, mă gândeam la cât mă temusem să nu devin ca ea. Dar, măcar, mă distanţasem mult de ea şi ea simţea asta, îmi purta pică. Chiar şi acum, când îmi vorbea, părea că eram vinovată de lucruri urâte: în fiecare împrejurare îi percepeam în voce o nuanţă de dezaprobare, dar, spre deosebire de trecut, nu m-a pus niciodată să spăl vasele, să strâng masa, să spăl podelele. A existat puţină stânjeneală şi cu fraţii mei. Făceau eforturi să-mi vorbească în italiană şi adesea îşi corectau singuri greşelile, ruşinându-se. Dar cu ei am încercat să demonstrez că eram cea dintotdeauna şi, încet, încet, s-au convins de asta.

Seara nu ştiam cum să-mi petrec timpul, prietenii de altă dată nu mai formau un grup. Pasquale era în relaţii foarte proaste cu Antonio şi-l evita în toate felurile. Antonio nu voia să întâlnească pe nimeni, pe de o parte, pentru că nu avea timp (era încontinuu trimis ici şi colo de fraţii Solara), pe de alta, pentru că nu ştia despre ce să vorbească: nu putea povesti despre munca lui şi viaţă privată nu avea. Ada, după mezelărie, fie dădea fuga să se ocupe de mamă şi de fraţi, fie era obosită, deprimată şi se ducea la culcare, astfel că aproape nu se mai vedea nici cu Pasquale, lucru care-l făcea pe acesta din urmă foarte nervos. Carmen de-acum ura pe toată lumea, poate că şi pe mine: detesta munca în mezelăria nouă, familia Carracci, pe Enzo care o părăsise, pe fratele ei care doar se certase cu el şi nu-i

spărsese faţa. Da, Enzo. Enzo, în fine – care acum o avea pe mama lui, Assunta, bolnavă de o boală urâtă şi, când nu trudea să-şi câştige traiul zilnic, se ocupa de ea, şi noaptea, şi totuşi, în mod surprinzător, reuşise să-şi ia diploma de expert industrial –, Enzo nu era niciodată de găsit. M-a mirat vestea că reuşise să-şi ia diploma ca elev privat. Nu fusese deloc uşor. Cine ar fi crezut, m-am gândit. Înainte să mă întorc la Pisa, am făcut tot posibilul şi l-am convins să facem doi paşi împreună. I-am făcut multe complimente pentru rezultatul pe care-l obţinuse, dar el s-a limitat la o grimasă depreciativă, îşi redusese într-o asemenea măsură vocabularul, că am vorbit numai eu, n-a spus aproape nimic. Singura propoziţie pe care mi-o amintesc a rostit-o înainte să ne despărţim. Nu vorbisem deloc despre Lila până atunci, nici măcar un cuvânt. Şi totuşi, ca şi cum n-aş fi făcut altceva decât să vorbesc despre ea, a zis pe neaşteptate:

— Oricum Lina e cea mai bună mamă din întreg cartierul.

Acel *oricum* m-a indispus. Nu-i atribuisem niciodată lui Enzo o sensibilitate specială, dar cu acea ocazie m-am convins că, mergând alături de mine, a *auzit* – ca şi cum aş fi spus-o cu voce tare – lunga listă mută a vinelor pe care i le puneam în cârcă prietenei noastre, ca şi cum corpul meu ar fi scandat-o cu furie, fără ca eu să bag de seamă.

98.

Din dragoste pentru micul Gennaro, Lila a reînceput să iasă din casă. Punea copilul, îmbrăcat tot în albastru sau în alb, în incomodul cărucior monumental pe care fratele ei cheltuise o avere şi se plimba singură prin cartierul nou. Cum plângea Rinuccio, se ducea la mezelărie şi îl alăpta între emoţia soacrei, complimentele înduioşate ale clientelor şi enervarea lui Carmen care muncea cu capul plecat fără să spună un cuvânt. Lila îi dădea copilului să mănânce imediat ce se văicărea. Îi plăcea mult să-l simtă lipit de ea, îi plăcea să observe laptele care curgea de la ea la el, golindu-i în mod plăcut sânul. Era singura legătură care i-a dat starea de bine şi mărturisea în caietele ei că se teme de momentul în care copilul o să se desprindă de ea.

Când au început zilele frumoase, pentru că în cartierul nou

erau numai străzi văruite şi câteva tufişuri sau copăcei amărâţi, a început să meargă până la părculeţul din faţa bisericii. Oricine trecea pe acolo, se oprea să se uite la copil şi i-l lăuda, făcând-o fericită. Dacă trebuia să-l schimbe, se ducea la mezelăria veche unde, cum intra, clientele îl întâmpinau cu mare bucurie pe Gennaro. Ada, în schimb, cu şorţul ei prea curat, cu ruj pe buzele subţiri, cu chipul palid, cu părul aranjat, cu atitudinea imperativă şi în raport cu Stefano, se comporta tot mai impertinent ca angajată-patroană şi, aferată cum era, făcea tot posibilul ca s-o facă să priceapă că ea, căruciorul şi copilul încurcau. Dar Lila nu-i acorda multă atenţie. O tulbura mai mult indiferenţa capricioasă a soţului ei, în privat neatent, dar nu ostil faţă de copil. În public, în faţa clientelor care adoptau vocişoare infantile pline de duioşie şi-l voiau în braţe şi-l giugiuleau, nici nu se uita la el, dimpotrivă, era în mod ostentativ dezinteresat. Lila se ducea în magazia din spate, îl spăla pe Gennaro, îl îmbrăca din nou în grabă şi se întorcea în părculeţ. Acolo îşi studia fiul înduioşată, căutându-i pe faţă asemănarea cu Nino şi întrebându-se dacă nu cumva o întrezărea Stefano.

Dar renunţa repede. În general, zilele treceau peste ea fără să-i treacă nici cea mai mică emoţie. Avea grijă mai ales de copil, citirea unei cărţi îi luă săptămâni întregi, nu parcurgea mai mult de două sau trei pagini pe zi. În părculeţ, dacă băiatul dormea, din când în când se lăsa distrasă de crengile copacilor care aveau muguri noi şi scria ceva în caietul ei aflat într-o stare jalnică.

O dată şi-a dat seama că în biserica aflată la câţiva paşi era o înmormântare şi împreună cu copilul s-a dus să vadă. A aflat că era înmormântarea mamei lui Enzo. L-a văzut, ţeapăn, foarte palid, dar nu s-a dus să-i transmită condoleanţe. Altă dată când stătea pe o bancă cu căruciorul într-o parte, aplecată peste un volum gros cu cotorul verde, i-a apărut în faţă o bătrână foarte slabă, sprijinită într-un baston, cu obrajii care păreau supţi în gâtlej de propria ei răsuflare.

— Ghiceşte cine sunt.

Lila a făcut eforturi s-o recunoască, dar în cele din urmă ochii femeii, într-o clipă, i-au amintit-o pe impunătoarea învăţătoare Oliviero. A sărit în picioare emoţionată, a dat s-o îmbrăţişeze, dar ea s-a ferit iritată. Lila atunci i-a arătat copilul şi a spus cu mândrie:

— Îl cheamă Gennaro, şi, dat fiind că toţi îi lăudau copilul, s-a aşteptat s-o facă şi învăţătoarea.

Dar Oliviero l-a ignorat complet pe cel mic, a părut interesată numai de cartea voluminoasă pe care fosta ei elevă o avea în mână, cu un deget între pagini ca să ţină semnul.

— Ce e?

Lila s-a enervat. Învăţătoarea îşi schimbase înfăţişarea, vocea, totul, mai puţin ochii şi tonul brusc, acelaşi de când îi adresa o întrebare de la catedră. Atunci nici ea nu s-a arătat schimbată, i-a răspuns indolentă şi totodată agresivă:

— Se intitulează *Ulise.*

— Vorbeşte despre *Odiseea*?

— Nu, vorbeşte despre cât de concretă e viaţa de astăzi.

— Şi apoi?

— Atât. Zice că avem mintea plină de prostii. Că suntem carne, sânge şi oase. Că toţi suntem o apă şi-un pământ. Că vrem doar să mâncăm, să bem şi să futem.

Învăţătoarea, pentru ultimul cuvânt, a dojenit-o ca la şcoală şi Lila s-a comportat impertinent, a râs, astfel că bătrâna a devenit şi mai aspră şi a întrebat-o cum era cartea. Ea a răspuns că era dificilă şi nu înţelegea tot.

— Atunci de ce o citeşti?

— Pentru că o citea unul pe care l-am cunoscut. Dar lui nu-i plăcea.

— Şi ţie?

— Mie da.

— Chiar dacă e dificilă?

— Da.

— Nu citi cărţi pe care nu le poţi înţelege, îţi face rău.

— Sunt multe lucruri care fac rău.

— Nu eşti fericită?

— Aşa şi aşa.

— Erai destinată unor lucruri măreţe.

— Le-am făcut: m-am căsătorit şi am avut un fiu.

— De asta sunt toţi în stare.

— Eu sunt ca toţi ceilalţi.

— Te înşeli.

— Nu, dumneavoastră vă înşelaţi şi v-aţi înşelat întotdeauna.

— Erai prost crescută când erai mică şi eşti prost crescută şi acum.

— Se vede treaba că nu v-aţi priceput cu mine.

Oliviero a privit-o cu atenţie şi Lila i-a citit pe chip angoasa greşelii. Învăţătoarea încerca să-i regăsească în ochi inteligenţa pe care o văzuse când era mică, voia confirmarea că nu se înşelase. Ea s-a gândit: trebuie să-mi şterg imediat de pe faţă orice semn care să-i dea dreptate, nu vreau să-mi ţină predici că m-am irosit. Dar între timp s-a simţit supusă unui alt examen, al nu ştiu câtelea, şi, în mod paradoxal, s-a temut de rezultat. Descoperă că sunt proastă, şi-a spus cu inima care-i bătea tot mai tare, descoperă că toată familia mea e proastă, că sunt proşti strămoşii mei şi că vor fi proşti şi urmaşii mei, că Gennaro va fi prost. S-a indispus, a pus cartea în geantă, şi-a strâns mâna în jurul mânerului căruciorului şi a murmurat nervoasă că trebuia să plece. Bătrână nebună, mai credea că o poate bate cu băţul. A lăsat-o pe învăţătoare în parc, mică, agăţată de pumnul strâns în jurul bastonului, devorată de o boală căreia nu voia să-i cedeze.

99.

O apucase obsesia de a stimula inteligenţa fiului. Nu ştia ce cărţi să-şi cumpere şi l-a rugat pe Alfonso să-i întrebe pe librari. Alfonso i-a dus câteva volume cărora Lila li s-a dedicat cu mult devotament. În caietele ei am găsit notiţe despre cum citea texte complexe: înainta cu dificultate pagină cu pagină, dar după puţin timp pierdea sensul, se gândea la altceva; totuşi, se silea să citească în continuare şirul. Degetele ei întorceau pagina automat şi la final avea impresia că, deşi nu înţelesese, cuvintele îi pătrunseseră oricum în minte şi născuseră gânduri noi. Apoi recitea cartea şi îşi corecta gândurile sau le amplifica, până când textul nu-i mai folosea şi căuta altele.

Soţul se întorcea seara acasă şi o găsea că nu gătise, că-l punea pe copil să se joace cu jocuri pe care le realizase singură. Se înfuria, dar ea, cum se întâmpla de o vreme, nu avea nicio reacţie. Părea că nu-l aude, ca şi cum casa ar fi fost locuită doar de ea şi de fiul ei, iar când se ridică şi începea să gătească, o făcea nu pentru că lui Stefano îi era foame, ci pentru că i se făcuse ei foame.

În acele luni relaţia lor, după o lungă perioadă de toleranţă reciprocă, a început din nou să se înrăutăţească. Stefano i-a urlat într-o seară că se săturase de ea, de copil, de tot. Cu altă ocazie a spus că se căsătorise prea tânăr fără să înţeleagă ce făcea. Dar o dată când ea i-a răspuns: „Nici eu nu ştiu ce fac aici, îmi iau copilul şi plec”, el, în loc să-i urle cară-te, şi-a pierdut calmul aşa cum n-o făcea de mult timp şi a lovit-o în faţa copilului, care o fixa de pe pătura aşezată pe podea, un pic zăpăcit de gălăgie. Cu nasul din care-i picura sânge şi Stefano care urla insulte, Lila s-a îndreptat spre fiul ei râzând, i-a spus în italiană (de un timp îi vorbea numai în italiană): „Tata se joacă, ne distrăm”.

Nu ştiu de ce, dar la un moment dat a început să se ocupe şi de nepot, Fernando, căruia acum i se spunea Dino. E posibil ca totul să fi început pentru că avea nevoie să-l compare pe Gennaro cu un alt copil. Sau poate că nu, poate că şi-a făcut scrupule că-şi dedică grija numai fiului ei şi i s-a părut drept să se ocupe şi de nepot. Pinuccia, care îl considera în continuare pe Dino dovada vie a dezastrului vieţii ei şi îi urla încontinuu, uneori brutalizându-l: „Vrei să încetezi, vrei să încetezi? Ce vrei de la mine, vrei s-o iau razna?”, s-a opus în mod hotărât ca ea să-l ia acasă şi să-l ţină să joace jocuri misterioase cu micul Gennaro. I-a spus furioasă:

— Ocupă-te tu de creşterea copilului tău că de-al meu mă ocup eu şi, în loc să iroseşti timp, ai grijă de soţul tău, că altfel îl pierzi.

Dar iată că a intervenit Rino.

Era o perioadă foarte proastă pentru fratele Lilei. Se certa încontinuu cu tatăl lor care voia să închidă fabrica de încălţăminte pentru că se săturase să trudească doar ca să-i îmbogăţească pe fraţii Solara şi, fără să înţeleagă că trebuia să continue cu orice preţ, regreta micul lui atelier. Se certa încontinuu cu Marcello şi Michele, care însă îl tratau ca pe un băieţel capricios, şi când banii erau problema, vorbeau direct cu Stefano. Se certa mai ales cu acesta din urmă, cu ţipete şi jigniri, pentru că nu-i mai dădea un bănuţ şi credea că era deja în negocieri secrete ca să treacă toată afacerea cu pantofii în mâinile fraţilor Solara. Se certa cu Pinuccia, care-l acuza că o făcuse să creadă că e vreun şmecher şi, în schimb, era o marionetă care se lăsa manevrată de oricine, de tatăl lui, de

Stefano, de Marcello şi Michele. De aceea, când a înţeles că Stefano era supărat pe Lila pentru că era prea mult mamă şi prea puţin soţie şi că Pinuccia nu voia să-i încredinţeze copilul cumnatei nici măcar pentru o oră, a început, în mod provocator să i-l ducă el personal surorii acestuia. Şi pentru că la fabrică era tot mai puţin de lucru, a căpătat obiceiul să rămână uneori ore în şir în apartamentul din cartierul nou ca să vadă ce făcea Lila cu Gennaro şi cu Dino. A fost încântat de răbdarea ei maternă, de cum se distrau copiii, de cum fiul lui, care acasă plângea tot timpul sau stătea amorţit în ţarc ca un pui de om trist, cu Lila devenea isteţ, iute, părea fericit.

— Ce-i faci? întreba uimit.

— Îi pun să se joace.

— Fiul meu se juca şi înainte.

— Aici se joacă şi învaţă.

— De ce pierzi atâta timp?

— Pentru că am citit că tot ce devenim se decide acum, în primii ani de viaţă.

— Şi al meu se descurcă bine?

— Îl vezi doar.

— Da, îl văd, e mai priceput decât al tău.

— Al meu e mai mic.

— După tine, Dino e inteligent?

— Toţi copiii sunt, e de-ajuns să-i pregăteşti.

— Iar tu pregăteşte-l, Lina, nu te plictisi imediat cum faci de obicei. Fă-mi-l să devină foarte inteligent.

Dar într-o seară Stefano s-a întors acasă mai devreme ca de obicei şi foarte nervos. L-a găsit pe cumnat aşezat pe podeaua bucătăriei şi, în loc să se limiteze la a se întuneca la faţă din cauza dezordinii, a dezinteresului soţiei, a atenţiei rezervate copiilor şi nu lui, i-a spus lui Rino că aia era casa lui, că nu-i plăcea să-l vadă prin preajmă în fiecare zi, că fabrica de încălţăminte mergea foarte prost tocmai din cauză că era atât de leneş, că familia Cerullo nu era de încredere, că, în fine, ori ieşi imediat, ori te dau afară cu şuturi în cur.

A fost o încăierare. Lila a ţipat că nu trebuia să-i vorbească aşa fratelui ei, Rino i-a reproşat cumnatului tot ceea ce până în acel moment fie doar îi semnalase, fie ţinea în el din prudenţă.

S-a lăsat cu insulte grele. Cei doi copii, rămaşi în mijlocul certurilor, au început să-şi smulgă jucăriile ţipând, în special cel

mic pe care-l învingea cel mai mare. Rino a urlat la Stefano, cu gâtul umflat, cu venele ca nişte cabluri electrice, că era uşor să fii patron cu bunurile furate de don Achille de la jumătate de cartier şi a adăugat:

— Eşti un nimeni, eşti doar un nenorocit, tatăl tău ştia într-adevăr să fie delincvent, tu nici asta nu ştii să fii.

A fost un moment îngrozitor, la care Lila a asistat înspăimântată. Pe neaşteptate, Stefano l-a apucat cu ambele mâini pe Rino de şolduri, ca un balerin de dans clasic cu partenera lui, şi, chiar dacă erau de aceeaşi statură, de aceeaşi constituţie, chiar dacă Rino se agita şi urla şi scuipa, l-a ridicat cu o forţă extraordinară şi l-a aruncat spre un perete. Apoi l-a prins de un braţ şi l-a târât pe podea până la uşă, a deschis-o, l-a ridicat din nou în picioare şi l-a aruncat pe scări, chiar dacă Rino încerca să reacţioneze, chiar dacă Lila se dezmeticise şi i se agăţase de spinare, implorându-l să se calmeze.

Nu s-a terminat aici. Stefano s-a întors în grabă şi ea a înţeles că voia să-i facă lui Dino acelaşi lucru pe care i-l făcuse tatălui său, să-l arunce ca pe un obiect în jos pe scări. Atunci i s-a aruncat în spinare şi l-a apucat de faţă, l-a zgâriat urlând:

— E un copil, Ste', e un copil.

El a rămas nemişcat şi a zis încet:

— M-am săturat de tot, nu mai rezist.

100.

A început o perioadă complicată. Rino nu s-a mai dus acasă la sora lui, dar Lila nu voia să renunţe la a-i ţine împreună pe Gennaro şi Dino. Astfel a început să se ducă ea acasă la fratele ei, fără să ştie Stefano. Pinuccia însăila, cocoşată, şi Lila iniţial a încercat să-i explice ce încerca să facă: exerciţii de reactivitate, jocuri de dezvoltare a calităţilor, a ajuns chiar şi să-i spună că ar fi vrut să-i implice pe toţi copiii din cartier. Dar Pinuccia i-a răspuns pur şi simplu:

— Tu eşti o nebună şi mie mi se rupe de tâmpeniile pe care le faci. Vrei să iei copilul? Vrei să-l omori, vrei să-l mănânci, ca vrăjitoarele? Fă-o, eu nu-l vreau şi nu l-am dorit niciodată, fratele tău a fost nenorocirea vieţii mele şi tu eşti nenorocirea

vieţii fratelui tău.

Apoi i-a strigat:

— Amărâtul ăla face foarte bine că-ţi pune coarne.

Lila n-a reacţionat.

N-a întrebat ce însemna fraza aceea, dimpotrivă, a făcut un gest automat, ca şi cum voia să alunge o muscă. L-a luat pe Rinuccio şi, chiar dacă regreta că se lipseşte de nepot, nu s-a mai întors.

Dar, în singurătatea apartamentului său, a descoperit că îi este frică. Nu-i păsa deloc că Stefano plătea vreo prostituată, dimpotrivă, era bucuroasă, nu mai trebuia să-l suporte seara când se apropia de ea. Dar după fraza aceea a Pinucciei a început să-şi facă griji pentru copil: dacă soţul îşi luase altă femeie, dacă o voia în fiecare zi şi în fiecare oră, putea înnebuni, o putea alunga. Până în acel moment, eventualitatea unei rupturi definitive a căsniciei i se păruse o eliberare, acum, în schimb, s-a temut că pierde casă, banii, timpul, tot ce îi permitea să-şi crească fiul în cel mai bun mod.

A început să nu prea mai doarmă. Poate că crizele lui Stefano nu erau doar semnul unui dezechilibru al său structural, sângele rău care învingea bunătatea aparentă: poate că, într-adevăr, se îndrăgostise de alta, cum i se întâmplase ei cu Nino, şi nu rezista să mai stea în închisoarea căsniciei, a paternităţii, chiar şi a mezelăriilor şi a celorlalte afaceri. Lila se gândea, dar nu ştia ce să facă. Simţea că trebuie să înfrunte odată situaţia, ca s-o controleze, dacă nu din alt motiv, şi totuşi amâna, renunţa, conta pe faptul că Stefano se bucură de amanta lui lăsând-o pe ea în pace. În cele din urmă, se gândea, e suficient să reziste câţiva ani, timp în care copilul să crească şi să se formeze.

Şi-a organizat ziua astfel încât Stefano să găsească mereu casa în ordine, cina gata, masa pusă. Dar el, după momentul certei cu Rino, n-a mai revenit la vechea blândeţe, era mereu încruntat, mereu preocupat.

— Ce nu merge?

— Banii.

— Banii şi atât?

Stefano se înfuria:

— Ce înseamnă *şi atât*?

Pentru el nu exista altă problemă, în viaţă, decât banii. După cină făcea socotelile şi înjura tot timpul: mezelăria nouă nu

încasa ca altă dată; cei doi Solara, în special Michele, se comportau cu pantofii ca şi cum ar fi fost numai marfa lor şi nu mai era cazul să se împartă profiturile; fără să-i spună nimic lui, lui Rino şi lui Fernando, încredinţau fabricarea vechilor modele Cerullo unor cizmari de la periferie pentru câţiva bănuţi şi între timp îi puneau pe nişte meşteri să deseneze noile modele Solara, care, de fapt, îi variau foarte puţin pe ai Lilei; în acest fel, mica întreprindere a socrului şi a cumnatului chiar era pe cale să se ducă de râpă, trăgându-l şi pe el, care investise în ea.

— Ai înţeles?

— Da.

— Atunci vezi să nu mă scoţi din sărite.

Dar Lila nu era convinsă. Avea impresia că soţul dădea amploare cu talent problemelor reale, dar de dată veche, pentru a-i ascunde adevăratele şi noile motive ale dezechilibrelor şi ostilităţii lui faţă de ea. Îi atribuia vinovăţii de toate felurile, mai ales pe cea de a fi complicat relaţia cu fraţii Solara. O dată a urlat la ea:

— Ce i-ai făcut prostului ăla de Michele, se poate şti?

Şi ea i-a răspuns:

— Nimic.

Şi el:

— Nu se poate, de fiecare dată te aduce pe tine în discuţie, dar face mişto de mine: vezi să vorbeşti cu el şi să înţelegi ce vrea, altfel vă sparg faţa la amândoi.

Şi Lila, impetuos:

— Dacă vrea să mi-o tragă, ce fac, îl las să mi-o tragă?

O clipă mai târziu a regretat că a strigat aşa la el – uneori dispreţul era mai puternic decât prudenţa – dar acum o făcuse şi Stefano i-a dat o palmă. Palma n-a contat aproape deloc, n-a fost nici măcar cu mâna deschisă, ca de obicei, a lovit-o cu vârful degetelor. În schimb, a cântărit mai mult ce i-a spus imediat după, dezgustat:

— Citeşti, înveţi, dar eşti vulgară: nu le suport pe cele ca tine, mă scârbeşti.

Din acel moment s-a întors acasă tot mai târziu. Duminica, în loc să doarmă până la miezul zilei ca de obicei, ieşea devreme şi dispărea întreaga zi. La cea mai mică referire a ei la probleme concrete ale traiului zilnic familial se enerva. De exemplu, când a dat căldura, s-a preocupat de vacanţa la mare pentru Rinuccio

şi l-a întrebat pe soţ cum să se organizeze. El i-a răspuns:

— O să iei autobuzul şi o să mergi la Torregaveta.

Ea a îndrăznit:

— Nu e mai bine să închiriem o casă?

El:

— De ce, ca să fii curvă de dimineaţa până seara?

A ieşit, nu s-a întors în noaptea aceea.

Totul s-a limpezit în scurt timp. Lila s-a dus în centru cu băiatul, căuta o carte pe care o găsise citată în altă carte, dar n-a găsit-o. Tot învârtindu-se s-a dus până în Piaţa Martirilor ca să-l întrebe pe Alfonso, care continua să gestioneze magazinul cu satisfacţie, dacă putea s-o caute el. A dat peste un tânăr foarte frumos, foarte bine îmbrăcat, unul dintre cei mai frumoşi băieţi pe care-i văzuse vreodată, se numea Fabrizio. Nu era un client, era un prieten de-al lui Alfonso. Lila s-a întreţinut cu el şi a descoperit că ştia o groază de lucruri. Au discutat mult despre literatură, despre istoria oraşului Napoli, despre cum îi înveţi pe copii, lucru asupra căruia Fabrizio era foarte informat, pentru că lucra la universitate. Alfonso a stat să-i asculte în tăcere tot timpul şi când Rinuccio a început să se plângă, a avut el grijă să-l liniştească. Apoi au venit clienţii şi Alfonso li s-a dedicat lor. Lila a mai vorbit puţin cu Fabrizio, era mult timp de când nu mai simţea plăcerea unei conversaţii care să-i înflăcăreze mintea. Când tânărul a trebuit să plece, a sărutat-o pe obraji cu un entuziasm infantil, apoi a făcut la fel cu Alfonso, două mari ţocăituri. I-a strigat din prag:

— A fost o discuţie foarte frumoasă.

— Şi pentru mine.

Lila s-a întristat. În timp ce Alfonso îşi continua treaba cu clientele, i-a revenit în minte lumea pe care o cunoscuse în locul acela şi Nino, storul coborât, penumbra, conversaţiile plăcute, el care intra la unu fix în secret şi dispărea după amor, la patru. I s-a părut o perioadă închipuită, o fantezie trăsnită şi a privit împrejur indispusă. N-a simţit nostalgia acelei perioade, n-a simţit nostalgie după Nino. A simţit doar că timpul trecuse, că tot ce fusese important nu mai era, că încâlceala din cap persista şi nu voia să se descurce. A luat copilul şi a dat să plece când a intrat Michele Solara.

A salutat-o cu entuziasm, s-a jucat cu Gennaro, a spus că era leit ea. A invitat-o la bar, i-a oferit o cafea, a condus-o în cartier

cu maşina. Cum au urcat în maşină, i-a zis:

— Părăseşte-ţi soţul, imediat, chiar astăzi. Eu vă iau pe tine şi pe fiul tău. Am cumpărat o casă la Vomero, în Piaţa Artiştilor. Dacă vrei, te duc acolo imediat, ţi-o arăt, am luat-o gândindu-mă la tine. Acolo poţi face ce vrei: citeşti, scrii, inventezi lucruri, dormi, râzi, vorbeşti şi stai cu Rinuccio. Pe mine mă interesează doar să te pot privi şi asculta.

Pentru prima dată în viaţa lui, Michele s-a exprimat fără tonalitatea lui batjocoritoare. În timp ce conducea şi vorbea i-a aruncat neliniştit priviri cu coada ochiului ca să-i observe reacţiile. Lila a fixat tot timpul drumul din faţa ei încercând, între timp, să scoată suzeta din gura lui Gennaro, după ea, o ţinea prea mult. Dar copilul îi îndepărta mâna cu energie. Când Michele a tăcut – nu l-a întrerupt niciodată – l-a întrebat:

— Ai terminat?

— Da.

— Şi Gigliola?

— Ce legătură are Gigliola? Tu zi-mi da sau nu şi pe urmă vedem.

— Nu, Michè, răspunsul e nu. Nu l-am dorit pe fratele tău şi nu te doresc nici pe tine. În primul rând pentru că nici tu, nici el nu-mi plăceţi; şi în al doilea rând pentru că voi credeţi că puteţi face totul şi lua totul fără respect.

Michele n-a reacţionat imediat, a bombănit ceva despre suzetă, de genul: dă-i-o, nu-l face să plângă. Apoi a spus posomorât:

— Gândeşte-te bine, Lina. Poate că deja mâine regreţi şi eşti tu cea care vii să mă implori pe mine.

— Exclus.

— Da? Atunci ascultă-mă.

I-a dezvăluit ce ştiau toţi („Chiar şi mama ta, tatăl tău şi tâmpitul ăla de frate-tău, dar ei nu-ţi spun nimic ca să trăiţi în linişte”): Stefano şi-o luase pe Ada ca amantă şi nu de puţin timp. Chestia începuse deja înainte de vacanţa la Ischia: „Când tu erai în vacanţă”, i-a spus, „ea se ducea în fiecare seară la tine acasă”. Odată cu întoarcerea Lilei, cei doi încetaseră o vreme. Dar nu putuseră rezista: o luaseră de la capăt, se despărţiseră din nou, se împăcaseră când dispăruse ea din cartier. De curând, Stefano închiriase un apartament pe Rettifilo şi se vedeau acolo.

— Mă crezi?
— Da.
— Şi atunci?
Atunci ce? Lila n-a fost tulburată atât de faptul că soţul ei avea o amantă şi amanta era Ada, ci de absurditatea fiecărui cuvânt sau gest de-al lui când venise s-o ia de la Ischia. I-au revenit în minte ţipetele, loviturile, plecarea. I-a spus lui Michele:
— Mă dezgusti tu, Stefano şi toţi ceilalţi.

101.

Lila s-a simţit brusc de partea dreptăţii şi asta a liniştit-o. Chiar în seara aceea l-a culcat pe Gennaro şi a aşteptat să se întoarcă Stefano. El a ajuns imediat după miezul nopţii, a găsit-o stând la masa din bucătărie. Lila a ridicat privirea din cartea pe care-o citea, a spus că ştia de Ada, că ştia de când dura şi că nu-i păsa deloc.
— Ceea ce tu mi-ai făcut mie ţi-am făcut şi eu ţie, a scandat zâmbind şi i-a repetat – de câte ori îi spusese în trecut, de două, de trei? – că Gennaro nu era fiul lui.
A conchis că putea face ce credea, să meargă să doarmă unde şi cu cine voia. Important, a urlat dintr-odată, e că de mine nu te mai atingi.
Nu ştiu ce avea în minte, poate că doar voia să limpezească lucrurile. Sau poate că se aştepta la orice. Se aştepta ca el să mărturisească totul, ca apoi s-o ia la ciomăgit, s-o alunge din casă, s-o oblige pe ea, soţia, să fie rândaşa amantei lui. Era pregătită pentru orice agresiune şi pentru aroganţa celui care se simte stăpân şi are bani să cumpere totul. În schimb, n-a fost posibil să ajungă la niciun cuvânt care să limpezească şi să confirme eşecul căsniciei lor. Stefano a negat. A spus chinuit, dar calm, că Ada nu era nimic altceva decât vânzătoarea mezelăriei lui, că orice bârfa circulă în legătură cu ei nu avea nicio bază. Apoi s-a enervat şi i-a strigat că dacă mai zicea încă o dată lucrul acela urât despre fiul lui, Dumnezeu îi era martor, o omoară: Gennaro era portretul lui, identic, şi o spuneau toţi. Era inutil să-l mai provoace cu asta. În fine – şi ăsta a fost lucrul cel

mai surprinzător – i-a declarat, cum făcuse în trecut, fără multe variaţiuni, iubirea lui. A spus că o va iubi pe vecie, pentru că era soţia lui, pentru că se căsătoriseră în faţa preotului şi nimic nu-i putea despărţi. Când s-a apropiat de ea s-o sărute şi ea l-a respins, a prins-o, a ridicat-o, a dus-o în dormitor unde era pătuţul copilului, i-a smuls tot ce avea pe ea şi a pătruns-o cu forţa, în timp ce ea îl implora cu voce foarte scăzută, reprimându-şi hohotele de plâns:

— Se trezeşte Rinuccio, ne vede, ne aude, te rog, să mergem dincolo.

102.

Din seara aceea, Lila a pierdut mare parte din micile libertăţi care-i rămăseseră. Stefano s-a comportat într-un mod complet incoerent. Dat fiind că de-acum soţia ştia despre relaţia lui cu Ada, a renunţat la orice precauţie: adesea nu se întorcea să doarmă acasă; o duminică da şi una nu se plimba cu maşina cu amanta lui; în acel august a petrecut chiar şi concediul cu ea: au ajuns până la Stockholm cu maşina, chiar dacă Ada, oficial, se dusese la Torino, la o verişoară care muncea la fabrica Fiat. Dar între timp a explodat în el o formă bolnavă de gelozie: nu voia ca soţia să iasă din casă, o obliga să facă la telefon cumpărăturile şi, dacă Lila ieşea o oră cu copilul la aer, o chestiona ca să afle cu cine se întâlnise, cu cine vorbise. Se simţea mai soţ ca niciodată şi o urmărea. Era ca şi cum s-ar fi temut că înşelatul lui o autoriza şi pe ea să-l înşele. Ce făcea el la întâlnirile cu Ada pe Rettifilo îi punea în mişcare imaginaţia şi îi stârnea fantezii detaliate în care Lila făcea şi mai multe cu amanţii ei. Se temea că este ridiculizat de o posibilă infidelitate a ei, în timp ce el se lăuda cu a lui.

Nu era gelos pe toţi bărbaţii, avea o ierarhie a lui. Lila a înţeles repede că-l îngrijora în special Michele, de care se simţea păcălit în legătură cu totul şi care-l tratase mereu ca pe un subordonat. Chiar dacă ea nu-i zisese niciodată că Solara încercase s-o sărute, că-i propusese să devină amanta lui, Stefano intuise că a-i lua soţia ca să-l umilească era o mişcare importantă ca să ajungă să-l ruineze în afaceri. Dar, pe de altă

parte, tocmai logica afacerilor presupunea ca Lila să se arate măcar puţin cordială. În consecinţă, orice lucru făcea ea, nu-i convenea. Uneori o presa în mod obsesiv: „L-ai văzut pe Michele, ai vorbit cu el, ţi-a cerut să desenezi pantofi noi?” Alteori urla la ea: „Pe prostul ăla nu trebuie nici să-l saluţi, e clar?” Şi-i deschidea sertarele, scormonea în căutare de dovezi despre natura ei de curvă.

Ca să complice şi mai mult situaţia au intervenit mai întâi Pasquale, apoi Rino.

Pasquale, bineînţeles, a aflat ultimul, chiar şi după Lila, că logodnica lui era amanta lui Stefano. Nu i-a spus nimeni, i-a văzut cu ochii lui în timp ce într-o după-amiază târzie a unei duminici de septembrie ieşeau îmbrăţişaţi pe uşa unui bloc de pe Rettifilo. Ada îi spusese că era ocupată cu Melina şi nu se puteau întâlni. El, de altfel, era mereu plecat la plimbare fie cu munca, fie cu angajamentele lui politice şi nu acorda multă atenţie sucirilor şi eschivărilor logodnicei. A fost o durere îngrozitoare să-i vadă şi o situaţie complicată pentru că dacă primul lui impuls a fost să le taie beregata amândurora, pregătirea lui de militant comunist i-o interzicea. În ultima vreme, Pasquale devenise secretarul secţiei de cartier a partidului şi, deşi în trecut, ca toţi băieţii cu care crescuserăm, ne catalogase la nevoie curve, acum – pentru că se informa, citea *L’Unità*, studia broşuri, prezida dezbateri în secţie – nu-i mai venea s-o facă, dimpotrivă, se străduia să ne considere pe noi, femeile, în general, neinferioare bărbaţilor, cu sentimentele noastre, ideile noastre, libertăţile noastre. Prins deci între furie şi vederi largi, a doua seară, încă murdar de la muncă, s-a dus la Ada şi i-a spus că ştia totul. Ea s-a arătat uşurată şi a recunoscut tot, a plâns, i-a cerut iertare. Când el a întrebat-o dacă o făcuse pentru bani, i-a răspuns că-l iubea pe Stefano şi că doar ea ştia ce persoană bună, generoasă şi amabilă era. Rezultatul a fost că Pasquale a tras un pumn într-un perete al bucătăriei din casa Cappuccio şi s-a întors acasă plângând, cu nodurile degetelor dureroase. După care a vorbit cu Carmen toată noaptea şi cei doi fraţi au suferit împreună, unul din vina Adei, cealaltă din cauza lui Enzo, pe care nu putea să-l uite. Lucrurile s-au înrăutăţit abia atunci când Pasquale, deşi fusese înşelat, a decis că trebuia să apere atât demnitatea Adei, cât şi pe cea a Lilei. Mai întâi a vrut să clarifice povestea şi s-a dus să stea de vorbă

cu Stefano, căruia i-a ţinut un discurs complicat al cărui miez era că trebuia să-şi părăsească soţia şi să înceapă un concubinaj legitim cu amanta lui. Apoi s-a dus la Lila şi i-a reproşat că îl lăsase pe Stefano să-i calce în picioare drepturile ei de soţie şi sentimentele ei de femeie. Într-o dimineaţă – era şase şi jumătate – Stefano l-a abordat când tocmai ieşea să se ducă la muncă şi i-a oferit bonom bani ca să nu-i mai deranjeze pe el, pe soţie şi pe Ada. Pasquale a luat banii, i-a numărat şi i-a aruncat în sus, spunând:

— Muncesc de când eram mic, nu am nevoie de tine, apoi, ca şi cum s-ar fi scuzat, a adăugat că trebuia să plece, altfel întârzia şi-l concediau.

Dar când deja se îndepărtase s-a răzgândit, s-a întors şi i-a strigat mezelarului care aduna banii împrăştiaţi pe stradă:

— Eşti mai rău decât porcul ăla fascist de taică-tu.

S-au bătut, lovituri îngrozitoare, au trebuit să-i despartă, altfel se omorau.

Necazuri a creat şi Rino. N-a acceptat faptul că sora nu-şi mai dădea silinţa să facă din Dino un copil foarte inteligent. N-a acceptat faptul că Stefano, cumnatul lui, nu doar că nu-i mai dădea o centimă, dar îl şi bătuse. N-a acceptat faptul că relaţia dintre Stefano şi Ada devenise publică, cu toate consecinţele umilitoare pentru Lila. Şi a reacţionat într-un mod neaşteptat. Dat fiind că Stefano o bătea pe Lila, a început şi el s-o bată pe Pinuccia. Dat fiind că Stefano avea o amantă, şi-a găsit şi el o amantă. A început, adică, s-o persecute pe sora lui Stefano aşa cum şi Stefano o persecuta pe sora lui.

Asta a aruncat-o pe Pinuccia într-o stare de disperare: lacrimi peste lacrimi, rugăminţi, îl implora să înceteze. Dar nimic. Rino, îngrozind-o şi pe Nunzia, dacă soţia doar deschidea gura, îşi pierdea complet controlul şi urla la ea:

— Trebuie să încetez? Trebuie să mă calmez? Atunci du-te la fratele tău şi spune-i că trebuie s-o părăsească pe Ada, că trebuie s-o respecte pe Lina, că trebuie să fim o familie unită şi că trebuie să-mi dea banii cu care el şi fraţii Solara m-au tras pe sfoară şi mă trag pe sfoară în continuare.

Astfel, Pinuccia fugea foarte des din casă, bătută, la mezelăria fratelui şi plângea în hohote în faţa Adei şi a clientelor. Stefano o târa după el în spate şi ea îi înşira toate pretenţiile soţului, dar spunea hotărât:

— Nu-i da nimic prostului ăluia, vino acasă imediat şi omoară-l.

103.

Cam asta era situaţia când m-am întors în cartier pentru vacanţa de Paşti. Locuiam la Pisa de doi ani şi jumătate, eram o studentă strălucită. Întoarcerea la Napoli de sărbători devenise pentru mine o povară căreia mă supuneam ca să evit discuţiile cu părinţii mei, mai ales cu mama. Deja când trenul intra în gară mă enervam. Mă temeam că un accident oarecare o să mă împiedice să mă întorc la Şcoala Normală la sfârşitul vacanţei: o boală gravă care să mă oblige la o internare în învălmăşeala dintr-un spital, vreun eveniment îngrozitor care să mă oblige să nu mai învăţ pentru că familia avea nevoie de mine.

Sosisem acasă de câteva ore. Mama abia îmi făcuse un rezumat ostil al tuturor întâmplărilor urâte ale Lilei, ale lui Stefano, ale Adei, ale lui Pasquale, ale lui Rino, ale fabricii de încălţăminte care era pe punctul de a se închide, ale vremurilor în general. Într-un an aveai bani, credeai că eşti şmecher, îţi cumpărai maşinuţă şi în anul următor trebuia să vinzi totul, ajungeai în registrul roşu al doamnei Solara şi nu-ţi mai dădeai aere. Când în sfârşit s-a oprit din litania ei, mi-a spus:

— Prietena ta credea că ajunsese cine ştie unde, cu nunta ei de prinţesă, cu maşina ei mare, cu casa cea nouă şi, în schimb, astăzi tu eşti mult mai pe picioarele tale şi mult mai frumoasă decât ea.

Apoi s-a strâmbat ca să-şi reprime satisfacţia şi mi-a înmânat un bilet pe care, evident, ea îl citise deja chiar dacă era pentru mine. Lila voia să mă vadă, mă invita la prânz a doua zi, în Vinerea Mare.

N-a fost doar invitaţia aceea, au fost zile aglomerate. La scurt timp după aceea, Pasquale m-a strigat din curte şi, ca şi cum aş fi coborât de pe Olimp şi nu din casa întunecată a părinţilor mei, a ţinut să-mi expună ideile lui despre femeie, să-mi spună cât pătimea, să cunoască părerea mea despre felul în care se comporta. La fel a făcut Pinuccia seara, furibundă atât pe Rino, cât şi pe Lila. La fel a făcut, în mod neaşteptat, Ada în dimineaţa

următoare, arzând de ură şi sentimente de vinovăţie.

Am rămas distantă fată de toţi trei. I-am recomandat lui Pasquale să-şi păstreze calmul, Pinucciei să se preocupe întâi de toate de fiul ei, Adei să înţeleagă dacă iubirea ei era adevărată. Dar, în ciuda superficialităţii cuvintelor, trebuie să spun că m-a uimit mai ales ea. În timp ce-mi vorbea, am citit-o ca pe o carte deschisă. Era fiica Melinei nebuna, sora lui Antonio. Pe chipul ei am recunoscut-o pe mamă, multe trăsături ale fratelui. Crescuse fără tată, expusă oricărui risc, obişnuită să trudească. Spălase scările din blocurile noastre ani la rând împreună cu Melina, a cărei minte se poticnea în mod neaşteptat. Fraţii Solara o suiseră în maşină când era o fetiţă şi puteam să-mi imaginez ce-i făcuseră. Mi s-a părut deci normal că se îndrăgostise de Stefano, patron amabil. Îl iubea, mi-a spus, se iubeau.

— Spune-i Linei, a murmurat cu ochii strălucind de pasiune, că inimii nu i se comandă. Chiar dacă ea e soţia, eu sunt cea care lui Stefano i-a dat şi îi dă totul, orice atenţie şi sentiment pe care le vrea un bărbat, în curând şi copii. De aceea el e al meu, ei nu-i mai aparţine.

Am înţeles că voia să pună mâna pe tot ce se putea, pe Stefano, pe mezelării, pe bani, pe casă, pe maşini. Şi m-am gândit că are dreptul să ducă acea bătălie. O duceam toţi mai mult sau mai puţin. Am încercat doar să o liniştesc pentru că era foarte palidă, avea ochii umflaţi. M-am bucurat să aud cât îmi era de recunoscătoare, mi-a plăcut să fiu consultată ca o clarvăzătoare, să împart sfaturi într-o italiană bună care o tulbura pe ea ca şi pe Pasquale, ca şi pe Pinuccia. Iată, m-am gândit cu sarcasm, la ce folosesc examenele de istorie, filologia clasică, lingvistica şi miile de fişe care mă obişnuiesc să fiu riguroasă: la a-i linişti pentru câteva ore. Mă considerau nepărtinitoare, lipsită de sentimente rele şi pasiuni, sterilizată de atâta învăţat. Şi eu am acceptat rolul pe care mi-l dăduseră fără să vorbesc despre angoasele mele, despre visurile mele, despre momentele când la Pisa riscasem totul lăsându-l pe Franco să intre în camera mea sau furişându-mă cu la el, despre vacanţa pe care o petrecuserăm singuri la Versilia trăind împreună ca şi cum am fi fost căsătoriţi. M-am simţit mulţumită de mine.

Dar pe măsură ce se apropia ora prânzului, plăcerea a făcut loc disconfortului şi m-am dus la Lila fără chef. Mă temeam că

va restabili într-o clipită vechea ierarhie, făcându-mă să-mi pierd încrederea în alegerile mele. Mă temeam că o să-mi arate în micul Gennaro trăsăturile lui Nino ca să-mi amintească de faptul că soarta îi dăduse ei jucăria care trebuia să fie a mea. Dar n-a decurs aşa, pe moment. Rinuccio – aşa îi spunea tot mai des – m-a emoţionat imediat: era un foarte frumos copil brunet şi Nino nu i se ivise încă pe chip şi în corp. Avea trăsături care o evocau pe Lila şi chiar şi pe Stefano, ca şi cum l-ar fi procreat în trei. Pe ea am simţit-o fragilă cum rar fusese. Doar văzându-mă i s-au umezit ochii şi tot corpul a început să-i tremure, a trebuit s-o îmbrăţişez cu putere ca s-o liniştesc.

Mi-am dat seama că se pieptănase în grabă ca să nu facă o impresie proastă faţă de mine. Îşi dăduse în grabă cu puţin ruj, îmbrăcase o rochie de rayon gri-perlă din perioada logodnei şi purta pantofi cu toc. Era încă frumoasă, dar ca şi cum oasele feţei i s-ar fi mărit, ochii i s-ar fi micşorat şi pe sub piele nu i-ar mai fi circulat sânge, ci un lichid opac. Era foarte slabă, îmbrăţişând-o i-am simţit oasele, iar rochia mulată îi evidenţia pântecele umflat.

S-a prefăcut la început că totul mergea bine. A fost bucuroasă că m-a entuziasmat copilul, i-a plăcut cum mă jucam cu el, voia să-mi arate lucrurile pe care Rinuccio ştia să le spună şi să le facă. A început, într-un mod anxios pe care nu i-l ştiam, să reverse asupra mea termeni extraşi din lecturile sale dezordonate. Mi-a citat autori pe care nu-i auzisem niciodată pomeniţi, l-a obligat pe fiu să-mi arate exerciţiile pe care le inventase pentru el. Am observat că avea un fel de tic, o strâmbătură a gurii: o deschidea larg pe neaşteptate şi apoi strângea buzele, vrând parcă să-şi reţină emoţia cauzată de lucrurile pe care le spunea. De obicei, strâmbătura era însoţită de o înroşire a ochilor, o sclipire trandafirie pe care contracţia buzelor, ca un mecanism cu arc, o ajuta prompt să se reabsoarbă în fundul capului. Mi-a repetat de mai multe ori că dacă s-ar fi dedicat asiduu fiecărui copil mic din cartier, în decursul unei generaţii totul s-ar fi schimbat. Lumea nu s-ar mai fi împărţit în cei pricepuţi şi cei incapabili, cei buni şi cei răi. Apoi şi-a privit fiul şi a izbucnit din nou în plâns.

— Mi-a distrus cărţile, a spus printre lacrimi ca şi cum Rinuccio ar fi făcut-o şi mi le-a arătat, sfâşiate, rupte în două. A căpătat obiceiul să scormonească în lucrurile mele, a murmurat,

nu vrea să am nici măcar un gând al meu şi dacă descoperă că i-am ascuns chiar şi un lucru nesemnificativ, mă bate.

S-a urcat pe un scaun, a luat de pe dulapul din dormitor o cutie de metal şi mi-a înmânat-o.

— Aici e tot ce s-a întâmplat cu Nino, a spus, şi multe gânduri care mi-au trecut prin cap în anii aceştia şi, de asemenea, lucruri de-ale mele şi de-ale tale pe care nu ni le-am spus. Ia-o tu, mi-e teamă că o găseşte şi începe să citească. Dar nu vreau, nu sunt lucruri pentru el, nu sunt lucruri pentru nimeni, nici măcar pentru tine.

104.

Am luat cutia împotriva voinţei mele, m-am gândit: unde o pun, ce fac cu ea. Ne-am aşezat la masă. M-am minunat că Rinuccio mănâncă singur, că se foloseşte de mici tacâmuri ale lui din lemn, că, odată depăşită timiditatea iniţială, îmi vorbeşte în italiană fără să pocească cuvintele, că la toate întrebările mele răspunde cu intonaţie, cu precizie şi că îmi pune la rândul lui întrebări. Lila m-a lăsat să conversez cu fiul ei, n-a mâncat mai nimic, a fixat farfuria absentă. La sfârşit, când eram pe punctul de a pleca, a spus:

— Nu-mi amintesc nimic de Nino, de Ischia, de magazinul din Piaţa Martirilor. Şi totuşi mi se părea că ţin la el mai mult decât la mine însămi. Nu mă interesează nici măcar să ştiu ce s-a întâmplat cu el, unde s-a dus.

M-am gândit că e sinceră şi nu i-am spus nimic din ce ştiam.

— Când ţi se aprind călcâiele, am menţionat în treacăt, există această frumuseţe: după o perioadă îţi trece.

— Tu eşti fericită?

— Îndeajuns.

— Ce păr frumos ai.

— Eh!

— Trebuie să-mi faci încă o favoare.

— Spune-mi.

— Trebuie să plec din casa asta înainte ca Stefano, fără ca măcar să-şi dea seama, să mă omoare pe mine şi pe copil.

— Acum mă îngrijorezi.

— Ai dreptate, scuze.
— Spune-mi ce trebuie să fac.
— Du-te la Enzo. Îi spui că am încercat, dar n-am reuşit.
— Nu înţeleg.
— Nu e important să înţelegi: trebuie să te întorci la Pisa, le ai pe-ale tale. Spune-i atât: *Lina a încercat*, *dar n-a reuşit.*
M-a condus la uşă cu copilul în braţe. I-a spus fiului:
— Rino, salut-o pe mătuşa Lenù.
Copilul a zâmbit, şi mi-a făcut pa cu mâna.

105.

Înainte să plec m-am dus să-l caut pe Enzo. Pentru că atunci când i-am spus: *Lina m-a rugat să-ţi spun că a încercat, dar n-a reuşit*, nu i-a trecut nici măcar umbra unei emoţii pe faţă, m-am gândit că mesajul îl lăsase complet indiferent.
— Nu e deloc bine, am adăugat. Pe de altă parte, chiar nu ştiu ce se poate face.
El a strâns buzele şi a luat o expresie gravă. Ne-am salutat.
În tren am deschis cutia de metal, chiar dacă jurasem să n-o fac. Erau opt caiete. Încă de la primele rânduri am început să mă simt rău. Odată ajunsă la Pisa, starea proastă a crescut cu fiecare zi, cu fiecare lună. Fiecare cuvânt al Lilei m-a micşorat. Fiecare frază, chiar şi cele scrise când era încă o copilă, mi s-a părut că le goleşte de sens pe ale mele nu de atunci, ci de acum. Şi în timpul ăsta fiecare pagină a aprins gânduri de-ale mele, idei de-ale mele, pagini de-ale mele ca şi cum până în acel moment aş fi trăit într-o toropeală studioasă, dar neconvingătoare. Am învăţat pe dinafară caietele acelea şi, în cele din urmă, m-au făcut să simt că lumea de la Şcoala Normală, prietenele şi prietenii care mă stimau, privirea afectuoasă a acelor profesori care mă încurajau să fiu tot mai bună, face parte dintr-un univers prea protejat şi, de aceea, foarte previzibil, în comparaţie cu cel furtunos pe care, în condiţiile vieţii din cartier, Lila fusese capabilă să-l exploreze cu rândurile ei grăbite, în pagini mototolite şi pătate.
Toate strădaniile mele din trecut mi s-au părut lipsite de sens. M-am speriat, luni de zile am învăţat prost. Eram singură, Franco

Mari îşi pierduse locul de la Şcoala Normală. Nu reuşeam să scap de impresia de micime care mă copleşise. La un moment dat mi-a fost limpede că în curând voi lua o notă proastă şi voi fi trimisă acasă şi eu. De aceea, într-o seară de toamnă târzie, fără un plan precis, am ieşit luând cu mine cutia de metal. M-am oprit pe podul Solferino şi am aruncat-o în Arno.

106.

Ultimul an la Pisa a fost total diferit de primii trei. M-a apucat o aversiune ingrată faţă de oraş, faţă de colege şi colegi, profesori, examene, zilele geroase, reuniunile politice în serile călduţe de la Baptisteriu, filmele de la forumul de cinema, întreg spaţiul urban, mereu acelaşi: Timpano, Lungarno Pacinotti, strada XXIV mai, strada San Frediano, Piaţa Cavalerilor, strada Consoli del Mare, strada San Lorenzo. Erau trasee identice şi totuşi străine, chiar şi când brutarul mă saluta şi vânzătoarea de la chioşcul de ziare îmi vorbea despre vreme, străine în voci pe care, totuşi, făcusem imediat eforturi să le imit, străine în culoarea pietrelor şi a plantelor şi a indicatoarelor şi a norilor sau a cerului.

Nu ştiu dacă s-a întâmplat din cauza caietelor Lilei. În mod sigur, imediat după ce le-am citit şi mult înainte să arunc cutia care le conţinea, m-am dezvrăjit. Mi-a trecut impresia iniţială că mă aflu într-o bătălie cutezătoare. Mi-a trecut nervozitatea de la fiecare examen şi bucuria că luam cele mai bune note. Mi-a trecut plăcerea de a-mi reeduca vocea, gesturile, felul de a mă îmbrăca şi de a merge, ca şi cum aş fi concurat pentru cea mai reuşită travestire, pentru masca purtată atât de bine că devenise *aproape* faţă.

Pe neaşteptate, mi-am dat seama de toţi acei *aproape.* Reuşisem? Aproape. Mă smulsesem din Napoli, din cartier? Aproape. Aveam prietene şi prieteni noi, care veneau din medii cultivate, adesea mult mai cultivate decât cel căruia îi aparţineau profesoara Galiani şi fiii ei? Aproape. Din examen în examen devenisem o studentă bine văzută de profesorii zeloşi care mă examinau? Aproape. În spatele lui *aproape* mi s-a părut că văd cum stăteau lucrurile. Mi-era frică. Mi-era frică la fel ca în

prima zi în care ajunsesem la Pisa. Mă temeam de cine ştia să fie cultivat fără acel aproape, cu dezinvoltură.

La Şcoala Normală erau mulţi. Nu era vorba doar de studenţi care treceau examenele în mod strălucitor, la latină sau greacă, sau istorie. Erau tineri – aproape toţi bărbaţi, ca de altfel profesorii marcanţi şi numele ilustre care trecuseră prin acea instituţie – care excelau pentru că ştiau fără efort aparent folosul prezent şi viitor al străduaniei lor de a studia. Îl cunoşteau prin originea familială sau printr-o orientare instinctivă. Ştiau cum se făcea un ziar sau o revistă, cum era organizată o editură, ce era o redacţie de radio sau de televiziune, cum se năştea un film, care erau ierarhiile universitare, ce era dincolo de graniţele sătucurilor noastre sau oraşelor, dincolo de Alpi, dincolo de mare. Cunoşteau numele oamenilor importanţi, persoanele de admirat şi cele de dispreţuit. Eu, în schimb, nu ştiam nimic, pentru mine oricine îşi tipărea numele într-un ziar sau o carte era un zeu. Dacă îmi spunea cineva cu admiraţie sau cu invidie: ăla e Cutărică, ăla e fiul lui Cutărescu, aia e nepoata lui Cutărică, tăceam sau mă prefăceam că ştiu. Intuiam, desigur, că erau nume *cu adevărat* importante, şi totuşi nu le auzisem niciodată, nu ştiam ce lucruri relevante făcuseră, ignoram harta prestigiului. De exemplu, mă prezentam foarte pregătită la examene, dar dacă profesorul, pe neaşteptate, m-ar fi întrebat: „Ştiţi care sunt operele mele care mă autorizează să predau această materie în această universitate?”, n-aş fi ştiut ce să răspund. Ceilalţi, în schimb, ştiau. De aceea mă mişcam printre ei temându-mă că spun şi că fac lucruri greşite.

Când Franco Mari se îndrăgostise de mine, teama aceea se atenuase. El mă instruia, învăţasem să mă mişc înăuntrul dârei lăsate de el. Franco era foarte vesel, atent la ceilalţi, neruşinat, îndrăzneţ. Era sigur că citise cărţile potrivite şi, deci, că are dreptate, astfel încât vorbea întotdeauna cu autoritate. Învăţasem să mă exprim în privat şi, mai rar, în public bazându-mă pe prestigiul lui. Şi eram bună, sau cel puţin deveneam. Protejată de certitudinile lui, reuşeam uneori să fiu mai obraznică decât el, alteori mai eficientă. Dar, chiar dacă făcusem multe progrese, îmi rămăsese îngrijorarea că nu sunt la înălţime, că spun lucruri greşite, că dau la iveală cât sunt de ignorantă şi neexperimentată tocmai la capitolele care le erau cunoscute tuturor. Şi imediat cum Franco, fără voia lui, ieşise

din viaţa mea, teama îşi recăpătase forţa. Avusesem dovada a ceea ce, în adâncul meu, ştiam deja. Bunăstarea lui, buna lui educaţie, prestigiul de tânăr militant de stânga foarte cunoscut printre studenţi, popularitatea, chiar şi curajul lui când lupta cu discursuri bine calibrate împotriva unor persoane cu putere dinăuntrul şi din afara universităţii, îi dăduseră o aură care se extinsese automat la mine, logodnica sau prietena sau colega lui, de parcă simplul fapt că mă iubea mi-ar fi garantat public calităţile. Dar din momentul în care pierduse locul la Şcoala Normală meritele sale păliseră, nu mai iradiaseră către mine. Studenţii de familie bună nu mă mai invitaseră în excursii sau la petreceri duminicale. Cineva făcea din nou mişto de mine din cauza accentului meu napolitan. Tot ce-mi dăruise el se demodase, se învechise. Înţelesesem repede că Franco, prezenţa lui în viaţa mea, camuflaseră condiţia mea reală, dar nu o schimbaseră. Nu reuşisem să mă integrez cu adevărat. Stăteam printre cei care trudeau zi şi noapte, care obţineau rezultate optime, care erau chiar trataţi cu simpatie şi stimă, dar care n-ar fi purtat niciodată cu atitudinea potrivită calitatea înaltă a acelor studii. Mi-ar fi fost mereu teamă: teamă că spun fraza greşită, că folosesc un ton exagerat, că sunt îmbrăcată inadecvat, că dezvălui sentimente meschine, că nu gândesc nimic interesant.

107.

Trebuie să spun că a fost o perioadă deprimantă şi din alte motive. Ştiau toţi, în Piaţa Cavalerilor, că mă duceam noaptea în camera lui Franco, că fusesem singură cu el la Paris, în Versilia şi asta îmi oferise faima de femeie uşoară. E greu de explicat cât mă costase să mă adaptez ideii de libertate sexuală pe care Franco o susţinea cu căldură, nu recunoşteam asta nici faţă de mine ca să-i par liberă şi lipsită de prejudecăţi. Nici nu puteam repeta în jur ideile pe care el mi le transmisese ca pe o evanghelie, adică faptul că virginele pe jumătate erau specia cea mai rea de femeie, mici burgheze care preferau să ofere curul, decât să facă lucrurile cum trebuie. Şi nu puteam nici să povestesc că aveam o prietenă, la Napoli, care la şaisprezece

ani era deja căsătorită, că la optsprezece îşi luase un amant, că rămăsese însărcinată cu el, că se întorsese la soţ, că cine ştie câte altele ar mai fi făcut. În fine, să mă culc cu Franco mi se părea nesemnificativ în comparaţie cu neastâmpărul Lilei. Fusesem nevoită să accept replicile perfide ale fetelor, pe cele necioplite ale băieţilor, privirile lor insistente asupra sânilor mei mari. Fusesem nevoită să resping insolent oferta la fel de insolentă a câte unuia de a-l înlocui pe fostul meu prieten. Fusesem nevoită să mă resemnez, la refuzurile mele, cu răspunsurile vulgare ale pretendenţilor. Mergeam înainte cu dinţii strânşi, îmi spuneam: o să se termine.

Apoi s-a întâmplat că într-o după-amiază, într-o cafenea de pe strada San Frediano, în faţa a numeroşi studenţi, unul dintre curtezanii mei respinşi mi-a strigat serios, în timp ce ieşeam cu două colege de-ale mele: „Napoli, aminteşte-ţi să-mi aduci puloverul albastru pe care l-am uitat la tine”. S-au auzit râsete, iar eu am ieşit fără să răspund. Dar mi-am dat seama repede că sunt urmărită de un băiat pe care-l observasem deja la cursuri din cauza aspectului său caraghios. Nu era nici vreun tânăr intelectual tenebros ca Nino, nici vreun băiat zeflemist ca Franco. Avea ochelari, era foarte timid, solitar, avea un ghem încurcat de păr foarte negru, un corp mai degrabă greoi, picioare strâmbe. S-a ţinut după mine până la colegiu, apoi în sfârşit m-a strigat.

— Greco.

Oricine ar fi fost, îmi cunoştea numele de familie. M-am oprit din bună creştere. Tânărul s-a prezentat: Pietro Airota, Apoi mi-a ţinut un discurs şovăielnic, foarte confuz. A spus că-i era ruşine pentru colegii lui, dar că se detesta şi pe sine însuşi pentru că fusese laş şi nu intervenise.

— Să intervii ca să faci ce? am întrebat ironică, dar şi uimită că unul ca el, cocoşat, cu ochelari cu lentile groase, cu părul acela ridicol, cu aerul şi limbajul cuiva care stă mereu cu nasul în cărţi, se simţea dator să facă pe cavalerul francez ca băieţii din cartier.

— Ca să-ţi apăr bunul renume.

— N-am un bun renume.

A bombănit ceva care mi s-a părut un amestec de scuze şi salutări şi a plecat.

A doua zi l-am căutat eu, am început să mă aşez lângă el la

curs, am făcut lungi plimbări împreună. M-a surprins: ca mine, începuse deja să lucreze la teză, ca mine, era la literatură latină; dar, spre deosebire de mine, nu spunea „teză”, spunea „lucrare”; şi o dată sau de două ori i-a scăpat „carte”, o carte pe care o termina şi pe care voia s-o publice imediat după diplomă. Lucrare, carte? Cum vorbea? La douăzeci şi doi de ani avea un ton grav, folosea încontinuu citate foarte culte, se comporta ca şi cum ar fi avut deja o catedră la Şcoala Normală sau la vreo altă universitate.

— Chiar o să publici teza? l-am întrebat o dată, uimită.

M-a privit la fel de mirat:

— Dacă e bună, da.

— Se publică toate tezele care ies bine?

— De ce nu.

El studia riturile bahice, eu cartea a IV-a din *Eneida.* Am murmurat:

— Poate că Bachus e mai interesant decât Didona.

— Totul e interesant dacă ştii să lucrezi asupra lui.

N-am vorbit niciodată despre lucrurile cotidiene şi nici măcar despre posibilitatea ca SUA să dea arme nucleare Germaniei de Vest şi nici măcar dacă era mai bun Fellini sau Antonioni, cum mă obişnuise Franco să fac, ci doar despre literatura latină, despre literatura greacă. Pietro avea o memorie extraordinară: ştia să facă legături între texte foarte diferite şi le recita ca şi cum le-ar fi avut sub ochi, dar fără aroganţă, fără îngâmfare, ca şi cum ar fi fost cel mai normal lucru între două persoane care învăţau ce învăţam noi. Cu cât mă întâlneam mai mult cu el, cu atât mi-am dat seama că era cu adevărat bun, bun cum eu n-aş fi putut fi niciodată, pentru că acolo unde eu eram doar precaută de teama unor boacăne, el era înclinat să gândească ponderat, să nu facă niciodată afirmaţii hazardate.

Deja după ce fusesem de două sau de trei ori la plimbare cu el pe bulevardul Italia sau între Dom şi Camposanto, am văzut că totul se schimba din nou în jurul meu. O fată pe care o cunoşteam mi-a spus într-o dimineaţă cu invidie prietenească:

— Ce le faci bărbaţilor? L-ai cucerit şi pe fiul lui Airota.

Nu ştiam cine era Airota tatăl, dar în mod sigur a reapărut tonul respectuos din partea colegilor de curs, am fost invitată din nou la petreceri sau la cârciumă. La un moment dat am avut chiar şi bănuiala că mi se adresează mie pentru că-l târâm după

mine pe Pietro, dat fiind că în general el îşi vedea de treburile lui. Am început să pun întrebări în jur, toate adresate ca să înţeleg ce merite are părintele noului meu prieten. Am aflat că preda literatura greacă la Genova, dar era şi o figură marcantă a partidului socialist. Această informaţie m-a făcut mai puţin exuberantă, m-am temut să nu spun în prezenţa lui Pietro fraze naive sau greşite. În timp ce el continua să-mi vorbească despre teza-carte a lui, eu, de teamă să nu spun tâmpenii, îi vorbeam şi mai puţin decât în mod obişnuit.

Într-o duminică a ajuns gâfâind la colegiu, a vrut să luăm prânzul cu familia lui, tata, mama şi sora, care veniseră să-l viziteze. Am fost cuprinsă de nelinişte şi am încercat să mă fac cât puteam de frumoasă. M-am gândit: o să greşesc conjunctivele, or să mă considere stângace, sunt nişte oameni importanţi, or avea o maşină mare cu şofer, ce-o să spun, o să par o tâmpită. Dar cum i-am văzut, m-am liniştit. Profesorul Airota era un bărbat de statură medie într-un costum gri destul de mototolit, avea o faţă latră şi obosită, ochelari mari: când şi-a scos pălăria, am văzut că era complet chel. Adele, soţia lui, era o femeie slabă, nu frumoasă, dar fină, elegantă fără ostentaţie. Maşina era la fel cu Fiatul 1100 al fraţilor Solara înainte să-şi cumpere modelul Giulietta şi, am aflat, o condusese de la Genova la Pisa nu un şofer, ci Mariarosa, sora lui Pietro, o fată graţioasă, cu ochi inteligenţi, care imediat m-a îmbrăţişat şi m-a sărutat ca şi cum am fi fost prietene de mult.

— Tu ai condus de la Genova până aici? am întrebat-o.

— Da, îmi place să conduc.

— A fost dificil să iei permisul?

— Da’ de unde.

Avea douăzeci şi patru de ani şi lucra la catedra de Istoria Artei la Universitatea din Milano, îl studia pe Piero della Francesca. Ştia totul despre mine, adică tot ce ştia fratele ei, interesele mele de studiu şi atât. Aceleaşi lucruri le ştiau şi profesorul Airota şi soţia lui, Adele.

Am petrecut cu ei o dimineaţă frumoasă, m-au făcut să mă simt în largul meu. Spre deosebire de Pietro, tatăl lui, mama şi sora făceau o conversaţie foarte diversă. La prânz, în restaurantul hotelului unde stăteau, profesorul Airota şi fiica lui au avut, de exemplu, polemici afectuoase pe teme politice pe care le auzisem de la Pasquale, de la Nino şi de la Franco, dar

despre care, în esenţă, nu ştiam mai nimic. Cuvinte de genul: v-aţi lăsat prinşi în cursă de concepţia colaborării dintre clasele sociale; tu îi spui cursă, eu îi spun mediere; mediere în care câştigă mereu doar creştin-democraţii; politica de centru-stânga e dificilă; dacă e dificilă, fiţi din nou socialişti; statul e în criză şi e urgent să fie reformat; nu reformaţi absolut nimic; în locul nostru ce ai face; revoluţie, revoluţie şi iar revoluţie; revoluţia se face scoţând Italia din Evul Mediu: fără noi, socialiştii, la guvern, studenţii care vorbesc despre sex la şcoală ar sta în închisoare şi la fel şi cei care împart fluturaşi pacifişti; vreau să văd cum o să vă descurcaţi cu Tratatul Nord-Atlantic; am fost mereu împotriva războiului şi împotriva tuturor imperialismelor; guvernaţi cu creştin-democraţii, dar veţi rămâne anti-americani?

Aşa, fraze rapide: un exerciţiu polemic care în mod vizibil le făcea plăcere amândurora, poate un obicei convivial vechi. Am recunoscut în ei, tată şi fiică, ceea ce nu avusesem niciodată şi care, acum ştiam asta, îmi va lipsi întotdeauna. Ce era? Nu eram în stare s-o spun cu precizie: antrenamentul, poate, de a simţi intim că problemele lumii sunt şi ale mele; capacitatea de a le percepe ca fiind cruciale şi nu doar pură informaţie de prezentat la un examen, în vederea unei note bune; un fel de a gândi mental care să nu reducă orice lucru la o bătălie individuală, la efortul de a mă afirma. Mariarosa era amabilă, tatăl ei la fel; aveau amândoi tonuri măsurate, fără urma exceselor lui Armando, fiul lui Galiani, sau ale lui Nino; şi totuşi, injectau căldură în formulări politice care cu alte ocazii mi se păruseră reci, departe de mine, care trebuie folosite doar ca să nu mă fac de râs. Stimulându-se reciproc, au trecut, fără pauză, la bombardamentele asupra Vietnamului de Nord, la revoltele studenţeşti din acel campus, la miile de focare de luptă antiimperialistă din America Latină şi din Africa. Şi fiica părea acum mai la curent decât tatăl. Câte lucruri cunoştea Mariarosa, vorbea ca şi cum ar fi avut informaţii inedite, astfel că Airota la un moment dat şi-a privit ironic soţia şi Adele i-a spus:

— Eşti singura care n-a ales încă desertul.

— Iau tort de ciocolată, s-a întrerupt ea cu o strâmbătură graţioasă.

Am privit-o plină de admiraţie. Conducea maşina, trăia la Milano, preda la universitate, îi ţinea piept tatălui fără resentimente. Eu, în schimb? Eram speriată de ideea de a

deschide gura şi, totodată, umilită de muţenia mea. N-am reuşit să mă abţin şi am spus agitată:

— Americanilor, după Hiroshima şi Nagasaki, trebuia să li se intenteze proces pentru crime împotriva umanităţii.

Tăcere. Toată familia m-a privit fix. Mariarosa a exclamat bravo, mi-a întins mâna, i-am strâns-o. M-am simţit încurajată şi imediat m-au înflăcărat cuvintele, schije de vechi propoziţii memorate în perioade diferite ale vieţii mele. Am vorbit despre planificare şi raţionalizare, ruină social-democratică, neocapitalism, despre structură, despre revoluţie, Africa, Asia, despre şcoala maternă, Piaget, complicităţi ale poliţiei şi ale magistraturii, corupţie fascistă în orice mecanism al statului. Am fost tulburată, agitată. Îmi bătea tare inima, am uitat cu cine eram şi unde mă aflam. Totuşi, am simţit în jur o atmosferă de consens tot mai mare şi am fost fericită că m-am expus, mi s-a părut că făcusem o impresie bună. Mi-a plăcut şi că nimeni din acea familie frumoasă nu m-a întrebat, cum, în schimb, se întâmpla frecvent, de unde veneam, ce făcea tata, ce mama. Eram eu, eu, eu.

Am rămas cu ei la discuţii şi după-amiaza. Şi seara ne-am plimbat cu toţii, înainte să mergem la cină. La fiecare pas profesorul Airota întâlnea oameni pe care-i cunoştea. S-au oprit să-l salute foarte călduros şi doi profesori de la universitate cu soţiile lor.

108.

Dar deja a doua zi nu m-am simţit bine. Timpul petrecut cu rudele lui Pietro era o altă dovadă că efortul făcut la Şcoala Normală era o greşeală. Nu era de-ajuns meritul, mai era nevoie de ceva, iar eu nu-l aveam, nici nu ştiam să-l învăţ. Ce ruşine acea învălmăşire de cuvinte agitate, fără rigoare logică, fără calm, fără ironie, cum în schimb ştiau să facă Mariarosa, Adele, Pietro! Aveam îndârjirea metodică a cercetătoarei care supune verificării şi virgulele, aia da, şi o demonstram la examene sau la teza pe care o scriam. Dar, de fapt, rămâneam o nepregătită prea lipsită de cultură, îmi lipsea armura, nu puteam înainta liniştită, aşa cum făceau ei. Profesorul Airota era un zeu

nemuritor care le dăduse copiilor lui arme vrăjite înainte de bătălie. Mariarosa era invincibilă. Şi Pietro perfect în amabilitatea lui supercultă. Eu? Eu puteam doar să rămân în preajma lor, să strălucesc graţie strălucirii lor.

M-a cuprins anxietatea de a nu-l pierde pe Pietro. L-am căutat, m-am ataşat de el, m-am legat cu afecţiune de el. Dar am aşteptat inutil să-şi declare iubirea. Într-o seară l-am sărutat eu, pe un obraz, şi el, în sfârşit, m-a sărutat pe gură. Am început să ne vedem în locuri izolate, seara, aşteptând un pic de întuneric. Eu îl atingeam pe el, el mă atingea pe mine, nu m-a pătruns niciodată. N-a vrut. Mi s-a părut că m-am întors în vremurile lui Antonio, şi totuşi diferenţa era imensă. Era emoţia de a ieşi seara cu fiul lui Airota, care-mi dădea putere. Din când în când mă gândeam s-o sun pe Lila de la un telefon public: voiam să-i spun că aveam un nou logodnic şi că aproape sigur tezele noastre de diplomă vor fi publicate, vor deveni cărţi chiar cum sunt cărţile adevărate, cu copertă, titlu, nume. Voiam să-i spun că era posibil ca amândoi să predăm la universitate. Sora lui, Mariarosa, la douăzeci şi patru de ani, deja făcea asta. Voiam să-i spun şi: ai dreptate tu, Lila: dacă înveţi lucrurile cum trebuie încă de mică, când eşti mare faci mai puţin efort în tot, devii cineva care pare născută învăţată. Dar, în cele din urmă, am renunţat. S-o sun pe ea, de ce? Ca să ascult în tăcere problemele ei? Sau, dacă totuşi mă lăsa să vorbesc, să-i spun ce? Ştiam bine că mie nu mi se va întâmpla niciodată ceea ce sigur i se va întâmpla lui Pietro. Mai ales, ştiam că el va dispărea curând, ca Franco, şi că, în fond, era mai bine aşa, pentru că nu-l iubeam. Stăteam împreună cu el pe străduţele întunecate, prin parcuri doar ca să simt mai puţin teama.

109.

În apropierea vacanţei de Crăciun a anului 1966 am răcit foarte rău. Am sunat la o vecină a părinţilor mei – în sfârşit şi în cartierul vechi mai mulţi aveau telefon – şi am anunţat că n-o să mă duc în vacanţă. Apoi am fost absorbită în nişte zile oribile de febră foarte mare şi tuse, în vreme ce colegiul se golea, devenea tot mai tăcut. Nu mâncam nimic, făceam eforturi chiar

şi să beau apă. Într-o dimineaţă când zăceam într-o stare de veghe istovită, am auzit voci ridicate, în dialectul meu, ca atunci când în cartier femeile se certau de la o fereastră la alta. Din capătul cel mai întunecat al minţii mele a ajuns până la mine mersul cunoscut al mamei mele. N-a bătut, a dat uşa de perete şi a intrat încărcată cu sacoşe.

Un lucru de neimaginat. Ieşise din cartier de puţine ori, cel mult ca să meargă în centru. În afara oraşului Napoli, din câte ştiam, nu fusese niciodată. Şi totuşi, se urcase în tren, călătorise toată noaptea şi venise să-mi reverse în cameră mâncăruri de Crăciun pregătite din vreme special pentru mine, cuvinte arţăgoase cu voce foarte ridicată, ordine care trebuiau, ca prin farmec, să mă facă să-mi revin şi să plec cu ea seara: pentru că trebuia să plece, acasă avea alţi copii şi pe tata.

Mai mult decât febra m-a şubrezit ea. M-am temut să nu vină directoarea, atâta urla şi muta lucrurile, aranja chestii fără atenţie. La un moment dat, am avut impresia că leşin, am închis ochii sperând că în întunericul greţos în care mă simţeam târâtă nu ar fi venit după mine. În schimb, nimic n-a oprit-o. Mereu în mişcare prin cameră, serviabilă şi agresivă, mi-a povestit de tata, de fraţi, de vecini, de prieteni şi, bineînţeles, de Carmen, de Ada, de Gigliola, de Lila.

Încercam să nu ascult, dar ea insista cu: *ai înţeles ce a făcut, ai înţeles ce s-a întâmplat?* şi mă zgâlţâia, atingându-mi un braţ sau un picior îngropate sub pături. Am descoperit că, în starea de fragilitate datorată bolii, eram mai sensibilă ca de obicei la tot ce nu suportam la ea. M-am enervat – şi i-am spus-o – pentru felul în care la orice cuvânt voia să-mi demonstreze că nicio fată de vârsta mea nu avusese succes ca mine. „Încetează” am murmurat. Ea nimic, repeta întruna: *tu în schimb.*

Dar cel mai mult m-a rănit să aud, în spatele mândriei de mamă, teama că lucrurile s-ar putea schimba şi eu aş pierde din nou puncte, nu i-aş mai da ocazia să se laude. Nu prea avea încredere în stabilitatea lumii. De aceea m-a hrănit cu forţa, mi-a şters transpiraţia, m-a obligat să-mi iau temperatura de nu ştiu câte ori. Se temea să nu mor, lipsind-o de a mea existenţă-trofeu? Se temea că, nemaifiind în putere, aş ceda, aş fi în vreun fel degradată, ar trebui să mă întorc acasă fără glorie? Mi-a vorbit obsesiv despre Lila. A insistat atât de mult, că am intuit brusc cât o apreciase încă de mică. Şi ea, mama mea, m-am

gândit, şi-a dat seama că e mai bună decât mine şi acum e uimită că am lăsat-o în urmă, parcă nu-i vine să creadă, îi e frică să nu piardă locul de *cea mai norocoasă mamă din cartier.* Uite ce războinică e, uite câtă înfumurare are în ochi. Mi-am dat seama de energia pe care o răspândea în jur şi m-am gândit că mersul şchiopătat îi ceruse, ca să supravieţuiască, mai multă forţă decât era normal. Tata, în schimb, ce era? Un omuleţ slab, antrenat să fie serviabil şi să întindă mâna cu discreţie ca să bage în buzunar mici bacşişuri: cu siguranţă n-ar fi reuşit niciodată să treacă peste toate obstacolele şi să ajungă până în acea clădire austeră. Ea reuşise.

Când a plecat şi a revenit liniştea, pe de o parte m-am simţit uşurată, pe de alta, din cauza febrei, m-am emoţionat. M-am gândit la ea singură, întrebând pe fiecare trecător dacă era direcţia bună pentru gară, ea, pe jos, cu piciorul ei rănit, într-un oraş necunoscut. N-ar fi dat niciodată bani pentru un autobuz, era atentă să nu irosească nici măcar cinci lire. Dar oricum ar fi reuşit: cumpărând biletul corect şi luând trenurile care trebuie, călătorind în noapte pe scaune foarte incomode sau în picioare până la Napoli. Acolo, după o altă plimbare lungă, ar fi ajuns în cartier ca să înceapă din nou să facă curăţenie şi să gătească şi ar fi tăiat în bucăţi anghila şi ar fi pregătit *insalata di rinforzo*[4] şi supa de găină şi *struffoli*[5], fără să se odihnească nici măcar puţin, furioasă, dar spunându-şi pentru confort într-un colţ al minţii: „Lenuccia e mai bună decât Gigliola, decât Carmen, decât Ada, decât Lina, decât toate la un loc”.

110.

După mama mea, din vina Gigliolei, situaţia Lilei a devenit şi mai insuportabilă. Totul a început într-o duminică de aprilie, când fiica lui Spagnuolo cofetarul a invitat-o pe Ada la

[4] Fel de mâncare tipic napolitan pentru cina din Ajunul Crăciunului, pe bază de conopidă fiartă la care se adaugă măsline verzi, castraveciori, cepşoare, murături, ardei dulci sau picanţi, toate în oţet, şi scrumbii sărate. Literal înseamnă „salată de întărire”, fiind servită la o cină care este în principal cu mâncare de post, de aceea fiind nevoie de ceva mai consistent.

[5] Tipic desert napolitan, pregătit tot în perioada Crăciunului, făcut din mici bile din aluat, prăjite şi date prin miere caldă.

cinematograful din parohie. Apoi, în seara următoare, după închiderea magazinelor, a trecut pe la ea şi i-a spus:

— Ce faci singură cuc? Vino să te uiţi la televizor acasă la părinţii mei şi adu-o şi pe Melina.

Dintr-una în alta, a cooptat-o când ieşea serile cu Michele Solara, logodnicul ei. Au mers adesea la pizzerie în cinci: Gigliola, fratele ei mic, Michele, Ada şi Antonio. Pizzeria era în centru, la Santa Lucia. Michele conducea, Gigliola, foarte frumoasă, stătea lângă el şi pe bancheta din spate erau Lello, Antonio şi Ada.

Antonio n-avea chef să-şi petreacă timpul liber cu patronul lui şi la început a încercat să-i spună Adei că era ocupat. Dar când Gigliola a spus că Michele se enervase foarte tare pentru acea eschivare a lui, şi-a îndesat capul între umeri şi, din momentul acela, s-a supus. Conversaţia se desfăşura aproape întotdeauna între cele două fete, Michele şi Antonio nu schimbau un singur cuvânt. Dimpotrivă, adesea Solara părăsea masa şi se ducea să şuşotească cu patronul pizzeriei, cu care avea diverse afaceri. Fratele Gigliolei mânca pizza şi se plictisea în linişte.

Tema preferată a celor două fete era iubirea dintre Ada şi Stefano. Vorbeau despre cadourile pe care el i le făcuse şi i le făcea, despre călătoria minunată la Stockholm în luna august din anul precedent (câte minciuni fusese nevoită să-i spună Ada bietului Pasquale), despre cum la mezelărie o trata mai bine decât dacă ar fi fost patroana. Ada se emoţiona, povestea şi tot povestea. Gigliola asculta şi, din când în când, spunea chestii de genul:

— Biserica, dacă vrea, poate anula o căsătorie.

Ada se întrerupea, ridica din sprâncene:

— Ştiu, dar e dificil.

— Dificil, nu imposibil. Trebuie să te adresezi Scaunului Apostolic.

— Ce e asta?

— Nu ştiu precis, dar Scaunul Apostolic poate trece peste orice.

— Eşti sigură?

— Am citit.

Ada a fost foarte fericită de acea prietenie nesperată. Până în momentul acela îşi trăise povestea tăcând mâlc, cu o mulţime de temeri şi remuşcări. Acum descoperea că ea se simţea bine

vorbind despre ea, îi oferea motive valabile, îi anula vina. Doar ostilitatea fratelui ei îi distrugea uşurarea şi, într-adevăr, la întoarcere nu făceau decât să se certe. O dată Antonio a fost pe punctul de a o lua la palme şi a urlat la ea:

— De ce pula mea povesteşti despre problemele tale tuturor? Îţi dai seama că tu devii curva şi eu codoşul?

Ea i-a spus pe tonul cel mai iritant de care era în stare:

— Ştii de ce vine Michele Solara la cină cu noi?

— Pentru că e şeful meu.

— Da, cum să nu.

— Atunci de ce?

— Pentru că sunt cu Stefano, care e un tip important. Dacă mă bazam pe tine, fiica Melinei eram şi fiica Melinei rămâneam.

Antonio s-a enervat şi i-a spus:

— Tu nu *eşti* cu Stefano, tu eşti *târfa* lui Stefano.

Ada a izbucnit în plâns.

— Nu e adevărat, Stefano ţine doar la mine.

Într-o seară lucrurile au ieşit şi mai rău. Erau acasă, terminaseră de mâncat. Ada spăla vasele, Antonio privea în gol, iar mama lor fredona o veche melodie în timp ce mătura podeaua cu prea multă energie. La un moment dat, Melina a trecut, cu totul întâmplător, cu mătura peste picioarele fiicei şi a fost îngrozitor. Era o credinţă – nu ştiu dacă mai e – că dacă treceai cu mătura peste picioarele unei femei necăsătorite, ea nu se mai căsătorea niciodată. Ada, într-o clipă, şi-a văzut viitorul. A sărit în spate ca şi cum ar fi fost atinsă de un gândac şi farfuria pe care o avea în mână a zburat pe podea.

— M-ai măturat peste picioare, a urlat lăsând-o pe mama ei cu gura căscată.

— N-a făcut-o intenţionat, a spus Antonio.

— Ba a făcut-o intenţionat. Voi nu vreţi să mă căsătoresc, vă convine să muncesc pentru voi, vreţi să mă ţineţi aici toată viaţa.

Melina a încercat să-şi îmbrăţişeze fata spunând nu nu nu, dar Ada a respins-o urât, astfel că femeia s-a dat înapoi, s-a lovit de un scaun şi s-a prăbuşit pe jos, lângă cioburi.

Antonio s-a grăbit să-şi ajute mama, dar Melina acum urla de frică, frică de fiu, de fiică, de lucrurile din jur. Şi Ada, ca răspuns, urla mai tare decât ea şi spunea:

— În schimb o să vă arăt că mă căsătoresc, şi în curând,

pentru că dacă Lina nu se dă singură deoparte, o dau eu deoparte, şi de pe faţa pământului.

Antonio, în acel punct, a ieşit din casă, trântind uşa. Mai disperat ca de obicei, în zilele următoare a încercat să se ţină departe de acea nouă tragedie din viaţa lui, a făcut eforturi să fie surd şi mut, a evitat să treacă prin faţa mezelăriei vechi şi, dacă, din întâmplare, se intersecta cu Stefano Carracci, se uita în altă parte înainte să-l apuce cheful să-l cotonogească. Îl durea capul, nu mai înţelegea ce era corect şi ce nu. Fusese corect să nu i-o pârască pe Lina lui Michele? Fusese corect să-i spună lui Enzo s-o aducă acasă? Dacă Lila nu s-ar fi întors la soţul ei, situaţia surorii lui ar fi fost alta? Totul are loc întâmplător, se gândea, fără bine şi fără rău. Dar în acel punct creierul i se bloca, şi cu prima ocazie, voia să se elibereze de vise urâte şi se certa din nou cu Ada. Îi striga: „Ăla e un bărbat însurat, proasto: are un copil mic, eşti mai rău decât mama, nu ai simţul realităţii”. Ada atunci alerga la Gigliola şi îi mărturisea: „Fratele meu e nebun, fratele meu vrea să mă omoare”.

Astfel, într-o după-amiază, Michele l-a chemat pe Antonio şi l-a trimis să facă o treabă de lungă durată în Germania. El n-a comentat, dimpotrivă, s-a supus bucuros şi a plecat fără să-şi ia la revedere de la sora lui, nici măcar de la Melina. Era sigur că pe pământ străin, printre oameni care vorbeau ca naziştii de la cinematograful preotului, o să-l înjunghie, o să-l împuşte, şi era mulţumit. Era mai insuportabil să aibă în faţa ochilor suferinţa mamei şi pe a Adei fără să poată face nimic decât să fie omorât.

Singura persoană pe care, înainte să se urce în tren, voia s-o întâlnească era Enzo. L-a găsit foarte ocupat: în perioada aceea încerca să vândă totul, măgarul, căruţa, magazinaşul mamei lui, grădina de legume de lângă calea ferată. Voia să dea o parte din câştig unei mătuşi necăsătorite care se oferise să aibă grijă de fraţii lui.

— Şi tu? l-a întrebat Antonio.

— Caut un loc de muncă.

— Vrei să-ţi schimbi viaţa?

— Da.

— Faci bine.

— E o necesitate.

— Eu în schimb sunt ceea ce sunt.

— Tâmpenii.

— Aşa e, dar e bine. Acum trebuie să plec şi nu ştiu când mă întorc. Din când în când, te rog, poţi să vezi ce fac mama, sora mea şi copiii?
— Dacă rămân în cartier, da.
— Am greşit, Enzù, nu trebuia s-o aducem acasă pe Lina.
— E posibil.
— Totul e un haos, nu ştii niciodată ce trebuie să faci.
— Da.
— Pa.
— Pa.

Nici măcar nu şi-au strâns mâna. Antonio a ajuns în Piaţa Garibaldi şi a luat trenul. A făcut o foarte lungă şi insuportabilă călătorie, noapte şi zi, cu multe voci mânioase care-i curgeau prin vene. S-a simţit foarte obosit deja după câteva ore, picioarele îl furnicau, nu mai călătorise de când se întorsese din serviciul militar. Din când în când cobora să ia un pic de apă de la fântână, dar îi era teamă că trenul pleacă. Pe urmă mi-a povestit că la gara din Florenţa era atât de deprimat, încât se gândea: mă opresc aici şi mă duc la Lenuccia.

111.

Odată cu plecarea lui Antonio, relaţia dintre Gigliola şi Ada a devenit foarte strânsă. Gigliola i-a sugerat ceea ce fiica Melinei bănuia de mult, adică faptul că nu mai trebuia să stea să aştepte, situaţia matrimonială a lui Stefano trebuia forţată. „Lina trebuie să plece din casa aceea”, i-a spus, „şi tu trebuie să intri: dacă aştepţi prea mult, vraja se rupe şi pierzi totul, chiar şi locul de muncă de la mezelărie, pentru că ea recâştigă teren şi-l face pe Stefano să te alunge”. Gigliola i-a mărturisit chiar că vorbea din experienţă, că ea avea aceeaşi problemă, identică cu Michele. „Dacă aştept să se hotărască el să se căsătorească cu mine”, i-a şoptit, „îmbătrânesc; de aceea nu-i dau pace: ori ne căsătorim până în primăvara lui 1968, ori îl părăsesc şi: ducă-se dracului”.

Astfel, Ada a început să-l strângă pe Stefano într-o plasă de autentică şi lipicioasă dorinţă care-l făcea să se simtă special, şi, între timp, îi şoptea printre săruturi: „Trebuie să te hotărăşti,

Ste', ori cu mine, ori cu ea; eu nu zic că trebuie s-o arunci în mijlocul străzii împreună cu copilul, e fiul tău, ai nişte obligaţii; dar fă cum fac astăzi mulţi actori şi persoane importante: îi dai ceva bani şi gata. De-acum în cartier ştiu toţi că eu sunt adevărata ta soţie, aşa că vreau să stau mereu mereu mereu cu tine".

Stefano îi răspundea da şi o îmbrăţişa tare în pătuţul incomod de pe Rettifilo, dar pe urmă nu făcea mare lucru. Se întorcea acasă la Lila şi urla, ba că nu erau şosetele curate, ba că o văzuse în timp ce vorbea cu Pasquale sau cu altcineva.

Atunci pe Ada a început s-o cuprindă disperarea. Într-o duminică dimineaţă a întâlnit-o pe Carmen care i-a vorbit pe un ton foarte acuzator despre condiţiile de muncă din cele două mezelării. De la un cuvânt la altul, au început să scuipe venin asupra Lilei, pe care amândouă, din motive diferite, o considerau originea tuturor relelor din viaţa lor. În cele din urmă, Ada n-a mai rezistat şi i-a povestit situaţia ei sentimentală, pierzând din vedere faptul că era sora fostului ei logodnic. Iar Carmen, care abia aştepta să intre în reţeaua bârfelor, a ascultat foarte bucuroasă, a intervenit adesea ca să aţâţe focul, a încercat, cu sfaturile ei, să-i facă cât mai mult rău posibil Adei, care îl trădase pe Pasquale, şi Lilei, care o trădase pe ea. Dar, trecând peste ranchiună, îi plăcea că prietena ei din copilărie se trezise în rolul de amantă a unui bărbat însurat. Noi, fetele din cartier, încă de mici voiam să devenim soţii, dar în realitate, crescând, ajungeam să simpatizăm aproape întotdeauna cu amantele, care ni se păreau personaje mai animate, mai combative şi, în special, mai moderne. Pe de altă parte, soţia legitimă (în general, o femeie foarte perfidă sau oricum infidelă de mult) speram să se îmbolnăvească grav şi să moară. Amanta ar fi încetat să fie amantă şi şi-ar fi încununat visul ei de iubire, devenind soţie. Eram, de fapt, de partea infracţiunii, dar numai ca să se reafirme valoarea regulii. În consecinţă, Carmen, printre multe sfaturi viclene, a aderat cu pasiune la povestea Adei, s-a emoţionat cu adevărat şi într-o zi i-a spus cu toată sinceritatea:

— Nu poţi continua aşa, trebuie s-o alungi pe proasta aia, să te căsătoreşti cu Stefano, să-i faci copiii tăi. Întreabă-i pe fraţii Solara dacă ei cunosc pe cineva din Scaunul Apostolic.

Ada a unit imediat sugestiile lui Carmen cu ale Gigliolei şi,

într-o seară, la pizzerie, i s-a adresat direct lui Michele:

— La Scaunul ăsta Apostolic tu poţi ajunge?

El i-a răspuns ironic:

— Asta nu ştiu, pot întreba, un prieten găseşti întotdeauna. Dar tu acum ia ce-i al tău, ăsta e lucrul cel mai urgent. Şi nu-ţi face griji pentru nimic: dacă cineva nu te place, trimite-l la mine.

Cuvintele lui Michele au fost foarte importante, Ada s-a simţit sprijinită. Niciodată în toată viaţa ei nu simţise în jurul ei atâta aprobare. Totuşi, pisălogeala Gigliolei, sfaturile lui Carmen, acea nesperată promisiune de protecţie din partea unei autorităţi masculine cu mare greutate şi chiar şi furia că în august Stefano nu voise să facă o călătorie în străinătate ca în anul precedent, ci se duseseră doar de câteva ori la Sea Garden, n-au fost de-ajuns ca s-o îndemne la atac. A fost nevoie de o întâmplare nouă, cât se poate de concretă: era însărcinată.

Sarcina a făcut-o pe Ada extrem de fericită, dar a ţinut vestea pentru ea, n-a vorbit despre asta nici măcar cu Stefano. Într-o după-amiază şi-a scos şorţul, a ieşit din mezelărie parcă vrând să ia o gură de aer şi, în schimb, s-a dus acasă la Lila.

— S-a întâmplat ceva? a întrebat perplexă doamna Carracci, deschizându-i uşa.

Ada a răspuns:

— Nu s-a întâmplat nimic ce nu ştii deja.

A intrat şi i-a zis de toate, în prezenţa copilului. A început calmă, a vorbit despre actori şi chiar despre ciclişti, s-a definit un fel de *donna bianca*, mai modernă însă, şi s-a referit la Scaunul Apostolic ca să demonstreze că şi Biserica şi Dumnezeu, în anumite cazuri în care iubirea e foarte puternică, dizolvă căsătoriile. Pentru că Lila a stat şi a ascultat-o fără s-o întrerupă niciodată, lucru la care Ada nu s-ar fi aşteptat niciodată – dimpotrivă, spera să spună şi doar o jumătate de cuvânt ca s-o bată până îi dădea sângele – s-a enervat şi a început să se învârtă prin apartament, în primul rând ca să-i arate că în casa aceea fusese adesea şi o cunoştea foarte bine, în al doilea rând ca să-i reproşeze:

— Uite ce scârboşenie, farfuriile murdare, praful, şosetele şi chiloţii iarăşi pe jos, nu e posibil că amărâtul acela trebuie să trăiască aşa.

În fine, cuprinsă de o frenezie de nestăpânit, a trecut la a strânge rufele murdare de pe podeaua din dormitor urlând:

— De mâine vin eu să fac ordine. Nu ştii să faci nici măcar patul, uită-te aici, Stefano nu suportă ca aşternutul să fie îndoit aşa, mi-a zis că ţi-a explicat de-o mie de ori şi tu nimic.

Aici s-a oprit brusc, confuză, şi a zis cu voce joasă:

— Trebuie să pleci, Lina, pentru că dacă nu pleci, îţi omor copilul.

Lila nu i-a zis decât:

— Te comporţi ca mama ta, Ada.

Acestea au fost cuvintele sale. Îmi imaginez vocea ei, acum: n-a fost niciodată în stare de emoţie, probabil că a vorbit ca de obicei, cu răutate de gheaţă, sau poate cu detaşare. Şi totuşi, după ani de zile mi-a povestit că, văzând-o pe Ada prin casă în starea aceea, îşi amintise de urletele Melinei, amanta abandonată, când familia Sarratore părăsise cartierul. Revăzuse fierul de călcat care zbura de la fereastră şi aproape că-l omorâse pe Nino. Suferinţa intensă, care atunci o impresionase mult, iată că ţâşnea din nou din Ada; doar că acum nu era soţia lui Sarratore s-o alimenteze, ci ea, Lila. Un joc urât de oglinzi care la vremea aceea nouă, tuturor fetelor, ne-a scăpat. Dar ei nu şi de aceea e probabil ca în loc de invidie, în loc de obiceiul ei de a face rău, să i se fi declanşat amărăciunea, mila. Cert e că a încercat s-o prindă de o mână şi i-a spus:

— Ia loc, îţi fac un ceai de muşeţel.

Dar Ada, în toate cuvintele Lilei de la primul până la ultimul, şi mai ales în gestul acela, a văzut o jignire. S-a retras brusc, şi-a dat ochii peste cap în mod teatral şi a urlat:

— Spui că sunt nebună? Că sunt nebună ca mama? Atunci fă bine şi fii atentă, Lina. Nu mă atinge, dă-te deoparte şi fă-ţi tu ceaiul de muşeţel. Între timp, eu pun la punct scârboşenia asta de casă.

A măturat, a spălat podelele, a făcut patul şi, în tot timpul ăsta, n-a mai zis nimic.

Lila a urmărit-o cu privirea, temându-se să nu se rupă ca un manechin supus unei forţe prea mari. Apoi a luat copilul şi a ieşit, s-a plimbat mult prin cartierul nou vorbindu-i lui Rinuccio, arătându-i lucrurile, numindu-le, inventând poveşti. Dar a făcut-o mai mult ca să-şi controleze neliniştea decât ca să-şi întreţină copilul. S-a întors acasă numai când, de departe, a văzut-o pe Ada ieşind pe uşa blocului şi alergând ca şi cum ar fi fost în întârziere.

112.

Când Ada s-a întors la muncă, gâfâind, foarte agitată, Stefano a întrebat-o posomorât, dar calm:

— Unde ai fost?

Ea a răspuns, în prezenţa clientelor care aşteptau să fie servite:

— Să-ţi pun în ordine casă, îţi făcea greaţă.

Şi adresându-se femeilor de dincolo de tejghea:

— Pe comodă era atâta praf, că puteai să scrii cu degetul. Stefano n-a spus nimic, dezamăgindu-le pe cliente. Când magazinul s-a golit şi a venit ora închiderii, Ada a făcut curăţenie, a măturat, observându-şi tot timpul amantul cu coada ochiului. Nimic, el făcea socotelile aşezat la casa de marcat, fumând ţigări americane cu un miros intens. Odată stins ultimul muc, a luat băţul să coboare storul, dar l-a lăsat jos din interior.

— Ce faci? a întrebat Ada alarmată.

— O să ieşim pe uşa dinspre curte.

După care a lovit-o peste faţă de atâtea ori, mai întâi cu palma, apoi cu dosul mâinii, încât a fost nevoită să se sprijine de tejghea ca să nu leşine.

— Cum ţi-ai permis să te duci acasă la mine? i-a spus, cu vocea sugrumată ca să nu urle. Cum ţi-ai permis să-i deranjezi pe soţia mea şi pe fiul meu?

În cele din urmă, şi-a dat seama că inima stătea să-i explodeze şi a încercat să se liniştească. Era prima dată când o lovea. A mormăit, tremurând:

— Să n-o mai faci niciodată, şi a plecat, lăsând-o sângerând în magazin.

A doua zi, Ada nu s-a dus la muncă. Distrusă cum era, s-a prezentat acasă la Lila, şi ea, când i-a văzut vânătăile pe care le avea pe faţă, a lăsat-o imediat să intre.

— Fă-mi ceaiul ăla de muşeţel, a spus fiica Melinei.

Lila i l-a făcut.

— Copilul e frumos.

— Da.

— Identic cu Stefano.

— Nu.

— Are aceiaşi ochi şi aceeaşi gură.

— Nu.

— Dacă tu trebuie să-ţi citeşti cărţile tale, fă-o, de casă şi de Rinuccio mă ocup eu.

Lila a fixat-o cu privirea, de data asta aproape amuzată, apoi i-a spus:

— Fă ce vrei, dar nu te apropia de copil.

— Nu te îngrijora, nu-i fac nimic.

Ada a început să muncească: a făcut ordine, a spălat rufele, le-a întins la soare, a gătit pentru prânz, a pregătit cina. La un moment dat, s-a oprit, fermecată de modul în care se juca Lila cu Rinuccio.

— Câţi ani are?

— Doi ani şi patru luni.

— E mic, îl forţezi prea mult.

— Nu, face ce poate face.

— Sunt însărcinată.

— Ce spui?

— E adevărat.

— Cu Stefano?

— Sigur.

— El ştie?

— Nu.

Lila, în acel punct, a înţeles că era într-adevăr pe sfârşite căsnicia ei, dar, cum i se întâmpla mereu în momentul în care percepea o schimbare iminentă, n-a simţit nici regret, nici anxietate, nici îngrijorare. Când a sosit Stefano şi-a găsit soţia citind în camera de zi, pe Ada jucându-se în bucătărie cu copilul şi apartamentul mirosind bine şi strălucind ca un unic şi mare obiect preţios. Şi-a dat seama că loviturile nu folosiseră, a devenit alb ca varul, i s-a tăiat respiraţia.

— Pleacă, i-a spus Adei cu voce joasă.

— Nu.

— Ce ai de gând?

— Să rămân aici.

— Vrei să înnebunesc?

— Da, înnebunim amândoi.

Lila a închis cartea, a luat copilul fără să spună nimic şi s-a retras în camera unde, cu mult timp în urmă, învăţasem eu şi unde acum dormea Rinuccio. Stefano i-a şoptit amantei lui:

— Tu mă distrugi, aşa. Nu e adevărat că ţii la mine, Ada, tu

vrei să mă faci să-mi pierd toată clientela, vrei să ajung fără bani şi ştii deja că situaţia nu e bună. Te rog, spune-mi ce vrei şi-ţi dau.

— Vreau să stau cu tine mereu.

— Da, dar nu aici.

— Aici.

— Aici e casa mea, e Lina, e Rinuccio.

— Din acest moment stau şi eu: sunt însărcinată.

Stefano s-a aşezat. A rămas în tăcere să privească burta Adei, în picioare în faţa lui, ca şi cum i-ar fi străpuns rochia, chiloţii, pielea, ca şi cum ar fi văzut copilul deja format, o fiinţă vie pregătită care era pe punctul de a sări pe el. Apoi cineva a bătut la uşă.

Era un ospătar de la cafeneaua Solara, un băiat de şaisprezece ani, angajat de curând. I-a spus lui Stefano că Michele şi Marcello voiau să-l vadă imediat. Stefano s-a scuturat, pe moment a considerat solicitarea aceea o salvare, având în vedere furtuna pe care o avea în casă. I-a spus Adei: „Nu te mişca de aici”. Ea i-a zâmbit, a făcut semn că da. A ieşit, s-a cărat cu maşina la cei doi fraţi Solara. În ce haos m-am vârât, s-a gândit. Ce trebuie să fac? Dacă ar fi trăit tata, mi-ar fi rupt picioarele cu o bară de fier. Femeile, datoriile, registrul roşu al doamnei Solara. Ceva nu funcţionase. Lina. Ea îl ruinase. Ce pula mea vor Marcello şi Michele la ora asta, cu atâta urgenţă?

Voiau, a aflat, mezelăria veche. N-au spus-o, dar l-au lăsat să intuiască. Marcello s-a limitat să vorbească despre un alt împrumut pe care erau dispuşi să i-l dea. Dar, a spus, pantofii Cerullo trebuie să treacă definitiv la noi, gata cu trântorul ăla de cumnată-tu, nu oferă nicio încredere. Şi e nevoie de o garanţie, de o activitate, un imobil, tu gândeşte-te. Zise astea, a plecat, a spus că avea treabă. În acel punct, Stefano s-a trezit faţă în faţă cu Michele. Au discutat mult ca să vadă dacă făbricuţa lui Rino şi a lui Fernando se putea salva, dacă se putea descurca fără garanţie. Dar Michele a clătinat din cap, a spus:

— E nevoie de garanţii, scandalurile nu fac bine afacerilor.

— Nu te înţeleg.

— Mă înţeleg singur. Tu la cine ţii mai mult, la Lina sau la Ada?

— Nu e treaba ta.

— Nu, Ste’, când e vorba de bani, treaba ta e treaba mea.

— Ce trebuie să-ţi spun: suntem bărbaţi, ştii cum funcţionează. Lina e soţia mea, Ada e altceva.

— Deci ţii mai mult la Ada?

— Da.

— Atunci rezolvă situaţia şi apoi discutăm.

Au trecut zile după zile foarte negre înainte ca Stefano să găsească modalitatea de a se extrage din acel blocaj. Certuri cu Ada, certuri cu Lila, munca suspendată, mezelăria veche adesea închisă, cartierul care privea şi îşi amintea şi încă îşi aminteşte. Frumoasa pereche de logodnici. Decapotabila. Trece Soraya cu şahul Persiei, trec John şi Jacqueline. În cele din urmă, Stefano s-a resemnat şi i-a spus Lilei:

— Ţi-am găsit un loc foarte elegant, potrivit pentru tine şi Rinuccio.

— Cât eşti de generos.

— O să vin de două ori pe săptămână să stau cu copilul.

— Din partea mea, poţi şi să nu-l mai vezi, oricum nu e fiul tău.

— Eşti o cretină, vrei să mă împingi să-ţi sparg faţa.

— Sparge-mi faţa când vrei, m-am obişnuit cu asta. Dar tu ai grijă de fiul tău, că eu am grijă de al meu.

El a pufnit, s-a enervat şi a încercat într-adevăr s-o lovească. În cele din urmă, i-a spus:

— Locul e la Vomero.

— Unde?

— Te duc mâine acolo şi ţi-l arăt. În Piaţa Artiştilor.

Lila şi-a amintit într-o clipită de propunerea pe care Michele Solara i-o făcuse cu timp în urmă: *„Am cumpărat o casă la Vomero, în Piaţa Artiştilor. Dacă vrei, te duc imediat acolo, ţi-o arăt, am luat-o gândindu-mă la tine. Acolo poţi face ce vrei: citeşti, scrii, inventezi lucruri, dormi, râzi, vorbeşti şi stai cu Rinuccio. Pe mine mă interesează doar să te pot privi şi asculta”.* A clătinat din cap nevenindu-i să creadă şi i-a spus soţului:

— Eşti un om de tot rahatul.

113.

Acum Lila stă baricadată în camera lui Rinuccio, se gândeşte ce să facă. Acasă la mama şi tatăl ei nu se va întoarce niciodată: povara vieţii ei îi aparţine, nu vrea să redevină fiică. Pe fratele ei nu poate conta: Rino e ieşit din minţi, se supără pe Pinuccia ca să se răzbune pe Stefano şi a început să se certe şi cu soacra, Maria, pentru că e disperat, nu mai are niciun ban, e plin de datorii. Se bazează doar pe Enzo: a avut şi are încredere în el, chiar dacă n-a apărut niciodată şi, dimpotrivă, pare dispărut chiar din cartier. Se gândeşte: mi-a promis că mă va scoate de aici. Dar uneori speră să nu-şi ţină promisiunea, se teme să nu-i facă necazuri. Nu o îngrijorează o eventuală confruntare cu Stefano, soţul deja a renunţat la ea, şi apoi e laş, chiar dacă are forţa unei bestii feroce. Se teme, în schimb, de Michele Solara. Nu astăzi, nu mâine, dar când nici n-o să mă mai gândesc, o să-mi apară în faţă şi dacă n-o să mă supun, o să mă facă să plătesc şi o să-i facă să plătească pe toţi care m-au ajutat. De aceea e mai bine să plec fără să amestec pe nimeni. Trebuie să-mi găsesc un loc de muncă, unul oarecare, ca să câştig atât cât să-mi permită să-mi hrănesc copilul şi să-i ofer un acoperiş.

Doar gândul la copil o lasă fără puteri. Ce a ajuns în mintea lui Rinuccio: imagini, cuvinte. O îngrijorează vocile care au ajuns la el necontrolat. Cine ştie dacă a auzit-o pe a mea, în timp ce-l purtam în pântece? Cine ştie cum i s-a întipărit în sistemul nervos? S-a simţit iubit, s-a simţit respins, a perceput neliniştea mea? Cum se protejează un fiu? Hrănindu-l. Iubindu-l. Învăţându-l lucruri. Filtrând orice senzaţie care-l poate mutila pentru totdeauna. L-am pierdut pe adevăratul lui tată, care nu ştie nimic despre el şi nu-l va iubi niciodată. Stefano, care nu e tatăl lui şi care totuşi puţin l-a iubit, ne-a vândut pentru iubirea unei alte femei şi a unui fiu mai adevărat. Ce se va întâmpla cu acest copil? De-acum Rinuccio ştie că atunci când mă duc în altă cameră, nu mă pierde, sunt tot acolo. Se descurcă cu obiecte şi cu imagini de obiecte, cu exteriorul şi cu interiorul. Ştie să mănânce singur cu lingură şi furculiţă. Manevrează lucrurile şi le formează, le transformă. De la cuvânt a trecut la frază. În italiană. Nu mai spune el, spune eu. Recunoaşte literele alfabetului. Le compune astfel încât să-şi scrie numele. Îi plac

culorile. E vesel. Dar toată această furie. M-a văzut insultată şi lovită. M-a văzut spărgând lucruri şi înjurând. În dialect. Nu mai pot sta aici.

114.

Lila ieşea precaută din cameră doar când nu erau Stefano sau Ada. Îi pregătea de mâncare lui Rinuccio, ciugulea câte ceva ea însăşi. Ştia că în cartier se bârfea, că zvonurile se răspândeau. Într-o după-amiază târzie de noiembrie a sunat telefonul.

— În zece minute sunt acolo.

L-a recunoscut şi, fără să fie foarte surprinsă, i-a răspuns:

— Bine.

Apoi:

— Enzo.

— Da.

— Nu eşti obligat să faci asta.

— Ştiu.

— Sunt la mijloc fraţii Solara.

— Mă doare undeva de fraţii Solara.

A ajuns exact zece minute mai târziu. A venit sus. Ea pusese lucrurile ei şi ale copilului în două valize şi lăsase pe noptiera din dormitor toate bijuteriile, inclusiv inelul de logodnă şi verigheta.

— Ea două oară când plec, i-a spus, dar de data asta nu mă mai întorc.

Enzo a privit în jur, nu fusese niciodată în casa aceea. Ea l-a tras de un braţ:

— Stefano ar putea veni pe neaşteptate, uneori o face.

— Şi care-i problema? a răspuns el.

A atins obiecte care i se păreau scumpe, un vas pentru flori, o scrumieră, argintăria strălucitoare. A răsfoit un caieţel în care Lila nota ce trebuia să cumpere pentru copil şi pentru casă. Apoi, cu privirea pătrunzătoare, a întrebat-o dacă era sigură de alegerea ei. A spus că găsise un loc de muncă într-o fabrică la San Giovanni a Teduccio şi acolo luase o casă, cu trei camere, cu o bucătărie puţin întunecată.

— Dar tot ce ţi-a oferit Stefano, a adăugat, n-o să mai ai: eu nu-ţi pot oferi.

În cele din urmă, i-a atras atenţia:

— Poate că ţi-e frică pentru că nu eşti prea convinsă.

— Sunt convinsă, a zis ea luându-l în braţe pe Rinuccio cu un gest de nerăbdare, şi nu mi-e frică de nimic. Să mergem.

El a mai întârziat. A desprins o foaie din caieţelul cu cheltuieli şi a scris ceva. A lăsat foaia pe masă.

— Ce ai scris?

— Adresa din San Giovanni.

— De ce?

— Nu ne jucăm de-a v-aţi ascunselea.

A luat în sfârşit valizele şi a început să coboare scările. Lila a încuiat uşa cu cheia, şi a lăsat cheia în broască.

115.

Despre San Giovanni a Teduccio nu ştia nimic. Când mi-au spus că Lila se dusese să locuiască în locul acela cu Enzo, singurul lucru care mi-a venit în minte a fost fabrica lui Bruno Soccavo, prietenul lui Nino, o companie care producea cârnaţi şi care se găsea chiar în zona aceea. De mult nu mă mai gândisem la vara de la Ischia: am avut ocazia să-mi dau seama că etapa fericită a acelei vacanţe pălise, în timp ce se extinsese latura ei neplăcută. Am descoperit că orice sunet de atunci, orice parfum îmi repugnau, dar cea mai insuportabilă amintire, care mă făcea să plâng în hohote, a rămas seara la Maronti cu Donato Sarratore. Numai suferinţa pentru ce se întâmpla între Lila şi Nino m-ar fi putut face s-o consider plăcută. După atâta timp mi-am dat seama că acea primă experienţă de penetrare, pe întuneric, pe nisipul rece, cu bărbatul acela banal care era tatăl băiatului pe care-l iubeam, fusese degradantă. Mi-a fost ruşine de ea şi acea ruşine s-a adăugat altor ruşini diverse pe care le experimentam.

Lucram noapte şi zi la teză, îl sâcâiam pe Pietro citindu-i cu voce tare ce scrisesem. El era amabil, clătina din cap, căuta în memorie în Virgiliu şi alţi autori pasaje care să-mi poată fi utile. Îmi notam fiecare cuvânt care-i ieşea pe gură, munceam din greu, dar prost dispusă. Oscilam între sentimente opuse. Aveam nevoie de ajutor şi era o umilinţă să i-l cer, îi eram

recunoscătoare şi totodată ostilă, mai ales uram că se purta ca să nu simt ca pe o povară generozitatea lui. Mă neliniştea foarte mult faptul că eram mereu cu el când îmi prezentam lucrarea asistentului care era coordonatorul amândurora, un bărbat la vreo patruzeci de ani, serios, atent, uneori chiar sociabil. Vedeam că Pietro e tratat ca şi cum ar avea deja o catedră, eu ca o normală studentă strălucită. Adesea renunţam să vorbesc cu profesorul din furie, din mândrie, de teamă că trebuie să fiu atentă la inferioritatea mea înnăscută. Trebuie să fac totul mai bine ca Pietro, mă gândeam, ştie foarte multe lucruri mai bine decât mine, dar e plictisitor, nu are imaginaţie. Modul în care proceda, modul pe care încerca să mi-l sugereze cu blândeţe, era prea prudent. Astfel îmi distrugeam munca, o luam de la capăt, urmăream o idee care mi se părea negândită. Când mă întorceam la profesor, eram ascultată, da, eram lăudată, dar fără gravitate, ca şi cum efortul meu ar fi fost doar un joc bine jucat. Am înţeles curând că Pietro Airota avea un viitor şi eu nu.

La asta s-a adăugat, o dată, lipsa mea de pregătire. Asistentul m-a tratat cu prietenie, a spus:

— Sunteţi o studentă de foarte mare sensibilitate. Vă gândiţi să predaţi, după diplomă?

Am crezut că se referă la predat la universitate şi am avut o tresărire de bucurie, mi-au luat foc obrajii. Am spus că-mi plăceau atât predatul, cât şi cercetarea, am spus că aş fi dorit să continui să lucrez pe cartea a patra din *Eneida.* El şi-a dat seama imediat că înţelesesem greşit şi s-a ruşinat. A bălmăjit fraze generice despre plăcerea de a studia toată viaţa şi mi-a recomandat un concurs care ar fi fost în toamnă şi unde puteam prinde una din puţinele catedre puse la bătaie în institutele pedagogice.

— Avem nevoie, m-a îmboldit, ridicând tonul, de cei mai buni profesori care să formeze cei mai buni educatori.

Atâta tot. Ruşine, ruşine, ruşine. Această prezumţie despre mine care-mi crescuse înăuntru, această ambiţie de a fi ca Pietro. Singurul lucru pe care-l aveam în comun cu el erau micile schimburi sexuale când se făcea întuneric. Gâfâia, se freca de mine, nu cerea nimic ce nu i-aş fi oferit.

M-am blocat. O vreme n-am reuşit să lucrez la teză, mă uitam la paginile cărţilor fără să văd rândurile. Rămâneam în pat fixând tavanul cu privirea, mă tot întrebam ce să fac. Să cedez

chiar la sfârşit, să mă întorc în cartier? Să-mi iau diploma, să predau la şcolile medii? Profesoară. Da. Mai mult decât Oliviero. La egalitate cu Galiani. Sau poate că nu, ceva mai puţin. Profesoara Greco. În cartier aş fi fost considerată un personaj important, fiica portarului care încă de mică ştia tot. Numai eu, care cunoscusem Pisa, profesorii importanţi şi pe Pietro, pe Mariarosa, pe tatăl lor, aş fi ştiut de fapt că nu ajunsesem foarte departe. Un mare efort, multe speranţe, momente frumoase. Aş fi regretat toată viaţa perioada petrecută cu Franco Mari. Ce frumoase fuseseră lunile, anii cu el! Pe moment nu le înţelesesem importanţa şi acum, iată, mă întristam. Ploaia, frigul, zăpada, mirosurile primăverii de-a lungul râului Arno şi pe străduţele înflorite ale oraşului, căldura pe care ne-o transmiteau. Să aleg o rochie, alţi ochelari. Plăcerea lui de a mă transforma. Şi Paris, călătoria exaltantă pe pământ străin, cafenelele, politica, literatura, revoluţia care urma să vină în curând, chiar dacă clasa muncitoare se adapta. Şi el. Camera lui noaptea. Corpul lui. Totul se sfârşise, mă părpăleam în patul mic fără să pot dormi. Mă mint, mă gândeam. Fusese într-adevăr atât de frumos? Ştiam bine că şi atunci existase ruşinea. Şi disconforturi, şi umilinţe, şi dezgust: a accepta, a suporta, a te forţa. E posibil ca şi momentele fericite să nu reziste niciodată unui examen riguros? Posibil. Decadenţa de la Maronti în curând s-a extins până la corpul lui Franco şi apoi până la corpul lui Pietro. M-am sustras amintirilor.

De la un anumit moment încolo m-am văzut cu Pietro tot mai puţin, cu scuza că eram în urmă şi riscam să nu termin teza la timp. Într-o dimineaţă am cumpărat un caiet de matematică şi am început să scriu la persoana a treia despre ce mi se întâmplase în seara aceea pe plaja de la Barano. Apoi, tot la persoana a treia, am scris despre ce mi se întâmplase la Ischia. Apoi am povestit puţin despre Napoli şi despre cartier. Apoi am schimbat nume şi locuri şi situaţii. Apoi mi-am imaginat o forţă obscură pitulată în viaţa protagonistei, o entitate care putea să-i lipească lumea din jur cu culorile flăcării oxiacetilenice: o calotă albastru-violet unde toate lucrurile îi mergeau foarte bine, scoţând scântei, dar care rapid se dezlipea, transformându-se în fragmente gri, lipsite de sens. Am avut nevoie de douăzeci de zile să scriu povestea aceea, o perioadă de timp în care n-am văzut pe nimeni, ieşeam doar ca să mă duc să mănânc. La

sfârşit am recitit câteva pagini, nu mi-a plăcut şi am renunţat. Dar între timp m-am mai liniştit, ca şi cum ruşinea ar fi trecut de la mine în caiet. Am revenit la viaţă, am terminat în grabă teza şi am reînceput să mă văd cu Pietro.

Gentileţea şi grija lui m-au emoţionat. Când şi-a luat diploma, au sosit toţi membrii familiei sale şi mulţi prieteni din Pisa ai părinţilor. Mi-am dat seama uimită că nu mai simţeam invidie pentru ce-l aştepta pe Pietro, pentru planul vieţii lui. Dimpotrivă, am fost fericită că are un destin aşa de frumos şi am fost recunoscătoare întregii familii pentru că m-au invitat la petrecerea care a urmat. În special Mariarosa a avut multă grijă de mine. Am discutat aprins despre lovitura de stat fascistă din Grecia.

Eu mi-am luat diploma în sesiunea următoare. Am evitat să-i înştiinţez pe părinţii mei, m-am temut că mama o să se simtă datoare să vină să mă sărbătorească. M-am prezentat în faţa profesorilor cu una dintre rochiile dăruite de Franco, cea care mi se părea încă acceptabilă. După mult timp, am fost cu adevărat mulţumită de mine. Cu puţin înainte de a împlini douăzeci şi trei de ani eram într-adevăr licenţiată, aveam o diplomă în literatură, *summa cum laude.* Tata nu trecuse dincolo de clasa a cincea elementară, mama se oprise la a doua, niciunul din strămoşii mei, din câte aflasem, nu ştiuse niciodată să citească şi să scrie fără dificultate. Ce treabă extraordinară făcusem!

Pe lângă câteva colege de curs, şi Pietro voia să mă sărbătorească. Îmi amintesc că era foarte cald. După obişnuitele ritualuri studenţeşti, m-am întors în cameră ca să mă înviorez puţin şi să las teza. El m-a aşteptat jos, voia să mă scoată la cină. M-am văzut în oglindă, am avut impresia că sunt frumoasă. Am luat caietul cu povestea pe care o scrisesem şi l-am pus în geantă.

Era prima dată când Pietro mă ducea la un restaurant. Franco mă scotea adesea şi mă învăţase totul despre dispunerea tacâmurilor, despre pahare. El m-a întrebat:

— Suntem logodiţi?

Am zâmbit şi am spus:

— Nu ştiu.

A scos din buzunar un pachet, mi l-a dat. A murmurat:

— Tot anul acesta am crezut că da. Dar dacă tu ai o părere diferită, consideră-l un cadou pentru absolvire.

Am desfăcut pachetul, a apărut o cutiuţă de culoare verde, înăuntru era un inel cu briliante.

— E foarte frumos, am spus.

L-am probat, măsura era potrivită. M-am gândit la inelele pe care Stefano i le dăruise Lilei, mult mai luxoase decât acela. Dar era prima bijuterie pe care o primeam. Franco îmi făcuse multe cadouri, dar niciodată bijuterii, singura bijuterie pe care o aveam era brăţara de argint a mamei.

— Suntem logodiţi, i-am spus şi m-am întins peste masă, l-am sărutat pe buze.

El s-a înroşit, a spus şoptit:

— Mai am un cadou.

Mi-a dat un plic, erau corecturile tezei-carte. Ce rapiditate, m-am gândit cu afecţiune şi chiar cu puţină veselie.

— Am şi eu un cadouaş pentru tine.

— Ce e?

— O prostie, dar n-aş şti ce altceva să-ţi dau care să fie cu adevărat al meu.

Am scos caietul din geantă, i l-am dat.

— E un roman, am spus, un *unicum*: singura copie, singura încercare, singura renunţare. N-o să mai scriu niciodată.

Am adăugat râzând:

— Sunt chiar şi câteva pagini puţin îndrăzneţe.

Mi-a mulţumit, a pus caietul pe masă. Am regretat imediat că i-l dădusem. M-am gândit: e un student serios, are mari tradiţii în spate, e pe punctul de a publica un eseu despre riturile bahice care va fi baza carierei; e vina mea, n-ar fi trebuit să-l stânjenesc cu o povestioară care nici măcar nu e bătută la maşină. Şi totuşi, nici în acel caz n-am simţit stânjeneală, el era el, eu eram eu. I-am spus că făcusem cerere pentru concursul din institutele pedagogice, i-am spus că mă voi întoarce la Napoli, i-am spus că logodna noastră va fi dificilă, eu într-un oraş din sud, el într-unul din nord. Dar Pietro a rămas serios, avea totul clar în minte, mi-a expus planul lui: avea nevoie de doi ani ca să se stabilizeze la universitate şi apoi se va căsători cu mine. A fixat chiar şi data: septembrie 1969. Când am ieşit, a uitat caietul pe masă. I-am atras atenţia, amuzată:

— Cadoul meu?

S-a zăpăcit şi a alergat să-l ia.

Ne-am plimbat îndelung. Ne-am sărutat, ne-am îmbrăţişat pe

malul râului, l-am întrebat, pe de o parte serioasă, pe de alta glumind, dacă voia să ne furişăm la mine în cameră. A clătinat din cap şi m-a sărutat din nou cu pasiune. Erau întregi biblioteci între el şi Antonio, dar se asemănau atât de mult.

116.

Am trăit întoarcerea la Napoli ca atunci când ai o umbrelă stricată pe care o pală de vânt ţi-o închide peste cap pe neaşteptate. Am ajuns în cartier în plină vară. Voiam să-mi caut imediat un loc de muncă, dar condiţia mea de absolventă îmi făcea imposibil să-mi propun să umblu în căutarea slujbelor mărunte de altă dată. Pe de altă parte, nu aveam bani şi mă umilea să-i cer tatălui mei şi mamei mele, care se sacrificaseră deja destul pentru mine. În curând am devenit agitată. Mă sâcâia totul, străzile, faţadele urâte ale clădirilor, şoseaua, părculeţul, chiar dacă iniţial fiecare piatră, fiecare miros mă emoţionaseră. Dacă Pietro îşi găseşte pe alta, dacă nu câştig concursul, ce voi face? Nu e posibil să rămân prizonieră pentru totdeauna în acest loc şi între aceşti oameni.

Părinţii mei, fraţii mei erau foarte mândri de mine, dar, îmi dădeam seama de asta, nu ştiau de ce: la ce eram bună, de ce mă întorsesem, cum făceau să ia arate vecinilor că eram mândria familiei? La o privire atentă doar le complicam viaţa, aglomerând şi mai mult micul apartament, făcând şi mai dificilă aranjarea paturilor seara, încurcând un ritm monoton al existenţei care de-acum nu mă lua în considerare. În plus, stăteam mereu cu ochii într-o carte, în picioare, aşezată într-un colţ sau în altul, un monument inutil, o persoană înfumurat de gânditoare pe care toţi se simţeau datori să n-o deranjeze, dar în legătură cu care se întrebau: ce are de gând să facă?

Mama a rezistat o vreme înainte să mă chestioneze în legătură cu logodnicul meu, despre existenţa căruia se prinsese mai mult după inelul pe care-l purtam pe deget decât din mărturisirile mele. Voia să ştie ce făcea, cât câştiga, când se va prezenta acasă în compania părinţilor lui, unde mă voi duce să locuiesc odată căsătorită. La început i-am dat câteva informaţii: era un profesor la universitate, acum nu câştiga nimic, publica o

carte care era considerată foarte importantă de ceilalţi profesori, ne vom căsători peste câţiva ani, ai lui erau din Genova, probabil că mă voi duce să locuiesc acolo sau, oricum, unde se va stabili el. Dar din felul în care ea mă privea concentrată, din felul în care îmi punea mereu aceleaşi întrebări, aveam impresia că nu ascultă, prea copleşită de prejudecăţile ei. Eram logodită cu unul care nu venise şi nu venea să-mi ceară mâna, care trăia foarte departe, care preda, dar nu era plătit, care publica o carte, dar nu era faimos? S-a enervat ca de obicei, chiar dacă de-acum nu-mi mai făcea scene. Încerca să-şi stăpânească dezaprobarea, poate că nici nu se mai simţea în stare să mi-o comunice. Limba însăşi, de fapt, devenise un semn de nefamiliaritate. Mă exprimam într-un mod prea complex pentru ea, chiar dacă mă străduiam să vorbesc în dialect, şi când îmi dădeam seama simplificam frazele, iar asta le făcea nefireşti şi confuze. În plus, efortul pe care-l făcusem să-mi şterg din voce accentul napolitan nu-i convinsese pe cei din Pisa, dar îi convingea pe ea, pe tata, pe fraţii mei, întregul cartier. Pe stradă, în magazine, pe palierul casei, oamenii mă tratau cu un amestec de respect şi dispreţ. Au început să-mi spună pe la spate cea din Pisa.

În perioada aceea i-am scris scrisori lungi lui Pietro, care mi-a răspuns cu scrisori şi mai lungi. La început mă aşteptam să facă măcar o aluzie la caietul meu, apoi am uitat eu însămi de el. Nu ne spuneam nimic concret, păstrez încă acele scrisori: ele nu conţin nici măcar un detaliu util pentru a reconstrui viaţa cotidiană de atunci, care era preţul pâinii sau al unui bilet la cinema, cât câştiga un portar sau un profesor. Ne concentram, ce ştiu eu, asupra unei cărţi pe care el o citise, asupra vreunui articol interesant pentru studiile noastre, asupra vreunei elucubraţii, a lui sau a mea, asupra unor revolte ale studenţilor în universităţi, asupra tematicilor neoavangardiste despre care nu ştiam nimic, dar pe care el, în mod surprinzător, le cunoştea bine şi-l distrau într-atât încât să-l îndemne să scrie: „Aş face bucuros o broşură cu hârtie mototolită, cea în care începi o frază, nu merge şi o arunci. Strâng câteva, aş vrea s-o tipăresc aşa cum e, făcută cocoloş, cu ramificarea întâmplătoare a îndoiturilor care se intersectează cu frazele schiţate, întrerupte. Poate că într-adevăr singura literatură posibilă astăzi e aceasta”. Acea ultimă însemnare m-a impresionat. Am

suspectat, îmi amintesc, că acela era modul lui de a-mi comunica că îmi citise caietul şi că darul literar pe care i-l făcusem i se păruse un produs anacronic.

În acele săptămâni de căldură epuizantă oboseala anilor mi-a otrăvit corpul, m-am simţit fără energie. Am cules de ici şi colo informaţii despre starea de sănătate a învăţătoarei Oliviero, am sperat că se simte bine, că pot s-o întâlnesc şi să obţin puţină forţă din bucuria ei pentru bunele mele rezultate la învăţătură. Am aflat că venise sora ei s-o ia şi o dusese din nou cu ea la Potenza. M-am simţit foarte singură. Am ajuns s-o regret pe Lila, modul nostru de a ne confrunta turbulent. Mi-a venit cheful s-o caut şi să măsor distanta care de-acum era între noi. Dar n-am făcut-o. Din lipsă de ocupaţie, m-am mulţumit cu o subtilă anchetă despre ce credeau oamenii din cartier în legătură cu ea, despre zvonurile care circulau.

L-am căutat întâi de toate pe Antonio. Nu era, se spunea că rămăsese în Germania, cineva susţinea că se căsătorise cu o nemţoaică foarte frumoasă, de un blond platinat, foarte grasă, cu ochi albaştri şi că era tată de gemeni.

Atunci am vorbit cu Alfonso, m-am dus deseori la el în magazinul din Piaţa Martirilor. Se făcuse cu adevărat frumos, părea un foarte rafinat hidalgo, vorbea într-o italiană foarte îngrijită, cu mândre inserări dialectale. Magazinul fraţilor Solara, graţie lui, mergea foarte bine. Salariul lui era satisfăcător, închiriase o casă la Ponte di Tappia şi nu regreta cartierul, pe fraţii lui, mirosul şi grăsimile mezelăriei. „Anul viitor mă căsătoresc”, m-a anunţat fără prea mare entuziasm. Relaţia cu Marisa durase, se consolidase, nu era de făcut decât pasul final. Am ieşit uneori cu ei, se simţeau bine împreună, ea îşi pierduse vechea vivacitate încărcată de cuvinte şi acum părea mai ales atentă să nu spună lucruri care să-l supere. N-am întrebat-o niciodată de tatăl ei, de mama ei, de fraţi. N-am întrebat-o nici măcar de Nino, nici ea nu mi-a vorbit despre el, ca şi cum ar fi ieşit pentru totdeauna şi din viaţa ei.

I-am văzut şi pe Pasquale şi pe sora lui, Carmen: el muncea tot ca zidar pe ici-colo, prin Napoli şi în provincie, ea continua să lucreze în mezelăria nouă. Dar lucrul pe care au ţinut să mi-l comunice imediat a fost că amândoi aveau noi iubiri: Pasquale era împreună cu foarte tânăra fiică a vânzătoarei de la mercerie; Carmen se logodise cu benzinarul de pe şosea, un om de

ispravă la vreo patruzeci de ani, care ţinea mult la ea.

M-am dus s-o văd şi pe Pinuccia, care era aproape de nerecunoscut: neîngrijită, nervoasă, foarte slabă, resemnată în faţa sorţii ei, cu semnele loviturilor pe care Rino continua să i le dea ca să se răzbune pe Stefano şi urme încă şi mai vizibile ale unei nefericiri înăbuşite, toată adunată în jurul ochilor şi în ridurile adânci din jurul gurii.

În fine, mi-am făcut curaj şi am dat de urma Adei. Îmi închipuiam c-o găsesc mai desfigurată decât pe Pina, umilită de rolul ei de concubină. În schimb, locuia în casa care fusese a Linei şi era foarte frumoasă, părea senină, născuse de curând o fetiţă care se numea Maria. Nici în timpul sarcinii n-am încetat o clipă să muncesc, a spus mândră. Şi am văzut cu ochii mei că era adevărata patroană a celor două mezelării, alerga de la una la alta, se ocupa de tot.

Fiecare dintre prietenii mei din copilărie mi-a spus câte ceva despre Lila, dar Ada mi s-a părut cea mai informată. În special, a fost cea care mi-a vorbit despre ea cu cea mai mare înţelegere, aproape cu simpatie. Era fericită, fericită de fetiţă, de bunăstare, de muncă, de Stefano şi mi s-a părut că pentru toată acea fericire îi e sincer recunoscătoare Lilei. A exclamat uimită:

— Eu am făcut lucruri de nebună, admit. Dar Lina şi Enzo s-au comportat într-un mod şi mai nebunesc. Au fost atât de neglijenţi cu totul, chiar şi cu ei înşişi, că ne-au înspăimântat pe mine, pe Stefano şi chiar şi pe rahatul cela de Michele Solara. Ştii că ea n-a luat nimic? Ştii că mi-a lăsat toate bijuteriile? Ştii că au scris pe o bucată de hârtie unde se duceau să stea, adresa exactă, număr, tot, vrând parcă să spună: veniţi să ne căutaţi, faceţi ce vreţi, cui îi pasă?

I-am cerut adresa şi mi-am notat-o. În timp ce scriam, mi-a spus:

— Dacă o vezi, spune-i că nu eu sunt cea care îi interzic lui Stefano să vadă copilul: el e cel foarte ocupat şi chiar dacă îi pare rău, nu poate. Spune-i şi că fraţii Solara nu uită nimic, mai ales Michele. Spune-i să n-aibă încredere în nimeni.

117.

Enzo şi Lila s-au mutat la San Giovanni a Teduccio cu un Fiat 600 uzat pe care el îl cumpărase de puţin timp. Tot drumul nu şi-au spus nimic, dar s-au luptat cu tăcerea vorbind amândoi cu copilul, Lila ca şi cum s-ar fi adresat unui adult şi Enzo cu cuvinte monosilabice de tipul „ei bine, ce, da”. Ea cunoştea foarte puţin San Giovanni. O dată se dusese acolo cu Stefano, se opriseră în centru pentru o cafea şi îi plăcuse locul. Dar Pasquale, care venea deseori acolo fie ca să lucreze ca zidar, fie pentru militantismul comunist, îi vorbise o dată foarte nemulţumit despre el, şi ca muncitor, şi ca militant. „E un gunoi”, zisese „o cloacă: cu cât sunt mai mulţi bani, cu atât creşte mizeria şi nu reuşim să schimbăm nimic, chiar dacă suntem puternici”. Dar Pasquale era mereu foarte critic în legătură cu tot şi de aceea nu prea era de încredere. Lila, în timp ce maşina înainta pe străzi distruse, printre clădiri ruinate şi blocuri construite recent, a preferat să se convingă că duce copilul într-un sătuc elegant aproape de mare şi s-a gândit numai la discursul pe care, pentru claritate, din onestitate, voia să i-l ţină imediat lui Enzo.

Dar gândindu-se mai bine, nu i l-a ţinut. „Mai târziu”, şi-a spus. Astfel au ajuns în apartamentul pe care îl închiriase Enzo, la etajul întâi dintr-un bloc nou şi totuşi deja mizerabil. Camerele erau pe jumătate goale, el a spus că cumpărase strictul necesar, dar că începând de a doua zi va procura tot ce trebuia. Lila l-a liniştit, făcuse chiar prea mult. Doar când s-a trezit în faţă cu patul matrimonial a hotărât că era timpul să vorbească. I-a spus pe un ton afectuos:

— Eu te stimez mult, Enzo, încă de când eram mici. Ai făcut un lucru pentru care te admir: ai început să înveţi singur, ţi-ai luat o diplomă şi ştiu de câtă constanţă e nevoie, eu n-am avut-o niciodată. Eşti şi persoana cea mai generoasă pe care o cunosc, ceea ce faci pentru Rinuccio şi pentru mine n-ar fi făcut nimeni. Dar nu pot dormi cu tine. Nu e din cauză că ne-am văzut singuri de cel mult două sau trei ori. Şi nici măcar din cauză că nu-mi placi. E din cauză că n-am sensibilitate, sunt ca peretele ăsta sau măsuţa asta. Aşa că dacă poţi să trăieşti în aceeaşi casă cu mine fără să mă atingi, bine; dacă, în schimb, nu poţi, te

înţeleg şi mâine-dimineaţă îmi caut un alt loc. Ţine cont că-ţi voi fi mereu recunoscătoare pentru ce ai făcut pentru mine.

Enzo a ascultat fără s-o întrerupă niciodată. În cele din urmă a zis arătând patul matrimonial:

— Dormi tu aici, eu mă instalez pe patul pliant.

— Prefer patul pliant.

— Şi Rinuccio?

— Am văzut că mai e un pat pliant.

— Doarme singur?

— Da.

— Poţi rămâne cât vrei.

— Eşti sigur?

— Foarte sigur.

— Nu vreau chestii urâte care să ne strice relaţia.

— Nu-ţi face griji.

— Scuză-mă.

— E bine aşa. Dacă, din întâmplare, îţi revine sensibilitatea, ştii unde stau.

118.

Sensibilitatea nu i-a revenit, a căpătat, în schimb, un sentiment tot mai mare de înstrăinare. Aerul greu al camerelor. Rufele murdare. Uşa toaletei care nu se închidea bine. Îmi imaginez că San Giovanni i s-a părut o prăpastie la marginile cartierului. Deşi se salvase, nu fusese atentă unde păşise şi căzuse într-o gaură adâncă.

Rinuccio a îngrijorat-o imediat. Copilul, în general senin, a început să fie capricios ziua, strigându-l pe Stefano, şi să se dezvelească noaptea plângând. Atenţiile mamei, modul ei de a-l face să se joace îl linişteau, da, dar nu-l mai încântau, dimpotrivă, au început să-l necăjească. Lila inventa noi jocuri, îi aprindea privirea, copilul o săruta, voia să-i pună mâinile pe piept, ţipa de fericire. Dar apoi o respingea, se juca singur sau dormita pe o pătură întinsă pe podea. Şi pe stradă obosea după zece paşi, spunea că-l durea un genunchi, pretindea să fie luat în braţe şi dacă ea refuza, se trântea pe jos urlând.

Iniţial Lila a rezistat, apoi, încet, încet, a început să-i cedeze.

Pentru că noaptea se liniştea numai dacă-l lăsa să vină pe patul pliant, i-a permis să doarmă cu ea. Când ieşeau la cumpărături, îl ducea în braţe chiar dacă era un copil bine hrănit, greu: într-o parte sacoşele, în cealaltă el. Se întorcea stoarsă.

A redescoperit repede ce era viaţa fără bani. Nicio carte, nicio revistă sau ziar. Tot ce adusese cu ea pentru Rinuccio, pentru că băiatul creştea văzând cu ochii, deja nu-i mai venea. Ea însăşi avea foarte puţine lucruri de îmbrăcat. Dar se prefăcea că nu-i nimic. Enzo trudea toată ziua, îi dădea banii necesari, dar câştiga puţin şi, în plus, trebuia să trimită bani rudelor care se ocupau de fraţii lui. Astfel, abia reuşeau să achite chiria, lumina şi gazele. Dar Lila nu părea îngrijorată. Banii pe care-i avusese şi pe care-i prăpădise erau tot aia, în imaginaţia ei, cu sărăcia copilăriei, neesenţiali dacă erau, şi dacă nu erau. Părea s-o preocupe mult mai mult posibila distrugere a educaţiei pe care i-o dăduse fiului şi se străduia să-l facă să redevină energic, dornic, disponibil cum fusese până cu puţin timp în urmă. Dar Rinuccio acum părea să se simtă bine doar când îl lăsa pe palier să se joace cu copilul vecinei. Acolo se certa, se murdărea, râdea, mânca porcării, părea fericit. Lila îl observa din bucătărie, de unde îi controla pe el şi pe micul lui prieten încadraţi de uşa scărilor. E priceput, se gândea, e mai priceput decât celălalt, care totuşi e un pic mai mare: poate că trebuie să accept faptul că nu-l pot ţine sub un clopot de sticlă, că i-am oferit cele necesare, dar că de-acum încolo se va descurca singur, că acum are nevoie să bată, să smulgă lucrurile celorlalţi, să se murdărească.

Într-o zi, pe palier a apărut Stefano. Lăsase mezelăria şi se hotărâse să vină să-şi vadă fiul. Rinuccio l-a primit cu bucurie, s-au jucat puţin împreună. Dar Lila şi-a dat seama că soţul se plictisea, abia aştepta să plece de-acolo. În trecut păruse că nu poate trăi fără ea şi fără copil; dar iată-l acolo, se uita la ceas, căsca, aproape sigur venise pentru că-l trimisese mama lui sau chiar Ada. În ce priveşte iubirea, gelozia, îi trecuse totul, nu se mai agita.

— Duc copilul la o plimbare.

— Vezi că vrea tot timpul în braţe.

— O să-l duc în braţe.

— Nu, pune-l să meargă.

— Fac cum cred.

Au ieşit, s-a întors după jumătate de oră, a zis că trebuia să fugă la mezelărie. A jurat că Rinuccio nu se văicărise deloc, nu ceruse niciodată să fie luat în braţe. Înainte să plece i-a spus:

— Am văzut că aici ţi se spune doamna Cerullo.

— Asta sunt.

— Nu te-am omorât şi nu te omor doar pentru că eşti mama copilului meu. Dar tu şi prostul ăla de prieten al tău riscaţi urât.

Lila a râs, l-a provocat, a spus:

— Ştii să faci pe durul numai cu cine nu-ţi poate sparge faţa, măi, nemernicule.

Apoi a înţeles că soţul făcuse aluzie la Solara şi i-a strigat de pe palier în timp ce cobora scările:

— Zi-i lui Michele că dacă se arată prin preajmă, îl scuip în faţă.

Stefano nu i-a răspuns şi a dispărut în stradă. S-a întors, cred, cel mult de alte patru sau cinci ori. Ultima dată când a întâlnit-o pe soţie, a urlat furibund la ea:

— Eşti o ruşine şi pentru familia ta. Nici mama ta nu mai vrea să te vadă.

— Se vede că n-au înţeles niciodată ce viaţă aveam cu tine.

— Te-am tratat ca pe o regină.

— Mai bine cerşetoare, atunci.

— Dacă faci alt copil, trebuie să avortezi, pentru că porţi numele meu şi nu vreau să fie fiul meu.

— Nu fac alţi copii.

— De ce? Ai hotărât că nu te mai fuţi?

— Du-te dracului.

— În orice caz, te-am avertizat.

— Oricum, nici Rinuccio nu e fiul tău şi totuşi poartă numele tău.

— Târfo, dacă mi-o tot repeţi, înseamnă că e adevărat. Nu vreau să vă mai văd nici pe tine, nici pe el.

În realitate, n-o crezuse niciodată. Dar se prefăcuse, din oportunism. Preferase ca traiul liniştit să primeze în faţa haosului emoţional pe care ea i-l provoca.

119.

Lila i-a povestit lui Enzo amănunţit vizitele soţului ei. El a ascultat cu atenţie şi n-a făcut aproape niciodată comentarii. Continua să se stăpânească în toate manifestările lui. Nu i-a povestit nici de munca pe care o făcea la fabrică şi dacă se simţea bine acolo sau nu. Ieşea dimineaţa la şase, se întorcea la şapte seara. Mânca, se juca puţin cu copilul, asculta poveştile ei. Imediat cum Lila vorbea despre nevoile lui Rinuccio, a doua zi se întorcea cu banii necesari. Nu i-a spus niciodată să-i ceară lui Stefano să contribuie la întreţinerea fiului său, nu i-a spus să-şi caute un loc de muncă. O privea de parcă trăia doar ca să prindă ceasul serii şi să stea împreună cu ea în bucătărie, s-o asculte vorbind. La un anumit moment se ridica, spunea noapte bună şi se închidea în dormitor.

Apoi, din întâmplare, Lila s-a întâlnit cu cineva şi asta a avut consecinţe semnificative. Într-o după-amiază ieşise singură, îl lăsase pe Rinuccio la vecină. A auzit un claxon insistent în spatele ei. Era o maşină de lux, cineva îi făcea semn cu mâna de la fereastră.

— Lina.

Ea a privit cu atenţie. A recunoscut faţa de lup a lui Bruno Soccavo, prietenul lui Nino.

— Ce faci aici? a întrebat-o el.

— Locuiesc aici.

Pe moment nu i-a zis mai nimic despre sine, pe vremea aceea erau lucruri dificil de explicat. Nu a vorbit nimic despre Nino şi Bruno a făcut la fel. L-a întrebat, în schimb, dacă îşi luase licenţa, el i-a spus că hotărâse să nu mai studieze.

— Te-ai căsătorit?

— Da’ de unde.

— Logodit?

— O zi da, una ba.

— Ce faci?

— Nimic, sunt alţii care trudesc pentru mine.

I-a venit în minte să-l întrebe aproape în joacă:

— Mi-ai da un loc de muncă?

— Ţie? La ce-ţi trebuie?

— Ca să muncesc.

— Vrei să faci salamuri şi mortadele?
— De ce nu?
— Şi soţul tău?
— Nu mai am soţ. Dar am un copil.
Bruno a observat-o cu atenţie ca să înţeleagă dacă glumea. A părut dezorientat, a dat-o cotită.
— Nu e o muncă frumoasă, i-a spus.
Apoi a vorbit mult despre problemele de cuplu în general, despre mama lui care se certa tot timpul cu tatăl lui, despre o relaţie foarte pasională pe care el personal o avusese recent cu o femeie căsătorită, dar ea îl părăsise. O turuială neobişnuită pentru Bruno, care a invitat-o la bar, continuând să-i vorbească despre el. În cele din urmă, când Lila i-a spus că trebuia să plece, a întrebat-o:
— Chiar ţi-ai părăsit soţul? Chiar ai un copil?
— Da.
El a ridicat din sprâncene şi a notat ceva pe un şerveţel.
— Du-te la acest domn, îl găseşti dimineaţa începând de la opt. Şi arată-i asta.
Lila a zâmbit stânjenită:
— Şerveţelul?
— Da.
— E de-ajuns?
El a făcut semn din cap că da, brusc intimidat de tonul ei sfidător. A murmurat:
— Aia a fost o vară superbă.
Ea a spus:
— Şi pentru mine.

120.

Despre toate astea am aflat ulterior. Voiam să folosesc imediat adresa din San Giovanni pe care mi-o dăduse Ada, dar şi mie mi s-a întâmplat ceva hotărâtor. Într-o dimineaţă am citit fără niciun chef o scrisoare lungă de la Pietro şi, în josul ultimei foi, am găsit câteva rânduri prin care-mi transmitea că-i dăduse mamei lui să citească textul meu (aşa îi spunea). Adele îl găsise atât de bun, că-l dăduse la bătut la maşină şi-l trimisese unei

edituri milaneze pentru care făcea de ani de zile traduceri. Acolo îl apreciaseră şi voiau să-l publice.

Era o dimineaţă târzie de toamnă, îmi amintesc o lumină gri. Stăteam la masa din bucătărie, aceeaşi pe care o folosea mama ca să calce rufele. Vechiul fier de călcat freca stofa cu energie, lemnul îmi vibra sub coate. Am privit rândurile acelea îndelung. Am spus încet, în italiană, doar ca să mă conving că era ceva real:

— Mamă, aici spune că-mi publică un roman pe care l-am scris.

Mama s-a oprit, a ridicat fierul de pe stofa, l-a aşezat pe verticală.

— Ai scris un roman? a întrebat în dialect.

— Cred că da.

— L-ai scris sau nu?

— Da.

— Te plătesc?

— Nu ştiu.

Am ieşit, am alergat la cafeneaua Solara unde se puteau efectua convorbiri interurbane în puţină tihnă. După destule încercări – Gigliola care îmi striga de la tejghea: „Hai, vorbeşte” –, mi-a răspuns Pietro care însă avea de lucru şi era pe fugă. A spus că despre povestea aceea nu ştia mai mult decât îmi scrisese.

— Tu l-ai citit? am întrebat agitată.

— Da.

— Dar nu te-ai pronunţat.

A mormăit ceva despre timpul puţin, învăţatul, obligaţiile.

— Cum e?

— Bun.

— Bun şi atât?

— Bun. Vorbeşte cu mama: eu sunt un filolog, nu un literat.

Mi-a dat numărul părinţilor.

— N-am chef să telefonez, mi-e ruşine.

Am perceput un pic de nervozitate, rară la el care avea mereu un ton cordial. A spus:

— Ai scris un roman, asumă-ţi responsabilitatea.

N-o cunoşteam mai deloc pe Adele Airota, o văzusem cu totul de patru ori şi schimbaserăm câteva fraze de convenienţă. În tot timpul acela fusesem convinsă că era o mamă de familie

înstărită şi cultivată – membrii familiei Airota nu vorbeau niciodată despre ei înşişi, în timp ce erau convinşi că activităţile lor erau cunoscute de toţi, se comportau ca şi cum acestea nu interesau pe nimeni – şi doar atunci am început să-mi dau seama că avea un loc de muncă, o autoritate. Am sunat agitată, mi-a răspuns menajera, mi-a dat-o la telefon. M-a salutat cu cordialitate, dar mi-a vorbit cu dumneavoastră, i-am vorbit cu dumneavoastră. A spus că la editură erau toţi foarte convinşi că e o carte bună şi, din câte ştia, se lucra deja la o schiţă de contract.

— Contract?

— Sigur. Aveţi angajamente faţă de alţi editori?

— Nu. Dar nici măcar n-am recitit ce am scris.

— Aţi făcut o singură versiune, dintr-un foc? m-a întrebat, vag ironică.

— Da.

— Vă asigur că e gata pentru publicare.

— Trebuie să mai lucrez la ea.

— Aveţi încredere: nu atingeţi o virgulă, e sinceritate, naturaleţe şi un mister al scrierii pe care-l au doar cărţile adevărate.

A început să mă complimenteze din nou, chiar dacă ironic. A spus că, aşa cum ştiam, nici *Eneida* nu era cizelată. Mi-a atribuit o lungă ucenicie de scriitoare, a întrebat dacă aveam alte manuscrise la sertar, s-a arătat uimită când i-am mărturisit că era prima chestie pe care o scrisesem vreodată.

— Talent şi noroc, a exclamat.

Mi-a mărturisit că se ivise pe neaşteptate un gol în planul editorial şi romanul meu fusese considerat nu doar foarte bun, ci de-a dreptul providenţial. Se gândeau să-l scoată în primăvară.

— Atât de repede?

— Sunteţi împotrivă?

M-am grăbit să spun nu.

Gigliola, care era în spatele tejghelei şi auzise convorbirea, la sfârşit m-a întrebat curioasă:

— Ce se întâmplă?

— Nu ştiu, am răspuns şi am ieşit în grabă.

Am colindat prin cartier copleşită de o fericire sceptică, îmi pocneau tâmplele. Răspunsul pe care i-l dădusem Gigliolei nu fusese un mod antipatic de a nu-i da apă la moară, chiar nu

ştiam. Ce era cu anunţul acela neaşteptat: puţine rânduri ale lui Pietro, cuvinte interurbane, nimic adevărat în mod sigur? Şi ce era un contract, prevedea bani, prevedea drepturi şi obligaţii, riscam să mă vâr în vreun necaz? Peste câteva zile o să aflu că s-au răzgândit, m-am gândit, cartea n-o să se mai publice. Vor reciti povestea mea, cine a considerat-o bună o va considera acum futilă, cine n-a citit-o niciodată se va enerva pe cine era dispus s-o publice, toţi se vor supăra pe Adele Airota şi Adele Airota însăşi se va răzgândi, se va simţi umilită, va da vina pe mine că picase prost, îşi va convinge fiul să mă părăsească. Am trecut prin faţa sediului vechii biblioteci a cartierului: de cât timp nu pusesem piciorul în ea! Am intrat, era goală, mirosea a praf şi plictis. M-am mişcat, neatent, de-a lungul rafturilor, am atins cărţi zdrenţuite fără să mă uit la titlu, nici la autor, doar ca să trec uşor cu degetele peste ele. Hârtie veche, fire încreţite de bumbac, litere ale alfabetului, cernează. Volume, cuvânt ameţitor. Am căutat *Micuţele doamne*, l-am găsit. Oare chiar se întâmpla cu adevărat? Era posibil ca mie, mie, să mi se întâmple ceea ce eu şi Lila plănuiserăm să facem împreună? Peste câteva luni ar fi devenit hârtie tipărită, cusută, lipită, toată plină de cuvintele mele şi pe copertă numele, Elena Greco, eu, punctul de rupere al unui lung lanţ de analfabeţi, de semianalfabeţi, un nume obscur care acum s-ar fi încărcat de lumină pe vecie. Peste câţiva ani – trei, cinci, zece, douăzeci – cartea ar fi ajuns pe acele rafturi, în biblioteca cartierului în care mă născusem, ar fi fost catalogat, oamenii l-ar fi împrumutat ca să înţeleagă ce scrisese fiica portarului. Am auzit apa trasă la closet, am aşteptat să apară învăţătorul Ferraro, acelaşi de când eram o fetiţă sârguincioasă: chipul descărnat, mai zbârcit, părul pieptănat în sus, foarte alb, dar tot des pe fruntea îngustă. Iată un om care putea aprecia ceea ce tocmai mi se întâmplase, un om care ştia să-mi stimuleze, şi încă cum, mintea înflăcărată, pulsaţia îngrozitoare de la tâmple. Dar din closet a ieşit un necunoscut, un omuleţ rotofei la vreo patruzeci de ani.

— Trebuie să luaţi cărţi? m-a întrebat. Grăbiţi-vă, că tocmai închid.

— Îl căutam pe învăţătorul Ferraro.

— Ferraro s-a pensionat.

Să mă grăbesc, trebuia să închidă.

Am plecat. Tocmai acum când eram pe cale să devin

scriitoare, nu era în tot cartierul nimeni capabil să spună: ce lucru extraordinar ai reuşit să faci.

121.

Nu-mi închipuiam că voi primi bani. În schimb, am primit schiţa contractului şi am descoperit că, sigur graţie sprijinului Adelei, editura îmi acorda un avans de două sute de mii de lire, o sută când semnam şi o sută la predare. Mama a rămas fără răsuflare, nu-i venea să creadă. Tata a spus: „Mie îmi ia luni de zile ca să câştig toţi aceşti bani”. Amândoi au început să se laude prin cartier şi în afara lui: fiica noastră a devenit bogată, e scriitoare, se căsătoreşte cu un profesor de la universitate. Eu am înflorit, n-am mai învăţat pentru concursul de la şcoală. Cum mi-au sosit banii, am cumpărat o rochie, nişte farduri, m-am dus pentru prima dată în viaţa mea la coafor şi am plecat la Milano, oraş care mi-era necunoscut.

La gară m-am orientat cu greu. În cele din urmă, am luat metroul bun şi am ajuns agitată la uşa editurii. I-am dat o mie de explicaţii portarului care oricum nu mi le ceruse şi care, dimpotrivă, în timp ce vorbeam, a continuat să citească ziarul. Am urcat cu liftul, am ciocănit şi am intrat. Sclipea de curăţenie acolo. Îmi simţeam capul plin de toate lucrurile învăţate şi voiam să le etalez ca să demonstrez că, deşi eram femeie, chiar dacă se vedea pe mine de unde proveneam, eram o persoană care-şi câştigase dreptul de a publica acea carte, şi acum, la douăzeci şi trei de ani, nimic nimic nimic din mine nu mai putea fi pus la îndoială.

Am fost întâmpinată politicos şi dusă din birou în birou. Am vorbit cu redactorul care se ocupa de dactilografierea textului meu, un om bătrân, chel, dar cu un chip foarte plăcut. Am discutat împreună câteva ore, m-a lăudat mult, a pomenit-o deseori cu mult respect pe Adele Airota, mi-a arătat modificările pe care mi le recomanda şi mi-a lăsat o copie a textului şi a notelor sale. Când m-a salutat, a spus cu un ton grav:

— Povestea e frumoasă, o poveste din zilele noastre foarte bine articulată şi scrisă într-un mod mereu surprinzător; dar ideea nu e asta: e a treia oară când citesc cartea

dumneavoastră şi la fiecare pagină e ceva puternic ce nu reuşesc să înţeleg de unde vine.

M-am înroşit, i-am mulţumit. Ah, ce fusesem în stare să fac şi ce rapid era totul, cum plăceam şi cum mă făceam iubită, cum puteam vorbi despre studiile mele, despre locul în care le terminasem, despre teza mea, despre cartea a patra din *Eneida*: răspundeam cu precizie politicoasă la observaţii politicoase, mimând la perfecţie tonul profesoarei Galiani, pe al copiilor ei, pe al Mariarosei. O angajată graţioasă şi plăcută pe nume Gina m-a întrebat dacă aveam nevoie de un hotel şi, când am zis că da, mi-a găsit unul pe strada Garibaldi. Spre marea mea uimire am aflat că totul era pe cheltuiala editurii, fiecare ban pe care l-aş fi dat pe mâncare, chiar şi biletele de tren. Gina mi-a zis să prezint o notă a cheltuielilor, urmau să-mi fie rambursate, şi m-a rugat s-o salut din partea ei pe Adele.

— Mi-a telefonat, a spus, ţine mult la dumneavoastră.

A doua zi am plecat spre Pisa, voiam să-l îmbrăţişez pe Pietro. În tren, am evaluat, una câte una, notele redactorului şi, satisfăcută, am văzut cartea mea cu ochii celui care-o lăuda şi îşi dădea silinţa s-o facă şi mai frumoasă. Am ajuns la destinaţie foarte mulţumită de mine. Logodnicul meu mi-a găsit să dorm acasă la o asistentă de literatură greacă mai în vârstă pe care o cunoşteam şi eu. Seara m-a invitat la cină şi, pe neaşteptate, mi-a arătat textul meu dactilografiat. Avea şi el o copie şi făcuse nişte note, ne-am uitat peste ele împreună, una câte una. Aveau amprenta obişnuitei lui rigori şi priveau mai ales lexicul.

— O să mă gândesc, am spus, mulţumindu-i.

După cină, ne-am retras pe o pajişte. La finalul unei obositoare giugiuleli în frig, încurcaţi de paltoane şi pulovere de lână, mi-a cerut să editez cu grijă paginile în care protagonista îşi pierdea virginitatea pe plajă. Am spus perplexă:

— E un moment important.

— Ai zis tu însăţi că sunt pagini un pic cam îndrăzneţe.

— La editură nu au avut obiecţii.

— Urmează să-ţi vorbească despre asta.

M-am enervat, i-am spus că voi reflecta şi la asta şi a doua zi am plecat la Napoli, prost dispusă. Dacă paginile acelui episod îl tulburau pe Pietro, care era un tânăr care citise mult, care scrisese o carte despre riturile bahice, ce ar fi spus mama şi tata, fraţii mei, cartierul dacă le-ar fi citit? În tren am lucrat cu

înverşunare asupra textului, ţinând cont de observaţiile redactorului, de cele ale lui Pietro şi ce puteam şterge, am şters. Voiam să fie bună cartea, să nu displacă nimănui. Mă îndoiam că aş fi scris vreodată alta.

122.

Cum am ajuns acasă am primit o veste proastă. Mama, convinsă că era un drept al ei să se uite în corespondenţa mea când eram absentă, deschisese un pachet care venise de la Potenza.

În pachet găsise câteva dintre caietele mele din clasele primare şi un bilet al surorii învăţătoarei Oliviero. Învăţătoarea, se citea în bilet, murise împăcată cu sine în urmă cu douăzeci de zile. Îşi amintise adesea de mine, în ultima perioadă, şi lăsase cu limbă de moarte să-mi fie restituite câteva caiete din clasele primare, pe care le păstrase ca amintire. M-am emoţionat mai mult decât sora mea, Elisa, care plângea fără consolare de ore întregi. Chestia a enervat-o pe mama, care mai întâi a urlat la fiica mai mică şi apoi, pentru ca eu, fiica ei mai mare, să aud bine, a comentat cu voce ridicată:

— Cretina aia s-a crezut mereu mai mamă decât mine.

Toată ziua m-am gândit la Oliviero şi la cât de mândră ar fi fost să ştie de diploma mea luată cu cele mai mari note, de cartea pe care mă pregăteam s-o public. Când s-au dus toţi la culcare, m-am închis în bucătăria tăcută şi am răsfoit, unul după altul, caietele. Ce bine mă instruise învăţătoarea, ce caligrafie mă învăţase. Păcat că mâna adultă o micşorase, că viteza simplificase literele. M-au făcut să zâmbesc greşelile de ortografie însemnate cu linii furioase, acei *bine*, *excelent* pe care îi scria ingenios pe margine când găsea o formulare frumoasă sau soluţia corectă la o problemă grea, notele întotdeauna mari pe care mi le dăduse. Îmi fusese, într-adevăr, mai mamă decât mama? De ceva vreme încoace nu mai eram sigură de asta. Dar reuşise să imagineze pentru mine un drum pe care mama nu fusese în stare să-l imagineze şi mă obligase să-l parcurg. Pentru asta îi eram recunoscătoare.

Tocmai puneam deoparte pachetul ca să mă duc la culcare

când mi-am dat seama că la mijlocul unuia dintre caiete era un mic fascicul firav, vreo zece foi în pătrăţele prinse cu un bold şi îndoite. Am simţit un gol neaşteptat în piept, am recunoscut *La fata blu*, povestea pe care Lila o scrisese cu mulţi ani în urmă, câţi?, treisprezece, paisprezece? Cât îmi plăcuse coperta colorată cu pasteluri, literele bine desenate ale titlului: pe vremea aceea o considerasem o carte adevărată şi fusesem invidioasă. Am deschis fasciculul la mijloc. Boldul ruginise, lăsase pe hârtie urma sa cafenie. Mi-am dat seama cu uimire că învăţătoarea scrisese pe marginea unei fraze: *foarte frumos.* Deci o citise? Deci îi plăcuse? Am întors paginile una după alta, erau pline de ai ei *excelent*, *bine, foarte bine.* M-am enervat. Vrăjitoare bătrână, m-am gândit, de ce nu ne-ai zis că îţi plăcuse, de ce i-ai negat Lilei acea satisfacţie? Ce te-a împins să te lupţi pentru educaţia mea şi pentru a ei nu? E de-ajuns să-ţi justifice atitudinea refuzul cârpaciului de a-şi lăsa fiica să dea examenul de admitere? Ce nemulţumiri personale aveai în cap şi le-ai descărcat asupra ei? Am început să citesc *La fata blu* de la primele cuvinte, alergând peste cerneala decolorată, grafia atât de asemănătoare cu a mea de atunci. Dar deja la prima pagină am început să simt un rău de la stomac şi, curând, m-am acoperit de sudoare. Doar la sfârşit, însă, am recunoscut ce înţelesesem deja după câteva rânduri. Păginuţele infantile ale Lilei erau sufletul secret al cărţii mele. Cine ar fi dorit să ştie ce îi dădea căldură şi de unde se năştea firul robust, dar invizibil, care lipea frazele, ar fi trebuit să înceapă cu fasciculul unei fetiţe, zece păginuţe de caiet, cu boldul ruginit, cu coperta colorată vioi, titlul şi fără nicio semnătură.

123.

N-am dormit toată noaptea, am aşteptat să se facă zi. Lunga ostilitate faţă de Lila s-a topit brusc, ce îi luasem eu mi s-a părut mult mai mult decât putuse ea vreodată să-mi ia mie. Am hotărât să mă duc imediat la San Giovanni a Teduccio. Voiam să-i înapoiez *La fata blu*, să-i arăt caietele mele, să le răsfoim împreună, să ne bucurăm de comentariile învăţătoarei. Dar simţeam mai ales nevoia să stau lângă ea şi să-i spun: vezi cum

am fost de armonizate, una în două, două în una, şi să-i dovedesc cu rigoarea pe care mi se părea că o dobândisem la Şcoala Normală, cu înverşunarea filologică pe care o învăţasem de la Pietro, cum cartea ei de fetiţă înfipsese rădăcini atât de adânci în mintea mea, încât crease în decursul anilor o altă carte. O carte diferită, matură, a mea, fără să pot face abstracţie de a ei, de fanteziile pe care le elaboraserăm împreună în curtea jocurilor noastre, ea şi cu mine neîntrerupt, formate, deformate, reformate. Îmi doream s-o îmbrăţişez, s-o sărut şi să-i spun: Lila, de acum încolo, orice ni se întâmplă mie sau ţie, nu trebuie să ne mai pierdem.

Dar a fost o dimineaţă ostilă, mi s-a părut că oraşul face tot posibilul ca să se pună între mine şi ea. Am luat un autobuz foarte aglomerat care se ducea spre Marina, am călătorit presată în mod insuportabil de corpuri mizerabile. Am urcat într-un alt autobuz şi mai înţesat, am greşit direcţia. Am coborât şifonată, ciufulită, am remediat greşeala după o lungă aşteptare şi multă furie. Deplasarea aia scurtă prin Napoli m-a epuizat. La ce serveau anii de gimnaziu, de liceu, de Şcoală Normală în oraşul acela? Ca să ajung la San Giovanni am fost nevoită, prin forţa lucrurilor, să regresez, ca şi cum Lila s-ar fi dus să locuiască nu pe o stradă, într-o piaţă, ci pe un râuleţ din trecut, înainte să mergem la şcoală, într-un timp sumbru fără reguli şi fără respect. Am recurs la cel mai violent dialect de cartier, am înjurat, am fost înjurată, am ameninţat, am fost batjocorită, am răspuns la rândul meu batjocorind, o artă perversă cu care eram deprinsă. Napoli îmi folosise mult la Pisa, dar Pisa nu folosea la Napoli, era o piedică. Bunele maniere, vocea şi aspectul îngrijite, îmbulzeala din minte şi de pe limbă a celor învăţate din cărţi erau toate indicii imediate de slăbiciune care mă făceau o pradă sigură, dintre cele care nu se zvârcolesc. În autobuzele şi pe străzile spre San Giovanni am amestecat vechiul meu talent de a nu mai fi o persoană blândă la momentul potrivit cu mândria noului meu statut: aveam o diplomă *summa cum laude*, luasem prânzul împreună cu profesorul Airota, eram logodită cu fiul lui, depusesem câţiva bani la Poştă, la Milano eram apreciată de persoane respectabile; cum îşi permiteau oamenii ăştia de rahat? Am simţit în mine o putere care nu se mai potrivea cu formula *prefă-te că nu se întâmpla nimic*, care, în general, te ajuta să supravieţuieşti în cartier şi în afara lui. Când în

înghesuială am simţit pe trupul meu de mai multe ori mâinile bărbaţilor, mi-am atribuit dreptul sacru la furie şi am reacţionat cu urlete de dispreţ, am spus cuvinte imposibil de redat, ca acelea pe care ştia să le spună mama şi, mai ales, Lila. Am exagerat în asemenea măsură, încât, când am coborât din autobuz, am fost sigură că cineva va sări jos odată cu mine şi mă va omorî.

Nu s-a întâmplat, dar m-am îndepărtat oricum, cu furie şi teamă. Ieşisem din casă chiar prea aranjată, acum mă simţeam într-o stare jalnică şi pe dinafară, şi pe dinăuntru.

Am încercat să mă recompun, mi-am spus: calmează-te, aproape că ai ajuns. M-am adresat trecătorilor pentru informaţii. Am înaintat pe bulevardul San Giovanni a Teduccio cu vântul îngheţat în faţă, mi s-a părut un canal gălbui cu pereţii zgâriaţi, cu deschideri negre, murdărie. Am umblat fără rost, dezorientată de informaţii cordiale atât de pline de detalii, încât se dovedeau inutile. În sfârşit, am găsit strada, uşa blocului. Am urcat pe nişte scări murdare, în urma unui miros puternic de usturoi, a unor voci de copii. O femeie foarte grasă cu un tricou verde a apărut într-o uşă deja deschisă, m-a văzut şi mi-a strigat:

— Pe cine căutări?

— Carracci, am spus.

Dar, văzând-o nedumerită, m-am corectat imediat:

— Scanno, numele de familie al lui Enzo.

Şi iarăşi, fără să mă întrerup:

— Cerullo.

Atunci femeia a repetat *Cerullo* şi a zis ridicând un braţ gros:

— Mai sus.

Am mulţumit, am trecut mai departe, în timp ce ea a apărut la balustradă şi, privind în sus, a urlat:

— Titi, e una care o caută pe Lina, vine sus.

Lina. Aici, în gura unor străine, în acest loc. Mi-am dat seama abia atunci că o aveam în minte pe Lila aşa cum o văzusem ultima dată, în apartamentul din cartierul nou, în ordinea care deşi, plină de anxietate, părea de-acum fundalul vieţii ei, mobilele, frigiderul, televizorul, copilul foarte îngrijit, ea însăşi cu aspectul ei cu siguranţă încercat, dar încă de tânără doamnă înstărită. Nu ştiam nimic, în momentul acela, cum trăia, ce făcea. Discuţia se oprise la părăsirea soţului, la faptul incredibil

că lăsase în urmă o casă frumoasă şi banii şi plecase cu Enzo Scanno. Nu ştiam de întâlnirea cu Soccavo. De aceea plecasem din cartier cu certitudinea că o voi găsi într-o casă nouă, printre cărţi deschise şi jocuri instructive pentru copil sau cel mult, pentru moment, ieşită la cumpărături. Şi aşezasem mecanic, din lene, ca să nu simt jena, acele imagini într-un toponim, San Giovanni a Teduccio, după Granili, în capătul Marinei. Aşa că am urcat cu acea aşteptare. M-am gândit: am reuşit, în sfârşit, iată-mă la destinaţie. Astfel am ajuns la Titina, o femeie tânără cu o fetiţă în braţe care plângea liniştită, hohote uşoare, cu mucii care-i coborau pe buza de sus din nările roşii de frig şi alte două fetiţe lipite de fuste, una pe fiecare parte.

Titina şi-a îndreptat privirea spre uşa din faţă, închisă.

— Lina nu e, a zis ostilă.

— Nici Enzo?

— Nu.

— A dus copilul la plimbare?

— Cine sunteţi?

— Mă numesc Elena Greco, sunt o prietenă.

— Şi nu-l recunoaşteţi pe Rinuccio? Rinù, tu ai văzut-o vreodată pe domnişoara asta?

I-a dat o palmă uşoară unuia dintre copiii care stăteau într-o parte, şi abia atunci l-am recunoscut. Copilul mi-a zâmbit, a spus în italiană:

— Bună, mătuşă Lenù. Mama se întoarce în seara asta la opt.

L-am ridicat, l-am îmbrăţişat, l-am lăudat pentru cât era de frumos şi pentru cât de bine vorbea.

— E foarte priceput, a recunoscut Titina, s-a născut profesor.

Din acel moment a renunţat la orice ostilitate fată de mine, m-a invitat să intru în casă. Pe holul întunecat m-am împiedicat în ceva ce aparţinea sigur copiilor. Bucătăria era în dezordine, fiecare lucru era cufundat într-o lumină cenuşie. La maşina de cusut era nişte material încă în lucru, şi în jur şi pe jos alte materiale de diferite culori. Titina a încercat cu o neaşteptată jenă să aşeze în ordine, apoi a renunţat şi mi-a făcut cafeaua, continuând să-şi ţină fiica în braţe. Eu l-am luat pe Rinuccio pe genunchi, i-am pus întrebări tâmpite la care el a răspuns cu resemnare vioaie. Femeia între timp m-a pus la curent în legătură cu Lila şi Enzo.

— Ea, a spus, face salamuri la Soccavo.

Am fost mirată, abia atunci mi-am amintit de Bruno.

— Soccavo, cel cu salamurile?

— Soccavo, da.

— Îl cunosc.

— Nu-s oameni buni.

— Îl cunosc pe fiu.

— Bunic, tată şi fiu, acelaşi rahat. Au făcut bani şi au uitat de vremea când erau nişte coate-goale.

Am întrebat de Enzo. A spus că muncea la locomotoare, a folosit expresia aceea şi am înţeles repede că ea credea că el şi Lila sunt căsătoriţi, pentru că l-a numit pe Enzo, cu simpatie şi respect, „domnul Cerullo”.

— Când se întoarce Lina?

— Diseară.

— Şi copilul?

— Stă cu mine, mănâncă, se joacă, face totul aici.

Călătoria nu se terminase, deci: eu mă apropiam, Lila se îndepărta. Am întrebat:

— Cât îmi ia să ajung pe jos la fabrică?

— Douăzeci de minute.

Titina mi-a dat indicaţii pe care le-am notat pe o foaie. Între timp, Rinuccio a întrebat bine-crescut:

— Pot să mă duc să mă joc, mătuşă?

A aşteptat să spun da, a alergat pe hol la celălalt copil şi imediat l-am auzit strigând o înjurătură urâtă în dialect. Femeia mi-a aruncat o privire stânjenită şi a urlat din bucătărie, în italiană:

— Rino, nu se spun cuvintele urâte, vezi că vin acolo şi-ţi dau na-na la mânuţe.

I-am zâmbit şi mi-a revenit în minte călătoria cu autobuzul. Na-na la mânuţe şi mie, m-am gândit, mă găsesc în aceeaşi condiţie cu a lui Rinuccio. Pentru că cearta de pe hol nu înceta, a trebuit să dăm fuga acolo. Cei doi copii se băteau între zgomote de obiecte pe care şi le aruncau şi urlete teribile.

124.

Am ajuns în zona fabricii Soccavo pe o potecă de pământ

bătătorit, printre gunoaie de toate tipurile. Un fir de fum negru se iţea pe cerul îngheţat. Deja înainte să văd gardul am simţit un miros de grăsime animală amestecat cu lemne arse care m-a îngreţoşat. Paznicul a spus, arogant, că nu se venea în vizită la prietenuţe în timpul programului de lucru. Am cerut să vorbesc cu Bruno Soccavo. Şi-a schimbat tonul, a bombănit că Bruno nu venea la fabrică aproape niciodată. Sunaţi-l acasă, am replicat. S-a jenat, a spus că nu putea să-l deranjeze fără motiv.

— Dacă nu sunaţi dumneavoastră, i-am răspuns, mă duc să caut un telefon şi o fac eu.

M-a privit pieziş, nu ştia ce să facă. A trecut unul pe bicicletă, a frânat, i-a zis ceva obscen în dialect. Paznicul a părut uşurat să-l vadă. A început să discute cu el de parcă eu n-aş mai fi existat.

În mijlocul curţii ardea un foc. Am trecut pe lângă el, iar flacăra a tăiat aerul rece câteva secunde. Am ajuns la o clădire joasă de culoare galbenă, am împins o uşă grea şi am intrat. Mirosul de grăsime, care era deja intens afară, mi s-a părut insuportabil. M-am intersectat cu o fată în mod vizibil furioasă, care-şi aranja părul cu gesturi agitate. I-am zis *vă rog*, a trecut mai departe cu capul plecat, a făcut trei sau patru paşi, s-a oprit.

— Ce e? a întrebat nepoliticoasă.

— O caut pe una care se cheamă Cerullo.

— Lina?

— Da.

— Vezi la umplere.

Am întrebat unde era, nu mi-a răspuns, a plecat. Am împins o altă uşă. M-a izbit o căldură care a făcut mirosul de grăsime şi mai greţos. Spaţiul era larg, erau bazine pline-ochi cu o apă lăptoasă în care pluteau, printre vapori, corpuri închise la culoare mişcate de siluete lente, curbate, muncitori cufundaţi până la şolduri. N-am văzut-o pe Lila. L-am întrebat pe unul care, întins pe podeaua din pavele care era o mocirlă, se străduia să repare un tub:

— Ştiţi unde o găsesc pe Lina?

— Cerullo?

— Cerullo.

— La amestecare.

— Mi-au zis la umplere.

— Atunci de ce mă întrebaţi dacă ştiţi?
— Amestecarea unde e?
— Drept în faţa dumneavoastră.
— Şi umplerea?
— La dreapta. Dacă n-o găsiţi acolo, uitaţi-vă la dezosare. Sau la camerele frigorifice. O mută mereu.
— De ce?
A zâmbit strâmb.
— E prietena dumneavoastră?
— Da.
— Atunci s-o lăsăm baltă.
— Spuneţi-mi.
— Nu vă supăraţi?
— Nu.
— E una care te scoate din sărite.

Am urmat indicaţiile şi nimeni nu m-a oprit. Muncitorii şi muncitoarele mi-au părut închişi într-o indiferenţă încruntată, chiar şi când râdeau sau îşi strigau înjurături păreau desprinşi de propriile lor râsete, de voci, de murdăria pe care o manipulau, de duhoare. M-am strecurat printre muncitoare în halate albastre care lucrau carnea, cu bonete pe cap: maşinile scoteau un zgomot de fierărie şi un amestec de materie moale, tocată, umplută. Dar Lila nu era acolo. Şi n-am văzut-o nici unde băgau în maţe pastă roz amestecată cu cuburi de grăsime, nici unde, cu nişte cuţitaşe ascuţite, descărnau, dezosau, tăiau, folosind lamele cu o frenezie periculoasă. Am găsit-o, în schimb, la camerele frigorifice. A ieşit dintr-un frigider împreună cu un fel de adiere albă. Căra pe umăr, ajutată de un individ de statură joasă, un bloc roşiatic de carne congelată. A pus-o pe căruţ şi ea a dat să intre din nou în ger. I-am văzut imediat o mână bandajată.
— Lila.
S-a întors precaută, m-a privit fix, nesigură.
— Ce faci aici? a spus.

Avea ochii febrili, obrajii erau mai scobiţi ca de obicei şi totuşi părea solidă, înaltă. Purta şi ea un halat albastru, dar îmbrăcat peste un fel de palton lung, şi în picioare avea ghete milităreşti. Voiam s-o îmbrăţişez, dar n-am îndrăznit: mă temeam, nu ştiu de ce, că o să mi se fărâmiţeze în braţe. Ea a fost cea care, în schimb, m-a strâns în braţe pentru câteva clipe foarte lungi. Am

simţit pe ea materialul umed care emana un miros şi mai supărător decât cel pe care-l degaja spaţiul din jurul nostru.

— Vino, a spus, să ieşim de aici, şi a strigat la cel care muncea cu ea: Două minute.

M-a tras într-un colţ.

— Cum m-ai găsit?

— Am intrat.

— Şi te-au lăsat să treci?

— Am zis că te caut şi că sunt o prietenă a lui Bruno.

— Bravo, aşa vor trage concluzia că i-o sug fiului patronului şi mă vor lăsa puţin în pace.

— Ce zici?

— Aşa merg treburile.

— Aici?

— Peste tot. Ai absolvit?

— Da. Dar s-a întâmplat un lucru şi mai frumos, Lila. Am scris un roman şi va fi publicat în aprilie.

Avea o culoare cenuşie, părea golită de sânge şi totuşi s-a înroşit. I-am văzut roşeaţa urcându-i pe gât, pe obraji, până la marginea ochilor, astfel că i-a strâns ca şi cum s-ar fi temut că văpaia o să-i ardă pupilele. Apoi mi-a luat o mână şi mi-a sărutat-o mai întâi pe dos şi apoi în palmă.

— Mă bucur pentru tine, a murmurat.

Dar eu pe moment am acordat prea puţină atenţie afecţiunii gestului. M-au impresionat umflătura mâinilor şi rănile, tăieturi vechi şi noi, una proaspătă pe degetul mare de la mâna stângă, inflamată pe margini, şi mi-am imaginat că sub bandajul mâinii drepte avea o tăietură şi mai urâtă.

— Ce ţi-ai făcut?

S-a retras imediat şi şi-a băgat mâinile în buzunar.

— Nimic. Când dezosezi carnea, îţi distrugi degetele.

— Dezosezi carnea?

— Mă pun unde le place lor.

— Vorbeşte cu Bruno.

— Bruno e cel mai mare nenorocit dintre toţi. Apare aici doar ca să vadă pe care dintre noi o poate fute unde se maturează carnea.

— Lila.

— Asta e adevărul.

— Te simţi rău?

— Mă simt foarte bine. Aici la camerele frigorifice îmi dau chiar şi zece lire în plus pe oră ca despăgubire pentru frig.

Bărbatul a strigat:

— Ceru, cele două minute au trecut.

— Gata, vin, a spus ea.

Am murmurat:

— A murit învăţătoarea Oliviero.

A ridicat din umeri, a spus:

— Era bolnavă, trebuia să se întâmple asta.

Am adăugat în grabă, pentru că am văzut că bărbatul de lângă cărucior începea să se enerveze:

— Mi-a trimis *La fata blu*.

— Ce e *La fata blu*?

M-am uitat la ea ca să înţeleg dacă era adevărat că nu-şi amintea şi mi s-a părut sinceră.

— Cartea pe care ai scris-o *tu* la zece ani.

— Carte?

— Aşa îi spuneam noi.

Lila a strâns buzele şi a clătinat din cap. Era alarmată, se temea de necazuri la muncă, dar în prezenţa mea juca rolul cuiva care îşi vede de treaba ei. Trebuie să plec, m-am gândit. Ea a spus:

— A trecut o grămadă de timp de atunci, şi au cuprins-o fiorii.

— Ai febră?

— Nici vorbă.

Am căutat paginile în geantă, i le-am întins. Le-a luat, le-a recunoscut, dar n-a arătat nicio emoţie.

— Eram o fetiţă îngâmfată, a mormăit.

M-am grăbit s-o contrazic.

— Povestea, i-am spus, e şi astăzi foarte frumoasă. Am recitit-o şi am descoperit că am avut-o mereu în minte fără să-mi dau seama de asta. De acolo vine cartea mea.

— De la prostia asta?

A râs tare, nervoasă.

— Atunci cine ţi-a tipărit-o e nebun.

Bărbatul a urlat la ea:

— Aştept, Ceru.

— Eşti un pisălog, a răspuns ea.

A pus în buzunar foile şi m-a luat de braţ. Am mers spre ieşire. M-am gândit la cum mă aranjasem pentru ea şi cât fusese de

obositor să ajung în locul acela. Îmi imaginasem plânsete, mărturisiri, discuţii, o frumoasă dimineaţă, plină de confesiuni şi reconciliere. În schimb, iată-ne la această plimbare braţ la braţ, ea înfofolită, murdară, cu răni, eu travestită într-o domnişoară de familie bună. I-am spus că Rinuccio era superb şi foarte inteligent. Am lăudat-o pe vecina ei şi am întrebat-o de Enzo. A fost bucuroasă că m-a plăcut copilul, a lăudat-o la rândul ei pe vecină. Dar faptul că l-am pomenit pe Enzo a însufleţit-o, a devenit guralivă.

— E amabil, a spus, e bun, nu-i e frică de nimic, e foarte inteligent şi noaptea învaţă, ştie o groază de lucruri.

N-o auzisem niciodată vorbind despre nimeni în felul acela. Am întrebat:

— Ce învaţă?

— Matematică.

— Enzo?

— Da. A citit o chestie despre calculatoarele electronice, sau a văzut o reclamă, nu ştiu, şi a devenit pasionat. A spus că un calculator nu e cum vezi la cinema, tot numai beculeţe colorate care se aprind şi se sting făcând bip. A spus că e o chestiune de limbaje.

— Limbaje?

Mi-a aruncat privirea aceea pe care i-o cunoşteam bine.

— Nu limbaje pentru a scrie romane, a spus şi m-a deranjat tonul depreciativ cu care a pronunţat cuvântul romane, m-a deranjat râsetul care a urmat. Sunt limbaje de programare. Seara, după ce copilul adoarme, Enzo începe să studieze.

Avea buza de jos uscată, crăpată de frig, chipul distrus de oboseală. Am înţeles că, în ciuda persoanei a treia singular, nu numai Enzo devenise pasionat de treaba aia.

— Şi tu ce faci?

— Îi ţin companie: el e obosit şi de unul singur îi vine să doarmă. Împreună, în schimb, devine frumos, unul zice ceva, altul altceva. Ştii ce sunt schemele bloc?

Am clătinat din cap. Atunci ochii i s-au făcut foarte mici, mi-a dat drumul la braţ şi a început să vorbească pentru a mă face părtaşă la noua ei pasiune. În curte, între mirosul focului şi cel apăsător al grăsimilor animale, al cărnii, al nervilor, această Lila acoperită cu un palton, dar şi înfăşurată într-un şorţ albastru, mâinile tăiate, ciufulită, foarte palidă, fără urmă de machiaj şi-a

recăpătat viaţa şi energia. A vorbit despre reducerea oricărui lucru la alternativă adevărat-fals, despre algebra booleana şi despre multe alte lucruri de care nu ştiam nimic. Şi totuşi, cuvintele ei, ca de obicei, au reuşit să mă sugestioneze. În timp ce vorbea, am văzut casa foarte săracă noaptea, copilul care dormea în cealaltă cameră; l-am văzut pe Enzo stând pe pat, istovit de truda la locomotoarele cine ştie cărei fabrici; am văzut-o pe ea însăşi, după ziua la bazinele de coacere sau la dezosare sau la camerele frigorifice la minus 20 de grade, stând cu el pe cuvertură. I-am văzut pe amândoi în lumina formidabilă a sacrificiului somnului, le-am auzit vocile: făceau exerciţii cu scheme bloc, încercau să cureţe lumea de superfluu, schematizau acţiunile fiecărei zile conform celor două valori de adevăr: zero şi unu. Cuvinte obscure în camera mizerabilă, şoptite ca să nu-l trezească pe Rinuccio. Am înţeles că ajunsesem până acolo plină de mândrie şi mi-am dat seama – cu bună credinţă, desigur, cu afecţiune – că făcusem toată călătoria aceea mai ales ca să-i arăt ce pierduse ea şi ce câştigasem eu. Dar ea îşi dăduse seama de asta încă de când apărusem în faţa ei şi acum, riscând conflicte cu colegii de muncă şi sancţiuni, reacţiona explicându-mi de fapt că nu câştigasem nimic, că pe lume nu era nimic de câştigat, că viaţa ei era plină de aventuri diferite şi fără criterii, exact ca a mea, şi că timpul pur şi simplu trecea fără niciun sens şi era frumos doar să te vezi din când în când ca să auzi sunetul nebunesc al minţii uneia dintre noi răsunând în sunetul nebunesc al minţii celeilalte.

— Îţi place să trăieşti cu el?

— Da.

— O să faceţi copii?

A avut o grimasă de prefăcut amuzament.

— Nu suntem împreună.

— Nu?

— Nu, n-am chef.

— Şi el?

— Aşteaptă.

— Poate că-l simţi ca pe un frate.

— Nu, îmi place.

— Şi atunci?

— Nu ştiu.

Ne-am oprit lângă foc şi ea a făcut semn spre paznic.

— Fii atentă la ăla, a spus, când ieşi, e capabil să te acuze că ai furat o mortadelă doar ca să te percheziţioneze şi să-ţi pună mâinile peste tot.

Ne-am îmbrăţişat, ne-am sărutat. I-am spus că am s-o caut din nou, că nu voiam s-o pierd şi eram sinceră. A zâmbit şi a murmurat:

— Da, nici eu nu vreau să te pierd.

Am simţit că şi ea era sinceră.

M-am îndepărtat foarte agitată. Mi-era greu să mă despart de ea, dar aveam şi vechea convingere că, fără ea, nimic cu adevărat important nu mi se va întâmpla. Totuşi simţeam nevoia să fug ca să nu mai am în nas putoarea de grăsime pe care o căra cu ea. După câţiva paşi grăbiţi n-am rezistat, m-am întors să-mi iau din nou la revedere de la ea. Am văzut-o stând nemişcată lângă foc, fără forme de femeie în îmbrăcămintea aceea a ei, în timp ce răsfoia paginile cu *La fata blu.* Brusc le-a aruncat în foc.

125.

Nu-i spusesem nici despre ce era cartea mea, nici când urma să ajungă în librării. Nu-i spusesem nici măcar de Pietro, de planul de a ne căsători peste câţiva ani. Traiul ei mă copleşise şi am avut nevoie de zile întregi ca să redau contururi clare şi consistenţă vieţii mele. Ceea ce m-a redat definitiv mie însămi – dar cine mai eram? – au fost corecturile cărţii: o sută treizeci şi nouă de pagini, pe hârtie groasă, cuvintele caietului, fixate de scrisul meu, care-mi deveniseră plăcut de străine graţie caracterelor tipografice.

Am petrecut ore fericite citind, recitind, corectând. Afară era frig şi un vânt geros se strecura prin golurile de la tocurile ferestrelor. Stăteam la masă în bucătărie împreună cu Gianni şi Elisa care învăţau. Mama muncea ca un rob în jurul nostru, dar cu o surprinzătoare grijă, ca să nu deranjeze.

Curând m-am dus din nou la Milano. Cu acea ocazie mi-am permis, pentru prima dată în viaţa mea, un taxi. Redactorul chel, la sfârşitul unei zile întregi de muncă petrecută ca să

analizăm ultimele corecturi, mi-a spus: „Va chem un taxi”, şi n-am putut să-i spun nu. Aşa s-a întâmplat că atunci când de la Milano m-am dus la Pisa, la gară m-am uitat în jur şi m-am gândit: de ce nu, să facem pe marea doamnă încă o dată. Şi tentaţia s-a arătat din nou când m-am întors la Napoli, în haosul din Piaţa Garibaldi. Mi-ar fi plăcut să ajung în cartier cu taxiul, stând comod pe bancheta din spate, cu un şofer la dispoziţia mea care, odată ajunsă la poartă, urma să-mi deschidă portiera. În schimb, m-am întors acasă cu autobuzul, nu m-am simţit în stare. Dar probabil că aveam ceva ce mă făcea diferită, pentru că atunci când am salutat-o pe Ada care-şi plimba fetiţa, ea m-a privit distrată şi a trecut mai departe. Însă apoi s-a oprit, s-a întors şi mi-a spus:

— Ce bine arăţi, nu te-am recunoscut, pari alta.

Pe moment am fost bucuroasă, dar apoi mi-a părut rău. Ce folos aş fi putut trage din a deveni altă persoană? Voiam să rămân eu, legată de Lila, de curte, de păpuşile pierdute, de don Achille, de tot. Era singurul mod de a simţi intens ce mi se întâmpla. Pe de altă parte, e dificil să rezişti la transformări. În acea perioadă, fără voia mea, m-am schimbat mai mult decât în anii petrecuţi la Pisa. În primăvară a apărut cartea, care mult mai mult decât diploma mi-a dat o nouă identitate. Când le-am arătat un exemplar mamei, tatălui, fraţilor, l-au trecut de la unul la altul în tăcere, dar fără să-l răsfoiască. Priveau fix coperta, zâmbind nesigur, parcă erau nişte agenţi de poliţie în faţa unui act fals. Tata a spus:

— E numele meu, dar a vorbit nemulţumit, ca şi cum pe neaşteptate, în loc să fie mândru de mine, ar fi descoperit că-i furasem bani din buzunare.

Apoi au trecut zilele, au apărut primele recenzii. Le-am parcurs cu nelinişte, rănită de fiecare aluzie, chiar şi uşoară, critică. Le-am citit cu voce tare întregii familii pe cele mai binevoitoare, tata s-a înseninat. Elisa a spus arogantă:

— Trebuia să te semnezi Lenuccia, Elena e scârbos.

În acele zile agitate mama a cumpărat un album fotografic şi a început să lipească în el tot ce se scria bine despre mine.

Într-o dimineaţă m-a întrebat:

— Cum îl cheamă pe logodnicul tău?

Ştia, dar avea ceva în minte şi ca să mi-o comunice voia să pornească de acolo.

— Pietro Airota.
— Deci pe tine o să te cheme Airota.
— Da.
— Şi dacă o să faci altă carte, pe copertă va scrie Airota?
— Nu.
— De ce?
— Pentru că-mi place Elena Greco.
— Şi mie, a spus.

Dar nu m-a citit niciodată. Şi nu m-a citit nici tata, nu m-au citit nici Peppe, Gianni, Elisa, în principiu, nu m-a citit nimeni din cartier. Într-o dimineaţă a venit un fotograf, m-a ţinut două ore mai întâi în părculeţ, apoi pe şosea, apoi la intrarea în tunel ca să-mi facă poze. Pe urmă a apărut una în *Il Mattino,* m-am aşteptat ca trecătorii să mă oprească pe stradă, ca din curiozitate să mă citească. În schimb, nimeni, nici măcar Alfonso, Ada, Carmen, Gigliola, Michele Solara, căruia nu-i era complet străin alfabetul ca fratelui lui, Marcello, nu mi-a zis niciodată, cu prima ocazie: cartea ta e frumoasă sau, ce ştiu eu, cartea ta e urâtă. Mă salutau doar călduros şi treceau mai departe.

Am avut de-a face pentru prima dată cu nişte cititori într-o librărie din Milano. Întâlnirea, am aflat curând, fusese în mod insistent dorită de Adele Airota, care urmărea de departe traseul cărţii şi venise special de la Genova cu acea ocazie. A trecut pe la mine, la hotel, mi-a ţinut companie toată după-amiaza şi a încercat cu discreţie să mă liniştească. Aveam un tremur al mâinilor care nu dispărea, aveam dificultăţi în exprimare, îmi simţeam gura amară. Eram, mai ales, supărată pe Pietro care rămăsese la Pisa, era ocupat. Mariarosa, în schimb, care locuia la Milano, a dat o fugă, bucuroasă, înainte de întâlnire, apoi a trebuit să plece.

M-am dus la librărie foarte speriată. Am găsit mica sală plină, am intrat cu privirea în pământ. Simţeam că leşin de emoţie. Adele i-a salutat pe mulţi dintre cei prezenţi, erau prieteni şi cunoscuţi de-ai ei. S-a aşezat în primul rând, mi-a aruncat priviri încurajatoare şi s-a răsucit uneori să şuşotească cu o doamnă de aceeaşi vârstă cu ea care stătea în spatele ei. Până în acel moment vorbisem în public doar de două ori, obligată de Franco, iar publicul era format din şase sau şapte colegi de-ai lui care zâmbeau înţelegători. Acum situaţia era diferită. Aveam în faţă

vreo patruzeci de străini cu un aer elegant şi cultivat care mă fixau în tăcere, cu o privire lipsită de simpatie, în mare parte constrânşi de prestigiul familiei Airota să stea acolo. Voiam să mă ridic şi să fug.

Dar ritualul a început. Un bătrân critic, profesor universitar la vremea aceea foarte stimat, a spus tot binele posibil despre cartea mea. N-am înţeles nimic din discursul lui, m-am gândit doar la ce aş fi dorit să spun eu. Mă frământam pe scaun, mă durea burta. Lumea dispăruse, în dezordine, şi eu nu reuşeam să găsesc în mine puterea s-o chem înapoi şi s-o pun la loc în ordine. Oricum, m-am prefăcut a fi dezinvoltă. Când mi-a venit rândul, am vorbit fără să ştiu bine ce spun, am vorbit ca să nu tac şi am gesticulat prea mult, am expus prea multe cunoştinţe literare, am etalat prea mult cultura mea clasică. Apoi s-a lăsat tăcerea.

Ce credeau despre mine persoanele pe care le aveam în faţă? Cum aprecia intervenţia mea criticul şi profesorul de lângă mine? Şi Adele, în spatele aerului ei de femeie îngăduitoare, regreta că mă susţinuse? Când m-am uitat la ea, mi-am dat seama imediat că o imploram din ochi să-mi dea un semn de aprobare şi m-am ruşinat. Între timp, profesorul de lângă mine mi-a atins un braţ, voind parcă să mă liniştească şi a cerut publicului să intervină. Mulţi s-au uitat fix la genunchii lor şi la podea, stânjeniţi. Primul care a vorbit a fost un domn matur cu ochelari groşi, foarte cunoscut celor prezenţi, dar mie nu. Doar auzindu-i vocea, Adele s-a strâmbat enervată. Bărbatul a vorbit îndelung despre decadenţa activităţii editoriale, care urmărea de-acum mai degrabă câştigul, şi nu calitatea literară; apoi a trecut la complicitatea mercantilă a criticilor şi a paginilor de cultură ale ziarelor; în fine, s-a concentrat asupra cărţii mele mai întâi ironic, apoi, când a pomenit de paginile puţin mai îndrăzneţe, cu tonalităţi în mod clar ostile. M-am înroşit şi, în loc să răspund, am bolborosit chestii generice, pe lângă subiect. Până când m-am întrerupt istovită şi m-am uitat fix la masă. Profesorul-critic m-a încurajat cu zâmbetul, cu privirea, crezând că voiam să continui. Când şi-a dat seama că nu aveam intenţia asta, a întrebat sec:

— Altcineva?

În spate s-a ridicat o mână.

— Vă rog.

Un tânăr înalt, cu părul lung şi ciufulit, cu o barbă mare, deasă şi foarte neagră, a vorbit cu dispreţ şi pe un ton polemic despre intervenţia precedentă şi, din când în când, şi despre introducerea făcută de omul bun care stătea lângă mine. A spus că trăiam într-o ţară foarte provincială, unde fiecare ocazie era bună să te vaiţi, dar între timp nimeni nu-şi sufleca mânecile şi nu reorganiza lucrurile încercând să le facă să funcţioneze. Apoi a început să laude forţa modernizatoare a romanului meu. L-am recunoscut întâi de toate după voce, era Nino Sarratore.

virtual-project.eu

violin